490809

ACADEMIA ROMÂNĂ

ANUARUL ARHIVEI DE FOLKLOR

VI

166

PUBLICAT

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DE

ION MUŞLEA

BIBL. UNIV. CLUJ-SIBIU
Nr. 3913 - 1943
Exemplar legal

MONITORUL OFICIAL ŞI IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAŢIONALĂ. BUCUREŞTI, 1942

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DESFACERE ÎN STRĂINĂTATE — VERTRIEB AUSSERHALB RUMÄNIENS:
OTTO HARRASSOWITZ, LEIPZIG

ACADEMIA ROMÂNĂ

ANUARUL ARHIVEI DE FOLKLOR

VI

PUBLICAT

DE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ION MUŞLEA

MONITORUL OFICIAL ŞI IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAŢIONALĂ. BUCUREŞTI, 1942

PENTRU ORICE INFORMAȚIE REFERITOARE LA ACEST ANUAR, A SE ADRESA DIRECTORULUI „ARHIVEI DE FOLKLOR A ACADEMIEI ROMÂNE“, SIBIU, BIBLIOTECA UNIVERSITĂȚII.

CUPRINSUL

Pag.

ION MUŞLEA, Prefaţă 1
D. PRODAN, Versuri contemporane despre răscoala lui Horea . . 5
GH. PAVELESCU, Pasărea-suflet 33
EMIL PETROVICI, Note de folklor dela Românii Valea Mlavei (Sârbia) 43
P. V. ŞTEFĂNUCĂ, O familie de povestitori din Iurceni (Basarabia) 77
ION MĂRCUŞ, Preocupările folklorice ale teologilor sibieni în anii 1871—1907 101
VASILE SCURTU, Cercetări folklorice în Ugocea românească . . . 123
ELISABETA NANU, Un manuscris cu Irozi al lui Picu Pătruţ . . . 301
ION PĂTRUŢ, Folklor dela Românii din Sârbia 329
Bibliografia folklorului românesc pe anul 1938 385
Résumé des articles 423

PREFAȚĂ[1])

In loc să sărbătorim, cum ne pregăteam pentru toamna anului 1940, zece ani de activitate ai « Arhivei de Folklor a Academiei Române », să desprindem învățăturile scoase din experiența lor și să trasăm, la acest întâiu popas, programul de activitate al deceniului ce avea să înceapă — am fost siliți să luăm, odată cu părăsirea Ardealului de Nord, drumul pribegiei. Amărăciunea ne-ar fi fost și mai mare, dacă întreaga avere a Arhivei — manuscrisele, biblioteca, fișierul și puținul mobilier — n'ar fi putut fi evacuată în condițiuni bune și așezată la Sibiu (în localul Bibliotecii Universității).

Anii 1939, 1940 și 1941, nu-i putem considera între anii rodnici ai Arhivei. Concentrările, începute în primăvara celui dintâi, ne-au lipsit nu numai de colaborarea celor mai mulți dintre corespondenți, dar ne-au luat, pe multă vreme, și pe d-l Ion Mărcuș, secretarul și singurul funcționar al Arhivei. Starea de spirit a colaboratorilor rămași pe acasă, dar și a informatorilor, înfricoșați de precipitarea evenimentelor internaționale și naționale — a continuat să se înrăutățească.

In aceste împrejurări, e firesc ca activitatea Arhivei să fi fost mai modestă și mai restrânsă decât în toți anii precedenți.

Totuși, două chestionare nouă au fost alcătuite pe seama corespondenților: unul (XIII) referitor la « Semne și prevestiri », celălalt (XIV), întitulat « Crăciunul: credințe, obiceiuri și povestiri ». S'a continuat propaganda pentru culegeri, de astădată printre viitorii preoți, directorul Arhivei ținând conferințe și dând îndrumări practice studenților dela Academia Teologică Andreiană din Sibiu. Parte din materialele intrate au fost despoiate, în limita posibilității. Nu s'a acordat niciun premiu.

Ceea ce am pierdut prin lipsa corespondenților, am căutat să compensăm, măcar în parte, prin numărul relativ mare al celor nouă

---

[1]) Această prefață ține loc și de « Raport anual pe anii 1939—41 », raport care la volumele I—V s'a publicat la sfârșitul Anuarului.

cercetări pe teren, făcute pe cheltuiala Arhivei. Cu toate că unele din acestea se resimt de vitregia vremurilor, materialul cules a fost, în general, bogat și interesant.

Iată anchetele folklorice întreprinse: Trei în anul 1939 și anume: una de către d-șoara Tatiana Gălușcă, profesoară (la Mocanii din Dobrogea); alta de către d-l Gh. Pavelescu, licențiat în litere (pentru studierea unui obiceiu de înmormântare din Sudul Ardealului, publicat în acest Anuar) și a treia de către cel ce semnează aceste rânduri (pentru studierea unui mister popular din județele apusene ale țării). Trei anchete în anul 1940 și anume: una de către d-l Vasile Scurtu, profesor (în Ugocea, publicată în acest Anuar); alta de către d-l Gh. Pavelescu (în Munții Codrului, jud. Bihor) și a treia de către d-ra Tatiana Gălușcă (pentru studierea unui obiceiu al Mocanilor dobrogeni). Alte trei anchete s'au făcut în cursul anului 1941 și anume: una de către d-l Ion Pătruț, licențiat în litere (pe Valea Begheiului — jud. Caraș), alta de către d-ra Tatiana Gălușcă (în Podgoria Aradului) și a treia tot de către d-l Ion Pătruț (la prizonierii români din armata iugoslavă, internați în lagărele din jurul Timișoarei — anchetă publicată, în parte, tot în acest Anuar).

S'au continuat lucrările pentru o bibliografie generală a folklorului românesc, care, începând cu cea din anul 1938 — publicată în acest volum — a devenit o bibliografie analitică și critică. Firește, această perfecționare a pretins mult mai multă muncă decât simplele bibliografii de titluri, întocmite pentru anii 1930—37. Lipsa secretarului și condițiile de lucru puțin favorabile pentru cercetările bibliografice românești ale bibliotecilor publice sibiene, ne-au împiedecat să terminăm bibliografia anilor 1939-1940.

* * *

Subvențiile primite dela Academia Română au fost: pentru anul 1939/40, Lei 60.000, iar pentru anii 1940/41 și 1941/42, câte 75.000 de Lei. Din aceste sume s'a plătit onorariul secretarului, cheltuielile pentru cercetările pe teren, cărțile cumpărate pentru bibliotecă și efectele de cancelarie.

Biblioteca Arhivei s'a sporit cu 84 volume, parte donate, parte achiziționate. S'au primit donațiuni dela: Academia Română (2 vol.); Arhiv de Folklor din Tartu-Estonia (3 vol.); cea din Kaunas-Lituania (3 vol.); cea din Oslo (4 vol.); cea din Copenhaga (3 vol.); dela d-nii D. C. Amzăr (1 vol.); Ilarion Cocișiu (1 vol.); George-Mihail Dragoș 1 vol.); Béla Gunda (4 vol.); Elisabeth Knapp (1 vol.); Tiberiu Morariu (1 vol.); Ion Mușlea (2 vol.); N. P. Smochină (1 vol.) și Nicolae Ursu (2 vol.).

In schimbul Anuarului, Arhiva a mai primit, din cauza războiului, doar următoarele publicații străine, cele mai multe numai din anul 1939 și parte din anul 1940:

Budkavlen (Åbo-Finlanda).
Danmarks Folkeminder (Copenhaga).
Eesti Rahvaluule Arhiiv (Tartu-Estonia). Diferite publicații.
Ethnographia și a A Néprajzi Muzeum Értesitöje (Budapesta).
Nordiska Museets och Skansens Årsbok (Stockholm).
Norsk Folkeminnelag (Oslo).
Schweizerisches Archiv für Volkskunde (Basel).
Siebenbürgische Vierteljahrsschrift (Sibiu).
Südostdeutsche Forschungen (München).
Tautosakos Darbai (Kaunas-Lituania).
Zalmoxis (Paris-București).

Ca și în ceilalți ani, Arhiva a căutat să stea la dispoziția instituțiilor sau particularilor care au nevoie de informații asupra folklorului românesc, satisfăcând — în parte pe cale de corespondență — cererile următorilor cercetători: Prof. John Meyer, directorul «Deutsches Volksliedarchiv»-ului din Freiburg; Prof. D. Caracostea, dela Universitatea din București; Prof. G. Giuglea, dela Universitatea din Cluj-Sibiu; Prof. Petre Ștefănucă-Chișinău; Prof. Gh. Pavelescu-București, etc.

Acest volum al Anuarului nostru apare cu o întârziere neobișnuită până acum — la aproape trei ani față de volumul V —, sporit însă, ca număr de articole și dublat ca număr de pagini. Ca o închinare adusă Românilor trecuți și rămași sub juguri străine, nouă sau vechi, și ca o afirmare și pe această cale — de publicare a unor texte folklorice din ținuturile lor — a drepturilor sfinte ale neamului nostru, jumătate din articolele acestui volum cuprind materiale provenind dela Românii subjugați.

Să nădăjduim că volumul următor va putea ieși în zile mai bune, aducând și inovațiile și îmbunătățirile la care ne gândim de atâția ani. Intre acestea, una din cele mai importante este publicarea înafară de Anuar a culegerilor de texte mai mari de 4—5 coale de tipar. Intr'adevăr, prin extensiunea lor disproporționată [1]) față de celelalte articole ale Anuarului, ele îi strică oarecum unitatea. Aceasta n'ar însemna de loc renunțarea la tipărirea acestor culegeri-monografii, care constituesc, după părerea noastră, o foarte importantă contribuție la cunoașterea materialului folkloric românesc, ci tipărirea lor într'o colecție aparte, întitulată «Monografiile

[1]) Ca de pildă cercetările: în Țara Oașului (Anuarul I), în județul Lăpușna (An. II), în Valea Almăjului (An. III), în Valea Nistrului-de-jos (An. IV), la Moții din Scărișoara (An. V) și din Ugocea românească (în volumul acesta).

Arhivei de Folklor ». In acest caz, Anuarul ar scădea considerabil ca număr de pagini, urmând ca el să cuprindă numai mici studii, cercetări, culegeri mai mărunte, recensii și bibliografie — putând astfel să apară mai des și mai regulat.

Sperăm că această propunere, făcută Secției Literare încă din sesiunea anului 1940 și asupra căreia Academia nu s'a pronunțat până acum, va fi aprobată și realizată în curând. Credem că în felul acesta problema publicațiilor Arhivei va fi soluționată în mod satisfăcător.

Sibiu, Decemvrie 1941.

ION MUŞLEA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

VERSURI CONTEMPORANE DESPRE RĂSCOALA LUI HOREA

Răscoala lui Horea a avut un răsunet destul de puternic în literatură; răsunet explicabil și prin amănuntele ei de crud dramatism, care se oferă dela sine ca subiecte literare, dar și prin semnificația pe care i-a dat-o ideologia liberală a veacului XIX. După ce mai înainte nu fusese socotită decât ca o izbucnire violentă, mai mult sau mai puțin îndreptățită, a iobagilor români împotriva stăpânilor lor feudali, după 1848 ea fu înălțată deodată la rangul unei revoluții naționale și, ca urmare, așezată în șirul evenimentelor mari, menite să îndrepte istoria românească, conștient sau instinctiv, spre concluzia finală pe care această ideologie i-o designase: libertatea și unitatea națională.

Acest răsunet s'a simțit, firește, mai mult în literatura românească, dar nu e neglijabil nici în literaturile vecinilor.

Literatura românească a răscoalei urmează de aproape cercetările istorice. Ea s'a născut și a fost cultivată în Ardeal, acolo deci unde se petrecuseră evenimentele și, de sigur, mai mult pentru a ilustra noul tâlc politic al acestora, decât din nevoi strict literare. Ardeleni sunt cei care au trecut-o peste hotare, ei au cultivat-o și în țara liberă. Subiectul era dintre acelea care se puteau valorifica din plin, fără teama de a da greș, la exaltarea spiritului de luptă. Care din figurile istoriei lor le putea servi Românilor ardeleni, cu mai mult succes, drept steag de iredentism, decât figura lui Horea astfel reînviată?

Horea revoluționar apare în versuri, după cât se pare, chiar din anul 1848. Într'o culegere din Transilvania vedem că o poezie revoluționară are în loc de titlu indicația: *După horea lui Hora* [1]), înțelesul fiind de sigur că poezia se cânta după melodia unei asemenea « hore ». La 1854 apare

---

[1]) *După horea lui Hora* . . . 848. Într'o culegere de poezii din Transilvania, făcută de preotul Ioan Toadea din comuna Tăuni, comitatul Târnavei-Mici. Biblioteca Acad. Rom., Ms. Nr. 836, fila 57. Cf. *Catalogul manuscriptelor românești* III, p. 84. Textul poeziei ni l-a comunicat d-l Dan Simonescu.

o nuvelă, *Cursoriul lui Hor'a si Closc'a*, semnată D. Sfur'a [1]). Printre poeziile populare ale lui Alecsandri, ediția 1866, una se întitulează *Hora și Closca — Horă revoluționară* [2]). Noul subiect trebue să fi ajuns foarte curând la o mare circulație, mai ales printre tineretul școlar. *Nopțile Carpatine* ale lui Drăgescu, apărute la 1867 [3]), devin cartea interzisă, adică acea care se citea cu atât mai mult pe subt ascuns de « studenți ». În « Societatea de leptură » a studenților (elevilor dela liceul reformat) din Orăștie, la 1867 se declamau poezii cu titluri ca: *Șoaptele umbrei lui Horea* sau *Marșul bravilor lui Horea* [4]). În anii lui de adolescent, pe când era în Ardeal, de sigur, însuși Eminescu scrise o poezie *Horia* [5]). La 1876 Iosif Vulcan tipărește *Goronulu lui Horia* [6]). Centenarul răscoalei, pe care tineretul nu l-a putut serba decât pe subt ascuns sau înafară de granițele Ungariei, îl vesteau, alături de vasta monografie istorică a lui Nicolae Densusianu [7]), volumul comemorativ *Centenarul Revoluțiunei Române de la 1784* [8]) reapariția cărții lui Drăgescu subt titlul *Martirii Libertății* [9]) și romanul lui I. Pop Florantin, *Horea* [10]), scris pe baza cercetărilor lui Densusianu. Nu mult după aceea, tânărul Ghiță Pop, într'o tragedie istorică în versuri, *Horia* [11]), împrumută capilor răscoalei haina eroilor lui Schiller. Un *Marșul lui Horea* fu pus pe note de Iacob Mureșianu [12]). La

[1]) D. SFUR'A, *Cursoriul lui Hor'a si Closc'a (Novela Originaria)*, tipărită în *Diorile Bihorului. Almanac Naciunal de la Sotietatea de Leptura a Junimei Romane studinte la scolele oradane.* Anul I. Oradea Mare. *Cu tiparul lui Aloïsiu Tichy*, 1854, pp. 77—104.

[2]) *Poezii populare ale Românilor, adunate și întocmite de* VASILE ALECSANDRI. Buc. 1866, pp. 218—219. Poezia aceasta revoluționară, publicată de A. « într'o formă mai regulată și mai corectă », e prea evident o compoziție literară de după 1848, foarte probabil o compoziție proprie. Citată cu mici schimbări și în conferința lui Al. Odobescu, *Moții. Răscoala Românilor Ardeleni sub căpetenia lui Horia în iarna anilor 1784—1785*, conferință ținută în 1878. Cf. AL. ODOBESCU, *Opere complete* III.

[3]) JOACHIMU C. DRAGESCU, *Noptile Carpatine seu Istoria Martirilorŭ Libertatii, romanŭ istoricŭ.* Pesta, 1867.

[4]) Vezi copiile proceselor verbale ale Societății la Bibl. Univ. Cluj-Sibiu, Colecția *Fr. Hossu-Longin.*

[5]) Nu e datată, e însă evident printre primele lui poezii. Ediția Fundațiilor Regale o tipărește alături de versuri datate 1867. Plănuise și o dramă cu acest subiect.

[6]) *Goronulŭ lui Horia de Iosifŭ Vulcanŭ.* Budapesta, 1876, 15 p. Cf. VERESS, *Bibliografia româno-ungară* III, p. 299. V. și I. Vulcan *Lira mea*, [Oradia Mare 1882] pp. 27—43.

[7]) N. DENSUSIANU, *Revoluțiunea lui Horia în Transilvania și Ungaria.* București, 1884.

[8]) *Centenarul Revoluțiunei Române de la 1784 (Horia, Cloșca, Crișan).* Buc. 1884, 110 p. Versuri închină aici lui Horea: I. C. Drăgescu, P. Dulfu, Ion Lăpădatu, R. Năsturel și alții.

[9]) JOACHIM C. DRAGESCU, *Martirii Libertatii.* R.-Sărat, 1884.

[10]) I. POP FLORANTIN, *Horea, roman original.* Iași, 1885.

[11]) GHIȚĂ POP, *Horia, tragedie istorică în 5 acte și în versuri.* Budapesta, 1891.

[12]) Cf. *Catalogul manuscriptelor românești*, III, p. 195.

capătul listei dinainte de războiu notăm piesa *Se face ziuă* a lui Zaharia Bârsan [1]). După războiu subiectul a fost reluat, de acum însă subt o optică simțitor schimbată. Proza se îndreaptă spre reconstituiri realiste, iar poezia spre social. Dintre porducțiile literare ale acestui răstimp desprindem *Crăișorul* lui Liviu Rebreanu [2]), volumul de versuri *Horia* al lui Aron Cotruș [3]), *Iobagii* lui Pavel Dan [4]). . . . Data spre care gravitează această literatură, de astă dată e împlinirea a 150 de ani dela moartea lui Horea, aniversare care a stârnit un nou val de interes pentru răscoală, cu ecouri întinse și în literatură. Indiferent însă de ideile diferite în serviciul cărora a fost evocat, Horea nici în acest răstimp n'a încetat să fie un nume revoluționar și să circule ca atare, mai ales în versuri.

În literatura maghiară, până acum n'am întâlnit decât o piesă de teatru, a lui Andrád Elek [5]). În limba germană, în schimb, putem cita trei produse literare: romanul nepublicat *Horra*, scris în 1848—49, în noul spirit revoluționar, de I. Marlin [6]), prelucrarea acestuia subt titlul *Ein Freiheitskampf in Siebenbürgen* de poetul și nuvelistul german Karl Bleibtreu [7]) și tragedia în versuri *Horia, der Glänzende*, apărută subt numele Odysseus [8]). Și, în sfârșit, ca o curiozitate, trebue să mai pomenim aici teatrul de marionete ceh, în care Horea și Cloșca, în chip de haiduci și

---

[1]) Apărută mai întâi în revista *Luceafărul*, 1912.

[2]) Înainte de *Crăișorul* a tipărit o schiță mai scurtă: *Horia, Cloșca și Crișan.*

[3]) ARON COTRUȘ, *Horia.* Versuri. Varșovia, 1935 și alte ediții.

[4]) PAVEL DAN, *Urcan Bătrânul.* Nuvele. Buc., 1939.

[5]) *Hóra-világ. Erzékeny-játék négy felvonásban. Szerzette Andrád Elek. Némelly javitásokkal közre bocsátotta Ponori Thewrewk József. Pesten*, 1823. *Petrózai Trattner János betüjivel*, 72 p. Piesa a fost reprezentată întâia oară la Pesta, în 18 Martie 1808 și apoi de mai multe ori până la 1814. Cf. SZINNYEI, *Magyar irók élete és munkái* I, și VERESS, *Bibliografia româno-ungară* II, p. 238. Bibl. Univ. Cluj-Sibiu păstrează un afiș al piesei din Tg.-Mureș, cu data de 27 Febr. 1830. Andrád Elek era un actor săcui din Ardeal.

[6]) I. MARLIN, *Horra. Kriegs- und Friedensbilder aus dem Volksleben der Romänen oder Wallachen in Siebenbürgen.* Cf. O. WITTSTOCK, *Josef Marlin. Ein Beitrag zur sächsischen Litteraturgeschichte der vierziger Jahre* în *Archiv des Vereines f. siebenb. Landeskunde* XXVI (1894). Manuscrisul, 120 de file, se păstrează la Muzeul Brukenthal din Sibiu, *Manuscrise* A 7, Nr. 3. În fruntea manuscrisului e notat: *begonnen ist Jänner* 1848, iar prefața e datată: *Pest im jahre* 1849.

[7]) KARL BLEIBTREU, *Ein Freiheitskampf in Siebenbürgen, Kulturhistorischer Roman*, Iena, f. a.

[8]) ODYSSEUS, *Horia, der Glänzende. Trauerspiel in fünf Akten.* Luzern, 1897. Buchdr. Imbach & Weber. 131 p. N'avem acum posibilitatea să cercetăm dacă această piesă are vreo legătură cu a lui Ghiță Pop și dacă nu cumva e numai versiunea ei germană, editată subt pseudonim. Bănuiala aceasta ne-o trezește și titlul și forma piesei, iar Gh. Pop era profesor de limba germană și studiase în străinătate. Cartea, interzisă de sigur în Ungaria, e foarte rară. Datele bibliografice le-am luat mai înainte, din exemplarul d-lui Iuliu Moisil din Năsăud, singurul pe care l-am văzut până acum.

în felurite versiuni, au fost mai mult de o sută de ani și poate mai sunt și azi încă, obiect de distracție populară [1]).

Valoarea literară a acestor scrieri sau felul cum e prezentată răscoala în ele, nu intră în preocupările subiectului nostru, titlurile înșirate mai sus însă pot să fie indicații utile pentru cine ar vrea să întreprindă un asemenea studiu. Ceea ce vrem să înregistrăm aici sunt versurile contemporane asupra răscoalei, aceste producții literare provocate direct de evenimente.

Aici raportul se inversează. Versurile provocate de răscoală sunt mai numeroase la cei care au fost mai mult loviți de ea: la Unguri. Adunate la un loc, cele pe care le cunoaștem până acum ar forma un volum apreciabil. Cât privește natura lor, toate sunt produse ale literaturii culte, în sensul că toate sunt scrise de oameni cu carte și în forme deosebite de ale literaturii populare, cultivate numai de literatura cultă. Unele sunt datate, dar și la cele nedatate se vede numaidecât că sunt scrise subt impresia întâmplărilor. În câteva cazuri cunoaștem și pe autorii lor; numele acestora însă nu sunt de mare circulație literară. Istoria literaturii maghiare nu numără pe niciunul din purtătorii lor printre figurile sale proeminente. Mai cunoscut dintre ele e numele lui Ioan Gyöngyössi, preotul reformat din Turda, ale cărui versuri au fost adunate în volum la 1790 și dela care au mai rămas și câteva scrisori interesante asupra răscoalei. Numele lui Samuil Bölöni și Iosif Mátyási se pot găsi în cunoscutul repertoriu biografic al lui Szinnyei, dar al lui Iosif Hidi, de pildă, nici acolo.

Cuprinsul acestor versuri, mai obișnuit e descrierea evenimentelor. Se repetă, în diferite forme, mai ales amănuntele pustiirii Abrudului, omorurile din Zarand, prădarea Trăscăului. Câteva, foarte întinse, sunt adevărate cronici în versuri ale răscoalei. Altele sunt versuri prilejuite de prinderea capilor răscoalei, de apariția portretelor lor, de medaliile puse în socoteala lui Horea și îmbracă felurite forme rimate, până la epigrame și epitafuri. Asupra colorii în care sunt prezentate în ele faptele răsculaților, nu trebue să stăruim; motivele care cereau să fie exprimate în forme poetice sunt chinurile nenumărate îndurate de nobili, strigătele lor de durere, pentru care versurile nu găsesc accente suficient de patetice, sau izbucnirile lor de ură împotriva robilor răzvrătiți, pentru care nu găsesc destule invective. Nu puteau să lipsească, se înțelege, nici deprecierile obișnuite și batjocurile de tot felul la adresa Românilor ca neam, tocmai acum când erau din nou reduși la tăcere.

Astfel, valoarea poetică a acestor versuri e destul de scăzută. Ele pot fi socotite producții poetice, în cele mai multe cazuri, numai întru cât

---

[1]) Cf. PETRU CARAMAN, *Motive românești în literatura semipopulară cehă. Teatrul de marionete « Horia și Cloșca »* în *Arhiva* din Iași, XXXVI (1929), pp. 6—17, 103—114.

sunt rimate, încolo destul de rar nimeresc forme care să se poată numi poetice în accepțiunea de azi a cuvântului. Răspund totuși unei nevoi a timpului; se conformează tradiției mai vechi, dar cultivată pe o scară foarte întinsă mai ales în veacul al XVIII-lea, de a povesti întâmplările în versuri, în această formă și mai captivantă și mai ușor de reținut.

Dar, cu toate că expun evenimentele, nici valoarea lor documentară pentru istoria răscoalei nu e mai mare. Aceasta însă nu atât din pricina deformărilor, care se produc în mod necesar prin versificare, cât din pricina abundenței materialului documentar propriu zis. Amănuntele lor rar spun mai mult decât documentele nenumărate rămase de pe urma răscoalei.

Importanța lor, astfel, e mai mult de ordin psihologic. Versurile acestea vin și ele să sublinieze excepționalul evenimentului și să ne indice măsura în care acesta a răscolit sufletele celor loviți.

Versurile ale căror titluri le vom înșira mai jos, nu sunt, firește, toate câte s'au scris: unele se vor fi pierdut, iar altele se vor mai descoperi de acum încolo; rezultatele de până acum îndreptățesc pe deplin o asemenea nădejde. Acestea sunt numai cele pe care le-am putut strânge până acum răsfoind manuscrisele ungurești. Intenția noastră era să facem la fiecare scurte comentarii, arătând ce cuprind, citând rânduri după care să fie recunoscute sau apreciate, sau remarcând eventualele lor calități poetice sau documentare. Cum însă cele mai multe din ele se află în manuscrisele rămase la Cluj, azi trebue să ne mulțumim cu mai puțin: cu notele bibliografice pe care le-am luat acolo, subt rezerva de a face comentariile cuvenite atunci, când ele vor fi suficient de multe. Titlurile, nici așa singure, nu sunt fără interes; descriptive cum sunt, ne pot da și ele o idee de ce pot cuprinde versurile care le urmează. Să se mai observe, de pildă, cât de des repetă, cu sens ironic evident, epitetele de « craiu » și « împărat », cu care l-a învestit pe Horea fantazia populară. Dar mai era nevoie de a cuprinde într'un mănunchiu bibliografic toate aceste versuri publicate sau nepublicate și pentru a nu expune pe cercetători la « descoperiri » nouă ori de câte ori dau peste asemenea versuri sau, și mai obișnuit, peste copiile în care circulau.

Versuri asupra răscoalei se vor mai descoperi poate și în alte limbi. Ecoul ei a fost purtat până departe de publicațiile timpului și obiceiul versificării era general. D-l O. Podea a descoperit asemenea versuri în italienește [1]). Versuri de acestea trebue să fi circulat chiar în nemțește. D-l M. Auner citează câteva rânduri dintr'o foaie de Anul Nou (1786), unde ele însoțesc portretele lui Horea și Cloșca, exprimând mulțumirea că și-au primit răsplata meritată pentru faptele lor [2]).

* * *

[1]) Vezi schița bibliografică Nr. 25.

[2]) Schița bibliografică Nr. 24.

Versurile românești păstrate sunt mai puține. Unele sunt de provenieńță populară și au fost transmise prin graiu viu, iar altele au fost scrise.

O culegere sistematică a poeziei populare privitoare la răscoală, e adevărat, nu s'a făcut încă. Prea puțin putea să le scape din ea însă cercetătorilor de până acum, fiind vorba de un motiv cu însemnătate atât de deosebită. Din culegerile răzlețe și citatele diverse de până acum, în tot cazul ea ne apare destul de săracă și cu o răspândire limitată la cuprinsul Munților Apuseni. Se rezumă la abia câteva motive, repetate în diferite combinații, unele aplicate pe urmă și lui Iancu, din care azi e greu de distins ce e popular și ce e compoziție literară, mai ales când și aceasta simula tot forma populară. Motivul devenise din nou activ și coborîrea la popular se putea produce ușor. Ne interesează aici numai atât, cât pot intra în subiectul nostru; le cităm în notele bibliografice, pentrucă formele perfect populare pe care le cuprind au mulți sorți de a fi, măcar în parte, produse directe ale răscoalei. Versuri elementare, dar plastice, ca:

Horea bea la crâșmă 'n deal,
Fug toți domnii din Ardeal
. . . . . .
Horea bea la făgădău,
Fug domnii fără hinteu

dintre care nu lipsește nici dictonul contemporan, răspândit de adversari:

Horea bea și hodinește
Țara plânge și plătește

în variante ca:

Horea bea și dănțuiește
Țara plânge și plătește
. . . . . .
Horea bea, Horea plătește
Țara plânge și jelește
(D. Sfur'a, 1854)

sau forme ca:

Pân' a fost Horea 'mpărat
Domnii nu s'au desculțat
Nici în pat nu s'au culcat
Prânz la masă n'au mâncat
. . . . . .

Până Horea a 'mpărățit
Domnii n'au mâncat din blid
. . . . . .
De-ar împărăți un an
Nu s'ar mai culca șuhan

(N. Densusianu 1879,
I. Pop Florantin 1885)

și alte câteva asemănătoare, chiar dacă în compoziția lor s'au făcut intervenții, sunt de gust neîndoielnic popular și pot să fie foarte bine și autentice, sau cel puțin variații ale unor motive autentice. Mai ales că, față de alte versuri contemporane, ele mai au și calitatea distinctivă de a exprima sentimente de admirație pentru Horea, identice deci cu cele din legendele populare.

Dar sărăcia aceasta a poeziei populare e compensată prin popularizarea versurilor păstrate într'un manuscris subt titlul *Carmina Valachica Horae et Kloskae*. Versurile acestea nu sunt datate. Că sunt un produs contemporan însă, ne-o arată și copia, care trebue să fie de pe la sfârșitul veacului al XVIII-lea, dacă nu e chiar din anii de după răscoală, dar ne-o spune mai ales cuprinsul lor, care nu lasă nicio îndoială că sunt scrise foarte curând după execuția lui Horea și Cloșca și încă de cineva care cunoștea întâmplările din imediata apropiere, vreunul care a trăit poate în mijlocul lor și poate a și suferit de pe urma lor; în tot cazul, de unul din aceia care se fereau să fie amestecați cu iobagii răzvrătiți și preferau să nutrească sentimente potrivnice, comune cu ale stăpânilor. Versuri ca:

Viind încoaci cu Crișenii
Mestecați și Albăcenii
Cu porunci date crăiești
Din sus dela Niculești

ne apropie și de locul din care scria autorul: regiunea Câmpeni-Abrud.

Versurile acestea sunt compuse, fără îndoială, de un om cu carte, vreun preot sau dascăl din Munți, vreun elev al școlilor din Blaj sau al școlilor ungurești poate, au totuși cursul limpede, amintind pe acel al baladelor populare, necontagiat încă de latinism. Se amestecă prin ele doar provincialisme și ungurisme, care, după lipsa de latinisme, ajută și ele la determinarea locului și timpului în care versurile au fost scrise. Spre deosebire de multe alte versuri ale veacului al XVIII-lea, acestea mai au și calitatea de a fi originale, în înțelesul că ele sunt alcătuite fără să împrumute motive din poezii populare existente, cum se făcea de obiceiu. Le reproducem în întregime, nu numai ca document istoric, ci și pentrucă ele constituesc unul din cele mai veritabile produse de poezie

românească ardeleană din veacul al XVIII-lea. Am mai reprodus deodată cu ele și variantele populare, culese în anii 1883—1885, pentrucă puse alături de forma primară, sau cea mai apropiată de forma primară, destăinuesc fenomenul interesant, care numai rar se poate surprinde: acela al nașterii unei poezii populare. Iată o poezie databilă, având, de sigur, un singur autor care o compune și iată alături și formele populare pe care le-a luat. Exemplul de față dovedește și el că poezia populară la origine e o creație individuală, ba chiar că acea colaborare ulterioară, la care trebue să se supună, nu e numaidecât un câștig pentru ea. Întinderea, cu timpul, s'a redus, legătura dintre versuri, în urma omisiunilor, a slăbit. Să se observe, în schimb, tendința populară de a converti versurile din potrivnice în favorabile lui Horea. Versiunile noastre se simt nevoite să adauge la sfârșit chiar versuri nouă, din această pricină. Se vede însă numaidecât că acestea sunt un adaus târziu, semiintelectual; cel care le-a adăugat nu mai cunoștea chipul în care au fost executați Horea și Cloșca. Procesul acesta de împrumut intelectual-popular, după 1848, nu prezintă nimic neobișnuit [1]).

Un lucru mai trebue remarcat în toate aceste versuri populare sau semipopulare: eroul lor, ca și al legendelor păstrate de altfel, e Horea. Cloșca apare numai pe plan subordonat, iar Crișan, tocmai cel mai activ în cursul răscoalei, lipsește cu totul. Versurile populare citate de N. Firu, în continuarea primelor patru versuri, reproduse mai sus după D. Sfura, în care apare și Crișan:

Horia cu-ai săi tac și bat
Ungurii iau lumea 'n cap

Horia, Cloșca și Crișan
Poartă 'n mână buzdugan, etc. [2])

trebue să fie un reflex literar, adăugat târziu, după ce se stabilise cultul pentru treimea revoluționară. Tot o combinație literară sunt fără îndoială

---

[1]) O plăsmuire târzie, nepopulară, sunt, după toate semnele, și cuvintele puse în gura lui Horea ca rostite în fața împăratului:

Înălțate împărate
Vină și ne fă dreptate
Te rugăm Măria Ta
Că nu mai putem răbda
Asuprirea nemeșească
Și dreptatea ungurească

citate de d-l I. LUPAȘ, *Revoluția lui Horia* în *Studii, conferințe și comunicări istorice* I, Buc., 1928, p. 302.

[2]) N. FIRU, *Revoluția lui Horia* 1784, 1785, *date nouă culese din arhiva județului Bihor*. Oradia 1925.

și *Cântecele populare de resboiu din revoluțiunea lui Horia*, semnate *Ion de la Făgețel* și «trimise» de Aron Densusianu pentru publicația comemorativă din 1884, ca fiind «culese» de pe Valea Streiului, în care figurează de asemeni Crișan [1].

Din celelalte versuri românești pe care le-am găsit copiate în manuscrisele ungurești, mai e de remarcat *Cântecu Horii și al Cloșchii* pentru cadența și rimele lui corecte populare și poate umorul rustic din *Versul Popii Rotogol*. Restul sunt de o calitate foarte scăzută. Formele lor componente sunt cele populare, expresiile de ură și batjocură însă, versurile diforme, limbajul stâlcit, le trădează provenienta. Asemenea versuri erau, foarte probabil, nu numai răspândite, ci chiar compuse de Unguri. Le reproducem totuși, pentrucă ele s'au născut fără nicio îndoială în timpul răscoalei, și mai precis, în timpul când Horea era la închisoare. Sunt și ele una din formele în care izbucnea satisfacția pentru sosirea acestui moment mult așteptat.

Pentru a ușura lectura, toate versurile românești le-am transcris cu ortografia de azi.

BIBLIOGRAFIA VERSURILOR

1. *1784. A Zarándi Veszedelemnek Leirása* (Descrierea prăpădului din Zarand). Versuri ungurești, copiate în colecția Alexandru Mike, *Az Oláhokról*, pp. 37—67, păstrată la Biblioteca Universității din Cluj. Aici sunt copiate mai întâi 80 de strofe, după care urmează o altă parte, de 142 strofe, adresate unui prieten, semnate la sfârșit *Enyedi* și datate: *Karolyfejérvar* (Alba-Iulia) *die 30 Novembr. 1784*. Alte două copii în *Collectio Manuscriptorum C. J. Kemény*, Tom. XVI, *Hora 1784*, pp. 183—248 și în Jos. C. Kemény, *Miscellanea*, Tom. XVIII, *A Horavilágról*, pp. 79—117, păstrate și acestea la Biblioteca Universității din Cluj. E un fel de cronică în versuri a întâmplărilor și cruzimilor comise de țărani în Zarand. Pe Enyedi nu l-am putut încă identifica. Numele acesta îl poartă mai mulți. Enyedi se numea chiar și funcționarul care servea pe Horea la Cancelaria din Viena. Aceleași versuri trebue să fie și cele indicate de N. Densusianu, *Cercetări istorice în archivele și bibliotecele Ungariei și ale Transilvaniei* (Extras din An. Acad. Rom., Seria II, Tom. II, Secția I), București 1880, p. 60, subt titlul (tradus) *Descrierea catastrofei din Zarand*, ca figurând, împreună cu altele, într'un manuscris unguresc dela Muzeul Național din Pesta, întitulat *A Magyar Nemzetnek közönségesen de nevezetesen néhány nemes Ősi Familiaknak* HORÁNAK *dühössége által tüzzel és*

[1]) *Centenarul Revoluțiunei Române de la 1784*, pp. 57—60.

vassal történt kiirtásokrol iratott Iaj-Szó *versekben 1784* (Vaetul în versuri, scrise la 1784, pentru stârpirea cu foc și fier a națiunii ungurești, dar mai ales a câtorva străvechi familii nobile, prin furia lui Horea întâmplată).

2. Versurile ungurești ale lui Samuil M. Bölöni, închinate contelui Ioan Csáky, comitele suprem (prefectul) comitatului Cluj. Copii în colecțiile A. Mike, *Az Oláhokról*, Jos. Kemény, *Collectio Manuscriptorum*, Tom. XVI și Jos. Kemény, *Miscellanea*, Tom XVIII; toate la Bibl. Univ. din Cluj. Publicate de Ștefan Szilágyi în rev. *Hazánk*, III (1885), pp. 425—441 și de Coloman Dekáni în *A hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat évkönyve*, 1907, pp. 93—124. Considerații asupra acestor versuri la A. Veress, *Cântece istorice vechi ungurești despre Români*, An. Acad. Rom., Mem. Secț. Lit., Seria III, Tom III, pp. 38—39. Versurile acestea sunt datate: Cluj, 22 Dec. 1784. Ele expun pe cele 30 pagini de tipar, printre expresiile de ură și dispreț la adresa răsculaților, peripețiile răscoalei, mai ales pe cele din comitatul Cluj și preamăresc pe contele Csáky, comandantul nobilimii înarmate, dela care toți își așteptau mântuirea. Samuil M. Bölöni e cunoscut ca agent al Cancelariei din Viena, ca jurist și prof. de limba maghiară la Terezianum (vezi repertoriul biografic Szinnyei, *Magyar irók élete és munkái* și A. Veress, *o. c.*), iar cursul răscoalei îl urmărea foarte probabil din Cluj. Versurile lui sunt fără valoare poetică, țin însă loc de cronică prin multele amănunte pe care le cuprind. Identice cu acestea trebue să fie și versurile înregistrate de N. Densusianu, *Cercetări istorice...*, p. 60 și copiate în caietele sale dela Biblioteca Academiei Române, din pomenitul manuscris unguresc dela Muzeul Național, ca având titlul (în traducerea lui Densusianu): *Țipetele de durere ale națiunii ungurești din Transilvania și mai cu seamă ale unor familii nobile, care sunt în stare să miște și inima de metal. Cluj 23 Dec. 1784, 755 versuri.*

3. *Versuri triste despre suferințele Ungurilor din Zarand, Abrud și Roșia* e titlul tradus al altor versuri din același manuscris unguresc. Vezi Densusianu, *o. c.*, p. 60. Numai din acest titlu însă nu putem face nicio deducție dacă versurile sunt independente de cele înregistrate în schița noastră bibliografică din alte manuscrise sau sunt, cum se întâmpla adesea, versuri identice subt alt titlu.

4. *Nemes Erdély Ország a' Tolvajok, Oláhok által okozott siralmas Veszedelmének hiteles igazságos le iratása* (Înfățișarea adevărată și dreaptă a jalnicului prăpăd, pricinuit de hoți, de Români, Nobilei Țări a Ardealului). Bibl. Univ. Cluj, *arhiva Kornis*. 512 versuri ungurești, grupate câte patru prin alineate.

5. *Hora Olá Tszászár Uttya Pusztitása Vagyon az versekben rövid le irása* (Drumul, pustiirile Împăratului român Horea, înfățișate pe scurt în versuri). *Bibl. Univ. Cluj*, Ms. Nr. 2876. 327 versuri ungurești, grupate în 82 strofe prin alineate.

6. *Zaránd vármegyének az oláhoktól okozott romlásának rövid le irása* (Scurtă înfățișare a ruinării comitatului Zarand de către Români). *Bibl. Univ. Cluj*, Ms. Nr. 2876. 105 versuri ungurești, împărțite în 26 strofe prin alineate.

7. *Egekre kiáltó keserves jajja Abrudbányának, irta egy keserdett Magyar* (Vaietele amarnice, strigătoare la ceruri ale Abrudului, scrise de un Ungur îndurerat). Bibl. Univ. Cluj, *arhiva Kornis*. 408 versuri ungurești, grupate în strofe de câte 4 prin alineate. Descriere amănunțită a pustiirii Abrudului.

8. *Nemes Abrudbánya Varossának az közel és távol lako prédáló Tolvajok által ez mostani folyo 1784-dik Esztendöben Novembernek 6-ik napján vérengző kezekkel lött prédáltatásábol egy fajlalo szivnek következett Siránkozása* (Tânguirea unei inimi îndurerate pentru prădarea nobilului oraș al Abrudului, în ziua de 6 Noemvrie al acestui an curgător 1784, cu mâni însângerate, de hoții din apropiere și din depărtare săvârșite). *Bibl. Univ. Cluj*, Ms. Nr. 2876. 198 versuri ungurești, grupate în 50 strofe prin alineate; ultima strofă numai de 2 versuri. Cuprinsul îl indică titlul.

9. *Szomorú új esztendő* (An nou trist). Versuri ungurești într'un manuscris din biblioteca Liceului unitarian din Cluj (Comunicarea d-lui prof. Ion Moga, care le-a copiat).

10. *Második Józsefnek hét első királyi esztendeje* (Primii șapte ani de domnie ai lui Iosif al doilea). În volumul de versuri *Semminél több valami. Az elegyes tárgyú és formájú egynéhány darab versek. Szerzette Mátyási József. Első darab. Pozsonyban*, 1794. Partea a treia a poemei (pp. 87—100) e dedicată răscoalei lui Horea și Cloșca. Informația din Veress, *Bibl. rom.-ung.* II, p. 91. Schița biografică a lui Iosif Mátyási în repertoriul biografic Szinnyei, *Magyar irók*... Studiase în Debrețin și a profesat avocatura în Pesta și Kecskemét. Versurile citate de Veress, drept probă pentru atitudinea autorului, în traducere nerimată, sunt următoarele:

Înmormântarea lui Horea nu-i cine s'o scrie
Căci cine știe ce răpitoare îi va fi mormântul?
Inima-i setoasă de sânge poate prin munți
În careva vultur mai rătăcește și azi
Așa-i trebuie! Rătăcitor cine-a fost în vieață
Rătăcitor fie și după moarte!

11. *Az Hora Császár által lett pusztulásarol iratott edgyügyü versek mellyeket fel emelt Hidi Josef* (Versuri proaste despre pustiirile Împăratului Horea, pe care le-a întocmit Iosif Hidi). *Bibl. Univ. Cluj*. Ms. Nr. 2876. 128 versuri ungurești, despărțite în strofe de câte patru prin alineate. Autorul nu l-am putut încă identifica. Numele Hidi Iosif nu figurează nici în repertoriul biografic al lui Szinnyei.

12. *Hora Császárságárol iratot szomoru versek* (Versuri triste despre Împărăția lui Horea). *Bibl. Univ. Cluj*. Ms. Nr. 2876. 160 versuri ungurești, despărțite în strofe de câte patru prin alineate.

13. *Hora Császárságárol iratott szomoru versek* (Versuri triste despre Împărăția lui Horea). *Bibl. Univ. Cluj*. Ms. Nr. 2876. 72 versuri ungurești, altele decât cele precedente cu același titlu, despărțite în strofe de câte patru prin alineate.

14. *Mokány Hora Király szándéka és annak füstbe menése* (Gândul Craiului Mocan Horea și spulberarea aceluia 'n vânt). *Bibl. Univ. Cluj*. Ms. Nr. 316. 54 versuri ungurești, alternând prin alineate.

15. *Horának rabi-mivolta* (Horea în robie). *Bibl. Univ. Cluj*. Ms. Nr. 316, filele 114—115. 20 versuri ungurești, alternând prin alineate.

16. *Ezer-Hét-Száz Nyoltzvan-Négyben támadott Oláh-Zenebona' Fejének*, Hórának, *vagy más igazabb névvel*, Kriszta Nyikulának *Azon Tzimeréről, mellyet vagy önnön-maga választott*, vagy *leg-alább közönségesen néki akkor tulajdonitottak. Irtam M.DCCLXXXV-dik Esztendőben Januáriusban, mikor már Hora Károly-Fejérváratt fogságban tartanék* (Despre acea stemă a lui Horea, sau pe numele lui adevărat Cristea (!) Nicula, capul rebeliunii Românilor iscate în anul o mie șapte sute optzeci și patru, pe care sau el însuși și-a ales-o sau era pusă cel puțin în socoteala lui pe atunci. Le-am scris în anul 1785, în Ianuarie, pe când Horea era la închisoare în Alba-Iulia). *Gyöngyössi János nak magyar versei*... adunate și editate de *Szatsvai Sándor*, Viena 1790, pp. 75—78. 44 versuri ungurești, alternând prin alineate, cu note explicative la unele expresii din text. Comentează *medalia* atribuită lui Horea, în expresii torturate, barbare, total lipsite de gust sau de spirit. Ioan Gyöngyössi e preotul reformat din Turda, cunoscut și din scrisorile lui asupra răscoalei. Era un om cu o cultură remarcabilă, studiase și în Belgia, calitățile lui poetice însă se aflau în vădită disproporție cu cele culturale. Încercările lui au reușit doar să provoace criticele nimicitoare ale epocei următoare. Aceleași trebue să fie și versurile *Hora cimeréről mikor fogságban volt* (Despre stema lui Horea când era la închisoare), semnalate într'un manuscris dela Muzeul Național din Budapesta de Szabó T. Attila, *Kéziratos énekeskönyveink és verses kézirataink a XVI—XIX. században*, Zălau 1934, p. 160.

17. *Hórának Képét, elfogattatása után, midön lefestette volna Kóre Sigmond Uram ; illyen alája való Verseket irtam:* (Pentru a se potrivi subt chipul lui Horea când, după ce a fost prins, l-a zugrăvit Domnul Sigismund Kóré, aceste versuri le-am scris:). Gyöngyössi János, *o. c.*, pp. 78—79. 8 versuri ungurești, alternând prin alineate, cu note explicative la unele expresii. Versurile sunt identice cu cele publicate, text și traducere românească, de Papiu Ilarianu, *Tesaur de Mon. Ist.*, III, p. 368, subt titlul *Epigramma in effigiem rebellis Hora*. Portretul lui Horea, pictat după

natură de Sigismund Kóré, care a provocat versurile lui Gyöngyössi, se păstrează și azi, ars de jumătate, la Liceul reformat din Aiud. Reprodus la Octavian Beu, *Răscoala lui Horia în arta epocei*, Buc. 1935. Kóré fusese trimis anume dela Aiud la Alba-Iulia, în timpul când capii răscoalei se aflau la închisoare, să le facă portretele. Nu se păstrează decât ale lui Horea și Cloșca; pe al lui Crișan, care murise mai curând, se vede, n'a mai ajuns să-l facă.

18. *Ugyan akkor irtam Klóska Juon Képe alá is ezeket:* (Tot atunci am scris și subt chipul lui Ion Cloșca acestea:). Gyöngyössi, *o. c.*, p. 80. 6 versuri ungurești, de aceeași natură. Identice cu cele publicate, text și traducere românească, la Papiu Ilarianu, *Tesaur de Mon. Ist.* III, p. 368, subt titlul *Epigramma in effigiem rebellis Ivan Glotska.* E vorba de portretul lui Cloșca făcut de Sig. Kóré, reprodus și acesta la Beu, *o. c.*

19. *Hora Czimere alá való* (De pus subt stema lui Horea). *Bibl. Univ. Cluj.* Ms. Jos. Kemény, *Miscellanea*, Tom XVIII *A Horavilágról*, p. 155. 14 versuri ungurești pe verso-ul unei foi, pe care sunt desenate medaliile atribuite lui Horea și un Albac închipuit.

20. *Hora Epitaphiuma* (Epitaful lui Horea). *Bibl. Univ. Cluj*, Ms. Nr. 316, fila 115. 4 versuri ungurești, alternând prin alineate.

21. *Krisán Zurgy példás Epitafiumja* (Epitaful pilduitor al lui Crișan Giurgiu). *Bibl. Univ. Cluj*, Ms. Nr. 2876. Publicate după altă copie, cu introducere, de Samuil Borbély în rev. *Hazánk*, II (1884), pp. 390—391, subt titlul *Egy gunyvers a Horavilágról.* 44 versuri ungurești, distinse în strofe de câte patru prin alineate. Versuri cu obișnuitele expresii de ură și batjocură.

22. *Aeneas Christianus apud manes. Sive Hora et Kloska in infernis. Anno 1785. grassante tumultu Valachico.* Mátyási József, *o. c.*, pp. 31—45. Versuri latinești. Vezi Veress, *Bibl. rom.-ung.*, II, p. 91. Descrierea seamănă cu călătoria lui Aeneas în infern din Cartea VI a lui Virgiliu. Apud N. Densusianu, *Cercetări istorice*, p. 71.

23. *Epistola poëtica. Lucretia matrona Ungara* (introdus aici în paranteză de către Ios. Car. Eder numele *Csiszár*) *caesis nupero tumultu marito, et liberis in potestatem Valachorum redacta opem Junii Viri militaris implorat.* Copie la Muzeul Brukenthal Sibiu, Secția Manuscriselor, *Alte Sammlung*, XLVII, 8. 122 versuri latinești, înfățișând chinurile îndurate de Ecaterina Csiszár, cea care, după ce i-a fost omorît bărbatul și copiii, a trebuit să îmbrace haine românești și să se cunune, se pare, chiar cu iobagul care îi ucisese. Crișan, în ascultarea sa, mărturisește că el însuși a scăpat-o dela moarte. Vezi Densusianu, *Rev. lui Horia*, pp. 166—168. Semnătura lui Jos. Car. Eder, din josul filei din urmă, nu pare să însemne că el e autorul versurilor, cum credea N. Densusianu, ci mai curând că aceste file, cu scris deosebit, de altfel, făceau parte din colecția lui.

24. Versuri germane, figurând pe o foaie germană de Anul Nou, din 1786, drept comentariu la portretele închipuite ale lui Horea și Cloșca și exprimând mulțumirea că și-au primit răsplata meritată pentru faptele lor. Citate de Mihail Auner, *Zur Geschichte des rumänischen Bauernaufstandes in Siebenbürgen 1784*, Sibiu, 1935, p. 32.

25. *Gabinetto di diecisette figure di cera di Statura d'Uomo rappresentanti i cinque capi ribelli della Transilvania, e Vallachia Imperiale unitamente ai piu grandi malfattori dela Francia spiegato in Versi Martegliani. In Alessandria, nella Stamperia d'Ignatio Vimercati Stampatore della Illustrissima Citta. Con Licenza de 'Superiori.* 53 versuri italienești, reproduse de pe o foaie volantă, aflată în Biblioteca Muzeului Britanic, de O. Podea, *Versuri italienești relative la revoluția lui Horia*, în *Anuarul Institutului de Istorie Națională din Cluj*, VI (1931—1935), pp. 556—559, însoțite și de traducere românească. E o prezentare în versuri a figurilor în ceară ale capilor răscoalei, făcute evident pentru vânzare, și a scopului răscoalei lor. Printre capi e prezentat și unul Ion Dumitru, « tatăl lui Cloșca », acesta rămânând la închisoare pe vieață în Alba-Iulia și după executarea celorlalți trei. (O confuzie, probabil, cu Todea Dumitru, judele din Albac). Prezentarea se face, de sigur, pe baza informațiilor răspândite de ziare.

26. Dictonul românesc contemporan:

Horea bea și hodinește
Țara plânge și plătește

inventat de adversari, a avut o circulație foarte mare. S'a răspândit mai ales ca legendă pe medaliile plăsmuite pentru a fi atribuite lui Horea, dar a ajuns și prin documente, cronici, versuri, în românește sau în traduceri. A supraviețuit, subt diferite forme, chiar în poezia noastră populară.

27. Versurile intercalate de D. Sfur'a în nuvela *Cursoriul lui Hor'a si Closc'a* din *Diorile Bihorului*, Oradea Mare, 1854, pp. 98—99. Sunt nouă strofe de câte patru versuri, cu însemnarea la sfârșit: *Poporal.* Versurile, de factură populară, cele din care am citat și în introducere, au refrenul:

Aidați feciori după mine
Să vă 'nvăț a trăi bine

adaus literar târziu, de sigur pentru a putea fi cântate. Strofa întâi a acestor versuri, citată și la Papiu Ilarianu, *Tesaur de Mon. Ist.*, III, 1864, p. 301 bis.

28. *Cantecu betranu*, intercalat de Joachim C. Dragescu, *Noptile Carpatine*, roman istoric, Pesta 1867, la pp. 269—270. 16 strofe, variații ale acelorași motive populare și cu același refren. Prima strofă:

Horea stă pe vârf de deal
Domnii fug toți din Ardeal
Haidați feciori după mine
Să vă 'nvăț a lupta bine.

29. Versuri populare, citate de N. Densusianu în monografia sa *Revoluțiunea lui Horia*, Buc. 1884, p. 465, ca auzite dela bătrânii George Gligor și Ursu Coroiu la anul 1879 și dela preotul Petru Nicola din Albac. Nu reproduce versurile auzite, ci numai citează din ele pentru exemplificare (le-am citat mai sus, la pag. 10-11). Unele se aplicau și lui Avram Iancu. În culegerea lui S. Fl. Marian, *Poezii poporale despre Avram Iancu*, Suceava 1900, pp. 29—31, se pot citi versuri ca:

De când Iancu e 'mpărat
Domnii 'n pat nu s'au culcat
Nici la masă n'au cinat
Când s'arată Iancu 'n deal
Fug toți domnii din Ardeal
. . . . . .

30. Versurile intercalate de I. Pop Florantin în romanul său istoric *Horea*, Iași 1885, la pp. 71—72. Identice până la un loc cu cele citate de N. Densusianu, urmând apoi câteva variații în plus ale aceluiași motiv. Trebue să fie aceleași versuri, dar reproduse acum în întregime, — dacă variațiile nu vor fi sporite de însuși autorul romanului.

31. *Hora panaszos éneke* (Cântecul de tânguire al lui Horea). *Bibl. Univ. Cluj*. Ms. Nr. 1625. Publicat de Onisifor Ghibu, *Contribuții la istoria poeziei noastre populare și culte*, Buc. 1934. Extras din An. Acad. Rom., Mem. Secț. Lit., Seria III, Tom VII. 10 strofe de câte patru versuri, din care întâia și a treia românești, cu ortografie ungurească. Horea, la închisoare se tânguește de norocul care l-a părăsit și de torturile care îl așteaptă, încoronarea cu coroană înroșită; din ceea ce se vede că versurile au fost scrise înainte de condamnare.

32. *Carmina Valachica Horae et Kloskae*. Bibl. Univ. Cluj. Ms. Nr. 921, 8 file. 332 versuri românești, cu litere latine și ortografie ungurească. Manuscrisul nu e datat, originalul românesc nu e cunoscut până acum și nici autorul lui. Copia, făcută de vreun Ungur, poate să fie contemporană; după hârtie și scris cel puțin, nu pare să fie mai nouă de sfârșitul veacului XVIII. Nu e cu desăvârșire exclus însă nici ca aceasta să fie chiar

versiunea originală sau copia vreunui Român, căci acest fel de a scrie, cu litere latine și ortografie ungurească, nu era neobișnuit. Versurile n'au rămas necunoscute. Le cunoștea și N. Densusianu când scria istoria răscoalei, le are copiate și Bibl. Acad. Rom. (copie făcută după manuscrisul din Cluj și revăzută de profesorul Dr. Gregoriu Silași, 1883), iar N. Ionescu, un membru al Academiei, făcuse chiar o comunicare asupra lor (cf. *Catalogul manuscriptelor românești*, Tom I, p. 470). După cât știm n'au fost publicate totuși, foarte probabil pentru cuprinsul lor potrivnic lui Horea. Au devenit în schimb populare. Din versiunile lor populare cunoaștem până acum două: una subt titlul *Versul lui Horea*, culeasă de Iosif Gomboș, cleric curs I, și transcrisă în revista manuscrisă a teologilor Seminarului Andreian din Sibiu *Musa*, XII (1883—84), Nr. 13 (comunicată subsemnatului de d-l Ion Mărcuș, secretarul Arhivei de Folklor a Academiei Române), iar alta din Frâncu-Candrea, *Românii din Munții Apuseni*, Buc. 1888, pp. 294—296, cu însemnarea: « auzită dela bătrânul Gavrilă Bădescu din Vidra-de-Sus în 1885 », din care culegătorii n'au publicat însă decât un fragment, evident unul mai puțin potrivnic lui Horea. Începutul versurilor: « O ce lucru minunat » era obișnuit; îl găsim și la Vasile Aaron în două rânduri: în fruntea versurilor închinate Episcopilor Ioan Bob (1806) și Samuil Vulcan (1807) subt formele: « Lucru foarte minunat » și « Lucru ne mai pomenit » (Cf. Dan Simonescu, *O latură necunoscută din activitatea lui Vasile Aaron*, în *Arhiva Românească*, V (1940), p. 263). Dar numai din această asemănare de început, stereotip, nu se poate naște încă bănuiala că Vasile Aaron ar putea să fie, eventual, și autorul versurilor despre Horea. Vasile Aaron, adevărat, e din familia Aroneștilor de Bistra, se născuse însă la 1770, în Glogovăț, lângă Blaj și a trăit înafară de Munții Apuseni, în Sibiu, iar scrierile lui încep să apară abia la 1805. Mult mai evidentă e însă asemănarea începutului acestor versuri cu a celor din *Preambulul* piesei românești *Occisio Gregorii Vodae*, scrisă cu aproximație pe la 1780, de vreun student al școlilor din Blaj. Iată primele două strofe:

Acum tocma, nu demult
    lucru groaznic de temut
în Moldova s'au tâmplat
    perire ce de împărat.
Locu-i vestit și oraș
    să numește, să știți, Iași,
cu primejdie și-ostași.

Ghica Voevod Grigorie,
    domn în mare dregătorie,

vrând a sta lângă credință
și neamului mântuință
cu vicleșug s'au chemat,
tirănește s'au tăiat
de Bașa turcesc legat.

(Cf. Al. Ciorănescu, *Occisio Gregorii Vodae — Cea mai veche piesă de teatru în românește*, *Revista Fundațiilor Regale*, IV (1937), Nr. 8, p. 429). Asemănarea aceasta e încă un indiciu pentru timpul în care versurile au putut fi scrise și chiar pentru originile îndeletnicirilor poetice ale autorului lor.

33. Cântecu Horii și al Cloșchii *(Kinteku Hori, si al Kloski)*. *Bibl. Univ. Cluj*. Ms. Nr. 1742. Copiat aici de două ori, cu neînsemnate deosebiri, pe filele 58 și 153. 22 versuri românești, cu litere latine și ortografie ungurească. Forma lor e cea populară, cadența fără greș; autorul poate fi deci și un Român, cu tot cuprinsul lor dușmănos. Vezi textul la sfârșit.

34. *Horáról és Kloskáról kigondolhatlan torturákat érdemlő nagy hegyi tolvajokról készült ének* (Cântec despre Horea și Cloșca, hoții cei mari de codru, vrednici de cele mai neînchipuite chinuri). *Bibl. Univ. Cluj*. Ms. Nr. 1742, unde versurile sunt copiate, cu mici deosebiri, de două ori: pe filele 56—57 și 150—151. 36 versuri românești, cu litere latine și ortografie ungurească, de același cuprins ca și cele precedente, datate: Orăștie 6 Ianuarie 1785. În manuscrisele Bibl. Univ. din Cluj versurile acestea le-am mai aflat încă în două versiuni: una în manuscrisul Nr. 2876, subt titlul *Hora császárról, Kloska fejedelemről íratott ének* (Cântec despre împăratul Horea și craiul Cloșca), iar alta subt titlul latin *Benventatio Horé et Kloské dum in Fortalitium Albo Carolinense Die 2-da Mensis Ianuarii 1785. inter 4-tam et 5-tam Horas vespertinas adduci fuissent*, având alături și traducerea ungurească. Versuri de o calitate foarte scăzută, compuse probabil, sau sporite cel puțin, de vreun Ungur, utilizând forme populare în circulație atunci. Vezi textul reprodus la sfârșit.

35. Versul Popii Rotogol *(Popa Rotogol verse)*. *Bibl. Univ. Cluj*. Ms. Nr. 2876. 27 versuri românești, cu litere latine și ortografie ungurească. Popa Rotogol era porecla lui Popa Petru, preotul neunit din Abrud, cel care botezase pe cei mai mulți Unguri de acolo în legea românească, când orașul fusese cuprins și prădat de răsculați. După imperfecțiunile lor judecând, versurile ar putea să fie compuse și de vreun Ungur, din hazurile populare care circulau pe socoteala preotului. Dacă nu cumva aceste imperfecțiuni se datoresc numai cunoștinței insuficiente a limbii românești, la cel care a auzit sau a notat versurile. Și în acest caz ele trebue să fie opera vreunui Român, deprins cu asemenea produse literare din școlile de atunci, unde erau mult cultivate. Inceputul, mai ales, îndreptățește mult o asemenea presupunere.

TEXTE

CARMINA VALACHICA HORAE ET KLOSKAE

Oh ce lucru minunat
  Groaznic și înfricoșat
În vedere și-auzit
  În tot chipul numulit (!)
Lucru vrednic de poveste
  Și 'ntâmplare făr' de veste
Lucru de moarte cu pripă
  Neauzindu-se nimică
Lucru ce s'au întâmplat
  Pe Criș și 'n Câmpeni în sat
Și 'n Abrud oraș frumos
  Și pe țară mai în jos
La Ighiu și prin Cricău
  Pe supt munți până 'n Trăscău
Și mă rog de ascultare
  Să vă spuiu acea 'ntâmplare
C'având Crișenii nevoie
  Că n'au dela tisturi voie
Nice lor nu le dau pace
  Să slujească cum le place
S'au vorbit ca niște hoți
  Să-și omoare domnii toți
Ci Dumnezeu cel prea sfânt
  Au sdrobit acesta gând
Căci care-au fost credincioși
  Toți au scăpat sănătoși
Carii văzându-se 'n pace
  Vor ști ce izbânzi vor face
Cum vor lucra cu 'ntocmire
  Ca să facă răsplătire.
Gătind în câteva sate
  A ucide domni și-a bate
Bătând până 'n Mihăileni
  Au trecut către Câmpeni
Cu hognoji și căpitan
  Să se bage toți la șpan
Ca pe el și doamna 'n silă
  Și pre prunci fără de milă
Tirănește cu mânie
  Să-i zdrobească să nu fie
Pre tistul de hermiție [1])
  Și pre cel de schimbărie
Nici unul să nu rămâie
  În Câmpeni să se mai ție
Ci pre toți cu un cuvânt
  Să-i stângă de pre pământ
Ci Dumnezeu cel prea înalt
  La care ei s'au rugat
Pre toți cu pruncii 'mpreună
  I-au păzit de-aceea mână,
Numai de ce-au fost în casă
  Unelte scumpe și vasă
Și altele de prin curte
  Cum au tisturile multe
De toate cu sâlnicie
  I-au prădat să nu rămâie.
Viind încoaci cu Crișenii
  Mestecați și Albăcenii
Cu porunci date crăiești
  Din sus dela Niculești
Numit craiu un Niculesc
  Pe care Horea-l numesc
Purtând minciuni scrise 'n straiță
  Necetite să se vază
Zicând ca un mincinos
  Că le va fi de folos
Nu vor da la nime bani
  Nici decum în șapte ani
Numai domni să nu rămâie
  Că nu vor da nici porțâie
Nici stânjeni care-i om tare
  Nu va face 'n Dealu-Mare

---

[1]) Ung. *harminczad*, *tricesima*, vama regală.

Care va fi cu dreptate
Să spargă curțile toate
Căci cari credincioși vor fi
Singuri se vor stăpâni
Nici la 'mpăratul nemică
Pot a nu sluji de frică
Nemic ce-i greu să nu facă
Să trăiască să le placă:
« Toate voi să stăpâniți
Numai credincioși să fiți
« S'ascultați porunca mea
Că eu răul nu voiu vrea
« Care va fi cu-ascultare
Va avea și plată mare
« Că eu acum întru toate
Sânt cu voi până la moarte
« Să stricăm toată domnia
Că-i a noastră 'mpărăția
« Bine-acum să ne gătim
Pe Unguri să-i prăpădim
« Nimărui să nu slujim
Noi țara s'o stăpânim
« Numai de bani fie plin
Nu alegeți nici Rumân
« Nice birău, nici preot
Care-i gazdă luați tot
« Numai de mine-ascultați
Ce veți afla tot luați
« Și care-află bani să-i ție
Să-mi facă parte și mie
« Să n'ascunză nici un ban
Să nu dea la căpitan
« Că eu pentru-a vost folos
Am umblat la Beci pe jos
« Să v'aduc vouă dreptate
Să vă las până la moarte
« Să fiți cu așezământ
Până veți fi pre pământ
« Și la pruncii voștrii 'n lume
Să rămâie-a Horii nume
« De 'mpărat acum nemică
Nu vă fie nicio frică
« Acolo nemic să dăm
Că eu știu ce să lucrăm
« Acum de mine-ascultați
Ce veți afla tot luați
« De lănci și puști vă gătați
Să fiți toți bine 'narmați
« Iar care-i ficior voinic
Să-și capete și tulnic
« Ș'aceasta încă să știți
Carii credincioși să fiți
« Clopotele boncăniți [1])
Ș'aici la mine veniți
« Că eu acasă și 'n sate
Nicidecum nu m'oiu abate
« Nici la ş̦es sfat nu voiu face
Că mie la deal îmi place
« Să stați toți pe lângă mine
Că-i frumos și-mi ş̦ede bine
« Și și aceasta să-mi știți
Pe mine mă străjuiți
« La culcuș și la sculare
Ca pe-al vostru tist mai mare
« Că eu până voiu trăi
Și până cu voi voiu fi
« Vă voiu scoate din nevoie
Și vă va fi tot pe voie
« Nu veți mai avea năcaz
De nevoile ce-ați tras
« Că voiu pune tisturi mari
Căpitani și cu căprari
« Și voiu pune pace 'n țară
Nu veți mai fi de ocară
« La toți veți fi de minune
Până veți trăi pe lume
« Care unde veți îmbla
Pre toți vă vor întreba
« Ce-ş̦ezământ v'am lăsat
Până cu mine-ați umblat

[1]) În text: joncăniți.

« Puteți să vă 'mbogățiți
Numai tari și iuți să fiți
« Aveți o țară de vreme
Numai nu vă fie lene
« La jurați și la birău
Până 'n gornicul cel rău
« Toate jefuiți din casă
Macar ce feluri de vasă
« Și casa din fundament
Răsturnați-o la pământ
« Și vreunul de veți prinde
Să-l aduceți înainte
« Ca să șază la robie
Așa cum îmi place mie
« De va fi cu vină mare
Să nu scape de pierzare
« De-mi va cinsti ceva mie
Eu să-l dau la chizășie
« Macar ce va fi făcut
Numai să-mi cinstească mult
« S'aveți și aceasta 'n minte
Să știți de-acum înainte
« Că și șpan și-odorbirău [1])
Să facă ce poruncesc eu
« Pentru că 'ntr'a mea pătașcă [2])
Îi porunca 'mpărătească
« Și n'o dau să se ivească
La cine ști să citească
« Numai la voi l'arătare
Unde-i dealul nalt și mare
« Că la vale mai în jos
Nu s'arată prea frumos
« Unde nu-i pădure deasă
Nu se vede slov' aleasă
« Mai în jos și pe la sate
Nu-s slovele mari și late
« Dați acum că avem nume
Care nu se poate spune
« Nici n'au făcut nime 'n lume
Lucru așa de minune
« Stați acum toți dimpreună
Să căpătăm și cunună
« Așa cum n'au mai fost nime
Să mă 'ncoronați pe mine
« Cu coroană 'mpărătească
În veci să se pomenească
« C'am fost craiu iar nu căprar
Și-au fost Cloșca ghenerar
« Și macar ce-am poruncit eu
Au făcut cuvântul meu
« Fiind că s'au purtat bine
Nu-l voiu lăsa dela mine
« Ca de-acuma înainte
S'avem amândoi o cinste
« Sântem amândoi armați
Ca și niște împărați
« Cu puște și cu pistoale
Numai pagubă că-s goale
« Iară ceia cu lănci late
Să stea mai pe dedeparte
« De cumva ar veni oaste
Să poată fugi pe coaste
« Iar de-ar da oștia foc
Nu stareți toți într'un loc
« Ci tot omul să se uite
Pe unde-ar fugi mai iute
« Nu îmblați după cărare
Nice c'ar fi valea mare
« Ci săriți nu vă uitați
De veți putea să scăpați
« Și v'ascundeți prin păduri
Prin munți și prin crepături
« Că-mi voiu căuta loc și eu
Ca să scap cu Cloșca meu
« Căci sânt sus acolo 'n munte
Sâlhe jos culcate multe
« Și 'mprejur pădure deasă
De poți lăcui ca 'n casă

[1]) Ung. *udvarbiró*, judele curții.
[2]) Traistă de piele.

« Numai cătră rădăcină
Să pui de lături cetină
« Și vom face și polate
Înalte și desfătate
« Cum n'am văzut niciodată
Dedesupt pe supt o piatră
« Acolo vom lăcui
Până ce ne vor găsi
« Iar pe când ne vor afla
Alt sălaș ne vor găta
« Ne vor purta cu *manir*
Ne vor face *prezentir*
« Cu cătane 'mpărătești
Cu domni și tisturi nemțești
« Poți Cloșcă să te fălești
Pre cum vrei și cum gândești
« C'ai fost domn și și stăpân
Și ghenerar de Rumân
« Și tot vrednic om ai fost
Batăr ești un mojic prost
« Poți să fii Cloșcă voios
C'ai lucrat foarte frumos
« Poți să fii cu voie bună
Că vei ave și cunună
« Poți să fii cu bucurie
Și să-mi mulțămești și mie
« Poți să fii acum bogat
Că destul ai adunat
« Nu da cinste nimărui
C'acum ai galbeni destui.
« Iar acuma dintre toate
Mi groază Cloșca de moarte
« Ba mă tem de nu-ți pociu spune
Că noi vom fi de minune
« Așa mă tem de norod
De-mi tremură trupul tot
« Să nu apuce mănie
Ca să ne dea la robie
« Din robie la pierzare
Și va fi minune mare
« Din oameni mari și lăudați
Să fim de toți blăstămați
« Oameni mari și cu domnie
La toți să fim de urgie
« Mi frică Cloșcă mi frică
De nu-ți pociu spune nemică
« Tot de-acele-mi vin în minte
Ce va fi de-acum 'nainte
« Că nu-i modru Cloșca meu
Să ne rabde Dumnezeu
« Și să nu ne pedepsească
În veci să se pomenească
« Gândește Cloșcă cu gândul
Te rog cu Dumnezeu sfântul
« Că eu de-aceste gândesc
Nu pociu să mă hodinesc
« De-aceste șoiesc [1]) și plâng
Nice beau, nice mănânc
« Că mănia 'mpărătească
Trebue să ne găsească
« Vai va fi, Cloșcă, de noi
Cum ne-or rumpe pe-amândoi
« Și fiind vestiți de gloată
Se va strânge țara toată
« Unii numai pentru ciudă
Veni-vor cu mare trudă
« Numai să mă vază viu
Ce formă de om să fiu
« Va fi plină de om lunca
Numai să ne vază munca
« Prin cetate și 'n oraș
Va fi de om tot răcaș [2])
« Nu-i vreme, Cloșco, de râs
Ci de jele și de plâns
« Că vor pune după moarte
Prin locuri aici prin toate
« Din Horea și din Cloșcuțul
În tot locul dărăbuțul

---

[1]) Ung. *sohajt*, oftează.
[2]) Ung. *rakás*, grămadă.

« Să fim pildă noi tutora (!)
Şi de 'nvăţul a multora
« Primind de-aci 'nvăţătură
Toţi să strige cu o gură:
« Vedeţi toţi răzvrătitorii
Trupul Cloşchii şi al Horii
« Vedeţi pre cei lăudaţi
Cum stau acum acăţaţi
« Şi pre cei ai voşti cinstiţi
Cum sânt de dărăburiţi
« Vedeţi cum v'au înşelat
Acel om prea lăudat
« Şi ce v'au agonisit
Horea acel prea vestit
« Ce bogătate şi nume
Şi ce veste-aveţi în lume
« Îmblând la Beci şi-alte drumuri
V'au scos puşte şi cu tunuri
« Dându-i chelşug bani destui
V'au adusu-vă Săcui
« Şi-aţi aflat acest folos
C'au fost Horea mincinos
« Şi de-acum până 'n vecie
Tot un mincinos râmâie.

(*Bibl. Univ. Cluj*, Ms. Nr. 921).

VERSUL LUI HOREA

(poezie poporală)

O ce lucru minunat
Groaznic şi înfricoşat
La vedere şi-auzit
Şi 'n tot chipul umilit (!)
Lucru vrednic de poveste
Şi 'ntâmplare fără veste
Lucru ce s'a întâmplat
Pe Criş şi 'n Câmpeni în sat
Şi 'n Abrud, oraş frumos
Şi pe ţară mai în jos
La Idiu şi la Cricău
Pe sub munţi până 'n Trăscău.
Şi mă rog de ascultare
Să spun acea 'ntâmplare
Că Crişenii având nevoie
Că nu le dau domnii voie
S'au vorbit ca nişte hoţi
Să omoare domnii toţi
Să nu lase pe sub soare
Domnişori şi domnişoare
Începură dar pe sate
A ucide domni şi-a bate
Bătând pe la Mihăileni
Or trecut şi la Câmpeni
Cu hotnogi şi căpitani
Să se bage toţi la şpan
Ca pe el şi doamna 'n silă
Şi pe prunci fără de milă
Pe domnii de harmiţie
Şi pe cei de străjerie
Tirăneşte cu mănie
Să-i sdrobească cu urgie
Ca pe toţi cu un cuvânt
Să-i stângă de pe pământ
Dar Dumnezeu cel prea sfânt
A nimicit al lor gând
Pe toţi cu pruncii 'mpreună
I-a păzit de-aceea mână
Numai ce aveau prin case
Scumpeturi şi multe vase
Şi altele de prin curte
De cari la tisturi sunt multe
Acestea cu sâlnicie
Le-or prădat să nu rămâie.
Dar vă rog de ascultare
Să vă spuiu un lucru mare
Că viind încoaci Crişenii
Mestecaţi cu Albăcenii

Cu porunci împărătești
Și c'un domn din Niculești
Care Horea se chema
El însă craiu se numea
Mulți credeau că-i mincinos
El zicea că-i de folos
Să-l asculte că nu-i glumă
Că-i va scoate dela sumă
Numai domni să nu rămâie
Că nu vor da nici porție
Nici stânjini care-i om tare
Nu va face 'n dealul mare
Și cari credincioși vor fi
Ei singuri vor stăpâni:
« Că aveți acuma vreme
« Numai nu vă fie lene
« La jurat și la birău
« Până la gornicul rău
« Spargeți-le tot din casă
« Măcar ce feluri de vase
« Iară pe ei de-i veți prinde
« Să-i aduceți înainte
« Ca să-i punem la robie
« Pentru c'așa-mi place mie
« Să nu scape de pierzare
« Sau de pedeapsa cea mare
« De-mi va cinsti ceva mie
« Îl voiu da pe chizășie
« Măcar ce va fi făcut
« Numai să-mi dea mie mult
« Și acum luați în minte
« Să știți de-acum înainte
« Măcar șpan, măcar birău
« Facă cum poruncesc eu
« Că pentru acest folos
« Am umblat la Beciu în jos
« Să v'aduc vouă dreptate
« Să vă fie pân' la moarte
« Și la pruncii voști în lume
« Să le fie a Horii nume
« De Iosif acum nimică
« Vouă nu vă fie frică
« Acolo nimic nu dăm
« Eu singur știu ce lucrăm
« Numai de mini-ascultați
« Cu lănci și puști vă gătați
« Cine n'are armă bună
« Cu noi nu fie 'mpreună
« Și care-i ficior harnic
« Să aibă și un tulnic
« Stați acum toți împreună
« De-mi căpătați și cunună
« Cunună împărătească
« În veci să mă pomenească
« C'am fost craiu și stăpân
« Și general de Român
« Voi pe unde-ți fi mergând
« Tot prădând și risipind
« Nu cruțați birău, jurat
« Nici gazdă într'acel sat
« Ce aflați tot să luați
« Numai de mini ascultați
« Cine află bani să-i ție
« Să-mi facă parte și mie
« Știți că într'a mea pătașcă
« Port poruncă 'mpărătească
« Dar n'aș vrea să o zărească
« Care știe s'o cetească
« Numai vouă 'n arătare
« Une-i dealul nalt și mare
« Că la vale mai în jos
« N'o vedeți așa frumos
« Unde nu-i pădurea deasă
« Nu se vede-așa frumoasă
« Voi cei credincioși să știți
« Pe mini să mă străjuiți
« La culcat și la sculat
« Ca pe-al vostru împărat
« Că voiu scoate din nevoie
« Și vă va fi tot pe voie
« Nu veți mai avea năcaz
« De nevoile ce-ați tras
« Voi care aveți lănci late
« Să stați puțin mai departe

« De-ar veni cumva o oaste
« Să puteţi fugi pe coaste
« Iar de-or da cumva cu foc
« Să nu staţi toţi într'un loc
« Ci tot omul să se uite
« Pe un(d)e-ar fugi mai iute
« Nu umblaţi toţi pe cărare
« Sau pe unde-i valea mare
« Ci săriţi nu vă uitaţi
« Numai de puteţi scăpaţi
« Şi v'ascundeţi prin păduri
« Prin munţi şi prin crepături
« Că mi-am găsit loc şi eu
« Ca să şed cu Cloşca meu
« Ştiu locuri prea iscusite
« De-a noastră treabă gătite
« Care-s colo sus la munte
« Unde sunt sâlhe căzute
« Împrejur pădure deasă
« De putem şedea ca 'n casă
« Avem acolo palată
« Inaltă şi minunată
« Dedesubt pe sub o piatră
« Cum n'am văzut niciodată.
« Poţi Cloşcă să te fălesti
« C'ai ajuns bin' să trăiesti
« Nu dai cinste nimănui
« C'avem bani acum destui
« Şi suntem toţi înarmaţi
« Tocmai ca nişte 'mpăraţi
« Avem puşti, avem pistoale
« Numai pagubă că-s goale
« Da mă tem despre o parte
« Frică-mi Cloşcă de moarte
« Tremură-mi şi trupul tot
« De groaza cestui noroc
« Că mănia 'mpărătească
« Trebue să ne găsească
« De ne-ajunge-a lui mănie
« Ne va duce la robie
« Din robie la pierzare
« Asta-ar fi minune mare
« Eu omul cel lăudat
« Să ajung şi acăţat
« Apoi alţii 'n gura mare
« Să strige fără cruţare:
« Vedeţi pe cei lăudaţi
« Cum zac acum acăţaţi
« Vedeţi cei ce vor zdrobi
« Trupul Cloşcii şi-a Horii
« Şi ai voştri cei cinstiţi
« Zac acum dărăburiţi
Vedeţi cum v'aţi înşelat
Cu Horea cel lăudat
Gându-acesta mă mâhneşte
De mâncare nu-mi tigneşte.

* * *

Ce-o zis Horea s'a 'mplinit
El a fost dărăburit
Dimpreună cu Cloşca
Aci 'n Alba-Iulia
Când i-a ars pleşa (!) cu pară
Se vedea de peste ţară
Şi când se sfârşeau pe roată
Se minuna ţara toată
Şi văzură toţi minune
Care nu se poate spune.

(Culeasă de clericul Iosif Gomboş, 1883).

VARIANTĂ

(Fragmentele din Frâncu-Candrea)

O ce lucru minunat
Groaznic şi înfricoşat
Lucru vrednic de poveste
Şi 'ntâmplare fără veste
Lucru ce s'a întâmplat
Pe Criş şi 'n Câmpeni în sat

Și pe țară mai în jos
La Ighiu și la Cricău
Pe sub Munți până 'n Trăscău
Și mă rog de ascultare
Să vă spuiu acea 'ntâmplare
Că Crișenii având nevoie
Că nu le dau domnii voie
S'au vorbit cu niște Moți
Să se răscoale cu toți
Bătând pe la Mihăileni
Or trecut și la Câmpeni.

*

Dar vă rog de ascultare
Să vă spuiu un lucru mare
Că viind încoaci Crișenii
Mestecați cu Albăcenii
Cu porunci împărătești
Și c'un domn din Niculești
Care Horea se chema
El însă craiu se numea
Mulți ziceau că-i mincinos
El zicea că-i de folos
Să-l asculte că nu-i glumbă (!)
Că-i va scoate dela muncă.

*

— Acum luați aminte
Să știți de-acum înainte
Măcar șpan, măcar birău
Facă cum poruncesc eu
Că pentru acest folos
Am îmblat la Beciu 'n jos
Să v'aduc vouă dreptate
Să vă fie pân' la moarte
Și la pruncii voști în lume
Să le fie a Horii nume
De Iosif acum nimică
Voauă nu vă fie frică
Acolo nimic nu dăm
Eu singur știu ce lucrăm
Numai de mini ascultați
Cu lănci și puști vă gătați
Cine n'are armă bună
Cu noi nu fie 'mpreună
Și care-i fecior voinic
S'aibă acum ș'un tulnic

*

— Stați acum toți împreună
De-mi căpătați și cunună
Cunună împărătească
In veci să mă pomenească
C'am fost craiu și stăpân
Și gheneral de Rumân!
Pe min' să mă străjuiți
La culcat și la sculat
Ca pe-al vostru împărat!
Vă voiu scoate din nevoie
Și vă va fi tot pe voie
Nu veți mai avea năcaz
De nevoile ce-ați tras.

*

— Din nou să mai luați aminte
Că de acum înainte
Cu toții trebue să lucrați
Ca eu Horea cel lăudat
Să n'ajung să fiu acățat
Ca alții în gura mare
Să strige fără cruțare:
« Vedeți pe cei lăudați
« Cum zac acum acățați
« Vedeți cei ce vor sdrobi
« Trupul Cloșchii ș'al Horii
« Și ai voștrii cei cinstiți
« Zac acum dărăburiți!
« Vedeți cum v'ați înșelat
« Cu Horea cel lăudat!

*

Ce-a zis Horia s'a 'mplinit
El a fost dărăburit

Dimpreună cu Cloșca
Aci 'n Alba-Iulia.
Când i-a ars ieșea o pară
De se vedea peste țară,
Iar când se sfârșeau pe roată
Toți văzură o minune
Care nu se poate spune.

(Auzite dela bătrânul Gavril Bădescu din Vidra-de-Sus, 1885).

CÂNTECUL HORII ȘI AL CLOȘCHII

Horea plânge nu horește
Nimărui nu poruncește
Zace, nu be în cetate
Nu-i lângă el niciun frate
Vre să fie crăișor
In munții Mocanilor
Gândi că-i tot a lui țara
Pune-i-s'ar curând scara
Mulți o ucis și-o prădat
Prunci mulți săraci o lăsat
De l-ar bate Dumnezeu
Țara poftește și eu.
Dar tu, Cloșco, ce-ai gândit
Așe mulți pui de-ai sporit?
Ca să-i mânce cioarele
Pe toate răzoarele!
Voi încă-ți peri 'nțepați
Ca niște mari blăstămați
Țara toată așe pofte[ște]
Hoherilor să vă deie
Căpitanii lotrilor
Să fiți stăpâni furcilor.

(*Bibl. Univ. Cluj*, Ms. Nr. 1742).

CÂNTEC DESPRE HOREA ȘI CLOȘCA, HOȚII CEI MARI DE CODRU, VREDNICI DE CELE MAI NEÎNCHIPUITE CHINURI

Horea o beut și hodinit
Țara o plâns și-o plătit
Dar acuma râde țara
Văzând pe Horea 'n prinsoare
Sănătate Horeo frate
Dumnezeu să nu te scape
Acum nu ești la Albac
Ci-ai căzut rob în cetate
Ai fost craiu Rumânilor
Pe răul Ungurilor
Ai supt sângele mulților
Fiind și prădător curților
Neamul pe care l-ai grijit
Și de frig încă l-ai păzit
Te-o dat în mâna domnilor
Să fii floare furcilor.

*

Dar tu, Cloșco, ce-ai gândit
Din Mogoș când ai fugit?
N'ai știut rămâne-acolo
Ce te-ai mișcat mai încolo?
Bag seama n'ai găsit curechiu
Ci te-ai dus în Criș la Curechiu?
Ț-o fi curechiu amaru
Nu te-ai uitat la hotaru
Care voi l-ați pustiit,
Și-ați lăsat jos doborît
Pentru faptele de-aceste
Căzut-ai în mâni drăcește
Pe cum vara 'n flori pieri
În țapă și tu-i pieri
Fiind tu cloca puilor
Și păzitor fiilor
Dai din puii tăi cioarele (!)
Dacă or sluji vremile
Mulți o dus în țape și 'n furci
Nici n'o pus la mormânt cruci.

Orăștie, 6 Ianuarie 1785.
(*Bibl. Univ. Cluj*, Ms. Nr. 1742).

VARIANTĂ

CÂNTEC DESPRE ÎMPĂRATUL HOREA ŞI CRAIUL CLOŞCA

Horea be și hodinește
Țara plânge și plătește
Dar acuma râde țara
Văzând pe Horea 'n prinsoare
Sănătate, Hore frate
Dumnezeu nu te scape
Acum nu ești la Albac
C'ai căzut în piedecă
Ai fost craiul Rumânilor
Și stricătorul curților
Neamul care l-ai grijit
Și de frig încă-ai mai pierit
Te-au dat în mâna domnilor
Să fii floare furcilor
Dar tu Cloșcă ce-ai gândit
La Mogoș când ai fugit?
N'ai știut rămâne 'n loc
Călcând în mai mare foc
N'ai putut rămâne 'n sat
Că te-ai dus la Curechiu
Și ț-a fi curechiu de amaru
Numai uite la hotaru
Ce-ai întâlnit la Mesteacăn
Ați împlut în Brad și Mihăileni
Mulți oameni ați omorît
Multe sate ați voi sculat
Pentru fapte de acele
Tu ești legat cu pentele
Pe cum frunza toamna piere
Așe trupul tău în țapă mere
Mulți ați pus în țape și furci
Nici n'ați pus la mormânt cruci
Trupul vostru tot să taie
Toți Rumânii țineți minte
Nu mai faceți de acele
De care nu se cade.

(*Bibl. Univ. Cluj*, Ms. Nr. 2876).

VERSUL POPII ROTOGOL

Orașul Abrudului
Cinstea băișagului
Pus în preajma muntelui
Și-asemenea câmpului
Câmpul multe ierburi crește
Și multe flori înflorește
Jigănii și pasări hărănește
Și codrul le sălășluiește
Abrudul mulți oameni primește
Și 'n sânul său îi moștenește
Tocma din acest oraș
Este popa din oraș
Om din fire drăgălaș
Be pe vin ca pe-on pizmaș
Preut fără de muiere
Lacum să adune-avere
Că așe be de bin' la bere
Cât face 'n crișmă scădere
Vinarsul să nu-i-l arete
Sau curechiu cu slăină veche
Nici rărunchi fripți câteo păreche
Că are pe ele pizmă veche
Poate pentru un păcat
A fost căzut într'un bubat
La mâni, la picioare a fost gros
[gâmfat

Și la foale cu rast [1])
La cap, la barbă ruznat
Roade bine la colac cu vintre gras
[de crap
Și-i place prescura moale
Și brânza bătută 'n foale
S'a aflat un om marghiol
Belit de pe dealul [2]) gol.

(*Bibl. Univ. Cluj*, Ms. Nr. 2876).

D. PRODAN

BCU Cluj / Central University Library Cluj

---

[1]) Boala splinei.
[2]) În text: dragul.

PASĂREA SUFLET

CONTRIBUȚII PENTRU CUNOAȘTEREA CULTULUI MORȚILOR LA ROMÂNII DIN TRANSILVANIA

Ritualul înmormântării la Români — ca și la alte popoare, de altfel — este unul dintre cele mai bogate și interesante prin credințele și practicile ce-l însoțesc. Multe din aceste credințe și practici au o origine străveche, fiind păstrate prin puterea tradiției — cu mici modificări de sens — din timpuri imemoriale până în zilele noastre. Datorită elanului și înțelegerii de entuziastă admirație manifestată față de produsele noastre populare începând cu ultimele decenii ale veacului trecut, o bună parte din aceste credințe și obiceiuri a fost consemnată în colecțiile noastre folklorice, dar mai ales în monumentala lucrare a neobositului Simion Florea Marian: *Inmormântarea la Români*. Vrednicul preot bucovinean a avut și spiritul necesar, dar a găsit și înțelegerea contemporanilor, pentru a realiza, în colaborare cu modeștii intelectuali ai satelor, o operă de sinteză pentru aproape întreg teritoriul locuit de Români. Tot ce s'a lucrat în acest domeniu după Marian, au fost simple adăugiri, mai mult sau mai puțin importante, fără a se ridica însă la valoarea lucrării amintite.

Cu toată munca titanică depusă de Marian, realizarea integrală a planului întreprins de el întrecea puterile unui singur om. Corespondenții pe care i-a putut utiliza cu folos erau și pe atunci destul de rari, iar a face cercetări personale la întreg poporul românesc — răspândit peste atâtea granițe politice — era, de sigur, o imposibilitate. Astfel, din lipsă de informatori, multe obiceiuri, din diferite părți ale țării, au rămas necunoscute lui Marian, iar altele au fost abia schițate. De asemenea, delimitarea ariei de răspândire a unui obiceiu sau a unei credințe lipsește aproape întotdeauna din această lucrare. Dacă folkloriștii următori ar fi înțeles și apreciat în adevărata lui valoare îndemnul și începutul făcut de Marian și contemporanii săi, ar fi trebuit să adâncească studiul ritualului de înmormântare prin cercetări regionale mai reduse ca extensiune, dar mult mai favorabile investigațiilor amănunțite și precise.

Un astfel de obiceiu interesant, întâlnit la Românii din Transilvania — dar puțin cunoscut în lucrările de specialitate — este punerea la mormântul unui bărbat, în loc de cruce, a unui stâlp, în vârful căruia, dacă e tânăr neînsurat, se fixează o pasăre cioplită din lemn în forma unui porumbel de mărime naturală. Aceste « pasări » ale morților se mai pot vedea și astăzi în cimitirele satelor românești din partea sudvestică a Ardealului, mai ales în cele așezate în zona subcarpatică, începând din jurul Orăștiei, trecând peste regiunea Sebeșului, a Sibiului și până în județul Făgăraș. Cu toată această răspândire, obiceiul abia e semnalat de Marian [1]) prin informația lui Romul Simu, ca existând în comuna Orlat din județul Sibiu, fără a-l mai întâlni în literatura folklorică românească. E important să amintim — pentru a ne da seama de simțul de observație și spiritul critic de care dispuneau vechii cercetători ai satului românesc —, că deși Romul Simu a alcătuit mai târziu o monografie a comunei Orlat [2]), în care se ocupă și de cimitirul satului, nici măcar nu pomenește obiceiul comunicat lui Marian. Și tot astfel, aceste pasări dela morminte, au scăpat și observației altor monografiști — cu toate că erau preoți — din regiunea în care e răspândit obiceiul [3]). Amintirea lui o mai întâlnim într'un studiu în limba maghiară al lui Sebök Samu: « Contribuții la etnografia Românilor din județul Făgăraș » [4]), dar lipsește de asemenea din cel al lui Schmidt Tibold: « Contribuții la cultul cimitirului la Românii din fosta Ungarie » [5]). Cu toate aceste amintiri întâmplătoare, importanța acestui obiceiu este subliniată abia în 1926, într'o notă din « Siebenbürgische Vierteljahrsschrift » (IXL, pp. 134—135) a profesorului Otto Lauffer din Hamburg, care, auzind de existența lui în satele din jurul Sebeșului, cere să i se comunice informații amănunțite. Rezultatele apelului nu le cunoaștem, dar întreprinzând cercetarea monografică a Văii Sebeșului, ne-am luat în același timp osteneala de a studia amănunțit și acest obiceiu. În afară de cercetările personale făcute la teren, am folosit și informațiile primite prin membrii corespondenți ai « Arhivei de Folklor » [6]).

---

[1]) S. Fl. Marian, *Inmormîntarea la Români. Studiu etnografic.* București, 1892, p. 100.

[2]) Romul Simu, *Monografia comunei Orlat.* Sibiu, 1895.

[3]) Nicolae Cărpinișan, *Monografia comunei Rehău.* Sibiu, 1895; Ioan A. Bena, *Contribuții la monografia comunei Pianul de Jos.* Cluj, 1925; Ioan Muntiu, *Satul meu. Monografia comunei Cărpiniș.* Sibiu, 1937; etc.

[4]) Sebők Samu, *Adatok a fogarasmegyei oláhság néprajzához.* Néprajzi Ertesitö IX (1908), pp. 59—68.

[5]) Schmidt Tibold, *Adatok a hazai oláhság temetö-kultuszához.* Néprajzi Ertesitö XV (1914), pp. 132—161.

[6]) Mulțumim pe această cale tuturor persoanelor care ne-au dat concursul la alcătuirea acestui studiu: In primul rând d-lui Ion Muşlea, directorul « Arhivei de Folklor », pentru îndemnul și sprijinul oferit, d-lor profesori: C. Muşlea (Brașov), V. Coman

De sigur că materialul prezentat în acest studiu, nu constitue decât o primă conturare a obiceiului. Cercetările pe care am vrea să le continuăm personal pe teren, în regiunile indicate de informatori, vor putea scoate la iveală un nou material. De aceea importanța obiceiului de care ne ocupăm va putea fi stabilită pe deplin numai atunci când vom avea un bogat material — atât românesc, cât și comparativ etnologic — referitor la cultul morților și al sufletului, pentru a ne putea pronunța asupra originii și evoluției sale. Deocamdată ne mulțumim cu stabilirea ariei de răspândire și a variantelor lui din cele câteva sate studiate.

In privința numelui dat « pasărilor » dela morminte, mai răspândit este cel de « porumb » sau « porumbel » și numai foarte rar cel generic de « pasăre » (Pianul de Jos, Răchita, Săsciori), uneori întrebuințându-se și ambele numiri (Căpâlna). La acestea se mai adaugă numirea de « pasăre neagră », din cauza colorii în care e vopsită (Nucet, Galați), sau de « rândunică », mai ales când « pasărea » prezintă coada resfirată (Nucet, Ticușul-românesc). De altfel, după cum vom vedea, execuția artistică a acestei « pasări » este destul de felurită dela sat la sat. De aceea am preferat să nu-i dăm numele unei specii oarecare — în acest caz frecvența ne-ar fi indicat porumbelul — și nici referindu-ne la colorile în care e vopsită, de asemenea foarte variate, ci raportând-o la conceptul de « suflet », cu a cărui reprezentare ideoplastică credem că trebue pusă în legătură. Credința că sufletul omului ia formă de pasăre în momentul când « sboară » la cer, sau în primele zile după moarte, când colindă locurile umblate în viață, e foarte frecventă în regiunea cercetată de noi și se întâlnește și la alte popoare. Astfel, cu toate că materialul fragmentar de care dispunem nu va putea stabili întotdeauna o legătură directă între imaginea « sufletului-pasăre » și obiceiul de care ne ocupăm, totuși suntem convinși că această relație este reală. Pasărea dela morminte reprezintă imaginea sufletului. Aceasta este semnificația pe care o are titlul acestui studiu.

« Pasărea » sau « porumbelul » este cioplită de un tâmplar din sat, sau de orice om care știe lucra în lemn și anume de persoana care face

(Brașov), V. Literat (Făgăraș), A. Creangă (Sibiu), P. Munteanu (Orăștie), I. Rodeanu (Cluj), N. Lupu (Sebeș) și d-lor I. Raica, inspector școlar (Alba-Iulia), C. Oancea, paroh (Cioara-Alba), precum și celorlalți informatori direcți, care totodată sunt răspunzători de exactitatea afirmațiilor: Ion Samoilescu, elev cl. IV Liceul « Aurel Vlaicu »-Orăștie (Vinerea), Cornel Oniga, elev cl. IV Liceul « A. Vlaicu »-Orăștie (Cugir), D. Ordean, învățător (Pianul de Jos), Nicolae Dăncilă, elev cl. IV Liceul « A. Vlaicu »-Orăștie (Răchita), M. Florian, învățător (Laz), Ion Todoran, 50 ani, țăran, (Săsciori), Zaharia Stoica, 64 ani, țăran, (Purcăreți), Ioană Cosor, 38 ani (Purcăreți), Vasile Perța, elev cl. IV A. Liceul « Gheorghe Lazăr »-Sibiu (Orlat), Petru Gheorghe, elev cl. III Liceul « Gh. Lazăr »-Sibiu (Nucet), Feorcan, preot (Cornățel), Dumitru Dumitrescu, elev cl. III A. Liceul « Negru Vodă »-Făgăraș (Ticușul românesc), N. Bembea, student la Litere București (Sibiel) și domnișoarei Mărioara Florescu (Galați-Făgăraș).

sicriul și sculptează stâlpul. Calitatea lemnului nu interesează decât în ordinea tehnică, cioplindu-se de obiceiu din lemn de brad sau din teiu (Orlat), deoarece se lucrează mai ușor. Nici tâmplarului nu i se cer alte condiții decât să fie « bine priceput în această meserie » (Nucet), adică un bun tâmplar. O singură dată se precizează că trebue să fie și « bun la inimă » (Răchita), adică să aibă suflet curat.

Mărimea « porumbelului » este, de obiceiu, cea naturală, uneori însă poate fi mai mică sau mai mare. Ca reprezentare, de cele mai multe ori « porumbelul » are aripele întinse, gata de sbor, alteori sunt strânse pe trup (Deal, Nucet). De obiceiu, coada este răsfirată sau despicată, ca a unei rândunele (Cugir, Nucet).

« Pasărea » e vopsită în vânăt închis (Cioara, Purcăreți), în cenușiu, sau în alb mai întunecat (Orlat), ca să semene mai bine cu porumbelul sălbatic. Se întrebuințează însă și colorile vii: roșu, verde, galben și negru, uneori combinate între ele. Astfel, la Cugir trupul « porumbelului » e vopsit în galben, iar coada galben cu roșu. « Porumbelul » din planșa II, fig. 3 e vopsit verde, având ciocul roșu, iar ochii, două puncte pe aripi și partea superioară a cozii în negru (Purcăreți). In Nucet (jud. Sibiu) și Galați (jud. Făgăraș) « pasărea » e de coloare neagră, de unde și numele ce i se dă de « pasărea neagră », iar în Ticușul-românesc (jud. Făgăraș) e de coloare roșie. Din această variație dela sat la sat și chiar în cadrul aceluiași cimitir, se poate deduce că nu e vorba de o simbolică specială a colorilor întrebuințate — nici chiar în cazul colorii negre, care ar putea totuși însemna doliul, — ci mai mult de o combinare liberă, după simțul artistic al lemnarului. Se pare însă că, în afară de factorul artistic, întrebuințarea anumitor colori este determinată și de cauze cu totul contingente. Vopselele care servesc la coloratul « pasărilor » nu sunt cumpărate în mod special pentru aceasta, ci se pregătesc din « buiala » oilor, care se găsește la îndemână oricând în gospodăriile acestor sate de Mărgineni. Și cum « buiala » este unul din semnele de proprietate cu care se înseamnă turmele — prin variația colorilor și a punctelor de aplicație, fiind deci diferită dela vecin la vecin în cadrul gamei cromatice, — înțelegem pentru ce nu se întrebuințează totdeauna aceleași colori pentru vopsitul « porumbelului ». In al treilea rând, bogăția coloristică a « porumbelului » trebue considerată și ca o contaminare în urma execuției artistice a stâlpului de care e fixat și care constitue o adevărată operă de artă pentru cimitirele românești.

Stâlpul pus la căpătâiul unui mort, în loc de cruce, e foarte răspândit la Români. In regiunea cercetată de noi stâlpul se pune, în general, numai la bărbați, spre deosebire de cruce, care se pune la femei [1]). O singură

---

[1]) Cf. și N. CĂRPINIȘAN, *op. cit.*, p. 36 și V. PĂCALĂ, *Monografia comunei Rășinari*. Sibiu, 1915, p. 494.

excepție am întâlnit în comuna Săsciori din Valea Sebeșului, unde stâlpul se pune la mortul necăsătorit, indiferent dacă e bărbat sau femeie, iar crucea la cei căsătoriți. In alte ținuturi românești, ca de pildă în Moldova sau în Oltenia, stâlpul se pune la orice mort, dar e înlocuit mai târziu, sau după două săptămâni, cu o cruce. Uneori însă această cruce nu se mai pune de loc [1]).

Stâlpii, ciopliți de obiceiu din lemn de stejar, pentru a fi mai rezistenți, sunt în formă de obeliscuri în patru (Pianul-de-jos, Purcăreți) sau în șase fețe (Căpâlna, Deal), înalți de 1,80—2 m. cu diametrul de 12—15 cm. Dimensiunile variază uneori și după vârsta celui mort, la copii și la bătrâni punându-se stâlpi mult mai mici decât la feciori. Fețele stâlpilor sunt sculptate de jos până sus cu fel de fel de figuri, de obiceiu geometrice, permise de tehnica lemnului: rombul, rozeta, cercul, crucea, linia zig-zag, funia, elicea, și, mai rar, elemente florale [2]). Pe stâlp se mai sculptează sau se scrie cu vopsea numele sau inițialele celui răposat, precum și data decesului. La bătrâni, stâlpul se termină cu o cruce făcută din aceeași bucată, iar la tineri cu o scândură aplicată orizontal peste vârful stâlpului, puțin mai mare decât stâlpul și în care se fixează sulița ce susține « porumbelul ». Această scândură se găsește uneori și la ceilalți stâlpi, pentru a-i apăra de ploaie.

La execuția artistică sculpturală a stâlpilor, se adaugă variația coloristică, figurile sculptate fiind în același timp și colorate. Colorile cele mai întrebuințate sunt roșu și negru (Purcăreți), la care se mai adaugă uneori verdele și albastrul (Deal). Suprafața pentru colorat fiind destul de mare, oferă o largă posibilitate de combinare a motivelor. Tehnica sculpturii fiind limitată de structura fibrei lemnoase mai mult la motivele geometrice, sensibilitatea artistică a țăranului român îndrumată mai de grabă spre forme organice, completează sculptura geometrică a stâlpilor prin pictură, reprezentând îndeosebi motive florale mai dinamice decât geometrismul static. Ne găsim, probabil, și aici, în prezența unei reacțiuni spontane a țăranului nostru față de formalismul geometric [3]). Uneori întâlnim chiar în sculptura stâlpilor motive florale și animale [4]).

---

[1]) Cf. T. PAMFILE, *Industria casnică la români*. București, 1910, p. 458 și CH. LAUGIER, *Contribuțiuni la etnografia medicală a Olteniei*. Craiova, 1925, p. 41.

[2]) A se vedea, în afară de planșele noastre, stâlpi din regiunea Sibiului (Săliște, Poplaca, Rășinari) în PAMFILE, *op. cit.*, p. 461 (reproducere după « Sămănătorul », V, 3) și PĂCALĂ, *op. cit.*, p. 493; din Oltenia, în LAUGIER, *op. cit.*, p. 42 și din Bistrița, jud. Năsăud, în IORGA, *Neamul românesc din Ardeal*, II, p. 719, reprodus și de PAMFILE, *op. cit.*, pp. 462—463.

[3]) Referitor la această reacțiune, vezi L. BLAGA, *Spațiul mioritic*. București, 1936, pp. 192—195.

[4]) Cf. PAMFILE, *op. cit.*, fig. 686, 688, reprezentând stâlpi din Bistrița (județul Năsăud). Pe primul stâlp se încearcă chiar figurația umană: un călăreț întâmpinat de un pedestru.

Iubirea față de morți, mai ales față de cei dispăruți în floarea vieții și dragostea de frumos, fac să se adauge și alte podoabe la înfrumusețarea mormântului și a stâlpului. Astfel, în comunele din județul Hunedoara: Romos, Vaidei, Cujir, Vinerea, Jibot — și Cioara din județul Alba, — se pun la mormântul unui fecior doi porumbei în loc de unul, iar alături de ei un brad împodobit și adus dela munte cu un anume ritual. La fiecare « porumbel » se pune o batistă cu un ban legat într'un colț. Bradul de asemenea este împodobit cu batiste, iar de cea mai din vârf se leagă inelul de logodnă, în cazul când tânărul a fost logodit. Bradul [1]) se pune și în satele din județele Alba și Sibiu, uneori se pun chiar doi brazi (Săsciori). De asemenea, batistele se obișnuesc și în aceste sate, dar fără cei doi bani, adăugându-li-se câteva smocuri de lână, mai ales când mortul a fost cioban [2]). In comuna Purcăreți (jud. Alba) se pune la capătul de sus al suliței ce susține « porumbelul » o batistă albă cu un caier de lână tot albă, dar legat cu ață neagră, iar la capătul stâlpului se leagă un buchet de flori ornamentale: busuioc, tămâiță, faiachiu, ochișele, etc. (Planșa II, 3). In comunele Orlat și Nucet din județul Sibiu, batista este legată de gâtul « porumbelului » și e cusută cu flori negre, iar pe margine e tivită cu o panglică neagră, în semn de doliu.

Stâlpul astfel împodobit este dus la groapă, odată cu sicriul, fie de un fecior dintre cei mai robuști, fie de un copil, în cazul când mortul este un copil. In comuna Laz din Valea Sebeșului, stâlpul cu « porumbelul » este dus pe niște prosoape, ce se dau, apoi celui care îl duce. Pe lângă acestea i se mai plătește doi lei de fiecare popas. In general, se fac trei popasuri până la cimitir. In comuna Purcăreți, pentru dusul « porumbelului » se dă o batistă.

Pentru a i se pune « porumbel » la mormânt, mortul trebue să fie « june », neînsurat (Cujir, Vinerea, Cioara). In satele din județul Alba și Sibiu, se pune și la copii, uneori numai la cei până la șapte ani (Căpâlna). « Porumbelul » nu se pune, în general, la fete sau la neveste și nici la bărbații însurați. « Pasările » puse la morminte se lasă acolo până se « părăsesc », adică până sunt distruse de vreme.

Față de această regulă generală, obiceiul prezintă și variante regionale. Astfel în Nucet (jud. Sibiu) « porumbelul » se pune și la fete, nu numai la feciori, iar pe trupul porumbelului se sculptează mai multe figuri, peste care se dă cu o vopsea neagră. Acest « porumbel » se pune la trei săptămâni după înmormântare în pământ, lângă « cruce ». In comuna vecină, Cornățel — astăzi obiceiul fiind dispărut, — acum treizeci-patruzeci de ani,

---

[1]) Pentru alte regiuni, vezi MARIAN, *op. cit.*, pp. 99—101; PĂCALĂ, *op. cit.*, pp. 183 și 494; LAUGIER, *op. cit.*, p. 42.

[2]) Cf. și MARIAN, *op. cit.*, p. 100.

« porumbelul » se « tipărea » pe cruce, adică se sculpta sau se zugrăvea pe lemnul crucii, fără a constitui o sculptură aparte. Tot în legătură cu crucea, se pune o « pasăre » în Ticușul-românesc (jud. Făgăraș). Pasările dela morminte sunt necunoscute în comuna Galați, din apropierea Făgărașului, în schimb aici se pune în vârful « pomului » dela înmormântare — care nu e altceva decât o creangă de măr împodobită cu colaci, fructe, turte și lumânări — o « pasăre neagră », cioplită din lemn. Această pasăre aparține bisericii și e folosită la orice înmormântare.

In ceea ce privește semnificația obiceiului de care ne ocupăm, răspunsurile sunt destul de variate, indicând prin aceasta o origine străveche. De sigur, nu poate fi vorba de o datare precisă, dar prin faptul că « pasărea » se pune, în general, numai în legătură cu « stâlpul », nu și cu « crucea » morților (excepțiile fiind rare), putem afirma că acest obiceiu datează dinainte de creștinism. « Stâlpii » dela mormintele satelor românești prezintă, de altfel, o foarte mare asemănare cu stâlpii totemici dela alte popoare, care au rolul de a proteja mortul împotriva duhurilor rele [1]). De aceea nu e de mirare că acest rol protector se atribue, în unele sate cercetate, chiar « porumbelului ». Astfel, în câteva răspunsuri primite se afirmă că « porumbelul » « apără trupul mortului să nu-l fure vreun duh rău » (Cujir), sau « veghează la căpătâiul mortului și alungă spiritele rele care încearcă să-i neliniștească odihna » (Orlat); « apără sufletul mortului timp de trei săptămâni » (Nucet), cu alte cuvinte « e păzitorul mormântului » (Ticușul-românesc). După părerea noastră însă, această funcție aparținea la început exclusiv « stâlpului » și numai ulterior, prin contaminare, a fost atribuită și « porumbelului ».

Mult mai aproape de sensul originar pare să fie explicația ce se dă obiceiului în legătură cu imaginea de pasăre a sufletului după moarte. Am amintit la începutul studiului nostru despre credința, aproape generală la poporul român, că sufletul omului colindă în formă de pasăre, de obiceiu de « porumbel » sau « rândunică », în primele zile după moarte și chiar până la șase săptămâni, locurile din apropierea casei și mormântului, precum și pe acelea pe unde și-a purtat pașii în vieață [2]). Astfel, în comuna Cioara (jud. Alba) se crede că unul din cei doi porumbei ce se pun la mormântul unui tânăr, ar reprezenta sufletul voinicului, iar al doilea sufletul logodnicei, care, mai curând sau mai târziu îl urmează pe voinic în lumea de dincolo. După o altă credință, tot din această comună, întâiul porumbel

[1]) Cf. LAUGIER, *op. cit.*, p. 42. Tot împotriva duhurilor rele se obișnuește în satele din Valea Sebeșului să se ducă la mormânt în fiecare dimineață, timp de șase săptămâni, un vas cu tămâie aprinsă. Vezi și schița dela p. 40.

[2]) Cf. și MARIAN, *op. cit.*, pp. 430—432, Revista « Tudor Pamfile », II (1924), p. 32. Credința e răspândită și la alte popoare: Cf. A. BROS, *L'Ethnologie religieuse. Introduction a l'étude comparée des religions*. Paris, 1936, pp. 151, 246.

ar fi sufletul voinicului, care după moarte mai petrece nouă zile pe pământ, iar al doilea un arhanghel, care după nouă zile conduce sufletul în împărăția cerului. Legătura între « pasărea » dela morminte și imaginea sufletului-pasăre apare, astfel, din credințele citate, în mod evident.

Se pune însă din nou întrebarea: care este rostul acestei reprezentări concrete a sufletului, dat fiind faptul că rolul de apărător al mormântului îl are stâlpul în general? Examinând cu atenție credințele de mai sus, constatăm că în unele se precizează că « porumbelul » joacă un rol important numai până la un anumit timp după înmormântare, până la nouă zile (Cioara), sau trei săptămâni (Nucet), timp în care sufletul omului colindă locurile umblate în vieață. După acest interval, s'ar părea că « porumbelul » nu mai servește la nimic, decât cel mult la înfrumusețarea mormântului [1]). De aceea, în unele sate, ca în Nucet, de pildă, după trei săptămâni dela înmormântare, « porumbelul » se ia de pe cruce și se pune în pământ. Aceste puține indicații de care dispunem ne fac să emitem ipoteza că imaginea cioplită în lemn a sufletului-pasăre ar juca rolul unei pseudo-prezențe a sufletului pentru a apăra mormântul de duhurile rele în absența sufletului. Chipul cioplit în lemn al sufletului-pasăre n'ar avea astfel numai un rol simbolic, ci unul real, cu o pronunțată funcție magică: « porumbelul », adică imaginea concretă a sufletului-pasăre suplinește prezența efectivă a sufletului în timpul peregrinărilor sale. In legătură cu această ipoteză, nu ni se pare prea hazardat să credem că « porumbelul » cioplit din lemn ar putea servi și ca lăcaș de odihnă sufletului, care se întoarce din când în când din călătoriile sale, dar mai ales noaptea, în apropierea mormântului. Și cum sufletul trebue să fie prezent și în timpul înmormântării, ne putem explica mai bine o variantă a obiceiului din jurul Făgărașului (Galați), după care se pune în pomul dela înmormântare o pasăre cioplită din lemn. Această « pasăre » determină, conform principiului magic al analogiei, prezența reală a sufletului.

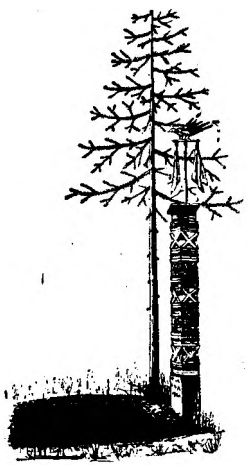

Mormânt din comuna Cioara, jud. Alba. 1. bradul 2. stâlpul 3. suliția 4. « porumbeii » 5. scândura pentru susținerea « porumbeilor » 6. năframele în colțul cărora e legat câte un ban. Pe mormânt, lângă stâlp, un vas cu tămâie.

In concluzie, putem afirma, cu o oarecare certitudine, că « porumbelul » de pe stâlpul morților constitue concretizarea imaginei sufletului-

[1]) Referitor la nota de pitoresc pe care « porumbelul » o dă cimitirelor sătești, vezi V. PĂCALĂ, *op. cit.*, p. 495 și L. BLAGA, *Spațiul mioritic*. București, 1936, p. 162.

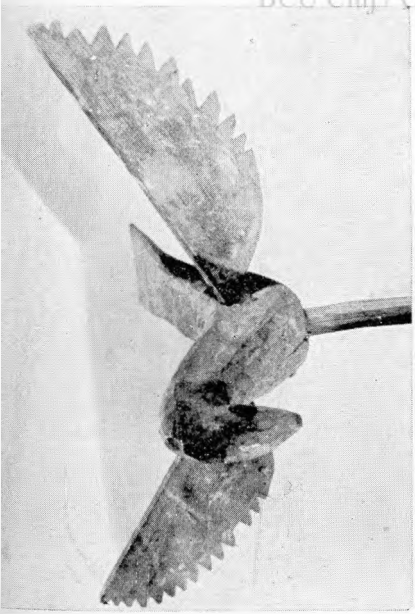

1. « Pasăre » din jud. Făgăraş (Muzeul Săsesc al Ţării Bârsei-Braşov).

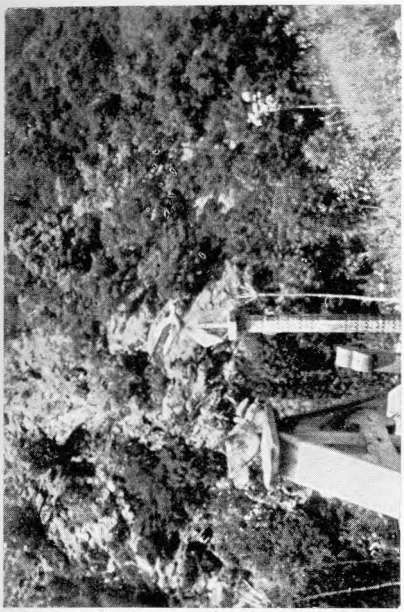

2. « Păsări » în cimitirul din Căpâlna, jud. Alba (Foto Gh. Pavelescu).

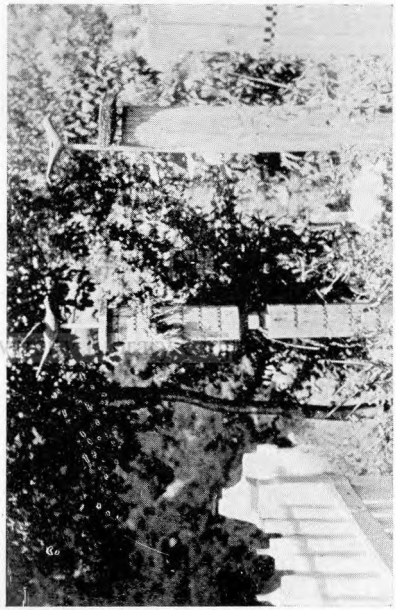

3. « Păsări » în cimitirul din Căpâlna, jud. Alba (Foto Gh. Pavelescu).

BCU Cluj / Central Univ

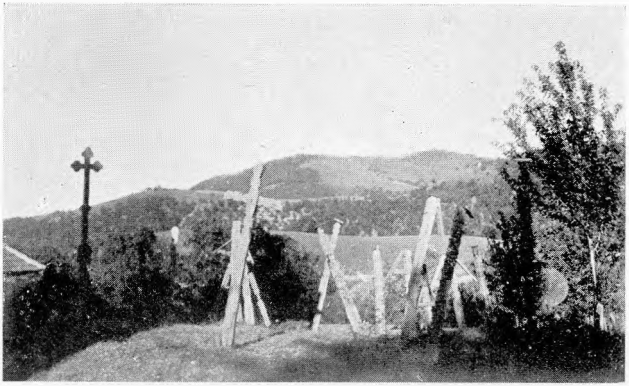

1. Aspect din cimitirul din Purcăreţi, jud. Alba (Foto Gh. Pavelescu).

2. « Porumbel » în cimitirul din Laz, jud. Alba (Foto Gh. Pavelescu).

3. « Porumbel » în cimitirul din Purcăreţi, jud. Alba (Foto Gh. Pavelescu).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

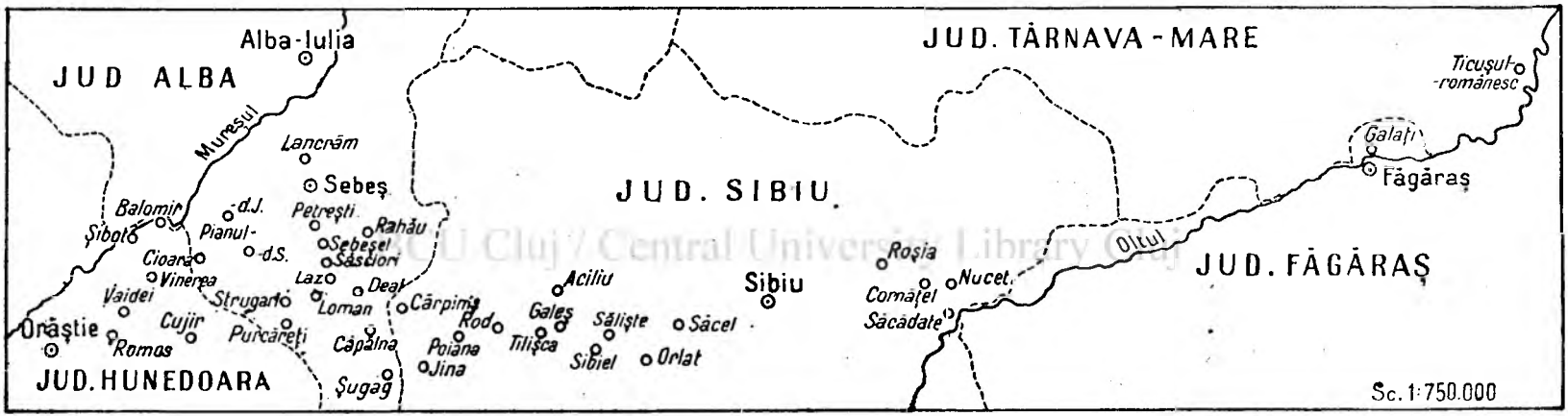

Harta răspândirii «porumbelului». Sunt indicate numai satele cercetate personal sau cele din care s'au primit informații sigure despre existența obiceiului. Numărul lor, probabil, era altădată mult mai mare, fără ca obiceiul să depășească prea mult punctele extreme indicate în harta de față.

pasăre și joacă rolul, în cadrul unei mentalități magice, de prezență efectivă a sufletului lângă mormânt, servind totodată ca mijloc de încorporare a sufletului în clipele lui de revenire la mormânt, până când trece definitiv în lumea de dincolo.

Obiceiul însă nu s'a putut păstra de-a-lungul veacurilor în această puritate de credință originară, ci i s'au atribuit diferite explicații, mai mult sau mai puțin verosimile, obiceiul însuși suferind unele transformări. Astfel, putem presupune că în timpuri străvechi « porumbelul » se punea la orice mort, indiferent de sex și vârstă, iar după un anumit timp, să zicem de trei săptămâni, se îngropa lângă stâlp. Mai târziu, obiceiul pierzând din intensitate, s'a păstrat numai pentru anumite ocazii, pentru mormintele celor dispăruți în floarea vieții, când durerea celor rămași este mai covârșitoare. In legătură cu această fază, relativ recentă, a luat naștere o altă serie de credințe, prin care se explică prezența obiceiului și structura sa actuală. Astfel, în unele sate se spune că « porumbelul » simbolizează tinerețea defunctului și nevinovăția care există în tinerețe (Orlat), sau « sufletul tânărului îi ca o pasăre, suflet nevinovat, că ce-i necăsătorit trebue să fie mai nevinovat » (Săsciori). Alte răspunsuri sunt de natură mult mai convențională: « pasărea poartă doliul mortului » (Nucet), « se pune a jele » (Sibișel), « viața omului sboară ca o pasăre » (Pianul-de-Jos). Altele se referă mai degrabă la caracterul tradiționalist al obiceiului: « așa am pomenit » (Cornățel), « din bătrâni se află așa » (Purcăreți).

De asemenea, putem presupune că aria de răspândire a obiceiului era altădată mult mai mare. Cu timpul s'a restrâns în regiunea subcarpatică, în care îl găsim astăzi, regiune cu o străveche populație autohtonă. Dar e posibil și ca obiceiul să fi aparținut exclusiv unui trib primitiv local, a cărui răspândire coincidea aproximativ cu actuala arie a obiceiului. Materialul de care dispunem până în prezent ne oferă însă prea puține certitudini, ci mai mult ipoteze. Cu toate acestea, problema ne apare de pe acum extrem de interesantă prin perspectiva ce o deschide spre credințele primare ale poporului român și merită atenția unui studiu mai desvoltat, pe care nădăjduim să i-l consacrăm.

GH. PAVELESCU

NOTE DE FOLKLOR DELA ROMÂNII DIN VALEA MLAVEI (SÂRBIA)

În luna Septemvrie 1937, am făcut două anchete dialectale pentru Atlasul Linguistic Român II, în Iugoslavia: una în Banatul iugoslav și a doua la Sud de Dunăre, în Sârbia orientală. Pentru această a doua anchetă am ales, înainte de a pleca din Cluj, satul Jdrela [1]) din Valea Mlavei.

Alegerea a căzut pe acest sat din următoarele motive: colegul Sever Pop a anchetat, pentru ALR I, satul Batinț [2]), așezat departe, în interiorul Iugoslaviei, aproape de orașul Ciupria [3]). În tot teritoriul vast, cuprins între Morava, Dunăre, Timoc și orașul Ciupria, nu era niciun punct anchetat pentru Atlas. Am hotărît deci să-mi fac ancheta mea cam în centrul acestui teritoriu și anume acolo unde teritoriul compact românesc din Sârbia orientală se mărginește cu o regiune în care populația este mixtă, românească și sârbească.

Am ales deci, cu ajutorul hărții etnografice publicate de G. Giuglea și G. Vâlsan la sfârșitul colecției lor de literatură populară *Dela Românii din Serbia* (București, 1913), pe baza căreia și-a făcut harta etnografică Stoian Romansky publicată în *Makedonski Pregled* (anul II, fasc. 1, pp. 64—65), satul Jdrela, situat pe limita apuseană a regiunii curat românești, cam la egală distanță între Batinț (orașul Ciupria) și Dunăre.

Românii dintre Timoc și Morava. Românii din această regiune, adică din Valea Mlavei, numită așa după râul Mlava (pronunțat de Românii de acolo: « Mlaua » [4]), care se varsă în Dunăre la Nord de orașul Pojarevat [5]), n'au fost cercetați de niciun intelectual român până acum. Pe cei din Craina i-au făcut cunoscuți publicului românesc, acum 30 de ani, profesorii G. Giuglea și regretatul G. Vâlsan, prin studiul întitulat

---

[1]) Numele oficial e Ždrelo (citește Jdrelo).

[2]) Forma oficială e Batinac (citește Batinat).

[3]) Forma oficială e Ćuprija.

[4]) Formele trecute între ghilemele sunt forme dialectale transcrise fonetic. Pentru transcrierea fonetică, v. mai jos, p. 57.

[5]) Forma oficială e Požarevac.

Românii din Serbia (extras din *Anuarul de Geografie și Antropogeografie*, anul II, 1910—1911, București, 1911) [1]) și prin bogata lor colecție de literatură populară amintită mai sus.

Gustav Weigand, în călătoria lui prin părțile răsăritene ale Sârbiei, nu a atins Valea Mlavei (v. harta Nr. 66 din *Linguistischer Atlas des dacorumänischen Sprachgebietes*, Leipzig, 1909). De asemenea, dânsul nu știa că Valea Mlavei e în bună parte românească. Pe harta etnografică (Nr. 67) a Atlasului său, toată Valea Mlavei e indicată ca fiind sârbească. Numai aproape de izvoarele Mlavei amintește un singur sat românesc, Lazniță, lângă orășelul Jagubița [2]). (v. *Siebenter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache*, Leipzig, 1900, p. 12) [3]).

Profesorul de etnografie dela Sofia, Stoian Romansky, a cutreerat în vara anului 1916 toată regiunea dintre Timoc și Morava, cu scopul de a studia etnografia acestei regiuni. A vizitat aproape toate satele românești din acest ținut, adunând pentru fiecare sat date etnografice demne de încredere. Rezultatul cercetărilor lui a fost publicat în articolul intitulat: *Romănitě meždu Timok i Morava* (Românii dintre Timoc și Morava), apărut în revista *Makedonski Pregled*, Sofia, 1925 și urm., anul II, fasc. I, pp. 33—68.

După calcule minuțioase, ajunge la concluzia că, îndată după sfârșitul războiului mondial, populația românească dintre Timoc și Morava se ridica la circa 200.000 suflete. De atunci, această populație se va mai fi înmulțit cu vreo 40.000 de suflete [4]).

Profesorul Romansky a cules dela Românii dintre Morava și Timoc o mulțime de poezii populare și alte texte folklorice, pe care însă nu le-a publicat încă.

Satul Jdrela și împrejurimile. Călătoria până la Jdrela am făcut-o cu trenul dela Belgrad la Pojarevat, pe care Românii dela Jdrela îl numesc simplu: « Oraș ». De aici, pe linia ferată îngustă care trece și pe lângă sate

---

[1]) Studiul e compus din două articole. Întâiul, de G. VÂLSAN, are titlul: *Românii din Craina Serbiei*. Al doilea, de G. GIUGLEA, întitulat *Românii din Serbia*, se ocupă de toată populația românească din părțile răsăritene ale Sârbiei.

[2]) Forma oficială e Žagubica.

[3]) Din studiul lui KANITZ (*Serbien*, Leipzig, 1868), Weigand știe chiar de satul Jdrela, pe care Kanitz îl consideră ca întâiul sat românesc urcând pe Mlava în sus. Weigand însă crede că Românii din aceste părți au fost definitiv slavizați (WEIGAND, *op. cit.*, p. 12).

[4]) Profesorul german M. Block, care a cutreerat după mine acest ținut, fixează numărul acestor Români la 300.000. Nu e deci de mirare că după unele publicații străine numărul Românilor din Iugoslavia se apropie de 500.000 de suflete (v. KNAURS WELT-ATLAS, Berlin, 1938, p. 147). Dicționarul enciclopedic croat *Leksikon Minerva*, Zagreb, 1938, p. 634, dă numai 280.000 de Români în Iugoslavia, adică 2% din populația țării.

REGIUNEA DINTRE TIMOC ȘI MORAVA LOCUITĂ DE ROMÂNI

Scara: 10 5 0 10 20 30 40 km.

L E G E N D A

- Teritoriu locuit de Români.
- Batinț - Localități studiate pentru ALR.
- Cripolin = Toponimice scrise fonetic.
- Zabrego = Localitățile de unde sunt originari informatorii lui I. Pătruț (Forma oficială)

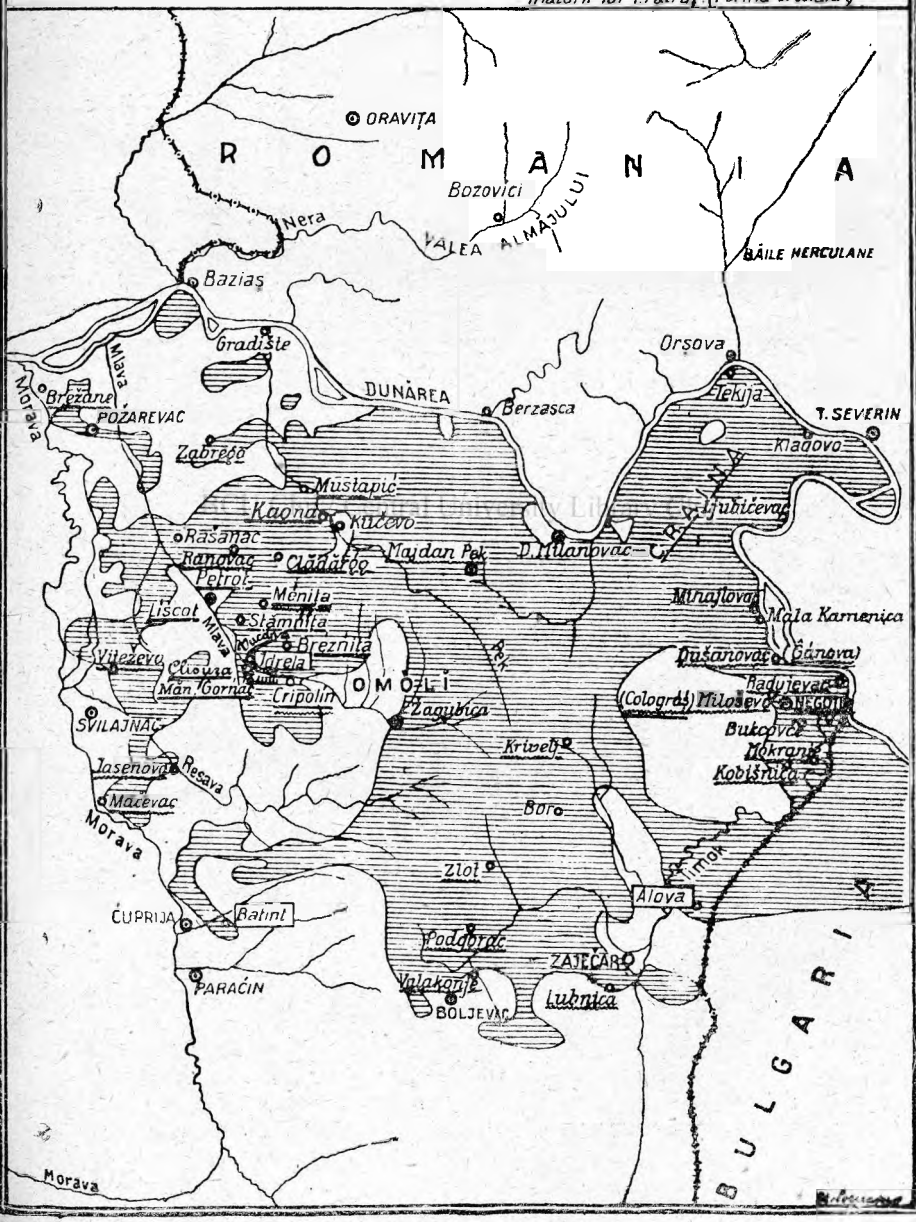

românești, am mers până la Petrovaț [1]), numit de Jdreleni: « Petróț ». În tren dela Pojarevaț la Petroț, te-ai fi crezut undeva în Banat, deoarece vagoanele erau pline de Români din Valea Mlavei, care au portul și graiul aproape identic cu cel al Bănățenilor.

Fiind zi de târg, orășelul Petroț era plin de Români din jur și chiar din mahalaua « Líscoț » (oficial Leskovac) [2]), curat românească, a Petroțului.

Pentru ca să evit orice bănueli din partea autorităților iugoslave, m'am prezentat la administratorul de plasă. Acesta mi-a recomandat pe notarul din satul Jdrela, care era chiar atunci în biroul șefului său. Cu toate că era îmbrăcat în portul țăranilor sârbi (căciuliță, asemănătoare cu un fes, cămașă albă, pieptăraș din aba cafenie, șalvari din aceeași aba, ciorapi negri de lână și opinci sârbești), acesta era Român din satul Rašanac [3]) dintre Petroț și Pojarevaț. Nici n'aș fi crezut că contactul meu cu autoritățile iugoslave va fi așa de prietenesc.

După ce am coborît din autobus [4]) la marginea satului Jdrela, n'am mai vorbit și nici n'am auzit o săptămână întreagă aproape de loc altă limbă decât cea românească. Puținii Sârbi care sunt în sat, secretarul primăriei, învățătorul și proprietarul unei cafenele (« căfână », cum se zice la Jdrela) vorbesc toți foarte bine românește. Doar învățătorul, care venise numai de trei ani în sat, mai păstrează un accent străin. La primărie, la școală, în cafenea, unde a venit să mă vadă toată familia cafegiului, s'a vorbit românește, cu toate că nu erau de față țărani români. Mi-am dat seama că toată lumea vorbește bucuros românește, și nu o românească oarecare, ci un graiu bănățenesc savuros, pipărat cu glume și cu proverbe neaoșe românești.

Mare a trebuit să fie mirarea școlarilor care au auzit vorbindu-se românește la școală. Pe urmă am aflat, anume, că elevilor nu le era permis să pronunțe niciun cuvânt românesc din momentul în care intrau pe portiță în curtea școalei. De aceea îi și vedeam în timpul recreației — locuiam

[1]) Formă oficială e Petrovac (cit. Petrovaț).

[2]) Cit. Lescovaț.

[3]) Cit. Rașanaț. Are gară pe linia Pojarevaț-Petroț. După Romansky (*op. cit.*, p. 60), în anul 1916 avea 1630 de locuitori, toți Români.

[4]) Autobusul cursei Petroț-Jagubița, localitatea din urmă fiind orășelul cel mai important din regiunea numită « Omólĭ » (sârb. Homolje), de pe cursul superior al Mlavei, regiune în bună parte românească. Șoseaua, îndată ce lasă la stânga satul Jdrela, intră într'o cheie de o frumusețe sălbatecă numită de Jdreleni « Clisúra », iar de Sârbi Gornjačka Klisura, prin care curge cu sgomot Mlava. În această cheie, nu departe de o cascadă mică a Mlavei, se află renumita mănăstire sârbească Gornjak, despre care se zice că ar fi fost întemeiată la 1380 de cnezul Lazar, eroul de pe Câmpia Mierlei. Această mănăstire servește în același timp de biserică Jdrelenilor, căci n'au altă biserică în sat. Dela această mănăstire și-a luat numele și cheia. De asemenea și satul Jdrela își are numele dela cheie, deoarece Ždrelo însemnează sârbește defileu (înțelesul adevărat este acela de *gâtlej*, ca franțuzește *gorge*).

la învățător — jucându-se într'o tăcere mormântală. Cu atât mai mare era însă gălăgia când plecau acasă, îndată ce ieșeau din curtea școalei. Din momentul acela și învățătorul schimba limba și vorbea cu toți sătenii și chiar cu școlarii românește. Lucrul acesta părea tuturora natural. La școală sârbește, pe stradă și acasă românește. După observațiile mele, nu poate fi vorba, în această regiune a Mlavei, de niciun fel de măsuri ale autorităților sârbești care ar putea fi simțite din partea populației românești ca o presiune.

Românii de aici nu au o conștiință națională propriu zisă, ci numai una etnică. Chiar și cei desnationalizați, care vorbesc astăzi sârbește, în sate așezate mai spre apus, își zic și astăzi Români. Astfel, în satul Rașanat din care e originar notarul, două treimi din sat vorbesc sârbește; toți își zic însă Români. Însuși notarul nu știa bine românește înainte de a veni la Jdrela.

Acestor Români li se pare natural ca statul, școala și biserica să întrebuințeze numai limba sârbească. Fiind oameni simpli și fără carte — școală e numai de câțiva ani în sat — sunt convinși că pretutindeni în lume cartea se face sârbește. Pe când le vorbeam despre Cluj, au aflat cu mirare că nimeni nu știe sârbește în tot orașul. O femeie tânără a exclamat:

— Iiiiiu, dar voi nu aveți școli la Cluj?

E sigur deci că această populație românească nu pricinuește autorităților iugoslave niciun fel de greutăți [1]).

După Romansky [2]), satul Jdrela avea, în anul 1918, 1315 locuitori, toți Români. E sigur că acești Români au venit în Jdrela, ca și cei din satele de primprejur, din Banat. Se știe că cei din Craina le zic Ungureni [3]).

Ei însă nu știu să fi venit cândva în sat. După credința lor satul e de când lumea așa. Se povestește numai că mai de mult satul era așezat în altă parte, anume la locul numit « Cócot ». Acolo nu aveau case, ci fiecare își săpa un « bordzéu » în pământ. Când veneau Turcii, se refugiau la locul numit « Zbăg [4]): s-a zbăguit » (s'au refugiat) [5]).

---

[1]) Vorbesc numai despre regiunea aceasta a Mlavei. Mai spre răsărit, în Valea Timocului și în regiunea numită « Craina », există o oarecare conștiință națională care ia tot mai mult forme politice și care a dat naștere și unei mișcări politice naționale românești. Acești Români au luat contact cu mișcarea națională a Românilor din Banatul iugoslav.

[2]) *Op. cit.*, p. 59.

[3]) V. GIUGLEA-VÂLSAN, *Românii din Serbia*, p. 35 și ROMANSKY, *op. cit.*, p. 66. GIUGLEA, *loc. cit.*, crede că numirea de Ungureni nu e o dovadă că sunt veniți de curând din Ungaria.

[4]) Cuvântul « zbăg » înseamnă sârbește refugiu (sârb. *zbeg*).

[5]) Se mai povestește că Turcii încercau să ademenească femeile strigându-le pe nume, deoarece știau românește. Ele ieșeau din locul întărit, din « zbăg », crezând că le chiamă vreunul de ai lor. (Cf. *Anuarul Arhivei de Folklor* III, p. 79, textul 60).

De altfel nu toţi Jdrelenii par a fi venit din Banat, ci unii dintre ei trebue să fie originari din alte părţi sau poate chiar autohtoni [1]). Altfel nu s'ar putea explica de ce o mahala a satului, cea de « prîstă ierugă » (de peste părău), se chiamă « Bănat », iar locuitorii « bănăţăń » [2]). A doua mahala a satului e numită: « la Răcăşcęń ». Aceasta ne aminteşte numele satului Răcăjdia din jud. Caraş sau Răcăştia din jud. Huniedoara [3]).

În *Srpski etnografski zbornik*, cartea V, Belgrad, 1903, pp. 247—458, Ljubomir Jovanović a publicat un studiu antropogeografic asupra văii Mlavei, întitulat *Mlava*. Cred că nu e fără interes să dau aici câteva citate din acest studiu, ca să ne dăm seamă cu ce ochi priveşte ştiinţa etnografică sârbească oficială pe aceşti Români.

« Cineva care trece prin această regiune şi nu e destul de bine informat, judecând după port şi după graiu, ar putea să creadă că populaţia acestei regiuni e românească ».

« Aceasta mai cu seamă în ce priveşte satele din dreapta râului Mlava. Acesta împarte oarecum şi etnografic această regiune în două părţi. La dreapta râului şi în regiunea Vitoniţei (Vitovnica), în majoritatea satelor, se aude vorbă românească şi se vede port românesc. Satele în care se vorbeşte sârbeşte sunt foarte sporadice. În schimb la stânga Mlavei situaţia e inversă. Cu excepţia satului Busur, în toate celelalte sate se vorbeşte curat sârbeşte, cu toate că aproape nu e niciun sat în care să nu fie vreo mahala unde să nu se audă şi româneşte. Ba mai mult, chiar şi aceia care vorbesc sârbeşte ştiu şi româneşte. A fost interesant de văzut în Busur un moşneag de 100 de ani care vorbea şi sârbeşte şi româneşte, aproape mai bine sârbeşte decât româneşte, pe când nepoţii lui nu ştiu sârbeşte. Dar şi acel graiu românesc care se vorbeşte pe aici e de-a-dreptul un amestec de cuvinte româneşti şi sârbeşti, la care a fost adăugat câte un sufix şi care se pronunţă cu accent românesc. E adevărat că sunt mult mai multe cuvinte româneşti, dar se aud şi de cele sârbeşti printre ele ».

« Din cele 27 sate studiate se vorbeşte mai mult româneşte în Rašanac, Dubočka, Ranovac, Melnica, Vitovnica, Stamnica, Leskovac, Ždrelo şi Busur » (pp. 294—295).

« Populaţia ea însăşi împarte pe locuitorii acestui ţinut în Români şi Sârbi, adică aceia care vorbesc sârbeşte numesc pe aceia care vorbesc româneşte Români, iar numele acesta li se dă oarecum în batjocură. În schimb,

---

[1]) Aşa crede G. Giuglea (v. GIUGLEA-VÂLSAN, *Românii din Serbia*, p. 35).

[2]) A fost o scenă hazlie când le-am spus Jdrelenilor că sunt bănăţean, din Banat. Numai într'un târziu ne-am descurcat şi au înţeles că eu sunt « Preći an », din « Precă » (sârb. *preko* « dincolo »).

[3]) A treia mahala a satului se numeşte « Cotón » (cătun), iar locuitorii « Cotońęnţ » (sg. « Cotońanţ »).

aceia din satele unde se vorbește românește se opun și nu dau voie să li se zică Români ».

« Situația exactă se vede însă din capitolul despre originea populației » (p. 296).

Datele despre originea populației le-a cules Jovanović dela bătrânii satelor. Etnograful sârb recunoaște că în satele românești — sau, cum zice dânsul, în care se vorbește românește — a avut greutăți la adunarea acestor date, deoarece bătrânii, poate de teamă, nu vroiau să vorbească despre originea lor (p. 287).

Dintre cele 630 de familii din cele 27 sate studiate, numai despre 17 nu se știe de unde sunt. Dintre celelalte, 19,68% sunt din Ţrna Reka [1]), 19,20% din Craina, 7,46% de pe Morava, 6,34% de pe Resava, 3,65% din Şumadia [2]), 3,80% din Omolĭ. Deci majoritatea e din Sârbia. De peste granița Sârbiei sunt: 8,72% din Austro-Ungaria, 8,42% din Vechea Sârbie, 3,33% din Muntenia, 1,90% din Bulgaria (pp. 292—293).

Prin urmare, toată populația de pe valea Mlavei e nou venită din regiuni diferite. E interesant că Jovanović a găsit numai 8,42% de familii venite din Austro-Ungaria.

Deoarece Jovanović nu trage, din cifrele de mai sus, nicio concluzie asupra aparţinerii etnice a acestei populații, vom încerca să o facem noi. Regiunile Craina și Ţrna Reka fiind românești, procentul celor veniți de aici împreună cu al acelora veniți din Austro-Ungaria și Muntenia se ridică la 50,63%. Deci cel puțin jumătate din această populație e compusă din Români [3]).

Din datele pe care le dă Jovanović despre Jdrela (pp. 382—386), amintim următoarele: După spusele sătenilor, toți locuitorii sunt nou veniți din diferite regiuni [4]). Cu timpul, din amestecul acesta s'a constituit o populație unitară. « Cea mai puternică influență au exercitat-o imigranții din « Precă » [5]) și din Muntenia, care, prin bogăția și isteţimea lor, i-au făcut pe ceilalți să le primească graiul și portul, așa că acuma se aude în sat numai românește ». Din 270 de case câte erau atunci la Jdrela, Jovanović dă 100 ca originare din Austro-Ungaria, 20 din Craina, iar celelalte 150 din alte părți neromânești (90 de pe Câmpia Mierlei). Nu amintește însă nicăiri câte case sunt originare din Muntenia. De fapt, la Jdrela nu sunt Români veniți din Muntenia (sau mai bine zis din Oltenia).

---

[1]) Regiune locuită de Români, la Vest de orașul Zaiecear.

[2]) Regiune la Sud de Belgrad, vatra statului sârbesc.

[3]) Să nu uităm că și de pe Morava și Resava, precum și din Omolĭ, au putut să vie mulți Români.

[4]) Oamenii pe care i-am întrebat eu nu știu despre aceasta nimic.

[5]) Adică din Banat.

Prin urmare, dacă l-am crede pe Jovanović, ar trebui să presupunem că minoritatea românească a asimilat majoritatea slavă. În felul acesta Jdrelenii ar fi mai cu seamă Sârbi de limbă românească. Aceasta este teza oficială sârbească asupra apartenenței etnice a populației românești din Estul Sârbiei.

Jovanović dă și numele localității din Banat de unde ar fi venit familia Șorbońilor, cea mai mare familie bănățeană din Jdrela (70 de case), anume satul Răchitova. Judecând însă după numele mahalalei « Răcăș́ę́ń », satul de unde au venit mulți Jdreleni, e mai de grabă Răcăjdia, sau Răcăștia, după cum am spus mai sus.

Tipul Jdrelenilor și al Românilor din Valea Mlavei, de asemenea portul, graiul, obiceiurile, credințele îmi amintesc pe Românii din Valea Almăjului, din Sudul Banatului și în general pe Românii din județul Caraș. La fiecare pas am fost nevoit să fac această observație. Mă credeam câteodată în vreun sat din apropierea Bozoviciului.

Timpul când se vor fi așezat Românii din Jdrela în satul lor de astăzi, nu e cunoscut. În anul 1733 e amintit și satul Jdrela ca fiind locuit de Români într'un raport al exarhului mitropolitului din Belgrad Maxim Radcovici [1]). Colonizarea românească a Văii Mlavei era deci terminată la începutul secolului al XVIII-lea. De altfel tot cam atunci a fost colonizată și Valea Almăjului [2]).

În ce privește pe Sârbii din această regiune, ei trebue să fie tot așa de noi pe acele meleaguri, ca și Românii, sau chiar mai noi [3]).

Am spus mai sus că satul Jdrela e așezat pe linia care desparte regiunea curat românească din Estul Sârbiei de cea amestecată din spre Valea Moravei. În spre răsărit de Jdrela încep munții regiunii « Omóli ». Vârful cel mai apropiat de Jdrela se numește « Vucán ». La poalele apusene ale acestor munți se înșiră o serie de sate românești: « Brézńița » (oficial Breznica), « Stămńița » (oficial Stamnica), « Vitońița » (oficial Vitovnica), « Méńița » (oficial Melnica), « Clădăroo » [4]) (oficial Kladurovo), « Ranouăț » (oficial Ranovac [5]).

---

[1]) V. ROMANSKY, *op. cit.*, p. 67.

[2]) V. E. PETROVICI, *Anuarul Arhivei de Folklor* III, pp. 29—30.

[3]) ROMANSKY, *op. cit.*, p. 52.

[4]) Accentul pe întâiul o.

[5]) Numărul locuitorilor acestor sate era în 1918, după Romansky, de: 100, 1439, 519, 1945, 1344, 2100, în ordinea cum au fost înșirate mai sus. Împreună cu mahalaua « Liscoț », a orașului Petroț, amintit mai sus, cu 500 de suflete și cu cele 1315 din Jdrela, la poalele apusene ale Vucanului erau, în 1918, 9262 de Români.

Recensământul iugoslav din 1921, a găsit în Jdrela numai 648 de Români și 751 de Sârbi după limba maternă. În toate localitățile înșirate mai sus, cu Jdrela cu tot, recensământul oficial din 1921 dă 8.565 de Români. Judecând după exemplul Jdrelei, nu putem avea nicio încredere în cifrele oficiale iugoslave.

Spre Sud-Est de Jdrela, în Clisură, e mânăstirea « Gorńác » în care stau doi călugări sârbi, iar dincolo de Clisură e satul « Cripolín » (oficial Krepolin) cu 1300 de suflete, dintre care o treime sunt Români și satul curat românesc « Cobílja » (oficial Kobilje) cu 1479 de suflete.

La apus de Jdrela sunt numai sate sârbești, afară de Busur.

Mai departe, spre orașul Svilajnac [1]), aproape de râul Morava, sunt iarăși sate românești sau amestecate (v. harta).

Ocupația. Jdrelenii sunt agricultori: « zămńeráńiśĭ » [2]). Pământ au însă puțin și neroditor. De aceea mulți dintr'înșii pleacă vara și toamna în Banatul iugoslav la lucru (la seceriș și mai cu seamă la culesul porumbului) [3]). În timp de iarnă lucrează la minele Bor, la Nord de orașul Zaječar [4]), într'o regiune curat românească și la minele Senjski Rudnik lângă orașul Paraćin.

Înainte de războiul mondial, mergeau foarte mulți dintr'înșii în România. Se îmbarcau într'un vapor la Radujevac [5]) și debarcau undeva lângă Corabia, de unde îi duceau pe moșiile oarecărui « prenț » [6]). Moșia aceasta trebue să fie a familiei Obrenovici din jud. Dolj.

Am vorbit cu mulți dintre acei care au fost prin România. Niciunul n'a putut să-mi spuie vreun nume de sat sau de oraș. Nu știau decât de malul Dunării, unde i-au debarcat și de moșia prințului. Pe moșiile acestea nu ajungeau în contact cu niciun țăran român, ci numai cu administratorii acestor moșii, care probabil că erau chiar Sârbi.

Unii dintre Jdreleni au umblat chiar mai departe, până pe la Galați. Spuneau că li se zicea Bulgari pe unde umblau, deoarece veneau de peste Dunăre.

Prin poienile pădurilor din munții Omoliului se cresc multe vite, oi și vaci, avutul cel mai de seamă al Jdrelenilor. Proprietarilor de vite li se zice « stocáș », fiindcă au « stuacă » (vite) multă.

Hrana. Și Românii din Valea Mlavei se hrănesc mai cu seamă cu mămăligă, pe care ei o numesc — ca Românii din Sudul Banatului — « colęșă ». Aceasta se face ca în alte părți. Femeia o « mięstăcă cu colęșăriu » (făcălețul). Terciul sau cirul, adică apa amestecată cu făină ce a rămas după ce a fiert mămăliga, se numește la Jdrela « scrob ».

Tot din « fańină dă cucurudz » se face « balmoș cu lapći », adică mămăligă fiartă în lapte, în care se pune « caș ».

---

[1]) Cit. Svilainaț.

[2]) Din cuvântul sârbesc *zemljoradnik* (agricultor).

[3]) « S-a dus ai noștri uámiń la lucru-m Precă » (Banat) (I).

[4]) Cit. Zaiecear.

[5]) Cit. Raduievaț.

[6]) Adică prinț.

« Pîńi » se face mai rar la Jdrela. « Coptorĭ » nu au de loc, ci pânea o coc într'un fel de ţest, numit « śęríńę ». Acesta e făcut din pământ. Seamănă cu un lighian mai mare, numai că peretele îi este foarte gros, fiind făcut din lut. Subt acesta se face foc până se înfierbântă bine, după ce îl așează cu gura în jos, sprijinit dintr'o parte de vatră, iar de altă parte ridicat cu un lanţ care atârnă din coș. Se zice că femeia « ardźi śęríńa ». Apoi se răstoarnă cu gura în sus, se pune pânea cu « loparịu » (lopată rotundă) pe fundul ţestului, se acopere ţestul cu « sașu » (un capac de tinichea) și se pune spuză pe deasupra.

Se face pâne și de orz.

Din pâne se taie câte o bucată mare numită « codru ». Aceasta se taie apoi în felii: « codriśęi ».

Lângă mămăligă sau pâne, « găćięśći » femeia « legume ». Întrebând la ce se zice « legume », mi s'a răspuns: « la śe fięrbim în ụală ».

Iată unele din mâncărurile dela Jdrela: « păsuị prîjît » (fasole scăzută), « păsuị sleịit » (fasole frecată), « păpricaș » (tocană), « dzamă acră » (ciorbă), « supă » (supă de carne), « carńi dă vacă cu sos » (rasol cu sos), « căịgană » (jumări de ouă), « gorgolụașă » (sarmale) umplute cu « piríndźe (orez) și carńe », « piparcă plină » (ardei umpluți), « dźimicat » (păpară de pâne cu brânză), « dźuvećĭ » (ghiveciu).

Iarna, când se taie porcul, fac « crnaţ » și « sînźerięći » (cârnaţ de sânge). Tot atuncia fac « pięśină frită pră cărbuńi, dă pră but, șold » (mușchiu de porc fript pe cărbuni). « Trbanu » (burta) porcului tocat și fript cu untură și cu ceapă, « pipărcat » cu « álină piparcă » (boia), se numește « căfúrmă ».

Din carne de oaie se face « postîrmă » (pastramă).

Din « aluvat prụaspăt » (aluat nedospit) se face « turtă astrucată » (acoperită) în spuză. Se coace turtă și pe o piatră înfierbântată în foc numită « lięspiće », tot din « aluvat prụaspăt » (aluat nedospit). Turta aceasta se numește « turtă pră părięći ńeastrucată ».

Când face femeia pâne, prăjește din aluatul de pâne, în tigaie, în untură, turte care se numesc la Jdrela « pită ». Tot atunci, din același aluat, rupe turte pe care le coace ca pâinea; se numesc « turćiţă ».

Se fac la Jdrela și diferite prăjituri, care de altfel nu au un nume generic. Fac ștrudel numit « kirfícă »; turtă cu jumări, numită « ghibáńiţă mică »; clătite, numite « plăśinţ » (sg. « plăśintă »); gogoși, numite « șcrụamfe » etc.

Putem deci spune că Românii dela Jdrela se hrănesc destul de bine. Aceasta se datorește faptului că țărănimea sârbească din satele vecine, de altfel ca toți țăranii sârbi din părțile dunărene ale Sârbiei, este pe o treaptă destul de înaltă de civilizație materială care se răspândește din capitala țării, din « Beligradu », cum îi zic Jdrelenii, în spre părțile răsăritene locuite de Români.

Ferdinand I. din Cluj • Biblioteca Universitară ROMÂNIA

Locuința. La Jdrela se fac casele « dă bîrne », deoarece sunt multe păduri în munții Omolțului. Meșterul se chiamă « mastur lemnarĭ ».

Întâi se face o temelie de piatră în pământ, numită « tamélțu ». Peste aceasta se așează o bârnă groasă, numită în alte părți talpa casei, iar la Jdrela, « tamelțu dă lțemn ». Apoi vin bârnele. Sus, deasupra bârnelor, vine cosoroaba, numită la Jdrela « bulvan ». Peste « bulvańĭ » se așează « grindzîli ». Căpriorii se numesc « mertțéț » (sg. « mertțęći »). În cele patru colțuri ale acoperișului (la Jdrela se zice « astrucamînt ») se pun patru căpriori mai groși, numiți « maíi » (sg. « maíie »).

Astrucământul se face din « baskíi » (sg. « baskíe ») (lațuri), peste care se pune « cărămidă » (olane), sau « trep » (țigle drepte). « Colibili s-astrucă cu blănĭ, cu trestă, cu paie și cu frundză ».

Casele au un pridvor numit « trăúșă » sau « ćindă ». Din « trăușă » se intră în « casă », adică în tinda din alte părți. Din casă, la stânga și la dreapta, se intră în « soba dă-mblat, dă durmit » (camera unde stau toată ziua) și în « soba dă statut » (camera de musafiri).

Pe jos, cele mai multe case au « pomînt prîn casă ». Numai cei mai bogați au « pat » (podele).

Pe lângă casă au un « clțet » (cămară), o « șupă » sau, cum se zice « ćisto (curat) rumînęșći », « ćindă dă car » (șopron), o « coșină » (coteț pentru porci), un « cunęric » [1]) (coteț pentru găini), un « săndúc dă golîmbĭ » (coteț pentru porumbei) și un « ștal » (grajd) pentru « stuacă » (vite). Aici am putea aminti un alt acaret obișnuit încă la Jdrela, « arźaua », un fel de bordeiaș. « Țăs mujerili-n ja. Fași crou îm pomînt ș-o astrucă cu tor ». Se bat patru « parĭ » în pământ pe care se pun cele două suluri. În războiul acesta primitiv, așezate pe pământ, cu picioarele în groapa (« crou ») argelei, țes femeile subt un acoperiș de « tor » (gunoiu). Așa se țesea mai demult, în argea, și în Oltenia și Muntenia.

În « obor » (curte) se intră cu carul pe « vrácńiță » (poartă), iar oamenii intră pe « vrácńița mică » (portiță).

Mobilierul era destul de sărăcăcios: un pat în care aveau câte un « căpătîń » (pernă umplută cu paie), un « săndúc » (ladă) pe care l-a adus gospodina casei când era « govie » (mireasă): « sănducu lu govia » (lada miresei), o masă, « scamńi », « clupe » (scăunașe).

Acuma, în loc de « căpătîń », au « istúc » (pernă umplută cu puf), în loc de « săndúc », au « ormán » (dulap), în loc de vatră simplă, au « forúnă » (sobă de tuciu). Casele mai moderne au pe perete o « ogrindźauă » (oglindă) și la ferestre « firuansi », sg. « firuancă » (perdele).

Portul. Am spus mai sus că portul Românilor din Valea Mlavei ne amintește pe cel al Almăjenilor.

---

[1]) Accentul pe silaba *-ńę-*.

Femeile poartă poale albe, având două « zăvielsĭ », o « zăvielcă » înainte și una înapoi. Iia, adică bluza, se numește la Jdrela « śupag ». În cap au « cîrpă » (năframă); « muierea să-mpoponěșći » (se îmbrobodește) cu « cîrpa ».

În picioare au « śirepĭ » (ciorapi) și « opinśĭ » [1]), iar în zi de sărbătoare « papuś » (ghete).

Mai de mult nu aveau « cîrpe », adică năfrămi, ci împleteau părul în « cîrtóbĭ » (cozi), pe care le făceau cunună pe cap. Peste « cîrtobĭ » puneau o « śapsă (tichiuță) dă cîrpă, pistrîță », iar pe cap purtau « propuadă », să « nu-i piśi śapsa ». În loc de « zăvielca » dinapoi, aveau « kițălie [2]) cu śucurĭ » (opregul, fota cu ciucuri a portului bănățean). În ultimul timp portul a început să se schimbe. Peste poale poartă « sucńe » (fustă). În loc de « śupag » au « dźémberĭ » (bluză). Înainte poartă « țițe » (șorț cumpărat dela oraș), iar când e mai rece, îmbracă o « șofrancă » (jachetă de lână) [3]).

Iarna poartă « mînică » (jachetă), sau « peptăriel » de piele de oaie, care « să-nkieptoră », se încheie dinainte, sau un « gorńac », un pieptar de piele care se încheie « sut mînă » (subsuară).

Pe deasupra poartă « zobún lung », alb fără mâneci, de pănură, sau « cojoc » care e ca și zobunul, însă e de piele de oaie. Când e frig de tot, poartă « cojoc lung dă frig ».

Zobonul are câte odată « kićală » (decorație), făcută din « postau » colorat. Din « postau » se fac « ruj » (decorații în formă de flori).

Bărbații poartă « kimieșă » lungă până în genunchi și « izmieńe » (itari largi ca în Banat).

Iarna poartă « śuariś » de pănură. Cei tineri au « pantaluańi cumpăraći ». În cap au « șășîr [4]) ńegru » (pălărie de pâslă) sau « pălărie » (pălărie de paie), iar iarna, « clăbăț » (căciulă).

Ca să se apere de ninsoare și de ploi, poartă, peste « clăbăț », « glugă ».

Peste cămașă se încing cu « curaua » sau cu « opósaćĭ » (șerpar) sau cu « śiștorĭ » (brâu lat de lână).

Încălțămintea bărbaților e ca și a femeilor, însă unii dintre ei au și « śijme ».

Peste cămașă poartă « peptarĭ » (un fel de jiletcă), iar iarna au, ca și femeile, « peptăriel » sau « gorńac » de piele. Când e mai rece poartă « burcă » (surtuc) de lână peste jiletcă. Iarna au « șubă lungă, ńagră » de pănură sau cojoc lung. Mai de mult șubele lungi erau albe; la fel și clăbățul de oaie era alb.

În ultimul timp a început să pătrundă portul sârbesc, pe care l-am descris mai sus, când am vorbit despre notar. Acesta este considerat ca elegant. Numai acela e « aćeiat » (gătit), care e îmbrăcat sârbește.

---

[1]) Opincile le fac ei. « Jupuaie » porcul, iar « pielia o-ńcinźe; fași opinśĭ » I.

[2]) Accentul pe silaba *-ță-*.

[3]) Informatorul IV zice: « șofliancă dă lînă ».

[4]) Accentul pe silaba finală.

Vieața religioasă și starea culturală. În regiunile muntoase, locuite de Românii din Sârbia orientală, sunt foarte rare bisericile; la zece sate câte una [1]). De aceea Românii nu au obiceiul de a merge la biserică. Mi-a povestit un preot dintr'un sat românesc din Banatul iugoslav, că de douăzeci de ani, în fiecare toamnă, vin o mulțime de Români de peste Dunăre să se angajeze la culesul porumbului în satele românești din Banat. În dumineci și sărbători, stau grupuri, grupuri, bărbați și femei, în piața din mijlocul satului în jurul bisericii, așteptând să fie tocmiți la lucru de țăranii chiaburi. De douăzeci de ani, n'a văzut niciunul dintre ei intrând în biserică.

Preoțimea, foarte rară în aceste regiuni, e exclusiv sârbească. Nu e deci de mirare că Românii aceștia nu au niciun fel de educație religioasă. Noțiuni religioase, care ar putea fi considerate elementare, le lipsesc. În cursul anchetei pentru ALR II, am pus întrebări în legătură cu biserica și vieața religioasă. Subiectul nu avea idee despre iconostas, strană, cântăreț, cristelniță, Isus Cristos, Fecioara Maria, Duhul Sfânt, protopop, utrenie, liturghie, vecernie, apostol, evanghelie, etc.

Subiectul pe care l-am întrebat despre noțiunile religoase și bisericești, « Ana Ianoș Márcović », o femeie de 50 de ani, era de altfel foarte religioasă. Cum însă n'a fost niciodată la școală și nu știa niciun cuvânt sârbesc, nici nu avea cum să le învețe. Dela dânsa am auzit singura plângere că nu se poate înțelege cu preoții sârbi.

Odată în vieața ei a vrut să se spovedească și nu s'a putut înțelege cu preotul călugăr dela mănăstirea « Gorňác ». Văzând preotul că nu înțelege niciun cuvânt, nici n'a mai continuat spovedania și i-a pus « zăvielca » [2]) în cap, murmurând o rugăciune neînțeleasă. Cu aceasta s'a încheiat spovedania.

Subiectul nu știa nicio rugăciune. E și natural, deoarece rugăciunile în biserica sârbească se spun în limba slavonă. Nu știa deci nici Tatăl Nostru. Nici nu știa ce-i aceea. Am întrebat-o ce face atunci când se duce la biserică. A răspuns că « să ruagă ». Rugăciunea ce o spune o improvizează totdeauna. Se roagă să dea Dumnezeu sănătate, să dea rod pe câmp, vreme bună, etc.

Intelectualii sârbi au obiceiul să exagereze moralitatea cam scăzută a Românilor din Sârbia orientală [3]). Pentru starea aceasta de lucruri este

---

[1]) Nici Jdrela n'are biserică. Mănăstirea « Gorňác » din Clisură servește ca biserică pentru mai multe sate. La hramul mănăstirii, Schimbarea la Față, se face mare pelerinaj: « Să duc uamiňi la Gorňác la Pobrájăm » (II).

[2]) Cuvântul « zăvielcă », după cum am spus mai sus, însemnează fotă, catrință. Așa numește Ana Ianoș Marcović patrafirul preotului.

Și pentru alți termeni bisericești subiectul din Jdrela are expresii populare. Astfel în loc de preotul cădelnițează, dânsa zice: « popa vijăie cu tămîňeriu ».

[3]) Astfel de exemplu TIHOMIR R. GJORGJEVIĆ în notele sale de drum: *Kroz naše Rumune* (Printre Românii noștri), Belgrad, 1906.

însă de vină preoțimea sârbească, care nu se interesează de loc de această populație.

De altfel, după observațiile mele și din cele auzite dela autoritățile sârbești, Jdrelenii, cu toate că au o educație religoasă atât de redusă, nu pot fi considerați ca lipsiți de moralitate.

Singurul lucru despre care am cunoștință este că fetele au obiceiul să fugă cu flăcăii (v. textul 17) și să trăiască într'un fel de căsătorie de probă până se cunună.

Știința de carte e foarte puțin răspândită la Românii din aceste regiuni. Mai cu seamă femeile sunt analfabete. De altfel, chiar dacă au fost la școală câte doi, trei ani, pe urmă iar uită să scrie și să citească. La școală învață să scrie și să citească cu litere chirilice. În clasa a IV-a învață și literele latine; acestea însă le uită cu toții mai târziu. Cu câți am vorbit și i-am întrebat dacă știu să citească cu litere latine, mi-au spus că au învățat și au uitat, ceea ce nu-i de mirare, dacă le uită și pe cele chirilice. În tot satul, nimeni nu citește vreo gazetă, afară de învățător și notar.

Neștiința de carte i-a scăpat până acum de desnaționalizare. Poate de acum înainte, după ce frecvența școlară va fi mai regulată, ne vom putea aștepta la o sârbizare foarte lentă a acestor Români.

La Românii din Estul Sârbiei e obiceiul să se dea nume sârbești. Printre cei bătrâni se mai întâlnesc nume care pot fi considerate românești, ca: Florea, Marcu, Lică, Sandu, Ion, Ionică, «Mia̯ilă», Pătru, Pătruț, Iancu, Floarea, Floricica, Stana, Nuța, Petra, Anca, Stanca, Măra (Maria), Lena.

Copiii însă au aproape toți nume sârbești: «Stéva», sau «Stévăn» (Ștefan), «I̯ovan» sau «I̯ovana» (Ioan, Ioana), «Miladin, Drăgoli̯úb, Stoi̯dźín» (sârbește Stoiadin), «Míloș, Toza, Páu̯u» (Pavel), «Rádmila, Darínca, Vladínca, Rúkița, Ruja, Sîndźa, Pi̯ersa, Calína, Lenca, Melanía».

Pe lângă numele de botez, mai au și câte o poreclă, pe care ei n'o numesc poreclă, ci spun că așa le zice românește. De exemplu: «Vidán, Marcu lu Šolác, Lic-a lu Mîț, lu Măcsîn, lu Puricóń, lu Tra̯ia, Stévăn a lu Liki lu Nou̯ác» (sau pe scurt «Stinki Nou̯ac»), «I̯ova lu Brancu lu Gi̯orgi, Pi̯etra Ponćuru̯ań, Pi̯etra lu Lic-a lu Bîrcă, I̯ova lu Lic-a lu Páu̯u lu Źurź, Arăźel lu I̯ena lu Sti̯evân lu Marcu», etc.

«Sîrbi̯eșći», adică oficial, îi chiamă: «I̯ovanović, Macsínović, Mladenović, Nou̯acović, Dźordźević, Nícolić, Brkićĭ», etc.

Familiile mari din sat au câte un nume derivat dela numele vreunui străbun cu ajutorul sufixelor -oń sau -eșći.

Jovanović [1]) înșiră următoarele familii: Șorboń, Curioń, Marcoń, Baińeșći, Plutoń, Bacioń, Petricoń, Srboń, Brculeșći.

---

[1]) În *Srpski etnografski zbornik*, V, pp. 384—385.

Graiul. Am spus mai sus că graiul din Jdrela ne amintește pe cel din Valea Almăjului [1]) și în general pe cel din Sudul Banatului.

Astfel și la Jdrela, ca în Valea Almăjului, semivocala u̯ se pronunță adeseori ca *v*, de ex. « luvat » pentru luat, « núviri » pentru nouri, etc.

În schimb și la Jdrela *-v-* intervocalic e pronunțat u̯, de ex. « séu̯o » (ceva), « primou̯ară » (primăvară), « pliau̯o » (pleavă), « Mlau̯a » (râul Mlava).

În Almăj și la Jdrela semivocala u̯ urmată de o consonantă devine chiar *b* sau *p*, de ex. « labdă » (laudă), « să-nkieptoră » (se încheutoră) [2]). Tot ca în Almăj, *v* sârbesc e redat printr'un u̯ care apoi dispare. De ex. în sufixul toponimicelor *-ovaț*, la locativ-*ovțu*. Astfel orașul Petrovaț e numit « Petróț », întocmai cum satul Gârbovăț din Almăj e numit de Almăjeni « Gîrboțu » [3]).

Și sufixul *-av* slav, e redat prin *-au̯* : « bolnáu̯ ».

O altă particularitate a graiului din Jdrela și din Almăj o constitue formele arhaice tari la I persoană a aoristului, de ex.: « dzîș » (zisei), « trimeș » (trimesei), « spuș », « trăméș » (trimisei), « copș » (copsei) [4]).

Și la Jdrela condiționalul poate fi format și cu *raș* în loc de *aș* : « aș fi vădzut », sau « raș fi vădzut », « ći rai̯ bucura » (te-ai bucura), etc.

Și la Jdrela întâlnim, ca în Almăj, prefixul verbal împrumutat din sârbă, *do-*, prin care se arată îndeplinirea completă a unei acțiuni, de ex. « am domîncat » (am mâncat tot). De asemenea și prefixul *pro-*, care indică repetarea unei acțiuni: « prosámiń á dău̯ară » (semeni din nou, a doua oară) [5]).

Și în lexic sunt corespondențe între graiul din Jdrela și cel din Sudul Banatului. Astfel mireasă se zice și de-a stânga și de-a dreapta Dunării « góvie », iar mire se zice « mladojăńa ».

Trebue deci să considerăm graiul din Jdrela și din Valea Mlavei, ca o continuare a graiului din Sudul Banatului, ceea ce se explică prin faptul că populația de pe cele două maluri ale Dunării, până departe în interiorul Sârbiei spre Morava, aparține aceluiași val de colonizare care, în secolii XVI și XVII, s'a rostogolit peste regiunile nelocuite, acoperite mai mult cu păduri, din Sudul Banatului și din Estul Sârbiei [6]).

---

[1]) Vezi *Anuarul Arhivei de Folklor*, III, p. 37.

[2]) În Almăj « kieptoare » însemnează cheutoare.

[3]) V. *Anuarul Arhivei de Folklor*, III, p. 28.

[4]) V. *ibidem*, p. 38.

[5]) V. *ibidem*, p. 38, 39.

[6]) V. *ibidem*, p. 30.

În *Folklorul din Valea Almăjului* (*op. cit.*, p. 50) am spus că elementul românesc care a colonizat Valea Almăjului, venind dinspre Nord-Est, a trecut și Dunărea « populând toată Craina Negotinului ». E o greșală. Trebuia să zic Sârbia orientală, la Est de Morava, deoarece Românii din Craina Negotinului sunt mai cu seamă Olteni de origine, « țărani », cum le zic Românii din Sârbia, adică « din Țara Românească ».

Ceea ce am spus în *Anuarul Arhivei de Folklor*, III, pp. 37—38, despre palatalizarea dentalelor și a lui *l*, despre africatele *ge*, *gi*, *ce*, *ci*, despre *u* final din formele nearticulate ca « u̯okiu », despre *e* neaccentuat pronunțat ca un fel de *i*, despre diftongul *oa*, despre diftongarea lui *e* și *o* accentuați, din Valea Almăjului, sunt valabile și pentru graiul din Jdrela.

După cum era de așteptat, influența sârbească e mult mai puternică la Sud de Dunăre.

TRANSCRIEREA FONETICĂ

Și la Jdrela notația fonetică a fost făcută ca în toate anchetele pentru ALR, adică impresionist. Aceasta însemnează că am notat cuvintele după impresia auditivă pe care mi-o dădeau. Pentru aceasta am întrebuințat foarte multe semne. Deoarece aceste semne lipsesc în tipografie, am simplificat grafia după criteriile arătate în volumul III al acestui Anuar (pp. 36—39, 59) și în volumul V (pp. 133—134). La cele spuse acolo aș avea foarte puțin de adăogat:

Și în textele dialectale dela Jdrela, ca și în cele dela Scărișoara (v. *Anuarul*, V, p. 133), întrebuințez semnele *i̯*, *u̯*, *e̯*, *o̯*, care reprezintă elementul consonantic în diftongi ca *-i̯a-*, *-u̯a-*, *-e̯a-*, *-o̯a-*, *-au̯-*, etc. Sunt așa numitele semivocale. În *Anuarul Arhivei de Folklor*, III, am întrebuințat pentru aceste semivocale *i*, *u*, *e*, *o* (p. 59).

La Jdrela am auzit de vreo câteva ori un *r* vocalic. Îl notez cu un simplu *r* între consonante. Astfel în numele de familie al informatoarei I: « Brkićĭ ».

INFORMATORII

I. *Pi̯etra Brkićĭ*, 50 ani. De fapt numele ei « sârbesc » este *Petríi̯a Brkićĭ*. « Românește » o chiamă « Pi̯etra lu Lic-a lu Bîrcă », sau, pe scurt, « *Pi̯etra Poncuru̯ani* ». A învățat sârbește în războiul din 1914—1918.

II. *Ana I̯ánoș Marcović*, 50 ani, analfabetă; nu știe sârbește.

III. *Arăžel Marcovićĭ*, 19 ani. « Românește » îl chiamă « Arăźel lu I̯ena lu Sti̯evân lu Marcu ». Are 4 clase primare și știe bine sârbește.

IV. *I̯ova Simi Pavlovićĭ*, 34 ani. « Românește »: « I̯ova lu Lic-a lu Pau̯u lu Žurź ». Analfabet. Știe puțin sârbește.

V. *I̯óvan Paúnović*, 55 ani. « Românește »: « Vidán ». A umblat trei ani la școală, dar a uitat să scrie și să citească. Știe sârbește [1]).

---

[1]) După texte, informatorii sunt arătați prin cifra romană corespunzătoare fiecăruia.

FOLKLORUL

În satul Jdrela nu am făcut o anchetă folklorică propriu zisă, ci, numai în cursul anchetei linguistice pentru ALR II, am notat o seamă de texte referitoare la folklor și am pus unele întrebări asupra obiceiurilor la sărbători, la naștere, la nuntă, la înmormântare, precum și asupra unor credințe.

Răspunsurile au fost de obiceiu scurte. Dacă aș fi insistat, subiecții mi-ar fi dat informații mai amănunțite. Trebuia însă să termin ancheta pentru Atlas, care constă din 4800 de întrebări puse într'o localitate. Pentru folklor deci, mi-a rămas puțin timp. De aceea nu trebue judecată bogăția materialului folkloric din Jdrela după puținul cât a fost notat și cât este publicat de mine aici [1]). Din puținul material folkloric publicat aici se poate constata, comparându-l cu cel din Valea Almăjului, publicat în *Anuarul Arhivei de Folklor*, III, pp. 25—158, că Valea Mlavei și Valea Almăjului țin de aceeași arie folklorică. Iată câteva asemănări: Și la Jdrela se crede în « milostînśĭ » (v. textele 4 și 12), ca și în Valea Almăjului, în « milostîvńiś » (iele) (v. *Anuarul*, III, p. 120 și 141).

La Jdrela ca și în Valea Almăjului, farmecele, vrăjile, se numesc « rămńituri » (v. textul 1 și *Anuarul*, III, pp. 111, 113, 121).

În amândouă regiunile se « răscucăie » vita, pentru ca să nu piardă laptele când aude cântecul cucului (v. textul 7 și *Anuarul*, III, pp. 43, 136, 137). Și la Nord și la Sud de Dunăre, se crede în « muroń » (strigoiu, demon) (v. textul 11 și *Anuarul*, III, pp. 49, 57, etc.); în « vâlve » care stăpânesc furtunile și grindina (v. mai jos, p. 64 și *Anuarul*, III, p. 141) [2]).

Poezia populară. Nu am încercat să notez doine și strigături la Jdrela. Lipsa lor în această colecție nu este o indicație că lipsesc la popor. Totuși impresia mea a fost că la Jdrela se cântă mult mai puțin ca în Almăj și în alte regiuni românești. Aci, la marginea teritoriului românesc, se pare că doinele și strigăturile sunt pe cale de a pieri. În ce privește balada, se pare că a dispărut de mult la Jdrela. În privința aceasta e o mare deosebire între Românii din spre Morava și între aceia din spre Timoc, adică

---

[1]) Cele spuse mai sus despre bogăția folklorului din Jdrela sunt valabile și pentru folklorul din satul moțesc Scărișoara (v. *Anuarul Arhivei de Folklor* V, pp. 111—175). Și acolo ancheta linguistică și lipsa de timp m'au împiedicat să adun mai mult material folkloric. O spun aceasta pentru I. C. Cazan, care în *Revista Istorică Română* IX, pp. 485—486, nu crede că Moții au și ei un folklor destul de bogat, deoarece materialele date de mine în *Anuarul* V, sunt sărace. Nu Moții au puțin folklor, ci eu am adunat puțin, pentrucă n'am avut timp, din motivele expuse mai sus.

[2]) Toate aceste credințe există și în alte regiuni românești, dar termenii, expresiile și amănuntele în legătură cu aceste credințe prezintă foarte multe coincidențe în Valea Mlavei și în Almăj.

din Craina, unde lăutarii păstrează până astăzi cântecele vechi românești [1]). De altfel lăutari, « laptarĭ », români, nici nu mai există la Jdrela. La nunți — am văzut însumi o nuntă la Jdrela — e obiceiul să se cheme fanfara din satul învecinat Bistrița, care cântă mai cu seamă hore sârbești.

La Jdrela cântecul și jocul românesc este pe cale de dispariție.

Mai de mult « la źoc » (la horă) se juca « źoc rumînńesc », « omolianța », « pr-un piśor », « uara » (hora). Acuma « źuacă sîrbięśći ».

Practici magice, descântece. Descântecele par a fi tot așa de numeroase ca în Almăj. Și aici, aproape fiecare femeie știe să descânte. Dela sine înțeles, sunt femei care și-au făcut o meserie din descântec, numite « fărmăcătuare », care fac « vrăjurĭ ».

O altă categorie de profesioniste, țigănci, sunt așa numitele « vrîjîtuare ». Vrăjitoarea « ghiśęśći îm buabi » (dă în bobi).

Ca și în alte părți, și la Jdrela joacă un mare rol în descântece deochiatul: « dźidźokju » [2]). Chiar și pânza în războiu poate fi deochiată, dar numai de femei. De aceea femeia care țese, « să udźe pîndza cu băsîioc, să nu sâ dźuakę » (I) [3]).

Iată încă vreo câteva practici magice pe care le-am însemnat în timpul șederii mele la Jdrela: Cu licuriciul, numit « plicuriś », se freacă spinarea vacii: « Frecăm vaśile pră spinare cu plicuriśu ăla, să caći vaśili bic, să gońască » (I).

Și la Jdrela se « dăscîntă dă pośitură ».

Pentru alte descântece, v. textele 1, 2, 3, 4 și 5.

« Sulumăzdra » [4]), adică salamandra, « o ia, baba, ș-o slobuadźi la fată-n sîn dă trii orĭ; să-mvięță să lucri, să ścii să lucre tot lucru » (I).

Când se face o casă nouă, în temelie « puńęm cap dă cocoș. Rupęm capu la cocoș » (I). Prin moartea cocoșului e răscumpărată moartea unuia din casnicii casei celei nouă.

Basme n'am adunat, dar am întrebat de ex. despre Cenușereasa. Mi s'a răspuns că se chiamă « Pipilíga » și se spun povești despre ea.

De asemenea și « Păcală » e cunoscut: « Ścije fata mię să-l povăstuje » [5]) (I).

---

[1]) V. GIUGLEA-VÂLSAN, *Dela Românii din Serbia*, p. 379. Din regiunea Negotinului au fost culese balade și cântece cu mult înainte (v. ÉMILE PICOT, *Chants populaires des roumains de Serbie*, Paris, 1889, extras din *Recueil de textes et de traductions publié par les professeurs de l'École des langues orientales vivantes*).

[2]) Și în Almăj se zice « dźidźokju », cu *u* final la forma nearticulată (v. *Anuarul Arhivei de Folklor* III, p. 111, textul 93).

[3]) Cifra romană dintre paranteze, la sfârșitul unui text, arată informatorul dela care provine textul (v. lista informatorilor la p. 57).

[4]) Vocala *ă* accentuată a fost pronunțată ca un diftong *-îă-*.

[5]) Accentul pe *-ă-*.

OBICEIURILE

În cursul anchetei linguistice dela Jdrela, am avut foarte puțin timp, după cum am spus mai sus, să fac și o anchetă folklorică. Repet deci că folklorul din Jdrela e mult mai bogat de cum s'ar părea după materialul publicat aici.

La sărbători. Și la Jdrela, ca în alte regiuni din Sud-Vestul teritoriului dacoromân, există obiceiul asemănător cu acela numit *slava* la Sârbi, anume serbarea patronului casei. La Jdrela se numește « prazńic » [1]).

Iată cum îl descrie informatoarea *Pi̯etra Brkicĭ* (I):

« Ţîńém prazńicu: ńę gostîm, faśim mîncarę bună, friźęm mi̯ęi̯, purśei̯.

Păi̯ kemăm lumńa cu plosca. Apăi̯ vińę la prazńic, pă șădźę la astál, pă puńęm o pîńę pră astál șî legumę. Apăi̯ o i̯au̯ pîńa ai̯a, pă o tai̯e-n duǫ, pă o țucă, p-o puńi pră astál u̯amińi. Pană tai̯e pîńa, numănare̯a ardźi la copil în mînâ.

Pă u̯amińi ai̯ ś-a tăi̯at pîńa, i̯ei̯ i̯au̯, pă bi̯eu̯ răkię prîntu sănătaće. Dzîc:

— Să li fii̯ę bińę.

Apăi̯ numa stîng numănare̯a, apăi̯ numa șăd șî mănîncă ».

Praznicul este de obiceiu la câte o « zăvéćină », adică la vreo sărbătoare mare, ca: « Sîmpi̯etru », « Sfićilíi̯a » (« Zăvéćină » e și « Pașću », « Crăśunu »).

Iată cam ce obiceiuri am notat la diferitele sărbători:

La *Crăśun* « îmblă-n coli̯endră.

La Aźun ș-fac coli̯endre, bîći împistrići. Să duc la Aźun, sara, prîn sat, prî la căș, pă dzîśę-n casă:

— Bună vri̯ęmi̯a. Omu dzîśę:

— Mulțam dumitali. Apăi̯ pră u̯urmă dzîśę:

Bună dzîu̯a a lu Aźun,
Dä-i̯ măi̯ bună a lu Crăśun,
Cu mi̯ei̯ șî cu purśei̯
Șî cu bi̯ęrę șî cu mîncare » (I).

« La *Sîmvăsîi̯u*, Anu̯-al nou̯, îmblă ćińeríșu prîn căș, źu̯acă » (II).

Alte obiceiuri la Anul Nou nu există; nu se cunoaște plugușorul, iar ceea ce s'ar putea asemăna cu sorcova, se numește « coli̯endră » și se umblă cu ea în Ajunul Crăciunului.

Când vin « *Sîntu̯adźiri*, ţîńém noi̯ dzăśę dzîli. Sîntu̯adźiru̯-al mari, pa Sféti Tódor » (I).

În săptămâna Sântoaderilor este « *Źoi̯a i̯ępilor*. Atunś să rătundźi cu̯ada la i̯ępi » (I).

---

[1]) Și în Almăj se numește « prazńic », v. *Anuarul Arhivei de Folklor*, III, p. 40.

Tot pe la Sântoaderi este și *Viñiria buiedzîlor*, pe care o țin femeile (I).

La 1 Martie « puñim baier la gușâ. Și cînd îmfluari prunu măi năiińće, noi-il rupim și-l puñim pră prun să nu cadă codru pră liță, să nu ńegriască liția la fięći » (I).

« La o săptămână năiińća lu dzîpostît, la *Moși dă pipćii*, fierbém pipćii, pa dăm dă pomană » (I).

Mijlocul postului mare se numește *Miedzîli părięsîmilor* : « duo dzîle-ntr-una; pană-n-ămńádzăț lucrăm, a dîn-ămńádzăț în dă sară nu lucrăm, că e sărbătuari » (I).

În legătură cu *Sînźordzu*, sunt următoarele obiceiuri:

« Țîńim źoiili pan la Sînźordz. Nu e bun să lucrăm, dă vięrmi, śică. Mănîncă cucurudzu pră ńivă.

La Sînźordz puńim la ușâ frundzâ dă salcă, și la vrácńiță. Śic-așa e bińi. La Sînźordz mulźim uoili. Mînăm uoili dźimińața dă nuapći să paski. Adusim uoili, pă lę năproorăm (mulźęm lapći).

Și dăn dă pomană și tăiem uriekili la miei. Și slăbădzîm mieii-n oi » (I).

Când vin *Fluriili*, culeg « crenź dă salcă. Ńi dusim la Gorńac la mănăstîrę, pă le lăsăm acolo » (I).

Vinerea Patimilor se numește *Viñirea uouîlor*. Atunci încondeiază ouăle: « le-ncondźiiem cu ćizap, cu un condźei » de lemn. Se fac pe ou *florišięli*. Se înmoaie condeiul de lemn în *ćizap* și se desenează cu el pe oul roșu.

Unde atinge cizapul, se decolorează oul (I).

« Năiińća lu Rusali » este o sărbătoare pe care o țin femeile, numită *Polobrăńiia* [1]) (I).

Tot înainte de Rusalii sunt *Moși dă fraź*. « La Moși dă fraź, dăm fraź dă pomană. Culiećim dă pră Vucán » (I).

« La *Rusali* friźem miei, biem și mîncăm » (I).

La *Sîmdziană* « culęźim florĭ și buiedz. Florili le alinăm la vrátńiță, a buiedzîli lę dăm la uoi la Sînźordz; le țîńem [2]) pană la ćimp la Sînźordz. Le dăm în iarmă (făńină, moiem cu apă) și dăn la uoi. Așa-i bińe, śică » (I).

Femeile țin mai multe sărbători, de ex.: « Pașću al mic » (Dumineca Tomii), « Pănćelíiu » (Pantelimon), « Arăźilu dă vară », numit și « Pocrópia », « Viięrea mari » (Cuvioasa Paraschiva), « Alímpia », « Ignat », « Andrei », « Blagamaríia », « prîngă [3]) Sfićilíia », « Sfećińicóla » (Sf. Nicolae), « Mrcódan » (probabil ziua evanghelistului Marcu, 25 Aprilie), « Mioioldan » (ziua arhanghelului Mihail, 29 Septemvrie), « Źoźoșćița », « Sîmiedru » (Sf. Dumitru), « Crîstóvdan » (Ziua Crucii).

---

[1]) Accentul pe silaba *-bră-*.

[2]) Accentul pe *î*.

[3]) Pe lângă.

La naştere. După ce s'a născut copilul, « ăl scaldă. Puńi florĭ şî molídvă. Să fie drăgăstos. Nu-l lasă sîngur pan să boćadză. Pan la ursîtorĭ, trii sărĭ nu să puńi-n liagăn » (II).

« Ursîtorili ursăsc [copilului] cum să trăiască şî cum să să răńască, să fie gazdă or sărac » (II).

« Cîn să faśe copilu, puńim paie aśi ũ-s-a făcut iel, în sobă. Pă puńem copilu pră paie, pă cîn trec duo nopţ, cîm vińe a triilia, ćistîn casa, măturăm, lăpădăm paili-ali-afară şî puńim kimieşă albă în legăńel şî puńen copilu. Şî puńem lîngă copil un mălai ş-um par dă apă ş-om fir dă bosîioc ş-o spacmă dă lînă. Şî duarmi nuapća aia aşa. Lamba ardźi. Aşćeptăm să vină ursătorili să-i ursască la copil, orĭ să fiie gazdă, orĭ să fiie sărac »(I).

La nuntă. Flăcăii de însurat, « źuńi », se întâlnesc cu fetele ca în alte părţi la « źoc », în dumineci şi sărbători, la şezători şi la clăci, de unde chiar au obiceiul fetele să fugă cu flăcăii, « momieśi » [1]).

Totuşi şi la Jdrela « să peţăşći » o fată ca în alte părţi. Se trimit « peţîtorĭ ». Dacă s'au înţeles, atuncia « scot ispitu, să dăruii govia cu mladojăńa » [2]) (îşi fac daruri mireasa cu mirele). Aceasta ar fi logodna din alte părţi.

Cu o zi înainte de cununie, umblă prin sat un « uică » (unchiu) al mirelui să cheme lumea la nuntă. Acesta este « ploscariu ».

În ziua cununiei naşul îi cumpără miresei un « sovóń dă cîrpă, dă prîn Petroţ ». « Sovoń »-ul îl pune mireasa în cap, drept văl de mireasă, iar peste « sovoń » pune preotul « caúcu » (cununa).

Când pleacă la cununie, mama fetei atinge grinda casei şi zice:

« Grindó, cum ţîń tu imala asta şî tot croiu căşî, greotaća tuată, aşa să ţină toţ cu fata mea, cîţ îs în casă, să trăiască ca pîńa cu sarea » (I).

Ca şi prin Banat, la nuntă, sunt doi naşi. Mirele are un « naş » şi o « năşîţă », iar mireasa îl are pe « staróica » şi cu « staroikíţa ».

La biserică şi tot timpul cât ţine nunta, « govia » (mireasa) e condusă de un flăcău mai tânăr, rudă de-a mirelui, numit « cumnatu al dă mînă ». De fapt cumnatul de mână o duce totdeauna de mână pe mireasă.

Nuntaşii merg la nuntă « cu namái » (dar de nuntă). « Namáili » constau din « stuacă » (vită: oaie, purcel, miel) sau bani.

« Găćituóriu (bucătarul) al śe arată namaili » strigă numele celor care au adus darurile. Nuntaşii « zbiară: mulţam, mulţaaam ! ».

Fiecare nuntă are vreo cinci, şase « găćituori » (bucătari), care au grija mâncării şi băuturii.

De fapt însă nu ei gătesc mâncările, ci este o « găćituari » (bucătăreasă) pricepută.

---

[1]) V. textele 17 şi 18.

[2]) Accentul pe silaba *-jă-*.

Se face și « stag » (steag) la nuntă, pe care îl duce un « stagarĭ ». Doi flăcăi mai glumeți se fac « moș » (măscărici): « să trăgolesc », « să luptă », « fac comiendz » (comédii).

În după masa nunții, « dîrzariu » duce cu căruța hainele miresei la casa mirelui: « mirazu » (zestrea).

La înmormântare. Pe cel mort îl priveghează, ca în alte părți. Se zice: « șădzen la mortu ăla ». În dimineața zilei de înmormântare, patru femei plătite, numite « petrecătuare », adevărate profesioniste, « ăl petrec » pe cel mort, adică îi cântă alternativ un bocet, asemănător cu ceea ce se numește în Sudul Banatului petrecutul la mort sau zorile mortului [1]).

Deoarece n'am avut timp, n'am putut căuta pe niciuna din aceste petrecătoare, ca să notez bocetul.

Petrecătoarelor li se dau « cornurĭ dă cîrpe », adică jumătate dintr'o basma, tăiată în formă de triunghiu.

Cornul acesta de cârpă îl prind cu un bold de umăr și-l poartă petrecătoarele tot timpul înmormântării.

Când îl duce la groapă, « în car » la care « prindźe boi », femeile din familie « să cîntă ».

În bocet se repetă mult cuvântul: « scuală, scuală ».

După înmormântare se face « țara: îi încinźem țara » (se face pomană).

Pentru « țară » (pomană), se fac « colaś ». Colacii sunt de mai multe feluri, unii sunt ca o cunună, cu gaură în mijloc. Alții sunt fără gaură: « colaś rotat ». Se mai face un colac numit « lună », ca o secere și unul numit « suare », rotund: « îl crestăm cu brita pră marźină » (I).

Crestăturile acelea, făcute cu briceagul, reprezintă razele soarelui.

Pe colacul rotat se lipește în mijloc, un mic colăcel în formă de spirală, numit « pupață ».

Și pe aici se crede că mortul devine strigoiu: « muroń ».

Dacă se bănuiește despre vreun mort că ar putea deveni strigoiu, i se ard hainele și i se ocolește mormântul cu lumânarea pe care a ținut-o în mână când a murit. (Vezi textul 11).

Alte obiceiuri și credințe. Când merge omul la arat, « cîn scuaći plugu, iel faśi muierea dă prîndz șî, cînd a vińit sîmbrașu lui dă să prîndă, iei a pus malaiu pră grindă șî l-a frînt șî a băuut răkiie. Șî a dat în sănătaća cîmpului și-n a lu boi și-n a lu sîmbraș prîndzu aăla ».

În ziua în care iese la semănat, « nu dă-n aia dzăuo la ńima ńimic, că śică scuaći samînța. A mîńidzî dă » (IV).

Anul ce vine se cunoaște în felul următor:

« La duosprăśi dzîli năiińća lu Crăśun, dăcă nu pluaie, iel ie bun ćimpu în anu ăsta al śi viń-acuma.

---

[1]) V. *Anuarul Arhivei de Folklor* III, pp. 57, 106—108.

Ale duosprăśę dzîli, alia pocazuiesc cum e la ćimp dă berekięt. Așa dzîc ai batrîń » (IV).

Dacă anul va fi mănos, se cunoaște și după floarea numită « rodu pămîntului ».

Floarea aceasta « fași și vin și cucurudz ». După cum li se pare că văd în interiorul floarei ciorchini de struguri, păpuși de porumb, spice de grâu, etc., prezic că va fi belșug în acel an (I).

În vreme de secetă, umblă și la Jdrela paparude, numite « crăiță ». Fiecare din crăițe ține câte un cuțit în mână. Când joacă, mimează un fel de luptă între ele. Sgomotul pe care îl fac lamele cuțitelor lovite unele de altele se aude de departe. Cum zice informatoarea: « Fac cuțîćili, śică, ţaca-ţác » (v. textul 8).

Și la Sârbi umblă crăițe, la Rusalii [1]). Corespund călușarilor noștri. Obiceiul crăițelor dela Românii din Estul Serbiei este prin urmare rezultatul unei contaminări între obiceiul paparudelor și al crăițelor sârbești.

Când prind flăcăii sau fetele o mămăruță — numită la Jdrela « pręgoruie » —, o pun în vârful degetului și îi cântă:

« Pregoruie-ruie !
Încotró vii zbura,
N-acoló m-ai însura » (V).

Și la Jdrela există obiceiul aldămașului, care se numește ca în Banat « arvăluc ».

« Cîn cumpără, dă arvălucu » [cel ce cumpără] (I).

De vânt se pot înbolnăvi femeile. Se zice « îi vînturuasă muierea, cam năruadă.

O dusęn la Gorńac, o śećesc trii popĭ » (I).

În legătură cu zilele săptămânii se crede că « viníria nu să-mpūzi cu acu »; « luńa nu-i baj [2]) biní » să pleci la drum, iar joia și marțea nu e bine să începi să clădești o casă (I).

Și la Jdrela se crede în « vîlvę. Vîlvili puartă pluaia și piatra, núviri »(I)[3]).

Despre vâlva casei, v. mai jos, textul 13.

Când e eclipsă de lună se crede că luna « a mîncat-o vîru colacului » (III).

Se cunosc trei luceferi: « lušafăru al dă sară, lušafăru al dă cîtră dzîua, lušafăru śe ięsă odată cu luna » (III).

Cloșca cu pui se numește « Cloța » (III).

Despre Calea laptelui, v. textul 16.

Când vede cineva lună nouă, trebue să salte într'un picior și să chiue zicând cuvintele dela textul 15 [4]).

---

[1]) V. KARADŽIĆ, *Srpski Rječnik*, ed. 3-a, Belgrad, 1898, s. v. *kraljice*.

[2]) « Baș » = chiar.

[3]) V. *Anuarul Arhivei de Folklor* III, p. 141, textul 159.

[4]) Textul 15 l-am auzit dela învățătorul sârb cu care mă plimbam într'o seară prin sat și am zărit luna nouă. Pe urmă mi l-a dictat informatoarea I.

TEXTE

De fapt și în capitolele precedente, mai ales la **Obiceiuri**, am dat multe texte.

Și acelea ar fi putut fi trecute aici. Deoarece însă se refereau la obiceiurile și credințele despre care am vorbit în capitolele precedente, le-am pus pe fiecare la locul respectiv.

1. — DĂSCÎNĆIC DĂ DZIDZOKIU

S-a dzokiat copilu. Dăscîntă muierea la copil. Îi stînze cărbuni-n apă. Bagă apă-n gură mumă-sa și bagă cărbunili în gură să să stîngă cărbunili-n gură.

Udă copilu să-i treacă dă dzidzokiu. Dzîse:

Nu udai copilu meu,
Numa udai rămniturili.
Copilu meu lu ușurai,
Să udzască curat,
Ca dîla Dumnedzău lăsat (I).

2. — VRAJĂ DĂ MUMA PĂDURI

Mama Duca: cutruapi copii d-ăi miș în liagăn. Să puni pră iel; îl omuare.

Dăscîntă babili dă Mama Duca, dă Muma Păduri, cu sășira. Dzîși-așa:

Fuz dîn liagăn!
Fuz dîla copil!
Că ce tăiai,
Cu șîășira ce scrijălai,
Dîla copil ce spomîntai,
Inima-ț tăiai,
Vînili-ț sacai,
În mări ce lăpădai.
Copilu meu să udzască curat,
Ca dîla Dumnedzău lăsat.

Asta-i vrajă cînd țîpă, țîpă copilu ș-a-ngălbinit ca șara.

Să-i dăscîncę cu sășira-n cătrană să-i triacă. Și cătrana s-o aprindă lîngă liagăn, să triacă fumu prăstă copil (I).

3. — SPURCATU

Cîn să îmflă pulpea la vacă, tu pun oțăt și prau și tămîni. Și iai cuțîtu, pă pun cuțîtu-n oțăt, pă dzîș:

Fuz, spurcaci,
Blăstămaci!
Nu încîzi,
Că cu tămîni ce tămînai,
Dîm pulpea vași ce mutai,
Vînili la spurcat săcai,

Nu cuprindźi pulpęa vaśi!
Cu briţîli ćę spińćicaj,
Cu puşkili ći puşcaj.
Fuź, spurcaći, nu îmfla,
Dîm pulpęa vaśi-l mutaj,
La cîńi-l lăpădaj,
Pulpęa vaśi dăzîmflaj (I).

4. — BUALA DÎN JELI

Îj dăscîntăm dă milostîncă:

A plecat omu pră cale,
Pră cărarę.
S-a-ntîńit cu milostînca-n cale.
Milostînca l-a pośit
Şî l-a plesńit,
A uomu ăla zbiera
Şî să văita:
— Milostînca dîn drum, nu-ńćîźi,
Nu cuprińdźi!
Că ćę luvaj,
Cu brituţa ćę tăjaj
Şî ćę dźimicaj,
În cotărişuară ćę băgaj,
Cu catrană ćę cătrăńaj,
Cu tămîńe ćę tămîńaj,
Crjei-ţ tulburaj,
Dîn snaga lu omu ăsta ćę luvaj.
Jel să udźască curat,
Luminat.
Ś-aj plecat dîla uşâ la uşâ,
Ca un cîńe turbat,
Ca um porc tăjat?
Că jo ćę luvaj,
Cu lopata-m foc ćę lăpădaj.
Pośitură dîn snagă, dîn milostîncă!
Ajdi buală,
Că m-o mînat milostînca să ćę jau,
Cu ţăpe să ćę-nţăp,
Cu săcurea să ćę crăp,
Dîn snaga lu uom să ćę jau,
În mărĭ să ćę labăd,
Cu petruańe să ć-aşădz,
Cu cuţićę să ćę tokedz,
Pră uomu ăla să-l uşuredz.
A milostînca
Mila să-ş întuarcă,
Ljacu să-j aducă.

Asta dăscîńćęc să dăscîntă-n apă cu pană dă pră drum, dă uară, picată sîngură şî cu drîglięćili, cu trij fire dă salcă, cu usturoj (I).

5. — DĂ POGAN

[Când se umflă vitele şi mor] dă pogan, dă buba ră, [se descântă aşa]:

« Bóşco, nădélĭ;
Subóta, nădélĭ;
Bóşco, śocúj;
Bóşco, mocúj;
Níţa,
Mácsańiţa,
Zrţki.

Dă trii uori să li dăscînț vuorbili aśća, cu nuuo pietri. » [Le ții în mâna stângă. Iei cu mâna dreaptă câte una și descânți la fiecare piatră de trei ori, făcând o roată cu mâna, apoi o arunci. Descântecul se spune deci, de fapt, de 27 de ori] (II).

6. — VRĂJI DE DRAGOSTE

Să duc fiećili undź-o cosît [flăcăii] măi năjińći, p-a luvat cîta fîn, p-a făcut foc la șîdzîtuare să li vină źuńi, să li voiască źuńi.

Iau vîrćiećnițîli, pă le pun îm bît, pă le-mvîrćesc, pa: Să vină źuńi să-mvîrćasc-aśi la ieli, să nu să ducă la alći fieće. Așa dzîc fiećili (I).

7. — O RĂSCUCĂIIM VACA

I-a luvat lapćili frămăcătuarea. Cătăm un copil ș-o fată. Fata șădźi la dźiriapta, copilu la stînga, a vaca-ntră iei.

Păi copilu dzîśi: cucu, a fata dzîśi: răscucu. Pan dă trii uori. A noi stăm cu turta în spinarea vaśi ș-o frînźim turta în spinarea vaśi. Și mulźen lapći și dźimicăm turta aia și puńim cîta lapći pră vacă. Alălalt lapći dăn la fată și la copil să mănînśi.

Și luvăm cîta apă-n găliată; păi să duc copii lîngă vacă, pă udăm și copii și vaca cu apă, dă să-i vină la vacă lapćili (I).

8. — CRĂIIȚĂ

Umblă crăiiță, pă źuacă și cîntă. Pă noi le dăm ban și peșkíre. Cîntă, śică:

Vino, pluaio, vino!
Cătrâ noi vino cu berekiet!
Grîuu să criască
Și să rodźască,
Grîńi
Pănă-m brîńi,
A cucurudzu
Pană-m budză.
Vino, pluaio, vino!
Iarba să ńe criască,
Iarba
Pănă-m barbă.
Oi, pluaio, oi!

Fiećе Țîgănś, cu cuțîće. Źuacă cu ieli-n mînă. Fac cuțîćili śică țaca-țác. Pun boj și frundză vierdźe. Și-s kićiće cu frundză vierdźe și-n cosîță; și cu fire dă cucurudz. Le udăm cu apă (I).

9. — ZMĂU

Să faśi om frumos ca slica dîm părięći pan-aiiś [la piept]; dăla piępt în źos ie ca pięśćili, cu ărpĭ. Zbuară pră sus. Să nascomońęśće la fięći. Să duśi la fată, să faśi źuńi, pă-i suźi sînźili. Fata-ngălbińęśći-ngălbińęśći-ngălbińęśći ca śara; ș-pięrdźi sănătaća fata.

Ș́ćiu babili buiedz. O afumă pră fată cu buiedz. Dăcă ari liac, îi trięśĭ, a dăcă n-ari, muari (I).

10. — BĂLAOR

Împięd́zică vaca și rădźică capu la pulpę și suźi. Șărpę vînăt, păi pistríț, cu alb și cu galbin.

Io l-am vădzut îm pięśćira lu Gorńac. Am borăvit io cu stuaca (I).

11. — MUROŃ

Aprindźęm cătrană, pięćiśi, tămîńi, sîmbătă sara și marț sara. Nu măi vińi.

Mănîncă stuaca, suźi sînźili la stuacă. Stuaca ódma muare; să îmflă și muare. [Se face câne, cal, om, oaie]. [Și mortul] să faśi muroń. Numa noi aprindźem tualili lui, pră urmă nu vińi.

Ocolięść gruapa cu lomănarea śi muari iel în mînă, sâ nu sâ facă muroń.

Ţupăe prîm pod, lábădă ś-ai prîm pod, lábădă źos (I).

12. — MASA MILOSTÎNŚILOR

Śică a călcat îm masa lor și s-a bolnavit omu. Ș-adáuară l-a luvat la Gorńac și l-a śećit trii popĭ și i-a trecut (I).

13. — VÎLVA CĂȘÎ

Tuată casa are vîlva iei.

Vîlva aia păzăśći casa, a cîn s-arată la gazdă, ie śćetă-n casă. Ięsă-n casă lîngă foc.

Iel ie ńagră și gura mari și are criastă-n cap. [E ca un șarpe lung de 1 metru].

Și cîn să rădźică iel în cuadă și fiuańi, iel mor copii în casă la om (I).

14. — BOJ D-AL STĂRP

Puńęm la stu̯acă-m pi̯ępt [1]) și-n urekĭ când ii̯ bećagă. Șî la găi̯iń în cre̯astă ăl puńęm astădz și mîńi-l scoț. [Se zice]:

Am i̯erbat.

[Când] dzac oili dă bubi, le i̯erbe̯adză, le dă boj în i̯armă (I).

15. — LUNĂ NOUĂ

[Când vede cineva luna nouă, saltă într'un picior și chiue]:

I̯iu̯, lună nu̯o̯o̯,
Tai̯ colacu-n du̯o̯o̯!
Colacu țîi̯ę,
Sănătaća mii̯e!
I̯íhuhuuu! (I).

16. — CALEA LAPTELUI

Vrunu a furat pai̯e și Dumńedzău̯ l-a căznui̯it pră i̯el să i să vadă pai̯ili pră śerĭ, să i să cunu̯ască drumu (III).

17. — ȘÎDZÎTU̯ARĘ

Ń-astrînźęm mulći mui̯erĭ și fi̯ęće, pă faśęn șîdzîtu̯arę, pa cîntă fi̯ęćili, pa vin mumaśi la fi̯ęći, pă dzîc mumaśi-n floiri, pă lasă fi̯ęćili furśili, pă źu̯acă, a mumîńili torc.

Pă cîn cată mumîńili: patru fi̯ęći vin, a Rădmila și Ruja nu e: s-a măritat, s-a dus cu momi̯ęśi. Dzîśim: s-a măritat, li̯-a furat źuńi pră ali̯a (I).

18. — CLACĂ

Faśin clacă; clăś la grîu̯ și la fîn. Strînźim la fîn cu u̯amiń, cu mui̯erĭ, cu copii̯, cu fi̯ęći, într-o sărbătu̯ari.

Lę dăm răkii̯ę și vin (III).

---

[1]) Când « s-a-mflat splina, ódma puńim boj la pi̯ępt » (I).

19. — FURTAȚ

Mănîncă cruśę-n Gorńac, dă să fię furtaț. Popa lę puńę zavélca-n cap și-ntrabă:

— Primeșć, pră Dumńedzău̯ și pră Svići I̯ovan, să fię fraț și pră asta lumę și pră ai̯a?

Îi̯ mînă popa să să țuśi. Și-s fradz dă vi̯ecu lor pótpuno, ca cînd îs fraț și dă muma și dă tată.

[Preotul le dă să guste ceva dulce. Nu știe ce.

Când cineva e bolnav, atunci i se caută fârtat.] (II)

20. — COMORI

Galbiń îngropaț îm pomînt, undź-a boravit Ęrína góspodźa [1]). În Clisúră, la Śetaće, i̯ęstă urmă dă păpuc, znac. I̯a a lăsat-o.

Vrun căzan dă bań, dă galbiń, îngropaț la Cruśi. Așa am audzît dîm bătrîń. I̯-a cătat, ali nu-i̯ află ńima (I).

21. — ŚUMI̯ELŚ

Șćii̯ śe-i̯ śumi̯el-śumi̯elś? Îl vi̯edz, da nu-l audz. — *Fumu.*

Șćii̯ śe-i̯ śumi̯el-śumi̯elś? Dăla noi̯ pan la voi̯, tot capići dă u̯oi̯. — *Împrumućili.*

(I̯o ț-am dat bań țîi̯ę, a tu mi̯-ai̯-intors mię) (I).

---

[1]) Personaj din epica populară sârbească, cântat subt numele de *Gospogja Jerina* sau *Prokleta Jerina* (Irina cea afurisită). Ierina a fost soția unuia dintre ultimii despoți sârbi, Gheorghe Brancovici, fiul lui Vuk Brancovici.

GLOSAR[1])

a (p. 61), 4, 7, 8, 13, 21, *iar* [din sârb. a « idem »].
aćeiat (p. 53), *gătit, bine îmbrăcat.*
ali 20, *dar* [din sârb. ali « id. »].
alină (p. 61), *a anina, a atârna.*
álină piparcă (p. 51), *ardeiu roșu, boia* [din sârb. alen « roșu »].
ărpĭ 9, *aripi.*
arvălúc (p. 64), *aldămaș.*
arźaụă (p. 52), *argea, bordeiaș în care se țese.*
astál (p. 60), *masă* [din sârb. astal « id. »].
astrucá (p. 52), *a acoperi.*
astrucamînt (p. 52), *acoperiș.*
astrucat (p. 51), *acoperit.*

Bănat (p. 47), *o mahala a satului Jdrela.*
baș (p. 64), *chiar.*
baskíe, pl. baskíi (p. 52), *lat* [din sârb. baskija « id. »].
bic (p. 59), *taur.*
Blagamarija (p. 61), *sărbătoare băbească* [din sârb. Blaga Marija « Marina (17 Iulie) »].
boj d-al stărp 14, *spânz.*
borăví 10, 20, *a sta, a petrece vremea* [din sârb. boraviti « id. »].
Bośco 5 [cf. sârb. Bośko, formă hipocoristică a lui Bog « Dumnezeu »].
brită, pl. briț (p. 63), 3, *briceag* [din sârb. britva « id. »].
brituță 4, *cuțitaș.*
buiedz (p. 61), 9, *buruieni.*
bulvan, pl. bulvanĭ (p. 52), *cosoroaba casei.*
burcă (p. 53), *surtuc de lână.*
but (p. 51), *șold* [din sârb. but « id. »].

căfănă (p. 45), *cafenea.*
căfurmă (p. 51), *mâncare din burtă de porc* [din sârb. kavurma « id. »].
căigană (p. 51), *jumări de ouă.*
căpătîn (p. 52), *pernă umplută cu paie.*
caúc (p. 62), *cununa mirilor* [din sârb. kauk « turban »].
căznuií 16, *a pedepsi* [din sârb. kazniti « id. »].
cîntá (a să) (p. 63), *a se boci.*
cîrtobĭ (p. 53), *cozile femeilor.*
cîta 6, 7, *puțintel.*
clăbăț[2]) (p. 53), *căciulă* [din sârb. klobuk «tichie»].
cliet (p. 52), *cămară pentru provizii.*
Clisura (p. 45, nota 4), 20, *Cheia Mlavei, numită sârbește Gornjačka Klisura.*
clupă, pl. clupe (p. 52), *scăunaș.*
Cócot (p. 47), *nume de loc.*
codru (p. 61), *pistrui.*
coleșă (p. 50), *mămăligă.*
coleșăriu (p. 50) *făcălețul.*
coliendră (p. 60), *băț împodobit ca o sorcovă cu care se umblă în Ajunul Crăciunului.*

---

[1]) Cifrele indică textele în care se găsește cuvântul. Între parenteze e notată pagina, dacă cuvântul se găsește în Introducere și « Obiceiuri » sau dacă textul e mai lung. Ordinea literelor e următoarea: ć urmează lui c, dz și dź lui d, ś lui s și ź lui z.

Pentru cuvintele de origine sârbească am dat și etimologia, când aceasta n'a fost dată în vreunul din dicționarele noastre.

[2]) Accentul pe silaba finală.

comiendz (p. 63), *comédii.*
copş (p. 56), *copsei.*
cornurĭ dă cîrpe (p. 63), *colţuri de basma.*
cotărişuară 4, *coşuleţ.*
Coton (p. 47, nota 3), *o mahala a satului Jdrela.*
Cotońanţ, pl. Cotońenţ (p. 47, nota 3), *locuitorii mahalalei numită Coton.*
crăiiţă (p. 64), 8, *paparude* [din sârb. kraljice « fete care umblă la Rusalii jucând din casă în casă, ca la noi căluşarii »].
Craina (p. 46, nota 1), *regiunea din extremitatea de Est a Iugoslaviei.*
criei 4, *creeri.*
Crîstóvdan (p. 61), *Ziua Crucii* [din sârb. Krstovdan « id. »].
crou (p. 52), *groapă.*
cumnatu al dă mînă (p. 62), *însoţitorul miresei* [v. *Anuarul Arh. de Folkl.*, III, p. 148].
cuńeric [1]) (p. 52), *coteţul găinilor.*
cutropí, cutruapi 2, *a apăsa, a înnăbuşi.*
ćindă (p. 52 b), *pridvor.*
ćindă dă car (p. 19 b), *şopron.*
ćińeríş (p. 60), *tineret.*
ćistî (p. 61), *a curăţi* [din sârb. čistiti »id.»].
ćizap (p. 61), *apă tare* [din sârb. ćezap « id. »].

dîrzariu (p. 63), *cel care duce hainele miresei la casa mirelui.*
drîglięći, 4 *pieptene pentru fuior.*
Mama Duca 2, *Mama Pădurii.*
duo (pp. 60, 61, 62), *două.*
dzîpostît (p. 61), *lăsatul secului* [din sârb. zapost « id. »].
dzîş (p. 56), *zisei.*
dźemberĭ (p. 53), *bluză.*
dźimicat (p. 51), *păpară de pâne cu brânză.*
dźuveći (p. 51), *ghiveciu* [din sârb. gjuveč « id. »].

Erina góspodźa 20, *doamna Irina* [din sârbeşte Jerina gospogja].

firuancă, pl. firuanşi (p. 52), *perdea.*
fiuańi 13, *şueră (despre şarpe).*

forúnă (p. 52), *sobă* [din sârb. furuna « id. »].

găćituare, găćituorĭ (p. 62), *bucătăreasă, bucătar.*
gazdă (p. 61), *bogat.*
ghibáńiţă (p. 51), *turtă cu jumări* [din sârb. gibanica « plăcintă cu brânză »].
gorgoluaşă (p. 51), *sarmale.*
gorńac (p. 53), *pieptar de piele care se încheie subsuoară.*
Gorńac (pp. 54, 61), 10, 12, 19, *mănăstirea din Cheia Mlavei, de lângă Jdrela* [sârb. Gornjak].
góspodźa 20, *doamnă* [sârb. gospogja« id. »].
gostî (a să) (p. 60), *a se ospăta.*
govie (pp. 56, 62), *mireasă.*
guşă (p. 61), *gât.*

iarmă (p. 61), 14, *făină muiată în apă pentru oi; porumb măcinat cu tot cu coceni pentru vite* [din sârb. jarma « păsat »].
ierba 14, *a pune spânz la vită.*
ierugă (p. 47), *pârâu.*
imală (p. 62), *noroiu, lut.*
împistrit (p. 60), *împodobit.*
înkieptorá (pp. 53, 56), *a încheia o haină.*
istúc (p. 52), *pernă umplută cu puf* [din sârb. jastuk « pernă »].
ispitu, scot (p. 62), *se logodesc* [din sârb. ispit « logodnă »].

kićală (p. 53), *decoraţie pe suman din postav colorat.*
kirfícă (p. 51), *ştrudel.*
kiţălie [2]) (p. 53), *fotă ca în Banat* [din sârb. kecelja « şorţ »].

labdă (p. 56), *laudă.*
laptarĭ (p. 59), *viorist, lăutar.*
legume (pp. 51, 60), *orice mâncare ce se găteşte în cratiţă.*
Líscoţ (p. 45), *mahalaua Leskovac* (cit. Lescovaţ) *a orăşelului Petroţ.*
liţă (p. 61), *faţă* [din sârb. lice « id. »].
lopariu (p. 51), *lopată rotundă pentru pâne* [sârb. lopar « id. »].

[1]) Accentul pe silaba *-ńe-*.
[2]) Accentul pe silaba *-ţă-*.

Mácsańiţa 5.
maíie, pl. maíi (p. 52), *căpriorii din cele patru colţuri ale acoperişului.*
Masa Milostînśilor 12, *locul unde au jucat ielele.*
mertięći, pl. mertięţ, (p. 52), *căpriorul casei.*
milostîncă, milostînśĭ (p. 58), 4, 12, *iele.*
Mioioldán (p. 61), *ziua Arhanghelului Mihail,* 29 Septemvrie.
mîńică (p. 53), *jachetă.*
mîńidzî (p. 63), *a doua zi.*
mladojăńa [1]) (pp. 56, 62), *mire* [v. *Anuarul Arh. de Folkl.* III, p. 151].
Mlaua (p. 43), *râul Mlava.*
mocúi 5.
molidvă (p. 62), *aghiazmă.*
momięśi (p. 62), *flăcăii* [din sârb. momak, « id. »].
moş (p. 62), *măscăriciu la nuntă.*
mumaśi, 17, *flăcăii* [v. momięśi].
muroń (pp. 58, 63), 11, *strigoiu, demon.*
Mrcódan (p. 61), *probabil ziua evanghelistului Marcu,* 25 Aprilie [din sârb. Markovdan « id. »].

nădelĭ 5 [cf. sârb. nedelja « duminecă »].
namái (p. 62), *dar de nuntă* [acelaşi cuvânt ca şi nămaie din alte regiuni şi care însemnează vite mărunte, din lat. animalia].
nămńádzăţ (p. 61), *amiazi.*
năproorá (p. 61), *a mulge oile dimineaţa.*
nascomoní (a să), 9, *a se lăcomi.*
Niţa 5.
ńivă (p. 61), *câmp, pământ lucrat* [din sârb. njiva « id. »].
numănare (p. 60), *lumânare.*
nuuo 5, *nouă.*
núvirĭ (pp. 56, 64), *nouri.*

obor (p. 52), *curte.*
ódma 11, 14, *îndată* [din sârb. odmah « id. »].
ogrindźauă (p. 52), *oglindă* [cf. sârb. ogledalo « id. »].
Omólĭ (p. 45, nota 4), *regiunea cursului superior al Mlavei, sârbeşte Homolje (cit. Homolie).*
omolianţa (p. 59), *nume de joc* [adică din regiunea numită Omólĭ].
opósaćĭ (p. 53), *şerpar* [din sârb. opasač « brâu »].
Oraş (p. 44), *oraşul Pojarevaţ.*
ormán, (p. 52 d), *dulap.*

pă, pa, p- (pp. 60, 61, 62), 3, 6, 8, 9, 17 *şi* (*consecutiv*) [din sârb. pa « id. »].
pan (pp. 61, 62), 7, 9, 21, *până.*
pană (pp. 60, 61), 8, *până.*
păpricaş (p. 51), *tocană* [din sârb. paprikaš « id. »].
par (p. 61), *pahar.*
Paşću al Mic (p. 61), *Dumineca Tomii.*
păsúi (p. 51), *fasole* [din sârb. pasulj « id. »].
pat (p. 52 b), *podele în casă.*
peşkír 8, *prosop.*
petrecătuare (p. 63), *bocitoare.*
Petróţ (pp. 45, 56), *orăşelul Petrovac (cit. Petrovaţ).*
pięśină (p. 51), *pecie, muşchiu de porc.*
pipćíi (p. 61), *piftii.*
Pipilíga (p. 59), *Cenuşereasa.*
piríndźe (p. 51), *orez* [din sârb. pirinač « id. »].
pită (p. 51), *turtă din aluat de pâne prăjită în untură* [din sârb. pita « un fel de turtă »].
pliauo (p. 56), *pleavă.*
plicuríś (p. 59), *licuriciu.*
ploscariu (p. 61), *vornicelul care chiamă la nuntă.*
pocazuí (p. 64), *a arăta* [din sârb. pokazivati « id. »].
pogan = buba ră 5.
Polobrăńiia [2]) (p. 61), *sărbătoare băbească înainte de Rusalii.*
postîrmă [3]) (p. 51), *păstramă* [din sârb. pastrma « id. »].
pótpuno 19, *cu totul, complet* [din sârb. potpuno « id. »].

---

[1]) Accentul pe silaba *-jă-*.
[2]) Accentul pe silaba *-bră-*.
[3]) Accentul pe silaba *-tîr-*.

praụ 3, *praf de puşcă.*
prazńic (p. 60), *serbarea patronului casei.*
Precă (p. 47, nota 2; p. 48), *Banat* [din sârb. preko « dincolo »].
Prećian (p. 47, nota 2), *Bănăţean* [din sârb. prečanin « locuitor dela Nord de Dunăre sau Sava »].
pregoruie (p. 64), *insecta numită în alte părţi mămăruţă.*
prîndă (să) (p. 63), *să prânzească, să mănânce dimineaţa.*
pulpea la vacă 3, 10, *ugerul vacii.*
púpăţă (p. 63), *colac mic în formă de spirală, lipit pe unul mai mare (« pupăză »).*

rămńituri (p. 58), 1, *farmece, vrăji.*
răńí (a să) (p. 62), *a se hrăni, a trăi.*
răscucăí (p. 58), 7, v. *Anuarul Arh. de Folklor,* III, p. 154.
răscúcu 6.
rătúndźi (p. 60), *a tăia, a tunde, a scurta.*
ruj (pl.) (p. 53), *decoraţii în formă de flori pe suman* [din sârb. ruža « trandafir »].

săndúc (p. 52), *ladă* [din sârb. sanduk « id. »].
sănduc dă golîmbi (p. 52), *cuşca porumbeilor.*
sănducu lu govia (p. 52), *lada miresei.*
şăşîr [1]) (p. 53), *pălărie de pâslă* [din sârb. šešir « pălărie »].
sasu (p. 51), *capacul de tinichea al ţestului* [din sârb. sač « capacul cuptorului »].
scot ispitu (p. 62), *se logodesc* [v. ispitu].
scrob (p. 50), *terciu, cir de mămăligă.*
şcruamfe (p. 51), *gogoşi* [din sârb. krofna « id. »].
şćetă 13, *pagubă* [din sârb. šteta « id. »]
Sfećińicóla (p. 61), *Sf. Nicolae* [din sârb Sveti Nikola « id. »].
Sfeti Tódor (p. 60), *Sf. Teodor* [din sârb. Sveti Todor « id. »].
Sfićilíia (pp. 60, 61), *Sf. Ilie* [din sârb. Sveti Ilija « id. »].
sîmbraş (p. 63), *tovarăş la plug.*
Sîmiedru (p. 61), *Sf. Dumitru.*
sînźerićći (p. 51), *cârnaţ de sânge.*
slică 9, *tablou* [din sârb. slika « id. »].

snagă 4, *putere* [din sârb. snaga « id. »].
sobă (p. 62), *cameră.*
şofliancă, şofrancă (p. 53, nota 3; p. 62), *jachetă împletită din lână.*
sovóń (p. 62), *văl de mireasă.*
spacmă (p. 62), *aţă.*
spuş (p. 56), *spusei.*
stag (p. 62), *steag la nuntă.*
stagarĭ (p. 62), *stegar la nuntă.*
ştal (p. 52), *grajd* [din sârb. štala « id. »].
staróica, staroikíţa (p. 62), *naşul şi naşa miresei* [din sârb. starojko « martor la cununie »].
stocáş (p. 50), *crescător de vite.*
stuacă (p. 52 p. 62), 10, 11, 14, *vite* [din sârb. stoka « id. »].
şubă lungă (p. 53), *suman bărbătesc* [din sârb. šuba « palton femeiesc blănit »].
subóta 5 [cf. sârb. subota « sâmbătă »].
sucńe (p. 53), *fustă* [din sârb. suknja « id. »].
śupă (p. 52 b), *şopron* [din sârb, šupa «id.»].
Svići Ţován 19, *Sf. Ioan* [din sârb, Sveti Jovan « id. »].

śapsă (p. 53), *căiţă, tichiuţă pe care o poartă femeile subt basma* [din sârb. čepac « id. »].
śeríńe (p. 50), *ţest* [cf. bulg. čerepnja, sârb. crepnja « id. »].
śeuo (p. 56), *ceva.*
śirepĭ (p. 53), *ciorapi* [din sârb. čarape « id. »].
śiştórĭ (p. 53), *brâu de lână.*
śocúi 5.
śupag (p. 53), *ie.*

ţaca-ţác (p. 64), 8, *sunetul pe care îl fac cuţitele lovite unul de altul.*
tameliu (p. 52), *temelia.*
tameliu dă liemn (p. 52), *talpa casei.*
tămîńeriu (p. 54, nota 2), *cădelniţa.*
ţară (p. 63), *pomană.*
ţiţe (p. 53), *şorţ cumpărat la oraş.*
tor (p. 52), *gunoiu.*
trăgolí (a să) (p. 62), *a se rostogoli.*
trăúşă (p. 52 b), *pridvor.*
trbán (p. 51), *burtă* (cf. sârb. trbuh, trba « id. »].

---

[1]) Accentul pe silaba finală.

ţrep (p. 52), *ţiglă* [din sârb. crep « id. »].
trestă (p. 52), *trestie.*
trimeş (p. 56), *trimesei.*

uară (p. 59), *horă.*
uară 4, *pasăre de curte.*
udźí 1, 2, 4, *a rămânea.*
uică (p. 62), *unchiu* [din sârb. ujak « id. »].

viec 19, *vieaţa, veacul omului* [din sârb. vek « id. »].
vîlve (pp. 58, 64), *fiinţe supranaturale care stăpânesc furtunile şi grindina.*
vîlva căşî 13, *şarpele casei.*
Viñirea uouîlor (p. 61), *Vinerea Patimilor.*
vîru colacului (p. 64); *vârcolacul care mănâncă luna.*
vrácñiţă, vrátñiţă (p. 52, 61), *poarta curţii.*

Vucán (p. 61), *munte lângă Jdrela.*

zămneráñiśĭ (p. 48), *agricultori* [din sârb. zemljoradnik « id. »].
zăvéćină (p. 60), *sărbătoare mare* [din sârb. zavetina « hramul bisericii »].
zăvielcă (p. 53), *fotă*; (p. 53), 19, *patrafir.*
zbăg (p. 46, nota 5), *refugiu* [v. *Anuarul Arh. de Folklor*, III, p. 157].
Zbăg (p. 46), *nume de loc.*
zbăguí (a să) (p. 46), *a se refugia* [v. *Anuarul Arhivei de Folklor*, III, p. 157].
znac 20, *semn* [din sârb. znak « id. »].
zobún (p. 53), *suman femeiesc fără mâneci* [din sârb. zubun « suman »].
Zrţki 5.
Zozoşćíţa (p. 61), *sărbătoare băbească.*
źuñe (p. 62), 6, 9, 17, *flăcău de însurat.*

EMIL PETROVICI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

O FAMILIE DE POVESTITORI DIN IURCENI (BASARABIA)

Cercetând de mai mulți ani, basmul în satul Iurceni din județul Lăpușna, odată cu transcrierea basmelor, am urmărit împrejurările sociale și spirituale în care se desvoltă fenomenul literar popular al povestitului. Dela început, am căutat să aflu câte basme sau variante se cunosc în acest sat, câți povestitori are satul astăzi, câți povestitori a avut în trecut, cum se transmit basmele dela o generație la alta, dela un informator la altul, cum circulă basmele din spre alte sate spre Iurceni și cum emigrează de aici spre alte sate, când se povestește mai mult și cum se oglindesc povestitorii în conștiința ascultătorilor.

Cu alte cuvinte, am cercetat basmele «în primul rând pe terenul lor originar și național, unde au dobândit acea formă particulară ce le deosebește de fenomenele analoage la alte popoare învecinate sau îndepărtate, înrudite sau străine», cum spune Hasdeu.

Problema care m'a preocupat, în deosebi, în aceste cercetări, a fost *transmiterea basmelor dela o generație la alta.* Până acum am constatat, în general, următoarele: Tinerii învață basmele dela bătrâni. Vârsta care poate fi socotită ca o perioadă de școlaritate a povestitului e copilăria. Copiii învață basme în familie, dela părinți, bunici, rude apropiate și slugi. Tinerii dela 16—30 ani învață basme la șezători, clăci sau întruniri speciale pentru povestit. Sursa basmelor oricărui povestitor e de două feluri: familiară sau extrafamiliară. In prima categorie intră basmele învățate dela membrii familiei, iar în a doua cele învățate dela străinii cu care povestitorul vine în contact, fie în sat, fie în altă parte. Transmiterea basmelor între membrii aceleiași familii e destul de răspândită la Iurceni. Ceva mai mult, în acest sat am descoperit o familie ai cărei membri posedă, prin excelență, *darul de a povesti.*

Cu prilejul anchetelor folklorice din acest sat, pe măsură ce descopeream noi povestitori de basme, constatam că mulți dintre ei sunt din aceeași familie: *Tâmbure.* Am ascultat și am cules basme dela cinci povestitori din această familie. Dintre ei, patru poartă numele de familie Tâmbure,

iar al cincilea e din familia *Botezat*. După mamă e însă tot Tâmbure și el. Dela toți aceștia am cules 43 de basme, snoave, legende și tradiții istorice. Acești povestitori își amintesc de alți membri din familia lor, astăzi morți, buni povestitori și ei, dela care au învățat basmele ce mi le-au povestit.

Tot din această familie fac parte alți 15 inși, dintre care cei mai mulți nu cunosc un repertoriu anumit de basme, dar sunt înzestrați cu darul de a povesti. Mulți dintre ei, fiind prea tineri, sunt povestitori în formație și urmează ca de acum înainte, să intre în conștiința satului ca buni povestitori.

Familia Tâmbure este una din cele mai vechi familii din acest sat și chiar din regiunea Codrului.

Povestitorul Isai Tâmbure, de 80 de ani, cel mai în vârstă dintre membri în vieață ai acestei familii, se ridică, pe scara amintirilor genealogice, până la Pricopie Tâmbure, bunic, despre care își amintește că era « meșter în povești », adică bun povestitor.

Pricopie Tâmbure apare pentru prima oară, în documentele Iurcenilor, în anul 1812, Mai 28. Incepând dela 1820, el semnează aproape în toate documentele de interes obștesc, primul. După cât se pare, a fost un răzeș fruntaș.

Pricopie Tâmbure cu soția sa Vasilca e trecut în « Vedomostia » satului Iurceni, pe anul 1825, cu șase copii, dintre care doi în vieață — Ion, de 14 ani și Constantin, de 21 de ani, — iar patru morți între 4—18 ani [1]).

Familia Tâmbure este înrudită la origine cu Mihalcea Hâncu, vestitul revoluționar lăpușnean din sec. XVII și vechimea ei poate fi urmărită, după documentele Iurcenilor, până pe la începutul secolului al XVII-lea (1600—1650) [2]).

Ion Tâmbure, fiul lui Pricopie Tâmbure, a avut două soții: pe Despa și Dochița (vezi spița genealogică a familiei Tâmbure). A avut cu ele șapte copii: patru băieți și trei fete. Copiii Gheorghe, Constantin și Alexandra sunt dela prima soție, iar Ioana, Nicolae, Ileana și Isai dela a doua. Dintre aceștia, singurul în vieață e Isai Tâmbure. El își amintește că tatăl său, Ion Tâmbure, era « meșter în povești ». Despre mama sa, Despa, soția dintâi a lui Ion Tâmbure, spune că « știa, dar mai puțin ». Dochița, soția de a doua a lui Ion Tâmbure, nu știa povești.

Isai Tâmbure spune că dintre surorile și frații săi, știau povești: Gheorghe, Constantin, Alexandra și Ileana. Alt frate al său, Nicolae, nu știa, fiindcă « era neașezat la minte, tulbure ». Toader Tâmbure, fiul lui Gheorghe și Ion Tâmbure, fiul lui Constantin, sunt buni povestitori și am cules dela

---

[1]) Informațiile din colecția inedită de documente asupra Iurcenilor, a d-lui Aurel Sava, fost consilier la Curtea de Apel din Chișinău.

[2]) AUREL SAVA, *Documente istorice privitoare la târgul și ținutul Lăpușnei*. București, 1937, p. 121.

SPIȚA GENEALOGICĂ A FAMILIEI

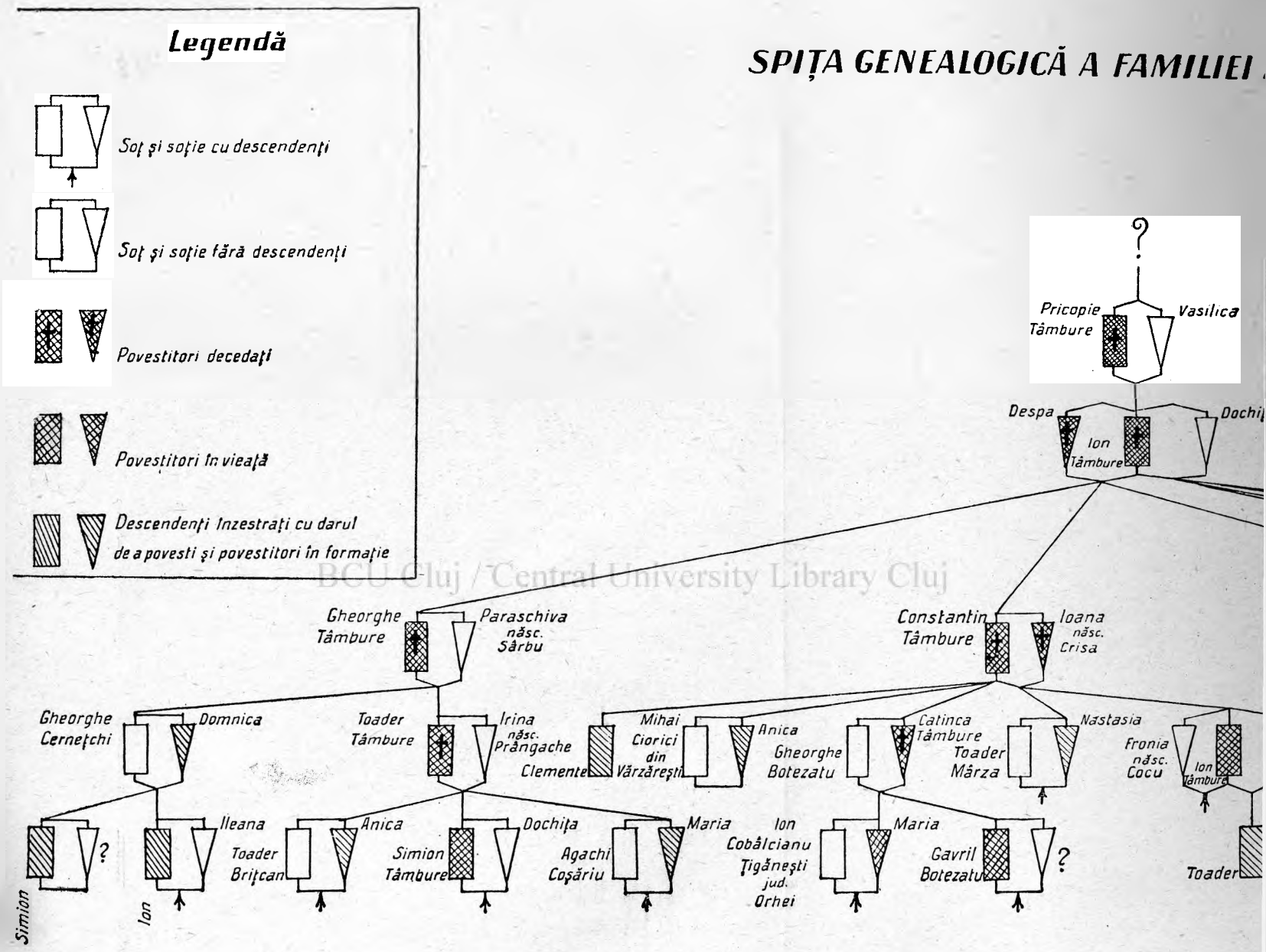

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*) În această spiță genealogică nu s'au notat decât descendenții în legătură cu subiectul tratat.

EI DE POVESTITORI TÂMBURE

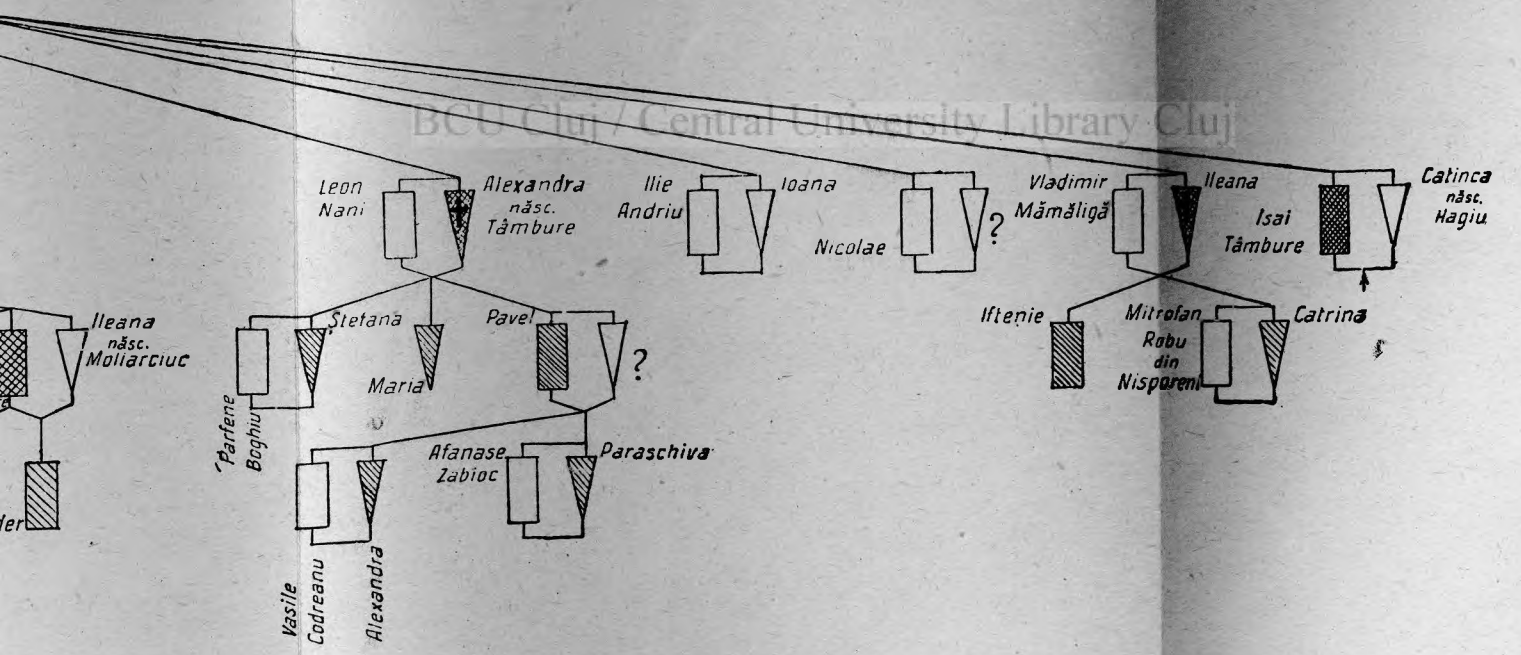

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ei multe basme. Povestitorii cei mai tineri din familia Tâmbure sunt Simion Tâmbure și Gavriil Botezat. Primul e fiul lui Toader Tâmbure, iar al doilea e fiul Catrinei lui Gheorghe Botezat, născută Tâmbure (vezi spița genealogică).

Isai Tâmbure, de 80 de ani (în 1939), nu știe carte, a fost, în tinerețe, bun gospodar. Astăzi, fiind bătrân, e întreținut de fiul său Vladimir Tâmbure, gospodar mijlocaș. El nu s'a depărtat de sat decât până la Chișinău și satele din împrejurimi.

Am cules dela el trei basme, o legendă despre originea tutunului (în care, la sfârșit, ni se spune de unde se trage numele Chișinăului), o baladă, jumătate în versuri, jumătate în proză și trei tradiții istorice în legătură cu războaiele dintre Ruși și Turci. Aceste povești, legende și tradiții istorice le-a învățat dela tatăl său Ion Tâmbure și dela Toma Mârza, un bătrân povestitor din sat.

Isai Tâmbure a povestit, de mai multe ori, copiilor și nepoților săi basmele și legendele ce le cunoaște, dar niciunul din ei nu le-a învățat.

Basmele și legendele cunoscute de el nu le-am întâlnit la ceilalți povestitori din sat. Fiind cu mult mai în vârstă, nu s'a întâlnit cu ei « la spus povești », așa că odată cu moartea sa, va dispare din repertoriul de basme și legende al satului comoara folklorică pe care o cunoaște.

Isai Tâmbure e un bun povestitor și te atrage prin tonul său bătrânesc și sfătos. Basmele și legendele culese dela el sunt presărate cu multe cuvinte și expresii arhaice. Fiind însă prea bătrân, cu greu se lasă convins să povestească.

Toader Tâmbure, de 61 de ani (în 1936), nu știe carte. Fiind sărac, muncește cu ziua, toată primăvara și vara, pe la negustorii evrei din sat. Toamna se angajează păzitor la viile sau livezile de pruni arendate de Evrei. Nu a părăsit satul decât pentru a merge după cumpărături, la târgușoarele din împrejurimi.

Am cules dela el 12 basme, pe care le-a învățat dela tatăl său Gheorghe Tâmbure « noaptea la șezători, acasî, când torșé fimeili. Tata prindé a li spuni povești, ca sî nu adoarmî ». A mai învățat povești și dela Țiganii din Bursuc (sat vecin cu Iurcenii), despre care spune că « viné la lucru la noi. Ii spuné povești și ieu li învățam ».

Din cele 12 basme pe care le știe, 6 au fost învățate dela tatăl său, 5 « din bătrâni » și unul « dela furci » (șezătoare).

Dela Toader Tâmbure s'ar fi putut culege mai multe basme, dar revenind în al doilea an pentru cercetări, nu mai putea povesti cu claritate. În ultimul an al vieții căzuse la patima beției și memoria îi slăbise cu totul. Scurt timp după plecarea mea, a și murit.

Toader Tâmbure e cel mai bun povestitor din familie. Dela el au învățat « să spună povești » cei mai mulți povestitori din sat. Pe el îl recu-

nosc, ca « tata poveştilor », fiul său Simion Tâmbure şi Gavriil Botezat, nepot, Ion Tâmbure, văr, Ifrim Contobei, Isai Lungu şi alţii.

Din bordeiul său sărac, el a făcut o adevărată şcoală de poveşti. In acest sens, preţioase sunt informaţiile nepotului său Gavriil Botezat, care ne spune: « Iaram micuşori, de vreo 15 ani şi ne grămădeam la moş Toader Tâmbure acasă, că era vădăoi şi avea on flăcău de sama noastră — Simion — şi-l puneam sara di ne spuné poveşti. Dila dânsu li furam şî noi. Ne-adunam: ieu, Simion Tâmbure, Toader Şioriśi, Alexandru Donea, Dumitru Păun (mort), Ifrim Contobei, Isai Lungu, fraţii Ion, Gheorghe şi Ştefan Tomov, Vasile Bouroş, Petrea Tudor şi Vasile Motrea. Şedeam în casă la cald şi ne spuné poveşti ».

Basmele culese dela Toader Tâmbure sunt cunoscute de aproape toţi ceilalţi povestitori din sat. Multe din ele au frecvenţa de 3—5 povestitori. Acest fapt vine ca o confirmare a celor declarate de povestitorul Gavriil Botezat. Isai Tâmbure a fost sursa celor mai multe basme culese în acest sat.

Ion Tâmbure, de 60 de ani (în 1939), nu ştie carte, e gospodar mijlocaş. Se ocupă cu agricultura, iar în timpul liber e şi lemnar. A părăsit satul cu ocazia războiului mondial (Simferopol-Crimeia). El a învăţat poveşti dela tatăl său Constantin Tâmbure, dela mama sa Ioana, născută Criva, dela Grigore Cocu, socru şi dela Toader Tâmbure. E bun prieten cu ceilalţi povestitori din sat şi se întâlneşte deseori cu ei « la spus poveşti ».

Cele mai multe basme le ţine minte din copilărie. A învăţat însă câteva mai târziu, după ce s'a însurat, dela socrul său Grigore Cocu şi dela un Moldovean din satul Troiţca, de peste Nistru, cu care s'a întâlnit, în timpul războiului mondial, în oraşul Simferopol.

Basmele învăţate în copilărie le ţine cu mult mai bine minte decât pe cele învăţate « mai dincoace », despre care spune că « încep să le uit ».

Ion Tâmbure nu ştie carte, însă a ascultat basme dela un alt povestitor din sat care cetise basme şi le învăţase dintr'o carte rusească. Dela acesta ştie basmul « Ilie Murumeţ » şi « Solovei războinicul ». Constatăm aici un interesant caz de « coborîre în folklor » a unui basm publicat.

Dela Ion Tâmbure am cules 9 basme, pe care le ştie: 6 dela tatăl său, unul dela mamă-sa, altul dela socrul său Grigore Cocu şi un basm dela Moldoveanul, de peste Nistru, al cărui nume nu-l mai ţine minte.

Privitor la originea basmelor, el crede că « aşa o fost, de-atâta se povesteşte. O spus unu din altu, păr s'o audzît ş'o aziuns în vremea noastră. Înainti vremi, dacî iara oaminii buni, grăié Dumnedzău cu dânşii, cum grăim cu dumnevoastrî. Amu nu sî mai aratî Dumnedzău ».

După moartea lui Toader Tâmbure, povestitorul cel mai sfătos din sat a rămas Ion Tâmbure. El are o dicţiune aşa de clară, un graiu atât de curgător şi o intonaţie aşa de plăcută, încât poveştile spuse de el capătă

un farmec deosebit. De multe ori povestește întâmplări destul de banale din vieața sa, dar le povestește așa de frumos, încât te captivează dela primele cuvinte.

Gavriil Botezat, de 36 ani (în 1938), nu știe carte, e muncitor cu ziua în gospodăriile înstărite din sat. De câțiva ani, e vătășel la primăria locală. Luptă cu greutățile familiei, având cinci copii și numai ½ ha de pământ. A părăsit satul cu ocazia stagiului militar și a fost la Buzău, Cahul și Chișinău. Gavriil Botezat e povestitorul cel mai adânc intrat în conștiința satului, mai ales printre tineret. Toți îl cunosc că « știe să spună povești ». Faptul se datorește, poate, și ocupației sale de vătășel, care îl face să vină în contact cu multă lume.

Basmele ce le știe le-a învățat dela mamă-sa, Catrina Gheorghe Botezat, născută Tâmbure. Tatăl său nu știe să spună basme, deoarece — după cum recunoaște Gavriil Botezat — « nu prea știe ce-i pe lume ». Gavriil Botezat a mai învățat basme dela unchiul său, Toader Tâmbure, dela Maria Żeru, țigancă din satul vecin Cristești, stabilită la Iurceni și dela Ion Nica, prieten din copilărie.

Cele mai multe povești le-a învățat însă dela Toader Tâmbure, în casa căruia a ascultat în copilărie și tinerețe, multe basme, ierni de-a-rândul. Cât a fost neînsurat, a spus povești « la furci » (șezătoare) și clăci. In anumite împrejurări, spune și astăzi. În legătură cu acest fapt, Andrei Mocreanschi, de 43 ani, secretar comunal din Iurceni, mi-a declarat următoarele: « Lucram sara la primărie și îl puneam pe Gavriil Botezat să ne spună povești. El ne spunea, noi râdeam și ne mai trecea somnul. Chiar și domnul notar asculta și râdea ». Dela Gavriil Botezat au învățat să spună povești și alții. El recunoaște ca elevi în ale povestitului pe Gheorghe Arsenie, povestitor tânăr din sat și pe Marina Cobâlceanu, născută Botezat, soră, din satul Ţigănești, jud. Orhei. Aceasta, căsătorindu-se în alt sat, a dus cu ea, de sigur, basmele auzite dela fratele său și dela alții.

Dela Gavriil Botezat s'au cules 14 basme. El știe să mai povestească alte 41, culese dela alți povestitori din Iurceni.

Cât privește originea basmelor, el crede, deopotrivă cu toți ceilalți povestitori iurceneni, că « până n'o fost, omu, din capu lui, nu poate face povești ». Despre povestea cu « Căpcânii », basm cules dela el, crede că s'a întâmplat. « Au fost în vremea aceia oameni care mânca carne de oameni. Nu ieste și amu o țară unde se mănâncă cai ? Așa a fost o lume, de adunătură ».

După declarația de mai sus, identică în ceea ce privește conținutul cu declarațiile tuturor povestitorilor iurceneni, basmele ne aduc mărturia unor timpuri și fapte din trecut. Posibilitatea de creație personală a basmelor de către un povestitor oarecare este exclusă, după mentalitatea povestitorilor din Iurceni.

Dintre aceştia, Gavriil Botezat este înzestrat cu cea mai vie şi puternică memorie. Îi este suficient să asculte câteva frânturi dintr'un basm oarecare, ca să prindă a-l povesti mai departe, până la sfârşit.

Când îşi aminteşte conţinutul vreunui basm spus de alt povestitor, spune: « Povestea asta o stat într'un buzunar ascunsă ». Tot el a mai recunoscut următoarele: « Eu ştiu multe poveşti, le fur ori şi cum ar fi. S'o ascult numai odată ş'o spun pe de rost, cum am ascultat-o, şi la miezul nopţii. Chiar dacă-i lungă, ş'o ascult prima 'ntâi, o ţin minti ». Faptul a fost verificat de nenumărate ori în timpul anchetelor folklorice la Iurceni.

Simion Tâmbure, de 39 ani (în 1939), nu ştie carte, e muncitor cu ziua şi olar. Dela el am cules două basme. Ştie să povestească toate basmele culese dela tatăl său Toader Tâmbure. A mai învăţat basme dela Maria Zeru, ţigancă din sat şi dela Gavriil Botezat, prieten din copilărie şi rudă.

Cele mai multe basme le ştie însă dela tatăl său, despre care spune: « Iaca, poveşti am învăţat dela tata, dar credzu (simbolul credinţei) nu-l-am învăţat ».

In legătură cu originea poveştilor, are şi el aceeaşi credinţă a unor fapte întâmplate, căci, « aşa cum să iscodească cinevai o poveste! Să mă tai, că nu pot să iscodesc o poveste! ».

BCU Cluj / Central University Library Cluj

* * *

Dela aceşti cinci povestitori din familia Tâmbure am cules, cum am arătat mai sus, 43 de basme, legende şi tradiţii istorice. Fiind rude, deci în strânse raporturi de prietenie, basmele s'au transmis dela unii la alţii atât dela o generaţie la alta, cât şi între membrii aceleiaşi generaţii. Unele basme au fost învăţate însă dela povestitori străini de această familie. Urmărind sursa celor 43 de basme, despre 19 basme am aflat că au fost învăţate dela părinţi, bunici şi rude apropiate. Acestea au deci o sursă familiară. Despre alte 24 de basme au spus că le cunosc « din bătrâni » sau « dela furci » (şezători). Sursa acestora e în parte neprecisă. Ele provin dela povestitori străini. Dacă presupunem că basmele despre care declară că le ştiu « din bătrâni » au fost învăţate tot dela membri ai familiei Tâmbure, atunci constatăm că mai bine de jumătate din numărul de basme cunoscute de povestitorii din familia Tâmbure se transmit dela unii la alţii şi formează comoara folklorică a acestei familii înzestrate cu *darul* de a povesti.

Inafară de basmele culese dela fiecare povestitor, ei mai ştiu să povestească şi altele, care au fost înregistrate dela ceilalţi povestitori din sat. Am văzut, de pildă, că povestitorul Gavriil Botezat, dela care s'au cules 14 basme, mai ştie alte 41 de basme. Dacă admitem şi despre ceilalţi povestitori din această familie că ştiu cel puţin de două ori mai multe basme

decât s'a notat dela ei, atunci, de sigur că zestrea folklorică a povestitorilor Tâmbure e cu mult mai mare decât s'a putut aduna până în prezent. Nu toți povestitorii din familia Tâmbure au predispoziții sufletești identice pentru aceleași specii epice. Povestitorul Isai Tâmbure se simte atras mai mult de legende, balade și tradiții istorice. Lui Ion Tâmbure îi plac mai mult poveștile cu hoți și strigoi, iar Gavriil Botezat are o înclinație deosebită spre basmele cu animale.

Poate datorită faptului că legendele, baladele și tradițiile istorice cer dela povestitori anumite aptitudini sufletești, urmașii lui Isai Tâmbure, n'au putut să învețe nimic dela tatăl și bunicul lor. De aceea, cunoștințele sale epice sunt sortite pieirii odată cu moartea sa (vezi spița genealogică). Urmărind această spiță, dela cei mai tineri povestitori, până la cei mai bătrâni, decedați, constatăm că ea însemnează o perioadă de 125 de ani.

Socotind câte 25 de ani pentru fiecare generație, avem cinci generații (dintre care trei în vieață) la care basmele și fenomenul spiritual al povestitului s'a păstrat și transmis din generație în generație.

Păstrarea basmelor și obiceiului de a se povesti în mediul familiar se explică, în primul rând, prin talentul de a povesti cu care sunt înzestrați o bună parte din membrii acestei familii, iar în al doilea rând, prin raporturile strânse de rudenie ce se păstrează între ei.

In satul Iurceni, ca și în întreaga regiune a Codrului din Basarabia, sentimentul de rudenie e adânc înrădăcinat în sufletele locuitorilor. Rudele între ele, se ajută la lucru, se apără în raporturile cu străinii, iar în anumite zile, din timpul anului, petrec împreună. Sunt cunoscute «cumpăniile» (petrecerile familiare) ce se organizează în timpul sărbătorilor de Crăciun, Anul Nou, Bobotează și Paști, când cei mai tineri îi invită pe cei bătrâni la masă, unde mănâncă, beau și cântă, trecând dela o casă la alta, până noaptea târziu. Aceleași reuniuni familiare se fac și cu ocazia hramului bisericii sau hramurilor familiilor, de Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil și Sf. Neculai. Rudele între ele se adună vara la lucru, când se ajută, iar iarna se întâlnesc la șezători. Dată fiind coeziunea mare dintre membrii familiilor ce descind din același «bătrân», ne putem ușor explica, de ce talentul de a povesti, ca și repertoriul de basme, legende, snoave și tradiții istorice se păstrează și se transmit, la membrii aceleiași familii, din generație în generație.

Constatarea ce se mai poate face e că fenomenul spiritual al povestitului, ca și numărul basmelor, crește, odată cu pătrunderea în familie, prin căsătorie, a altor povestitori. Povestitorul Ion Tâmbure a învățat câteva basme dela socrul său Grigore Cocu. Fiul lui Grigore Cocu, Ion Cocu, e un bun povestitor și am cules dela el 9 basme.

Au mai intrat, prin căsătorie, în această familie, cu talentul și zestrea lor de basme, Despa, soția lui Ion Tâmbure și Ioana Crisa, soția lui Con-

stantin Tâmbure (vezi spița genealogică). Talentul de a povesti s'a transmis la această familie însă mai mult în linie bărbătească. Dintre femei, chiar dacă au fost câteva (Alexandra Leon Nani, Ileana Vladimir Mămăligă și Catrina Gheorghe Botezat) înzestrate cu darul de a povesti, după mărturiile urmașilor lor n'au întrecut prin talent pe ceilalți povestitori bărbați. N'am găsit nicio povestitoare în vieață la înălțimea talentului vreunuia din cei cinci povestitori anchetați.

Povestitorii sau povestitoarele din familia Tâmbure, care se desprind și pleacă, prin căsătorie sau migrațiune, în altă parte, duc cu ei darul de a povesti și repertoriul de basme în regiunile în care se stabilesc. Astfel Marina Botezat, povestitoare, s'a căsătorit cu un oarecare Cobâlceanu din satul Țigănești, jud. Orhei. Ea va povesti, de sigur, în noul mediu familiar, basmele învățate la Iurceni și va transmite, poate, darul de a povesti și urmașilor săi.

* * *

Basmele, ca și celelalte specii ale literaturii populare, trecând «din gură în gură», se schimbă datorită gustului și posibilităților de creație literară ale noilor povestitori. Speciile literare în versuri, cum sunt baladele, de pildă, se modifică mai greu, deoarece povestitorii sunt constrânși să respecte textele din cauza formei fixe a versurilor. Această constrângere este determinată la basme numai de conținut și nicidecum de formă. De aici rezultă că posibilitățile de creație literară la basme sunt mai mari, în ceea ce privește forma.

Pentru a urmări modificările ce le poate suferi un basm când trece din repertoriul unei generații la generația următoare, am cules același basm — «Ion Făt-Frumos, finul lui Dumnezeu» — dela doi povestitori: Toader și Simion Tâmbure (vezi Anexa, p. 86). Fiul a învățat basmul dela tatăl său. Constatările sunt următoarele: în linii generale, basmul are la amândoi povestitorii cam același conținut. Prezentarea literară diferă însă mult. Ne-am fi așteptat ca basmul povestit de fiu să aibă un oarecare deficit literar față de cel cules dela tată. Se întâmplă însă contrariul. Basmul cules dela Toader Tâmbure e prea rezumat. Cel cules dela Simion Tâmbure are o acțiune bine închegată, desvoltată, cu dialoguri vii și sugestive motivări de fapte.

Față de basmul ascultat dela tatăl său, Simion Tâmbure a recurs la o simplificare a acțiunii prin înlăturarea unui motiv care îngreuia povestirea (Ex. Starețul și slujnica sa care rămâne gravidă).

Urmărind paralel felul în care se prezintă începutul basmului la cei doi povestitori (p. 86, pasajul 1), constatăm că Toader Tâmbure ne dă numai scheletul povestirii, faptele petrecute și atât. Simion Tâmbure intervine cu explicații și motivări de fapte, care trădează din partea sa

un simț literar cu mult mai pronunțat decât la tatăl său. El ne arată că părinții fetei nu știau de fapta fiicei lor. De frica și rușinea părinților ea s'a dus să nască în pădure. Dacă ar fi născut acasă, i-ar fi făcut pe ei de rușine în sat. Și doar ni se spune că « erau gospodari ». În pădure a învelit copilul în niște cârpe. Acest amănunt ne poate sugera ideea că ea, când l-a părăsit, s'a gândit că se poate întâmpla să-l găsească cineva și să-l crească. Instinctul de mamă nu dispăruse din sufletul ei.

In cuprinsul acestui basm (p. 91 și 93, pasajul 14), ni se arată, mai către sfârșit, că Ion Făt-Frumos a omorît niște smei și a dus-o pe mamă-sa la curțile lor. Basmul povestit de Toader Tâmbure ne enunță numai faptele — omorîrea smeilor — fără să ne arate cum s'a petrecut acțiunea și prin ce peripeții a trecut eroul.

Simion Tâmbure ne dă același fragment cu atâtea întâmplări plastic prezentate și amănunte, încât suntem în fața unei pagini cu adevărat literare.

În basmul cules dela Simion Tâmbure întâlnim un fapt despre care putem spune că e un element de creație personală în povestire (pasajul 15, p. 93 și 94). Ion Făt-Frumos trebuia să aducă apă învietoare și apă întrupătoare dela « munții care se bat cap în cap ». Acolo a putut răzbate, ca să ia apă din fântână, numai un ciocârlan șchiop, pe care i l-a dat sfânta Duminecă în ajutor. Fântâna din care trebuia ciocârlanul să scoată apă nu era însă ca toate fântânile: « *din gurî și pân în fund îs numa sârmi în crusi di mahnet* » (curent electric). De aceea ciocârlanul « *când o zburat iel în sus, o atins cu aripa o sârmî și o sîmțît zmeii* »; dar « *când s'o bătut munții cap în cap, iel o fost în nantu seriului* ».

În basmul lui Toader Tâmbure nu se vorbește de nicio fântână, nici chiar de cele fără « sârmî cu mahnet ».

Toader Tâmbure, bătrân și neumblat prin lume, nu avea cunoștințele despre electricitate, chiar așa de elementare, ale fiului său, care plecând din sat în alte părți a aflat despre proprietățile și întrebuințările curentului electric. Cunoștințelor sale științifice le-a găsit o întrebuințare în basm.

Prezentarea prea rezumativă a basmului lui Toader Tâmbure se explică și prin aceea, că el fiind la o vârstă destul de înaintată, memoria îi slăbise și nu mai putea povesti la bătrânețe cu lux de amănunte. Simion Tâmbure a ascultat basmul în copilărie, când tatăl său era în plină maturitate folklorică, și când putea să i-l spună mai desvoltat. La basmul ascultat atunci, a mai adăugat și el o serie de amănunte nouă, care, incontestabil, trebue considerate ca elemente de creație proprii.

ANEXĂ

FĂT-FRUMOS, FINU LUI DUMNEDZĂU

Povestitor:

TOADER TÂMBURE
60 ani, nu ştie carte
(August 1935)

1 O dat Dumnedzău ş'o fost o fatî mari ş'o făcut on copchil şî l-o 'nfăşăt şî l-o lipădat într'on pustiu.

2 Da on pustnic - iara în păduri, - l-o găsît şî l-o luoat şî l-o dus la bordeiu lui.

Pustnicu prindé capri sălbatiśi şî li mulźé şî hrăné copchila śeia, cî fatî iara.

Ş'o crescut ie fatî mari.

3 Iaca on śimandrit [1]) avé o fatî slugî. Şî iel o umblat cu dânsa ş'o făcut-o groasî. Iel dzîśé cî-i groasî c'on flăcău, slugî la dânsu şi iel — numa sî nu spui pi dânsu.

Fata o dat flăcău la sud [2]) s'o iei, da cî iel n'o vrut s'o iei, o dzîs cî nu-i di dânsu groasî.

La sud l-o chemat şî pe pustnicu śela din păduri sî źiudiśi.

4 Pustnicu o prins on lup în loc di cal, s'o suit călari, ş'o luoat on bălaori 'n mânî 'n loc di ghiśi ş'o vinit la sud.

[1]) arhimandrit.

[2]) judecată.

Povestitor:

SIMION TÂMBURE
39 ani, nu ştie carte
(Februarie 1939)

1 O dat Dumnedzău ş'o fost o fatî mari şî ie o făcut on copchil. Nu ştié părinţii ii di dânsu. Şî al di tat-so iara gospodari. Ii i-o fost ruşîni când o vădzut cî-i groasî. S'o dus ş'o făcut într'o păduri — o făcut o fatî, o 'nvălit-o în nişti cârpi acolo, o lipădat-o şî s'o dus acasî.

2 Îmblând prin păduri o dat pişti copchilu śela on pustnic şî l-o luoat cu dânsu la bordeiu lui.

Şî iel prindé capri sălbatiśi şî li mulźé şî hrăné copchilu.

Şî o făcut fata mărişoarî, o crescut-o. De-amu ie prindé a mătura prin casî, făśé mâncari.

— Śi vă iesti vouî, śi m'aţ chemat pi mini? i-o 'ntrebat pustnicu.

— Iaca śi: źiudicăm fata iasta cî ie dzîśi cî-i cu mini groasî, da ie-i c'on flăcău di şădi la mini.

Da pustnicu o dzîs: « On vidé acuş! ». S'o dus pustnicu ş'o pus mâna pi pân'-cili [1]) feti ş'o dzîs: « Măi, di ieşti în pân'cili mâni-ta, di śini ieşti făcut? ».

Pruncu din pân'cile mâni-sa o dzîs: « Di śimandritu! ».

Pustnicu o dzîs: « Videţ di śini-i faptu.' Pintru di śi dai źina pi flăcău, dacî di duńeta-i făcut? ».

Şî l-o mai întrebat ş'a doilea pi cop-chil în pân'ci, păn di trii ori şî tot aşa o spus.

— Hai întrebaţ şî voi! A grăi cu voi?

O 'ntrebat şî n'o grăit, numa cu pust-nicu o grăit. Flăcău o scăpat.

Pustnicu s'o suit călari pi lup şî s'o dus în pustiu lui.

5 Pustnicu o prins on peşti şî i l-o dat fetii śeliia cari o crescut-o iel: « Na, fa, peştili ista, să-l radz şi să-l friźi. Ieu mă duc la bisericî. Da sî nu guşti păr [2]) oi vini ieu! ».

Ie o dzîs cî n'a gusta. Ie ş'o făcut socotealî rădzând, aşa: « Sî ieu de iśea, sî cunoaşti, sî ieu di dincoaśi, sî cu-noaşti, da ia sî ieu de iśea » — ş'o luat on soldz şî l-o supt.

Ş'o pornit groasî din soldzîli śel di peşti.

Când o vinit pustnicu dila biericî şî i-o pus dzamî, iel i-o dzîs: « Tu, fa, ai mâncat din peştili ista? ».

Da ie o dzîs cî n'o mâncat.

3 Şî iel o prins on peşti mari şî i l-o dat feti sî facî mîncari şî i-o spus: « Sî nu mănânśi dintrânsu păn śi n'oi vini ieu dila biericî, cî ieu am sî cunosc dacî-i mânca! ».

Ie o dzîs cî nu mănâncî. Ie o dres peştili ş'o luoat on soldz ş'o dzîs: « Am sî sug şî ieu on soldz; cred că n'a mai cunoaşti! ».

Şî ie o pornit groasî din soldili śeala.

Când o vinit pustnicu dila biericî, o dzîs: « Ţ-am spus sî nu mănânśi din peşti; di śe-ai mâncat? ».

— N'am mâncat, o dzîs ie.

— Am sî cunosc dacî n'ai mâncat. Di śi nu m'ai aşteptat sî vin dila biericî?

O dat Dumnedzău ş'o crescut în pân'ci. Da pustnicu: « Iaca, ai dzîs cî n'ai mâncat, da ai pornit groasî! ».

Când o aźiuns la nouî luni di dzîli, s'o împlut pântiśili, sî cunoşté ghini.

4 Iacătă, o aflat śineva cî pustnicu trăieşti 'n păduri c'o fatî mari ş'o făcut-o

[1]) pântecele.

[2]) până.

groasî și l-o dat în źiudicatî. Le-o vinit cității și s'o dus la źiudicatî.

Pustnicu o prins on lup și s'o suit călari pi lup ș'o prins ș'on șărpi și l-o luoat în loc di ghiśi și s'o dus la źiudicatî cu fata împreunî.

Colo l-o 'ntrebat: « Cum di te-o aźiuns pi tini capu, on pustnic — te-ai dus la pocăinți — di te-ai aninat di copchila asta ? ».

Pustnicu o dzîs: « Nu-i adevărat ! Putem sî faśim întrebari ! ».

Fata o spus cum s'o tîmplat, din capu locului, cu soldili.

Źiudicătorii n'o credzut; o dzîs cî fata ți̇ni cu pustnicu.

Pustnicu o 'ntrebat copchilu din pânticili fetii, da źiudicătorii sî ńiera cu toții.

Pustnicu o 'ntrebat: « Măi băieti, di śini ieşti făcut ? ».

Din pântici o răspuns: « Îs di śimandrit făcut ! ».

Tăman aśimandritu-i źiudica. Și di cari îi źiudica, di aśela sî anina și copchilu.

Aśimandritu l-o 'ntrebat pi pustnic di śi mănâncî miercurea și vinerea lapti.

Da iel o dzîs așa: « Nu 'ntreba di lapti, faptili sî-ń śii buni ».

Dela s'o atcăjît [1]) și pustnicu o vinit iarî la bordeiu lui.

6 Ș'o făcut ie on băiet. Pustnicu o luoat copchilu și l-o dat la cheptu ii ș'o dzîs: « Când oi puni ieu mâna, atunśi sî sî dislicheascî copchilu tău dila chiept ! ».

Ș'o alungat-o. Iel sî temé ca sî n'al źiudiśi și pi dânsu ca pi śimandritu, cî di dânsu-i făcut.

7 Ie s'o dus în lumea lui Dumnedzău. Ș'o crescut copchilu śela mari la țâțî, iara cât dânsa, al târâié la chiept și nu sî mai dizliché.

8 Cum merźé odatî pi drum, s'o dat la o marźinî di drum sî sî hodineascî. Treśé pe-acolo o taburî di carî. Da on car,

5 Dă Dumnedzău și faśi fata śeia on băiet. După śi l-o făcut ghinișor pustnicu o cautat-o ca o moașă pi fată. De-acolo i-o luoat și i-o 'nfășat copchilu și i l-o lichit la chiept ș'o spus: « Când oi întindi eu mâna spre tini, atunśi sî dislicheascî copchilu ista dila chieptu tău, pintru cî nu m'ai ascultat ».

6 Fata o 'nśeput a plânźi și s'o dus pi lumi cu copchilu la chiept. N'al puté înfășă, n'al puté scălda, cî iera înźemânat di chiept. L'o purtat v'o optspreśi ani la chiept. De-amu n'al mai puté duśi cî sî târâié chiśioarili di pământ.

7 O stat într'o marźinî di sat sî hodineascî și ie. Treśi o taburî di carî pi drum, pe-acolo pi lingî dânsa. O trecut

[1]) « Treaba s'o mântuit ».

la urmî, avé o roatî fărfăratî. Treśi o şopârlî cu nişti pui ş'o uśis roata on pui. Şopârla o 'mblat încoaśi şî 'ncolo. Ş'o adus trii pai ş'o dat c'on pai pi puiu śeala.

Da fata şîdé şî sî uita sî vadî śe-ar sî facî śopârla. Cum a să-l înźii, dacî i-o dat maţîli afarî.

Când o dat cu a triilea pai, o pornit puiu după dânsa. Ş'o lepădat paili śelea acolo. Ie s'o târâit cu băietu păr la paili śelia, s'o luoat sî dăi sî dizlicheascî pi băiet. O dat c'on pai, băietu o ńişcat. Ş'o dat cu a doilea pai şî când o dat şi cu a triilea, o sărit băietu dila chieptu ii ş'o dzîs: « He, he, he, mamî, tari am mai adorńit ! ».

— Hei, ci, dragu mami, tari ńi-ara rău şî ńiia ! Putem sî mor şi ieu, sî mori şi tu.

9 De-acolo s'o apucat ş'o făcut on bordei la marźina satului.

— Du-ti, mamî'n dughianî şî-ńi cumpără śer şî-ńi fă la cutari meşter on buzdugan.

10 S'o dus mă-sa ş'o cumpărat śer ş'o dat la meşter ş'o făcut buzdugan. Când l-o zvârlit în sus, o ţînut palma ş'o chicat buzduganu-n palma lui şî s'o rîsîchit.

O trimăs-o pi mă-sa de-a doilea: « Du-ti, mamî, şî cumpără, toati aśili din dughianî şî fă-ńi on buzdugan, cî śeru-i zgruhos şî sî lăţăşti, da asela-i oţăl.

S'o dus şi i-o luoat şî i-o făcut buzdugan. L-o loat şî pi aśeala şî l-o aruncat. Când o chicat în palmî, o sărit iarî 'napoi în sus. Când o vinit a doilea 'n źios, l-o prins di ńijloc.

11 — Apu mamă, şădz la bordei, cî ieu mă duc şî ţ-aduc di mâncari. Zvârlé cu ş'o śiopârlî cu v'o trii pui pi lângî dânsa, de-a curmedzuşu drumului. Ş'o trecut o roatî fâlfăratî ş'o călcat on pui di śiopârlî, i-o ieşît maţîli, ş'o murit acolo. Fimeia şîdé źios şi sî uita la puiu şel di śiopârlî. Da śiopârla îmbla şî 'ncolo şî 'ncolo şî iar sî duśé prin buruieni, ş'o vinit cu trii pai 'n gurî şî le-o pus źios lîngî puiu śel mort ş'o luoat on pai ş'o dat pi puiu şeala şî s'o prins a 'ndrepta puiu iarî. Ş'o luoat alt pai şî când o 'mplinit cu trii păişoari, o prins a porni şî puiu după śiopârlă. Da fata s'o ńierat: « A sî mă duc sî ieu şî ieu aśeli trii pai ». Ş'o luoat paili 'n mână ş'o dat pi copchil odatî c'on pai, ş'o dat di dădăori [1]) şî iel da din chiśioari, flăcău śeala śi iara. Şî când o dat di trii ori, iel o sărit drept în chiśioari. Ş'o dzîs: « Mamî, tari am mai adorńit ! ».

— Hei, dragu mami, avei s'adorńi di veśi, da ci, am avut noroc de-o śiopârlî, cî śi-o făcut ie, am făcut şî ieu.

8 Iel nu credé: « Mamî, śi sat i-aista ? ».

— D'apu, ci, nu ştiu ieu sîngur śi sat i-aista ».

Du-ti şî vedz sînt dugheni în satu ista. Sî cumperi tot śeru din dugheni, sî-ńi fac on buzdugan.

9 S'o dus mă-sa ş'o cumpărat śer ş'o dat la on meşter, la on śerar şî i-o făcut on buzdugan, şî când l-o luoat în mânî şî l-o zvârlit în sus, n'o vinit o sutcî, aşa vârtos śi iara. Şî când o ţînut mâna s-al prindî, s'o turtit în mâna lui buzduganu. O fost śeru moali.

Şî i-o dzîs mâni-sa: « Nu-i bun, mamî, sî ti duśi s-al duśi înapoi, s-al plăteşti; sî cumperi tăti aśili, tăt oţălu, sî-ńi fac altu.

Ie s'o dus şî i-o cumpărat toati aśili şî tot oţălu şî śeraru i-o făcut altu mai bun. L-o zvârlit ş'aista iar în sus. Aista n'o vinit douî dzîli. Şî când o vinit, l-o apucat di ńijloc şî tot o fost bun; foc ieşă dintrânsu când l-o prins.

10 Aista-i bun, mamî. Mamî, ieu mă duc la ahotî [2]), da duńeta şădz în casa

[1]) o zi şi noapte, 24 de ceasuri.

[2]) vânătoare.

buzduganu 'n iepuri, al omora ş-al adusé mâni-sa acasî.

12 S'o dus a doilea iar la pândî. S'o 'ntâlnit cu Dumnedzău şî cu sfântu Petrea. Dumnedzău l-o 'ntrebat: « Măi băieti, ia sî 'ntreghi tu pi mă-ta, ieşti botizat ori nu ». S'o dus ş'o 'ntrebat-o: « Mamî, sînt ieu botizat ori nu? ». Da mă-sa i-o dzîs: « Dragu mami, nu ieşti botizat, c'ai şădzut nouî ani la chieptu ńieu ».

S'o luoat şî s'o dus iarî tot la locu aśiala. O găsît iar pi Dumnedzău şî sfântu Petrea. Dumnedzău dzîśi: « Măi băieti, ai întrebat-o pi mă-ta? ».

— Ci, am întrebat-o.

— Şi ce-o spus?

— O dzîs cî nu-s botidzat.

Dumnedzău o grăit cu sfântu Petrea: « Petri, hai s-al botidzăm noi! ». L-o luoat şî l-o dus la on pârău, l-o muiet şî l-o blagoslovit şî l-o botidzat. I-o pus numili: Ion Făt-Frumos, finu lui Dumnedzău. Nănaşii, de-amu: « Hadi la mă-ta, măi, sî-i spunim cî te-am botidzat! ».

Când o mărs acolo, i-o spus: « Fimei hăi, am botidzat copchilu! ».

— Cum al chiamî?

— Ion Făt-Frumos, finu lui Dumnedzău. O făcut mă-sa masî şî i-o prińit ca pi nişti cumătri. Dumnedzău o dzîs: « Când ni dai colaśi, amu ori mai târdzău? ».

Mă-sa o spus: « Pin cutari vremi vă dau colaśii ».

iasta. — O nănit [1]) o casî 'n marźina satului.

S'o dus la păduri ş'o vânat şî śi vâna i-o adus mâni-sa.

11 Ducându-să pi drum, s'o 'ntâlnit băietu cu Dumnedzău şi sfântu Petrea. Iel iara di douădzăśi di ani.

— Un' ti duśi tu măi băieti? l-o 'ntrebat Dumnedzău.

— Mă duc la ahotî!

— Măi, da tu ieşti botizat?

Da iel o spus: « Nu ştiu; nu ńi-o spus mama cum mă chiamî.

— Ia s ti duśi tu acasî şî s'o 'ntreghi pi mă-ta cum ti chiamî şî dacî nu ieşti botizat, sî vii tot pe iśea, cî ti botizăm noi. S'o dus ş'o vânat şi i-o adus mâni-sa mâncari pi v'o săptămână. Ş'o 'ntrebat-o pi mă-sa: « Mamî, cum mă chiamî pi mini? Îs botidzat ieu ori nu? ».

— Nu ieşti botizat, dragu mami, n'ai numi. — Şî i-o spus śi s'o tîmplat. Mamî, ieu mă duc şî mă botedzî doi oameni. M'am întâlnit cu dânşii pi drum şî m'o 'ntrebat îs botezat ori nu ş'o spus, dacî nu-s botizat, sî mă duc sî mă botezî. S'o dus la dânşii.

— Ai întrebat-o pi mă-ta, ieşti botizat?

Am întrebat, da nu-s botizat.

Hai sî ti botizăm noi.

S'o dus la on pârâu ş'o blagoslovit apa śeia şî l-o dizbrăcat cu chielia şi l-o botizat şi i-o pus numili: Ion Făt-Frumos, finu lui Dumnedzău.

De-amu sfântu Petrea o dzîs aşa: « Doamne, cu śi dar poţ s-al mânţâńeşti pi śinu-to?

— Ieu îi dau puteri cât ştiu ieu, o dzîs Dumnedzău.

Băietu o dzîs: « Hadeţ la mama me, sî ştii şî ie cî m'aţ botizat, sî ştii şî ie di nănaşii ńiei! ».

Ş'o vinit la mă-sa tustrei, ş'o mâncat, bini, ş'o băut ş'o pitrecut, ca cum pitreśi lumea la scăldătoare [2]). Aśeia i-o fost şî scăldătoarea şî cumătria odatî.

---

[1]) închiriat.

[2]) botez.

13 L-o luoat pi śinu-so cu dânșii: Pi drum, l-o trimăs la on boieri: « Du-ti, măi, șî śeri sî-ţ dăi sî trierăm ».

S'o dus ș'o śerut șî boieriu le-o dat în parti. Ion Făt-Frumos luoa pașca cu ţârńisi [1]) șî da foc. Grâu s'aleźé de-oparti șî pleava de-o parti. Da boieriu sî uita. S'o dus la alt boieri, n'o vrut sî-i dei sî trieri ș'o dzîs: « Las c'oi triera ieu ș'așa ». Când s'o dus Ion Făt-Frumos șî i-o dat foc, o ars scârta [2]) ș'o rămas boieriu sărac.

Dumnedzău și sfântu Petrea s'o dus la mă-sa ș'o luoat colaśii. Partea cât o câștigat-o Dumnedzău și sfântu Petrea, i-o dat-o lui śinu-so, l-o 'nzăstrat și i-o făcut o curti.

14 Ș'o lăsat-o pi mă-sa acolo sîngurî șî iel s'o dus în pustiu. S'o dus în pădurea zmeilor șî acolo o uśis zmei. De-acolo s'o dus ș'o luoat-o pi mă-sa ș'o adus-o la curţîli zmeilor. Da on zmău nu l-o uśis; l-o 'nchis într'on poloboc șî l-o 'nśercuit. Dac'o adus-o pi mă-sa acolo, i-o spus: « Na, mamî, chieili, sî îmbli pis'tot locu, da aiśia sî nu întri ! ».

Undi iara zmău nu i-o dat voi sî întri. Iel s'o luoat șî s'o dus la vânat.

12 Dumnedzău și sfântu Petrea s'o dus dila ii.

Baietu o rămas numa iel cu mă-sa. Așa puteri śi avé, sî ș-avut [3]) pământu toartî, al întorśé cu fața 'n źios.

Mamî, de-amu ai mâncari pe-o săptămână, cî ieu mă duc la ahotî, mai pi diparti.

Mărgând iel pin pustietăţ așa, o 'noptat ș'o rătăśit. S'o suit într'on copac ș'o văzut o luńinî diparti, ș'o mărs păr la luńina śeia. Când o azîuns la luńinî, acolo iara curţîli zmeilor. Da ii șîdé, zmei, la masî. Iel s'o dus păn în tindî ș'o suflat pin crapătura ușii. Lor le-o ańirosît: « Puti a om primintean [4]) la noi în casî ».

— Doamni fereşti ! — faśi alt zmău.

Nu sî poati sî calśi om primintean pe iśea; pasîri măiastrî nu vini, da tocma om primintean !

Când o mai suflat odatî, le-o vinit ńirozna [5]) la toţ.

— Ia dischidi ușa măi, șî vedz śini-i. Când o dischis ușa, Ion Făt-Frumos o întrat în casî. Ii o audzît di Ion Făt-Frumos, da di văzdut nu l-o văzdut. Da atunśi chiar l-o văzdut.

---

[1]) cutia cu chibrituri.
[2]) jireada de grâu.
[3]) să fi avut.
[4]) pământean.
[5]) mirosul.

— Śi cauţ tu pe-iśea, măi? l-o 'ntrebat zmei.

— M'am rătăśit şî ieu pe iśi!

— Şădz la masî şi tu cu noi! Zmei śerbé bou 'ntreg, şîdé śiolanili 'ntreźi pi masî.

Ion Făt-Frumos o luoat on śiolan mari, o ros carnea di pi dâns şi după śi-o mântuit carnea di mâncat, o luoat şî când l-o loźit pe-on zmău în cap, l-o omorît deodatî.

— Săriţ, măi, cî iaca mă uśidi, o strîgat zmău.

Alt zmău o spus: « Iel nu ştii un' sî dăi oasîli. — Dă-li ia colo la gunoi, în ungheri!

Ion Făt-Frumos o luoat alt śiolan mai mari ş'o mâncat carnea di pi dânsu şî când l-o loźit şî pi altu, încî mai tari, l-o dat gata. Da ii răb'di [1]) l-o apucat ca s-al uśidî pi Făt-Frumos.

Ionel, când o pus mâna pi buzdugan, s'o 'nvârtit întrânşii şî i-o pus la pământ pi toţ.

La unu i-o rupt numa o mânî ş'on chiśior ş'aśela o strigat: « Ioani, Ionel, nu mă uśidi di tot pi mini, sî mărg sî-ţ arăt ieu toati śelia în iconomia asta! ».

Nu l-o uśis di tot şî i-o dzîs: « Hai şî ńi-ei arăta ».

I-o arătat beśiu cu bani, i-o arătat magazîia śei cu pâni, beśiu cu băuturî, grajdu cu źiti, śe-avé furati ii.

Ion i-o spus: « Am s ti 'nfund într'on poloboc ş'am sî-ţ dau di mâncari ».

Şî l-o pus într'on beśi pi zmău şî i-o pus la uşî lăcatî cât păduchili şî chei cât puriśili. Ş'avé douîspreśi uş păr la dânsu, 'n fund acolo, toati 'ncuieti, ş'o luoat cheili dila toati grajdurili, dila toati beśiurili, o 'ncuiet pis' tot locu. O luoat cheili 'n buzunari şî s'o dus la mă-sa. Ş'o adus-o pi mă-sa la curţîli zmeilor: « Na, mamî, pi mânî, toati cheili. Iacă colo-s bani, colo-i băuturî, colo-i grâu; pis' tot locu sî întri, da aiśi undi-i lăcata ca păduchili şi cheia ca puriśili, sî nu întri!

[1]) repede.

15 Mă-sa o dzîs: « Cum ieu atâţa ani l-am purtat la chiept şî toati le văd şî numai aişea sî nu văd! Am sî mă duc sî văd şî aişea şi-i ».

O 'ntrat în beşiu şela şî l-o găsît pi zmău. Zmău i-o dzîs:

« Hii, drăguţî, şi sî faşim noi să-l uşidim pi f's'iorî-to sî trăim amândoi. Sî ti faşi bolnavî şi sî dzîşi cî ţî-i a mânca di carni di lup. S'a duşi la lup şi l-a mânca.

16 Când o vinit dila vânat, mă-sa bolnavî.

— Şi ţî-i, mamî, hăi?

— Tari m'am mai bolnăvit. Da am zisat că dacă aş mânca carni di pui di lup, m'aş îndrepta.

S'o dus sî-i aducî. Când s'o dus la lupi, aici o dat sî uşidî on pui di lup s-al iei. Da lupoaica al zăreşti: « Ioani, Ioani, şi vrai sî faşi tu? ».

— Vrau sî ieu on pui de-a tău!

— Mă-ta nu vra s ti creascî, da vra s ti prăpădeascî. Na-ţ on pui dila mini şî ti du şî i-al du.

Când s'o dus, da ie şîdé cu zmău.

[1]) mă tem că.

[2]) mă 'ntristezi.

— N-oi întra, dragu mami!

S'o pornit iel la ahotî, iarî.

13 Da ie o dzîs: « L-am purtat ieu atâta vremi la chiept şî cum sî nu întru sî văd şî ieu şi-i aişea? Când o dischis colo uşili, da zmău o dzîs: « He, he, drăguţî, da târdzâu te-arăţ la mini!

Adâ-ni o cofî di apî, cî crăp di săti ».

I-o adus o cofî, o baut-o ş'o plesnit on şerc.

— Da sî-ni mai aduşi o cofî!

I-o mai adus o cofî, o băut-o ş'o plesnit alt şerc.

— Da sî-ni mai aduşi o cofî!

I-o adus şî o băut ş'o plesnit toati şercurili. Ş'o luoat iel ş'o strâns-o 'n braţî ş'o sărutat-o 'n faţî: « Amu ieşti a mea şî ieu a tău. Da cum sî faşim noi sî ştim puteria lui f'şiorî-to?

— Păi, ci, da cî mă-i învăţa!

Sî ti faşi bolnavî şî sî dzîşi c'ai zisat cî ţî-i a mânca di carni di purşel dila scroafa roşîi, cî acolo nu mai poati iel răzbati. Şî dacî ţ-a aduşi. te-oi mai învăţa.

L-o 'ncuiet şî s'o dus ie iar în casî.

14 Când o vinit Ionel dila vânat, mă-sa bolnavî.

— Dă, mamî, sî mănânc!

— Hei, dragu mami, mă tin'cî [1]) ieu am sî mor.

— Da şi ai, mamî, cî mă scârgheşti [2]) cu totu. Ni-o trecut foamea şi nii di scârbî. Şi mâncari sî-ţ aduc ieu, cî sî ti 'ndrepţ?

— Of, dragu mami, par'cî ni-ar şi a mânca di carni di purşel dila scroafa roşîi.

— Mă duc, mamî, sî-ţ aduc!

S'o dus iel la sfânta Duminicî, ş'o bătut în poartî, ş'o ieşit de-acolo sfânta Duminicî ş'o dzîs: « Şi îmbli, Ionel? ».

— Ni s'o 'mbolnăzit maicî-mea şî mi-o spus cî-i a mânca di carni di purşel dila scroafa roşîi.

— He, hei, Ioani, mă-ta nu vra s'ti creascî, da vra s ti prăpădeascî! Da ţ-a azîuta Dumnedzău! Vin în casî!

— Ihai, iaca vini!
— Îi vârtos pişti samî!
— Na-ţ-al, mamî!

L-o chemat în casî, l-o ospătat şî i-o spus: « Na-ţ calu ńieu, cî cu a tău n'ai sî poţ răzbati! ».

Şî iel o luat calu şi pe-a lui l-o lasat aiśi şî s'o dus drept deńiadzî la lacu cu lapti dulśi. Acolo sî scălda porśii, şî iel s'o dat într'on źenunchi ş'o vrut sî 'mpuşti on purcel. Da scroafa l-o vădzut.

— Śi vrai sî faśi, Ionel?
— Vrau sî 'mpuşc on purcel.
— Las cî ţ-al dau ieu źiu!

Şî i l-o dat źiu ş'o vinit la sfânta Duminicî şi sfânta Duminicî i-o dat alt purśel şî pi aśela l-o oprit la dânsa. S'o dus la mă-sa cu purśelu: Na-ţ-al, mamî!

Când l-o văzut colo, s'o 'ndreptat mă-sa.

17 Iel s'o dus iar la vânat. Zmău i-o dzîs mâni-sa: « S-al trimeţ s'aducî apî 'nźiutoari [1]) şî apî 'ntrupătoari, cî acolo când l-or prindi zmei şî lei, au s-al uśigî ».

Când o vinit iel dila vânat, o găsît-o iar bolnavî. Şî l-o trimăs după apî şî iel s'o dus. S'o dus la sfânta Duminicî ş'o bătut în poartî.

— Śi cauţ fiule?
— Iaca, maica ńi-i bolnavî şî-ńi trebu apî 'nźiutoari şî apî 'ntrupătoari. Un' sî găsăsc ieu?

Ie i-o spus: « Mă-ta nu vra s ti creascî, da vra sti prăpădeascî! Şădz aiśea şî ti hodineşti! ». Şi sfânta Duminicî o trimăs pe-on śiocârlan şchiop ş'o adus apî 'nźiutoari şi apî 'ntrupătoari. I-o dus iel mâni-sa.

— Ihai, vini! Ş'acolo o dovidit! Îi vârtos pişti samî!

15 Iel s'o dus iar la ahotî pi v'o trii dzîli, patru. Ii iarî s'o 'ntâlnit. Al întreba ie pi zmău: Oari śi sî-i mai dzîc, śi sî-i mai śer?

— Sî ti faśi bolnavî iarî, şi sî spui c'ai źisat cî ţî-i săti di apî 'nźiutoari şî dî apî 'ntrupătoari, di un sî bat munţii cap în cap.

O vinit dila vânat, mă-sa bolnavî. Ie i-o spus: Ńii ńi-i rău şi ńi-i săti di apî 'nźiutoari şi apî 'ntrupătoari. Par'cî m'aş îndrepta, dac'aş be.

Iel s'o dus iar la sfânta Duminicî.

— Śi îmbli, Ionel, l-o 'ntrebat.

Ńi-i bolnavî mama iarî şî ńi-o spus cî i-i săti di apî 'nźiutoari şi apî 'ntrupătoari. Cî s'ar îndrepta, dac' ar be.

— Vin în casî, Ionel!

L-o pus la masî, l-o hrănit, l-o śinstit.

— Ionel, ti-i ńiera, di-i scăpa diacolo. Mai sîngur ieu nu ştiu undi-i apa iasta.

Ş'o strîgat ie toati păsărili di pi lumea asta sî li hrăneascî şî le-o 'ntrebat: « Nu ştiţ voi undi sî bat munţii cap în cap şî iesti apî 'ntrupătoari şî apî 'nźiutoari? ».

— Nu ştim, maicî, noi. Da iesti on śiocârlan şchiop, aśela trebu sî ştii, cî locuieşti pe-acolo.

— Ia sî mai stăm, oleacî, Ionel, poati sî vii ş'aśela.

[1]) învietoare, vie.

Ș'o vinit ș'așela piște-on ceas. Și l-o 'ntrebat: « Nu știi undi-s munții cari sî bat cap în cap? ».

— Știu.

— Iesti apî 'nźiutoari și apî 'ntrupătoari acolo?

— Iesti, da tari-i cu pazî acolo. N'am sî pot răzbati, cî-i numa o sîngurî fântână și fântâna śei din gurî și păr în fund îs numa sârmi în cruśi di mahnet [1]). Nu poati sî întri nimi, sî iei apî de-acolo.

— Sî poati cî s'aduśi tu douî șîpureli [2]) di apî de-acolo?

— Sî poati sî mă duc, maicî! Și i-o legat sfânta Duminicî, douî șîpușoari [2]) la gât.

Dacî sî duśé Ionel acolo, tot una nu scăpa.

S'o dus śiocârlanu, piști nouî mări, piști nouî țări ș'o aźiuns acolo, drept deńiadzî, când sta zmei toț la masî. Și iel s'o slobodzît printri sârmili śelia ș'o luoat douî șîpușoari di apî 'nźiutoari și di apî 'ntrupătoari.

Când o zburat iel în sus, o atins cu aripa o sârmî și o sîmțit zmei și când s'o bătut munții cap în cap, iel o fost în nantu śerului. Ș'o aźiuns la sfânta Duminicî:

— Iaca am adus, maicî!

Sfânta Duminicî, le-o oprit șîpușoarili śelia și i-o dat lui Ionel alti șîpușoari di apî di iastalantî.

— Du-ti și-i du!

Când o vinit iel la mă-sa acasî: « Iaca mamî, ț-am adus! ».

Mă-sa o dzîs: « Valeu, dragu mami, iaca cum am băut, cum m'am îndreptat! ».

O mai stat iel v'o trii dzîli acasî păr când s'o 'ndreptat ghini mă-sa. De-acolo o dzîs: « Mamî, mă duc iar la ahotî și n'am sî viu v'o săptămânî.

Du-ti, dragu mami!

16 Când s'o pornit iel de-a casî, ie iar o scos zmău śela din beśi și s'o pus în calidor [3]) ș'o făcut mâncăruri, și mânca

18 Śi sî-i mai spun?

— Sî-i spui s'aducî meri din grădina Ileni Cosîndzăni!

---

[1]) magnet.

[2]) sticluțe.

[3]) coridor.

Mă-sa s'o făcut iar bolnavî ş'o śerut meri din grădina Ileni Cosîndzăni, di undi stuhu sî'mpleteşti şî'n vârv mărgărint îi creşti.

S'o dus iel la sfânta Duminicî ş'o dzîs: « Maicî sfântî Duminicî, mama iar îi bolnavî şî i-i a mânca di meri din grădina Ileni Cosîndzăni ».

Sfânta Duminicî o dzîs: « Cu calu tău n'ai sî poţ răzbati, da na-ţ calu ńieu. Da sî iei sama sî nu ti uiţ asupra ii, cî di frumoasî śi-i, tu ai sî chiśi cu calu asupra ii ş'a s ti prindî şî pi tini şî calu ! ».

Iel s'o dus. Când o aźiuns acolo la măr şi când o vădzut-o pi Ileana Cosîndzana, -o chicat cu cal cu tot. Da calu i-o dzîs: « D'apu tu nu ştii ce-o zîs maica ? Ie meri şî haidi ! ».

Iel o 'nşfăcat copacu ş'o luat-o pi Ileana cu leagăn cu tot. Ş'o vinit ş'o adus-o la sfânta Duminicî. Sfânta Duminicî dzîśi: « Buni puteri mai ai, de-ai luoat-o cu totu ! ».

O luoat-o fimei pi Ileana şi s'o dus acasî. Cânta feli di feli di păsări în copacu śeala.

Da mă-sa faśi: Ihai, iaca vini ş'aduśi pi Ileana Cosîndzana cu copac cu tot ! ».

O pus măru śela dinaintea casii şî i-o dat meri mâni-sa şî s'o 'ndreptat.

ii în calidor şî iel tot o 'nvăţa śi sî facî ie, cum s-al mântui.

— Sî-i spui cî ţî-i rău di nevoi şi ţî-i a mânca di meri dila Ileana Cosîndzana. De-acolo tot una nu mai scapî. Iel o vinit acasî ş'o găsît pi mă-sa bolnavî iarî.

— Mamî, dă-ńi sî mănînc !

— Hei, dragu mami, ieu n'am mâncat ńicî, di când te-i pornit de-acasî. N'am putut ci sî-ţ fac niśi ţii mâncari.

— Da śi leacuri sî-ţ aduc, mamî, sî te 'ndrepţ ?

— Par'cî ńi-o vinit prin źis aşa sî mănînc on măr dila Ileana Cosîndzana, din măru ii.

— Mă duc, mamî, sî-ţ aduc !

S'o dus iarî la sfânta Duminicî ş'o bătut în poartî şi i-o dzîs ie: « Ai vinit iarî, Ionel ? ».

— Am vinit, maicî ! Ńi-i bolnavî iarî mama ş'o dzîs cî-ia mânca di meri din măru Ileni Cosîndzana.

— Ioani, mă-ta nu vra s ti creascî, da vra s ti prăpădeascî.

— Śi sî fac, maicî, dacî ńi-i mamî, trebu s'o caut !

— Lasî calu tău aiśea şi na-ţ-al pe-a ńieu, cî cu a ńieu îi răzbati !

O lipădat [1]) calu lui acolo, s'o suit călari pi calu sfintei Duminici şî s'o pornit. Când s'o suit călari, l-o zburat pin nouri. Calu grăié:

— Ioani, vedz copacu śela ?

— Al văd.

— Ie ari leagăn di mătasî în copacu śeala. Când ai aźiunźi acolo, sî nu ti uiţ la dânsa 'n leagăn, cî ie-i frumoasî pişti samî, îţ ie ochii ş'a sî cădem amândoi acolo. Sî iei douî meri şî sî-ţ cauţ di drum.

Iel di avan [2]) śi-o fost şî di vonic, când s'o plecat deasupra măr'lui ş'o aruncat ochii şî 'n leagăn şî iara sî chiśi cu cal cu tot în leagănu ii. Da calu o dzîs: « Śi faśi, Ioani ? ».

Iel o apucat măru dila ńijloc, l-o zmuls din pământ ş'o luoat-o cu totu. Şî s'o

[1]) si-o lăsat.

[2]) grozav.

19 Zmău i-o dzîs mâni-sa: « Tu du-ti 'n târg şî ie toatî mătasa śei neagrî şî fă on odgon ş-al leagî, cî ieu l-aş tăié ». Mă-sa s'o dus ş'o cumpărat ş'o făcut on odgon. S'o pus la masî şi mă-sa i-o dzîs aşa: « Dragu mami, tari vârtuti mai ai tu! Di-i rupi odgonu ista, apu îţ ştiu şî ieu puterili tali ».

Da iel, di ruşînia Ileni, dzîśi:

« Na, ci, hai leagî-mă! ».

L'o legat ghini.

— Hai, rupe-l!

Când s'o 'nflat, l-o rupt pi trii locuri. Ş'o mâncat ş'o băut iarî.

Mă-sa s'o dus la zmău ş'o spus:

« O rupt odgonu, cî-i vârtos pişti samî! ». Da zmău o dzîs: « Aţa iasta nu-i bunî, cî-i arsî 'n boieli [1]). Da s ti duśi sî iei mătasî de śei albî. Dac'a rupi şi odgonu śeala, apu n'avem śi-i faśi! ».

Mă-sa s'o dus ş'o luoat ş'o făcut alt odgon şi când o vinit iel, l-o legat şi cu aśiala: « Ia sî videm, dragu mami, l-ăi rupi şî pi aista? ».

— Di l-oi rupi, mamî, l-oi rupi; di nu l-oi puté, mă-i dizlega.

L-o legat şî când s'o 'nflat, l-o tăiet odgonu śeala păr la os.

— Dizleagî-mă, mamî, cî n-al pośi rupi!

Mă-sa l-o chemat pi zmău: « Vin, drăguţî, cî l-am legat, de-amu! ». O vinit zmău şi l-o tăiet, l-o pus în desaźi, dus pân la mă-sa. Da mă-sa şîdé cu zmău şî l-o zărit. Zmău o dzîs: « Iel vini chiar şî cu Ileana, o aduśi cu copac cu tot! ».

L-o luoat şî l-o 'nśipt dinaintea casii— măru. Ileana s'o dat źios din leagăn ş'o 'ntrat în curti. Iel o dzîs: « Iaca, mamî, ţ-am adus meri; di cari vrai, de-aśelea mănâncî! ».

— Mă-sa o dzîs: « De-amu m'am îndreptat ».

O făcut, nuntî, s'o cununat ş'o luat-o di soţîi pi Ileana Cosîndzana.

De-acolo s'o pornit iel iar la vânătoare pi douî săptămâni.

17 Baba s'o dus iar la zmău: « Învaţă-mă śi sî mai fac s-al mântui.

Zmău: « Sî-i spui aşa: « Dragu mami, tari vârtos mai ieşti tu. Ia sî văd îi rupi tu brâu ist di matasî neagră.

Dacî l-a rupi, sî-i dai alt brâu, di mătasî albî ».

Mă-sa i-o dat on brâu: Când s'o 'nśins iel cu brâu śeala, o pocnit brâu pi douî locuri. Mă-sa l-o 'nśins cu alt brâu: « Ia sî văd şî pi aista l-ăi rupi.

Când s'o 'nflat iel s-al rupî, s'o rupt inima 'ntrânsu şî tot nu l-o putut rupi.

— Dizleagî-mă, mamî!

— Cum, dragu mami, n-al poţ rupi? Iel de-amu o slăghit cu totu.

Ie o chemat zmău şî iel o vinit şî l-o tăiet şî l-o hăcuit cum trebu. O pus carnea toatî într'on sac. Ochii i-o scos şi i-o pus în poliţî. O pus sacu pi cal ş'o dzîs: « Mult l-ai purtat źiu, mai poartă-l şî mort ».

---

[1]) vopsele.

desaźii i-o pus pi cal ş'o dzîs: « Na, du-lă; cum l-ai dus źiu, du-lă şî mort ! ».

20 Calu s'o pornit în lumi. S'o tras la poartî la sfânta Duminicî. Calu o nechedzat la poartî şî sfânta Duminicî, când l-o vădzut o dzîs: « He, he, hei, de-amu te-o gătit mă-ta ! ». O luoat desaźii di pi cal şî i-o dus înăuntru.

Undi n'aźiunźé bîcăţîca, puné di purśel şî l-o 'nchegat cu apî 'nchegătoari şî l-o 'nźis [1]) cu apî 'nźiutoari.

Când s'o tredzît, o dzîs: « He, he, hei, maicî, tari am mai adormit ! ».

— Şî nu-ş vinit [2]) calu la mini, nu mai iarai amu.

Da lui îi luasî ochii, iara chior.

21 Ileana ta s'o măritat dupî on zmău; i-i nunta az, sî duśi dila casa ta.

Oari cum sî fac ieu sî ies înaintea nunţîi ?

— Fă pi drumu ista, c'a sî treacî nunta pe iśi !

Când s'o dus, iara on văcari. Ş'o prins a striga la văcariu śeala: « Măi văcari, ia sî vii mai încoaśi ! ».

S'o dus văcariu.

L-o 'ntrebat: « Śi s'audi huiet ? ».

Da văcariu faśi: « S'o măritat Ileana lui Ion Făt-Frumos ! ».

Da pi undi-a sî treacî nunta ?

— Pe iśi !

— Pune-mă în ńijlocu drumului.

Viné nunta. Da călăreţîi: « Măi chiorule, fuźi din drum ». Călăreţîi o trecut înainti. Iaca şî căruţîli din urmî. Ileana cum l-o zărit, cum l-o cunoscut. O sărit din căruţî şî l-o 'nşfăcat în braţî. Da iel o întrebat: « Ileană, tu ieşti ? ».

— Ieu îs !

— Dă-ti 'n lături sî nu ti pălesc pi tini !

Când o zvârlit cu buzduganu, toatî nunta o uśis-o. Văcariu s'o ńierat.

18 Ş'o dischis poarta şî s'o dus calu la sfânta Duminicî. Ş'o ńihotit [3]) calu la poartî. Şî o ieşît sfânta Duminicî plângând: « He, he, ci, Ioneli, Ioneli, de-amu te-o gătit mă-ta ? ».

O luoat sacu śel cu carni şî l-o dus în casî şî l-o pus pe-o masî. Ş'o pus bîcăţîcî di bîcăţîcî şî l-o făcut om iarî. Ii puné apî 'ntrupătoari şi apî 'nźiutoari, tot di dâns'adusî. Undi n'aźiunźé di om, puné di purśel. Şî l-o făcut om întreg şî pi urmî l-o 'nźiet.

— Hei, Ioane, da amu cum ieşti ? Ion chior iara.

19 Da mă-sa, din urmî, măritasî pi Ileana Cosîndzana după on zmău.

Sfânta Duminicî al întreabî: « Ioan, mai ai tu puteri cum aveai ? ».

— Am, maicî, mai śevai di cum am avut-o, numa cî videri n'am !

Ţ-a da Dumnedzău şî videri !

O ieşit iel pi poartî 'n drum. Buzduganu tot cu dânsu. On văcari duśé vaśili la apî. Şî o strigat la dânsu: « Dă-ti măi, chiorule, din drum, c'ar sî vii nunta cu Ileana Cosîndzana ş'ar s ti calśi ş'ar s ti facî pulberi !

— Da pi undi ar sî treacî nunta ?

Da băietu o dzîs: « Pe iśea ! ».

— Du-mă şî pi mini în ńijlocu drumului, pi undi a sî treacî nunta !

L-o luoat văcariu şî l-o pus în ńijlocu drumului. Vaśili s'o dus, da văcariu şîdé s'al prăźeascî [4]) sî vadî şi-ar sî facî chioru 'n drum.

Când o prins a vini, nunta, câtî frundzî şî iarbî ! Striga la iel: « Dă-ti, măi chiorule 'n lături ! ». Când o aźiuns cucoana ńireasî drept dânsu, s'o ferit nunta di dânsu. Ńireasa o sărit źios din trăsurî, l-o cunoscut şî s'o apucat di gâtu lui. « He, hei, Ioani, Ioani, di grabî ş'o făcut mă-ta râs di tini ! »

---

[1]) înviat.

[2]) să nu fi venit.

[3]) nechezat.

[4]) privească.

— O trecut toatî nunta înainti?

Ia dă-ti 'n lăturí!

— O trecut, i-o răspuns ie.

Şî iel când o 'nvârtit buzduganu după nuntî, o fărmat tătî nunta, n'o rămas unu ziu, i-o făcut ţăndări.

20 — Hai, sî ni punim zios, Ileanî, sî-ni cauţ o leacî 'n cap. Cautând ie 'n cap, iel o adornit. Da iei i-o vinit o jăli şi i-o curs v'o trii picături di lacrăni pi faţa lui. Şi iel s'o fript di lacrănili selia.

— Si faşi Ileanî, se-i turnat pi faţa me, di m'ai fript aşa?

— Lacrinili meli îs serbinţ. Da o pasîri sus, deasupra lor, tot răcné: Ioani, Ioneli, zvârli buzduganu 'n sus şî ţîni palma, c'a sî chiši trii picături di sânzi şi sî dai pi la ochi şî ai sî faşi ochi mai frumoş di cum i-ai avut.

Iel o aruncat cu buzduganu 'n sus, ş'o ţînut palma ş'o chicat trii chicături di sânzi ş'o dat pi la ochi ş'o făcut ochi mai frumoş di cât i-avé.

Hei, ci, Ileanî, mânţâmăsc lui Dumnedzău cî am şi ieu videri. Hai la părinţii noştri. Iel m'o tăiet legat, da ieu s-al tai dizlegat!

Iel o ştiut şini l-o tăiet. Aşa i-o fost sî tragî păcatu.

Când o plecat Ileana de-acolo, măru, de-amu, sî usca. Când o azíuns ii acasî măru 'nverdză. Zmău s'o prišeput c'o 'nziet Ion Făt-Frumos şî s'o ascuns în beši. Mă-sa iar s'o făcut bolnavî când l-o văzut cî vini, ş-o dat iel bună dzîua ş'o spus:

— Dă-ni, mamî, sî mănânc şî ieu, c'aţ măritat pi Ileana Cosîndzana şî trebu s'aveţ mâncari din urma nunţîi. Pi Ileana n'o arătat-o.

Mă-sa o dzîs: « N'am nicî, mâncari, dragî mami.

— Ia du-ti şă-l adî pi tatî-nio, să-l văd şî ieu.

S'o dus mă-sa la zmău ş'o dzîs: « Hai, la Ionel, cî ti chiamî! ».

Zmău o vinit.

— Hei, tată, tu m'ai tăiet legat, da ieu am s ti tai dizlegat!

L'o luoat şi l-o šioplit cu barda ca

22 De-acolo o rămas cu Ileana şî s'o 'nturnat acasî la mă-sa. O tras pe-on câmp, mărgând spri casî. Ion i-o dzîs: « Ia catîni în cap, oleacî ». Da strîga unu din seri: « Ioani, Ioani, zvârli cu buzduganu 'n sus şi ţîni palma ş'a chica trii chicături di sânzi şă-i da la ochi şă-i faşi videri mai bunî di cum ai avut.

O dat cu buzduganu ş'o ţînut palma ş'o chicat seli trii chicături di sânzi ş'o dat la ochi ş'o făcut videri.

23 — Hadi, de-amu, Ileanî Cosîndzanî ş'om vidé si faşi mama. Zmău m'o tăiet legat, da ieu am s-al tai dizlegat.

S'o luoat şî s'o dus.

Măru Ileni sî uscasî, dacî iel o 'nzis, măru o prins a 'nverdzî şi a cânta păsăr'li. S'o dus iel la mă-sa: « Mamî, dă-ni sî mănînc. Amu după nuntî, trebu sî ai di mâncat! ».

Mă-sa i-o adus di mâncari.

— Du-ti şi chiamî şi pi tati-nio sî mănânsi.

— Da di undi ai, dragu mami, tatî?

— Du-ti ş'ăl chiamî, cî iel m'o tăiet legat, da ieu dizlegat.

S'o dus şi l-o adus pi zmău.

— Dă-ti, tatî, şî mănîncî cu mini!

I-o tăiet o urechi: « Mănîncî! ». I-o tăiet pi amândouî urechili: « Mănîncî! ». I-o tăiet nasu: « Mănîncî! ». Pi urmî l-o luoat şi l-o šioplit şî l-o tăiet bîcăţăli ş'o pus doispresi hărăbăli di lemni şî le-o dat foc şi l-o ars şî pi dâns.

Ş'o luoat senuşa sei ş'o vânturat-o 'n vânt.

24 S'o dus la mă-sa: « Mamî, hăi, cum ai gândit duńeta sî mă léźi sî mă tai zmău? De-oi śi ieu źinovat, oi svârli buzduganu 'n sus ş'a chica 'n capu ńeu şî m'a. uśidi pi mini. Di-i śi duńeta źinovat, a chica 'n capu duńetali şî te-a uśidi ».

O aruncat buzduganu ş'o chicat în capu mâni-sa, ş-o făcut-o turtî.

Ionel o luoat ş'o trăit cu Ileana Cosîndzana şi trăieşti şi-n dzîua di az.

pi śiurśeli; nu l-o uśis de-odatî, trosc! Şî o grămădit patrudzăśi di cari di lemni şî l-o pus deasupra ş'o dat foc la lemni ş'o ars tot şi s'o făcut śenuşî. Ş'o luoat lopata ş'o vânturat śenuşa śeia toatî 'n vânt.

— Ia sî văd a mai înźié iel, cum am înźiet ieu!

22 Hei, ci, mamî, śinî-i źinovat aiśi? Nu pot sî ti uśid pi măta, cum l-am uśis pi zmău ista. Da hai sî ni punim alăturea şi sî svârl buzduganu 'n sus. De-oi śi ieu źinovat, ari sî chiśi buzduganu drept în creştetu capului la mini. Da de-i śi măta, ari sî chiśi la măta!

Şî când o zvârlit cu buzduganu în sus, o chicat drept în creştetu capului la mă-sa ş'o 'ngropat-o 'n fundu pământului.

Ş'atunśia o rămas iel luńinat şî curat şî cu Ileana Cosîndzana pi braţîli lui. Ş'o trăit o vieaţî cu dulśiaţî, la câmp cu verdiaţî.

Ş'am luoat o muscî de-o urechi. Ş'am trântit-o de-on păreti, sî śii nebun śel di m'a credi.

Aşa-i povestia, aşa am auzît-o ş'aşa. v'am spus-o.

PETRE V. ŞTEFĂNUCĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PREOCUPĂRILE FOLKLORICE ALE TEOLOGILOR SIBIENI ÎNTRE 1871—1907 ȘI BIBLIOGRAFIA FOLKLORICĂ A REVISTEI «MUSA»

În anul 1865, studenții din anul al II-lea dela Seminarul Teologic sibian fac să apară o foaie, « Speranța », cu scopul: « una pentru a-și împărtăși reciproc ideile câștigate din orice ram al științelor, alta pentru a înființa o bibliotecă din venitul « Speranței », care să servească clericilor din institut ca un depozit de avere spirituală » [1]).

Primul număr a apărut la 30 Octomvrie, revista menținându-se până la 28 Mai 1867. În urma ei, « Speranța » a lăsat o bibliotecă de 58 volume.

Începând din anul 1868, teologii sibieni se întrunesc în conferințe, unde discută chestiuni de specialitate și, ceea ce este interesant de remarcat, sunt în corespondență cu societatea teologilor din Arad, propunând aceleași legături și teologilor din Cernăuți și Caransebeș. Propunerea arădanilor, la 1870, de a scoate un almanah toți teologii dela cele patru institute din Arad, Sibiu, Caransebeș și Cernăuți, constitue un fapt cultural a cărui importanță nu poate fi trecută cu vederea. Pentru serbările dela Putna, studenții dela Viena sunt în legătură și cu teologii dela Sibiu.

Din aceste conferințe ia naștere Societatea de lectură care se constitue la 14 Martie 1870 și este pusă subt patronajul mitropolitului Andrei Șaguna.

În afară de societățile studențești « România Jună » din Viena, « Petru Maior » din Pesta și « Iulia » dela Cluj, exemple de urmat erau destule în orașele ardelene: cele din Blaj, Beiuș, Satu-Mare, Oradea, Năsăud, Gherla, etc.

În anul școlar 1871/72, Societatea de lectură face să apară revista « Musa ». Compozițiile bune, citite în ședințele Societății, se publicau în revistă, care ieșea anual în câte 10—12 numere. Primul număr apare la 6 Noemvrie 1871, având următorul titlu: « Musa », « foaie beletristică

---

[1]) ROMUL FURDUI, *Istoricul Societății de lectură « Andrei Șaguna »*, « Musa » IX (1880—81), Nr. 6—7.

științifică », iar ca deviză figurează pe frontispiciu: « Când veți sta toți pentru unul și unul pentru toți, atunci și porțile infernului se vor sfărâma înaintea voastră ». Redactor e N. Petru Petrescu. Titlul este scris cu litere în relief, negru și roșu, încadrat într'un frumos chenar în aceleași colori. Este scrisă « cu literele lui Teodor Stavila ». Stavila era teolog în anul al II-lea. El se oferă să scrie revista în mod cu totul gratuit pentru întreg anul. Începând cu primul număr și continuând cu toți anii în care a apărut, « Musa » a rămas o revistă manuscrisă [1]). Din acest motiv, de bună seamă că nici nu a putut fi cunoscută decât în cerc restrâns, mai ales între teologi.

În articolul « Către lectori » din primul număr, redacția anunță apariția revistei tot la două săptămâni, în mărime de două coale « sub reviziunea domnului conducător al societății, de prezent Rev. Dom. Dr. Ilariu Pușcariu ». Ce va publica « Musa »? « Tot ce ar putea contribui la desvoltarea spiritului, operate proprii, traduceri bune, novele, chiar și povești populare, de vor fi frumoase ». După cum vedem, un program destul de larg, în care folklorul ocupă un loc foarte modest. Mai târziu producțiunile populare câștigă din ce în ce mai mult teren în paginile revistei. Explicația creșterii interesului pentru folklor vom căuta să o dăm mai încolo.

Unde se publica folklor la data apariției « Musei » și de unde puteau lua îndemnuri pentru culegeri teologii sibieni? Iată întrebări la care ne vom strădui să răspundem în cele ce urmează.

« Depozitul de avere spirituală », de care vorbește istoricul societății, a crescut, fie prin donații [2]), fie prin abonamente de periodice sau prin trimiterea lor în mod gratuit. Într'o dare de seamă asupra activității Societății pe anul școlar 1874/75 [3]) sunt menționate revistele și ziarele pe care Societatea le-a primit în cursul anului. Astfel sunt: « Columna lui Traian » (Buc.), « Predicatorul săteanului român » (Gherla), « Biserica ortodoxă română » (Buc.), « Orientul latin » (Brașov), « Federațiunea » (Pesta), « Gura satului » (Arad), « Trompeta Carpaților » (Buc.), « Transilvania » (Brașov), « Convorbiri Literare » (Iași), « Albina » (Pesta), « Economul » (Blaj). Despre « Telegraful Român » se spune că « deși s'a cerut de mai multe ori gratis nu am avut fericirea a-l putea căpăta ». « Trompeta Carpaților », « Transilvania », « Convorbirile », « Albina » și « Eco-

---

[1]) Revista existând într'un exemplar unic, am crezut că e bine să dăm aceste lămuriri asupra ei.

[2]) Între donatori sunt menționați — în afară de studenții teologi și profesorii lor — Ion Nenițescu-Berlin, Dr. Paul Vasici, văduva lui Andrei Mureșeanu-Brașov, Vasile Alecsandri, Academia Română, Gheorghe Sion, « Astra », « Albina », Silvestru Morariu Andreievici, mitropolitul Bucovinei, D. Sturdza, V. Craft, N. Ciurcu, etc.

[3]) « *La finitul anului școlastic* 1875 », « Musa » IV (1874—75), Nr. 20.

nomul » au fost trimise societății gratuit. Este cea dintâi dare de seamă unde aflăm aceste prețioase informațiuni.

Începând cu anul 1880, « Musa » face amintire an de an despre revistele primite. Numărul acestora sporește considerabil în anii următori, în comparație cu cele amintite de noi.

Legăturile « Convorbirilor » cu Sibienii sunt vechi, ele datând chiar dela apariția revistei ieșene [1]). De altfel, Sibiul a fost un însemnat centru de răspândire a junimismului în Ardeal [2]). Profesorul seminarial Ilarion Pușcariu, cel dintâi conducător al Societății teologilor, face mai multe abonamente la Sibiu pentru « Convorbiri ». Negruzzi îi mulțumește printr'o scrisoare din 23 Aprilie 1874 [3]).

Nu știm dela ce dată primesc teologii din Sibiu « Convorbirile », dar în 1874/75 revista le era trimisă gratuit, după cum am văzut, și apoi continuă să o primească, gratuit sau cu abonamentul plătit, atâta timp cât a apărut « Musa ».

La « Convorbiri », studiile și culegerile de folklor erau ținute în mare cinste. Spicuim câteva din primii ani ai « Musei ». Miron Pompiliu comunică redactorului « Convorbirilor », că a cules balade, cântece și hore, mai ales de pe Valea Crișului Negru [Șteiu] și din jurul Sibiului [Gura Râului] și publică, în « Convorbiri », două balade: « Feciorul și pedepsirea Maică-sa » și « Drăguța înșelată » [4]), anunțând și apariția colecției « Balade populare române » [5]).

Revista revine asupra poeziilor populare ale lui Pompiliu și publică o baladă, « Giurgiu » [6]), de data aceasta luată din volum. Miron Pompiliu continuă publicarea « poeziilor populare de peste Carpați » [7]). Folkloriștii « Convorbirilor » din anii următori sunt, pe lângă Miron Pompiliu, Ioan Slavici, G. Vârnav-Liteanu, A. Lambrior, Ion Creangă, G. Dem. Teodorescu, S. Fl. Marian, Th. T. Burada, Gr. Sima, Elena Sevastos [8]), etc.

Folklorul din « Convorbiri » era urmărit de aproape de teologii sibieni. Vasile Albu publicând o baladă în « Musa » [9]) o însoțește de următoarea

---

[1]) D. ST. PETRUȚIU, « *Telegraful Român* » *și literatura de peste Carpați*, « Gând Românesc » I (1933), p. 167 seq.

[2]) ION BREAZU, *Literatura Tribunei*, « Dacoromania » VIII (1934—35), p. 13 seq.

[3]) IDEM, *ibid.*, p. 11, nota 1.

[4]) Anul III (1873—74), p. 301.

[5]) Care a și apărut în 1870 cu sprijinul « Junimei », dedicată « Societăților literare a studenților Români de peste Carpați ».

[6]) Anul IV (1870—71), pp. 118—120.

[7]) *Ibid.* V (1871—72), pp. 113—116 și 295—296.

[8]) Vezi bibliografia completă a folklorului publicat în « Convorbiri Literare » la M. SÂNZIANU, «Convorbiri literare », *Indice bibliografic* 1867—1937. Buc., 1937, pp. 61—66, cap. XXIX. Folklor.

[9]) Anul XXXI (1902—903), Nr. 1.

notiță: « N. B. Această poezie e variantă la Todorel Todor, publicată în « Convorbiri Literare » Nr. 10, 19, 20 deși nu-i așa completă » [1]). N. Petru, primul redactor al « Musei », colaborează chiar la « Convorbiri ». El trimite spre publicare « Cântece populare din Transilvania » [2]).

Revista ieșană fiind cunoscută teologilor sibieni, probabil datorită în special profesorului Ilarion Pușcariu, care era în bune raporturi cu fruntașii junimiști, producțiile populare din paginile ei au putut forma un îndemn la preocupări asemănătoare.

Între revistele vremii era una cunoscută de toată suflarea românească, în paginile căreia se întâlnesc foarte frecvent nume consacrate de folkloriști de pretutindeni, alături de altele, care au rămas neștiute în cercuri mai largi, cu toată munca lor de albine vrednică de admirație. E vorba de « Familia » lui Iosif Vulcan.

După informațiile de până acum, nu putem ști cu siguranță de când a fost trimisă « Familia » Societății teologilor dela Sibiu. Cea dintâi evidență a revistelor intrate la Societate o avem din anul școlar 1874/75. În aceasta însă nu este amintită și « Familia ». Abia cu șase ani mai târziu, în raportul de fine de an asupra activității anului școlar 1880/81, este menționată și ea [3]). « Familia » însă era binecunoscută teologilor dela Sibiu, cu mult înainte de a se face mențiune despre aceasta în « Musa ». Primul redactor al « Musei », N. Petru Petrescu, cel care trimitea poezii populare la « Convorbiri », colaborează și la « Familia ». Înainte chiar de apariția « Musei », apar în « Familia » [4]) « Cântece poporale » de N. Petru Petrescu.

În primii ani de apariție a « Musei » (1871 și 1872), în « Familia » publică folklor: Valeria Bianu, « Doine din jurul Mediașului »; Tit Bud, « Doine din Maramureș »; Vasile Budescu, « Suspinul miresei » (cântece), « Doine », « Doina Lotrului », « Dorul Anei », « Doina »; Emil Daschevanu, « Calapod paharnic și Ileana », baladă din Bucovina; N. Densusianu, « Elementul istoric în poezia poporală »; M. Domide, « Cununa, datină poporală »; P. Draga, « Doine din Ardeal »; I. C. Drăgescu, « Târgul de dat la Găina »; Ana și Emilia Farcașiu, « Doine din Biharia »; I. Lapedatu, « Doine de lângă Sibiu »; Anastasia Leonescu, « Doine de lângă Surul în Transilvania »; At. M. Marienescu, « Gruia Novac și fata de latin », « Satire poporale », « Pitic, piticot, staticot (Ființe mitologice daco-romane) », « Codreanul florilor și calul lui », baladă, « Fata română », doină,

---

[1]) E vorba de balada publicată de E. Hodoș în « Conv. Lit. » XXXVI (1902), pp. 898—905.

[2]) « Conv. Lit. » V (1871—72), pp. 357—360.

[3]) « Musa » IX (1880—81), Nr. 7.

[4]) Anul VI (1870), pp. 103, 247.

« Pricolicii », « Baba Dochia și babele »; Teodor Mihnea, « Doine din Maramureș », « Grâul, mirul și vinul », colindă din Maramureș, « Descântec de deochiu din Maramureș »; V. Moga, « Doine din jurul Aradului »; N. F. Negruțiu, « Văleanu », baladă din Transilvania; Rubin Patiția, « Târgul de fete la Găina »; Paulina Pelle, « Doine din Satu-Mare »; N. Petru, « Poezii poporale »; B. S. Podoabă, « Doine din jurul Clujului »; A. M. Pop, « Doine din Câmpia Transilvaniei »; Clemente Pop, « Doine din Sălaj »; Sofia Seculianu, « Doine din jurul Timișoarei »; Silviu Sohorca, « Satire poporale », « Doine din Valea Someșului », « Codreanu și mama sa », baladă; Veronica B. Tamașiu, « Doine din Transilvania »; C. H. Turtureanu, « Doine de lângă Gherla ».

Am menționat cuprinsul folkloric al « Familiei » pe doi ani, pentru a ne da mai bine seama de bogăția și varietatea lui.

Numele lui N. Petru dela Sibiu îl întâlnim și în anii următori. Astfel în « Familia » din 1873, p. 79, publică « Doine și hore poporale » (din jurul Sibiului).

Folklorul dela « Familia », cules aproape din toate regiunile locuite de Români, dacă n'a putut oferi Sibienilor un criteriu sigur de orientare în acest domeniu, a fost — fără îndoială — o pildă vrednică de urmat. Și a fost urmată.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Între 1875 și 1882 Iosif Vulcan scoate, întâi la Pesta, apoi la Oradea, « Șezătoarea » pentru popor. Programul « Șezătorii » este schițat de Vulcan astfel: « Foița mea, ferindu-se de politică, va cuprinde de toate, ce după părerea mea poporul va ceti cu plăcere: balade, doine și hore, povestiri, întâmplări, învățături, anecdote, cimilituri și altele. Scopul meu de frunte este a o lăți-cât mai mult în popor, căci printr'însa se va desvolta gustul de citire, și astfel va face loc și altor scrieri » [1]).

A început să apară la 1 Ianuarie 1875, odată pe lună, după cum a fost anunțată. « Șezătoarea » cuprinde mai ales prelucrări folositoare și distractive pentru săteni, potrivit caracterului ei. Se întâlnește însă în paginile ei și foarte mult folklor. Între primii colaboratori întâlnim pe At. Marienescu și S. Fl. Marian. De asemenea pe teologii sibieni N. Petru și Simion Medrea.

« Musa » a crescut oarecum în umbra « Telegrafului Român ». Coloanele « Telegrafului » ofereau deseori ospitalitate încercărilor teologilor. Manifestările publice ale Societății acestora, ca de exemplu serbarea anuală din 29 Nov., dată în onoarea zilei onomastice a Mitropolitului Șaguna, erau urmărite cu grije și despre ele se făceau dări de seamă în « Telegraf ». Începând cu Nr. 1 din anul VI (1877/78), « Musa » adoptă ortografia « Telegrafului Român ». Schimbarea o anunță o notiță, la « Varietăți », cu

---

[1]) « Transilvania » VIII, 1875, Nr. 3.

următorul cuprins: « În ședința ordinară ținută la 19 Martie 1878 st. v., societatea hotărăște ca « Musa » să se scrie cu ortografia « Telegrafului Român », cu sedile (codițe) ». Totuși, îndrumările pentru preocupări folklorice, primite de studenții teologi dela « Telegraful Român », în primii ani de apariție a « Musei », trebue să fi fost de mică însemnătate, deoarece în acest timp se întâlnește puțin folklor în « Telegraf ». At. Marienescu se ocupă de « Sărbătorile florilor », arătând foloasele etnobotanice și de medicină populară și linguistică a culegerii lor [1]). N. P[etru] P[etrescu] urmărește formulele de salut la popoarele vechi și moderne, ocupându-se de formulele de salut și la țăranii români [2]). Tot Petru Petrescu publică, în același an, o încercare despre: « Datinile la înmormântarea morților din vechime până în timpurile noastre », după Schwanenfeld [3]). Aceluiași autor, care de data aceasta nu mai semnează decât Petru, i se datorește și: « Sărbătoarea bunei vestiri și unele superstițiuni împreunate pe alocurea cu dânsa » [4]).

Mai târziu, « Telegraful » devine mult mai primitor pentru folklor. Vasile Bologa publică aici o întreagă colecție de poezii populare [5]).

Dacă, cel puțin în anii dintâi ai « Musei », articolele de cuprins folkloric se întâlnesc în « Telegraf » întâmplător, ziarul sibian nedând o atențiune deosebită producțiilor populare [6]), întrucât acestea nu formau un esențial punct programatic, totuși, mult-puțin cât era, folklorul « Telegrafului » a însemnat un accentuat și permanent îndemn pentru teologi, date fiind raporturile dintre « Musa » și « Telegraf » sau, mai exact, dintre teologi și profesorii Seminarului, trecuți, aproape toți, prin redacția « Telegrafului ».

Șaguna însuși are multă înțelegere pentru poezia populară. Prin circulara Nr. 1010 din 6 Dec. 1859, către preoți și învățători, cere acestora să culeagă poezii populare și să le trimită lui At. Marienescu [7]).

În « Foișoara Telegrafului Român » — care trebue să fi fost cunoscută teologilor, tot așa de bine ca și « Telegraful » —, în răstimpul de doi ani cât a apărut (1876 și 1877), s'au publicat abia două articole de cuprins folkloric, amândouă ale lui At. Marienescu și anume: « Păcurarul și Elena, poveste populară explicată » [8]), în care arată corespondența personajelor

---

[1]) « Telegraful Român », 1871, Nr. 20.

[2]) *Ibidem*, 1872, Nr. 11, 12.

[3]) *Ibidem*, 1872, Nr. 22—27. Vezi despre aceasta și bibliografia, în « Anexă », Nr. 61

[4]) *Ibidem*, 1872, Nr. 26.

[5]) Anul 1889, Nr. 118—128. Despre această colecție vezi bibliografia, în Anexă, Nr. 6—8; 10—13.

[6]) Despre programul « Telegrafului Român » vezi anul 1887, Nr. 74.

[7]) AT. M. MARIENESCU, *Epistolă deschisă către domnii protopopi, preoți, profesori, învățători și către literații români*, « Albina » V (1870), Nr. 8.

[8]) « Foișoara Telegrafului Român » I (1876), pp. 19, 29.

și motivelor din povestea românească cu cele din mitologia greacă, iar al doilea: « Câteva observații critice (Domnilor P. Hașdeu și A. Cihac) » [1]), în care autorul dă unele explicații din domeniul mitologiei și a datinilor populare, menite a elucida originea câtorva cuvinte care formează obiectul polemicei între cei doi învățați. E vorba de cuvintele: tărâm, urdă, iele, turcă.

Tot în « Foișoară », I. Popea publică o conferință ținută la Brașov, în care, între alte sfaturi date « junimei studioase », dă și următoarele privitoare la producțiile populare: « Cu deosebire însă să-i placă a ceti poeziile populare, în care se reflectează mai bine ca oriunde, caracterul poporului român; căci ele cuprind toate pornirile naturii sale și toate razele geniului său. Comori neprețuite de simțiri duioase, de idei înalte, de notițe istorice, de obiceiuri vechi și mai ales de frumuseți originale, adesea fără asemănare în literaturile străine, — poeziile populare, fără dată sigură și fără nume de autori, ascunse de veacuri ca niște pietre scumpe în sânul poporului român, alcătuesc averea cea mai frumoasă națională, titlul etern de glorie pentru națiunea română » [2]).

Și înainte de « Tribuna » se publica folklor în periodicele ardelene. În niciun ziar însă nu s'a făcut ca aici un principiu din cultul folklorului [3]). Numele lui Ion Pop Reteganul, Iuliu T. Mera, Grigore Sima a lui Ion, Ion Berescu, I. Trimbițoiu, Avram Corcea, Const. Pepa, sunt des întâlnite în paginile ziarului sibian. Chiar dela începutul apariției lui (1884), acesta a fost trimis și teologilor dela Sibiu, așa că folklorul publicat în coloanele « Tribunei » le era cunoscut [4]).

« Tribuna » prețuiește folklorul, face propagandă și dă îndrumări pentru culegerea materialelor folklorice [5]).

---

[1]) *Ibidem* I (1876), pp. 59, 68, 76, 86.

[2]) *Ibidem* II (1877), p. 15.

[3]) ION BREAZU, *Literatura Tribunei*, « Dacoromania » VIII (1934—35), p. 46 seq.

[4]) O judicioasă privire de ansamblu asupra folklorului « Tribunei » vezi la BREAZU, *o. c.*, p. 46 seq.

[5]) Iată de exemplu, sfaturile pe care le dă Ion Pop Reteganul, prin coloanele « Tribunei », în privința culegerii folklorului versificat:

« 1. Materialul ce iese din gura poporului rimat: cântecele, descântecele, colindele, etc., să-l scrie chiar așa după cum îl exprimă poporul, fără a adăoga sau lăsa ceva afară. De crede, că vreun cuvânt oarecare, nu e înțeles de mulțimea Românilor — explice-l, de crede că nu s'ar putea exprima chiar după cum îl exprimă poporul în acel ținut, pună-i semne oricâte și explice această împrejurare, dar nu-l înlocuiască cu altul pentru cât bine e în lume.

« 2. Fiece poezioară, cântec și descântec ori colindă, trebue scrisă pe foiță separată, ca să o poți pune unde vrei și când vrei, ca pe o carte de joc. Aceasta ajută studierea și ordonarea materiei.

Între revistele de circulație largă, cu înțelegere și primitoare pentru folklor, trebue să menționăm, în rândul întâi, pe lângă cele de până acum și revista « Transilvania ». Aceasta a fost trimisă teologilor dela Sibiu chiar dela apariția « Musei ». În acești ani de început, publică profesorul Grigore Silași în coloanele ei o prețuire dreaptă a folklorului și literaturii populare [1]).

Dela Gherla, teologii primesc « Cărțile săteanului român » și « Amicul Familiei », amândouă redactate de Nicolae Fekete Negruțiu. În « Cărțile săteanului român » se publica multă literatură populară și folklor, nu însă cu vreun scop științific, ci pentru uzul sătenilor. La « Amicul Familiei » colaborează cei mai buni folkloriști ai vremii, ca S. Fl. Marian, Grigore Sima a lui Ion, etc. Marian publică doine poporale sau descântece din Bucovina sau se ocupă de datini și credințe în legătură cu ornitologia. Gr. Sima trimite la « Amicul Familiei » cântece populare.

Numele lui S. Fl. Marian îl întâlnim și în « Observatorul » lui G. Bariţiu dela Sibiu, de asemenea cunoscut teologilor. Aici lansează « Apelul literar către toți Românii ca să-i trimită, « dacă nu vor fi știind nicio legendă, nicio datină sau credință, niciun cântec sau proverb, etc., etc. ceea ce cu greu îmi vine a crede, apoi binevoiți a-mi comunica măcar toate numirile poporale ale paserilor, dimpreună cu diminutivele lor, și tot modul de pronunțare vulgară a acestora » [2]). Tot aici, Aurelia Vlad născ. Bariţiu, publică « Poezii poporale (Orăștie și jur) » [3]).

Ne-am ocupat până aci de câteva dintre numeroasele periodice, pe care rapoartele anuale ale Societății de lectură, publicate în « Musa », le arată ca fiind trimise Societății și deci cunoscute teologilor. Îndemnuri erau destule și pilde de urmat la fel.

« 3. La finea fiecărei poezii să pună locul, de unde a cules-o, şi ţinutul, unde se află acel loc; aceasta pentru trebuinţa filologului ».

Iar, mai departe, vorbind despre culegerea materialului în proză:

« Materialul ce ni-l oferă poporul în proză, cum sunt poveştile, basmele, credinţele deşarte ş. a. acestea întrucât numai este cu putinţă încă să le punem pe hârtie cum ies din gura povestitorului. Drept este că aceasta este aproape imposibil unui popor ce nu ştie stenografia; iar stenografia câţi o ştiu din cărturarii noştri dela sate? Să se nizuiască însă culegătorii de astfel de material al literaturii poporale a-l pune pe hârtie — dacă nu pot chiar atât de frumos ca badea Ioan sau Nichita —, cel puţin adoptând şirul ideilor şi vorbelor mai uzitate. La finea acestora să pună apoi locul, de unde le-au adunat, şi ţinutul unde se află acel loc ». (ION POP RETEGANUL, *Despre modul de a aduna materialul literaturii poporale*, « Tribuna » VII (1890), Nr. 120).

[1]) GR. SILAŞI, *Insemnătatea literaturii rom. tradiţionale*, « Transilvania » VIII (1875) Nr. 3—5.

[2]) « Observatorul », 1880, Nr. 59.

[3]) *Ibidem*, 1880, Nr. 26, 28.

Să vedem cum lucrează teologii dela Sibiu?

Prilejuri erau pentru a veni în contact cu poporul, mai ales în timpul vacanțelor. Cei mai mulți dintre ei erau fii de țărani, așa că multe obiceiuri populare le erau bine cunoscute de acasă. Pentru culegerea folklorului versificat, de bună seamă vor fi fost folosite vacanțele. Putem presupune deci, că locul culegerii — dacă nu în toate cazurile, dar cel puțin în majoritatea lor —, este locul de naștere al teologilor.

Odată materialul cules, era prezentat în ședințele Societății, pentru a fi discutată valoarea lui. În revistă nu era publicat până ce conducătorul Societății, întotdeauna un profesor, nu-și spunea părerea [1]). Valoarea materialului folkloric era judecată numai subt raport estetic, cel puțin în primii ani [2]). Important era ca materialul să fie și inedit. Unii colaboratori ai « Musei » reușeau uneori să înșele vigilența colegilor și să strecoare în revistă producțiuni proprii, dându-le drept populare. Așa se explică faptul că întâlnim câteodată în « Musa » versuri care nu au popular decât factura lor. Adăogirea de versuri nouă și înlocuirea celor populare cu creații proprii sau înlocuirea cuvintelor numai, erau cazuri destul de frecvente. În anii de început mai ales, teologii lucrează destul de neștiințific. Era și de așteptat. Trebue să ne gândim însă că suntem în primii ani după 1870, în plină epocă de romantism a folklorului, când Atanasie Marienescu este autoritate nediscutată în această disciplină.

Având cunoștință de felul cum se făceau culegerile folklorice în altă parte, după cum am văzut, problema adunării acestui fel de materiale și a publicării lor devine o preocupare esențială a viitorilor preoți. Iată hotărîrile pe care le iau în această privință:

« Poeziile poporale să se publice, întrucât se poate, întocmai cum se aud și culeg din gura poporului, rezervându-și astfel comitetul și respective societatea, dreptul de a delibera asupra unei poezii poporale numai întrucât este ea (în întregitatea ei) sau nu vrednică de a fi eternizată și păstrată în foaia « Musa ». Schimbăm prin aceasta abuzul din trecut de a ciungări și modifica poeziile poporale, după bunul plac al unuia sau altuia, și astfel vom primi toate poeziile poporale care nu cuprind trivialități sau tocmai niște versificări fără nicio măduvă și înțeles. În genere... corecțiuni (afară de erorile de peană) absolut să nu se facă nici de comitet, nici de societate în ele. Vom păstra toate provincialismele din aceste poezii și în caz de lipsă, în note, le vom comenta și compara cu altele, căci numai astfel credem că vor putea servi poeziile poporale de obiect de studiu adevărat și nefalsificat pentru cei ce se interesează de popor, de vieața, datinile și limba lui; numai astfel are înțeles și se recomandă introducerea

---

[1]) « Musa » I (1871—72), Nr. 6, « Poșta Redacției ».

[2]) Cf. articolul *Către lectori* « Musa » I (1871—72), Nr. 1.

de variante din diferite ținuturi în foaia « Musa »: ca adecă să servească de obiect de studiu celor chemați. De aceea se cere dela cei ce culeg poezii poporale ca să însemne cu acurateță ținutul și localitatea de unde le-au cules » [1]).

E interesant de observat că, în urma acestor hotărîri, culegerile încep să fie făcute pe baze științifice.

Între genurile folklorice, baladele, doinele și strigăturile sunt mai bogat reprezentate în « Musa ». Materialul fiind abundent, s'a simțit uneori nevoia ca aceste feluri de producții să se publice într'un supliment aparte. « Musa » din 1884/85, Nr. 1, cuprinde, ca parte integrantă, « Fascicolul de poezii poporale ». La fel Nr. 1 din 1885/86. În acest fascicol nu se publica altceva decât poezii populare culese de teologi, corpul revistei rămânând rezervat preocupărilor de altă natură.

Printre cei mai harnici culegători de folklor versificat trebue să amintim în locul întâi pe Vasile Bologa. A adunat materiale din Geoagiul-de-Sus, jud. Alba. Cum bine zice în titlurile culegerilor sale, poeziile sunt: « adunate și întocmite ». Prin « întocmite », trebue să înțelegem un foarte răspândit obiceiu al vremii, de a adăuga ici un vers, colo un cuvânt numai, sau de a proceda tocmai dimpotrivă, după priceperea fiecăruia. În afară de aceste scăderi, care nu sunt numai ale lui, Bologa lucrează în general bine și meritul lui constă mai ales în faptul, că a lăsat în coloanele « Musei » cea mai bogată colecție de poezii populare a acestei reviste. Prin 1881/82, fiind el însuși redactor al revistei, preocupările folklorice ale teologilor iau un avânt necunoscut până acum. A continuat activitatea și după terminarea studiilor teologice. În 1889 publică în « Telegraful Român » o parte din poeziile care mai fuseseră publicate în « Musa ». Ca profesor la « Școala civilă de fete a Asociațiunii » și la Liceul de Stat din Sibiu, continuă culegerea poeziilor populare, de data aceasta cu ajutorul elevilor săi. O parte din rodul muncii acestor ani a fost dat la lumină prin publicarea volumului: « Colinde poporale din Ardeal. Culese la Sărbătorile Nașterii Domnului în 1900 ». (Sibiu, 1937). Cu un an mai înainte a publicat, tot la Sibiu: « Poezii poporale din Ardeal. O mie de bucăți culese între anii 1880—1905 ».

În Geoagiul-de-Sus face culegeri și Vasile Albu. Acesta e un culegător bun, păstrează peste tot forma populară, fără a interveni cu vreo schimbare.

Trebue să mai remarcăm, pentru calitatea lor, culegerile de doine și strigături făcute de Anania Boldor, Ioan Duma și Teodor Stavila. Boldor publică materiale « de pe Mureș din jurul Turdei ». Indicațiile pe care le dă Duma, în privința locului unde a auzit poeziile populare, sunt destul

---

[1]) « Musa » XIII (1884—85), Nr. 6.

de vagi. El culege « de pe Valea Murășului » sau, cum spune altădată, « din jurul Reghinului Săsesc ». Am reprodus mai sus, normele adoptate de teologi pentru culegerea producțiunilor populare și publicarea lor în « Musa ». La întocmirea culegerii sale, Duma le observă cu stricteță. El păstrează întocmai versul popular, iar cuvintele regionale le glosează. A cules materiale mai puține decât Bologa, dar calitativ îi este superior acestuia.

Din regiunea Reghinului culege poezii populare și Teodor Stavila. Activitatea lui Stavila este redusă, îl menționăm însă la acest loc pentrucă publică poezii populare în anii de început ai « Musei », fără a face vreo schimbare în textul popular.

Trebue să observăm că culegătorii nu disting genurile. În general nu prea fac deosebire între doine și strigături, ceea ce de altfel nu e de loc surprinzător. Localitatea, în mod exact, este rareori arătată de folkloriștii « Musei ».

Poveștile sunt mai slab reprezentate în revista teologilor sibieni. O atenție deosebită merită cele două din ciclul « Lenore », tipul logodnicului-strigoiu, și interesanta poveste culeasă de G. Moian: « Archirie și Anadan ».

Unii dintre teologi utilizează materialul folkloric pentru studii. Acestea au rămas însă simple încercări de tinerețe, fără a aduce vreo contribuție sau lumină nouă asupra problemelor de care se ocupă.

Asupra datinilor și obiceiurilor descrise în « Musa », observăm că sunt unele deosebit de importante, atât pentru obiceiul în sine cât și, mai ales, pentru data la care se face descrierea lui. În primul loc trebue să amintim « Datinile Brașovenilor din suburbiul Scheiu la sărbătorile Paștilor » de V. Voina. Tot în această ordine de idei menționăm « O privire asupra procedeului de pescuit pe la noi » de Ioan Capătă. Nu știm bine unde se practică obiceiul prezentat de Capătă, în tot cazul undeva pe Oltul Transilvaniei, căci în descriere este deseori numit Oltul. Lăsând la o parte considerațiile personale ale autorului, descrierea din 1878/79, este bine făcută și, prin vechimea ei, câștigă în importanță. Nu trebue să scăpăm din vedere nici « Datinile poporului român pe la Crăciun și anul nou (de prin Nordul Transilvaniei) » de Leo Buzdug, « Obiceiul la ospețele românești din jurul Cohalmului » de Eugen Popescu, dar mai ales sistematica descriere a tovărășiilor de feciori: « Un obiceiu de Crăciun de pe Valea Hârtibaciului » făcută la 1896/97, de Iacob Manuil.

Între folkloriștii « Musei » sunt unii care s'au remarcat și în paginile altor reviste. Trebue să amintim în acest loc pe teologul N. Petru, colaborator cu poezii populare la numeroase reviste de circulație largă. Niciunul însă, dintre cei care și-au început activitatea la « Musa », nu a continuat-o și mai târziu pe plan mai vast, în afară de Vasile Bologa. Au rămas

folkloriști ocazionali, publicând — după împrejurări — când ici, când colo, materiale risipite în diferite periodice. Nu trebue să pierdem din vedere însă că în periodicele ardelene, cel puțin în epoca ce ne interesează, folkloriștii cei mai numeroși sunt intelectualii satelor: preoții și învățătorii. Iar dacă ne gândim la marea desvoltare pe care au luat-o preocupările de această natură, fie în reviste sau ziare, fie chiar în gazete pentru popor, credem că e interesant de știut în ce măsură acești folkloriști erau la curent cu modul de culegere și ce colecții cunoșteau. Această problemă odată limpezită, ne va fi mai ușor și să judecăm valoarea culegerilor făcute de ei.

ANEXĂ

BIBLIOGRAFIA FOLKLORICĂ A REVISTEI « MUSA »

Pentru o mai exactă apreciere a activității folklorice a teologilor sibieni din timpul apariției « Musei », am crezut potrivit să întocmim o bibliografie a folklorului publicat în această revistă. Ne-am străduit să grupăm titlurile într'o ordine științifică — atât cât s'a putut. Astfel am întocmit următoarele capitole: « Balade. Doine. Strigături »; « Povești »; « Datini și obiceiuri »; « Încercări de studii » și « Diverse ». Deoarece toate titlurile sunt cuprinse în aceeași revistă, nu am mai notat și numele ei. Cifrele romane arată anul de apariție al « Musei », iar anii calendaristici din paranteze, sunt anii școlari. În anii dintâi de apariție, « Musa » a fost paginată. Paginația nu se continuă însă până la sfârșit. De aceea noi nu am indicat paginile unde se află materiale folklorice, ci numerele de revistă. Pentru același autor s'au făcut mai multe fișe când materialele culese, chiar dacă sunt de aceeași natură, sunt publicate în numeri diferiți sau comportă observații analitice sau critice diferite. Observația din paranteză « Fără informator », însemnează că nu e cunoscut nici informatorul, nici locul culegerii.

BALADE. DOINE. STRIGĂTURI

1. *Albu, Vasile.* Poezii poporale din Munții Apuseni /Geoagiul-de-Sus[-Alba]/. Culese de —. XXXI (1902/903), Nr. 1.

O baladă. La « Poartă la Țarigrad » se însoară un voinic cu o fată săracă, iar în scurt timp merge să o vândă, din cauza sărăciei, în târg la Baia-Mare. Aici vrea să o cumpere un Turc, care e chiar fratele fetei. Aflând aceasta, Turcul dă voinicului bani și îi lasă nevasta să trăiască în pace.

Poezia e însoțită de următoarea notiță: « N.B. Această poezie e varianta la Todorel Todor, publicată în « Convorbiri Literare » [XXXVI (1902), 898—905], Nr. 10, 19, 20, deși nu-i așa completă ».

2. *Albu, Vasile.* Poezii poporale din Munții Apuseni /Geoagiul-de-Sus[-Alba]/. Culese de —. XXXI (1902/903), Nr. 2.

Sora își otrăvește fratele, la cererea iubitului, pentru ca acesta să o ia în căsătorie.

Neluând-o nici după otrăvirea fratelui — de teama de a nu păţi şi el la fel — fata îl blastămă.

3. *Albu Vasile*. Poezii poporale din Munţii Apuseni /Geoagiul-de-Sus[-Alba]/. Culese de —. XXXI (1902/903), Nr. 4.

3 doine. Culegătorul păstrează forma populară.

4. *Boldor, Anania*. Strigături de pe câmpie culese de —. XXI (1892/93), Nr. 9—11.

12 doine şi 11 strigături redate în forma populară, aşa cum au fost auzite.

5. *Boldor, Ananie*. Strigături de pe Mureş din jurul Turdei, culese de —. XX (1891/92), Nr. 2.

Culegătorul nu face deosebire între doine şi strigături. Subt acelaşi titlu, de strigături, publică şi doinele şi, aceasta cu mai multă dreptate, versurile de autoironizare.

6. *Bologa, Vasile*. « Cântece populare » din ţinutul Albei-Iulie (: Transilvania :) [Geoagiul-de-Sus,-Alba], adunate şi întocmite de —. X (1880/81), Nr. 1.

3 balade numerotate I—III. Publicate şi în volumul aceluiaşi « Poezii poporale din Ardeal. O mie de bucăţi culese între anii 1880—1905 », Sibiu, 1936, pp. 32—36. În volum sunt numerotate 96—98. Balada Nr. 96 din volum (p. 32), publicată şi în « Musa », a fost publicată şi în « Telegraful Român » 1889, Nr. 118, numerotată I, cu unele schimbări de cuvinte. La fel, balada Nr. 97 din volum (pp. 32—33), publicată şi în « Musa », a fost publicată în « Telegraful Român » 1889, Nr. 118, numerotată II. Unele versuri din « Telegraf » n'au mai trecut în volum.

7. *Bologa, Vasile*. Cântece populare din ţinutul Albei-Iulie [Geoagiul-de-Sus-Alba]. X (1881/82), Nr. 5.

1 baladă numerotată IV. Republicată în volum subt Nr. 99 (pp. 36—38). Textele nu sunt perfect identice. Inainte de a fi publicată în volum, balada a mai fost publicată în « Telegraful Român », 1889, Nr. 119—120.

Tot acolo — în « Musa » — 2 cântece, numerotate V—VI. Publicate în volum, p. 9, Nr. 1—2. Aceleaşi 2 cântece sunt publicate şi în « Tribuna » 1889, Nr. 231. Poeziile din « Tribuna » sunt identice cu cele din « Musa ». În volum au suferit unele schimbări.

8. *Bologa, Vasile*. Cântece poporale din ţinutul Albei-Iulie [Geoagiul-de-Sus-Alba]. X (1881/82), Nr. 7.

4 cântece numerotate VII—X. Publicate în acelaşi volum, pp. 9—10, Nr. 3—4 şi pp. 38—40, Nr. 100—101. Unele evidente completări ale culegătorului din « Musa » nu mai apar în volum. În acelaşi număr al « Musei » începutul unei balade : Dăianu. Poeziile din volum Nr. 3 (pp. 9—10), Nr. 4 (p. 10), Nr. 100 (pp. 38—39), Nr. 101 (pp. 39—40), sunt publicate în « Telegraful Român » 1889, Nr. 121. Uneori în volum, alteori în « Telegraf », culegătorul intervine cu completări sau mici schimbări de amănunt. Nr. 4 din volum (p. 10) şi Nr. 100 (pp. 38—39) au fost publicate în « Tribuna » 1889, Nr. 231. Poezia Nr. 100 din volum are, în « Tribuna » şi « Musa », adăugiri ale culegătorului, care n'au mai trecut în volum.

9. *Bologa, Vasile*. Cântece populare [Geoagiul-de-Sus-Alba]. X (1881/82), Nr. 8.

Continuare şi sfârşit la balada Dăianu şi 4 cântece numerotate XII—XV, publicate în volum la pp. 10—11, Nr. 5—8. Poezia Nr. 6 din volum (p. 10), e publicată şi în « Tribuna » 1889, Nr. 231.

10. *Bologa, Vasile.* Cântece popul.[are] ostășești (din ținutul A.-Iuliei) [Geoagiul-de-Sus-Alba]. X (1881/82), Nr. 8.

12 cântece numerotate XVI—XXVII, publicate în volum, pp. 11—14, Nr. 9—20. Poezia Nr. 9 din volum (p. 11), publicată în « Telegraf » 1889, Nr. 122. În « Telegraf » poezia e mai scurtă, abia de 6 rânduri, pe când în volum are încă 6. Nr. 10 din vol. (p. 11), în « Telegraf » 1889, Nr. 122, texte identice. Nr. 11 din volum (pp. 11—12), în « Telegraf » 1889, Nr. 122, texte aproape identice. Nr. 12 din volum (p. 12), în « Telegraf » 1889, Nr. 122, texte identice. Nr. 13 din volum (p. 12), în « Telegraf » 1889, Nr. 123, texte identice. Nr. 14 din volum (p. 12), în « Telegraf » 1889, Nr. 123. Poezia din « Telegraf » are, la sfârșit, unele « completări » ale culegătorului, care nu se mai întâlnesc în volum. Nr. 15 din volum (pp. 12—13), în « Telegraf » 1889, Nr. 123. Texte aproape identice. Nr. 16 din volum (p. 13), în « Telegraf » 1889, Nr. 123. În « Telegraf » are un vers întrodus de culegător. Nr. 17 din volum (p. 13), în « Telegraf » 1889, Nr. 123. Texte aproape identice. Nr. 19 din volum (p. 14), în « Telegraf » 1889, Nr. 123. Nr. 20 din volum (p. 14), în « Telegraf » 1889, Nr. 125. Texte identice. Poezia Nr. 18 din volum (p. 13), publicată și în « Musa », nu e publicată în « Telegraf ».

11. *Bologa, Vasile.* « Cântece popul.[are] de casnă » (ironice) [Geoagiul-de-Sus-Alba]. X (1881/82), Nr. 12.

Publicate în volum, pp. 20—24, Nr. 45—60. Unele sunt satire populare, ironizând, mai ales, sărăcia celor mândri, sau autosatirizări, sau — foarte des — simple strigături. Nr. 45—46 din vol. (pp. 20—21), apoi 48—50 (p. 22), 52—55 (p. 23), în « Telegraf » 1889, Nr. 126, cu texte identice sau aproape identice. Nr. 47 din vol. (pp. 21—22), în « Telegraf » 1889, Nr. 126, cuprinde unele versuri întocmite de culegător și intercalate în textul popular. Nr. 56—60 din vol. (p. 24), în « Telegraf » 1889, Nr. 127, cu texte identice. Nr. 51 din volum (p. 22), n'a mai fost publicată în « Telegraf ».

12. *Bologa, Vasile.* « Cântece populare » din ținutul Albei-Iulie [Geoagiul-de-Sus-Alba], adunate și întocmite de —. X (18881/82), Nr. 12.

În volum, pp. 15—20, Nr. 22—38, 40—44. Nr. 22—24 din vol. (p. 15), în « Telegraf » 1889, Nr. 125, texte identice. Nr. 25 din vol. (p. 15), are în « Telegraf » 1889, Nr. 125, 5 versuri mai mult. Nr. 26 din vol. (p. 15), în « Telegraf » 1889, Nr. 123. Un vers din « Telegraf » este creația culegătorului. Nr. 27 din vol. (p. 16), în « Telegraf » 1889, Nr. 123, texte identice. Nr. 28 din vol. (p. 16), în « Telegraf » 1889, Nr. 124, texte identice. Nr. 30 din volum (p. 16), în « Telegraf » 1889, Nr. 124, texte identice. Nr. 31, 33—34 din vol. (pp. 17—18), în « Telegraf » 1889, Nr. 125, texte identice. Nr. 32 din vol. (p. 17), în « Telegraf » 1889, Nr. 125, are intercalate două versuri în volum, care lipsesc în « Telegraf ». Nr. 36 din volum (p. 18), în « Telegraf » 1889, Nr. 125. În volum are două versuri mai mult. Nr. 38 din vol. (pp. 18—19), în « Telegraf » 1889, Nr. 125. În volum mici schimbări față de « Telegraf ». Nr. 40 din vol. (p. 19), în « Telegraf » 1889, Nr. 125. În « Telegraf » intercalat un vers care nu se află în volum. Nr. 42 din volum (p. 20), în « Telegraf » 1889, Nr. 125, texte aproape identice. Nr. 43—44 din vol. (p. 20), nu se află în « Telegraf ». La fel poeziile din vol. Nr. 23 (p. 15), Nr. 35, 37 (p. 18) și Nr. 41 (p. 18). Nr. 29 din volum (p. 16), în « Telegraf » 1889, Nr. 125.

13. *Bologa, Vasile.* « Cântece populare » din ținutul Albei-Iulie [Geoagiul-de-Sus-Alba], adunate și întocmite de —. X (1881/82), Nr. 13.

Numerotate LXV—XCIII. În volum, pp. 24—25, Nr. 61—64; pp. 26—29, Nr. 66—81; pp. 29—31, Nr. 83—90; pp. 30—31, Nr. 94. Poeziile Nr. 61—64, 66—67

din volum (pp. 24—25, 26), publicate în « Telegraf » 1889, Nr. 127, au textele identice sau aproape identice. Nr. 68 şi 69 din vol. (p. 26), în « Telegraf » 1889, Nr. 127 formează o singură poezie. Textele sunt aproape identice. Nr. 70 din vol. (p. 26), « Telegraf » 1889, Nr. 127, texte identice. Nr. 73 şi 74 din vol. (p. 27), « Telegraf » 1889, Nr. 128, texte identice. Nr. 76 din vol. (p. 28), « Telegraf », 1889, Nr. 128. În « Telegraf » sunt unele întregiri ale culegătorului care nu se mai întâlnesc în volum, Nr. 78—81, 83—84, 86—87, 89—94 din volum (pp. 28—31) în « Telegraf » 1889. Nr. 128, texte identice sau aproape identice. Nr. 84 din vol. (p. 29), în « Telegraf » 1889, Nr. 128, are un vers mai mult. Poeziile Nr. 71 şi 72 din vol. (pp. 26—27), nu sunt publicate în « Telegraf »; la fel Nr. 77 (p. 28) şi 85 (p. 29).

14. *Cândea, Ioan.* Doine şi chiuituri poporale din Ardeal, culese de —. XVI (1887/88), Nr. 6. (Fără informator).

17 doine şi strigături.

15. *Ciorbea, Laurenţiu.* Poezii poporale de pe Valea Arieşului, culese de —. XXI (1892/93), Nr. 2.

12 doine autentic populare.

16. *Clonţa, N.* Strigături de joc, culese din popor. XIII (1884/85), Nr. 2—3. (Fără informator).

22 strigături.

17. *Colecţiune* din poeziile poporale rom. VI (1877/78), Nr. 7. (Fără informator).

Culegătorul nu le îndreaptă, ci le publică aşa cum le-a auzit.

18. *Duma, Ioan.* Poezii poporale, adunate de —. XII (1883/84), Nr. 9—10, 14. (Fără informator).

28 de cântece. Culegătorul le publică aşa cum le-a auzit.

19. *Duma, Ioan.* Poezii populare de pe Valea Murăşului, culese de —. Chiuituri poporale. XIII (1884/85), Nr. 1 .(Fascicolul de poezii poporale).

33 de cântece şi strigături. Potrivit noilor norme de publicare a producţiunilor populare, culegătorul glosează câteva cuvinte. Cele mai multe bucăţi nu sunt strigături, ci cântece.

20. *Duma, Ioan.* Poezii populare de pe Valea Murăşului, culese de —. Văleanu. XIII (1884/85), No. 1. (Fascicolul de poezii populare).

Culegerea e făcută după normele stabilite de Societate în această privinţă.

21. *Duma, Ioan.* Poezii populare (Din ţinutul Reghinului). Colectate şi întocmite de —. XIV (1885/86), No. 1. (Fascicolul de poezii populare).

10 doine. Culegătorul glosează câteva cuvinte regionale.

22. *Duma, Ioan.* Poezii populare (din jurul Reghinului Săsesc), culese de —. XV (1886/87), Nr. 6.

13 doine. Nu mai sunt publicate în fascicol aparte, ci în corpul revistei. Culegătorul le publică cum le-a auzit. Cuvintele regionale sau cele de circulaţie restrânsă, presupuse a nu fi cunoscute peste tot, sunt explicate în subsol.

23. *Gheţe, G.* Strigături culese din popor de —. XXV (1896/97), Nr. 8. (Fără informator).

3 doine. Culegătorul le numeşte impropriu « strigături ».

24. *Gomboş, Iosif.* Versul lui Horea (poezie poporală), adunată de —. XII (1883/84), Nr. 13, 14. (Fără informator).

Reprodusă în acest Anuar, pp. 26—28 (Articolul D. Prodan, *Versuri contemporane despre răscoala lui Horea*).

25. *Literat, Valeriu.* Ioviţ. Cântec poporal / Luţa[-Făgăraş]. / XXXII (1903/904), Nr. 4.

Cântec religios cu tendinţă moralizatoare. Mama lui Ioviţ se roagă de acesta să-i facă loc în rai. La fel tatăl lui şi sora sa. Niciunul n'au loc, fiindcă n'au făcut bine pe pământ. Fratele lui Ioviţ, care pe pământ a fost cioban cu stâna lângă drum şi a ajutat pe săracii care treceau pe acolo, are loc în rai.

26. *Marcoviciu, Ambrosiu.* Doine şi strigături populare. De pe Târnave. XIX (1890/91), Nr. 3—5.

23 doine şi strigături publicate aşa cum au fost auzite, culegătorul neintervenind cu vreo schimbare.

27. *Medrea, Simion.* Insurat pentru zestre (din poeziile populare). II (1872/73), Nr. 1. (Fără informator).

1 poezie cu caracter didactic.

28. *Medrea, S[imion].* Poezii Populare (culese de —.) II (1872/73), Nr. 2. (Fără informator).

2 poezii populare, dintre care una cu un pronunţat caracter didactic: sfaturi pentru cine se însoară, să nu ia fată bogată.

29. *Medrea, Simion.* Poezii poporale. Baladă. II (1872/73), Nr. 3. (Fără informator).

Pare mai mult « întocmită », de cât culeasă.

30. *Medrea, S[imion].* Muierea cu bărbatul leneş, poezie populară culeasă de —. II (1872/73), Nr. 3. (Fără informator).

Tânguirea femeii nemulţumită de bărbat. Intervenţia culegătorului este evidentă peste tot.

31. *Medrea, Simion.* Poezii populare. II (1872/73), Nr. 5. (Fără informator).

3 autentice poezii populare, redate în forma în care au fost auzite.

32. *Medrea, S[imion].* Poezii populare, culese de —. II (1872/73), Nr. 8. (Fără informator).

3 autentice poezii populare. Una dintre ele a mai fost publicată în Nr. 5 din acelaşi an.

33. *Medrea, Simion.* Poezii populare, culese de —. II (1872/73), Nr. 9. (Fără informator).

2 autentice poezii populare.

34. *Moldovan, Ioan.* Chiituri poporale (culese în Teiuş) de —. XVIII (1889/90), Nr. 11.

25 strigături autentic populare. Culegătorul respectă întru totul forma populară şi face distincţie între acest gen şi doine, de pildă, necuprinzând subt titlul de mai sus decât strigături.

35. *Negoescu, George.* Doine şi strigături poporale din jurul Buzăului /: lângă Braşov :/, culese de —. XVII (1888/90), Nr. 9.

20 doine şi 36 strigături. Culegătorul schimbă destul de des textul popular, înlocuind cuvinte şi transformând versuri.

36. *Oanea, Iacob.* Baladă. II (1872/73), Nr. 3, 4. (Fără informator).

Filip, domn bogat din Budapesta, se laudă că va prinde pe Marcu şi-l va da pe mâna Turcului. Marcu încalecă, pleacă la Budapesta, se bate cu Filip şi-l ucide. În acest timp, Turcul vine şi-l pradă, iar soţia i-o ia şi i-o duce la Ţarigrad. Marcu îmbracă haine călugăreşti, merge la Ţarigrad, ucide pe Turc, îşi ia nevasta precum şi nouă care cu galbeni şi se întoarce în cetatea lui.

37. *Oanea, I[acob].* O meditare. II (1872/73), Nr. 7. (Fără informator).

O poezie populară, culeasă dar nu întocmită de autor — cum lasă să se înţeleagă titlul.

38. *Olteanu, Ioan G.* Cântece populare (Culese în Poiana Sărată [jud. Treiscaune]). XVIII (1889/90), Nr. 11.

11 cântece. Deasa intervenţie a culegătorului, schimbând cuvinte sau creind pe de-a'ntregul unele versuri, scade mult valoarea culegerii.

39. *Pavel, Ioan.* Şase strigături poporale, culese de —. XXIII (1894/95), Nr. 9. (Fără informator).

2 doine şi 4 strigături. Culegătorul nu face deosebire între genuri. Nu intervine cu schimbări.

40. *Păcală, Ioan.* Strigături ardeleneşti (din Galaţi [-Făgăraş]), adunate de —. XXX (1901/902), Nr. 6.

17 doine şi strigături. Culegătorul le publică cum le-a auzit.

41. *Popa, Ioan.* Strigături ardeleneşti, culese de —. XXII (1893/94), Nr. 8—9. (Fără informator).

29 doine şi strigături. Culegătorul nu distinge genurile. Uneori intervine cu mici adăugiri sau schimbări de cuvinte.

42. *Runcean, Nicolau.* Poezii poporale, culese din Ţara Bârsei de —. XX (1891/92), Nr. 6—8.

19 poezii populare (doine şi strigături). Poeziile sunt publicate aşa cum au fost auzite.

43. *Stavilla, Teodor.* Poezii populare. II (1872/73), Nr. 3.

12 dintre cele mai bune poezii populare publicate până acum în « Musa ». Culese în regiunea Reghinului Săsesc.

44. *Tătar, George.* Poezii poporale (de pe Târnava-Mare), comuna Daneş, culese de —. XX (1891/92), Nr. 8.

16 poezii populare. Culegătorul păstrează forma pe care a auzit-o.

45. *Teculescu, Ioan.* Doine poporale din Moldova, culese de —. XVI (1887/88), Nr. 3—5.

2 doine (una de dor, una de înstreinare), numerotate I—II; 8 doine (unele de cătănie şi înstreinare), numerotate III—X; 7 doine, numerotate XI—XVI şi XVIII şi o baladă numerotată XVII. E o variantă a baladei « Văleanu », cu schimbarea numelui personajului principal, în loc de Văleanu — Niţă.

46. *Todoran, N.* Poezii populare (culese şi îndreptate de —.).VII (1878/79), Nr. 4. (Fără informator).

7 poezii populare.

47. *Todoran, N.* Tânguirea unei fete (Poezie populară de —.). VII (1878/79), Nr. 1. (Fără informator).

Poezia nu e « de », ci e autentic populară, « autorul » fiind simplu culegător.

48. *Torpan, Ioan.* Poezii poporale (din jurul Reghinului săsesc) de —. XII (1883/84), Nr. 2—3.

18 cântece. Intervenţia culegătorului cu întregiri şi adaosuri este atât de mare, încât uneori versul popular e de nerecunoscut.

POVEŞTI

49. *Anonim.* Linuţa, poveste. XII (1893/94), Nr. 10—13. (Fără informator).

Motivul « Lenore », tipul logodnicul-strigoiu, contaminat cu un alt motiv popular.

50. *Bologa, Vasile.* « Crăişorul şerpilor » — poveste. X (1881/82), Nr. 8, 10—12.

Este însoţită de următoarea notiţă: « Mi-a povestit-o un cioban dela oi şi mi-a zis, că dânsul ar fi auzit-o dela nişte bănăţeni ». Adevărul e că a fost copiată din « Convorbiri Literare » XVI (1882—83), 205—218, unde a publicat-o Iuliu T. Mera.

51. *Ciorbea, Laurenţiu.* Împăratul tiran, poveste din popor de —. XIX (1893/94), Nr. 4—8. (Fără informator).

Povestea pare a fi compusă după motive populare cunoscute.

52. *Deişorean, Filaret.* Zorilă şi mândra lumei (poveste poporală) de —. XII (1883/84), Nr. 10—14. (Fără informator).

Trei fete de împărat sunt răpite de smei şi duse pe celălalt tărâm. Trei feciori năzdrăvani le readuc la curţile împăratului. Peripeţiile prin care trec.

53. *Făgărăşan, Iosif.* Ion din mormânt şi Rachila (Poveste). XIII (1884/85), Nr. 9, 10. (Fără informator).

Povestea face parte din ciclul « Lenore », tipul logodnicul-strigoiu. În povestire intervine Sf. Duminecă, care învaţă pe fată ce să facă pentru ca strigoiul să n'o poată lua cu sine în mormânt. Strigoiul blestemat de mama sa (« să se căsătorească cu o fată moartă ai cărei părinţi nu trăiesc »), tot după povaţa Sf. Dumineci, află pe Rachila, moartă şi înviată apoi, cu care se căsătoreşte şi trăiesc fericiţi, el scăpând astfel de blestem.

54. *Moian, G.* [Archirie şi Anadan]. Poveste. Culeasă de —. VII (1878/79), Nr. 4—6, 9, 11, 12, 14. (Fără informator).

Povestea nu e altceva decât o variantă a romanului popular, cu o circulaţie atât de largă în literatura populară scrisă şi orală. În versiunea culeasă de Moian sunt unele particularităţi de amănunt şi, fără îndoială, multe omisiuni, fiind o prezentare mai scurtă.

55. *Nicola, Nicolau.* Viorica fata cea frumoasă care înverzeşte câmpurile şi înfloreşte ierburile. (Poveste culeasă din popor de —.). XVIII (1889/90), Nr. 5—7.

O lungă poveste, întocmită de autorul care spune că a cules-o. Motive diferite de poveşti se inserează în cursul povestirii.

DATINI ŞI OBICEIURI

56. *Buzdug, Leo.* Datinile poporului român pe la Crăciun şi anul nou (de prin Nordul Transilvaniei). VI (1877/78), Nr. 9—10.

Descrie: colindatul, Irozii, « focul sacru », butea, vrăji pentru cunoaşterea ursitei şi a viitorului. Nu insistă în mod deosebit asupra niciunuia dintre obiceiuri.

57. *Capătă, Ioan.* O privire asupra procedurei de pescuit pe la noi. VII (1878/79), Nr. 3—4, (Fără informator).

Interesantă descriere a ocupaţiei şi procedeelor de pescuit. Importantă e şi numirea locală a câtorva unelte de pescuit.

58. *Enescu, George.* Un mic paralelism între căsătoria romană şi română şi concluziunile de aci. XII (1886/87), Nr. 3—5.

Paralelismul are menirea de a dovedi originea noastră romană prin continuarea aceloraşi obiceiuri.

59. *Germann, Ioan.* Descrierea vieţii casnice la Romani, în alăturare cu a Românilor. Timpul mâncării la Romani. Mesele publice la Romani în comparare cu a Românilor de azi. IV (1874/75), Nr. 15, 17.

60. *Manuil, Iacob.* Un obiceiu de Crăciun de pe Valea Hârtibaciului de —. XXV (1896/97), Nr. 2—5.

O sistematică descriere a tovărăşiilor de feciori. Autorul nu omite niciun amănunt care ar putea fi interesant. Descrierea este o bună privire de ansamblu.

61. *Petru, N.* Datinile la înmormântarea morţilor din vechime, până în timpurile noastre. După P.S.I. (1871/72), Nr. 1, 4—8.

Problema e privită mai mult subt aspectul ei teologic şi istoric.

62. *Popescu, Eugen.* Obiceiul la ospeţele româneşti din jurul Cohalmului, de —. XXVIII (1899/900), Nr. 9—10.

Descrierea sumară a obiceiului. În text sunt intercalate interesante fragmente din literatura nunţii.

63. *Şpan, Petru.* Câteva obiceiuri şi credinţe de ale Romanilor antici, păstrate în poporul nostru, ca tot atâtea documente despre originea noastră romană. XII (1883/84), Nr. 8.

Se ocupă în special de obiceiurile la nuntă.

64. *Voina, V.* Datinile Braşovenilor din suburbiul Scheiu la sărbătorile Paştilor. V (1875/76), Nr. 3—5.

Descrie obiceiul « junilor ». E o descriere metodică, deşi cu unele — nu întotdeauna exacte — consideraţii asupra valorii datinilor în general. Încearcă un istoric al obiceiului, dar partea cea mai importantă e descrierea însăşi. Autorul spune ce a văzut şi a văzut bine. Descrierea continuă în trei numere consecutive, încheindu-se cu un « va urma ». Dar n'a mai urmat. În numerele următoare revista-manuscrisă are câteva pagini goale. Unele din ele erau destinate, probabil, continuării descrierii obiceiului.

A fost utilizată de Ion Muşlea (« Obiceiul Junilor Braşoveni », Cluj, 1930, pp. 4—5), ca unul din cele mai importante izvoare ale interesantului obiceiu braşovenesc (« ar fi de sigur cea mai bună şi completă descriere a Junilor, dacă nu s'ar opri la jumătate »).

ÎNCERCĂRI DE STUDII

65. *Comanici, N.* Rolul năzdravinilor în poveştile noastre poporane de —. XXVII (1898/99), Nr. 3—5.

Despre Făt-Frumos, Ileana Cosânzeana, Zâne, Ursitoare, Smei, Smeoaice, Mama-Pădurii, Ciuda lumii, balauri, cai năzdrăvani, bivoli năzdrăvani, obiecte neînsufleţite (gresie, amnar, perie, pieptene, apa vie şi apa moartă, buruiana vieţii, sângele). Autorul arată în amănunt însuşirile fiecăruia în parte.

66. *Duma, Ioan.* Ceva despre începutul folklore-lui la Români. XXXIV (1905/906), Nr. 13—15, 18.

Expunere sintetică asupra începutului folklorului românesc până la 1885. Autorul cunoaşte bine începuturile şi evoluţia acestei ştiinţe la noi.

67. *Enescu, Iosif.* Haiducii. Desvoltarea lor istorică şi cum ni se prezintă în poezia poporană a Românilor (studiu istorico-literar) de —. XXIII (1894/95), Nr. 8—9.

Stăpânirea turcească, şi întreaga istorie vitregă, a fost cauza naşterii haiducilor. În poeziile haiduceşti sunt cântate motivele care i-au îndemnat să ia calea codrului, dar mai ales faptele lor de vitejie. Citatele de cântece haiduceşti sunt făcute după « Literatura » de Lăzăriciu şi « Doine şi Lăcrămioare » de Alecsandri.

68. *Germann, Ioan.* Românul ca creştin şi patriot în poezia poporală. IV (1874/75), Nr. 3—5.

69. *Hociotă, Ilie.* Despre credinţa oamenilor în apariţia spiritelor şi în alte fiinţe supranaturale (vrăjitori, strigoi, vârcolaci, smei, iele, stafii). XXVI (1897/98), Nr. 5—6.

Interesantă privire de ansamblu asupra însuşirilor caracteristice ale vrăjitorilor, strigoilor, vârcolacilor, smeilor, ielelor şi stafiilor. Autorul vorbeşte şi despre credinţa în apariţia spiritelor la Romani, pe care am fi moştenit-o, fără să arate ce anume am moştenit.

70. *Maniţiu, Gregoriu.* Superstiţiuni. XXIV (1895/96), Nr. 1—3.

Priveşte problema mai ales subt aspect teologic, ajungând, de sigur, la concluzia că superstiţiile trebue combătute.

71. *Mircea, Iosif.* Cântece haiduceşti. XXXIV (1905/906), Nr. 8—11.

Încercare neizbutită de a zugrăvi stările sociale care au determinat haiducia.

72. *Mircea, Iosif.* Fazele evoluţiei dragostei în poezia poporală. XXXIV (1905/906), Nr. 13—15, 18.

Expunere bombastică şi juvenilă, în care încearcă să prezinte naşterea şi evoluţia sentimentului de iubire la ţăranii români.

73. *Oprea, Alimpiu.* Unele credinţe deşarte la Români şi urmările lor. XVI (1887/88), Nr. 2.

Partea privitoare la descântece interesantă.

74. *Popoviciu, Terenţie.* Dor şi jale. XXVI (1897/98), Nr. 2—3

Încercare juvenilă de a defini aceste două stări sufleteşti, urmărind şi reflexele lor în poezia populară.

75. *Scorobeţ, Trandafir.* Poreclele eufemiste despre duhul răului. (Studiu de literatură poporană). XXXI (1902/903), Nr. 5—7.

Analizează unele porecle ale diavolului, căutând explicarea lor etimologică.

76. *Serb, Gerasim.* Prospect fugitiv în trecut și un mijloc pentru desvoltarea culturii în prezent. VI (1877/78), Nr. 6—8.

Se ocupă, între altele, de superstiții, tradiții și sărbători populare, din punct de vedere teologic, ajungând — de sigur — la concluzia că trebue combătute.

77. *Stanca, Seb[astian].* Dragostea la țăranul român. XXIX (1900/901), Nr. 7—8.

Încercare juvenilă de a defini această stare sufletească. Urmărește nașterea și evoluția sentimentului de dragoste la tinerii țărani. Recurge uneori la cântece populare, intercalate în text, pentru a ilustra diferitele faze ale dragostei, la fată și fecior.

78. *Stanca, Sebastian.* Legenda « Soarele și luna » ca dovadă de originea romană a poporului român. XXVII (1898/99), Nr. 6.

Scurt rezumat al legendei (cunoscută din colecția G. Dem. Teodorescu). Elemente păgâne și creștine în legendă. În elementele ei esențiale am moștenit-o dela Romani.

79. *Șandru, Nicolau.* Duioșia ca notă caracteristică a poeziei poporane, de —. XXVIII (1899/1900), Nr. 7-8.

Cauzele care au imprimat caracterul de duioșie poeziei populare ar fi: starea politică vitregă din trecut, aspectul trist al dragostei, înstrăinarea, reflexiuni triste asupra lumii și vieții.

80. *Toma, M[oise].* [Românul, Religiunea și Poezia]. Dizertațiune ținută la festivitatea literară aranjată de Societatea de lectură a tinerimii pedagogico-teologice cu ocaziunea serbării jubilare în 22 August 1871. I (1871/72), Nr. 1—2.

Încearcă să scoată în evidență, cu dese citate din poezia populară: « amorul, dorința, fericirea, durerea, voinicia, patriotismul și toate însușirile cele nobile ale neamului românesc ».

81. *Tulbure, George.* O privire în satira poporului român, studiu literar de —. XXIX (1900/901), Nr. 6—9.

Scurtă privire asupra genului satiric popular. 1. Satirele Românului despre Român; defectele satirizate. 2. Satirele Românului despre alte neamuri: *a)* Țigani; *b)*Ași; *c)* Evrei; *d)* Maghiari.

DIVERSE

82. *Popea, V.* Anecdotă. III (1873/74), Nr. 7. (Fără informator).

83. *Toma, Moise.* Proverbe economice. II (1872/73), No. 2.

8 proverbe proprii ale autorului, concepute și redate popular.

84. *Ghicitori.* VII (1878/79), Nr. 3; IX (1880/81), Nr. 1; X (1881/82), Nr. 9. (Fără informator).

12 ghicitori.

85. *Petrinca, George.* Amintiri din 1848 de —. XXVIII (1899/1900), Nr. 11—12.

Auzite dela tatăl autorului.

86. *Scorobeț, Tr[andafir].* Vremea Coruților. Tradiții din comuna Streza-Cârțișoara [jud. Făgăraș] (din cronica anului 1664) de —. XXXI (1892/93), Nr. 7.

Tradiții culese dela bătrânii satului, pe care autorul le leagă de evenimentele anului 1664.

ION MĂRCUȘ

The Babeș-Bolyai Central University Library Cluj

CERCETĂRI FOLKLORICE ÎN UGOCEA ROMÂNEASCĂ (JUD. SATU-MARE)

In timpul celor zece ani petrecuți la granița de Nord-Vest a țării, în regiunea Sătmarului, o datorie de conștiință față de neamul nostru ne-a îndemnat să cercetăm trecutul acestui ținut, în care a pulsat odinioară o intensă vieață românească. Paralel cu cercetările istorice, am căutat să descoperim și comorile sufletești ale poporului din acest colț îndepărtat de țară. Fiindcă din alte părți ale județului Satu-Mare, și chiar din regiunile învecinate, avem astfel de culegeri — așa cum se va arăta la locul său —, ne-am îndreptat gândul spre Ugocea, căci din această regiune n'avem până în prezent nicio publicație de texte dialectale, culegeri sau studii folklorice.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Am cercetat numai comunele din Ugocea (vezi harta). Acestea sunt următoarele [1]: Batarci (Bătarci), Bocicău (Bâșcău), Comlăușa, Gherța-Mare (Ďerța-Mare), Gherța-Mică (Ďerța-Mńică), Tarna-Mare, Turț și Valea-Sacă. Cercetările le-am făcut în intervalele dela 21 Aprilie—10 Mai, 6—9, 15—18 și 28—30 Iunie 1940. Am întocmit așa, încât am putut cuprinde în aceste călătorii și sărbătorile Paștilor, Rusaliilor, Inălțarea Domnului, Sf. Petru și Pavel, când oamenii fiind pe acasă, poți observa mai multe lucruri și culege material mai bogat și variat. Cu toate acestea, am avut de întâmpinat multe greutăți și chiar neplăceri. Regiunea fiind situată de-a-lungul frontierei româno-maghiare, eram mereu suspectat, bănuit și cercetat de autorități. În același timp, atacurile de frontieră ale bandelor maghiare se repetau destul de des, ca un preludiu al evenimentelor triste ce au urmat în August 1940. Lumea era îngrijorată și agitată. În astfel de condițiuni munca noastră n'a fost tocmai ușoară. În lunile următoare făcându-se concentrări masive de trupe, am rămas cu regretul de a nu fi putut cerceta și comuna Turț, pe care am văzut-o numai în treacăt.

Partea destinată folklorului propriu-zis, am precedat-o de o scurtă privire istorică asupra regiunii și vechimii elementului românesc de aici.

---

[1]) Dăm în paranteză rostirea în graiul local, atunci când ea diferă de cea oficială.

Am crezut necesar acest lucru, pentru a se vedea că temeiurile stăpânirii românești dela Nord-Vest sunt solide și justificate.

Ținem să mulțumim la acest loc, în primul rând Arhivei de Folklor a Academiei Române și directorului ei, d-lui Ion Mușlea, pentru îndemnul și sprijinul acordat pentru realizarea acestei lucrări. Aceleași mulțumiri se cuvin următorilor intelectuali ugoceni, de a căror bunăvoință ne-am bucurat în timpul cercetărilor: Adrian Lupan, protopop în Tarna-Mare; Ovidiu Lupan, preot în Gherța-Mare; Augustin Paul, preot în Bocicău; Vasile Sima, notar în Batarci și Mihai Finta, învățător pensionar în Gherța-Mică. D-lui Ion Ursu, director de bancă, îi mulțumim pentru fotografiile anexate acestei cercetări.

I. ȚARA ȘI OAMENII

Ținutul și trecutul lui. Ugocea este o regiune care reprezintă astăzi punctul extrem al românismului nord-vestic. În Ungaria dinaintea războiului mondial, Ugocea a fost un județ mai mic, cu o suprafață de 1213 km², în anul 1910 — data ultimului recensământ maghiar — numărul locuitorilor fiind de 91.755.

Județul, în forma de atunci, era situat la poalele munților Carpații Păduroși, pe cursul superior al râului Tisa, care îl străbătea dela Est spre Vest, tăindu-l în două părți aproape egale. Capitala județului era Seleușul (ung. Nagy-Szöllös). După războiul mondial, o parte mică, de dincoace de Tisa, situată la Sud-Estul fostului județ Ugocea, a fost alipită României. Această regiune s'a încadrat în județul Satu-Mare, subt numele de plasa Ugocea, cu următoarele comune: Băbești, Batarci, Bocicău, Cidreag, Comlăușa, Dobolț, Gherța-Mare, Gherța-Mică, Halmeu, Porumbești, Tarna-Mare, Tămășeni, Turț, Turulung și Valea-Sacă. Ulterior, dela comuna Turulung s'a desfăcut colonia Drăgușeni, încât numărul comunelor este de șaisprezece.

Ugocea, numele comitatului, pare să fie diminutivul unui nume de persoană Ugo + sufixul ča [1]), purtat mai întâi de un sat, probabil satul de reședință al comesului regal. Satul de coloniști Sas e numit, la 1430 și 1431, « Szásfalu alio nomine Ugocha » [2]). Vechiul sat Ugocea însă trebue să se fi contopit foarte curând cu acesta, căci documentele nici nu-l cunosc.

În documentele medievale satul apare în strânse legături cu Maramureșul. Cele două comitate le întâlnim adesea subt autoritatea aceluiași comes, de obiceiu voievod de Maramureș. La 1299 de pildă, capitlul din

---

[1]) N. DRĂGANU, *Românii în veacurile IX—XIV pe baza toponimiei și onomasticei.* București, 1933, p. 388.

[2]) SZABÓ ISTVÁN, *Ugocsa megye.* Budapest, 1937, p. 535.

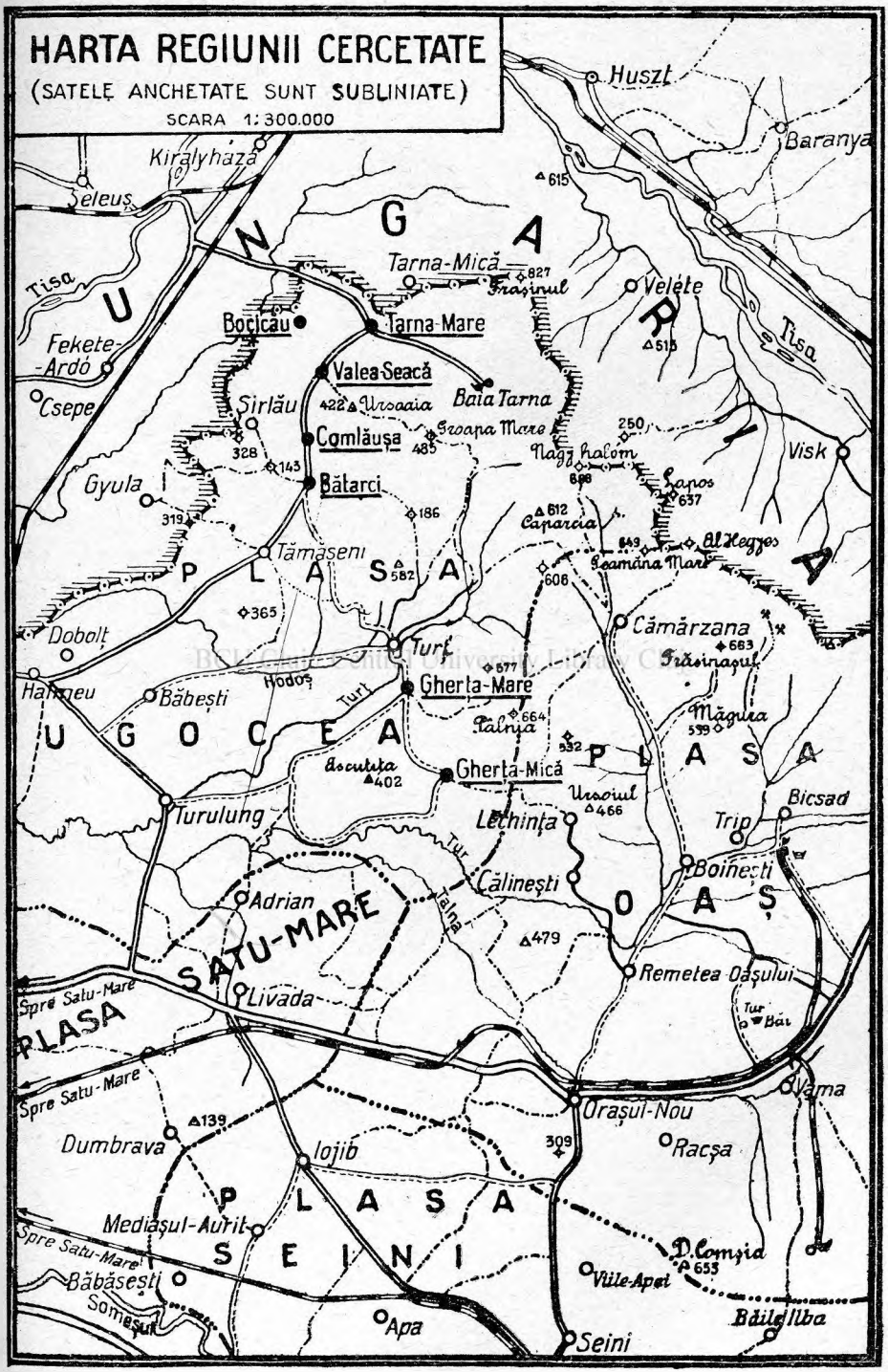
HARTA REGIUNII CERCETATE
(SATELE ANCHETATE SUNT SUBLINIATE)
SCARA 1:300.000
Huszt
Baranya
Kiralyháza
Seleuș
Tisa
Tarna-Mică
Frașinul
Velete
Bocicău
Tarna-Mare
Fekete-Ardó
Valea-Seacă
Baia Tarna
Csepe
Șirlău
Ursaaia
Groapa Mare
Comlăușa
Nagy halom
Visk
Gyula
Bătarci
Lapos
Caparcia
Al Hegyes
Tămășeni
Peamăna Mare
Dobolț
Turț
Cămărzana
Frăsinașul
Halmeu
Băbești
Hodoș
Gherta-Mare
Palnia
Măgura
Ascuțita
Gherta-Mică
Ursoiul
Bicsad
Turulung
Lechința
Trip
Tur
Călinești
Boinești
Adrian
Talna
Remetea Oașului
Spre Satu-Mare
Livada
Tur Băi
Vama
Orașul-Nou
Dumbrava
Iojib
Racșa
Mediașul-Aurit
D. Comșia
Viile-Apei
Băbășești
Someșul
Apa
Seini
Băile Ilba
UNGARIA
PLASA
UGOCEA
PLASA OAȘ
PLASA SATU-MARE
PLASA SEINI

Alba-Iulia se adresează: *Nobili viro et honesto Nicolao Voevodae, filio magnifici Mauritii, Comiti de Ugocsa et Marmarusio* [1]), titlu pe care îl poartă și Petru Perényi la sfârșitul veacului XIV [2]). Voievozii de Maramureș stăpânesc adesea moșii întinse și în Ugocea. La 1378 frații Drag și Ioan, fiii voievodului Sas, veniți din Moldova, stăpânesc, cu titlu de donație regală, alăturea de altele, și satele din regiunea românească: Kirva, Csarnato, Komlos (Comlăușa), Széphegy, Batarcs (Bătarciu), Turț [3]). La 1390 voievodul Balc purta titlul de « comite de Ugocea », pe care Drag îl poartă la 1392 [4]). Îi găsim de asemenea pe amândoi stăpânind moșiile regale Seleuș și Hust [5]).

Titlul de comite de Ugocea îl întâlnim unit și cu cel de Bereg [6]). Astfel și vieața Românilor din Ugocea trebue să ne-o imaginăm în strânse legături cu a celor din aceste două comitate vecine.

Legăturile mai firești par să fie însă cele cu Românii din Țara Oașului. Satele românești de astăzi din Ugocea se grupează în jurul munților din colțul sud-estic al comitatului, care nu sunt decât o prelungire a munților Oașului. Aceste sate apar foarte curând în documente, de pildă: Gherța-Mare la 1351, Gherța-Mică 1393, Batarciu 1378, Comlăușa 1378, Turț 1385 [7]). Ele figurează dela început ca « possessiones valachales » și trăiesc cu cneji și voievozi în frunte, după același « jus valachicum », pe care-l întâlnim și în comitatele vecine. La început, ținutul făcea parte din domeniile regale, ajungând însă foarte curând sub stăpânire feudală și astfel și privilegiile inițiale ale satelor se pierd treptat în iobăgie, iar cnejii și voievozii, care n'au trecut mai curând în rândul nobilimii, se degradează la simplii juzi sătești în serviciul curților.

De prin veacul al XVI-lea încoace, în scriptele ungurești ținutul se numește « Oláhság », spre deosebire de « Oroszság », care designa satele rutenești de peste Tisa. În documentele vechi însă și aceste sate de peste Tisa figurează tot ca « valachales ». Rutenii care coborau din spre Nord cu ocupații asemănătoare, s'au așezat în cadrele și după normele aceluiași « jus valachicum ». Venind în număr mai mare însă, au câștigat teren tot mai mult în dauna Românilor, au trecut chiar în sudul Tisei, rutenizând și aici câteva sate.

Românii de aici au luat și ei parte la multe din evenimentele istorice, la războaiele lui Matei Corvinul — cum a fost cel dela Baia —, apoi sub

---

1) FEJÉR, *Codex diplomaticus*, I, p. 147.
2) AL. FILIPAȘCU, *Istoria Maramureșului*. București, 1940, p. 65.
3) SZABÓ, *op. cit.*, p. 117.
4) XENOPOL, *Istoria Românilor* III, Iași, 1896, p. 32.
5) SZABÓ, *op. cit.*, p. 96.
6) FILIPAȘCU, *op. cit.*, p. 41.
7) SZABÓ, *op. cit.*, harta istorică din anexe.

comanda lui Perény, la 1514, împotriva răsculaților lui Gheorghe Dozsa, la cetatea Nyalabului. În sec. al XVI-lea și al XVII-lea, iau parte la diferite lupte și răscoale ale principilor care se războiau între ei. La începutul sec. al XVIII-lea îi aflăm înregimentați între răsculații lui Gh. Rákoczi. Între robii creștini care și-au primit libertatea cu prilejul înfrângerii Tătarilor la 1717 în Maramureș, un număr de 1454 erau din Ugocea [1]). Au participat și la revoluția lui Kossuth din 1848, despre care bătrânii vorbesc și astăzi ca de o mare binefacere (vezi textele 216, 218), căci dela acea dată «au început să se descumpere domnasca», adică să scape de iobăgie. Precum vedem, și Românii de aici și-au dat în cursul timpurilor contribuția lor de sânge, de multe ori însă pentru o cauză străină.

* * *

În ce privește vieața sufletească a Românilor ugoceni, biserica de aici apare în istorie subt jurisdicția episcopilor de Haliciu. Pe la sfârșitul sec. al XVI-lea, Haliciul a fost încorporat Poloniei și astfel a pierdut dreptul de jurisdicțiune asupra Ugocei. În Maramureș, la Peri, exista o mănăstire veche, al cărei egumen îndeplinea și funcțiunea de episcop, încă de pe vremea voievodului Sas [2]). La 13 August 1391 voievozii Balc și Drag merg la Constantinopol, unde obțin dela patriarhul Antonie dreptul ca egumenul dela Peri, Pahomie, să fie numit exarh și asupra Sălajului, Arvei, Ugocei și Beregului. Se pare că după egumenul din Peri, dreptul de jurisdicțiune l-a avut episcopia dela Vad, înființată de Ștefan cel Mare al Moldovei.

În sec. al XVI-lea și al XVII-lea se desfășură în aceste părți o intensă propagandă calvină, de către diferiți principi ardeleni. Necruțând niciun mijloc, ea avu că rezultat desnaționalizarea și pierderea unui mare număr de Români în masa ungurească.

Pe la sfârșitul sec. al XVII-lea, ținutul e străbătut de misionarii catolicismului. La 1695, Episcopul Muncaciului, căruia-i aparținea acum biserica Ugocei, Iosif de Camellis, propovăduește catolicismul și-i trece pe mulți Români în rândul Rutenilor, al căror păstor era [3]). Abia la 1853 se desmembrează câteva parohii românești din Ugocea de vitrega episcopie a Muncaciului, pentru a se anexa diecezei greco-catolice române de Gherla, acum înființată.

Astfel împrejurările vieții religioase au fost cât se poate de defavorabile desvoltării unei vieți naționale a Ugocenilor. Dacă la acestea adăugăm și condițiile de ordin social-politic, amintite numai tangențial de noi, putem

---

[1]) FILIPAȘCU, *op. cit.*, p. 152.

[2]) IORGA, *Istoria bisericii române*, I, p. 51.

[3]) VASILE SCURTU, *Probleme naționale la granița de Vest*. București, 1937, p. 8.

afirma că salvarea și păstrarea ființei naționale a Românilor de aici este în adevăr «un miracol» al istoriei.

Că Românii au fost în trecut mult mai numeroși în Ugocea, este un lucru incontestabil. Chiar și bătrânii de astăzi își amintesc că în comunele — astăzi maghiarizate — Hija, Tarna-Mică, Cerna, Dumbrava, Hoarca, Mocira, Porumbești, Cidreag, existau odinioară numai Români, sau că erau amestecați și cu alte neamuri. Intr'adevăr, în aceste comune mai există astăzi foarte puțini Români, care au conștiința neamului lor, dar și-au pierdut limba și portul. Rutenii și Ungurii așezați printre ei i-au desnaționalizat aproape cu desăvârșire.

Satele. Pentru a ajunge în regiunea cercetată de noi, drumul cel mai scurt este prin orașul Satu-Mare. De aci se poate pleca prin două direcții: întâia, cu trenul până la Halmeu, iar de aici cu trăsura sau cu automobilul în direcția Tămășeni—Batarci—Comlăușa—Valea-Sacă—Tarna-Mare—Bocicău. Parcurgând acest drum, cercetezi tocmai comunele situate de-a-lungul graniței. Intre Halmeu și Tămășeni, drumul se bifurcă apucând o parte spre Turț și cele două Gherțe.

Al doilea drum prin care ajungi în regiunea Gherțelor, deci mai spre interior — către Țara Oașului — este: Satu-Mare—Botiz—Drăgușeni—Turulung—Gherța-Mare. Spre Sud dela această comună din urmă, la o distanță cam de trei km, dăm de Gherța-Mică, iar spre Nord, cam la aceeași distanță, de satul Turț.

În general, regiunea este deluroasă, dealurile reprezentând prelungirea munților Oașului spre Vest, unde încep a se pierde în câmpia Tisei. Cele mai înalte din aceste dealuri sunt: Oșoiul (422 m, lângă Tarna-Mare), Vârful Tăului (422 m, între Comlăușa și Valea Sacă), Babani (582 m) și Coparcea (612 m), ambele în hotarul comunei Turț. Regiunea este pitorească, înfățișarea și varietatea reliefului, cu alternanțe de dealuri și șes, încântă ochiul. În ce privește râurile ce o străbat, afară de Valea Tarna-Mare, care trece prin comuna cu același nume, n'avem decât pârâiașe care seacă vara. Pe acestea le vom aminti la fiecare comună în parte.

Intâiul sat dela Halmeu spre Nord-Est e *Batarci*. Își trage numele, probabil, dela pârâul Batarci, care izvorăște din delușorul «Tufe» și trece prin mijlocul comunei. Satul e așezat de-a-lungul drumului principal ce-l străbate, pe malurile pârâiașului cu același nume. E amintit la anul 1378, când a fost donat voievozilor Drag și Balc de regele Ludovic din «possessiones valachales» de Nyalab. Chiar regiunea din jur e numită la acea dată de către Unguri: «Românime» [1]).

La distanță de doi km spre Nord se află comuna *Comlăușa*, având spre Vest cătunul Șirlău, cu 25 de case. Este situată de-a-lungul drumului

---

[1]) SZABÓ, *op. cit.*, p. 291.

dintre Batarci și Valea-Sacă, având ramificații pe delușoarele din împrejurimi. E amintită la 1378 între « possessiones valachales ».

Inaintând spre Vest, la distanță cam de patru km, ajungem în *Valea Sacă*. Numele și-l trage dela pârâul cu același nume care izvorăște din Izvorul Scăldărilor și se varsă în Valea Tarna-Mare. Spun bătrânii că înainte cu 50—60 de ani pârâul Valea-Sacă și Tarna erau mari și se pescuiau în ele somni, cleni, știuci, costrișii, în greutate de 2—3 kg unul. Acum apa Văii-Seci a scăzut, iar vara, când e secetă, seacă complet. Motivul trebue căutat în exploatarea nerațională a pădurilor ce existau odinioară în jurul acestui râu. Vlahovo [1]) vorbește despre populația românească din « Valleszaka vel Szarazpatak ». Numirea este curat latinească. La 1378 se pare că a fost între satele românești amintite atunci ca « possessiones valachales ».

Continuând drumul spre Nord-Vest, la distanță cam de 3 km dăm de fruntașa comună *Tarna-Mare*, cu cătunul Văgaș. O găsim amintită la anul 1430, cu ocazia unei moșteniri a familiei Perény, iar la 1378 probabil a fost între satele cuprinse în « possessiones valachales » [2]). Comuna are o poziție pitorească, fiind așezată pe malurile Văii Tarnei, care izvorăște din Izvorul Domnilor, la poalele dealului Runc, în partea nordică a comunei. Are dealuri acoperite cu vii, păduri de fag și stejar. In regiunea sud-estică a comunei se află Băile Tarna-Mare, cercetate vara pentru apele minerale care vindecă bolile de stomac. Fiind așezată la o altitudine mai mare, are și un climat plăcut, ceea ce aduce și vizitatori din orașul Satu-Mare care petrec aici vara. Înainte de războiul mondial au existat șteampuri pentru exploatarea minelor de aur. În cătunul Văgaș se găsesc bogate zăcăminte de cărbuni și caolină. Din cauza acestor bogății, la 1919 Cehii au ținut mult să încorporeze comuna, care a și stat subt stăpânirea lor 15 luni. Preotul de pe atunci, Atanasie Doroș, a luptat mult pentru anexarea comunei la România.

Toate comunele înșirate: Batarci, Comlăușa, Valea-Sacă și Tarna, au o bună parte a hotarului pe dealuri — mai ales Tarna — și o altă parte, mai mică, pe șes. Aceasta, fiindcă sunt situate tocmai la ultimele prelungiri ale dealurilor și colinelor spre câmpie. Comuna care e așezată în întregime pe șes este *Bocicăul*, situată la Vest de Tarna Mare și Nord-Vest de Valea-Sacă, la o distanță egală de acestea, cam de trei km. E străbătută de pârâiașul Ciobot. Amintim și în altă parte că datorită fertilității solului această comună e cea mai bogată și are și cel mai ridicat procent de știutori de carte. Numele se pare că își are originea în slavonescul « bočъka » = ciubăr, vană.

---

[1]) DRĂGAN, *op. cit.*, p. 388.
[2]) SZABÓ, *op. cit.*, p. 436.

La extremitatea sud-estică a Ugocei se află comuna *Gherța-Mică*. Numirea este improprie, căci este mai mare și are mai mulți locuitori decât Gherța-Mare. La această comună se poate ajunge din Gherța-Mare, urcând un deal cam de 3 km. Din vârful acestuia îți apare Gherța-Mică într'o perspectivă dintre cele mai pitorești. E o comună fruntașă a Ugocei așezată pe coline care prin poziția lor împart satul într'un fel de sectoare naturale.

Gherta-Mare e numită astfel fiindcă e mai veche ca cealaltă. Amândouă aceste comune formând hotarul între Ugocea și Țara Oașului, atât aspectul satelor cât și locuitorii prezintă foarte mari asemănări cu cei din Oaș. Până în sec. al XVIII-lea, Gherța-Mică s'a numit Gherța-de-Sus, iar Gherța-Mare, Gherța-de-Jos. Atunci au primit numele care îl au și astăzi. Până pe la mijlocul sec. al XIV-lea au aparținut județului Satu-Mare și au format o comunitate de avere împreună cu comuna Terebești. La sfârșitul sec. al XIV-lea au fost anexate Ugocei. Drăganu [1]) presupune că numirea acestor comune derivă dintr'un nume de persoană cu sufixul — sa. Gherța-Mare apare în documente la anul 1351, iar cea Mică la 1393 [2]).

Intre Gherța-Mare și Batarci este comuna *Turț*, cea mai mare comună românească din Ugocea. E situată pe dealuri și coline frumoase, care domină regiunea din jur și mai ales depresiunea în care este așezată Gherța-Mare. Prin comună trece Valea Turțului, care la Terebești se varsă în râul Tur. Originea numirii Turț este latinească, derivând, după Pușcariu, din « *turdeus, um », iar după Drăganu e o reconstruire din pluralul « *turzi, sturzi » (proteza lui « s » s'a făcut pe teren romanic) > turdi [3]).

Populația. Precum am arătat în altă parte, cei mai vechi locuitori ai Ugocei sunt Români. In cursul timpurilor s'au strecurat printre ei și alte neamuri. Acestea au contribuit la scăderea numărului Românilor, fără a-i putea desnaționaliza complet. Ba s'a mai întâmplat și contrarul, cum a fost cazul în Bocicău, unde au existat înainte și Ruteni, pierduți apoi în masa românească. Bătrânii din acest sat își amintesc încă de timpurile când serviciul divin se făcea jumătate în limba română și jumătate în limba rusă. Astăzi abia mai sunt cinci Ruși în tot satul. După datele Șematismului episcopiei de Muncaci, la anul 1822 numărul Românilor în comunele ce ne interesează este acela pe care îl indicăm mai jos după numele fiecărui sat și anume: Batarci 364, Bocicău 216, Comlăușa 239, Gherța-Mică 1004, Gherța-Mare 487, Tarna-Mare 542, Turț 1614, Valea-Sacă 237.

---

[1]) *Op. cit.*, p. 550.
[2]) SZABÓ, *op. cit.*, pp. 389—390.
[3]) DRĂGANU, *op. cit.*, pp. 175, 346.

Geograful ungur Fényes Elek arăta la 1879 că numărul Românilor pentru partea de dincoace de Tisa a judeţului Ugocea — deci cea care ne interesează pe noi — este de 5202 [1]).

In comunele din Ugocea, rezultatele recensământului din 1930, *după neam*, sunt următoarele:

Nr. curent	Numele comunei	Total	Români	Unguri	Germani	Ruşi	Ruteni	Sârbi	Bulgari	Cehi Sloveni	Poloni	Evrei	Turci	Ţigani	Nedeclaraţi
1	Băbeşti	490	1	475	—	—	—	—	—	—	—	14	—	—	—
2	Batarci	1.767	1.241	53	238	8	—	—	—	1	1	201	—	24	—
3	Bocicău	471	452	—	—	7	—	—	—	—	—	7	—	5	—
4	Cidreag	732	240	228	—	—	170	—	—	—	—	22	—	72	—
5	Comlăuşa	1.061	918	8	13	—	2	—	—	—	—	117	—	3	—
6	Dobolţ	462	16	420	—	—	—	—	—	—	—	10	—	16	—
7	Gherţa-Mare ..	989	895	3	—	—	—	—	—	—	—	51	—	40	—
8	Gherţa-Mică ..	1.824	1.747	19	—	—	—	—	—	—	—	46	—	12	—
9	Halmeu	4.260	673	2.029	17	7	145	1	3	4	1	1.316	5	45	14
10	Porumbeşti	1.291	238	620	5	48	293	—	—	—	—	80	—	7	—
11	Tarna-Mare ...	2.066	927	228	141	415	1	—	—	—	—	324	1	29	—
12	Tămăşeni	587	13	497	2	1	—	—	—	—	—	73	—	—	1
13	Turţ	3.792	3.284	144	3	2	—	—	—	—	—	350	—	9	—
14	Turulung	3.856	461	2.075	705	7	256	2	2	—	—	206	—	142	—
15	Valea-Sacă	1.048	970	—	—	8	—	—	—	—	—	66	—	4	—

Pentru a avea icoana etnică a întregei plase Ugocea, am încadrat în acest tablou toate comunele din ea, nu numai acelea pe care le-am cercetat. Înafară de acestea, precum se poate constata, se găsesc Români şi în alte comune. Nu ne-am putut însă servi de ei în cercetările noastre, pentru motivul că o parte a lor, ca cei din Cidreag, Porumbeşti şi Turulung, sunt colonişti aduşi aici după Unire. Aceştia nu ne-ar fi putut reda specificul regiunii. Atât în aceste trei comune, cât şi în alte câteva se mai găsesc — răzleţe — resturi ale populaţiei româneşti de odinioară, care mai rezistă încercărilor vremii. Unii au conştiinţa de Români, vorbesc şi limba mai rău, însă sunt pe cale de a fi desnaţionalizaţi de populaţia — în majoritate străină — a comunei. E lesne de înţeles că încercările noastre de a aduna măcar cât de puţin şi dela aceştia, n'au dat rezultate. Că populaţia acestor sate a fost românească, se poate constata din nume de familie: Oláh, Stoica, Cojan, Vida, Daraban, Diacon, etc.

Ţinem să atragem atenţia că la rubrica « Unguri » a tabloului de mai sus nu trebue să se înţeleagă numai Unguri adevăraţi. O bună parte a

[1]) V. MERUŢIU, *Judeţele din Ardeal*. Cluj, 1931, p. 31.

acestora sunt proveniți din Românii, Germanii și Rutenii maghiarizați complet în cursul timpurilor în așa măsură, încât și-au pierdut și conștiința națională, iar astăzi declară că sunt Unguri.

Pentru a arăta cum a evoluat populația *după neam*, în curs de opt ani, dăm mai jos următorul tablou, cu regretul că nu l-am putut completa, pe data de 1 Ianuarie 1938, decât pentru trei comune:

Numele comunei	Totalul populației	Populația după naționalitate				
		Români	Unguri	Germani	Evrei	Ruși, Ruteni, Ucrainieni
Bocicău	580	574	—	—	6	—
Tarna-Mare	1.980	1.029	161	90	300	400
Valea-Sacă	922	875	—	—	37	—

Precum se poate constata, numărul populației este în plină creștere. Natalitatea este foarte mare, dar din cauza condițiunilor sanitare inferioare în care trăiesc, și mortalitatea este mare. Ugocenii sunt foarte prolifici. Toma Toader din Batarci și soția sa Irinca au avut 14 copii, dintre care trăiesc numai trei. Restul au murit toți subt 21 de ani. Asemenea cazuri am întâlnit destule. In ultimii ani, administrația românească s'a îngrijit și de starea sanitară a satelor, prin ridicarea de dispensare și înmulțirea medicilor de circumscripție, încât situația este pe cale de ameliorare.

Singura comună românească cu populație minoritară numeroasă, însă de neamuri diferite, e Tarna-Mare. Ungurii de aici sunt în majoritate de religie reformată și o parte romano-catolici. Germanii sunt de religie romano-catolică. Rutenii, care locuesc numai în cătunul Văgaș, sunt de religie greco-catolică. Au biserica lor, iar liturghia le-o face preotul român în limba română. Toți vorbesc și românește, fiind pe cale de a se româniza. Rutenii și Germanii din comuna aceasta nu fac parte din straturile vechi ale populației, ci s'au strecurat pe nesimțite, cam de vreo 70 de ani încoace, mai ales ca lucrători de pădure, cei dintâi, iar Germanii prin cumpărări de pământ. Fiecare neam din Tarna-Mare își are preotul și biserica proprie.

Evreii s'au așezat în Ugocea cam după 1850, venind mai ales din Galiția. Numărul lor a crescut și crește vertiginos. In Tarna-Mare, înainte cu 40 ani erau patru familii, iar acum sunt 120. Se ocupă cu comerțul și în deosebi cu contrabandele ce se fac la această frontieră. Așa se explică numărul lor mare. În unele comune, ca Batarci, Turț, Valea-Sacă, au

sinagogă chiar în mijlocul satului, iar în Tarna, pe lângă sinagogă, au și școală rituală (« haider »).

Despre așezările din trecut ale satelor, vechimea lor, organizarea socială din trecut, originea unor familii (cu localitățile de unde au venit), bătrânii din Ugocea știu să povestească multe (vezi textele 217, 232, 234, 235, 236, 238, 255, 266).

Oșeni sau Ugoceni? În cercetările noastre am urmărit să aflăm care sunt asemănările și deosebirile dintre populația din Țara Oașului și cea din Ugocea. Nu ne-a fost greu acest lucru, căci cunoșteam încă de mult timp ambele regiuni. Multă lume, mai ales intelectualii necunoscători ai realităților de aici, spun că Ugocenii sunt Oșeni. De aceea se impune o clarificare în această privință.

Este adevărat că există foarte multe note comune între Ugoceni și Oșeni, cum se va putea constata și din capitolele care urmează. Portul, limba și multe obiceiuri sunt aproape identice, lucru explicabil prin apropierea regiunilor și contactul permanent dintre ele. Există însă multe deosebiri, care fac ca numele de « Oșeni », dat locuitorilor Ugocei, să fie cât se poate de impropriu.

În primul rând, Ugocenii sunt mai pașnici, mai înțelegători, și au o fire mai potolită ca Oșenii. Apoi se găsesc pe o treaptă culturală superioară Oșenilor. Amintim și faptul că în cursul timpurilor Ugocenii au fost separați și administrativ de Oșeni, primii aparținând județului Ugocea, iar ceilalți județului Satu-Mare. Dar nu acest fapt este hotărîtor în privința aceasta, ci *conștiința distincției* care există atât la unii cât și la alții.

Oșenii spun despre Ugoceni că sunt « mai domnoși, să țin mai sus ca ei ». În schimb, Ugocenii îi cam disprețuesc pe Oșeni, considerându-i inferiori lor în multe privințe. De câte ori îi întrebam dacă și ei sunt Oșeni, îmi făcea impresia că unii se simt jicniți chiar de această întrebare. Numai în Batarci mi-a spus unul că ei sunt « Oșeni din Ugocea ». În general însă, conștiința distincțiunii există și e bine precizată. « Noi nu sîm Oșăń, noi sîm Ugoceń, că acolo-s Oșăńi, în Țara Oașului » — mi-a răspuns foarte categoric la întrebarea mea Onica Nechită, de 42 ani, din Comlăușa. Ciote Iacob, de 76 ani, din Batarci, mi-a precizat: « Ugoceni sîntem până 'n Dérța-Mńică, că Oșăńi-s acolo în sus, la Ńegrești, la Călińești ». Această delimitare corespunde întru toate și cu hotarele geografice dintre Ugocea și Țara Oașului. Asupra ei atât Ugocenii cât și Oșenii sunt de acord. În consecință, hotarul dintre Ugocea și Țara Oașului este o realitate justificată în toate privințele, atât pentru trecut cât și pentru prezent. Nu numai Țara Oașului, ci și Ardealul e o noțiune bine distinctă în mintea Ugoceanului. Toma Toader, de 68 ani, din Batarci, mi-a spus între altele: « P[r]in Ardial am auzît că să fac lucruri di aięstia ».

Ocupația și starea locuitorilor. Ocupația principală a Ugocenilor este agricultura. Pământul nu e tocmai potrivit pentru aceasta, fiind sărac și nefertil, însă ocupația fiind străveche n'o părăsește nimeni, cu toate că rezultatele ei, în raport cu munca, sunt slabe. După agricultură urmează creșterea vitelor. Mai de mult s'au ocupat cu oieritul în măsură foarte mare. Astăzi această ocupație este în descreștere, datorită lipsei de pășune. Cei din Tarna-Mare, Bocicău, Batarci, Comlăușa și Valea-Sacă țin oi puține. Rar găsești familii cu câte 5—10 capete, pe care le duc la vărat în Turț sau Gherțe. În aceste două sate din urmă, care sunt situate pe un teren mai deluros, oieritul este încă în desvoltare. Am găsit gospodari cu câte 120 oi, ceea ce reprezintă, totuși, o scădere față de trecut. Caprele sunt mai puține, mai ales la cei săraci, unde țin locul vacilor și de aceea vara nu le trimit la stână.

Se găsesc și vite mari, în special rasele Allgău și Simmental, cărora le prieste regiunea. Dintre comunele cercetate, cea mai bogată este Bocicău, care este așezată pe un teren fertil de ses. Aici se află cei mai buni crescători de vite. Vitele mari, mai ales boii din Bocicău, sunt vestiți și astăzi. La târgurile mari ce aveau loc la Tisa-Uilac, Seleuș și alte localități din Ungaria, veneau negustori din Austria ca să-i cumpere. Bogăția comunei acesteia se vede și din aspectul exterior al caselor și gospodăriilor curate și bine îngrijite.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

O altă ocupație, care aduce și ea oarecare venit, este pomicultura. Prunii și în deosebi nucii dau unor sate ca Gherțele aspectul de livezi. Mai de mult, fructele din Ugocea aveau mare căutare și după ele veneau negustori din depărtări mari. Se făcea și marmeladă, care se exporta în butoaie. Acum se fabrică din ele țuică, « palinca » Ugocenilor. În ultimii ani cultivarea fructelor a decăzut. Se încearcă iarăși refacerea culturii raționale a lor.

Cultivarea viței de vie, care mai de mult era în desvoltare, se face astăzi în măsură foarte mică.

Cei din Tarna-Mare fiind la fosta graniță cu Cehoslovacia, se îndeletniceau și cu contrabande. Treceau în Cehoslovacia mai ales vite mari, alimente, spirt, aducând de acolo pânzeturi, mătăsuri și ghete. La aceasta fac aluzie versurile din textul 190.

Regiunea fiind în general săracă, nu poate satisface nevoile și hrana necesară locuitorilor. Am constatat la fața locului că în Tarna-Mare și Valea-Sacă nu găsești zece familii care să aibă alimente din recolta lor, ca să le ajungă dela un an la altul. Din aceste motive sunt nevoiți să-și câștige existența în alte părți. Având păduri multe în apropiere, încă de mici sunt obișnuiți cu lucrarea lemnului. Pentru a exercita această meserie, bărbații pleacă în alte părți, destul de depărtate de Ugocea. În intervalul dintre semănat până la prășit și chiar în tot timpul anului, ei pleacă

la lucru pe la fabricile de cherestea dela Oituz, Mărășești, Brezoi, Sibiu și pe la carierele de piatră prin Trei-Scaune.

La aceste peregrinări fac aluzie versurile:

De vrei mîndră să mă vez,
Cu cocia să m'aștept,
La gară la Dîrmănești!
Că și ieu ti-oi aștepta
La gară 'n Tîrgu-Ocna [1]).

Alții se angajează în servicii pe la București sau chiar la Constanța.

Femeile sunt mai stabile. Ele lucrează pe acasă; torc, țes la războiu, cos la haine și de multe ori înlocuesc și pe bărbați la muncă. Vieața grea ce o duc se observă pe figura lor îmbătrânită prea de timpuriu.

Locuința. Casele se fac din bârne de fag, plop sau stejar. Pe măsură ce se împuținează pădurile, bârnele sunt înlocuite cu « vaioage », pământ în formă de cărămidă nearsă, dar uscată bine la soare. Casele sunt acoperite cu paie. Excepție face comuna Bocicău, unde casele cu paie sunt rare, precum rare sunt în restul comunelor cele acoperite cu țiglă sau șindrilă. Numai puține case, ale celor mai înstăriți, au acoperiș de șindrilă sau țiglă. La aceasta se referă strigătura:

Spusu-i-am primarului:
Ș'a mę casă-i ca ș'a lui,
Numa șindilită nu-i! [2]).

Pentru a se scurge mai bine apa peste paie, acoperișul caselor este foarte înalt și țuguiat. Când intri în cele două Gherțe, vezi ivindu-se dintre livezile de pomi vârfurile înnegrite de fum și vreme ale acestor acoperișuri.

Locul puțin ridicat de subt streașină și care înconjoară toată casa — « prispa » din alte părți — se chiamă « târnaț ». La unele case e o grindă lungă — « talpa » —, în care sunt înfipți niște stâlpi — « săgețile » —, care sprijinesc « cununa » de sus a streașinei.

În general, casa are două camere, foarte rar trei. Din târnaț intri în tinda casei. Aici se află cuptorul pentru copt pâne, o vatră unde se pregătește mâncarea, « còminul », un fel de capac mare deasupra vetrei și cuptorului de pâne, la o distanță cam de doi metri. Còminul e făcut din nuiele unse cu lut și are o deschizătură laterală pentru a trece prin ea fumul în pod. Rostul său este de a opri scânteile și flacăra focului să ajungă la acoperiș, căci tinde n'are pod. Bătrânii îi zic còminului « babă ». În tindă se află puținele vase pentru pregătirea mâncării, așezate pe vatră sau atârnate pe perete, în cuie. Tot în tindă e « scara », pe care te urci în podul casei.

---

[1]) Gherța-Mică — Văsîi Handru, 66 ani.
[2]) Gherța-Mică — Gheorghe Ștrangu, 19 ani.

Din tinda — care n'are ferestre — intri în camera de locuit — « în casă ». De obiceiu, această cameră are două ferestre, cel mult patru, în cei doi pereți din spre curte și grădină. Podul acestei camere se sprijinește pe trei sau patru grinzi, după mărimea camerei, iar aceste grinzi se sprijinesc pe una mai groasă, care le susține transversal și se numește « meșter-grindă ».

Obiectele din casă sunt cam următoarele: într'un colț al peretelui din față — cum intri pe ușă — este masa. Pe lângă pereți sunt lavițe de lemn. După ușă se află un pat, iar la stânga intrării e soba de fier, sau — în unele case — vatra și cuptorul de pâne. În alte locuri se află fixat în perete « podișorul », un fel de dulăpior în care se țin « oiegi » (sticle) cu « pălincă », pahare și obiecte mai mici.

La unele case găsim atârnat la grindă un dispozitiv original pentru a așeza la uscat lemnele de foc, încă verzi. El se chiamă « gangan » sau « bonfei ».

În această cameră se primesc și oaspeții, de aceea ea este împodobită cât mai frumos. Pe pereți atârnă, în cuie, ștergare, numite aici « ștergători » — cusute cu motive lineare. Colorile care predomină sunt roșu, mai puțin negru, care, așezate pe fondul alb, atrag atențiunea chiar dela intrare. Deasupra ștergătorilor, pe același cuiu, sunt așezate « talgerile », adică farfuriile albe cu desene roșii pe ele, reprezentând flori sau pasări. Tot pe pereți se află două-trei icoane, deasupra cărora e așezat câte un ștergar.

Peretele din stânga intrării are un dispozitiv compus din niște « rude ». Pe ele se atârnă cergile, numite « rudare », țesute de țărancă din cânepă sau in amestecat cu bumbac. Ele sunt împodobite cu cusături colorate de obiceiu în roșu. În casele mai bogate, lângă acest perete se află un al doilea pat, mai mult pentru podoabă, făcut dintr'un lăvicer lung de 2—3 metri, așezat pe picioare înalte de un metru, având și o spetează. Pe acest pat sunt așezate perinile împodobite cu cusături, iar deasupra lor o cergă. Fața de masă împodobită cu cusături, se numește « măsoaie ». În general tot ce împodobește casa este făcut numai de mâna femeii.

Hainele se țin în ladă sau, în unele case, atârnate în cuie, de obiceiu la grindă. La unele grinzi, mai ales la meșter-grindă, e și o poliță pe care se țin linguri, cuțite, sticle, etc.

Casa este « măzăluită », adică unsă cu lut, atât pe jos cât și pe pereți. Casele cu podele de scânduri sunt foarte rare. Pereții casei sunt văruiți atât pe dinafară cât și pe din lăuntru, în coloare albă.

Curtea casei se chiamă « vor ». Ea are o întindere de aproximativ o sută metri pătrați. La casele vechi, intri în « vor » printr'o poartă care se chiamă « leasă » sau « vraniță », la fel cu porțile din Țara Oașului » [1]).

[1]) ION MUȘLEA, *Cercetări folklorice în Țara Oașului.* Anuarul Arhivei de Folklor I, pp. 125—126.

În « vor » se află grajdul, făcut tot din bârne și acoperit cu paie. Podul grajdului are spre curte o deschizătură numită « oblon », prin care se bagă fânul. Lângă grajd e « șoprul » și « cămara ». În cel dintâi se adăpostesc uneltele gospodăriei, iar în cămară alimentele. La unele case cămara este lipită de tindă, având intrarea printr'un perete al acesteia. Lângă șopru e cotețul porcilor, în podul căruia se adăpostesc găinile. La unele case sărace găinile au un fel de coteț cu pereți de nuiele unse cu lut și sprijiniți pe patru stâlpi.

Hrana. Alimentul de bază al Ugocenilor e mămăliga. De aceea dintre cereale porumbul este acela care se cultivă mai mult. Mămăliga, numită ca și în Țara Oașului « tocană », se mănâncă cu lapte de vacă sau de oaie, mai rar cu ouă. Din făina de porumb se face și pâne, dar mai rar, căci ea se consumă mai repede decât « tocana ». La Crăciun, aproape la fiecare casă se taie câte un porc, de a cărui unsoare și carne se servește țăranca întreg anul la pregătirea mâncărilor. Slănina porcului o mănâncă afumată sau fiartă. În posturi se mănâncă ceapă, fasole frecată — numită « mazăre râjnită » —, « oloi » extras din floarea soarelui —, varză, cartofi — « râpe » cum îi numesc ei — și « pepini râioș »: castraveți. Aceste mâncări n'am putea spune că se consumă numai în posturi, ci cam întotdeauna.

Pâne de grâu se găsește numai la Paști sau Crăciun. Din când în când fac din făină de grâu și « plăcinte pe lespede », un fel de clătite mai groase. « Boace » — sarmale — se pregătesc foarte rar, iar carnea la fel e rară. Doar pe la Paști taie, cei mai bogați, un miel sau un ied.

În regiunea din spre Țara Oașului, țuica numită « puțurgău » sau « liuliuruică », face adevărate ravagii. Ea este pregătită prin mijloace rudimentare și tocmai de aceasta e mai periculoasă sănătății. Are tăria între 70—90 sau chiar 100 de grade. Bătăile, care degenerează uneori chiar în omoruri, sunt urmarea consumării ei în cantitate mare. Cu drept spune o chiuitură:

Cât am băut ș'oi mai bę
N'agiunge avęrea mę ! [1]).

Tipul și portul. Tipul Ugocenilor se aseamănă într'o măsură oarecare cu al Oșenilor. Ei nu sunt însă chiar așa de înalți, totuși bine desvoltați, sdraveni și frumoși la înfățișare. La bărbați, tipul care predomină este cel brun. Barbă nu poartă, iar mustața o rad sau o poartă tăiată scurt.

Femeile sunt în general mici de statură și mai slabe. Aceasta se datorește poate și faptului că se mărită foarte tinere și săvârșesc munci grele. Tipul lor este în general blond cu ochi albaștri. In Tarna-Mare și Bocicău multe sunt brune — poate ca rezultat al amestecului cu populația ruteană din apropiere.

---

[1]) Gherța-Mică — Iacob Nichituț, 49 ani.

Înfățișarea multor Ugoceni trădează vieața grea, dar în același timp și bolile care îi mineazǎ. Cele mai răspândite sunt bolile venerice și tuberculoza.

In privința portului avem de remarcat următoarele:

Fetele poartă părul împletit în coadă, pe spate, iar la sărbători își atârnă în coadă o « partă » (panglică). Nevestele poartă părul în « conciu ».

O deosebită atențiune acordă părului și bărbații. Ei îl poartă lung, tuns pe frunte, în formă de « breton », cu pletele rotunjite pe ceafă.

« Mai de mult tăț oamiṅi îmbla cu păr lung pînă la umere. Plîngę, care iera cotună, cîn vidę că-i taie păru. Îl ungę cu unt șî-l rotungę. Îl ungę cu unt ca să-l ṅetezască, poate și pintru ca să-l feriască de păduchi » [1]).

Bărbații poartă pe cap un « clop » de pâslă, mai rar de paie. Acesta este mic și așezat pe vârful capului, într'o parte. La cei tineri, clopul este împodobit în jur cu o « partă » roșie sau galbenă, cumpărată din prăvălie. Din partea dreaptă a clopului trece peste vârful lui, până în partea opusă din stânga, o pană mare, împodobită cu « bumbuști » și « mărgele », iar în partea dreaptă are « struț » cu « ciucalăi » și « boitoi ». Iarna toți poartă căciulă.

Cămașa purtată de bărbați e largă și scurtă, abia ajungând până la cureaua izmenelor. De asemenea sunt largi și mânecile, care au la extremitatea lor « pomṅișori » — cusături făcute de femei. Gulerul cămășii se încheie la gât cu « ciotori » și « ciocalăi ». Unele cămăși au « pomṅișori » și pe umeri și pe guler. Motivele de pe guler poartă și numele de « brazi » sau « scăruțe ». Partea de jos a cămășii e tăiată cu cusături în formă de colți și se chiamă « colț ».

Pe pielea goală sau peste cămașă toți purtau mai de mult o curea lată, ajungând dela șale până la subsuori. Rostul ei era să-i ajute la muncile grele sau când ridicau la lemne în pădure. Astăzi, fiind și scumpă, puțini o mai poartă.

Peste cămașă poartă podoaba nelipsită a Ugoceanului, încă de când e copil mic: « straița ». Ea este cea mai originală parte a costumului lor. Făcută din pânză de cânepă, in sau bumbac, se poartă atârnată de umărul drept sau stâng, susținută de « baiere ». Baierile și traista sunt acoperite în întregime cu cusături de colorile cele mai vii și violent asortate, încât nu se mai vede nimic din fondul de pânză. Straița feciorilor e făcută, de obiceiu, de iubitele lor. De aci și strigătura:

Pe baieru străițî męle,
Scrisu-i numile tău, lęle ! [2]).

---

[1]) Valea-Sacă — Vǎsîi Doroș, 77 ani.

[2]) Valea-Sacă — Filip Gheorghe, 16 ani.

În această traistă bătrânii poartă iasca, cremenea și amnarul, iar tinerii cuțitul, despre al cărui rost vorbim în altă parte.

Vara, bărbații poartă izmene largi numite « gaci », iar iarna cioareci de lână. Pânza pentru cămașă și izmene se țese acasă din cânepă și bumbac. Intr'unele sate, cum sunt Gherțele, peste izmene se mai poartă și « zadie » — un fel de șorț. În partea de jos, zadia e adausă și locul acesta se chiamă « roit » fiind înnădit cu « cănaci » (ciucuri). Extremitatea de jos, de asemenea are « roit ». Iarna, unii poartă pe deasupra cămășii « laibăr » de coloare neagră, cumpărat dela târg. Sumanul bărbaților se chiamă « uioș ». E lung până din jos de șale, făcut din lână de oaie de coloare albă. Oi sunt puține și de aceea cei din Tarna-Mare, Valea-Sacă, Bocicău, Comlăușa și Batarci cumpără « pănură » din prăvălii sau dela târgurile din Turulung. Gulerul și marginile « uioșului » sunt tivite cu arniciu negru, iar uioșul care îl poartă în zilele de lucru e negru în întregime.

În piciqare se poartă opinci, legate de obiele, în partea de jos, cu « ceapană » (curele), iar pe picior în sus, până subt genunchi, cu ață neagră din lână de oaie sau păr de capră. În sărbători, bărbații poartă bocanci sau cisme. La cisme feciorii au pinteni, pentru ca la joc să-și poată suna mai bine tocurile bătute laolaltă.

Femeile tinere poartă pe cap o maramă de coloare galbenă sau roșie, iar cele mai bătrâne neagră. Ea se chiamă « chischineu » și se înnoadă subt bărbie. Fetele umblă și cu capul descoperit dar femeile măritate poartă totdeauna « chischineul ». Cămașa e lungă, până la brâu, făcută de ele și împodobită cu cusături. Cele dela mâneci și guler se chiamă « pomńișori », « împcistrituri », iar cele de pe umeri și piept « ciur pe pieptar » sau « braz », căci pânza de aici are găurele în formă de ajur. Subt cot, mâneca e strânsă și formează « fodre ». Locul unde se strânge mâneca se chiamă « chingi », iar acolo unde se termină « fodra » desfăcută și cusătura, se chiamă « bezăr ». De aceea li se « țîpurește » feciorilor care pleacă în armată:

Ducu-să bd'eți ficiori, Și rămîn bd'ętile fęte,
La cămeș cu pomńișori La cămeș îmbezăręte [1]).

Dela brâu în jos, femeile poartă « pintileu » sau « pindileu », un fel de poale largi. Pintileul se strânge și se leagă de cămașă cu « pocmata », un brâu fix, împodobit cu cusături. În partea din față, pe deasupra pintileului, se poartă « zadia », un fel de șorț de coloare roșie sau galbenă, făcut din material cumpărat. Rar vezi zadie de pânză, cusută cu motive, cum se purta mai de mult.

În zilele de lucru, peste cămașă se poartă o « bluză » sau « laibăr », făcute tot din material cumpărat.

[1]) Valea-Sacă — Todinca Cionca, 41 ani.

La gât, fetele poartă mărgele, apoi « zgardă », și « fodră » un fel de dantelă făcută din mărgele mici, care se poartă lipită de gât.

Iarna se poartă « guba » sau « pętecul », o haină de lână groasă care ține locul sumanului din alte părți. Ea este scurtă până la brâu, lucrată în cârlige și are două șnururi la guler, care se înnoadă când se pune pe umeri. E de coloare albă sau sură și se cumpără dela târgurile din Bicsad, Turulung și Satu-Mare. In acest oraș există o breaslă a « gubașilor » care se ocupă cu confecționarea de gube.

Vara, femeile umblă desculțe. Se încalță numai când merg la lucrul câmpului « ca să nu să 'nghimpe ». Toamna și iarna femeile poartă în picioare opinci sau « topănci » (ghete).

Firea. Întâia impresie ce ți-o face țăranul ugocean este că ar fi ursuz și neprietenos. Foarte respectuos, mai ales cu « domnii », în același timp el e foarte rezervat cu orice necunoscut. Trebue să-i știi câștiga încrederea ca să-ți desvălue toată bogăția lui sufletească sau tainele inimii. Numai după ce ai reușit să faci acest lucru începi să-l cunoști și să-l apreciezi cum trebue.

De felul lor sunt oameni veseli. Nu prea iau în serios vieața și nu se impresionează prea mult de mizeriile ei. Fatalismul poporului nostru își găsește aici întruparea cea mai perfectă. E adevărat, acest lucru le aduce o serie de neajunsuri. In firea lor trebue căutate multele lipsuri pe care le îndură, tocmai din cauza îndărătniciei. Refractari aproape oricărei inovații, ei se conduc după datinile și obiceiurile moștenite. Dar acestui conservatism i se datorește și salvarea lor ca Români, în mijlocul atâtor furtuni și a unei mase de străini.

Sunt buni la suflet și se ajută mult unii pe alții. In săptămâna mare am văzut cum cei bogați ară pământul celor săraci, iar de sărbătorile Paștilor săracii sunt ajutați cu alimente și chiar cu haine. Pe săraci și cerșitori îi adăpostesc și primesc cu drag în casa lor.

Au intuiția sănătoasă a lucrurilor și situațiilor. N'am văzut să invidieze pe « domni » sau pe alții mai bine înstăriți decât ei. Iată cât de bine își dă seama Ugoceanul că a fi « domn » încă nu însemnează că ești și fericit, ba poate dimpotrivă:

Cân am fost tînăr cocon,
Am vrut să h'iu șî ieu domn,
Mń-i mai bińe c'am rămas,
Nu-m dă ńime piste nas [1]).

Ospitalitatea lor nu cunoaște margini. Ne-am convins personal de acest lucru în cercetările noastre. Sărbătorile Paștilor anului 1940 le-am făcut în cele două Gherțe. Când intram în casa informatorilor noștri, întâi trebuia să stăm de vorbă și să « cinstim » un pahar de vin sau o gu-

[1]) Gherța-Mare — Ion Ciobai, 32 ani.

stare. Refuzarea acestora e considerată ca ofensă și procedând astfel pierzi dela început simpatia lor.

Sunt mândri de originea lor, dar nu urăsc pe celelalte neamuri. Singurul popor față de care nu prea au simpatie sunt Ungurii, poate fiindcă au avut multe de îndurat din partea acestora (Textele 164, 170, 173, 184). Le place să glumească, mai ales pe socoteala altora, dar nu permit să fie jigniți sau atinși în mândria și ambiția lor. Cel ce îndrăsnește s'o facă o plătește cam scump, în cel mai bun caz cu o bătaie.

Ironia lor se vede și din numele de batjocură cu care se poreclesc între ei. Celor din Tarna le zic « covătari », fiindcă, mai de mult, Țiganii făceau acolo coveți.

Celor din Bocicău, fiindcă sunt mai negricioși, le spun « corbi ». Pe cei din Valea-Sacă îi poreclesc « spătari », căci exista mai de mult în această comună multă trestie din care se făceau spete pentru războiul de țesut. Comlăușenii cultivă mulți cartofi și de aceea sunt numiți « ciormani », dela numele viermelui care roade cartofii dela rădăcină. Bătărcenii sunt mici de statură și de aceea li se spune « sgârleți », numire echivalentă cu slab, becisnic. Turțanii sunt porecliți « pępiń » și « căcioară ». Acest nume din urmă se dă la scroafe. Locuitorii ambelor Gherțe sunt porecliți « luna » sau « cei cu luna », căci după anecdota pusă în socoteala lor, unul din ei văzând cândva luna reflectându-se seara în apă, a adus un cârlig și cu ajutorul celorlalți a voit s'o scoată.

Sunt iubitori de libertate și le place să-și satisfacă poftele instinctive de multe ori, nestingheriți de nimeni. De aceea nu se prea împacă cu restricțiunile impuse de legi. Jandarmii și autoritățile care le pun piedeci și-i înfrânează sunt mereu ironizați, insultați și amenințați în țîpuriturile lor (Textele 92, 102, 107, 125, 154, 160, 174).

Feciorii care au ceva de împărțit între ei, se înțeapă cu țîpurituri ca acestea:

Măi cotînge, nu mă 'mpinge,
Că și 'n mine ięste sînge!

Mai ales la horă, din cauza fetelor, când mândria lor este atinsă, imediat scot cuțitul și se încaieră la bătaie. Aceste bătăi nu degenerează în crime ca în Țara Oașului, unde sunt multe satele care cunosc aproape în fiecare an câte o crimă. Mai de mult însă și în Ugocea era la fel. Ceea ce-i distinge de Oșeni e firea mai potolită și stăpânirea de sine în măsură mai mare. Totuși, cuțitul nu-l părăsesc, fiindcă:

Revolveru la cuțît,
Șohan nu i-o poroncit! [1])

[1]) Gherța-Mică — Mihai Strangu, 19 ani.

Cuțitul le este tovarășul nedespărțit.

Iară-i cuțîtu la mine,
Nu mă tem, frate, de nime ! [1])

De rolul lui sunt conștienți cu toții, căci le mărește încrederea:

Numa cuțîtu l-oi scoate
Și pământu l-oi întoarce !

Ieu de-oi scoate cuțîtu,
Oi ș'întoarce pămîntu ! [1])

Versurile citate se potrivesc mai bine Ugocenilor din comunele apropiate de Oaș: Turț și Gherțe. Cei din Tarna, Bocicău, Comlăușa, Valea-Sacă și Batarci nu prea fac uz de cuțit. In ultimii douăzeci de ani nu-și prea amintește lumea de crime, ci mai mult de bătăi și încăierări, unde se întâmplă să se « zgărie » — cum zic ei — cu cuțitul. De altfel, pentru a preîntâmpina neplăcerile ce derivă din mânuirea cuțitului, autoritățile au oprit purtarea acestuia. Unii Ugoceni regretă mult această restricțiune.

Sunt foarte curajoși și din acest motiv și foarte buni soldați. Curajul nu e numai o calitate a bărbaților, ci și a femeilor. In Valea-Sacă o țărancă a mers la învățător să-i ceară socoteală pentru o nedreptate. Acesta jignind-o cu răspunsul său, țăranca i-a aplicat pe loc o corecție, luându-l la bătaie. De rușine, învățătorul a și plecat din acel sat.

Pe la judecăți nu prea umblă, căci dreptatea și-o fac singuri, prin obișnuitele bătăi.

Vieața religioasă. O caracteristică principală a Ugocenilor este profunda lor religiozitate. Aceasta nu numai în forme externe, ci și ca intensitate sufletească. Sentimentul religios îl trăiesc în toată măreția lui.

In dumineci și sărbători bisericile sunt pline de lume care stă nemișcată dela orele opt dimineața până la douăsprezece sau unu, cântând și preamărind pe Dumnezeu, căci în Ugocea toți cântă în biserică.

In comuna Bocicău am găsit femei rugându-se cu mătăniile în mână, iar una din cele pe care le anchetam, m'a prevenit să grăbesc cu scrisul, căci trebue să se roage. Și troițele dese de pe la răscruci sunt un indiciu al religiozității Ugocenilor.

Respectă mult pe preoți și poartă cu mândrie anumite funcțiuni bisericești onorifice. Locuitorul Handru Văsîi, de 66 ani, din Gherța-Mică, îmi amintea mereu, când scriam, să spun că e « curator » la biserică, iar Doroș Văsîi lui Ștefan, de 77 ani, din Valea-Sacă, să scriu că este « făt » (crâsnic).

Cel mai important centru religios al Ugocenilor este mănăstirea Bicsad din Țara Oașului [2]).

---

[1]) Gherța-Mică — Mihai Ștrangu, 19 ani.

[2]) Despre aceasta, cf. MUȘLEA, *op. cit.*, pp. 131—132.

La această mănăstire vin în pelerinaj Ugocenii la sărbătoarea Sf. Petru și Pavel și la Sfânta Marie. Pleacă aproape tot satul, pe jos, cu prapori și preoți în frunte, cântând cântece religioase. Pelerinaje asemănătoare se mai fac la Șișești și la mănăstirea Nicula, lângă Gherla. Mai de mult mergeau la mănăstirea Poci și Dorog în Ungaria. Amănunte despre aceste pelerinaje povestesc și astăzi bătrânii care le-au făcut (Textele 234, 243).

Posturile nu le prea țin. Concubinajele sunt foarte rare, la fel divorțurile și copiii din flori. Secte religioase nu sunt, doar câte unul sau doi adventiști în câte un sat. Aproape toți Ugocenii sunt greco-catolici.

Biserici vechi de lemn nu există în Ugocea. În Tarna-Mare, Bocicău și Valea-Sacă, bătrânii își amintesc că au fost, dar s'au dărâmat cu timpul. Cele existente sunt zidite din piatră, sunt mari și încăpătoare. Am putut afla anul zidirii următoarelor biserici: Tarna-Mare 1890, Valea-Sacă 1874, Gherța-Mică 1873, Gherța-Mare 1893 și Batarci 1875. Cele din Comlăușa, Bocicău și Turț nu par a fi nici ele mai vechi, ceea ce se poate observa din înfățișarea lor. Dintre bisericile actuale, cea mai măreață și mai impozantă — ca edificiu — e cea din Batarci, așezată într'un loc unde domină regiunea.

In aceste biserici și în cele care au existat înaintea lor s'a păstrat nealterată, de-a-lungul veacurilor de vitregie, ființa neamului nostru. Dovadă sunt și cărțile bisericești găsite de noi aici. Ele veneau din centrele culturale sau naționale românești, pentru a forma legătura sufletească între frații de aceeași lege și limbă dela o extremitate amenințată a românismului. Am găsit în Comlăușa *Noul Testament* al lui Simion Ștefan (1648); *Octoihul* din 1720; *Dumnezeeștile și Sfințitele Liturghii* (1742), *Antologhionul* (1736). Am aflat apoi următoarele cărți tipărite la Blaj: *Liturghier* (1786), *Apostol* (1802), *Triodion* (1813), *Euhologiu* (1815), *Strașnic* (1816), *Evanghelie* (1816) și un *Catavasier*. Iar dela Sibiu: *Liturghier* (1856) și *Pentecostar* (1859). Aceste două cărți din urmă le-am găsit și la biserica din *Batarci*, împreună cu următoarele, ieșite din tiparnița lui Bob dela Blaj: *Octoih* (1792), *Apostol* (1802), *Triodion* (1813) și *Strașnic* (1816). Regretăm că împrejurările nu ne-au permis să scotocim și prin bisericile celorlalte sate, pentru a putea constata mai bine ce a mai rămas din trecutul îndepărtat.

Starea culturală a Ugocenilor nu este tocmai dintre cele satisfăcătoare. Stăpânirea maghiară nu s'a prea interesat de instrucția lor. Ea prefera chiar să-i țină într'o stare cât mai înapoiată, ca astfel să-i poată stăpâni mai bine. Când a voit să-i ridice din punct de vedere cultural, a închis școlile confesionale, transformându-le în școli de stat cu limbă de predare maghiară. Așa a fost cazul celei din Tarna-Mare, închisă în 1903.

Cu toate acestea, dacă judecăm situația prin comparație cu a ținuturilor vecine — cum ar fi, bunăoară, Țara Oașului — Ugocenii ne apar în această

privință favorizați. Bruma de carte s'a făcut înainte în școlile primare confesionale, susținute cu mari jertfe de către săteni și biserică. Cu toată îndărătnicia Ugoceanului, acolo unde au fost dascăli inimoși s'a făcut carte și rezultatele se văd astăzi. In Tarna-Mare procentul știutorilor de carte este aproape 50%, datorită muncii unor dascăli români conștienți din trecut, ca Vasile Doroș, Anton Tămăiagă și Alexandru Paul. Mulțumită unor astfel de slujitori vrednici, am putut afla pe la unii țărani cărți și gazete poporale care se citesc cu multă dragoste și interes.

Situație mai bună decât în Tarna este în Bocicău și Batarci. In schimb, în Comlăușa și Gherțe procentul analfabeților este destul de mare.

După anul 1930 li s'au edificat școli, s'a mărit numărul învățătorilor și situația evoluează satisfăcător. Frecvența școlară în Tarna-Mare era, în 1940, de 100%. In celelalte comune tinde spre aceeași cifră. Copiii din unele sate încep să frecventeze și școli secundare, ceea ce e un semn îmbucurător al înțelegerii timpurilor. Drumurile pietruite, cooperativele și alte instituții create de administrația românească, contribue în măsură însemnată la ridicarea acestor sate.

II. FOLKLORUL

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Considerațiuni generale. Ținutul Ugocei fiind situat la un punct expus al românismului, satele fiind înconjurate de elementele străine din imediata vecinătate, iar într'unele, cum e Tarna-Mare, străinii infiltrându-se printre Români, s'ar părea că și folklorul trebue să fie aici sărac, sau pe cale de dispariție. Această părere o desmint cercetările prezente.

Intâia concluzie ce se desprinde din acestea este bogăția folklorului ugocean. Precum se poate constata, aproape toate genurile sunt reprezentate din belșug. N'am publicat tot din ceea ce am cules, căci la unele genuri — mai ales la poezie — era prea evidentă asemănarea cu culegerile din ținuturile învecinate. Intr'adevăr, folklorul ugocean se aseamănă foarte mult cu cel din Țara Oașului și mai puțin cu cel din Maramureș [1]), lucru explicabil prin apropierea și contactul cu aceste regiuni. N'am putea afirma că textele noastre conțin ceva cu totul distinct, sau chiar original față de aceste ținuturi. Ele înfățișează doar o prelungire și o continuitate spre

---

[1]) Cf., pentru Maramureș, culegerile: TACHE PAPAHAGI, *Graiul și folklorul Maramureșului*. București, 1925; AL. ȚIPLEA, *Poezii populare din Maramureș*. București, 1906; TIT BUD, *Poezii populare din Maramureș*. București, 1908; I. BÎRLEA, *Cântece poporane din Maramureș*. București, 1924; iar pentru Oaș: ION MUȘLEA, *Cercetări folklorice în Țara Oașului*. Cluj, 1932; I.-A. CANDREA, *Graiul din Țara Oașului*. București, 1907; C. BRĂILOIU, *Bocete din Oaș* (Grai și Suflet VII — 1937) și E. BARBUL, *Az avasvidéki nyelvjárás*. Budapest, 1900.

Nord-Vest a aceleiași vieți românești, care în trecutul nu prea îndepărtat pulsa aici cu tărie.

Multele credințe, practici magice și superstiții de pe aici, sunt de natură să ne apropie cât mai mult de vieața sufletească a omului lipsit de cultură și mai apropiat de primitivism. Credem însă că tocmai în aceasta constă originalitatea folklorului ugocean și această lature a lui ne explică și misterul păstrării poporului nostru aici, de-a-lungul veacurilor de vitregie și furtună. Materialul folkloric adunat e un document al existenței noastre. El este în același timp și un semn al vitalității neamului nostru, care cu toate nenorocirile ce s'au abătut asupra lui, în cursul timpurilor, și-a păstrat ceea ce numim specificul nostru național. Influențele străine n'au alterat sufletul românesc, manifestat cu prisosință în producțiunile poporane.

Presupunem că o cercetare mai profundă la popoarele cu care au convieţuit Românii aici, ar duce la rezultate interesante despre ce le-a dat — ca spiritualitate — neamul nostru în cursul timpurilor.

Cercetările noastre completând un gol, între Maramureș și Ţara Oașului, arată în același timp masa compactă și unitatea sufletului acestui neam într'un colţ îndepărtat de țară românească.

Balada e puțin cunoscută în Ugocea. Cu toate străduințele noastre, abia am putut aduna cele opt texte din colecție.

In balada 1 apare motivul vânzării nevestei, care se află și în baladele CCCLXVI și CCCLXIX culese de d-l Tache Papahagi în Maramureș.

Un reflex îndepărtat al motivului « Lenore », îl găsim în « Bircuța » și în fragmentul « Ciuma ».

Despre Gruia și Pintea am aflat două balade foarte lungi, circulând într'o mare parte din Ugocea. Nu le-am publicat aici, deoarece forma lor se apropie foarte mult de a variantelor cunoscute din diferite broșuri tipărite și răspândite în popor (I. Pop-Reteganul). Bătrânul Toma Toader, de 69 ani, din Batarci, care ni le-a recitat în întregime, ne-a spus că le știe dela niște lucrători de pădure din Maramureș. Balada despre Gruia, pe care o publicăm aici, e o variantă mai puțin cunoscută și are prea puține asemănări cu cea culeasă de d-l Mușlea în Ţara Oașului și cele ale d-lui Papahagi din Maramureș.

In general, putem afirma că balada din Ugocea se găsește în declin. Tinerii abia cunosc acest gen, iar despre faptele lui Gruia, Pintea și Tincu, mai știu doar câțiva bătrâni. Locul baladei îl ocupă în mod treptat și cu vădit progres colindele.

Doina, cu acest nume, nu există în Ugocea. Doinele se numesc aici « hori » sau « cântece ». Firea Ugoceanului nu e melancolică, predispusă spre tristețe. Poate aici e explicația că și aceste « cântece » sau « hori » nu se găsesc în număr așa de mare cum ne-am aștepta. De altfel, cum am amintit și mai sus, Ugoceanul nu prea e dispus să-și arate oricui și oricând starea sa sufletească.

In « cântecile » și « horile » lor își exprimă și ei dorurile și necazurile vieții. Iată cum ne este redată starea sufletească a celui trist și îngândurat:

Omu cînd îi năcăjît,
Nu h'ie mult iscodit,
Că pășe[ște] on pașș șî doi,
Stă și se uită 'napoi [1]).

sau:

Omu supărat nu moare,
Se uscă stînd în pt'icioare,
Numa la inimă-l doare.
Rău mă doare șî pe mine
Șî ieu cred h'ie-ș la cine [2]).

Un suflet îndurerat, mistuit de o durere apăsătoare și puternică își exteriorizează astfel amarul său:

La a mę inimă-i tău,
Cum e vara la ciurgău,
Cîn[d] plouă de tătu rău.
La a mę inimă-i tină,
Cumu-i vara la fîntînă,
Cîn[d] plouă de-o săptămână [3]).

În aceste doine este redată întreagă gama durerilor omenești, cu toate nuanțările lor. Faptul se poate constata din textele capitolului respectiv. Dorul după cel plecat la armată, durerea acestuia după sat și cei de acasă, blăstămul mândrei față de iubitul necredincios, dorul fetei măritate în alt sat, suferințele înstrăinatului, fatalismul poporului nostru și tot ceea ce poate ușura sufletul omenesc de durerile care-l apasă, se exprimă în doine, căci:

Cine nu ști horile
Bată-l sărbătorile.
Că ieu horesc de zî, de noapte
Și'oi hori pînă la moarte,
Doar' pe mine nu m'or bate [4]).

Strigăturile sau chiuiturile se numesc în Ugocea « țîpurituri », iar verbul care indică acțiunea este « a țîpuri ». Foarte rar li se zice « hori » sau « strigături ». Se țîpurește mai mult la joc.

Jocul sau hora se chiamă în Ugocea « danț ». Sunt cunoscute două jocuri: « dințul », care se joacă de către feciori și fete împreună, un fel de învârtită, care începe mai întâi într'un ritm domol, pentru a se accelera tot mai puternic, pe măsură ce se apropie de sfârșit. Al doilea joc e originala « roată », pe care o joacă numai feciorii. Bătăile cu picioarele în pământ, salturile, scoaterea — în timpul jocului — a cuțitelor din traistă, învârtirea și încrucișarea lor în sus cu mâna dreaptă, te face să admiri pe feciori, dar te cam și înfioară în același timp. Jocul Ugocenilor este aproape

[1]) Tarna-Mare — Gheorghe Buhai, 48 ani.
[2]) Batarci — Mărie Filimon, 58 ani.
[3]) Gherța-Mare — Maria Pașca, 24.
[4]) Batarci — Mărie Filimon, 58 ani.

acelaşi cu al Oşenilor. Originalitatea lui o constitue mişcările, figurile şi execuţia, deşi ritmul este cam monoton, iar figurile nu sunt variate. Străinii rămân uimiţi de « danţurile » Ugocenilor. O dovadă despre aceasta este şi faptul că elevii liceelor de băieţi şi fete din Satu-Mare, de câte ori s'au prezentat cu dansurile acestea la concursurile « Tinerimii Române » din Bucureşti, totdeauna au câştigat premiul întâi.

Ceea ce contribue în oarecare măsură la farmecul acestor danţuri sunt « ţîpuriturile » care le însoţesc. Fără ele, jocul ar fi lipsit de elementul care îi împrumută şi accentuează în acelaşi timp ritmul şi voioşia. La început ţîpuriturile par a fi cântate. In adevăr, au o melodie a lor — unică —, iar când le asculţi este greu să distingi cuvintele din vocea celui ce « ţîpureşte », ele rostindu-se repede şi oarecum cu o legătură melodică între cuvinte.

De obiceiu toate « ţîpuriturile » încep cu vorbele: « Ţura, măi ! » care ar însemna: « zi ! » sau: « trage-i ! », adresate ceteraşului. După această formulă urmează versurile propriu zise.

Numirea de ţîpuritură este foarte potrivită, căci într'adevăr cel ce ţîpureşte, « ţipă » grozav de puternic. In special prima parte: « Ţura, măi » ! este un strigăt ascuţit, puternic şi primitiv. El n'are nimic comun cu restul strigăturii — versurile — care încep pe un ton mai potolit şi în consonanţă cu melodia ceteraşului.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

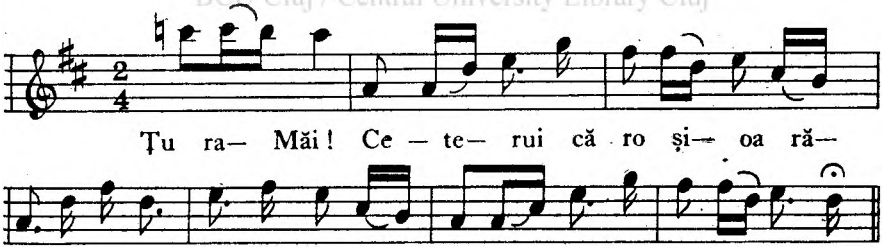

In timpul jocului, ceteraşul — unul singur — stă în mijloc. El îşi acomodează de multe ori melodia după cei ce « ţîpuresc » şi aceştia mai puţin după el. Aşa se explică de ce este numai unul. Dacă ar fi mai mulţi, s'ar încurca cu melodia atât între ei, cât şi cu cei ce ţâpuresc.

Ai măă ! ţura, ţura !
Cînd aud cętera 'n sat,
Nu-m treabă nici de mîncat.
Unde aud cętera,
Tăt îm viṅe a giuca.
După arcu cęterii,
Trabă biṅe a ţîpuri !
Io-s cocon făcut aşę,
Cu cuţît şî cu curę,
Şi cu gura mititę,
Să pot ţîpuri cu ię [1]).

[1]) Gherţa-Mare — Vasile Haiduc, 18 ani.

În aceste țîpurituri se observă bine ingeniozitatea și darul de improvizație al Ugoceanului, care găsește imediat versurile potrivite pentru orice prilej. Elementul hazliu, dar mai ales satiric, are rolul preponderant în ele.

Am greși însă dacă am afirma că numai la « danț » se țîpurește. Ugoceanul, ca și Oșanul, își însoțește multe din acțiunile sale de țîpurituri, care țin în felul acesta locul doinelor din alte regiuni românești. Am putea spune chiar că doina aici se țîpurește. Ugoceanul țîpurește la munca câmpului, la coasă, seara și dimineața. Cel ce a băut cu un pahar mai mult decât trebuia, țîpurește în cârciumă, sau mergând pe drum către casă, ca și copilul ce păzește vitele în câmp. Așa se explică următoarele versuri care arată că țîpuritura nu e legată numai de danț:

Bińe-m place a țîpuri,
Pe su arcu ceterii,
Pin imașu Lechinți,
Și prin țarina D'erți [1]).

Melodia acestor țîpurituri, auzită în liniștea serii târzii sau în zorii zilei, îți face o impresie cam neplăcută, având ceva fioros în ea. Și — în afară de danț — în special în acest timp al zilei se țîpurește.

Se va părea curios cititorului, cum ne-a părut de altfel și nouă, că în Ugocea chiar și bocetele se « țîpuresc » sau « se horesc ». Țîpuriturile însoțind pe om în atâtea ocazii și manifestațiuni, ne vom explica pentru ce sunt așa de răspândite și mai numeroase ca în alte regiuni.

Colindele sunt cunoscute și în Ugocea cu acest nume. Rar auzi pe bătrâni rostind și forma « corindă ». Repertoriul este bogat. Găsești bătrâni și tineri care îți recită foarte multe colinde. Am aflat unele identice cu cele culese de d-l Mușlea în Țara Oașului și de d-l Papahagi în Maramureș. Pe acestea nu le-am mai publicat aici.

Altele — pe care le-am reprodus — sunt variante interesante ale celor culese de aceiași cercetători.

Motivul cântat în colinde este, în general, de ordin religios. Unele din ele s'au născut, sau mai bine zis transformat din balade. Se reflectă în ele vieața vânătorească și mai ales păstorească de odinioară. Cele dela textele 204 și 209 nu sunt altceva decât variante ale baladei Miorița. Oricine va citi versurile:

Mńioruca cę mai mńică,
Nici nu bę, nici nu mînîncă,

sau dorința ciobanului de a fi îngropat:

Înaintea strungilor,
În locu găleților,
Cu trîmbd'it-alăturę,
Fluieru după curę
Și băltagu 'n mîna mę,

[1]) Gherța-Mare — Același.

va recunoaște atât versificația cât și subiectul Mioriței, care s'a transformat aici în colindă. Păstoritul în Ugocea fiind în declin și ne mai existând vieața haiducească, iar nota religioasă fiind și astăzi destul de pronunțată, e explicabil de ce se desvoltă colinda în dauna baladei, care apune.

Merită să fie amintit faptul că la sărbătorile Crăciunului, Anului Nou și Bobotezei în bisericile din Ugocea se cântă în locul pricesnei o colindă, iar la terminarea serviciului divin, în locul rugăciunii obișnuite, se cântă tot o colindă. Ele se cântă în cor de către toți credincioșii prezenți. E și aceasta o explicație a vitalității acestui gen în Ugocea.

Tradiții. Vieața din trecut. Ugocenii știu să povestească multe din trecutul lor îndepărtat sau apropiat. Astfel ne-au vorbit despre uriași, dar mai ales despre Tătari, lucru explicabil prin faptul că aceștia din urmă, în ultima lor năvălire (1717), trecând prin Maramureș au ajuns și în Ugocea. Înfățișarea lor de « capcîni », în contrast cu a celorlalți oameni, precum și diferitele întâmplări cu ei, se păstrează viu în mintea poporului (textele 214, 220, 221 și 222).

Stăpânirea nobililor, organizarea administrativă de odinioară, împărțirea țăranilor pe clase în « sabadîș » și « urbărieș », iobăgia cu mizeria și obligațiile ei, despre toate s'au păstrat — pe calea tradiției — urme destul de puternice, încât se pot chiar reconstrui întru câtva stările de lucruri de atunci. Comuna Batarci se compune din două părți bine distincte, una în care locuesc « sabadîșii », mai la margine — căci au fugit de pe moșia nobilului — și alta « urbărieșii », formând centrul satului. Revoluția din 1848, cu isprăvile lui Kossuth, a lăsat amintiri puternice (text 239). Aceasta se explică și prin faptul că revoluționarul amintit a activat cu răsculații săi prin aceste părți și și-a recrutat o parte a oamenilor tocmai din această regiune.

Despre așezarea lor în aceste locuri și românismul curat din trecut, bătrânii știu povesti și astăzi multe (textele 217, 232, 234 și 241).

Interesant este redată școala de altădată și scrierea pe răvaș (textele 239 și 325). Traiul ușor și îmbelșugat de odinioară și vieața religioasă cu locurile de procesiune de asemenea sunt bine cunoscute (textele 223, 242 și 246), ca și felul în care se pedepseau faptele rele de către autoritatea bisericească (text 237).

Dintre haiducii de pe vremuri, cel despre care se păstrează cele mai multe amintiri este Pintea. Aceasta, deoarece faptele lui s'au petrecut în imediata apropiere a Ugocei, pe la Baia-Mare—Maramureș și Țara Oașului, și pentrucă a trăit într'un timp nu prea îndepărtat (a murit în 1703). Ugocenii povestesc cu entuziasm despre vieața lui Pintea, faptele lui vitejești extraordinare și sfârșitul lui (textele 213, 219, 224, 231 și 247). Alți haiduci amintiți sau « pribagi » — cum îi numesc Ugocenii, — sunt Ciobre și Tincu (textele 269 și 230).

Despre povești, legende, snoave (textele 249 — 256) n'am putea spune că prezintă un interes deosebit. Același lucru și despre **ghicitori** (textele 257—286), care în Ugocea se numesc « ciumilituri ».

Bocetele. Numirea de bocet nu este cunoscută în Ugocea. Ele se numesc « cîntece la morți », iar verbele care indică acțiunea bocitoarelor sunt: « a țîpuri », « a hori » și « a cînta ».

Bocitoare așa zicând « oficiale » sau plătite, nu există ca în alte ținuturi. Tocmai din acest motiv am întâmpinat greutăți în adunarea bocetelor, căci pentru a le putea culege este absolut necesar să asiști la o înmormântare, unde să le auzi. Trecând durerea celui ce le-a compus, mai târziu ele se uită. Nu sunt deci bocete tip, care să se repete la aceeași categorie de morți, ci sunt create după împrejurări. Acest lucru se poate constata — în parte — atât din cuprinsul cât și din titlurile textelor noastre.

La plăsmuirea bocetelor se poate observa foarte bine darul poetic și talentul de improvizare al femeilor. În comuna Gherța-Mare, harnicul preot Ovidiu Lupan m'a îndrumat la femeia Titie Nemeș, căreia cu patru zile înainte îi murise o fetiță, care suferise de paralizie. Mă asigurase preotul că cu acel trist prilej mama a compus un bocet impresionant, pe care l-a cântat la înmormântare. Mergând la femeie, aceasta mi-a reprodus bocetul până la un loc, apoi a zis: « Nu mai pot tîlcui, atunci pot tâlcui cân' am lipsă. Mń-aduc aminte cân' mă doare » (text 289; acesta este și un exemplu de felul cum se adaptează bocetul la împrejurări).

Mărie Sarcă, tot din Gherța-Mică, mi-a spus la fel: « Cân îi năcăjit omu, atunci îi viru 'n gînd, în cap tăte. Atunci ști multe, cîn' te doare irima ! ».

Mărie Filimon din Batarci, care are o memorie foarte bună și ne-a reprodus multe producțiuni poporane, vorbindu-ne despre motivul de inspirație al bocetului dela textul 302, ne-a spus următoarele: « Am avut patru ficiori și șăsă fete șî mń-a rămas on ficior șî o fată. Tri o murit pin străini, la Mușa lângă Brașău. Cîntatu-i-am ieu șî mult m'am năcăjît. Din capu mńeu m'am cîntat, numa n'am murit ! Zîcę șî doctoru: Duceț boreasa asta de aici, că amu moare ! ».

Acest citat este, credem, destul de lămuritor în privința procesului de creație al bocetelor. Poate tocmai datorită acestor împrejurări oarecum mai specifice acestei regiuni, bocetele din colecția noastră (textele 287—303) sunt reușite atât ca fond cât și ca realizare artistică. Bocetul din textul 297 este în această privință un model și confirmă afirmațiunea noastră.

Cântecele de leagăn (textele 304—311) care circulă în Ugocea sunt puține și aceleași în toate satele. Prin gingășia și finețа sentimentelor exprimate în ele, sunt mult superioare celor culese în Țara Oașului.

Dintre jocurile de copii (textele 312—323), unele par a fi destul de vechi și interesante, cum este cel din textul 321.

Descântece, practici magice, demoni, ființe fantastice, credințe și superstiții. În culegerea descântecelor am întâmpinat multe greutăți. Cei ce le știu nu voiesc să le spună și altora, căci se crede că atunci își pierd efectul. Mai ales nu le spun acelora care vreau să le scrie. Aceasta și pentrucă le e frică de preoți și jandarmi. Trebue multă putere de convingere și uneori chiar mijloace ingenioase ca să poți obține descântece dela cei ce le cunosc.

Merită să fie remarcat faptul că descântecele se cunosc pe specialități: o anumită femeie — mai rar bărbat — din sat, știe descânta « de grumădér », alta « de zierme », alta « de deochi » etc. Trebue să colinzi pe la cei indicați, ca să poți aduna dela câte un om un singur descântec.

Există în Ugocea două femei vestite pentru descântece și vrăji: Mărică Coțan, de 70 ani, din Gherța-Mare și Irincă Chitaș, poreclită Petereanca, de 68 ani, din Valea-Sacă. Despre acestea știu toți oamenii din satele din împrejurimi; când m'am adresat pentru descântece, imediat am fost îndrumat la ele.

Cum se poate constata și din culegerea noastră, descântecele sunt foarte răspândite. In puterea și efectul lor de vindecare cred foarte mult, atât cei ce descântă cât și cei cărora li se descântă. Iacob Zgărduș, de 70 ani, din Gherța-Mare, când mi-a terminat descântecul « de zierme » mi-a spus: « Cîn iești gata cu zîsu șî iel pt'ęre ». Iar Ilușca Doroș, de 80 ani, din Bocicău, când și-a terminat descântecul « de mătrice », mi-a spus: « Să unge șî-i tręce ».

Observăm că în sărbătorile mari nu se descântă, « că-i mare păcat » și « n'au putere ». Din acest motiv, în sărbătorile Paștilor n'am putut culege niciun descântec.

Magia [1]) ocupă un loc foarte important în vieața sufletească a Ugocenilor, fiind foarte răspândită și practicându-se în toate satele. O dovadă este și bogăția materialului cules de noi în acest domeniu.

Dintre plantele cunoscute, mătrăguna este aceea care se bucură, ca și în Țara Oașului și Maramureș, de o considerație deosebită (textele 365, 378, 385—6). Interesante sunt și credințele în legătură cu « iarba fiarelor » (textele 407 și 444).

Textele 367—372 reprezintă descântece și practici ale fetelor, pentru atragerea flăcăilor și a norocului.

Tot cu ajutorul descântecelor poate fi curmată și vieața cuiva (text 379). Ca să pot afla acest mijloc dela vestita vrăjitoare din Gherța-Mare, amintită mai sus, a trebuit s'o încredințez că scrisoarea mea e în altă limbă și n'o pot citi jandarmii, că nu spun preotului nimic din cele ce-mi destăi-

[1]) Multe din practicile magice sunt înșirate la obiceiurile dela sărbători, naștere, nuntă și moarte, încadrarea lor fiind în strânsă legătură cu acestea.

Bibl. Cluj • Biblioteca Un. ROMÂNIA

nuește, că sunt venit foarte de departe « din răgat » — cum zic ei vechiului regat —, că nu voiu spune nimănui nimic din cele ce mi-a destăinuit și, în sfârșit, — argumentul cel mai convingător — că personal am nevoie de un astfel de mijloc pentru răpunerea unui dușman al meu. Din acest text și din cel cu Nr. 378, se poate constata bine credința în legătura «fluidă» dintre om și obiectele cu care a stat în contact vreodată, așa numita magie contagioasă [1]).

Credința în duhurile rele este foarte răspândită în Ugocea. Ele urmăresc pe oameni în vieață și le provoacă multe neajunsuri, neplăceri sau chiar moartea și se numesc de obiceiu « borsocăi », mai rar « mńilostive » sau « mńilostivńiță ». Dacă acestea n'ar tulbura vieața oamenilor, ei ar trăi mult mai fericiți.

După credința Ugocenilor, borsocăile se nasc din prunci nebotezați, din a șaptea fată ce se naște într'o familie (text 480) și sunt înzestrate de Dumnezeu cu puteri supranaturale (text 404).

Cât de adânc e înrădăcinată credința în borsocăi, se poate constata și din multele întâmplări în legătură cu aceste ființe supranaturale, întâmplări povestite cu o convingere de realism pe care nu îndrăznești să-l combați (textele 401, 408—413, 419).

Altă ființă necurată care se amestecă în vieața de toate zilele a oamenilor, e Fata-pădurii. Culegerile noastre (textele 390—397) arată cât de răspândită e credința în Fata-pădurii, ne dau detalii despre înfățișarea ei, cât de frumos cântă, cum « săgeată » oamenii, ademenește pe bărbații frumoși sau vine ea la ei (text 417), cum schimbă pruncii și cum poate fi prinsă sau cum poți scăpa de ea.

Marț-sara sau Marțolea e o ființă necurată, care are dea face cu femeile ce lucrează în zilele de Marți, mai ales la tors sau țesut. Ea le « săgeată » pe acestea, le mănâncă pruncii și pentru a scăpa de ea trebue să folosești mijloace nu tocmai ușoare (textele 398, 402, 415). Se găsește și credința în Omul-nopții (text 406) și Omul-apei (text 405), despre a căror existență se știe puțin; această credință este însă pe cale de dispariție.

Acțiunile tuturor acestor demoni sau ființe supranaturale se întâmplă noaptea, între asfințitul soarelui și până în zori, la cântatul cocoșilor.

Credința în ursitoare este încă destul de puternică (textele 430—431).

Explicările de visuri, diferite semne și prevestiri, numeroasele credințe deșarte în legătură cu aproape toate acțiunile omului, le-am înșirat la capitolul; « Diferite credințe și superstiții », așa încât repetarea sau enumerarea lor aici o credem de prisos.

---

[1]) MIRCEA ELIADE, *Folklorul ca instrument de cunoaștere.* « Revista Fundațiilor Regale » IV (1937), vol. II, p. 142.

III. GRAIUL

În aceste observaţiuni sumare vom căuta să înfăţişăm particularităţile mai importante ale graiului din Ugocea. Deoarece transcrierea textelor nu este redată fonetic în întregime, vom prezenta numai *caracterele generale* ale graiului. Credem necesar acest lucru şi pentru motivul că asupra graiului din Ugocea nu avem niciun studiu. Din consideraţiunile noastre, cei interesaţi îşi vor putea face măcar o ideè generală despre acest graiu.

Cea dintâi observaţie ce se impune este asemănarea mare ce o prezintă graiul ugocean cu cel din Ţara Oaşului [1]). Această asemănare se explică prin apropierea regiunilor, contactul des dintre locuitori, originea şi convieţuirea comună în cursul timpurilor, lucruri pe care le-am arătat pe larg în introducerea acestor cercetări. Asemănări mai puţine prezintă cu cel din Maramureş [2]).

Fiind situat la periferia teritoriului linguistic român până unde n'au ajuns inovaţiile plecate dintr'un punct central, graiul ugocean prezintă unele particularităţi şi aspecte mai arhaice, care îl disting de acela al altor regiuni româneşti.

În cele ce urmează expunem, succint, particularităţile lui principale.

Accentul. Accentul e pe întâia silabă în *còmin*, *còpt'il* (bastard), *mòtor*.

Vocale. o se pronunţă *ă* în *tăţ* (toţi), *tăt* (tot).

e accentuat urmat de o silabă a cărei vocală este *e* se pronunţă *ę: mńęre* (miere), *męre* (el merge), *ięste* (este), *femęie* (femeie), *vęrde* (verde), *ięle* (ele), *vręme* (vreme).

e precedat de *j*, *ş*, *ţ* şi *z* se pronunţă *ă: jărtfă*, (jertfă), *ţăş* (ţeşi), *d'iţăl* (viţel).

De asemenea avem *ă* în loc de *e* în *trăbă* (trebue), *păste* (peste).

e se schimbă în *i* în prepoziţiile proclitice: *piste* (peste), *pince* (pentru ce), *di* (de), *pintru* (pentru).

i precedat de *j*, *s*, *ş*, *ţ* şi *z* > î: *năcăjît*, *jîntiţă*, *sîtă*, *sîngur*, *sîne*, *ţîie*, *peţîtori*, *fraţî*, *ţîpă*, *şî*, *şîndilit*, *zîs*, *zînă*, *auzît*, *îngrozît*.

i final dispare după *ş*, *ţ*, şi *z: fraţ*, *părinţ*, *braz*, *verz*, *ţăş* (ţeşi), *închiş* (închişi).

o neaccentuat se transformă în *u* şi în cuvintele *purcăraş* (porcăraş), *durmńim* (dormim).

u din fostul diftong *au* se pronunţă *o* silabic: *taor*, *staor*, *scaon*, *aor*, *balaor*.

Diftongi. au în verbul *a căuta* se reduce la *o: a cota*, *cotat* (căutat). Acest *o* se diftonghează în *oa* când e accentuat şi e urmat de o silabă a cărei vocală e *ă* sau *e: coată* (caută), *coate* (caute).

---

[1]) I.-A. CANDREA, *Graiul din Ţara Oaşului*. Bucureşti, 1907.

[2]) TACHE PAPAHAGI, *op. cit.*

ea precedat de o labială se reduce la *a: bau* (beau), *vac* (veac), *margă* (meargă), *pribag* (pribeag).

ea accentuat la sfârșitul cuvintelor se reduce la *ę: avę* (avea), *vidę* (vedea), *murę* (murea), *puńę* (punea), *ardę* (ardea).

În cuvinte monosilabice diftongul *ea* la fel se reduce la *ę: mę* (mea), *ię* (ea), *cę* (cea).

Consoane. Palatalizarea labialelor e un fenomen general.

p + i > pt' ajungând uneori la faza *t'* spre care se pare că tinde: *pt'ic* (pic), *pt'icior* (picior), *a topt'i* (a topi), *pt'ęre* (piere), *a lipt'i* (a lipi), *spt'ini* (spini), *spt'inare* (spinare), *pt'atră* (piatră), *t'ept* (piept).

b + i > bd': robd'i (robi), *ibd'i* (iubi), *sabd'ie* (sabie), *bd'izui* (bizui), *pociumbd'i* (pociumbi). *b* în cuvântul *bine* nu se palatalizează; rar se aude și rostirea *bd'iṅe* sau *bgiṅe*.

f + i > h': h'ie (fie), *h'ire* (fire), *h'iecînd* (fiecând), *h'ară* (fiară), *h'ert* (fiert), *h'iuț* (fiuț). În comunele apropiate de Țara Oașului (cele două Gherțe) *f* în această poziție s'a schimbat în *ś*.

v + i > d': d'in (vin), *d'iță̄l* (viței), *lod'it* (lovit), *o d'init* (a venit), *a d'isa* (a visa).

În comunele dinspre Țara Oașului *v + i*, mai ales în poziție inițială, se rostește foarte des ca *y* sau *z*.

m + i > mń: mńez (miez), *mńęre* (miere), *mńeu* (meu), *mńire* (mire), *mńireasă* (mireasă), *mńel* (miel).

Dentalele *t* și *d* urmate de *e* și *i* apar nealterate.

n + e, i > ń: ńime, ţîńe, cîńe, buńe, cińe, ńiște, întuńecat, vińit.

n latin urmat de *e* sau *i* în hiat s'a transformat in *i*, nazalizând vocala precedentă: *întîĩu, ursọãie, măsoãie, muşurõiu.*

Rotacismul. Pentru regiunea învecinată (Țara Oașului) acest fenomen a fost atestat de cercetători (I.-A. Candrea, Ion Mușlea). În Ugocea nu-l întâlnim consecvent din cauza influenței graiurilor învecinate fără rotacism din Sud.

L-am înregistrat în următoarele cuvinte menționate în texte: *dumirecă* (duminecă), *mîră* (mână), *mîra* (a mâna), *mîrîncă* (mănâncă), *mire* (mine), *pîră* (până), *pure* (a pune), *tire* (tine), *ţîre* (a ținea), *vîră* (vână), *vire* (el vine), *ura* (una).

Pe lângă aceste forme trebue să mai adăugăm și pe: *gerunt'e* (genunche), *irimă, iremă, irmă* (inimă), cu formele derivate *irimucă, irmucă, irimioară*, pe care le considerăm cazuri de rotacism, deși ar fi putut fi pricinuite de disimilare.

Existența indiscutabilă a rotacismului în Ugocea nu trebue să ne surprindă, deoarece fenomenul a fost mult mai răspândit decât îl credeam până acum. Aria de răspândire a rotacismului credem că cuprinde o bună parte din teritoriul nordic al dialectului dacoromân, întinzându-se spre

Sud până în Munții Apuseni, unde rotacismul există până în zilele noastre, în graiul bătrânilor, ca de altfel și în Ugocea.

l > *r* în cuvinte ca *corindă* (colindă, formă ce se aude încă destul de des), *a tirinca* (a tilinca), *a sfrederi* (sfredeli), *a script'i* (a sclipi).

j latin apare ca *gi: agiunge* (ajunge), *giudeț* (județ), *gioc* (joc), *giug* (jug), *gios* (jos).

z provenit din *d* latin se aude rostindu-se și *dz: dzînă, frundză,* uneori și ca *d': putred'i* (putrezi).

Asimilație. *ă — u > u — u: ńimurui.*

ă — o > o — o: locomńești.

Disimilație. *n — n > r — n: arin, verin, verinos, ńimurui, gerunt'e, curună* (se aude des și cunună). Acestea trebue să fi fost influențate și de rotacism, deoarece ele apar în regiuni pe care le presupunem că au cunoscut acest fenomen.

n — n > n — l: ingiler

r — r > l — r: Țaligrad

Morfologia. Forma articulată la masculin singular e fără *l: pămîntu, culesu, hotaru, altu.* Forma articulată la plural a substantivelor masculine terminate la plural în *ț, z, ș,* prezintă un *î* final în locul celor doi *i* ortografici: *urșî, frațî, brazî, morțî, părințî.*

Forme interesante de plural sunt: *căș, căsuri* (case), *sori* (surori), *mînuri* (mâni), *pămîntile* (pământurile).

Superlativul se formează cu *tare.*

Pronumele personal are următoarele forme: *io* (eu), *iel* (el), *ię* (ea), ii (ei), *i* (ei, dat. sing. fem.).

Pronumele posesiv: a mę (a mea), *a nost, a vost.*

Pronumele demonstrativ: aiesta (acesta), *aiasta* (aceasta), *ciia* (aceia), *cę* (aceea), *aieștia* (aceștia).

Pronumele nehotărîte: ńime, ńimurui, tăt (tot), *tătă* (toată), *tăț* (toți), *tăte* (toate).

Numeralele ordinare se formează cu *ę* la urmă în loc de *ea: al doilę, al treilę, al patrulę. Odată* este înlocuit cu termenul *docale* (de o cale).

Verbul. Perfectul: *el au mers* (el a mers), *ea au venit* (ea a venit), *l-au dus* (l-a dus).

Viitorul: *oi mę[re]* (voi merge), *îi mę[re], a mę[re], om mę[re], îț mę[re], or mę[re].*

Persoana a III-a plural a auxiliarului *a fi* are forma *sîm* sau *sîmt.*

Condiționalul trecut se formează, ca și în graiul de pe Crișuri, din infinitivul verbului precedat de perfectul auxiliarului *a vrea.* De ex. *l-o vut* (vrut), *omorî* (l-ar fi omorît) (text 395). Perfectul verbului *a vrea* poate avea o formă și mai scurtă: în loc de *o vut* = *o-t.* De ex. *dacă ar hi spus, l-o-t săgeta ș'o-t muri* (dacă ar fi spus, l-ar fi săgetat și ar fi murit) (text 399).

Sau: *de n-o-t avę apă şî foc, l-o vut omorî* (de n'ar fi avut apă şi foc, l-ar fi omorît) (text 395); sau *da voi ce o-t fa cu rondioşî voşti de cai* (da voi ce aţi fi făcut...) (text 250).

În locul subjonctivului aflăm foarte des întrebuinţată forma infinitivului lung, care se păstrează cu sensul verbal, nu substantival ca în limba literară. Astfel în exemplele:

Ca mine nu mai ięste om in D'erţa-Mńică de-a trăire cu omińie (text 277). *Prin codru de-a vînare* (text 192). *Eu am de murire la Rusalii* (text 253). *Cînd îi de luare roada noi ne ducem* (text 253). *Ai de a dare bani. Nu te poţi apropt'ięre* (text 210).

Tot în locul supinului se află întrebuinţat infinitivul scurt. *N'o mărs a lucra* (text 236). *Nu trebue a plăti păşune* (text 240).

Adverbe: cîtingan, cîtingănuţ (încet), *tuma* (tocmai).

Prepoziţiuni: diript, dipt, (drept, pentru), *diri* (pentru).

Conjuncţiuni: pedic (deşi, iar).

Interjecţiuni: le, în expresiuni ca: *Maică-le cîn[d] m'ai făcut* (text 42).

Dăm mai jos câteva forme dialectale care ni s'au părut mai interesante: *beserică, ficiori, crancă* (creangă), *vîrv* (vârf), *fărească, păste* (peste), *němic, straiţă* (traistă), *dereaptă, dirept, lengini, gînşte, gîńit* (gândit), *ibască* (iubească), *pin* (prin), *ai* (ani), *pingă* (pe lângă), *oarce* (oarece), *pince* (pentru ce), *oarunde* (oareunde), *une* (unde), *cătă* (către), *şa* (aşa) *ciia* (aceia), *puşte* (împuşte), *tîmplat* (întâmplat), *tilńit* (întâlnit), *farmă* (sfarmă), *cîn[d], mergîn[d], torcîn[d], nost[ru], vost[ru], tra[ge], mę[rge], fa[ce], tręce], sfinţę[şte], gîndę[şte], abua, aburca, brîncă* (mână), *bugezi, a se cînta* (a plânge), *cîtingan* (încet), *ceteră* (vioară), *coc* (pâne mică), *crei* (creieri), *cucoană* (fată tânără), *a cură* (a alerga), *docale* (odată), *a îndemna* (a începe), *mal* (margine), *morosîu* (albastru), *păcurime* (oi), *sălaşime* (loc de odihnă pentru vite), *săriu nopţî* (miezul nopţii), *din creştere până 'n talpe* (text 345).

Dintre influenţele străine ce s'au exercitat asupra graiului ugocean, cea mai puternică e cea ungurească. Ea este de natură pur lexicală — s'a exercitat prin administraţie — şi se explică prin stăpânitorii unguri ai acestui ţinut, încă din timpuri destul de vechi, căci ţinutul a fost în vechime « domeniu regal » şi donat de către regii Ungariei diferiţilor feudali.

IV. OBICEIURILE

În acest capitol am notat obiceiurile dela sărbătorile de peste an, naştere, nuntă şi moarte. Şi în acest domeniu folklorul ugocean prezintă unele obiceiuri rare sau chiar specifice acestei regiuni.

Pentru ca aceste obiceiuri să fie cât mai accesibile celor ce se interesează de ele, le-am redat — aproape în întregime — prin scurte constatări

și descrieri ale noastre. Redarea parțială a acestora de către subiectele de care ne-am servit se găsește la capitolul « Practici magice ». Înfățișarea tuturor obiceiurilor prin povestiri dela cei ce le-am cules, ar fi lungit prea mult acest capitol, rezultatele fiind aceleași.

La sărbători [1]). *Anul nou.* În ajunul Anului nou fetele caută să-și afle norocul și viitorul prin diferite semne și mijloace.

Ca să afle dacă se va mărita sau nu în acel an, fata merge dimineața la coteţul porcilor și caută să vorbească cu vierul. Dacă acesta răspunde prin grohăituri, însemnează că se va mărita în acel an, dacă nu « mai rămîne fată ».

În aceeași noapte, fata, legată la ochi, merge la un gard și numără îndărăt parii, începând dela numărul nouă. De parul unde a terminat numărătoarea leagă un fir de mătasă, iar dimineața merge să-l vadă. Dacă parul e strâmb, se supără, căci bărbatul îi va fi urît.

Ca să se mărite în acel an, fetele merg dimineața la o apă curgătoare și se scaldă « unde-i genune ». Feciorii le pândesc, ca să le arunce cămășile în apă și să râdă de ele. În apă aruncă cărbuni și busuioc și, între altele, zic:

Sîn-Văsîi vărgat
Dă-mń, Doamne, bărbat!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Când se întorc acasă, aruncă cărbunii și busuiocul în drumul oamenilor care merg la biserică. Fata se duce apoi la funia clopotului, taie o bucată mică din ea și o pune în sân; ca « așa să-i margă hiru cum mere glasu clopotului ».

Ca să nu se mărite o fată oarecare, dușmancele îi așează subt pragul casei cărbuni « *vrăciuiți* ».

Pentru a rodi pomii, se așează la rădăcina lor gunoiu din casă, adunat între Crăciun și Anul nou, se leagă pomii cu un smoc de paie răsucite și cu securea în mână e amenințat fiecare zicându-se: « Tăt te tai, de nu rodești! ».

În ajun « să străjuie[ște] », ca să se vadă unde ard banii de pe comori. Tot acum se preface toată apa în vin, dar oamenii n'o pot vedea, căci oricât se silesc să nu adoarmă, nu pot rezista.

Ca să aibă belșug la vite, le nutresc și adapă foarte de dimineață.

Unde se află un om cu numele Văsîi, îl leagă cu o « partă » sau un ștergar la mână și nu-l desleagă până nu « cinstește » palincă ori vin. Apoi beau și petrec urându-și mulți ani. La fel se procedează și la alte zile onomastice.

---

[1]) Informatori: pentru Batarci — Mărie Rus, 58; Bocicău — Iluşcă Doroş, 80; Comlăuşa — Petru Paul, 57; Gherţa-Mare — Mărică Coţan, 70; Gherţa-Mică — Iacob Nichituţ, 49; Valea-Sacă — Titie Filip, 16; Tarna-Mare — Gheorghe Buhai, 46.

Bobotează (« Apă-Botează »). În ajunul acestei sărbători se deschide cerul și vorbesc vitele. Cele bine ținute se laudă și își vorbesc de bine stăpânul. Unii oameni prind de veste și dacă în acel moment — când văd cerul deschis — se roagă lui Dumnezeu să-i primească acolo după moarte, rugăciunea lor este ascultată.

Pentru a afla cine-i va fi bărbat, fata își așează, în ajun, subt perină, un pieptene, o săcure, un prańic și un coc. Pe cine-l visează că-i cere apă, acela îi va fi bărbat.

Și la Bobotează ard banii de pe comori.

Cantorul bisericii, « diacul », însoțit de copii și feciori mulți, umblă cu crucea pe la case, strigând: « Chiralesa ! ». Oamenii le dau mălaiu, nuci, pălincă, grâu și un fuior:

De brăcinar popt'i ;
De frîmbd'ie preutięsî !

Și la Bobotează se colindă, iar fetele se scaldă la râu.

Lăsatul secului se chiamă în Ugocea « lăsarea ».

Feciorii și fetele fac « danț », joacă toată noaptea, căci nu mai joacă până după Paști.

Ca să le crească cânepa mai mare, nevestele merg la joc. Dacă nu le joacă nimeni, joacă singure, țipurind astfel:

De giucatu, l-om giuca,
Să ńe crească cîńepa !

Apoi fug repede acasă, unde beau și petrec.

« Lăsarea » e Duminecă, iar ziua următoare e « *Lunea urîtă* ». In această zi femeile adună cenușă pentru a o arunca pe ceapă și pe varză, ca « să nu le taie d'ermńi, să nu să uște ». Cenușă de aceasta se aruncă și pe fete, ca să le urască feciorii.

Cele nouă sâmbete din postul mare sunt « a morților ». « Cińe are rînd, dă pomană pentru morț ».

La « *Patruzăci de sfinț*, nu-i iertat să țăș ». Atunci se seamănă « răsad de curechi ».

La *Sfântul Alexă* — « *Caldolesă* — să slobod albd'ińile afară ».

La *Blagoveșteńii*, « cînd cîntă răchițăii, zîcem că o vińit primăvara ». Atunci se « oltońesc » pomii.

Dumineca Floriilor. « *Florii* ». Se duc mlădițe de salcie « cu mîță » la biserică. Amestecate cu coji de ouă sfințite, ele se pun pe foc când vine o furtună mare, « oarce d'ivar », pentru a o potoli.

Sfântul Gheorghe. Feciorii și fetele se udă cu apă, ca să fie sănătoși peste an.

La casa unde este fată, iubitul ei așază în poartă un copac verde — de obiceiu un mesteacăn — împodobit cu « pęrț ».

În noaptea spre Sfântul Gheorghe, ciobanii se duc cu oile departe de hotarul comunei, într'o pădure, de unde nu se aude cântatul cocoșului. Acolo dorm în noaptea aceea, « că nu li-or strîca borsocăile ». Tot atunci se aprinde și « focul viu ». Iată cum ne descrie acest fapt un bătrân din Batarci [1]):

« Ciobańi freacă lęmńe de tufă de olaltă, pînă să face foc d'iu. Acela-i bun șî de zărit la oi. Focu acela îl puńe la strungă șî cîn nu-i bun laptile mulge piste iel cruce ș'apăi să tomńește laptile iară » [2]).

Vitele se afumă. Ușile grajdului se ung cu usturoiu și se așază în ele leuștean și spini. Se unge ugerul vacilor, « să nu le strîce borsocăile, să nu le ięie bunu din lapte ».

Joi-Mari. Copiii se scoală de dimineață și umblă « în pt'ez ». Cercetând fiecare casă, salută cu cuvintele: « Laude-să Isus Hristos ! ». Gazda le răspunde: « În vęci, amin ! » și le dă un ou alb, ori un coc.

La o distanță mică de casă « în vor », duc « plocoaje » și paie, pe care le aprind zicând: « Amu dăm jerfă, îl aprindem pe Pilat ». Cu o « ronde » aprinsă se înconjoară casa, afumând-o, « să nu să apropt'ie d'ermńi ».

Copiii mici toacă de bucurie pe o scândură cu doi « boci ».

Vinerea-Seacă. Se ajunează și se « împcistresc » (roșesc) ouăle. Tot în această zi se fac coci, pupeze mari și pâne, care se duc la cimitir, unde, împreună cu alte alimente, ca: ouă, slănină, etc., se dau pomană la săraci, întinzându-se darul peste mormântul mortului.

Paștile. În dimineața zilei întâia se duce « pasca » la biserică, pentru a o sfinți. O duc bărbații în coșuri, unde se află și cârnați, ouă, carne, miel, etc. Obiceiul de a fugi cu pasca acasă, după sfințire, se practică numai în comunele Gherța-Mare, Gherța-Mică și Turț [3]). Existența acestei datine aici se explică probabil prin apropierea acestor comune de Țara Oașului, unde se practică în toate satele. Coaja de pască sfințită și cea de ouă se păstrează, fiind bune « de liac » la vite.

La întâlnire, oamenii « să 'ncină » (se salută) cu « Hristos a 'nvięt ! », răspunzându-se « Adevărat c'a 'nvięt ! ». Acest salut se întrebuințează până la Înălțarea Domnului.

---

[1]) Acest obiceiu păstoresc este descris de I. MUȘLEA în *Cercetări folklorice în Țara Oașului* (Anuarul Arhivei de Folklor I (1932), pp. 146—147). A fost studiat mai pe larg tot de el în articolul: *Materiale pentru cunoașterea și răspândirea « focului viu » la Români* și de T. MORARIU în *Contribuțiuni la aprinderea « focului viu » în Ardeal, Maramureș și Bucovina*, ambele publicate în « Anuarul Arhivei de Folklor » IV (1937), pp. 229—242.

[2]) Batarci — Iacob Ciota, 76 ani.

[3]) Amănunte despre acest obiceiu vezi la ION MUȘLEA, *op. cit.*, pp. 148—149.

« Danț » nu se face în zilele de Paști, « numa sărbătorim ».

A doua și a treia zi de Paști, finii merg la nași cu un « ol » cu vin, lumânare, colac, iar unde sunt copii mici, duc și ouă. Acolo își petrec împreună. La acest obiceiu se referă versurile:

Când îi colea după Paști,
Mărg h'ińile la nănaș.
Şî ieu mărg la ferestuică
Ca să văd cińe ce 'mbucă
S'o văd șî pe-a mę mândrucă.

La Ispas (Înălțarea Domnului) « mę[rge] popa la vie șî o sfințę[ște] ».

Rusaliile. Aduc acasă dela biserică crengi de teiu, care se păstrează în casă, la grindă, și când e furtună mare se pun pe foc, ca ea să înceteze. Frunza aceasta, fiartă cu lapte dulce, e bună de pus « pe bubă », ca « să spargă ». Tot acum se așează pe morminte crengi de teiu cu frunze și flori. Și biserica se presară cu iarbă verde și frunze de teiu.

Se iese la sfințirea țarinei făcându-se și o cunună de grâu.

La *Sîmpt'etriu* se merge în pelerinaj la mănăstirea din Bicsad.

La *Foca*, nu se lucrează la fân. « S'o 'ntâmplat că o lucrat aici la on căzal de trifoi șî o trăznit până 'n sară ».

Sînzîięńe. Se fac cununi de « sînzăńe » și din alte flori. Acestea se aruncă pe case și pe morminte. « Dacă-i pruncu piste an cu bube, apăi fă cenușă din ię șî-i trę[ce] ».

Ziua-Crucii. Culeg « boręsăle buruieńile de liac ».

Crăciunul. In ajun se umblă la colindat: tineri, copii, femei, bătrâni.

Pe masă se așează un colac frumos de grâu, având otavă subt el. Colacul se păstrează întreg anul. Dacă oile sau vacile au « mărin », se afumă cu otavă și li se dă să mănânce colac cu usturoiu și le trece.

Cine are în casă om cu numele Văsîi, nu-i bine să toarcă între Crăciun și Anul nou, căci « îi betegos ».

Fetele care nu se mărită și nu joacă, atunci când le vin feciorii la colindat își desleagă « zgarda » și mărgelele dela gât și le așează subt fereastră. Când colindă feciorii, ele zic:

« Cetori, cetori,
Aduceți-m peţîtori
Pe cîț colindători ».

În dimineața de Crăciun e bine să-ți intre mai întâi în casă un copil ori bărbat, căci ai noroc și bucurie în acel an.

Pentru sărbătorile Crăciunului se fac mai multe pâni. Una « o meńesc de Sîn-Văsîi » și o mănâncă atunci.

În ajunul Crăciunului, la unele case se mănâncă nouă feluri de mâncări.

« Șezătoarea » e pe punctul de a dispărea complet. Bătrânii și bătrânele vorbesc cu duioșie despre ea: « Fetele torcę, feciorii bătę cărț și glumę, spuńę ciumilituri. Acolo să 'ntîlńę și aceia care nu-i lăsa părinți să să ibd'ască ».

La naștere [1]). Despre noul născut se spune celorlalți copii că a venit « di la vale, di su zăpadă, l-o adus o babă din baltă, l-o făcut din lut, l-o cioplit tată-so cu săcurea și l-o adus baba din pădure sau l-o cumpărat din târg ».

Femeia însărcinată « îi groasă, îi greoaie ».

In timpul sarcinei îi este interzis să lovească în pisică sau în câne, căci altfel « pruncu a h'i flocos și cu barbă ». Să nu se uite la orbi, șchiopi « coldăuș, hibaș, h'iretici » și când îi vede să se gândească să nu-i fie așa copilul ei. Să nu fure, căci copilul încă va fura. Să nu ridice și să nu fugă « că atunci să clătę[ște] pruncu di la loc și pt'ică 'n vintre, îi grę nașterea, să 'ntoarce pruncu, d'iń̂e cu pt'icioarele înainte ori îndoit ».

Se cunoaște că va naște fecior, căci atunci « îi mai mare pînticile înainte », iar când va naște fată « pânticile îi în lături, îi lată în șăle și are pęte pe față ».

Dacă vrea să aibă fecior, se așează subt pat săcure, « fărăgău » și cuțit, iar « cân o porozlui dragostea acea dulce, să h'ie bărbatu cu clopu în cap ».

În vederea pregătirii nașterii și pentru a grăbi și ușura aceasta, se face foc în casă ca să fie cald, se freacă femeia pe « cruci » și pe pântece și-i așază « rond'uri fierbinț », spală ferestrele și le deschid, ca femeia să nască ușor cum se deschide fereastra, trece peste lopată « că di pe lopată mind'ar țîpă pt'ita », i se descântă, se aruncă apă sfințită pe ea, o atinge cu pană de păun « că pe păun cân țîp on mńez de tină, iute țîpă pana di pe sîńe și așa de răpide să nască și femęia »; soțul îi dă să bea apă din pumni, « că și femeia cît o fost însărcinată i-o dat apă și amu o ușurează că i-o dă înapoi »; dacă în timpul sarcinei a dat cuiva apă de băut, să bea apă din pumni gândindu-se la cel ce i-a dat.

Soțul o apucă cu mânile și o scutură ca să nască mai repede. Tot pentru a-i ușura nașterea i se despletește părul, i se desleagă « zgarda » dela gât, « frâmghiile di la pint'ileu și tăte ». « Nimńic nu-i slobod să h'ie legat la ię » Tot în acest scop se mișcă masa și farfuriile, i se dă să bea apă de pe « țîțî-ńile » ușii, ca să « bd'iruiască a țîpuri cu h'eru ».

În timpul nașterii nu-i este permis să se uite în juru-i, « că atîta o țîńe durerea cât vęde înaintea ochilor ». Ochii să nu-i închidă, « că d'isază și să sparie ».

---

[1]) Informatori: pentru Batarci — Mărie Rus, 58; Bocicău — Iluşcă Doroş, 80; Comlăuşa — Palagia Paul, 32; Gherţa-Mare — Măricică Coţan, 70; Gherţa-Mică — Tămaş Ştrangu, 78; Valea-Sacă — Irincă Pitaş Petereanca, 68; Tarna-Mare — Iluşcă Molnar, 53.

Dacă în timpul naşterii e vreme frumoasă, copilul va fi vesel; dacă e timp urît, va fi supărat. Dacă plouă când se naşte, va creşte înalt. Dacă se naşte în lună nouă, va avea bube; dacă se naşte ziua, « a h'i mîndru »; de se naşte în timpul nopţii, va fi negru.

Dacă noul născut are semne pe corp, primele şase săptămâni mama să-l alăpteze stând pe pragul casei, să-i « deie ţîţă în cruciş », să se gândească la ce a privit cât a fost gravidă şi dacă îşi aminteşte, atunci dispar semnele.

Imediat după naştere, moaşa stropeşte copilul cu apă sfinţită. Dacă-i slab, îi dă şi nume, iar ceremonialul botezului este înlocuit prin « otrăţîre »: moaşa — numită în Ugocea « babă » — stropeşte copilul cu apă sfinţită, îi spune o rugăciune, îl închină în faţa unei icoane şi-i dă nume Adam, dacă este băiat şi Eva, dacă este fată. Noul născut poate fi recunoscut că va fi strigoiu « că are o codiţă mititę care-i ascunsă ori subsuoară, ori după ureche, unde nu să vede ».

« La pruncu lu Ionu Goii o fost coada în frunte şî i-o tăiet-o tată-so, să nu-l ştie oamińi că-i borsocos. Pruncu o şî mûrit. O fost hăt mărişor ».

Nu-i permis să spună altora — afară de părinţi — că are semne de strigoiu, căci atunci moare copilul. Nu-l poţi opri să fie « borsocoi, că s'o zămislit într'ala cias slab ». Dacă-i « borsocoi », dela şapte ani se duce şi el cu ceilalţi strigoi, atunci când îl cheamă. El rămâne în pat, numai sufletul i se duce.

Copiii născuţi morţi devin strigoi. Ei nu sunt îngropaţi de preot, ci de tatăl lor, « în prisaca ţîntîrimului, unde-i mejdă, îi tufiş şî nu-i sfinţît locu » sau la « malu » cimitirului.

Pentru ca băiatul să fie bun plugar, e spălat cu apă de pe plug, sapă şi coasă. Ca să fie bun cioban, cu apă « di pe fluier şî botă ». Pentru a fi lemnar, cu apă de pe săcure, de pe « fărăgău » şi de pe « mezdre » şi sfredel.

Buricul îl taie « baba » cu foarfecele şî freacă puţin copilul cu el pe obraz, ca să fie « roşîuţ » când va fi mare.

În unele locuri buricul se îngroapă în pământ, în altele se păstrează uscat şi când pruncul ajunge mare se aşează în apă şi i se dă să-l deslege singur. Dacă îl poate deslega, « fata a şti coasă şî ficioru a h'i maistăr mare ».

Placenta se numeşte « locu pruncului » şi se îngroapă într'un loc unde sunt flori, căci atunci atât mama cât şi copilul « înverzę[şte], nu să îmbătrîńę [şte] ». Nu-i bine să fie îngropată în loc uscat, ci unde plouă « pi iel apă din ceri, că apăi femęia stă tăt mîndră, nu să ńimńicęşte ». În Batarci, « locu pruncului » se îngroapă în casă după masă, ca să fie copilul « om de frunte ».

Copiii cu « ciapsă » pe cap « îs norocoş ». Tichia se ia de pe cap şi e păstrată, căci dacă se îmbolnăveşte acest copil, sau altul, e afumat cu ea şi îi trece.

Intâia apă în care se face baie copilului este apă sfinţită. In aceasta se pun « bote de hęd' », ca să crească iute, apoi un ban, ca să fie drag ca banul, coadă de « ludău », ca să fie tare şi să « ţăpenească » mai iute şi în urmă « odrăsle de corn », să fie tare asemenea cornului.

De câte ori îl îmbăiază, se aruncă în apă cărbuni, ca să nu fie deochiat.

Întâia apă şi toate celelalte până la şase săptămâni, sunt aruncate subt scară, în tindă, ca « să nu-i ducă somnu ». Celelalte ape se aruncă în grădină, pe flori.

Ca să doarmă mai bine, i se pun la cap nişte « mîţoace din grîu ».

După întâia baie, « baba » suflă peste copil zicând: « Te lepădăm de sătana şi te împreunăm cu Isus Hristos ». Dacă s'a născut noaptea, nu-l scaldă până dimineaţa, căci el « ţîpuręſşte] şî zbd'ară » şi poate fi atunci « ceva cias strîcat şî iel aşa a ţîpuri tăt mereu, tăt ciudă i-a h'i ».

Dacă-i fecior, scutecile se fac din « gacii » sau din cămaşa tatălui, iar dacă-i fată se fac din « pint'ileu » sau din cămaşa mamei.

« Rond'iile », adică scutecele, se spală în « scăldare, unde o fost pruncu scăldat ».

Până merge mama la « molitvă », acestea se usucă numai în casă.

Laptele dela femeia care a născut întâi fecior, e bun pentru vindecarea ochilor.

La întâia alăptare, copilul e acoperit pe ochi. Ca să nu-şi piardă laptele, mama trebue să ia totdeauna apă « din scăldare » şi să-şi picure în sân de trei ori. « Cîn męſrge] a prăńica », ca să nu i se ducă laptele pe apă, îşi picură de trei ori în sân lapte din ţîţă.

Leagănul e bine să-l faci din lemn de brad, ca să-i fie somnul uşor ca bradul.

Nu-i bine să legeni leagănul gol, că moare copilul. Dacă leagănul e făcut de tatăl copilului, acesta va muri.

La fel se va întâmpla dacă îl leagănă doi copii deodată.

Înainte de a merge la « molitvă », copilul nu trebue lăsat singur în casă, nici ziua, nici noaptea, iar mama trebue să stea mereu întoarsă cu faţa către el, nu cu spatele. Dacă nu se fac aceste lucruri, copilul poate fi schimbat de borsocăi [1]).

« La o femęie i-o şchimbat pruncu, da ię n'o ştiut, numa o văzut că pruncu să ńimńicę, şî să ńimńicę. O probat cu de tăte celea şî tăt n'o fost liac. Mai la urmă o făcut focu 'n cuptiori ş'o pus pruncu înfăşat pe lopată ş'o zîs, de noauă ori: « Dacă nu-m dai pruncu mńeu, io-l ţîp pe-a tău în foc. Apăi l-o pus în pat. Şî odată s'o făcut pruncu altfeli, cum o fost a iei. Bd'izaş borsocaia i-o adus pruncu iei înapoi » [2]).

---

[1]) A se vedea această procedură la textele 422—423, capitolul: « Demoni, fiinţe fantastice ».

[2]) Batarci — Iacob Ciote, 76.

Dacă copilul nu doarme liniștit, e afumat cu tămâie. Dacă « i-o luat somnu, ięste oarce babă care descîntă și ști strîga somnu. Ięste on fęli de buruiană, mîțucă », care se aduce și se așază la capul lui, ca să doarmă. Nu e voie să se vorbească în casă de iepuri și huhurezi, căci nu doarme pruncul și se sperie.

Ca să nu-i ia cineva somnul, se astupă ferestrile și se afumă copilul cu tămâie și grâu « di la litie ».

Dacă plânge mult, se umflă copilul la testicule și fata la vintre. Ca să le treacă, li se fierb « buruięne de duręre de vintre și le dau să le bęie ».

« Babd'iță îs nește beșîci pe limbă, să fac la prunci, le albd'ęște limba ». Pentru a-i vindeca, se sfarmă « gujulii », se amestecă cu lapte dela mamă, și se dă copilului să bea.

Până n'are dinți, nu-i bine « să să giucălească cu mîțu », căci îi ia jocurile, « nu mai știe să să gioace în vęci ». Să nu se uite « în cotătoare », că se deoache. Să nu se joace cu pieptenele, că i se fac « plęzne » în gură.

Credința în ursitoare există și este destul de răspândită [1]). Ele sunt trei la număr și când se naște pruncul vin la fereastră și-i spun « ce are să pățască cît trăię[ște] ».

Lăuza e crezută necurată timp de șase săptămâni. In acest timp nu-i este permis să meargă la vecini și la biserică. Să nu iasă din ograda ei. Noaptea să nu iasă singură afară, că « pt'ęrde țîța și somnu pruncului ». Când iese ziua afară, să poarte la ea un cuiu de fier « că atunci îi tare, nu poate să ducă ńime țîța di la ię ».

La șase săptămâni se face curățirea femeii. Intâi se spală acasă și apoi merge la biserică. Acolo stă numai pe prag, până « o dezleagă » popa și apoi intră în biserică.

Baba care « moșę[ște] pruncu », trebue să rămână o săptămână în casă cu el și cu lăuza. Când pleacă la o săptămână, mama « o spală pe mînuri pînă la glezne » și o șterge cu un ștergar nou, neîntrebuințat până atunci. « Acę ștergătoare și on blid nou cu fărină de grîu îi a babii ».

Femeia care moare din naștere merge de-a-dreptul în raiu, « nu dă samă înaintea tatălui ceresc, nici on feleleți n'are șohan ».

Botezul se face la trei zile după naștere. Dacă-i mai « d'igan », îl botează la o săptămână sau chiar o lună.

Copilul e dus la botez de « babă » însoțită de « nănașă ». E dus pe brațe, învelit în perină curată, iar nănașa duce un « ol », o lumânare și « doi meteri crișmă », din care mai târziu îi fac cămașă. Lumânarea e împodobită cu un « galon » frumos. În perină așează puțină sare, tămâie și usturoiu, « ca să nu să lęge de prunc ńemńică ».

---

[1]) Vezi la textele 430—432, din capitolul « Diferite credințe și superstiții ».

Când ies cu copilul din biserică, îl așază puțin jos, pe locul unde se sfințesc « paștile, ca să h'ie bun ca Paștile și sfînt ca ięle ».

La întoarcerea dela botez, dau copilul tatălui pe fereastră, iar acesta îl închide puțin timp într'o ladă, ca să « h'ie gazdă bun, ca lada și să tacă ca ię, să nu plîngă ». Dacă părinților le-au murit copiii de până atunci, pe acesta, la întoarcerea dela botez « îl vinde la on vecin » pentru o oarecare sumă de bani. Când se însoară sau se mărită ,« să descumpără ».

Nașii copilului sunt aceia care au cununat părinții. Rar, mai ales când părinții sunt certați cu ei, se chiamă ca nași alți oameni fruntași din sat.

Numele copilului îl dau părinții sau preotul, după numele zilelor din calendar.

De obiceiu, întâiul copil primește numele tatălui sau al mamei.

Înainte de a merge la preot pentru botez, îl mai alăptează așezându-se mama călare pe « melință » ori pe gura « h'erbătorii de cămeș », ori pe scândura periei care « fa[ce] fuioru » și zice de nouă ori:

Ce-am văzut să desvăd
Pi ce m'am uitat să desuit.

Înainte de botez copilul poate fi numit, dar numai pe numele ce-l va primi la botez, « că are două nume ».

După ce se întorc acasă dela botez, copilul e așezat pe masă între două pâni de grâu, « să h'ie norocos ».

Apoi se face « mulăciag » la casa părinților, la care participă nașii, vecinii și rudele apropiate. Până la « descumpărare », copilul este al nașilor « și cîn să roagă diminața și sara să roagă pintru nănaș ». După ce crește mai mare, când părinții « au rînd », sau chiar la însurătoare ori la măritiș, îl « descumpără ». « Descumpărarea » constă într'o mică petrecere făcută în casa nașilor, unde finii duc în acest scop colaci, vin, « pălincă », grâu și « on ceteraș și zîc, în trufă, că-s mńiri atunci ».

Ca să se ferească de foc, copiii sunt amenințați cu vorbele: « îi piț »; de fântână: « îi goima ! îi gândac ! »; ca să nu intre în holde: « nu-i slobod a mę[rge], te bate unchiu și mătușa, vine cîńile, nu te băga că ti-a bate omu cela, îi goga, acolo-i căldăușu ! ».

Când începe să plouă, copiii obișnuesc să spună următoarele recitative:

Plouă,
Popa să ouă,
Pe ouă de rață,
Cu curu de ghiață,
Până diminață !

La apariția melcului:

Melci, melci,
Scoate coarńe boureşti,
Pe cale mę[rge] o arătare,
Melciu cu casa 'n spt'inare.

Până la vârsta de un an, nu-i bine să tunzi copilul, că n'are noroc. Părul acela trebue păstrat și dacă « îi formăcat ori are gută, să-l afumńi, că mai mult n'are ».

De această boală mai poate fi vindecat aruncându-i-se peste casă cămașa în care a fost îmbrăcat în timpul bolii. Unde cade cămașa, acolo s'o îngropi.

Intâiul dinte care-i cade copilului se aruncă peste casă zicând: « Na, cioară, on dinte de ciont șî-m dă unu de oțăl ! ».

Până la 15 ani îi « prunc », iar după această vârstă e « ficior », iar « prunca » e « fată ».

În ziua când merge întâi la școală, i se dă zahăr, ca să fie « bucuros ».

Există obiceiul de a se adopta copii din partea celor ce n'au. La acest copil i se spune « sufletu » sau « prunc de suflet ».

Se crede că copiii gemeni și cei din flori sunt mai norocoși decât ceilalți.

La nuntă [1]). Feciorii se întâlnesc și se cunosc cu fetele la diferite prilejuri, pe drum, la muncă, la « danț », la desfăcat de porumb, la « bătut de rujă ». Acolo « trufălesc » împreună. Hora, numită în Ugocea « danț », este organizată de doi flăcăi numiți « cezăși ». Ei « bagă muzicanțî șî ieu plata di pe cialalț ». Hora se face într'un loc deschis din mijlocul satului, sau în vreo casă neterminată, așezată numai subt acoperiș. Jucând împreună, se cunosc mai bine și aici se pun la cale toate proiectele bune sau rele. Zicem și rele, deoarece există obiceiul de a dormi fetele împreună cu feciorii. Acest lucru se întâmplă mai ales vara, de obiceiu fără știrea părinților, când fata doarme în podul casei sau al grajdului, în fân, iar părinții în casă. Acolo — după ce s'au învoit din vreme — merge și flăcăul și dorm împreună. Urmările acestui obiceiu, se înțelege, nu sunt din cele mai bune. De aci zicătoarea: « Cân trę[ce] fata de trisprăce ai, îi dată dracului ».

Nunta cere o mulțime de pregătiri.

Mai întâi se înțelege feciorul cu fata. Apoi urmează pețitul, care se face, de obiceiu, de către doi bătrâni, rude cu mirele. Aceștia merg la casa fetei și întreabă cam așa: « Aveț ceva de vîndut ? Noi am vrę a cumpăra, dacă ń-om putę [înțelege]. Am urmărit că aveț o fetiță. Noi acęe o am pofti, că avem șî noi on ficior ».

---

[1]) Informatori: pentru Batarci — Mărie Rus, 58; Bocicău — Iluşcă Doroş, 80; Comlăuşa — Petri Paul, 53; Gherţa-Mare — Mărică Coţan, 70; Gherţa-Mică — Toader Toma, 58; Tarna-Mare — Iluşcă Molnar, 53; Valea-Sacă — Văsîi Doroş, 77.

De obiceiu, părinții fetei nu dau răspunsul imediat. — « Ni-om grăi noi laolaltă că ce om fa[ce]. Mîni sau alaltămîni, ț'om da de știre ». Când, peste 2—3 zile se reîntorc pețitorii, li se dă răspunsul. Dacă nu le convine părinților fetei « nu spun de-a-dreptu, că nu vrea să-l rușîńę[ze] ». Zic cam așa: « N'avem rînd s'o măritătm », adică nu sunt pregătiți pentru așa ceva, n'au posibilități materiale. « Să 'ntîmplă că spun și așa: Nu ieşti de noi, nu vińiț mai mult ! ».

Dacă pețitorii primesc răspuns afirmativ, atunci în dimineața zilei următoare se duc părinții feciorului, împreună cu acesta, la casa fetei. Întreabă pe fecior și pe fată că « să 'nvoiesc și să plac ? ». Ei răspund « că-ș plac ». Apoi « tomńesc », — se logodesc. La « toagmă » părinții fetei întreabă pe fecior « ce avęre poftę[ște] ? ». Acesta spune, și apoi e întrebat și el ce are. După ce cad la învoială « bau și mînîncă și dau mâna laolaltă ».

A doua zi după « toagmă » părinții fetei și câteva rude ale acesteia merg « pe vidęre » la casa feciorului, « să vadă cum că ce are și cum stă ». Acolo iarăși petrec cu mâncare și băutură.

Apoi tinerii merg « a schimba » la preot. Dacă sunt designați nașii, îi însoțesc și aceștia. În fața preotului mirele dă miresei 50 sau 100 lei, iar ea îi dă lui tot atâta. Preotul îi întreabă dacă se învoiesc la căsătorie. Ei răspund afirmativ și dau mâna. Acum logodna este terminată, în limbajul local: « îs schimbat ».

Căsătoria e oprită între tineri până la veri primari și secundari. « De mult o fost pînă la a șăptea parte din rudenie. Astăz să ieu și veri din frat, sî ieu și doi frat, două sore ». Nu se pot lua în căsătorie, « celezî » finilor și ai nașilor, « că nănași îs ca părinți ».

Fetei i se dă ca zestre: boi, vaci, oi, porci, pământ, haine, « cinu căsî ». Feciorul primește, de obiceiu, casă și pământ. Dacă sunt mai mulți frați, se împarte averea egal, dându-se o parte mai mare celui ce rămâne în casă să-și susțină părinții. « Mai de mult n'o pîrît atîta zęstre, cum pîrăsc astăz. O zîs părintile: ieu știu ce mń-i hiia să dau pruncului ».

Nunta este anunțată sătenilor de către preot, în biserică, prin « strigări » în trei dumineci consecutive.

Între logodnă și nuntă poate fi interval de trei săptămâni, trei luni, sau chiar un an, « cîn nu să pot găta, ori îi tînără fetița ».

Dacă între timp se strică logodna, atunci — din partea celui ce nu mai vrea să se căsătorească — se trimite « schimbu » înapoi, printr'un om de încredere.

Nunta nu se face în posturi. De obiceiu se face în câșlegi sau toamna, după culesul recoltei, în zilele de marți sau joi, mai rar sâmbăta. Ea durează o zi sau două.

Nașii se aleg de către mire sau părinții acestuia, din neamul lor. Mai de mult era naș cel ce a botezat pe mire. « Mai de mult pe nănaș l-o ținut ca pe-on părinte ». Cine trăiește necununat, nu poate fi naș.

Invitarea la nuntă se face de către primar, care anunță oamenii la ieșirea din biserică. Se mai face și prin baterea tobei sau de către un om mai sărac din sat, care în ajunul nunții umblă din casă în casă și poartă în mână, ca semn distinctiv « on palțău cu pęrț » legate de către mire și mireasă. El rostește cam următoarea formulă:

« Vă poftę[ște] mńirele (mńireasa) să poftiț pe mîni în nuntă »! Gazda casei îi mulțumește și-i dă un pahar, două de țuică. Mai de mult erau « cemători » doi feciori, care aveau « botă cu zurgalauă șî pęrț șî îmblau din casă în casă șî-i poftę la nuntă scuturîn botile ».

Ei ziceau:

Vă poftę[ște] 'nălțatu 'mpărat
Șî 'nălțata 'mpărătiasă,
Să poftiț pe zîua de mâńi:
La on scaun de hodină,
La on păhar de băutură,
La mai multă voie bună!

Pentru diferitele însărcinări din timpul nunții, mirele își alege dintre prieteni sau neamuri un « stegaș », iar mireasa o « drujbă ». Stegașul poartă steagul. În dimineața nunții, « cîn să 'ndiamnă nunta », el cheamă fetele la cusutul steagului. Fetele invitate se consideră participante și la nuntă, până la sfârșitul ei. « Stegaș » și « drujbă » se aleg de obiceiu o pereche de tineri care se iubesc și au de gând să se ia. De aci și versurile:

Mńireasa-i a mńirelui
Drujba-i a stegașului!

Cea dintâi grijă mai importantă a drujbei este facerea steagului, care are loc în dimineața nunții. El este făcut de către drujbă, stegaș și fete dintr'o bâtă lungă, împodobită cu crestături. De aceasta se leagă trei « chischińęie » în trei colori, apoi cinci « jebchendeauă, pęrț, bumbuști, zurgalauă și bărbd'inoc, care-i vęrde mereu ».

Pe mireasă « o logodesc » drujbile, care o îmbracă în « haińe faińe ». Pe cap îi așează o cunună de flori, de care atârnă bani, mărgele, bumbuști și panglici. Părul ei are o împletitură foarte originală, făcută de către o femeie specialistă din sat, asemănătoare cu a mireselor din Țara Oașului [1]).

Și mirele e îmbrăcat în haine frumoase, are « clopul » împodobit cu « struț », iar ca semn distinctiv poartă pe lângă « clop » o cunună de « bărbd'inoc ».

Cu o zi înainte de cununie, mirii se mărturisesc la preot.

Când merg la cununie, mirele pleacă dela casa lui, iar mireasa dela a ei.

In momentul plecării de acasă spre biserică, se face « belciug », adică mirele și mireasa își iau rămas bun.

---

[1]) ION MUȘLEA, *op. cit.*, p. 129, planșele V și VI.

« Belciugul » îl face în numele mirilor un om mai bătrân, numit « taroste ». Stegașul face semn cu steagul să tacă toată lumea. Atunci cel care vorbește în numele miresii, spune că aceasta înainte de a merge la taina căsătoriei își ia rămas bun dela părinți și neamuri și îi roagă că dacă le-a greșit cu ceva, să o ierte. « Belciugul » este întrerupt de urale adresate miresei, iar stegașul și nuntașii « țîpuresc » strigături ca acestea:

Tu, tu, tu, săracă fată,
Să ști cum îi măritată,
Ai șădę la mă-ta fată
Ș'ai giura cu giurători,
Că nu-ț trabă pețîtori!
De-ai călca tot pe dutcuță,
Nu-i mai h'i ca la măicuță.
De-ai călca tăt pe florinț,
Nu-i mai h'i ca la părinț!

Tu, tu, mńireasă ńebună,
Nu zbd'era după cunună,
Las' să sbd'ęre celelalte,
Ce rămân ńemăritate!

Ię-ț, tu, pruncă, zîua bună,
Di la st'ęle, dila lună,
Dila hir de măieran,
Că nu-i h'i fată șuhan!

Hai maică și mă petreci,
Pîn-aice, nu dęparte,
Pîn-aice 'n mńezuină,
Că de mîńi ț'oi h'i străină [1]).

La casa mirelui, « tarostile », un bătrân priceput și mai cu vază din sat, « ia belciug » dela părinți și neamuri în numele mirelui. Formula acestui « belciug » este spusă în proză și amplificată dela om la om. Se pleacă dela Adam, arătându-se cum acestuia i s'a creat o soție și că la fel are nevoie de soție și mirele. Mulțumește părinților pentru creștere și își cere iertare pentru greșeli dela ei și dela rudenii. Nuntașii chiuesc:

Supăratu-i mńirele,
Că l-o lăsat fętile!
Da-i voioasă mńireasa,
Că l-o putut căpăta! [2])

Struț în vîrvu stiagului,
Să-i horim ș'a mńirelui.
Că din t[r]'aiasta sfîntă sară
Ulițăle-ș încetară
Și mîndrile 'ncungiurară [2]).

Apoi mirele pleacă la biserică, însoțit de feciori. In drum, feciorii, în sunetele « cęterii », chiuesc și bat din palme, conducând pe mire cu mare alaiu. Stegașul merge la casa miresei, unde aceasta așteaptă cu părinții și neamurile. Ea se ascunde, iar stegașul o caută până o găsește. Apoi, însoțită de stegaș, nași, neamuri și « țîmboroșîță », pleacă spre biserică. Înainte de a pleca, stegașul face semnul crucii cu steagul pe ușa casei,

---

[1]) Valea-Sacă — Toate dela: Ion Molnar, 64.
[2]) Tarna-Mare — Maria Buta, 18.

apoi așază steagul pe prag și la ieșire trec peste el: mireasa, nașii și drujba. Mai de mult, plecarea mirelui și a miresei se vestea prin salve de pușcă.

În fața bisericii se întâlnește mirele cu mireasa și intră în biserică, la cununie. În timpul cât se celebrează slujba religioasă, nuntașii joacă afară.

Ca să aibă mireasa copii, îi « năpostę[ște] » în sân câteva fire de grâu, mazăre, săcară și porumb. Dacă nu vrea să aibă, atunci drujba face nouă noduri pe panglica ținută în mâni de nași și de miri, în biserică, când trec prin fața icoanelor.

După cununie, preotul așază pe capul miresei « sovonu » cumpărat de nași. Cu acesta iese mireasa din biserică și de atunci înainte nu mai are voie să umble cu capul « deslegat, că-i măritată ».

La întoarcerea dela biserică, « țîpurind » și în sgomot mare, vin cu toții la casa miresei. Aici — în curtea casei — « socăcițăle » aruncă peste miri și nuntași grâu, ca să ajungă oameni bogați. Stegașul prinde o femeie care aruncă grâu, « îi farmă » farfuria în care a fost grâul și o joacă. Mireasa este întâmpinată cu un « ol » plin și o pâne, ca să aibă toate din belșug.

Urmează « giocul colacilor ». Doi feciori țin în mână colacii dela cununie pe subt care trec mirele, mireasa și nașii. Apoi steagul e așezat pe prag și peste el trec, intrând în casă, mirele, mireasa, nașii și drujba. Stegașul ridică steagul și intră și ceilalți nuntași, chiuind:

Lărghiți-vă casa,
Că ń-i mare oastia!

Apoi înconjură cu toții masa, iar stegașul bătând cu steagul în masă, învită pe cei de față să intre.

Urmează « răspunsul colacilor ». Mirele, stegașul și tarostele se așează înaintea mesei. Mirele are subt picioare o săcure și o « gubă », ca să fie norocos. Tarostele zice:

— Hei, socăciță, hăi,
Ce-i a' 'mpăratului ș'a 'mpărățesî
Să h'ie pe fața męsî!

Se aduc cei doi colaci mari și se așază pe masă. Socrii mirelui (părinții miresei), prind colacii, îi lovesc de « meșter-grindă » și țîpuresc așa:

Nici-i Turu tulburat,
Nici mńirele supărat!

Nici-i Valea tulburată,
Nici mńireasa supărată!

Bătaia colacilor de grindă se continuă, iar nuntașii chiuiesc înainte, adresându-se mirelui și miresei:

Dă cu colacii de grindă,
Că mńireasa noastră-i mîndră! [1])

[1]) Tarna-Mare — Iluișcă Molnar, 53.

Să trăiești, nănașă mare,
Și h'inuțî dumńitale.
Să trăiești și să cunuń!

Tăt cu pęne de păuń!
Să cununi și să botez,
Cu pęńe de păun verz!

Mńirele-i ca ș'on păun,
Nu știu cît a h'i de bun!
Mńireasa-i ca ș'o păună,
Nu știu cum a h'i de bună!

Mńirele-i ca păharu,
Nu știu cum i-a h'i rându!
Mńireasa-i ca oiaga,
Nu știu cum ń-a asculta! [1])

Apoi stegașul, adresându-se «socăcițelor», zice:

Socăcițe, măi!
Aveț gînd de noi
Nu stat mari,
Ca ńiște pari,
Cu poalile aninate,
Cu gurile căscate!
Lărghiți-vă casa,
Că ńi-i mare oastia!
Da vi-o lărghiț cu spori,
Că o țîpăm din cetori!
Socăcițe, măi!
Cîtă cenușă-i în vatră
Tătă-i la voi în pături băgată.

Stegașul mai țîpurește astfel:

Socăcițe, hăi!
Pipa mńiręsî
Să h'ie pe fața męsî!

Se aduce o imitație de pipă, făcută din cocean de floarea soarelui. Când o văd, toți râd și se veselesc.

Tot la chemarea stegașului, se aduce pe masă «talerul» miresei, o farfurie mică de lemn, care se așază întoarsă pe masă. Stegașul o izbește cu steagul și dintr'o lovitură trebue să o crepe, căci altfel rămâne de râs: o aluzie la rolul mirelui din noaptea nunții.

Se așază apoi cu toții la masă, în ordinea următoare: la mijloc mirii, la dreapta și la stânga lor nașii, apoi drujbele, feciorii și bătrânii. Stegașul stă în picioare între două mese, aranjează și împarte mâncarea și băutura, așa fel ca toți să fie mulțumiți și ospătați. La cererea stegașului:

Găina mńiresî,
Să h'ie pe fața mesî!

O socăciță îi aduce mai întâi — în glumă — o găină făcută din aluat și împodobită cu pene, iar după ce stegașul o ceartă glumind, aceasta îi aduce o găină fiartă, pe care o împart în bucățele și o mănâncă cu toții.

[1]) Tarna-Mare — Ilușcă Molnar, 53.

După ce au băut și mâncat destul, urmează « danțu mńireşî ». Toți cei de față, joacă pe rând mireasa — câte puțin — aruncând bani într'o farfurie de lut, pe care o ține în mână nașul, țîpurind așa:

Cińe-a giuca mńireasa,
Patruzăci de lei a da!

Acești bani adunați sunt ai mirilor și le servesc pentru înjghebarea gospodăriei.

Apoi jocul, veselia și petrecerea continuă până la ziuă. Nunta ține cam o zi și o noapte. Înainte vreme ea dura două-trei zile, ba chiar și o săptămână.

Către ziuă, nașa ia « sovonul » de pe capul miresei și-i așează în loc « ceapsa ». Acum are pe cap numai ceapsa și cununa, căci « atunci îi femęie ię ». Mai joacă două, trei « danțuri » și nunta se termină.

La sfârșitul nunții, steagul se desface. Chiar înainte de a-l desface, mirele îl apucă și lovește masa de trei ori cu el, semn că el va fi stăpân în casă. Dacă « mńireasa-i loatră », îl apucă ea mai repede și-l lovește, ca să fie ea stăpână.

Stegașul atinge puțin, în glumă, pe mireasă, cu bâta care a fost la steag, strigându-i.

Nu te supăra, mńireasă,
Că-i bota pe grindă 'n casă.
Și-i durată, și-i cioplită
De-a tale coaste-i meńită.
Și-i durată 'n patru dungi,
Cîtu-s coastile de lungi
Și în locu la bumbuști,
Or h'i dosu di la pumńi.
Și în locu la mărgięle,
Or h'i lacrămńi de-alea gręle!

Despre casa unde poruncește femeia se zice că « ię poartă clopu » și « nu męre traba bińe ».

Aproape totdeauna fata este aceea care merge în casa feciorului, iar în cazurile, foarte rare, când acesta merge să locuiască la socri, se zice că « s'o măritat cătă femęie ».

La moarte și înmormântare [1]). Se obișnuește ca cei bătrâni să-și facă din vreme, cămașa cu care vor fi îngropați.

Semnele care prevestesc moartea într'o casă sunt: când « pușcă » lada sau grinda, cade un blid de pe cuiu, cântă o găină cocoșește, urlă cânele, când visezi vacă sau o casă « că să 'mboardă » sau că îți cade un dinte.

Se crede că acela dintre viitorii soți va muri mai întâi, a cărui lumânare se trece mai repede la cununie.

---

[1]) Informatori: pentru Batarci — Mărie Rus, 58; Bocicău — Iluşcă Doroş, 80; Comlăuşa — Petri Paul, 53; Gherţa-Mare — Măricǎ Coţan, 70; Gherţa-Mică — Toader Toma, 68; Valea-Sacă — Văsîi Doroş, 77; Tarna-Mare — Iluşcă Molnar, 53.

Când cei din casă simt că bolnavul nu mai are mult de trăit, îi aprind lumânarea, ca să nu-i fie întuneric în lumea cealaltă. Pentru ca cel ce trage de moarte să nu se chinuiască prea mult, se chiamă nouă femei văduve, care se roagă pentru el.

Moartea este închipuită ca o ființă urâtă « cu cioante goale, în tătă forma să fa[ce] ię, să zgîię[ște] cătă om și-i dă să bęie din păharu morți ».

Sufletul iese pe gură și apoi pe fereastră. Ca să se « stîmpere » atunci i se așează o « ulcę » cu apă pe fereastră. Această « ulcę », împreună cu un coc, se dă apoi unui om sărac, sau unui copil. Până când se trag clopotele după cel mort, sufletul stă în strașina casei.

De acolo aude cum se tânguesc ai casei și stă de vorbă cu toate rudeniile.

După ce « clopotę[ște] », sufletul nu mai aude ce se întâmplă în casă. Dacă mortul a fost păcătos, când îl părăsește, sufletul zice: « Vai de mińe în ce om am stat ieu ! » și scuipă trupul.

Sufletul merge « de unde o d'ińit și care unde cum îș fa[ce] ». Imediat după ce a murit bolnavul, se bate un cuiu de fier în laviță, la capul mortului și se spune: « Atunci să vii, cînd a ieși cuiu aiesta din laiță ! ».

Apoi se întoarce « cotătoarea » și icoanele și se deschid ferestrele. Toate acestea se fac pentru ca mortul să nu se mai întoarcă de unde pleacă și să nu turbure pe cei rămași.

Paiele de subt mort se duc în grajd, ca să nu se îmbolnăvească vitele, iar rufele și vasele folosite de mort se spală.

Moartea cuiva este vestită sătenilor prin tragerea clopotelor. Cel ce stă lângă muribund până în ultimele-i clipe, îl leagă la gură cu o « randă », ca să nu rămână cu ea căscată, apoi îi leagă picioarele, « ca să nu să ducă di cătă olaltă ».

Randa (cârpa) aceea o cer vrăjitoarele și afumă cu ea vacile care « împroașcă » când sunt mulse. La fel afumă pe bărbatul care bea mult alcool. Pentru a vindeca pe cineva de beție, se așază o monedă de 10 sau 20 lei în mâna mortului și cu acei bani este înmormântat. La nouă zile după înmormântare se scot banii din mâna mortului, se cumpără cu ei « pălincă » și i se dă bețivului să bea.

Pe mort, dacă e bărbat, îl spală un bărbat, iar pe femeie o spală o femeie: de obiceiu oameni săraci din sat. Apa în care a fost spălat mortul prceum și părul acestuia sunt căutate mult pentru « boboańe » (vrăji). Dacă se aruncă pe cineva apă de aceasta, acela va fi urît de toată lumea, iar dacă se aruncă pe vite, se face mare pagubă în ele. Dacă doi soți s'au iubit mult și când moare soția, aceasta nu vrea să se mai însoare soțul ei cu alta, atunci roagă pe o rudă apropiată de-a ei să ia brăcinarul soțului din « gaci » și după ce vor spăla-o și « or gododi-o », să lege brăcinarul și cu acela să o îngroape. « Iel nu să mai însoară șohan, că ce să să borească iel cu altă borească ? »

Ferdinand I. din Cluj • Biblioteca Universitară ROMÂNIA

Mortul este îmbrăcat în haine curate « ca şî d'iu » cu capul descoperit. E aşezat pe ceva ridicat în mijlocul casei, pe un aşternut de paie, acoperit cu o « cergă » şi afumat cu tămâie sfinţită la Paşti. Bătul cu care a fost măsurat sicriul se aşază în sicriu. Unii îl iau şi-l duc în pod, « că apoi nu fac cuiburi păsurile ». Acelaşi lucru se face şi cu sfoara cu care a fost măsurat mormântul. In sicriul mortului se pune in, « că inu îi uşurătate », un căţel de usturoiu, ca să nu se mai întoarcă acasă, tămâie, otavă moale, ouă « impt'istrite », doi « coci », de ambele laturi, nuci şi mere. Aceste alimente se aşază în sicriu pentru merinde: « să ducă şî la alţî ». În mână îi aşază şapte lei, ca să plătească la cele şapte vămi şi o lumânare, ca să-şi lumineze calea pe care va merge.

Fetele moarte sunt împodobite şi îmbrăcate ca miresele, iar flăcăii ca mirii. Li se face steag ca cel dela nuntă, lipsindu-i numai zurgălăii. Ei sunt duşi la groapă cu lăutari. La mormânt, steagul se descoase şi se aruncă în groapă cununile şi bota lui.

La bărbaţi, când încep « a clopoti », se trag clopotele « în tri sticuri », la « boreşe » în două « sticuri », iar la prunci numai odată. Se crede că sunt oameni după care clopotele « au tare mândru d'ers, că îş bănuiesc după ala om ». După cei pocăiţi (adventişti) sau spânzuraţi, nu se trag clopotele. Mortul este priveghiat în timpul nopţii. Diacul citeşte din psaltire, iar restul oamenilor adunaţi povestesc şi joacă cărţi. Cât timp e mortul în casă, nu e voie să se lucreze nimic de către ai casei şi nici de cei din vecini. Înmormântarea nu este bine să se facă în zilele de luni, miercuri şi vineri, căci sunt zile de post.

Mortul e scos din casă pe uşă, cu picioarele înainte. Apoi lovesc uşa de trei ori, ca să uite, să nu moară şi alţii şi deschid ferestrile. Locurile unde opresc pe morţi, în drumul spre groapă, se numesc « stări ». Acolo preotul citeşte din evanghelie, iar oamenii « îngerunche ». La prohodul mare sunt 12 stări.

Pe fete sau feciori îi duc la groapă fete şi feciori. Pe omul însurat îl duc oameni mai tineri. Mortul este dus cu sania, indiferent de anotimp. Sania este trasă de doi sau patru boi, care au în coarne colaci şi « ştergători ». Celor ce ajută la dusul mortului li se dă colaci şi « jebchendeauă ».

Groapa mortului nu-i bine să fie lăsată nepăzită, căci atunci mor mulţi din neamul mortului.

Crucea e de lemn. Le cei tineri se aşază pe cruce « bărbd'inoc », rug şi alte flori, iar mai târziu se plantează un pom, de obiceiu prun. Cimitirele din Ugocea pot fi recunoscute de departe prin prunii mulţi şi deşi, care le împodobesc.

Cei ce sapă groapa primesc, între altele, ca răsplată a muncii lor, patru « pupeze », care li se dau « peste groapă ». « Cine are rînd, dă cîte o cergă ». Aceste daruri le sărută cel care le dă, de obiceiu « găzdoaia » casei sau careva

din neamuri, iar primitorii zic: « Să primească Dumnezeu ! ». Cel ce a spălat mortul primește o găină, tot peste groapă, iar copiii mici care merg la înmormântare primesc « coci ». După ce se întorc acasă dela cimitir, cei ce au săpat groapa mai primesc un « ol », colac, ștergătoare, lingură și lumânare.

Toţi care au participat la înmormântare se întorc la casa mortului, unde se face « pomană », adică mănâncă și beau vin și pălincă. De obiceiu fiind mulţi, mănâncă pe rând, intrând la mese în trei sau patru serii.

La șase săptămâni după moarte se face parastas la biserică. Cine poate, dă și atunci mâncare și pomană la săraci. Hainele și așternutul mortului se dau de pomană la un om sărac, pentru ca să aibă mortul în lumea cealaltă. Criminalii, sinucigașii și copiii nebotezaţi sunt îngropaţi în marginea cimitirului.

Cât timp mortul e în casă, sufletul stă în strașină. In timpul când trag clopotele după mort, sufletul umblă pe la neamurile lui, și se supără dacă « clopotesc » puţin, că n'are timp să le vadă pe toate. În drumul spre cimitir, sufletul merge alături cu convoiul mortuar și când se trag clopotele pentru ultimă dată, se înalţă și el la cer în sunetul acestora. Mortul este bocit de către neamuri: « de cine are mai de aproape ».

În semn de doliu, bărbaţii umblă cu capul descoperit patru săptămâni, iar femeile își ţin părul despletit timp de șase săptămâni. Dacă mortul are deschis un ochiu sau amândoi, va mai muri în curând cineva din casă. Pentru ca văduva să se poată remărita, îi lasă soţului mort deslegate « cetorile și brăcinariu din gaci ».

Ca să nu li se arate mortul, rudele fac rugăciuni. Mortul care a fost « borsocoi », se întoarce iarăși acasă, nu lasă în pace pe cei rămași și face pagubă în vite. Ca să te scapi de el, plătești sărindare și 12 slujbe la preot.

Acei care au fost păcătoși în vieaţă « nu-s t'istaș, nu-s așăzaţ » nici după moarte.

Există credinţa că dacă cineva rămas în vieaţă se duce des la mormântul unei fiinţe iubite și plânge, atunci mortului i se face milă de el și-l duce cu el, adică în curând moare și acela.

TEXTE

Transcrierea textelor s'a făcut cu literele alfabetului obișnuit, astfel ca ele să poată fi ușor citite.

Accentul a fost indicat numai când se deosebește de cel din limba literară.

Sunetul *î â* a fost transcris printr'un singur semn: *î*.

Pentru a putea reda, în oarecare măsură, coloritul graiului ugocean' am întrebuințat câteva litere cu semne diacritice. Ele sunt următoarele:

ę = *e* deschis în cuvinte ca: *vręme*, *męre*. În multe cazuri acest sunet ține locul diftongului *ea*, mai ales la sfârșitul cuvintelor.

d' = *d* palatal; *ṅ* = *n* palatal alterat de *i*, *e* și *ĭ*; *t'* = *t* palatal; *h'* = *h* palatal.

Pentru particularitățile graiului, a se vedea capitolul respectiv (pp. 153—156).

Tabloul textelor:

Balade	1— 8
Doine	9— 68
Strigături	69—190
Colinde	191—212
Tradiții și vieața din trecut	213—248
Povești, legende, snoave	249—256
Ghicitori	257—286
Bocete	287—303
Cântece de leagăn	304—311
Jocuri de copii	312—323
Descântece	324—363
Practici magice	364—389
Demoni, ființe fantastice și cu puteri supranaturale	390—425
Diferite credințe și superstiții	426—507

BALADE

1

VINDEREA ŃEVESTII

Pt'ică tîrgu la Muncaci,
Turcii mână boi și vaci,
Numa ieu n'am ce mîna,
De n'oi mîna ńevasta.
— « Gată-te, ńevastă, bińe,
Că mă duc în tîrg cu tińe ».
Dar toț mînă și petrec
Și stă unu mai bătrîn
Și stă a mă întreba:
— « Vînzare ț-î ńevasta ? ».
— « Vînzare mń-i, săraca,
Că m'o lod'it suș îgu,
De mń-aș da și sufletu ! ».
Turcu stă a număra,
Ńevasta a suspt'ina.
Turcu stă a mă 'ntreba:
— « Ce suspt'iń, tu, ńevăstę ?
Că ieu bińe ti-oi țîńę,
Cu coc caldu frămîntat
Cu vin roșu strecurat ! »
— « Tu, tu, tu, turculiuț, tu,
Mînînce-ți-l și cocu,
Mînînce-l mucezîtu,
Și vinu ńepustitu !
Și țîie, găzduc a mńeu,
Dumńezău îț nădușască
Straița cę coldouașcă,
Căci nu m'ai putut țîńę,
Ci m'ai făcut streińę.
Cân îi vińi la casa mę,
Să-ț dau coaja cę mai rę ».

Gherța-Mare — Mărie Sarcă, 24.

2

MÎNDRU SUPĂRAT

— « Ce ieși, mîndruț, d'ogod'it,
Cu fața cîtă pămînt ? ».
Mîndra lîngă iel plîngîn:
— « ... morți, mândrulior !
Tu de-acoalea scula-t-i
Și pe mińe lua-m-i ! »
— « ... morți, mîndrulę !
Ieu de aicea m'oi scula,
Pe tińe nu ti-oi lua,
Căci nu mă lasă maica ! »
— « Tu, tu, tu, mîndrulior, tu,
Și coată ce grăiești,
Numa să nu-ț bănuiești ! »
— « ... morți, mândrulę,
Ridică mîna dereaptă,
Te pleacă și mă sărută
Și te du și te mărită ! »
Ię pe h'ire ș'o călcat,
Mîna dreaptă o rădicat,
S'o plecat, l-o sărutat,
S'o dus și s'o măritat,
Lîngă cel vecinu 'n sat,
După-a lui dulce fărtat.
Iel dacă s'o dus acasă,
O pus coatile pe masă.
Mamă-sa l-o d'întrebat:
— « Ce ieși, Ion, supărat ? »
— « Taci, maică, nu mă 'ntreba,
Nu știu, spuńę-ț-aș, ori ba.
M'ai făcut fără drăguță,
Ca și codru fără frunză.
M'ai făcut fără ńevastă,
Ca codru fără verdeață.
M'ai făcut fără femęie,
Ca plugu fără grindęie ! »
— « Taci, Ion, bunu mamii,
Că și alte fete sînt în sat
Și mai mari și mînînțęle,
Alę[ge]ț una pintre ięle ».
— « Măicuță, măicuța mę-le,
Că și stele sînt pe ceri
Și mai mari și mînînțęle,

Nu-i ca luna pintre ięle;
De mîndră, de vederoasă,
Nu-i ca mîndra de frumoasă.
Spuńe-i, maică, mîndrii męle,
Să nu-m calce ograda!
Pe-unde ograda o calcă,
Pămîntu și iarba sacă.
— « . . . morțî, mîndrulior,
Pămîntu, iarba, nu sacă,
Irimioara 'n tińe crapă,
Cum m'ai săruta odată!
Iarba coasa o primę[ște],
Irima 'n tire să topę[ște],
Cum o ai lipt'i de a mę.
Spuńe-i, mîndruț, mińe-ta,
Să 'ngrădească fîntîna,
Tot cu-arin și cu călin,
Mai mult să nu ńe iubim.
Numai sîmbăta, la plată,
Dumińeca, zîua toată!
Spuńe-i, mîndruț, mińe-ta,
Noi atuncia ń-om lăsa,
Cîn mă-ta ș'a număra:
Grăunțęle dint'o mńęrță,
Pęńile di pe-o pupăză;
Frunzulica d'int'on prun,
Peńile di pe-on păun;
Frunzulica dint'on nuc,
Peńile di pe-on cuc.
Spuńe-i, mîndruț, mińe-ta,
Noi atuncia ń-om lăsa:
Cîn mă-ta s'a face stan
Și tată-to bolohan.
Ș'încă ń-om iubi 'nt'on an.
Că-i păcat să ńe lăsăm,
Tare bińe sămînăm
Și la ochi și la sprîncęńe,
Ca doi păunaș la pęńe ».

Gherța-Mare — Aceeași.

3

CIUMA

(Fragment)

Am avut nouă ficiori
Și mń-o dus de noauă ori.
Ș'apăi unu o vińit acasă din cęe
lume și nu l-o cunoscut. Și cîn o
d'ińit a noa oră, o zîs:
Du-te, ciumă, la focu!

Tarna-Mare — Gheorghe Buhai, 46.

4

A GRUII

În cel dial încornurat,
Mîndră-i crîșma lui Novac.
Da 'n mńijlocu crîșmiei
Ieste o masă rotilată,
Doamńe, galbînă-i, de pt'atră,
De voińic' împrejurată.
Tăț bęu și mulătuiesc,
Numa Gruia lu Novac
Iel șęde mai supărat,
Cu clopu pe ochi lăsat,
O i-i dor de Țăligrad?
— « Dat, băięț, de-l întrebat,
Pe Gruița lui Novac,
Ce șęde-așa supărat?
Da i-i vremea de 'nsurat,
O i-i dor de Țăligrad? »
— « Sfînta că-i Măria-Ta,
Dă-mń on cal întărńițat,
Să mă duc la Țăligrad! »
Așa Gruița zîcę,
Cu stînga frîu țîńę,
Cu dreapta cruce-ș făcę,
De lumea se 'ngrozîię.
Cîn în Țăligrad o 'ntrat,
La Ańița, crîșmărița,

Tri tonuri o deșărtat.
Încă cere să mai bęe,
De baṅ nu gândę să dęie.
Aṅița, crîșmărița,
Poale dalbe o sufulcat
Și la Iovu o alergat.
Iovu cît o vidę,
Tătă puterea-i perę.
— « Tu Aṅiță, crîșmăriță,
Doară d'inu s'o gătat
Ori baṅ ai de numărat? »
— « Nici d'inu nu s'o gătat,
Nici baṅ n'am de numărat:
Asară, căn o 'nsărat,
On voiṅic în crîșmă o 'ntrat.
Nu bę d'inu cum să bę,
Prinde d'idăra de-o toartă
Și o țîpă 'n gît odată ».
— « Tu Aṅiță, crîșmăriță,
Spuṅe-mṅ, tu, făptura lui! »
— « Așa i-s ochiți lui,
Cum îi murea cîmpului,
Care-i coaptă la pămînt,
N'o agiunge strop de vînt.
Așa i-i obrazu lui,
Cum îi spuma laptelui ».
— « Tu Aṅiță, crîșmăriță,
Dă-i d'in cît a pofti,
De baṅ nici nu pomiṅi!
Ala-i Gruia lui Novac
Și-i ficior ca tată-său,
Bate-mṅi-l-ar Dumṅezău! »
I-o dat d'in cât o poftit,
De baṅ n'o nici pomiṅit.
— « Unde ai fost tu, nană Floare?
Încă nu te-am întrebat
Din ce ṅeam te-ai rădicat? »
— « Io-s floricę di pe mare,
Prind voiṅicii la prinsoare ».
Da li-o prins și l-o legat
Și 'n temṅiță l-o băgat.
Da on puiuliuț de corbuț,
S'o luat și s-o dus,
La curtea Novacului.
Așa cîntă de cu jęle,
Stă soarile 'n loc, nu męre.
Novac afară o ieșît:
— « Du-te, tu, corbuț de acolę,
Ce cînț tu, așa cu jęle,
De stă soarile 'n loc, nu męre? »
— « Taci, Novac, nu mă mîna!
Te încinge ṅemṅeșește
Și te 'mpodobę[ște] domṅește.
Pe Gruița al tău,
Tăt l-o prins și l-o legat
Și 'n temṅiță l-o băgat.
Numa legea lui a 'mbla
Și apăi l-or spînzura ».
Iel s'o 'mpodobit domṅește
Și s'o 'ncins călugărește.
S'o gătat și o d'iṅit.
Cînd o fost hăt la on loc,
S'o 'ntâmpt'inat,
C'on cîṅe de Turc bătrîn:
— « Popă iești, ori domnu iești? »
— « Nici îs popă, nici îs domn,
Io-s popă călugăresc,
Pe cei robd'i îi spovedesc.
Că ieu tăt am auzît,
C'aicea 'n țăruca voastă,
Ieste-on rob de nouă zîle.
Numa legea lui a 'mbla,
Și apăi l-or spînzura ».
— « Pe ala nu l-i spovedi,
Că chęia mare am aruncat,
În temṅiță l-am băgat ».
Iel după chęie s'o dat
Și ușa o descuiat.
— « De cîn aici, tată, m'o băgat,
Nici apă nu mṅ-o dat.
— « Vez, Gruie, puiu tatii,
D'inu-i roșu și-i bețîi,
Palinca-i mare zlobd'ie,
Capului bicisṅicie.

Şî somnu-i mare sodom,
Face pt'erdere de om!
Gruie, puiu tatii,
Socotęşte marginile,
Ieu oi bate mńijlocile,
Pe-amńazîţî, pi la săghii,
H'i-ua sînge până 'n brîu ».

Gherţa-Mare — Mărică Coţan, 70

5

VĂSÎI ŞÎ IRINCA

Nici de alea n'am văzut,
Om ficior de gazdă mare
Cu pruncă de sărac mare
Să să ibască-aşa tare!
Că mă-sa ş'o cuvîntat:
— « Vîsîioc, puiu mamii,
Ię tarńiţa din cămară
Şî murguţu tău de-afară
Şî te du a peţî 'n ţară ».
Iel murguţu l-o gătat
Şî 'n uliţă ş'o ieşît
Cu Irinca s'o 'ntîlńit.
Ia, Irinca, da i-o dat
Chischińeu împăturat:
— « Coată tu, măi Văsîi, bińe,
Coată tu ş'a triia zî,
De-i vedę sînge 'nchegat
Şti că lumea o-am lăsat ».
Iel aşa o mîngăięt:
— « Nu ti teme, Irincuţă,
Tătă lumea oi îmbla,
Tăt la tińe-oi înturna! »
Iel s'o luat şî s'o dus,
Tătă lumea o îmblat,
Ca Irinca n'o aflat.
S'o 'ntîlńit c'on păcurari:
— « Bună zîua, păcurari! »
— Sînătos, cocon frumos! »
— « Cumu-i rîndu 'n satu nost? »
— « Bunu-i rîndu 'n satu nost,
Bunu-i rîndu cui îi bun,
Ştiu că ţîie nu ţ-î bun.
Că Irinca s'o 'ńecat,
La moară la Molidău,
La moara tătîńe-tău.
S'o-aplecat gios la părău
S'o-aplecat şî s'o 'ńecat ».
— « Di, di, di, murguţ, mai tare,
Să sosîm în sat cu soare!
— « Ieş, măicuţă, pîn' afară,
Ię tarńiţa su cămară
Şî murguţu tău de-afară.
Cu murguţu poţ trăi,
Fără de mińe poţ h'i!
— « Vîsîioc, puiu mamii,
Întoarnă-te tu 'napoi,
Ca Irinca ţ'oi afla
Şî de mîndră şî de gazdă! »
— « N'o fost, maică, de găzdac,
Da mń-o fost omuţ pe plac! ».
Iel s'o luat şî s'o dus,
La moară la Molidău.
S'o aplecat gios la părău,
S'o aplecat şî s'o 'ńecat.
Mă-sa o prins şî i-o cotat,
I-o cotat în sus pe apă,
I-o cotat, nu i-o d'aflat.
Ię s'o dus ş'o rădicat,
Tri sate ş'on giumătate.
I-o cotat pe apă 'n gios,
I-o cotat şî i-o aflat.
Uńe o fost apa mai lină,
Tăt ţiindu-să de mînă.
Pe Văsîi l-o d'îngropat,
Dinaintea turnului,
În fundu pămîntului.
Pe Irinca o 'ngropat,
În mńijloc, în ţîntîrim,
Unde-i locu cel sfinţît.
Pe mormîntu lui Văsîi,
Crescut-o on rug verzîi.

Pe mormîntu Irinchii,
Crescut-o o rujă 'mplută.
Rugu-atîta s'o întins
Pînă ruja u-o cuprins.
Şî oamińi s'o mńirat
Şî s'o dus ş'o rădicat.
On zăslău mîndru roşu,
In turnu besericii.
Ca să ştie tăt omu
Să nu-ş apere pruncu,
De unde i-a sta gîndu.

Batarci — Mărie Filimon, 58.

6

BIRCUŢA

În mńijlocu satului,
La casa preotului,
Mulţ îşi bau şî veselesc,
Pe Bircuţa o peţesc.
O peţesc, nu o peţîră.
Gioi sara o 'ncredinţîră.
Cînd îi coalea 'n mńază-noapte.
Ia, Birca tra[ge] de moarte,
Cînd îi coalea 'n zorile,
La Birca vin drujbile.

Batarci — Aceeaşi

7

CĂTUNA FUGITĂ

Colo la on munte vęrde,
Mîndră zăricę să vęde,
Da la munte cińe şęde?
Şădu-ş doi cătuńi fugiţ,
Di la cătuńe-s fugiţ.
Paşte murgu pripońit,
Paşte murgu şî rînciază,
Doarme mîndru şî d'isază.
— « Scoală, mîndruc, nu d'isa,
Noi pe murgu l-om fura
Şî ţî l-om întărńiţa,
Cu tarńiţă de brad,
Ca să şti că mń-ai fost drag! »
— « Di, di, di, murguţ, mai tare
Să sosîm în sat cu soare,
Am o mîndră ca o floare
Şî m'aştiaptă cu sudoare.
Mńie patu 'mperinat,
Ţîie grajdiu măturat,
Mńie o iţîie de d'in,
Ţîie o porţîie de fîn.

Batarci — Aceeaşi.

8

BOALA MÎNDRII

« Ţui, ţui, ţui, să mergem tare,
Să sosîm în sat cu soare,
Să văd mîndra dipce moare! »
Ieu cu soare mń-am sosît
Ş'am legat murgu de făreastă,
Cu tri fire de mătasă,
Ş'am dat bună sara 'n casă.
— « Ţîpă, soră, cununa
Şi tu maică lumńina,
Că de-a cui doruţ ai murit,
Iatu-l-i, c'amu o vińit! »
— « Tu, tu, tu, mîndruţa mę,
Da-mń-aş hamu şî murgu
Să-ţ aflu ţîie leacu! »
— « Tu, tu, tu, mîndruţu mńeu,
De-a mńeu leacu nu-i prę mare;
Bulz de caşu 'n primăvară,
Sloi de ghiaţă 'n mńez de vară,
Mure coaptă 'n mnęz de iarnă »
— « Tu, tu, tu, mîndruţa mę
De cînd mama m'o făcut
Io de alea n'am văzut! »
— « Mutu ieşti, ori prostu ieşti,

Ori ce nu te nădăiești?
Mure coapte ți-s ochii,
Bulz de caș ț-î inima,
Sloi de ghiață ț-î gura,
Cu alea m'oi întrăma!»

Tarna-Mare — Mărie Buta, 18.

DOINE

9

Cine m'o dat dorului,
Bată-l frunza plopului!
Da-u-ar Dumnezău, să dęie,
Frunza 'n plop să nu mai stęie,
Omu năcăjît să pt'ęie!

Tarna-Mare — Gheorghe Buhai, 48.

10

Tot aşę mă bate gându,
Să-m vînd casa și pămîntu,
Să-m ieu cai și hamuri bune
Să mă duc cu mîndra 'n lume.

Tarna-Mare — Același.

11

Vai, mîndruță, vai ș'amar,
Dragostea noastă 'nzădar!
Dragostea noastă di-o vară
Să poate strîca 'ntr'o sară.

Tarna-Mare — Același.

12

H'i-ț-a, măi lelioară, dor,
Să-m vez urma pin odor,
Pășită de-a meu pt'icior.
Și de cîtuț am pășît,
Rău mă aflu bănuit.

Tarna-Mare — Același.

13

Frunză verde ruptă 'n vie,
Început-am carte-a scrie,
La mîndruțu 'n cătănie.
Și mă apucai de scris,
Vărsai lacrămi foc aprinsă,
De mare jęle cuprinsă;
C'am avut on mîndruț drag,
L-o jurat namțu su[b] steag,
Su[b] steag roșu de mătasă,
Tri ai să nu vie-acasă.
Tri ai îs o vreme lungă,
Focu ști cine s'agiungă!

Gherța-Mare — Vășîi Belbe, 18.

14

Rojmălin cu tri crănguță,
Ieu ț'am fost, mîndră, drăguț.
Ieu ț'am fost și ț'aș mai h'i,
Da nu m'ai știut cinsti!
Mintea ta-i în zęce părț
Și iubești pe cîț îi vez
Și ți-s dragi, cât îs cu gaci.

Gherța-Mare — Același.

15

Mîndrulelu meu iubit
Și de mine despărțît,
Ieu cu jęlea ce trăiesc,
De doru tău mă topăsc.

Gherța-Mare — Același.

16

Frunză verde de măr acru,
Bolnavu-i mîndru, săracu!
De s'a 'ntîmpla ș'a muri,

Cińe-amaru l-a jăli?
Jăli-l-or drăguțăle,
I-o purtat ińelile,
Și ieu l-oi jăli on cias,
I-am purtat on ińelaș;
Și ieu l-oi jăli on pt'ic,
I-am purtat on ińel mńic.
În tri luńi cu tri cunuńi
Și 'n tri sfinte sărbători,
Cu flori ńegre la ciotori;
In tri sfinte dumińici
Cu flori ńegre la mińici.

Gherța-Mare — Același.

17

C'a mńeu dor ș'a mńeu bănat,
Gîndești că l-am sămînat,
Astă primăvară 'n strat!
C'a mńeu dor ș'a mńeu urît,
Gîndești că l-am răstăd'it,
Astă primăvară 'n rît!

Gherța-Mare — Același.

18

Păsăruică, glas cu jęle,
Du-te, spuń-i mîndrii mele
Să să mărite după șăpte,
După mińe să n'aștępte!
Că ieu pe cîn oi vińi
Alte flori or înflori
Ș'aiestia s'or veștejî!

Gherța-Mare — Același.

19

Trimęte, mîndră, trimęte,
Ce-i în sat la voi mai verde,
Că și ieu trimęte-ț-oi
Ce-i mai verde pi la noi.
Primăvara, pupejoi
Toamna, luhăr și trifoi.

Gherța-Mare — Maria Pașca, 24.

20

Pană verde, struț ńegruț,
N'ai văzut pe-a mńeu drăguț?
— Ieu și d'e l-aș h'i văzută,
Ieu nu l-aș h'i cunoscută.
— A mńeu drăguț să cunoaște
Pe purtatu clopului,
Pe sprînciana ochiului,
Cum că-i omu dracului.
Pe din sus de gurișoară,
Trasă-i ńagră mustăcioară.

Gherța-Mare — Aceeași.

Babeș-Bolyai Central University Library Cluj

21

Măi mîndruț de după vale,
Te-aș săruta, n'am cărare,
C'o plouat și valea-i mare.
Sîmt pietruță mînînțele,
Nu pot mere de cățele!
Sîmt pt'etri și bolovańi,
Nu pot męre de dușmańi!

Gherța-Mare — Aceeași.

22

Tu pruncă din doi părinț,
Ce gîndești de te măriț?
Tu gîndești că ț'a h'i bińe,
Dacă-i h'i gazdă de tińe?
La ce focu lăcomńeșt'i?
Nici îi stăulaș cu mńei,
Numai clop cu ciucălăi!
Nici îi grăjdiuluț cu boi,
Numa clopu-i cu boitoi.

Dar iară și iar' mă 'ntorc:
Sunt fete de pătrupop
Și nici alea n'au noroc,
D'apoi ieu, de babă proastă,
Dipce să h'iu nărăcoasă?

Gherța-Mare — Aceeași.

23

Dragile męle surori,
Răstăd'iț ș'a męle flori,
Răstăd'iț și le pled'iț,
Că mńie nu-m trăbuiț.
Creșteț, flori, cît gardurile,
Ș'astupaț prilazurile,
Și mńie năcazurile!

Gherța-Mare — Aceeași.

24

Dragă i-am fost mândrului
Pe făcutu fînului;
Pe făcutu otăd'ii,
Urîtă i-am putut h'i!

Gherța-Mare — Aceeași.

25

... morți, mîndrulior,
Cîn am prins a ńe iubi,
Puțîńęle-am putut ști,
Dar amu, la despărțît
Fișcarăș ńi-o trăbuit!

Gherța-Mare — Aceeași.

26

Avut-am și ieu on dor,
Pe o buză de ponor,
Ș-o murit — și ieu nu mor.

Gherța-Mare — Aceeași.

27

Frunză verde de dudău,
Am mîndră piste părău
Nu-i departe, da-i duc doru,
Că-i frumoasă ca bujoru.

Gherța-Mică — Gheorghe Ștrangu, 19.

28

Astăz îi lăsat de săc,
Mă duc mamă să mă 'ńec,
Unde-a h'i tău mai lat,
C'am rămas ńeînsurat!
Unde-a h'i balta mai lată
C'am rămas ńemăritată!

Gherța-Mică — Mihai Finta, 60.

29

Cîn a h'i ńunta mîndrii,
Ieu m'oi puńe ș'oi durmi,
Pe pragu besericii,
Să văd cińe m'a stîrńi:
De m'a stîrńi mńirele,
Ieu i-oi stînge zîlele.
De m'a stîrńi mńireasa,
Ieu i-oi stînge viața!

Gherța-Mică — Văsîi Handru, 66.

30

Supăratu-s, nu mă văd,
La inimă nu m'arăt!
Supărare, voaie rę,
Pusă-i la ińima mę!

Valea-Sacă — Gheorghe Filip, 16.

31

La 'nsurat și la mărit
Nu-i hiie omu sîlit,
Da-i păcat și despărțit!

Ala nu-i pi-on an, pe doi,
Cum îi rădia pe boi;
Rădia-i scrisă pe față,
Măritișu-i pe viață!

Batarci — Mărie Filimon, 58.

32

Pruncuță din doi părinț,
Ce gîndești de te măriț?
Ce păzăști la măritat,
Ca floarea la scuturat?
Tu gîndești că ț'a h'i biṅe,
Dacă-i h'i gazdă de tiṅe.
Ala-i mîndru și-i frumos,
Da mai mult îi lăcrămos.
Bărbatu-i pară de foc
Iel te bate cîn gîndę[ște]
Haiṅe nouă nu-ț mai ię,
Poartă care l-i avę!

Batarci — Aceeași.

33

Fîntînă cu bărbd'inoc,
Omu bun n'are noroc,
Fîntînă cu rujnicele,
Norocu-i a celor rele.

Batarci — Aceeași.

34

Mîndru cu suflet de cîṅe,
Cîn ai dat mîna cu miṅe,
Mult ai zîs că n'ai pe ṅime
Omuliuț drag ca pe miṅe!
Mîndrulior, cu stîna 'ntreagă,
Ț'ai aflat alta mai dragă!
Peri-u-ai cu oi cu tăt,
De nu-i viṅi să mă vez,
Pînă mă-i ști că trăiesc!

Batarci — Aceeași.

35

D'ie apa și mă mîie,
Că n'am ciṅe să mă țîie!
Acar d'ie și mă 'ṅece,
Că n'am ciṅe să mă 'mbręce!
Că-atîta mṅi-s de streină,
Numa apa nu mă mînă.
Nici am mamă, nici am tată,
Gîndești că-s din ceri pt'icată;
Nici am mamă, nici am sori,
Gîndești că-s pt'icat din nori!

Comlăușa — Anica Nechită, 47.

36

Decît om fără noroc,
Bar să moară mititioc!
Nici ieu una n'am avut,
De-aș h'i murită de mult!
Nu știu, io-s fără noroc,
Ori mîndru n'are nici strop.
Nu știu, zîlele mṅi-s rele,
Ori, puiuț, faptile męle,
Alea-m par așa de grele!

Comlăușa — Aceeași.

37

Mîndră floare-i norocu,
Nu să face 'n tăt locu;
Da să face lîngă vale,
Și nu-l află șie-ș care;
Și să face lîngă drum,
Și nu-l afli șie-ș cum.

Comlăușa — Aceeași.

38

Tu, tu, tu, mîndrucu mṅeu,
Cînd îi trece pi la noi,
Puṅe cingeteu pe boi.

De-oi h'i moartă de beteagă,
Zîce-oi cîtă mama
Să-m deschidă fereasta,
Să grăiesc cu dumńata.

Comlăușa — Aceeași.

39

Să știi, mîndră, ce dor duc
Fa[ce]-ț-ai ghezeșel de nuc.
Cu rotițăle de sare.
Să vii pînă'n Satu-Mare.

Bocicău — Mihai Haiduc, 18.

40

Cucule, mare dușman,
Ț'am plătit să-mi cînț on an!
Da cîn o fost la Sînzîiene,
Ț'ai băgat capu 'ntre peńe,
Ș'ai zîs că nu poț de leńe.

Tarna-Mare — Anuța Vragă, 50.

41

Trage, trage și zî iară,
Hora care-ai zîs asară.
Și-u-o focu care-am zîs,
Că n'am mai putut de plîns!

Tarna-Mare — Aceeași.

42

Maică-le, cîn m'ai făcut,
Mai bine m'ai h'i făcută
Două fîntîńele răci,
Între două dialuri săci;
Tăt cine o h'i trecută,
Tăt din ele o h'i băută,
Pomană ț'ai h'i făcută.
Dacă m'ai făcut pe mińe
Nu ț'ai făcut mare bińe.

Tarna-Mare — Aceeași.

43

Măi mîndruț, de m'ai lăsa,
Ieu atîta ti-oi ura,
De și văile-or săca
Și pt'etrile s'or topt'i
Și din tińe om n'a h'i!
Din arat pînă 'n săpat,
Mă-ta să te 'ntoarcă 'n pat!
Pe culesu cînept'i,
Să te 'ntoarcă doftorii!
Doftorii te doftorească,
Leacuri să nu ńimerească!

Tarna-Mare — Aceeași.

44

Măieran ales pe masă,
Maică, drăguțu mă lasă.
Lasă-l și tu, fătu-mńeu!
Lăsa-l-aș și'm pare rău,
Că din față-i cură sînge,
După iel ińima 'm plânge,
Că din față-i cură mńere,
După iel ińima 'm pt'ere.

Tarna-Mare — Aceeași.

45

Tu, puiuț de coarbă ńagră,
Du-te la mama și-i spuńe,
Pe dumińeca ce vińe
Să nu să ghęte-așa bińe.
Io-s în temńiță 'n robd'ie,
Fac' on pt'ic de jălińie,
Numa cît mńi-i hię mńie!

Batarci — Mărie Filimon, 58.

46

Auzît-am de on om,
Că cotuna-i mare domn.
Frunză verde de su baltă,

Să-l aud zîcîn odată
Să-i zdrobd'esc capu cu pt'atră!

Batarci — Aceeaşi.

47

Morţî tăi, străinătate,
Nu mă 'nstrăina departe,
Că n'am ciṅe să mă coate!
Nici am mamă, nici am sori,
Gîndeşti c'am pt'icat din nori;
Nici am mamă, nici am tată,
Gîndeşti că-s din ceri pt'icată!
Bată-te blăstămu, lume,
Biṅe nu mṅ-ai ştiut spuṅe,
Cîte baiuri îs în lume.
Poţ-îmi spuṅe, lume-amu,
Dacă mṅ-ai mîncat capu!

Batarci — Aceeaşi.

48

Bată-te focu moşînă,
Cîn ieşti goală meri mai lină,
Cîn ieşti plină de răgute,
Te duce dracu mai iute!
De m'aş vedę cum am fost,
N'aş mînca mṅęrcurea 'n post!
Da şî joia o-aş ţîṅę,
Mai tare ca viṅerea.

Batarci — Aceeaşi.

49

Ciunguluţ, ciunguluţ mare,
Ce te lengiṅi aşa tare?
Cum nu mṅi m'oi lengîna,
Am auzît că m'or tăię,
Şî m'or face colteşęle,
Şî m'or puṅe 'n căruşęle,
Şî m'or duce la Bistriţa,
Din noi or face temniţa;
Temniţa voinicilor,
D'umbră verde coitilor!

Batarci — Aceeaşi.

50

Trăzṅę[şte], Doamṅe 'n ce-i trăzṅi,
Trăzṅę[şte], Doamṅe, ghezăşu,
Să nu-m ducă puiuţu!
Trăzṅę[şte] Doamṅe 'n două roate,
Să nu mṅi-l ducă departe!
Nici ghezăşu nu-i de vină,
Că şî pi iel focu-l mînă
Şî pe apă şî pe tină.
Ghezăşu te duce 'n lume,
Dacă sosăşti, gios te puṅe.
Ghezăşu te duce 'n ţară,
Şi 'napoi te-aduce iară.

Batarci — Aceeaşi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

51

Bată-te focu, amar,
Mult ţ'am băut din păhar!
Ieu-am gîṅit că bau palincă,
Ş'am băut amar de frică.
Ş'am gîṅit că bau oţăt
Ş'am băut amaru tăt.

Batarci — Aceeaşi.

52

Măicuţă, dragă măicuţă,
Dacă m'ai văzut că-s fată,
Mai biṅe m'ai h'i 'ngropată;
Într'on mṅijlocuţ de are,
Fără liac de comîndare,
N'o h'i nici o supărare.
Decît să-m vez amaru,

Mai biné să-m duci doru!
Să-m vez, maică, traiu mńeu,
Nu ti-ai hodińi de greu;
Că ti-ai scula 'n mńază-noapte,
Și mń-ai ruga mńie moarte,
Cu surorile, cu toate!

Batarci — Aceeaș i

53

Tătă lumea-i cu năcaz,
Da și mńie mń-o rămas.
De-aș avę mamă și tată,
Aș trăi ca banu 'n ladă!
D'așa, dacă n'am pe ńime,
Da trăiesc ca vai de miné.

Batarci — Aceeași

54

Săracii pizmașî mńei,
N'oi duce buna cu iei.
Să știe pizmașî cum,
M'ar tra[ge] din casă 'n drum
Mindiar m'ar face scrum!
Coalea din cenușa mę
Ș'ar rezoli cămęșa.
Cît ce cît oar zoli,
Albă ca a mę n'a h'i,
N'au nici ce să ńevoi!

Batarci — Aceeași

55

La cę moară șîndilită,
Apa pe părău-i cernită.
Cerńi-mń'oi și ieu portu,
Că m'o urît mîndrucu.
Nu m'o urît, l-am urît
Mńie nu mń-o trăbuit;
Ieu și altu mń-am aflat
Mai mîndru și mai înalt,
Nu ca tiné-on blăstămat;
Mai mîndru și mai frumos,
Nu ca tine-on ciorongos!

Batarci — Mărie Filimon, 58.

56

Nu te bată, măi mîndruc,
Nu te bată cîte-oi zîce,
Numa lacrămńi cîte-oi plînge!
Nu te bată cîte am zîs,
Numa lacrămńi cîte am plîns!

Batarci — Aceeași.

57

Doamné, nu bate omu,
Ię-i mintea și norocu!
Doamné, nu bate pe ńime,
Pe cum m'ai bătut pe miné.
Nici îs zîua cu lucru,
Da nici noaptia cu somnu,
Că mă bat cu amaru.

Batarci — Aceeași.

58

După miné nu să coate;
Doamnă-am fost, preutiasă-am fost,
Nu poci mę[rge] după om prost.
Zîua-i soare și mń-i cald,
Sara țînțarii mă bat.
După miné nu să coate;
Ieu-am avut șăpte drăguț
Tri Văsîi, tri Ionuț,
A șăptile-ai Grigoruț,
Pe tăț i-am purtat desculț.
Atîta m'o petrecut,

Cinci părechi de cizme-o rupt,
Şî încă o zîs că m'or petrę[ce]
Şî 'n cę lume, cîn oi mę[rge],
Şî mń-or puńe lut pe gură.
Drăguţî s'or duce 'n ură
Ş'apoi pot şădę sîngură.

Batarci — Aceeaşi.

59

Şę şe [1]) crede la bărbat,
Tuńe uńe n'o arat,
Cîn a ploua revărsat.
Şę şe crede la drăguţ,
Tuńe-o din nouruţ,
Cîn a ploua mai răruţ.

Batarci — Aceeaşi.

60

Cît ce-s hîdă şî mńerîie,
Nu m'a da mămuca ţîie,
La casă cu comănac,
Voi la mińe nu cotaţ.
Casa voastă-i sus în şatră,
Mă-ta-i tare blăstămată,
Ia, mă-ta îmblă tăt bată.
Iesă-afară ca o pară,
Vińe 'n casă ca o coasă ,
Şî zîce că nu-s frumoasă.
Ieu am fost hîdă fără rând,
Încă şî mai hîde sînt,
Şî tăt îmblă pe pămînt.
Am fost hîdă, n'am fost proastă
Ş'am trăit ca cę frumoasă.
De-aş h'i proastă ca şî hîdă,
Ieu d'e mult aş h'i murită.

Batarci — Aceeaşi.

61

Unde oamińi nu-m plac,
Nici în casă nu mă bag.
Unde oamińi 'm plăcę,
Duce-m'oi ş'oi şî şădę
Ş'încă şî pălincă oi bę
Ş'oi hori de li-oi putę.

Batarci — Aceeaşi.

62

Cîntă puiu cucului
În vîrvuţu nucului.
Mai în gios, la rădăcină,
Cîntă o pasăre streină.
— « Ce cînţ tu, pasăre dragă ? »
— « Da cum nu mń-oi cînta,
Că mń-o murit măicuţa
Şî mńi s'o 'nsurat tata.
Rę maştehă mń-o luat,
Poate n'are soaţă 'n sat.
Cîn îm puńe să mînînc,
Ieu ies afară şî plîng.
Sînătate bună, tată,
Căci mă duc cu cucu 'n ţară
Ş'oi vińi la primăvară
Ş'oi ara grîu şî săcară.

Gherţa-Mare — Maria Sarca, 24.

63

Cucule, ce nu ńe tragi
Pînă-i verde frunza 'n fagi
Şî iarba de sub copaci ?

Bocicău — Mihai Haiduc, 18.

[1]) Cea ce.

64

Din Siret pînă în Prut,
Murgu apă n'o băut
Ș'o păscut iarbă uscată
Ș'o băut apă de baltă.
Tu tu, tu, murguțu mńeu,
S'agiungem în sat cu soare,
La mîndruța ca o floare,
Că ne-așteaptă cu mîncare
Și cu dulce sărutare.
Tu, tu, tu, murguțu mńeu,
Mńie îție de d'in,
Ție o porțîie de fân.
Mńie patu 'mperinat,
Ție grajdu măturat.

Bocicău — Ilușcă Doroș, 80.

65

Tinerę m'am măritat,
Rę soacră mń-am căpătat.
Săcera 'n mînă mń-o dat
Și la holdă m'o mînat,
Sîngurę fără bărbat.
Săcerai cît săcerai,
La on deget mă tăiai;
Puțîńel sînge curgę,
Mare dor mă cuprindę.
Mă luai să mărg acasă,
Soacra mę 'nainte-m ięsă,
Cu două oluri pe mînă,
Să mă duc la cę fîntînă
Ca să-i aduc apă bună,
Că pe cîn oi înturna,
Cina gata oiu afla.
Cina-i gata și-i cinată
Soacră-mńa-i pe pat culcată
Și mutuțu pe lăicioară:
— « Muls-ai, lele, vacile?
Muls-o, câńii 'ntindă-le.
Că ieu le mînînc zăru,
Tu cu mă-ta groștioru;
Ieu mînînc pt'ită prăjîtă,
Cu lacrimi din ochi stropt'ită;
Ieu mînînc pt'ită uscată,
Cu lacrimi din ochi udată! ».

Bocicău — Aceeași.

66

Și furńica-i furńicuță,
Și îmblă pi su pămînt,
Și țiíńe de-a [e]i cuvînt.
D'apăi noi, mîndrule drag,
Noi sîm oamińi bot'ezat
Pe cuvînt am fost rămaș.

Bocicău — Aceeași.

67

— « Mîndrulior cu păr tomńit,
Șăz la noi, dac'ai vińit! »
— « Ieu n'am vińit ca să șăd,
C'am vińit ca să te 'ntreb
Grăitu-ti-ai cu mă-ta? »
— « Ieu cu mama m'am grăit,
Voia maicii frînge-o-aș,
După tiń́e duce-m'aș
Voia maicii frînge-oi,
După tine duce-m'oi ».

Bocicău — Aceeași.

68

Cine ń-o despărți[t], mîndră,
N'ar avę cuie pin cruce,
Nici la groapă cu ce-l duce!
Cît ce ș'o crescut boi mari,
Să-l ducă cu doi măgari.

Gherța-Mare — Văsîi Belbe, 18.

STRIGĂTURI

69

Săraca mîndruța mę,
Tri năravuri are ię,
Două somnu, tri lęńea!

Gherţa-Mare — Văsîi Belbe, 18.

70

Făcut-o, lęlea, plăcinte,
La cotuńe de merinde,
Ș'o uitat să puie brînză,
Și le-o făcut cu sămînță!

Gherţa-Mare — Acelaşi.

71

Nu știu, mîndră, ce gîndești,
De cu mińe rîsgrăiești
Și cu mutu te iubești!

Gherţa-Mare — Acelaşi.

72

Ceteruică roșîoară,
Nu lăsa omu să moară,
Dipt'on pt'ic de gurișoară.

Gherţa-Mare — Acelaşi.

73

Crępe irima 'n mîndra,
Și 'n tată-so și 'n mă-sa:
Rău m'o putut înșăla!

Gherţa-Mare — Acelaşi.

74

De-ai h'i mîndră sîmbăta,
Rujă ca dumińeca,
De tri ori te-aș săruta.
Da ieşti hîdă ca o cioară,
Du-te 'n gută să te-omoară!

Gherţa-Mare — Acelaşi.

75

Cińe dracu mń-a da fata?
Bęu palinca ca și apa
Și ieu, și mama, și tata!

Gherţa-Mare — Acelaşi.

76

Tăt am zîs că nu m'oi duce,
Sara, după gură dulce.
Dracu să poate răbda,
Să nu bęie bęre ńagră,
Și la mândre să nu margă!

Gherţa-Mare — Acelaşi.

77

Io-s coconu lu Coțan,
Șăd în temńiță 'nt'on an,
Și 'n pușcărie 'nt'o lună,
Dacă nu-s cu minte bună!

Gherţa-Mare — Acelaşi.

78

Stau cocońii să să bată,
Dipt'on hăpăleț de fată.
Stat, cocońi, nu vă băteț,
Că mai este on hăpăleț,
Și va agiunge la tăț!

Gherţa-Mare — Acelaşi.

79

Fețile di pin Susańi,
Vînd găińile pe bańi.
Și bańi-i dau la ficiori,
Să le gioace 'n sărbători.

Gherța-Mare — Același.

80

Ș'o dat lęlea laibăru,
Dipt troaca cu pudăru.
Că de n'ar h'i potica,
Multe fete-ar și crepa!

Gherța-Mare — Același.

81

Bată-v-amaru sopoańe,
Și din dracu faceț doamńe,
De ńe uităm ca la icoańe!

Gherța-Mare — Același.

82

Pe la noi pingă ponor,
Nevęstile trec bocor,
Alți pt'er de doru lor.

Gherța-Mare — Același.

83

Cîn mă duc la lęlea 'n gios,
Nu cîntă nici on cocoș.
Cîn am d'ińit înapoi,
La draga o cîntat doi.

Gherța-Mare — Maria Belbe, 40.

84

Ca a mę mîndră nu ięste,
Poate c'om h'i de poveste!
Ca a mę mîndră nu-i în lume,
Poate c'om h'i de mńinuńe!

Gherța-Mare — Aceeași.

85

Colo 'n poalile Corcii
Crește iarba dragostii
Io mă duc să-m rup tri h'ire,
Să mă iubască mîndrile.

Gherța-Mare — Aceeași.

86

Strîgă mutu la fărească:
— «Acasă ieți, tu ńevastă?»
— «Acasă, da-s supărată,
C'am d'ińit di la spovadă,
Și mń-o dat popa păcat,
Să nu-m țîn drăguț din sat,
Numa cu care-am giurat!
Cărările mńi-s oprite,
Numa două mńi-s numite:
La fîntînă, după apă
Și 'n grădină, după ceapă
Și la mama niciodată!»

Gherța-Mare — Aceeași.

87

Pe fiocu cel fărmat,
Multă gură s'o prădat.
Pe fiocu fărestii,
S'o prădat gura mîndrii
Și făreasta-i mare mută
Nu spuńe cińe-o sărută!

Gherța-Mare — Maria Sarcă, 24.

88

Năposti-mă, mîndră 'n casă,
C'afară plouă de varsă,

Streşînile-s mititęle
Şî mă plouă pe sprînceńe.
Pt'icuri-s mari ca bobu,
Mai rău ard ca şî focu.
Nu mń-i ję̨le de sprînceńe,
Că le şterg cu năfrămńęle,
Da mń-i ję̨le de obraz,
Că rămîńe fript şi ars.

Gherţa-Mare — Aceeaşi.

89

A mńeu mîndruţ nu-i mîndruţ,
Ci-i pană de păunuţ!

Gherţa-Mare — Aceeaşi.

90

Dragostile nu-s moşîie,
Ci-s un leac de ńebuńie,
Dragostile nu-s iosag,
Ci-s on liac de bolonciag!

Gherţa-Mare — Aceeaşi.

91

Bărbatu cu h'irea rę,
Face-ş curvă muierea.
Bărbatu cu h'ire-aleasă,
Fa[ce] din curvă giupînasă!

Gherţa-Mare — Aceeaşi.

92

Ce-l ce-ş iubę vecina,
Nu calcă sara tina,
Ci să duce pe uscat,
Pînă ce să suie 'n pat.

Gherţa-Mare — Aceeaşi.

93

Ń-am iubit, mîndră, pe-ascuns,
Coita vecina ń-o spus.
Ciń̨e ń-o spus pe noi,
H'ie-i caru fără boi,
Staolu fără de oi!

Gherţa-Mică — Gheorghe Ştrangu, 19.

94

Frunză verde scînteuţă,
Ştiu o fată-aşa de-albuţă,
De gîndeşt'i că-i unsă toată
Cu zmoală di pi la roată!
Frunză verde de alun,
Ştiu una ca ş'on păun,
Haińile sclipt'esc pe ię
Ca şî molu pe purcę!

Gherţa-Mică — Acelaşi.

Biblioteca Centrală Universitară Cluj / Central University Library Cluj

95

Cu jîndarii-s învăţat,
De tri ori pe zî legat,
Cu rătezu boilor,
C'o gîndit că-s dracu lor.
Nici jîndarii nu-s ńebuńi,
Să bată dirept minciuńi!

Gherţa-Mică — Acelaşi.

96

Şî ieu am putut avę,
O cotranţă de curę,
Şî on rud'inos [1]) în ię!

Gherţa-Mică — Acelaşi.

97

Iară-i cuţîtu la miń̨e:
Nu mă tem, frate, de ńime!

Gherţa-Mică — Acelaşi.

[1]) Cuţit ruginit.

98

Nu cota că-i lat în spate,
Dă-i cu pt'atra de departe!
Nu te bd'izui la veri,
Dă-i cu cuțîtu la creri!
Nu te bd'izui la frat,
Dă-i cu cuțîtu 'n grumaz
Să și marga 'n patru lat!

Gherța-Mică — Acelaşi.

99

Și mń-o dat popa păcat,
Numa dipce-am sărutat.
De-i păcat de sărutat,
Cu sîla mă bag în iad.

Gherța-Mică — Acelaşi.

100

Măi cotînge, nu mă 'mpinge,
Că și'n mińe ieste sînge,
Nici de mińe nu te-atinge!
Io-s cotîng și nu te 'mping,
Nici de tińe nu m'ating.
De mń-a h'i și m'oi atinge,
Ț'oi împlę gura de sînge!

Gherța-Mică — Acelaşi.

101

Ieu cu cuțîtu nu tai,
Numa mă apăr de bai!

Gherța-Mică — Acelaşi.

102

Bińe taie cuțîtu,
Că l-am ascuțit amu,
Pe tocilă, la primar,
Să tai capu la jîndari!

Gherța-Mică — Acelaşi.

103

Ieu cîn mă duc la mîndra
Ię să deșt'ide ușa,
Nu-i hiia să pui mîna.

Gherța-Mică — Acelaşi.

104

Să giucăm la oșcolie,
Că și noi plătim porțîe!

Gherța-Mică — Acelaşi.

105

Și io-s de-aicę, măi lęle,
Că ce n'am pingă clop zęle!

Gherța-Mică — Acelaşi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

106

Hai mîndră la cunuńie
Pînă-i verde frunza 'n vie,
Că-m dă tata patru boi,
Patru boi cu coarńe moi.
Mama-m dă cloșca cu pui,
Dila 'naltu ceriului.

Gherța-Mică — Acelaşi.

107

Morțî tăi, bgirău bătrîn,
Bę și apă, nu tăt d'in,
Că-i sări din bgirăie
Și ti-or puńe sub călcîie!

Gherța-Mică — Văsîi Handru, 66.

108

Haida, lęle, după mińe,
Că-i vidę că ț'a h'i bińe,

La moară nu ti-oi mîna,
Că ti duce dumńata.

Gherța-Mică — Acelaşi.

109

De aș trăi cît pt'atra 'n munte,
N'aș duce fata din curte,
Ci-aș duce din casă proastă,
Numa să h'ie frumoasă.

Gherța-Mică — Acelaşi.

110

Vină bade și mă fură,
Că la noapte dorm în șură,
Tata doarme 'n casă 'n pat,
N'a ști cińe m'o furat.

Gherța-Mică — Acelaşi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

111

Cît ce-i cît de hîdă fată
Romońită și gătată,
Tăt o liacă mai arată!

Valea-Sacă — Gheorghe Filip, 16.

112

Mîndră nu te ńelcoși,
Că ieşti urîta lumii,
Ştiu-ț caru și boii:
Boii ți-s după cuptiori,
Caru suie 'n sus pe ştiol!

Valea-Sacă — Acelaşi.

113

Mîndră, pînă te-am iubd'it
Fost-ai ca on ou roșit
Casa ț'o fost ca o curte,
Peste vale-ai avut punte.
Da de cîndu ti-am lăsat,
Casa ț-î ocol la cai,
Peste vale punte n'ai!

Gherța-Mică — Gheorghe Ştrangu, 19.

114

Draga cu pețîtorii,
Ș'o mîncat cîrnăciorii,
Și pînă s'a mărita
Și slănina o-a mînca.

Valea-Sacă — Gheorghe Filip, 16.

115

Dulce-i gura la țucat,
Vai, ș'amară-i la lăsat!

Valea-Sacă — Acelaşi.

116

Dulci-s toamna strugurii
Și iarna gura mîndrii,
Cińe o ști cușăi!

Valea-Sacă — Acelaşi.

117

Cińe mń-o făcut straița,
Pînză n'o avut alta
Di-unde-o făcut baieru
Scurtat-o pintileu!

Valea-Sacă — Acelaşi.

118

Măi Ană, și măi Mării,
Pe-amîndouă v'aș ibd'i,
Da mă tem că vi-ț sfădi!

Valea-Sacă — Acelaşi.

119

Cińe mń-o făcut straiţa,
Nu o ştiut cum o fa[ce]
Şî uo făcut di-o copîie,
Să nu-m trăbuiască mńie!

Valea-Sacă — Acelaşi.

120

Ce-am făcut ieu cu draga
Nime nu poate desfa[ce]!

Valea-Sacă — Acelaşi.

121

Cel cu clopu 'mbumbuşcat,
N'a scăpa ńeprăńicat!
Clopu cu bumbuştile,
Celuieşte coitile!

Valea-Sacă — Acelaşi.

122

Lăudatu-s'o v[re]o tri,
Că pe mińe or putred'i
Parii din gardu mîndrii.
Putred'i-or pe dracu,
Dacă nu nici pînă amu!

Valea-Sacă — Acelaşi.

123

Lăudatu-s'o unu,
Că m'a tăię cu cheşu
Şî m'a vinde cu fontu!

Valea-Sacă — Acelaşi.

124

Frunza lungă mult mă mustră:
Di ce-am făcut cale pe pustă.
Pedic io nu o-am făcut:
Şî-o făcut bădiţa,
Petrecîndu-mă sara,
Di la una la alta.

Batarci — Mărie Filimon, 58.

125

Tri cuţîte am la mińe,
Nici unu nu taie bińe,
Da tăię-or iele 'n său,
Pă spătiţă la bgirău!

Batarci — Aceeaşi.

126

Cińe strîcă dragostile,
Mînce-i grîu păsările
Şi ovăsu piţigusî
Şî mintea din cap grelusî!

Tarna-Mare — Ileana Molnar, 18.

127

Ieu-am giucat şi n'am strîgat,
Şî gura mńi s'o strîmbat.
Aşę-i danţu ńestrîgat
Ca şî caru 'mpiedecat!

Tarna-Mare — Aceeaşi.

128

Măicuţa cîn m'o făcut,
M'o uns la gură cu unt,
Să pot ţîpuri hăt mult!

Bocicău — Mihai Haiduc, 18.

129

Maica m'o făcut bărnaci
Ş'o ghindit c'oi hi coaci!

Bocicău — Acelaşi.

130

Ieu pe care oi ibd'i
Şî popii i-a trăbui!

Bocicău — Ion Buhai, 20.

131

Ieu, mîndruţă, n'oi peri
Nici în apa Dunării!

Bocicău — Acelaşi.

132

Nu-m dau clopu şî pana,
Dipt tătă Cămîrzana!

Bocicău — Acelaşi.

133

Ieu, mîndruţă, n'am birtòc,
Numai parta pingă clop!
Nici mîndra n'are moşîie,
Numai cipca la zadie!

Bocicău — Acelaşi.

134

Pînă bau şî nu mă 'mbăt,
D'inu s'o făcut oţăt,
Şî pălinca lapte h'ert!

Bocicău — Acelaşi.

135

Ieu, mîndruţă, n'am îmblat
La şcoală de sărutat,
Că pruncile m'o 'nvăţat!

Bocicău — Ion Hanos, 17.

136

Am o mîndră cît o jordă
Nu o pot duce la holdă.
Am una mai mititę,
Săceră de pîrăię!

Bocicău — Mihai Vrajă, 19.

137

Cîntă cucu 'n Oşolie,
Ieu gîndesc că-m cîntă mńie;
Iel cîntă la păcurari,
Să grijască oile
Să nu pască florile.

Bocicău — Acelaşi.

138

Sărută-mă, mîndrulioară,
Ştiu că nu ieşti domńişoară!
Şî domńişoară de-ai h'i
Ş'încă m'ai putę iubd'i!

Bocicău — Petru Olteanu, 17.

139

Pe lelea cu ochii mari,
Om duce-o la ferestari,
Să-i facă mai mititei
Să poată ciorî cu iei!

Bocicău — Acelaşi.

140

Nu-i vedere la mîndra,
Fa[ce]-oi ieu, dac'oi întra!

Bocicău — Vasile Oltean, 30.

141

Cunoscutu-m'am de mńic,
Pe purtatu clopului,
C'oi h'i a 'mpăratului!

Gherţa-Mică — Gheorghe Ştrangu, 19.

142

Io-s cela ce-am furat brînza
Şî d'iţălu d'in Lechinţa!

Gherţa-Mică — Acelaşi.

143

Tomńită-i, lęle, calea
De poţ męrge] cu sańia!
S'o tomńit, lęle, drumu
De poţ męrge] cu motoru!

Gherţa-Mică — Acelaşi.

144

Io-s ficior din D'erţa-Mńică,
Dimińaţa bau palincă
Ş'apoi mărg la beserică.

Gherţa-Mică — Acelaşi.

145

Oşańia nu o lăs,
De m'ar ţîńę cu ovăs.
Oşańia-i a mę ţară,
De m'ar ţîńę cu săcară.

Gherţa-Mică — Acelaşi.

146

Săracu şî Oşanu,
Că ş'o pt'erdut sumanu,
La podu Sătmarului
De doru mălaiului!

Bocicău — Petre Oltean, 17.

147

Lumea nu-i a domńilor,
Ci-i a noastă, a proşt'ilor!

Bocicău — Acelaşi.

148

Zî ţîgańe, zî, zî, zî,
Rumpe-ţî-s'ar arcu 'n tri,
Şî gîrganu cęterii!

Bocicău — Acelaşi.

149

Morţî bocotańilor,
Nu mă căr în caru lor,
Ieu mă căr în caru mńeu,
De mń-i bińe, de mń-i rău!

Bocicău — Acelaşi.

150

Nici acela nu-i ficior,
Care n'are la pt'icior,
Tri cuţîte ş'on piştol!

Bocicău — Acelaşi.

151

Avut-am o mîndruliţă,
Pe on capăt de uliţă
Ńagră, ca ş'o bivoliţă.

Bocicău — Acelaşi.

152

Zîua nu mă tem de tri,
Sara nu mărg ńicărì!
Zîua nu mă tem de șăsă,
Sara nu mă duc de acasă!

Bocicău — Acelaşi.

153

De cînd n'am fost la mîndra,
N'o fost cosîtă iarba,
Amu-i mare otava!

Bocicău — Acelaşi.

154

Io-s ficior din Tarna-Mńică
Șî de jîndari nu mń-i frică!

Bocicău — Acelaşi.

155

Sînt fete la noi în sat
Șî frumoasă, șî bănoasă,
Da de lucru-s cam lenoasă.
Că să duc vara la lucru
Ięle stau ș'ascultă cucu.

Batarci — Măria Filimon, 58.

156

Bate-l șî-l afurisę[ște],
Pi cel ce mă năcăję[ște],
Care-m poartă grija mę!

Batarci — Aceeaşi.

157

Du-te, somn, la unguroi,
C'acolo-s perińe moi,
Că la mińe de-i vińi
Tăt pi gios ti-oi tăvăli!

Gherţa-Mare — Anuţă Coţan, 26.

158

Struțu mńeu îi pus de-acę
Să se mărite lęlea,
C'amu ieu n'am bai de ię!

Gherţa-Mare — Aceeaşi.

159

De doru mîndrilor męle,
Zbd'ară pt'etrile 'n vălcęle,
Șî copacii 'n dosuręle!

Gherţa-Mare — Aceeaşi.

160

Cu jîndari-s prętin bun,
Șî cu parii d'ingă drum!

Gherţa-Mare — Aceeaşi.

161

Cîte mîndre-am avut ieu,
N'o avut solgobgirău!

Gherţa-Mare — Aceeaşi.

162

Pînă-i lumea șî vileag,
Nu-i vedę la lęlea stiag!
Nici cunună cu bumbuști
Numai șase-șapte prunci!

Gherţa-Mare — Aceeaşi.

163

Cînd ieram mai tińerel,
Glasu-mń-era ca la mńel,

Gura mę să auzîę
Din D'erța 'n Cămîrzana!

Gherța-Mare — Aceeași.

164

Turțu-i mare și pustîi,
N'am drăguță să mă țîi,
D'erța îi mai mititę,
Da multă dragoste-i în ię!

Gherța-Mare — Aceeași.

165

Tot aceia am ogodit,
Să-m aduc una din Trip,
Cu zadiie pe buric
Cu limba cât on prańic!

Gherța-Mare — Aceeași.

166

Să trăiești, și na și bę
Și nu spuńe ce-i vidę!

Gherța-Mare — Aceeași.

167

Țura, măi!
Săracii grumazî mńei,
Nu vreu a mînca păstăi,
Numai carńe de purcei!

Gherța-Mare — Aceeași.

168

Unde văd cîte-on Ungur,
Tăt îm vińe să-l spînzur!

Gherța-Mare — Ion Ciobai, 32.

169

Nu o lăs oșańia,
D'ipt tătă Ungaria!

Gherța-Mare — Același.

170

Unde gioacă Oșańii,
Nu să bage Ungurii
C'or sări ca pępińii [1]).

Gherța-Mare — Același.

171

Ploaie, ploaie, cît a vrę,
Numa nu mîie puntę,
Să pot trece la mîndra!

Gherța-Mare — Același.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

172

Ieu mîndră cîn oi strîga
Și valea de curs a sta!

Gherța-Mare — Același.

173

Numa păru mńi-l scutur —
Tăț Ungurii cad în Tur [2])!

Gherța-Mare — Același.

174

Raiu, plutońerului,
Ș'a mńeu păr îi ca ș'a lui,
Numa cu frizură nu-i!

Gherța-Mare — Același.

---

[1]) Castraveții.

[2]) Râu ce trece prin Ugocea.

175

Nu-s cocon numa de-amu,
De-a purtare sumanu!
Nu-s cocon numa de-asară,
Pămîntu sub miṅe zbd'ară!

Gherţa-Mare — Acelaşi.

176

Nu cota că-s mititel,
Că-s a dracului căţăl!

Gherţa-Mare — Acelaşi.

177

Mărs-o mutu meu cu plute,
Dumṅezău sfîntu-i agiute!
De s'o dus cu gîndu bun,
Tăt să-l văd pi la Crăciun.
De s'o dus să nu mai d'ie,
Ţărna uşoară să-i h'ie!
Taci, măi cîṅe, de su pat,
Că mă cînt după bărbat!

Gherţa-Mare — Acelaşi.

178

Iţîc Şmilă o murit,
Doamṅe, biṅe s'o gîndit!
De-ar muri şî Rîfca lui
N'aş şî dator ṅimurui!

Gherţa-Mare — Acelaşi.

179

Cotoṅie, cotoṅie,
Nu-i ca gura la Mărie!

Gherţa-Mare — Acelaşi.

180

Gura me s'o auzît,
Di la D'erţa pînă 'n Trip!

Gherţa-Mare — Acelaşi.

181

C'a a mę mîndră Măricǎ,
Nu-i în tătă D'erţa-Mṅică,
Nici în Tur, nici în Boiṅeşti,
Poate nici în Călinești,
Numai o mîndră la Pęşt!
Nici aceia nu-i aşę,
Numai samînă cu ię!

Gherţa-Mică — Iacob Nichituţ, 49.

182

Cîn am trecut Dunărę
Podu la Italię,
Gîndit-am că n'oi vedę,
Pînă-i lumę, D'erţa mę!

Gherţa-Mică — Acelaşi.

183

Cotuṅie blăstămată,
Să mai scap din tiṅe-odată,
Să port clop cu pană lată,
Cum am mai purtat odată!

Gherţa-Mică — Acelaşi.

184

Frate, noauă Ungurii,
Şohan nu ṅ-or poronci!
Numa ce ṅ-om îndemna
Pe toţî i-om demṅica!

Gherţa-Mică — Acelaşi.

185

Făcutu-m'o mama hîd,
Nu mń-i slobod nici să rîd,
Numa cu lęlea on pt'ic!

Gherţa-Mică — Acelaşi.

186

Mama m'o făcut rîzîn[d]
Şî tata pălincă bîn,
Şî-s cu voaie h'iecîn[d]!

Gherţa-Mică — Acelaşi.

187

Nu te-ai lăut, mîndră, nu,
Nici asară, nici amu!
Nici astsară nu t-i la,
Pînă nu te-a la mă-ta!

Gherţa-Mică — Acelaşi.

188

Ieu am ştiut descuię
Uşa tinzî la lęlea,
Uşa-i cu chęie de lemn,
A deşchide nu mă tem!

Gherţa-Mică — Acelaşi.

189

Sărutate sînt bugăte,
Da nu-s cu dragoste tăte!

Gherţa-Mică — Acelaşi.

190

Boii mîndrii cei tărcaţ,
Trabă băuţ şî mîncaţ!
Boii mîndrii cei suruţ
Trabă graniţa trecuţ!

Tarna-Mare — Ileana Molnar, 18.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

COLINDE

191

Mare ńaua ş'o pt'icat
Şî oiţęle-o sbd'erat.
Dumńezău le-o d'auzît,
Gios la iele o coborît
Pe o scară tot de ciară
Şî le-o d'adus fîn de vară,
Din struţu ficiorilor,
Din cununa fętilor;
Din conciu ńevęstelor,
N'inta creaţă-a babilor.

Tarna-Mare — Gheorghe Buhai, 42.

192

Noi d'umblăm de colindăm,
Domnului ş'a nost domn.
Gazda căsî nu d'aflăm,
Că gazdile nu-s pi acasă,
Da-s pin codru, de-a vînare,
Şî ńemică nu puşcară,
Făr'on cerbuţ pătrăiel.
— Tindeţ puşca, să-l puşcăm!
— Ho, ho, ho, nu mă 'mpuşcară,
Că nu-s h'iara cę ce-s pară,
Da-s Ionu, Sînt-Ion!
Că m'o lăsat Dumńezău,
De otavă oilor,
La curţîle domńilor.

Tarna-Mare — Acelaşi.

193

Dumńezău di la 'nceput,
Tătă lumea o făcut
Şî 'ncă cu Isus Hristos,

Cu Adam foarte frumos,
Şî pe Eva l-au zîdit
La olaltă i-a 'ntîlńit.
Şî în rai da i-au băgat
Şî de mîncat da le-au dat,
Din tăţ pomńii să-ş mînînce,
Numa din cei îmfloriţ,
Nu mîncaţ, că sînt opriţ!
Vińe on şęrpe verinos
Ş'adîrmă crăncuţa gios.
Eva măru l-a luat
Şî lu Adam i l-a dat.
Adam docăle că l-o muşcat
Dumńezău ş'o cuvîntat:
— « Tu, Adame, ce-ai lucrat,
Porunca ţ-o ai călcat
Şî tu, Adame-i męre gios
Şî-i lucra ca on păcătos!
Tu, Evă gios îi męre
Şî-i lucra ca ş'o muiere
Şî-i naşte fii cu duręre.
Şî tu şęrpe verinos
Numai să te tragi pi gios
Şęrpe, cîn ti-a durę capu,
Ieş la drum şî-ţ coată liacu
C'acolo ţ-a zdrobd'i capu!

Tarna-Mare — Irinca Coţan, 16.

194

La gredina raiului,
Şęde Adam cu Eva
Şî-ş tot plâng păcatile
Şî-ş tot plîng cu bănuire
A raiului despărţire.
Raiule, gredină dulce,
Din tine nu m'aş mai duce,
De vîjaiu-albd'ińilor,
De mirosul florilor,
De d'ersu clopotilor.
Şî Irod încă-o fost mare,
De tri pălmńi înalt în sus,
D'ińe moartia şî l-o dus.
Moarte, ce ţ-aş şti plăti,
La mire de n'ai d'ińi
Da-ţ-aş aor şî ard'int,
Să nu mă bagi în pămînt!

Gherţa-Mică — Ion Ignat, 77.

195

Ciobri-ş ńegri 'n codri-ş bat,
Ńime 'n lume nu-i d'aude,
Numai fată de 'mpărat!
Ş'aceia 'ncă ş-o mînat
Noauă argaş, noauă puşcaş:
— « Pe mińe nu mă puşcaţ,
Că nu-s h'iara cę ce-s pare!
Că m'o lăsat Dumńezău,
Să-l jălesc pe frate-mńeu,
Noauă ai şî noauă zîle
Şî pe atîtea săptămîńi.
Dacă alea pliń-li-om,
Slujbe mîndre face-om.
Slujbă mîndră cińe-ascultă?
Tăt ascultă Maica Sfîntă,
Maica Sfîntă Preacurată,
C'on h'iuţ mńicuţ în braţă.
H'iul zbd'ară, stare n'are:
— Taci, h'iule, taci, dragule,
Că ieu ţîie că ţ-oi dare,
Doauă pęre, doauă męre,
Doauă ţîţă sfinte-a męle,
Să te gioci în rai cu ięle.

Bocicău — Anuţă Mălancă, 53.

196

Noi d'îmblăm de corindăm,
Gazde-acasă nu d'aflăm,
Că gazdile nu-s pe-acasă,
Că-s pin codru de-a vînare,
Că vînară zî de vară
Şî ńemîcă nu căpătară.

Bocicău — Floare Stanciu, 63.

197

D'umblă-ș Doamńe, cińe-ș umblă,
D'umblă-ș Maica ceriului:
— « N'ați văzut, n'ați cunoscut?
H'iul sfînt îi cunoscut.
Că-i cu haińe mohorîte,
Pi la poale împălărite.
Dint'a lui doi d'umerei,
Scris-îș doi luceaferei
Ș'încă luna cu lumńina
Soarele cu raze-s mîndre ».
Răstigńește-ńi-l, Pilat,
Că de nu l-i răstigńi,
Noauă 'mpărat nu ń-i h'i!
Pilat Domn s'o supărat,
Mińiț galbińi sufulcați,
Pe-o cruce 'naltă de brad,
Pe unde cuie-ș bătę,
Vale de sînge scurgę.
Luna 'n sînge s'o 'mbrăcat,
Soarele s'o 'ntunecat,
Stęlele o 'nceput a plînge,
Văzînd pe Hristos în sînge.

Bocicău — Gheorghe Avram, 38.

198

Tăt am, Doamńe, d'auzît,
Că s'o născut h'iul sfînt,
D'oare unde pe pămînt.
Noi nu știm d'unde o născut,
La tău lu Iòrdan,
Ș'acolo s'au botezare.
Mîndru nume ce i-o aflat,
Tăt Ion și Sîn-Ion,
Nănașu lu Dumńezău.
Fașă, fașă, ce i-au dat,
Și leagînul de ceargîn,
Să se legeńe pe-alin,
Pe-alinuț cîtingănuț.

Bocicău — Anuță Buhai, 63.

199

— Tu, Ioańe, Sînt-Ioańe,
Spuńe-m cîn giudețu a h'i?
— Giudețu atunci a h'i,
Cîn frați cu frați nu s'or iubd'i,
Nici pruncii cu părinți.

Gherța-Mare — Ion Pop, 63

200

Tăt am, Doamńe, d'auzît
Că s'au născut h'iul sfînt.
Noi nu știm unde-o născut,
Din iesliță boilor,
Și 'n florile fînului,
Și 'n paile grîului.
Cît pociumbd'i la iesle puńe,
Tăt puńe aclingi aprinș,
Sus în coarńe la boi puș.
La văcuță — lumńińiță,
La d'iți — îs colăcei.
La tău lu Iòrdan,
Acolo da-l botiezare,
Mîndru nume că-i d'aflară:
Tot Ion, ba Sînt-Ion
Și leagînu de cearcîn,
Să să legińe pe-alin,
Pe-alinuț cîtingănuț
Că-i on h'iu mititeluț.

Gherța-Mare — Coțan Ion lui Mihai, 64.

201

În pom cińe șędę?
Șędę-ș Maica Sfîntă,
C'on h'iuț în brață.
Firu-firuiește,
Fașă d'albă împletește.
Cîn h'iu plîngę,
Maica-l mîngăię:

— Nu plînge, h'iule,
C'amu ai vińit în lume,
Că ieu de mult îs pe pămînt,
Numa de două ori am plîns,
Poate că mń-or h'i destule,
Ieu mă duc din asta lume.

Gherţa-Mare — Acelaşi.

202

La roşu, la răsărit,
Mîndri-s pomńi d'înfloriţ,
La umbruţa pomńilor,
Şăd oile domńilor.

Gherţa-Mică — Ion Ignat, 77.

203

Sosît-o zîuă cę sfîntă,
Domnului Hristos vestită,
Care 'n lume o cinstęşte,
Tăt ńamu lui prăznuięşte.
Sculaţ gazde, nu durmiţ,
Sculaţ şî prăznuiţ,
Că ńe vińe o sărbătoare
Care-i mai mare su soare.
Care Dumńezău o vrut
Pintru noi om s'o făcut,
Din Maria s'o născut,
Din Maria Preacurata,
Dintr'o mńicuţă poiată.
Astăz ceriu s'o deşchis,
Pe îngeri i-o trimăs gios,
Unde o fost născut Hristos.
Păcurarii o trîmbd'iţat
Păstorii ş'o de-auzît
Tăţ acolo ş'o alergat,
Tăţ cu tăţ s'o bucurat.
Şî noi să ńe veselim
Tăţ cu tăţ să prăznuim.
Să trăieşti viaţă lină,
La mulţ ańi fără pricină!
Şî celezî casî
Să crească, să să mărească,
Şî bińe să te slujască,
Că raiu să-l dobînd'ască.

Gherţa-Mică — Acelaşi.

204

Colo 'n dial de după dial,
Ięste-on munte cu oi multe,
Şî sîmt doi păcurăroi,
Unu mare, unu mńic,
Cel mai mare pi cel mńic,
Tăt îl mînă să le 'ntoarcă.
Pe cîn oile li-o 'ntors,
Gata lęgea i-o scos:
Tăt din puşte să-l mai puşte,
Din sabd'ie să-l arunce.
Iel atîta s'o rugat:
— «Ho, ho, ho, nu mă 'mpuşcaţ,
Că nu-s h'iara ceriului,
Ci-s vătavu oilor!
Pe mińe de m-ăţ puşca,
Aicea 'n loc m-ăţ şî 'ngropa,
Înaintea strungilor,
În locu găleţîlor;
Fluieru după curę,
Băuta pe mîna mę,
Trîmbd'iţa alăturę!»
Ieste o oaie pcistrioaie,
Oaię din grai îş grăię:
— «Tu, tu, tu, domnuţu mńeu,
Tu pe mińe nu mă da,
Nu mă da la cel sărac,
Că-m dă fîn cu furcuţa
Şî sare cu lingura
Şî apa cu vidăra.
Da mă dă la cel găzdac,
Că-m dă fîn cu porşoru,
Săriceaua cu drobu,
Şî apa cu izvoru

Şî ieu-m pot ţîńę mńelu!
La Păştiţă,
Tăt jîntiţă.
La Sîngiorz,
On mńel frumos.
La Ispas,
On bulz de caş!

Gherţa-Mică — Acelaşi.

205

La roşu, la răsărit,
Mîndru-s pomńi d'înfloriţ.
Greę iernuţă ş'o pt'icat,
Oile tăte o zbd'erat.
Dumńezău li-o auzît,
Gios la ięle o coborît
Pe o scară,
Tăt de ceară,
Să-ş culeagă flori de vară,
Din struţu cocońilor,
Din cununa fętilor,
Din ceapsa mńireşelor.

Gherţa-Mică — Anuţa Ignat, 61.

206

Ieşiţ, boieri, pîn' afară,
Să videm pe Domnu Sfînt,
Cum coboară pe pămînt:
C'o stînă de oi domńeşti
Pintre holde jîdoveşti.
Jîdovii, pogańii mari,
Pe Hristos îl alergară.
Pe Hristos dacă l-au prins,
Sus pe cruce l-au întins,
Cuie de h'er i-au bătut,
Şî pin talpe, şî pin palme,
Şî pin t'ept şi pin spt'inare!
Cunună de spt'ini i-au pus;
Cînd cununa o puńę,
Sîngile năpădiię
Şî cînd cununa o luară
Sîngile să răvărsară.

Valea-Sacă — Mărie Virastău, 41.

207

D'auzîţ d'aceste toate:
La curvari ce li să gată,
Paturi de aramă 'nfocate,
Sbd'iciuri de foc încrăncate.
Vale de foc, unde-a męrge,
Arde-or cei fără de lęge.
Care pe săraci nu-i lasă,
Ca să-ş mîie 'ntr'a lor casă.
La beserici nu păzîţ
S'auzîţ maice cîntînd
Şî îngeri călătorind.

Batarci — Mărie Filimon, 58.

Cluj Central University Library

208

Ieş, Ioańe, pîn' afară,
Să vez grîu cum răsare!
Grîu mîndru o răsărit,
La mńijlocu grîului
Ięste-on pom a raiului:
Cińe şęde 'n vîrvu lui?
Şădu-ş doauă turturęle.
Ba alea nu-s turturęle,
Ci-s doauă soruci a męle.
Una rîde, una plînge.
Cię ce rîde — flori împlîntă,
Cię ce plînge — tot le frînge.
— « Nu plînge, soră, florile,
Că pe noi mama ń-o dat,
Una 'n sus, la răsărit,
Unde-i vîntu cel căzńit;
Una 'n gios, la scăpătat,
Unde-i vîntu cel căznat.

Comlăuşa — Petru Paul, 58.

209

Colo 'n dialu după dial,
Ięste-on munte cu oi multe
Şî sînt doi păcurăroi:
Unu-i mare, unui mńic.
Cel mai mare pe cel mńic,
Tăt îl mînă să le 'ntoarcă.
Să le 'ntoarcă la păşuńe.
Pe cîn gată de 'nturnat,
Lęgę lui i s'o gătat:
Ori din puşcă să-l împuşte,
Ori din sabd'ie să-l arunce:
— Ho, ho, ho, frătiuţî mńei,
Din puşcă nu mă 'mpuşcaţ,
Din săbd'ii nu m'aruncaţ!
Pe mińe, dac'oi muri,
Nu mă 'ngroape 'n ţîntîrim,
Dar pe mińe mă 'ngropaţ
Înaintea strungilor,
În locu găleţîlor;
Cu trîmbd'iţa-alăturea,
Fluieru după curę
Şî băltagu 'n mîna mę.
Că pe mińe m'or jăli:
Oile cele seińe,
Alea m'or cînta pe mińe,
Că le-am grijît tare bińe;
Oile cele bălăi;
Coborînd vara la văi;
Bărbăcuţî cei lînoş,
Coborînd pe munţ în gios.
Mńioruca cę mai mńică,
Nici nu bę, nici nu mînîncă.
— « Cum în lume mń-oi mînca,
C'am auzît că mi-ţ da.
Nu mă daţ la cei săraci,
Că-m dau fîn cu furcuţa
Şî sare cu lingura.
Păşuńile-s ulićele,
Adăpele-s tăurile.
Cei săraci ńe chinuiesc,
Cei bogaţ ńe mńiluiesc.
Da mă daţ la cei găzdaci,
Că-m dau fîn cu porşoru
Şî sare tăt cu drobu.
Păşuńile-s dialurile,
Adăpile — izvoarăle!
Tu Ioańe, Sînt-Ioańe,
Mai ierńază-ńe o iarnă,
Că şî noi ti-om dărui,
La Păştiţă,
Cu jîntiţă;
La Sînd'iorz,
On mńel frumos;
La Ispas,
On bulz de caş;
La Sînpt'etru,
Lapte h'ert;
Toată vara,
Jîntiţa
Şî iarna
Izvagńiţa!

Batarci — Teodor Toma, 68.

210

Avu[t-o] on om tri ficiori,
Tustri iera meşteri mari.
Unu-o fost păcurăraş,
Unu-o fost purcăraş,
Unu-o fost 'ntrăuraş.
'Ntrăuraşu, dragu tatii,
Fă-m o cîrjă 'ntrăurită,
Ca să mărg la beserică.
Iel cîrja da o făcut,
La beserică s'o dus.
Toţ oameńi-l întrebară:
— « Cińe ţ'o făcut cîrja? »
— « 'Ntrăuraşu, dragu tatii»
— « Oare mńie nu mń-ar face? »
— « Ba iel poate că ţ'a face,
Dac'a sui soarile,
Colo sus la Gîrgărău,

Unde şęde Dumńezău.
Da nu te poţ apropt'ere,
De zvonu albd'ińilor,
De tuńetu toacilor,
De cîntu clopotilor ».

Batarci — Acelaşi.

211

Colo gios în grădiniţă,
Şęde o d'albă cocońiţă.
Coconiţa pi ce şęde?
Pe scaon de gazomńir.
Da lucruţu ce-ş lucrează?
De cu sară pînă 'n zori,
Tăt alęge pintre flori,
Să-ş facă o cununiţă,
Împletită 'n patru iţă,
Să o ducă la litie,
La litie, la itros
Pruncului celui frumos.

Batarci — Acelaşi.

212

— « Domn bun, ce te-ai bucurat?
Mare masă-ai încărcat.
Şî în sus şî mai în gios,
Aşę mîndru şî frumos.
Cu măsoaie de mătasă,
Făcută de 'mpărătiasă.
Sus pe masă-i vas cu d'in
Lîngă iel păharu-i plin.
Pe masă-s colaci de grîu.
Domn bun, ce te-ai bucurat
Pentru ciińe te-ai gătat?
Doar ai h'in de botezat
Sau fecior de cununat? ».
— « Nici aceia nu-i să h'ie,
Că-i o altă bucurie:
Io-l aştept pe Dumńezău,
Dumńezău şî soţul său.
Io-i aştept cu masa plină
Să nu-m dăie nicio d'ină.

Batarci — Acelaşi.

TRADIŢII

213

Am auzît că o fost oarecare Pintia Vitiazu. Ala o spart festunguri. O avut tun de lemn şi cu acela o putut pustii o cetate. Aşa o făcut la Craia şî la Hust. Nu l-o putut ńime să-l omoare. Iel o avut o curvă. Ş'apăi curva acęia l-au ispitit pe iel, că 'n ce cauză nu pot pi iel să-l omoară, că 'n iel n'au prins glonţ. Iel o spus că nu-l pot pt'ęrde cu alta, numa cu grîu di la litie şî cu cuie din potcoava cizmii. Ş'apoi, după aceia, l-au omorît pe iel, l-au împuşcat cu acela meşteşîg. Iel au zîs, cîn l-o 'mpuşcat:

Curva ţ-a mînca capu,
Dac'ai h'i tare ca h'eru!

Atunci s'o aflat celuit ce o scos curva din iel.

Valea-Sacă — Văsîi Doroş, 77.

214

Urięşî păşę dint'on dial în altu. O fată de urięş o aflat oamiń cu plug cu boi arîn şî i-o luat în poală şî s'o dus cu ii acasă şî o zîs:

— Germuţî aieştia tăt zgărie pămîntu!

Părinţî o zîs să-i ducă înapoi, di unde i-o adus, că aieştia îs oamiń, trăiesc cu munca lor. Şî i-o dus înapoi.

Batarci — Toader Toma, 69.

215

O fost unu Indrei Sabadîş din Buştina ori Sălbădîş din Maramureş, o vińit aici în Bîşcău. Trăię[şte] amu o ńepoată a lui, Honza Măricică.

Bocicău — Anuţă Buhai, 63.

216

O fost oarecîn în căsuri, în ńemńiş — s'o t'emat — ş'apăi de acolo cîn s'o slobozît domńasca, în patruză' şî opt, căsurile de acolo le-o mutat oamińi, că o luat ogrăzîle di la oamiń. Li-o luat Gudęńii, că o zîs că-i hotaru lor pe acolo. Înt'o und'ură on om bătrîn o stat în gerunchi ş'o zîs că iel mai de cît să-ş lęse pămîntu, mai în cap să moară. L-o chemat Filip. O avut on ficior, da amu-i în America. Oar'ce ńepot di la o fată are 'n sat.

Bocicău — Văsîi Păleşnic, 59.

217

Am auzît că altu o vińit di la Maramureş, altu di la Rumâńia, di acolo din Răgatu cătă Rusîia. Ala o vińit mai întîi aicea, Ţola, o îmblat călare, o făcut o roată călare, o zîs:

— Aicea cińe a vińi să s'alepăduiască, i-oi da pămînt să lucre, să-ş facă şî iel casă ş'apăi să-ş curăţască, să puie agońisîie, să aibă ce să mînce. O vińit cela din colo, cela din coace şî s'o aşăzat aici. Cîn o fost la capătu vremńi, s'o aflat mai mari, care o zîs că trăbă să plătiască, că dacă nu plătesc, îi ţîpă. O pus dare, că dare o putut să puie. Da oamińi o fost cam săraci şî li-o ţîpat cîte o sută de zîle să-i lucre lui pintru ce o şăzut în casă. Oamińi ce să facă? S'o tilipăduit pe locu acela, unde li-o arătat acela, ş'o curăţît pădure, ş'o făcut casă, ş'o prins de gazde nouă şî gata.

Gherţa-Mare — Ion Coţan, 64.

218

Ungurii s'o telepăduit mai dincoace de cîn o fost Rumîńi tilipăduiţ aici. Rumîńii o fost tilipăduiţ aici mai întîi. Aşa o agiuns Ungurii, s'o prins ş'o găzduit şî ii de a lor treabă. Iei o avut corman de a lor ş'apăi Ungurii o supus şî pe Rumîń. Numa că ięste apăi aceia zîcală că o fost împărat Koşut, iel i-o fost mńilă de oamiń, că muncę la cialalţ fără nici o ńimńică. Ş'apăi s'au socotit iel aşa, o zîs:

— Dacă aţ vrę tăţ, avem ńeşte oamiń închiş în robd'ie, ieu m'aş ruga, că dacă vi-ţ subscrie şî Dumńiavoastă, tăţ să-i năpustim de acolo, di ce să stęie închiş, să nu lucre lucru.

Iei s'au socotit tăţ, o zîs:

— Bun lucru-i aiesta, di ce să-i ţîrem acolo, margă şî muncească ş'aceia!

Cîn s'au subscris iei, iel o dat în toată ţara lui ş'o zîs:

— Să mereţ tăţ acasă, tăţ aveţ să lucraţ pintru voi, pe moşîia voastă şî-i a voastă moşîia, nu să-i lucri la altu, pince şăz în casa ta!

Ii o fost tare bucuroş atunci. Koşut o zîs robd'i nu pe aci din temńiţă, numai pe aceia care i-o mîrat de acasă la lucru on şpan. Şî aşa o scăpat oamińi din robd'ie şî iel s'o dus din ţară, s'o temut că s'or răscula pi iel ş'apăi ce-a face? Mai biń e s'o dus.

Gherţa-Mare — Acelaşi.

219

Pintia Viteazu ş'o făcut tun de carpîn de lemn, o sfredelit on carpîn mare, l-o 'mplut cu buhalău de acela, ş'apăi l-o împlut de h'eră, ş'apăi acolo la Săpînţa ieste o pt'atră, acolo l-o pus pe pt'atra acęia. De acolo o ochit drept la Hust, la cetatia acęia şî u-o zdrobd'it, tătă s'o dus pe olaltă. Ş'acuma sunt acolo păreţî aceia, s'o urńit pă olaltă acolo. Iel n'o avut cu alţî de lucru, numa n'o vrut să şie acolo domńi, cu aciia o avut de lucru iel. Iel o fost supărat pi ii.

Gherţa-Mare — Acelaşi.

220

Tătarii o d'ińit di pe lume să-i omoare pe oamiń. Iera de o lature om şî de una câńe, şî obrazu iera cum ar h'i om şî pi di una câńe. O fost pădure diasă, da nu aşa cum îi amu, ş'apăi o tăięt copacii oamińi, numa o liacă să ţîie, apăi tăt care a da în cela, să se 'mburd'e.

Tătarii o 'ntrat în pădure după oamiń a-i cota pe acolo. Omu tăt o stat lîngă copaci şî dacă s'o hăt băgat în pădure Tătarii, apăi o agiutat oamińi copacii să se 'mburd'e pi ii să-i omoară.

Ş'apăi noa ! i-o omorît acolo, n'o putut ieşî, i-o prin[s] lęmńile. O rămas aşa oaricare, o luat la fugă, i-o părut bińe că rămîńe. Oamińi care o fugit de Tătari o vîndut tăt ce o avut şî o pus bańi în oală cîrciovască şi 'n căldare. I-o astupat în pămînt. O gîńit că de-or înturna, să-i tragă 'napoi, să aibă bań.

Care o fugit, n'o mai d'init, că s'o spărięt că i-a mînca şî i-or omorî Tătarii. De aciia bańi ard în pămînt şi îmblă oamińi după ii. Da dacă trec şăpte ań, ięste gazdă la ii, i dracu !

Gherţa-Mare — Iacob Zgărduş, 70.

221

Cîţ Tătari o rămas dupăce o murit mulţ în pădure, o d'init în sat şî o d'init la o boreasă care iera în sat cu ficioru ii .

Ş'apăi o zîs mă-sa cîtă ficior:

— Noa, mă, da ce-i fa[ce], c'o mai rămas Tătari şî ń-or omorî pe noi. Du-te şî bate on par în pămînt, de aieştia de claie, ş'apăi puńe gunoi pînă a h'i hăt sus, cum ai fa[ce] claie de gunoi.

Ş'apăi o pus aşa, cum o zîs mă-sa ş'o legat cu drot două coasă pe lemn: una ii şî una ficiorului, acolo pe claia de gunoi. Ş'apăi o ieşît doi Tătari de aceia. Boreasa aceia şî cu ficioru o fost pe claia cę de gunoi. Ş'apăi la ciia, la Tătari, li-o părut bińe:

— Nu-i bai, că avem aicia doi şî noi sîm doi.

Ş'o lipt'it şî femeia şî ficioru spt'inarea de par şî amîndoi o măhăit cu coasa. Docale agiunge pe unu, ala o şî rămas gios, o murit, că i-o tăięt capu cu coasa. O rămas ciela unu: ala încă nu vrę a să duce. Atîta îmblă, pînă ce îl agiunge şî pe ala şî pt'ică şî ala.

Amu alţî nu d'in, că bag sama nu-s. Dac'o pt'icat amîndoi, o coborît di pe claie, dacă i-o omorît pi ii docale.

Gherţa-Mare — Acelaşi.

222

O fost patru fraţ de căpcîń, de Tătari, ş'o dus cu ii o fată de rumîn, c'o gîńit c'a h'i a lor, s'o 'ngrăşe, s'o mînînce. O dus-o la mama lor acolo. Mă-sa o zîs:

— Noa, bińe, om creşti-o şî i-om da să mînînce sîmburi de nucă, să să 'ngraşe.

Dupăce s'o 'ngrăşat ş'o fost frumoasă fata, iei s'o dus în pădure ş'o zîs cătă mă-sa să le facă de cină ori de-amńazăz. Mă-sa o făcut focu 'n cuptiori, bun, ş'apăi după aceia o zîs:

— Ciuce, fată pe lopată !

Fata o zîs:

— Ciuce, babă și-mń arată! Și baba o săzut pe lopată. Fata o și făcut: vu! cîn o fost mai bun focu acolo 'n cuptiori și o băgat acolo ș'o astupat pe babă și o făcut de cină și de amńaz. După ce o d'ińit iei la cină ș'o 'ntrebat pe fată că ce-i:

— Făcutu-ń-o mama de cină?

Ię o zîs:

— Da.

Și le-o dat de o cinat carńa de babă. Cel mai mńic o zîs că-m amńinoasă a carńe din mamă, că-i dulce. Ș'apăi fata o rămas, n'o mîncat. Și s'au dus la tri zîle fata în drumu ii, că floarea galbînă o fost acolo 'n poartă și floarea a zîs:

— Amu s'o dus fata.

O 'nturnat înapoi că s'o dus fata, o cotat-o, da n'o aflat-o. O fost ńișteoamiń acolo pingă pod și i-o 'ntrebat, da ii o zîs că n'o văzut fata. Și s'o dus fata acasă la mă-sa.

Gherța-Mare — Măricică Coțan, 51.

223

Mai 'nainte o fost așa, că s'o dus acolo undi bătę Pinte Viteazu. Și ș'o dus fărină și brînză și on tonuț de d'in, să-ș facă tocană. Ciia cotuńe tăt pușca în căldare pe foc. Pinte o zîs:

— Ŝiț buń, nu-m stiopiriț în căldare!

Ii o tăt pușcat și tăt sărę apa. Dac'o h'ert căldarea, o pus acolo fărină, ș'o frecat bińe ș'o pus brînza pe tocană, apăi o mîncat ș'o băut d'inu tăt. Ș'o luat apăi goronașu Pinte ș'o dat după ii cu iel. O șpę[?]cîte păste tri dădę docăle, tăt așa o fugit după ii ș'o spart bătaia mindiar, nu s'o putut bate.

Gherța-Mare — Aceeași.

224

Pintea o țînut gura căscată să-l puște ș'o zîs:

— Dat să margă, că nu mă tem!

Acia cu bătaia o pușcat în gură la iel. Pintia o luat glonțu din gură și l-o aruncat după ii. Lui nu i-o fost ńemńică. N'o prins glonțu și nici on fęli de armă.

Gherța-Mică — Ion Ignat, 77.

225

În vręmea bătrînă o fost bgirăii de patruzăci de zloț. După acęe o pus teminbgirău lîngă iel. După acęe o pus giurat. O avut cîte on zlot. După acęe o pus ardobgirău, o avut cinci zloț, o pus patru gorńici: o avut cîte

on zlot unu. După acęe boctărie o mărs pe tizăd'ii, patru tizăd'ii, opt boctări pe noapte. După acęe o dat ș'o vîndut răgălie aciia, o fost bańi a satului. S'o vîndut moara pe arîndă, aciia o fost bańi a satului. Apăi s'o vîndut pădure. Amu astăz nu dă ńime ńemńică, nu sîmță omu birtocoșu de acasă.

Gherța-Mică — Acelaşi.

226

Io am auzît di la moașî-mńa așa, o auzît șî ię din bătrîń mai departe, că di aici s'o 'ndemnat satu. O fost aici turme de porci, sălășîme de marhă, de d'ite ș'apăi s'o făcut căș, s'o numit aci oamińi.

Burăștii o fost mai întâia.

După aciia o rămas vo șăsă gazde care o scăpat de domńie oarecum. Iei o fost domń ș'apăi cialalț, care o vińit, o trăbuit să plătiască cîte tri sute de zîle pe an după o pustă. Din zî în zî s'o schimbat, s'o adeverit c'apăi s'o ńimńicit domńasca, s'o descumpărat D'erța-Mńică di la domńime. O fost pămînturile din domńime cum îs amu on stat. Apăi oamińi s'o descumpărat șî tăt omu o fost stăpîn pe pămîntu lui de acoalea 'ncolo. Mai la urmă o descumpărat pădurile comuńi, care o fost tăt a domńilor.

Gherța-Mică, — Gheorghe Coste, 67.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

227

Ca mińe nu mai ieste om în D'erța-Mńică, de-a trăire cu omińie. Sînt șî de a furare.

Gherța-Mică, — Acelaşi.

228

Cîn ț'a spuńe c'a mę[rge], a mę[rge], cîn[d] n'a mę, n'a mę.

Gherța-Mică — Acelaşi.

229

Ciobre o fost on pribag din Batarci șî nu s'o dat prins la panduri să-l ducă în cătańe. O 'mblat ș'o trăit în păduri cu ce ș'o putut cîștiga. O pușcat după bgirău, din Cetățę pînă cîtă moara di la pod, da nu l-o ńimerit. L-o luat la haită pandurii șî l-o pușcat. O pt'icat untura din iel cîn l-o pușcat, cît on copt'il de atunci născut. O fost bińe țînut! Iel atunci s'o dus pînă la Pt'icioru Măgurii șî acolo o năpustit curaua cu bańi șî baltagu șî arma, între pt'etrii.

Șî pt'etrile îs crepate, de ce mai pt'ică nu mai ięsă afară.

Batarci — Toader Toma, 68.

230

Tincu o fost di la Maramureș, din Șugatag, o fost on pribag. Doamńe, 'nalt om o putut h'i, șî mult o fost!

Tomeștii îs din Berbești, di la Maramureș.

Batarci — Același.

231

Am auzît că o fost Pintea Viteazu șî o spart cetatia la Hust și la Megieș. O spart-o cu adieu de fag, l-o împlut de h'ęră șî o dat cu iel în cetate șî uo spart tătă. Am auzît șî de Gruia. Da Gruia nu s'o adunat cu Pintea șohan.

Gherța-Mică — Tămaș Ștrangu, 78.

232

Tata tatii, Ștrangu Mńihai cel Mare, o fost voivod, iel o scos D'erța-Mńică di la grofi, c'o fost a grofului. Iel scotę pe iobagi să lucre la domńi.

Am plătit descumpărat. Două părechi de boi o vîndut tata ș'am scos hotaru afară cu bań, di la domń. Atunci o zîs Oșvar, fișcarășu din Seleuș:

— Așteptaţ, c'a d'ińi vręmea că v'or strînge, v'or face fum de coceń de mălai șî v'or ţîńę la ocnă șî v'or căzńi, de nu-ţ da bań!

Apăi lęgea l-o spînzurat, di ce o spus la ńip afară, că n'o fost slobod să spuie. Apăi o perit domńescu, n'o slujît mai mult. Altu o avut șăptezăci de zîle, altu o avut o sutăcincizăci și o sutătrizăci; după cît o fost de mare bd'irtocu. Pămîntu o fost a nost șî l-am plătit cu bań.

O fost on bogat aici, l-o chemat Nicorici Tămaș. Prunci n'o avut pe ńime, numa bogat o fost tare mare. O avut zăce coșuri de mălai, grîu, bań. N'o fost șăsă oamiń în D'erța-Mńică să nu-i h'ie dători. Di la iel o luat tăt omu pe contrat bań să plătiască în două rate descumpăratu. Iel tăt o dat bań șî notarășu o făcut contratu. Apăi s'o plătit oamińi. O t'ęie de pămînt din Mălanca o rămas neplătită. În doi ańi o plătit oamińi șî s'o 'ntăbulat. O d'ińit ingileru tîrzîu, o făcut napă, teleciu șî di pe acela să lucră și az.

Gherța-Mică — Același.

233

Apăi așa s'o făcut satu: unu o d'ińit di la Săpînța, unu di la Baia-Mare. Sbońęńi-s din Săpînța, Budeńi din Budești din Maramureș, Hăndręńi-s din Homorod. Burăștii o d'ińit întîi.

Gherța-Mică — Același.

234

Aşa am priceput cumcă Doroşăńi să cie vińită din Dorog, apăi Sîmeştii o vińit di la Sîrma, Săbădîşăńi o vińit di la Salbădîş. La Poci o avut Dorogęńi aceia denumit on clopot, acela nu-l trăge pînă cîn iei vińę la mănăstire. Mulţ tare iera. Vińęu mulţ cu trîmbd'iţ şî cu fluiere. I-am văzut. Iera îmbrăcaţ ungureşte, da vorba iera rumîńască şi cînta rumîńęşte. De atunci îs cam trizăci şi opt—patruzăci de ai. Popa făcę slujba rumîńęşte. Am văzut numa popt'i rumîńęşti şî rusăşti. Nu îmbla alte naţiuń, numa Rumîń şî Ruş.

Valea-Sacă — Ion Molnar, 64.

235

Mai de mult n'o îmblat oamińi cu listă pin sat. Numa notarăşu o ştiut scrie. Cialalţ n'o ştiut scrie, numa cu cuţîtu o tăięţ pe botă. Tăt omu, hęliu omului unde o fost, îl avę pe on răvaş. Mai mare scriitori pe bote o fost Ionu Mńihăięşii Cionca şî Cionca Văsîi lui Văsîi. Ştięu bińe mę[rge] pe hęliuri. Pe nouă îl făce V, pe zăce: X.

Valea-Sacă — Văsîi Doroş, 77.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

236

Pămîntile şî pădurile o fost a boierilor, a barońilor. O fost on baron în Seleuş şî unu în Cepe şî în Ardău unu. Cińe o vrut să aibă pămînt pęntru on birtoc întreg, o slujît o sută patru zîle într'on an, o trăbuit să lucre la baroń. Apăi li-o lucrat, dacă nu l-o ţîpat di pe birtoc het şî l-o dat afară, l-o dat altuia. Ş'apăi încă cîtă ce o lucrat, o trăbuit să dăie doi saci noi în tăt anu şî două chilograme unt de vacă. O ţînut multă vręme domńasca, pînă o d'ińit on domn, o mărs acolo la lucrători, călăreţ, şî li-o spus on cuvînt:

— Męreţ oamiń buń acasă şî de astăz înainte să nu lucraţ la domń, îi slobodă, męreţ la birtoc!

Mulţ oamiń o zî ori două n'o mărs a lucra şî i-o dat afară di pe birtoc. Şî altu o mărs ş'o lucrat două ori tri zîle şî o fost sloboda acęe şî acela o rămas pe birtoc şî-i rămas şi astăz.

Valea-Sacă — Acelaşi.

237

Calòda, iera tri stîlpi băgaţ în pămînt, cam di la brîu în gios. Nu iera dişluiţ. Iera apăi două scînduri cioplite tare frumos, de goron. Diptacę iera dişluită, că scîndura de sus iera îmblătoare, ca giugu. Cińe să 'm-

pingę în beserică, ori să bătę, îl băga acolo. Aceia iera gloaba. Omu iera cu mînurile și cu grumazî acolo și nu putę mișca. Îl țîńę acolo on ciasdouă, o[ri] și o giumătate de zî, cum iera păcatu. Popa și curatoru îl pedepsă, legiuitorii besericești.

Calòda iera în fața besericii, d'iptacęe ca să-l vadă tăț oamińi, dumińecă sau în sărbători, cîn iera mai mulț oamiń.

Batarci — Iacob Ciote, 76.

238

Ciforeștii o vińit din Berbești. Mîndrețęńi și Ciotęńi îs de aici. Chișăńi îs din Medięș. Mai vechi îi Comlăușa ș'apăi Bătarciu.

Batarci — Același.

239

Măștihoiu mamii, Chiș Ion, o fost cantor și învățător. În școală n'o fost pomană de ircă. Numa iera două tăblii mari scrisă: a, be, țe, pe scîndură de brad, iera măzăluite cu alb și slovile ńegre. N'o fost pomană de scris, numa să cetiț. Iera numa cîte cinci prunci. Ce învățam? A ńe trînti și a ńe bate. Învățătoru ala vińę, zîcę:

— Noa, mă, nu faceț larmă! Atîta iera. Și iera cam bețîv. Iera cîte cinci pînă 'n șăsă prunci la școală. Școala iera într'o casă cu paie, avę on horn mare, cotam acolo în sus. Zîcę că-i dracu, acolo!

Oamińi o fost tare bogaț. Iera și credincioș. Nu plătę dare ńemńic. Îmbla on giurat cu on răvaș însămnat pe botă și zîcę:

— Noa, măi Văsîi, aici iești dători porțîie douăzăcișîcinci de grițari. Notarășu îmbla zdrențos, că ce fęli de scrisori trăbuię!

Pămîntu iera a baronului Pęréń, din Seleuș. Sabadîși nu lucra la domń. Ciia care lucra la domń, iera urbariș. Urbarișî iera mai mulț.

Asta o țînut pînă în patruză'și opt. Coșut Laioș s'o făcut împărat o giumăta[te] de an, ori doară on an ș'apăi iel o strîcat putęrea domńască. Mai mult n'o fost domńască. Oarce împărat Ferdinand, n'o stat numa tri ai și Coșut s'o făcut împărat, că o odătuit ńipu.

Batarci — Același.

240

Moșu mńeu n'o trăit mult, da o țînut iosaguri multe. Porcii nu li-o dat de mîncat, i-o lăsat pin pădure și vińę acasă după o lună. Avę cotețăle în uliță cu ușîle. Ii vinę acasă, că știę că acolo îi stăpînu lor. Merę cu săcurę acolo și-i lovę 'n cap, cîte tri-patru, că avę de unde, iera cîte cincizăci de porci. Porcii cei bătrîń îi aducę pi h'i tineri, îi știę de gazde. În pădure mergę la jîr și la gorońiță.

Cu nouăzăci și tri de zîle să țîńę on telec de douăzăci și șăsă de holde pe an.

On urbariș care nu lucra nouăzăci și tri de zîle, dădę trizăci de mńerță de cucuruz, on sac nou, o iții de unt, acar o avut, acar n'o avut vacă. Aięștia le dădę la voivod, care vińę din Seleuș, di la baron. Ce da omu să chema dișmă.

Oi, capre, brînză bugătă iera, nu trăbuię a plăti pășuńe!

Batarci — Același.

241

Ugoceń sîntem pînă 'n D'erța-Mńică, că Oșăńi-s acolo în sus, la Ńegrești, la Călińești. Cîn ieram ieu bgirău, s'o țînut de Ugocia asta patruzăci și patru de sate.

Nici fișpan n'am avut, ń-am țînut de Bereg varmegie. Rumîńi iera în D'erța-Mńică, D'erța-Mare, Turț, Bătarciu, Comlăușa, Valea-Sacă, Bîșcău — și Tarna amestecaț. Amestecaț, grăięu și rumîńęște și rusăște în Higă, Tarna-Mńică, Dumbrava, Hoarca și Mocira. Unguri n'o fost mulț în Ugocia. Rușii o fost mestecaț cu Ungurii, Rumîńi tistaș o fost mulț în Porumbești și Cedreag, da ș'o lăsat limba ș'o 'nvățat rusăște și ungureęște.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Jîdovi iera vo cinci-șăsă familii, da iera rumîńeț, nu îmbla ii după multe, nu țîńę sîmbăta așa tare. O vińit aicia unu cu numile Laibiș. Ala i-o făcut să nu vorbască cu ńime sîmbăta și să o ții. Acela o fost și bgirău aici. Și 'n Comlăușa o fost jîd primari supt Unguri.

Di la Maramureș o vińit mulț jîz.

Batarci — Același.

242

O fost lume bună mai de mult! Din Valea-Sacă, ciurda bę în Tisă, nu iera grańiță, nici ciurdă n'avęm în sat. Mai de mult, o fost slobodă lumę, nu ca și amu! Mai de mult, iera plug de lemn, numa h'eru o fost de h'er. Cota oamińi în pădure două lemńe strîmbe și li-o pus pe h'er. Și ghezășu cîn s'o făcut pe aici știu.

Spuńę o cătună, că iera numa o cătună din sat, și pe ala îl prind ce nu iera de samă, iera bd'ităngos, nu mai vidę satu doisprăzęce ań.

Cînd s'o făcut Valea-Sacă, n'o fost numa șăsă casă. Noi am șăzut sub on dîmboc, pe dîmboc zîcę c'o fost pădure atîta de mare, că puteți omorî om cu ię. O fost foamete mare, mînca mălai, bătę în pt'iuă și-l mînca cu coceni cu tătu, din scoarță de teiu pt'ită mînca. Oamińi murę pe pămînt de foame, să bugezę primăvara, să îmfla și murę.

Bocicău — Ilușcă Doroș, 80.

243

Să strîngę oamiṅi, merę în procesuṅe. Iera on cantor, ala conducę. Îș lua oamiṅi dăsagii în spt'inare și-ș puṅę pt'ită pe o săptămînă. Apăi merę. În două zîle tăt merę într'una, numa noaptia hodinę cîte o liacă. Apăi în cę a tria zî de sară, sosę, așa formă cam la patru. Sosę la mănăstire, la Poci. Amu-i acolo Ungaria. Mănăstirea îi aproape de N'ir-Bator. Într'ala sat meręm, din iel meręm apăi acolo la mănăstire. Apăi stătęm o zî, apăi cum îi mîṅ iera Sfîntă Mărie-Mare. Acolo îmblam pi lîngă mănăstire cîntînd, zî-noapte, tăt una. Atîta lume iera, că să fuituię oamiṅi. Nu iera zî să nu scoată din mănăstire on mort. Slujba să făcę în ungurește și rumîṅește și rusăște.

Doamṅe! nu poț vidę atîta lume într'on loc cîtă iera acolo! Iera și mai [de] departe oamiṅ ca noi. Stătęm acolo pînă să găta tăt acolo, apăi vinęm cîtă casă. Pe cîn iera săptămîna, sosęm acasă. Oamiṅi s'afla obosîț, greu viṅę, din iei, tare.

Bocicău — Anuță Mălancă, 53.

244

O fost mai mari gazde odată, amu aceia o pt'icat săraci. De mult iera gazde mari, amu o sărăcit, nu bd'iruiesc a plăti porțiia. Nu-i imaș, nu ięsă iosagu în imaș.

Bocicău — Floare Stanciu, 60.

245

Spuṅę mama:

— Umbla oamiṅi la Coștiui. O fost oarce om în Valea-Sacă. Șădę pruncii în car, să căra, cum îs pruncii. Ala om îi aducę pînă în Valea-Sacă di la Coștiui. Nu-l puṅę gios în vęci. O adus odată doi prunci din Pătrova. O rămas în Valea-Sacă. Viṅę on prunc la noi acasă și zîcę și plîngę:

— Zbd'ară mama după miṅe
Are mama păcurime,
Are mama o cucoană!

Copt'ii din sat s'o bătut și pi iel l-o spînzurat în pădure cu capu 'n gios, ș'o murit. O fost prunc de rumîn din Maramureș, de oamiṅ bogat.

Cel a doilea o rămas în Tarna și din iel să trag Petrovęṅi, că coconu o fost din Pătrova. O fost cocon hodin.

Bocicău — Ilușcă Doroș, 80.

246

Mai de mult o fost oamiń bogaţ, da iera mai puţîń şî pămîntu o fost mai bun şi mai rodę. Atunci ńi nu trăbuię atîta a plăti, cum plătesc acuma, plătę odată într'on an şî cu atîta rămîńę. Plătę la anu-nou. Avę şî oi, da nu multe: trizăci, patruzăci, cincizăci, da avę mai multe de aięstia mari cu coarńe. Cai n'o fost aici pînă cîn o adus popa bătrînu, Bud Cornel, di la Botiza în Maramureş. Vacile şî boii îi vindę la Tisa-Uilac şî la Seleuş, pe acolo iera tîrgurile alea şî la Sîghet, în Maramureş.

Bocicău — Aceeaşi.

247

Pintea o fost oarce om tare harńic. Zîcę oamińi:

— Măi, am văzut cizma Pintii, încapt'i în ię!

O fost mare viteaz. O fost aici cetate, o puşcat cu adieu de lemn. Din dîmbu iesta din Hămńieţ o puşcat, la Hust şî la Seleuş şî la Batarci, cetăţile. Cetatia asta din Batarci o fost a lu Tamaş.

[Pintea] s'o ţînut pi la Baia-Mare. Zîcę că să să h'ie ţînut cu ceva femęie şî i-o spus la acęia că pi iel îl pot împuşca cu grîu di la litie şî cu cuie de potcoave de mînz de on an. Femęia o spus. L-o vîndut la domń, că iel îi cam bîzăię pe domń.

Batarci — Iacob Ciote, 76.

248

Cîn o vińit Tătarăle, oamińi o prins ş'o fugit şî s'o acuns care pi unde o putut. S'o ascuns oamińi şi 'n beserici. S'o ascuns în beserica din Dumbrava şî au tăięt după oamiń, în uşă, Tătarăle. Au vińit ceva Armań, ceva oaste care i-o fugărit şî omorît-o din iei.

Valea-Sacă — Ion Molnar, 64.

POVEŞTI, LEGENDE, SNOAVE

249

POPA ŞÎ ÎMPĂRATU

O fost odată on popă şî popa tare o fost voios că iel o avut de tătę cęlea, destule: cocoń sînătoşî, femęie frumoasă. Şî să preumbla pin vor cu pipa 'n gură, rîzîn.

Odată s'o 'ntîmplat că o vińit pe drum chiar împăratu cu trăsura. Zîce cîtă popă:

— Ce ieşti aşa voios, părinte?

— Cum să nu h'iu voios — zîce —, că am de tăte destule: femęie frumoasă cocoń sînătoş şî avęre!

— Noa, atunci, ńi — zîce împăratu cîtă iel —, dacă ieşti aşa voios, să vii la mińe să-ţ pun tri întrebări.

Atunci popa, iel n'o fost cunoscută că cu cińe vorbęşte, şî i-o spus: « Io-s împăratu! ».

S'o năcăjît popa tare, o îmblat pin vor plîngîn. Îl întreabă preutiasa:

— Ce plîngi, părinte?

— Cum să nu plîng, că uite m'o chemat împăratu să-i răspund la tri întrebări şî nu ştiu ce or h'i acelea!

De acelea o auzît on prętin de-a lui, cu care popa o 'mblat în şcoală cîn o fost ii tińeri. Acela ş'o gătat şî iel şcolile, da n'o răuşît să h'ie şî iel popă. Şî o auzît că popa trabă să margă la împăratu la tri întrebări. O zîs cîtă popa:

— Lasă-mă, zîce, să mă duc ieu în locu tău, că ieu, de m'a omorî, tăt oile le păzăsc, ori şa, ori şa!

— Du-te, zîce popa, numa de nu ti-a cunoaşte!

— Nu m'a cunoaşte, că mń-i da haińile tale şî m'oi îmbrăca în haińe de popă.

S'o 'mbrăcat păcurariu în haińile popii şî s'o dus la 'mpărat. Împăratu nu l-o cunoscut. L-o 'ntrebat:

— Da, vińit-ai, părinte, la 'ntrebări?

— Vińit, o răspuns păcurariu.

— Noa, să-m spui — zîce — întrebarea întâia:

Că unde-i mńijlocu pămîntului?

Păcurariu s'o dus în mńijlocu vorului la 'mpărat şî o stat:

— Noa, zîce, 'nălţate împărate, aici îi mńijlocu pămîntului, şî dacă nu mă crez, hai şî măsură de aici în tăte lăturile cu paşu, să vez nu-i aici mńijlocu pămîntului!

O văzut împăratu că l-o cîştigat, că-i drept. Al doilę întrebare. S'o 'mbrăcat împăratu în haine împărăteşti ş'o ieşît afară la iel şî l-o 'ntrebat:

— Cît plătesc ieu acuma dacă-s îmbrăcat în haińe împărăteşti?

Da păcurariu o zîs:

— D'apăi cît să plăteşti, înălţate împărate, căci Domnul nostru Isus Hristos o fost împăratu 'mpăraţîlor şî s'o vîndut cu trizăci de arginţ! Da dumńata nu plăteşti numa doauăzăci şî noauă!

Noa, cu asta încă l-o cîştigat păcurariu.

La a treilea întrebare s'o urcat împăratu pe tron cu o sabd'ie pingă sîńe, tăt încins cum să cade. Atunci zîce cîtă păcurari:

— Spuńe-m — zîce — ce lucrează Dumńezău?

— Ţ'oi spuńe, numa să-m dai haińile tale mńie şî ieu ţî le dau pe a męle.

Atunci împăratu o țîpat haińile gios și popa li-o țîpat pe a lui și s'o 'mbrăcat popa 'ntra 'mpăratului și 'mpăratu 'ntra popii. Ș'atunci popa s'o urcat pe tron. Atunci zîce cătră împărat:

— Vez, ce lucrează Dumńezău? Că pe unu-l suie și pe unu-l coboară; ieu am fost popă și amu-s împărat, tu ai fost împărat și amu ieşti popă!

Și o scos sabd'ia și o zîs:

— Vez, ce lucrează Dumńezău? Vrei să-ț tai capu ori nu vrei?

Atunci o zîs împăratu:

— Lasă-mă 'n pace că nu-ț mai fac ńimic, du-te acasă și tăt horę[ște]!

Bocicău — Vasile Paleşnic, 53.

250

CENUȘOSU

O fost odată on om și o avut tri feciori; unu o fost tare prostolan, acela tot în vatra focului o săzut și 'n cenușă. Iel nu mînca altceva numa bob și șîde în cenușă cu o bondă pe sińe.

Odată o zîs ta[tă]-so cîtă iei:

— Amu ieu oi muri, da voi vińiț la mormîntu mńeu în tri nopț una după alta: întîia noapte cel mai bătrîn, al doilea cel din mńijlocie, al treilea cel din cenușă, Cenușosu.

Tată-so o și murit și l-o 'ngropat.

În noaptia întîie o fost rîndu să margă cel mai bătrîn și nu s'o dus și o zîs cîtă cel din cenușă:

— Du-te în locu mńeu la noapte la mormîntu tatii, că ț-oi plăti o mńęrță de bob. Noa, cel din cenușă s'o dus.

O strîgat ta[tă]-so din mormînt:

— Tu ieşti, fecioru mńeu cel mai bătrîn?

N'o răspuns ńimńic.

— Tu ieşti cel din mńijloc?

Nici atunci n'o răspuns.

— Tu ieşti cel din cenușă?

Atunci o zîs:

— Io-s!

O ieșît ta[tă]-so afară și i-o dat on căntar de argint.

— Aiesta te du și-l puńe — zîce ta[tă]-so — după casă sub șăranțu căsî la mńijloc!

S'o dus și l-o pus ș'o d'ińit înapoi.

— Când îi avę lipsă di iel — zîce — îl scoate de acolo și-l scutură odată și ț'a d'ińi on cal cu păr de argint și-i avę haińe de argint și cum îi vrę așa ti-a duce.

Diminața o vinit acasă di la mormînt. Frați lui o ghindit că pi iel vrę să-l omoare ta[tă]-so acolo.

— Uite — zice — că Cenușosu nost vine acasă și nu i-o făcut nime nemnică.

Acuma a doua sară trabă să margă cel din mnijlocie. Atunci cel din mnijlocie vorbęște iară cu Cenușosu ca să margă și pentru ięl a doua sară.

— Mă duc — zîce — mă duc de mn-i da doauă mnerță de bob.

I-o dat și s'o dus. S'o culcat pe mormîntu tătîne-so iarăș, ca și noaptia cealaltă. Atunci ta[tă]-so o strîgat din mormînt:

— Tu iești, feciorul mneu cel din mnijloc?

N'au răspuns nimnic.

— Tu iești cel din cenușă?

— Io-s, zîce.

O ieșît ta[tă]-so la iel afară și i-o dat on cântar de aur.

— Du-te și-l pune și pe aiesta lîngă celalalt, cînd îi avę lipsă l-i scutura, ț-a d'ini on cal cu păr de aur și cu haine toate l-i avę de îmbrăcat de aur.

S'o dus și l-o pus la celalalt și s'o 'ntors înapoi la mormînt. Diminața, cînd o mărs acasă di la mormînt, o zîs frați cei doi:

— Uite, Cenușosu nost vine iarăș acasă!

Ii n'o avut bai după iel, să se prăpădiască pe acolo.

Acuma a tria sară o fost rîndu a Cenușosului să margă la mormînt. Ș'o împlut pline jăburile di la bondă de bob și s'o dus la mormînt. Tot o gronțăit acolo la mormînt pînă o auzît odată că-l strîgă ta[tă]-so:

— Tu iești, feciorul mneu cel mai tînăr?

— Io-s! zîce.

Atunci o ieșît ta[tă]-so la iel afară iarăș. Și i-o dat on cîntar de adimant și l-o binecuvîntat ș'o zîs cătă iel:

— Du-l și aiesta la celalalt, că dacă n'o trăbuit la ceialalț frat, toate darurile ți le-am dat țiie și grij de ięle, c'a d'ini tîmpu cîn ț'or prinde tăte de bine!

Diminața s'o dus iarăș acasă di la mormînt. Frați iarăș o zîs:

— Vine Cenușosu nostu acasă iarăș!

La cîtva timp după aięstia împăratu o dat o vęste 'n lume că ce fecior s'ar afla ca să saie cu calu într'a trilea etaj la fată, a lui a h'i fata. Tîmp de tri zile o ținut adunarea aceia la împărat, s'o strîns feciori di pe tătă lumea, care cu ce cal mai frumos, să poată să sară pe fereastă la fată. O auzît și frați Cenușosului de vęstia aceia. Hai că s'or duce și iei cu caii, să sară și iei, să probęze.

Diminața să gată de drum. Întreabă Cenușosu:

— Da une męreț voi, frat?

— Da ce-ț trabă să ști tu atîtia, tu Cenușos?

Frați s'o dus. Cam cîn o socotit Cenușosu că-s cam la giumătate de drum frați, o ieșît din cenușă afară, o țîpat bonda gios și s'o spălat și s'o dus și ș'o scos cîntaru cel de argint și l-o scuturat odată și i-o viñit on cal cu păr de argint și pe iel o fost haiñe de argint, tăt îmbrăcat! Și s'o dus după frați lui și cîn i-o agiuns, o zîs cîtă iei:

— Unde męreț, voi spîrticoș, voi?

N'o mai știut frați ce să zîcă ñimñic, cînd o văzut on domn ca acela. I-o luat la bătaie pe amîndoi ș'o țîpat cîte cincizăci de bote la fund, la unu.

— Voi să tomñiț să mereț acolo cu acei rondioș de cai? Întoarceț acasă 'napoi!

Frați s'o 'ntors acasă. Cenușosu s'o dus la împărat, unde o fost adunare. Așa. Acolo o făcut tri roate prin vor, piste tăț caii, pi diasupra cailor cu a lui cal. Cei ce o stat în lontru o gîñit c'acuma a sări pin fereastă, la fată. Da iel n'o sărit, ci s'o 'ntors acasă 'napoi. Și viñind acasă, iarăș o agiuns pe frați lui pe drum:

— Noa, vidieț rondioș voi, ieu cu ce cal bun și n'am putut să sar acolo, da voi ce o-t fa cu rondioși voști de cai?

O sosît acasă. Iel ș'o tras cîntaru din cap di la cal, calu s'o făcut ñevăzut, cîntaru l-o pus la locu lui și iel s'o băgat în cenușă și l-o găsît frați mîncînd bob.

— Da ce-ați isprăvit voi, frați, întreabă Cenușosu.

— Lasă-ñe 'n amaru nost, nu ñe mai întreba, c'o viñit on domn cu on cal și ñ-o agiuns în drum și ñ-o mai rupt în bătaie.

— Dapăi să mereț și mîñ?

— Noi om proba, de ñ-a agiuta Dumñezău sfîntu!

A doaua zî dimiñața să duc frați iarăș. Cîn s'o gîndit Cenușosu că i-a găsî 'n locu acela ce i-o găsît în cealaltă zî, s'o dus ș'o scos cîntaru cel de aur, l-o scuturat și o viñit on cal cu păr de aur și haiñile toate de aur. S'o dus la drum, pînă o agiuns pe frați lui iară și li-o mai dat cîte o mamă de bătaie bună și i-o 'ntors acasă. Iel s'o dus mai departe, pînă la 'mpărat. Acolo dacă o agiuns, iară o făcut tri roate piste tăț caii, s'o 'ntors acasă iarăș. Viind, iarăș o agiuns pe frați lui, în drum.

— Vedeț, voi rîndioș voi, ieu cu ce cal bun și tot n'am putut să sar la fata 'mpăratului?

Ș'o sosît acasă, ș'o tras cîntaru di la cal, l-o pus la locu lui și iel s'o băgat 'napoi în cenușă. O sosît frați acasă și i-o 'ntrebat:

— Ce-i, frați, cum ați umblat pe acolo?

— Lasă-ñe 'n năcazu nost, că mai nu ñ-o omorît on domn pe drum, atîta ñ-o bătut.

— Da mai męreț și mîñ — zîce.

— Om proba, de ñ-a agiuta Dumñezău sfîntu, să videm ce a fi!

Diminața s'o sculat frați iarăș. Cîn o agiuns la locu acela unde o fost în ceialaltă zî, Cenușosu o scos cântaru cel de adimant, l-o scuturat odată ș'o vinit on cal cu păr de adimant și hainile toate de adimant. S'o 'mbrăcat și hai la drum, după frați lui. Cîn i-o agiuns, o zîs iarăș cătă iei:

— Măi, da unde męreț voi, nu v'am spus ieri că să nu mai męreț?

I-o mai luat la o bătaie bună și i-o 'ntors acasă. Iel s'o dus pînă la împărat. Acolo cînd o agiuns, o văzut pin vor cai rupț la pt'icioare, feciori rupț la mînuri, la pt'icioare, cum o căzut gios di pe cai. Iel atunci o făcut o roată ș'odată o 'ntrat pin fereastă la fată 'nlontru. Fata o fost sîngură și i-o scos inelu di pe dęget, pe care o fost scris numile fętii și l-o pus în degetu lui și pin altă fereastă o ieșît cu calu și s'o dus.

Atunci împăratu odată s'o dus sus la fată să vadă că cine-i acolo? Și n'o aflat pe nime acolo, numa fata sîngură. Ș'o 'ntreabă că unde-i fecioru acela, care o fost acolo? Fata o spus:

— Atîta o stat cu mine pînă mn-o luat inelu di pe deget — și s'o dus. Atunci împăratu, năcăjît că nu ști numele feciorului, că cine o fost, cine și di unde-i, o dat de vęste în toată țara, că la cine s'ar găsî inelu fętii, de ar h'i ori și ce de feli de om, ori și cum să-l aducă la iel, c'acela-i ginerile lui. O sosît vęste și 'n satu acela unde o trăit Cenușosu.O 'mblat primariu pin sat pi la feciori, să-i caute la care s'ar afla inelu. S'o dus în casă la cei doi feciori, o cotat și n'o găsît la ei nimnic. Întorcîndu-să din casă afară, da o cotat la cenușă, o văzut că șăde oarcine acolo.

— Da ce fa[ce] ala acolo 'n cenușă? — zîce.

— Ala-i on prostolan, tot mînîncă la bob acolo.

— Da nu știu ce mni să pare că am văzut oarece script'ind la iel.

Să duce primariu și coată, și vęde că inelu fętii împăratului îi pe deget la Cenușosu. Atunci cei doi frat mai creapă de mînie, îș aduc aminte că numai fratile lor, Cenușosu, i-o bătut cîn s'o dus și iei să vadă 'ntîmplarea la 'mpărat.

Atunci ni, primariu odată l-o pus într'o căruță, așa cum o fost cenușos, cu bondă pe sîne și l-o dus la 'mpărat. Cîn l-o văzut împăratu, s'o spărięt di iel, că așa de ciudat ginere să aibă iel. Însă fata cum l-o văzut, nu i-o mai trăbuit pe alt pe nime.

Împăratu li-o dat o căsuță, unde pînă la aceia șădęu gînștele și găinile, să ș'o curățască, să trăiască iei doi acolo. Iei ș'o curățît ș'o trăit acolo amîndoi.

Cînd o fost noapte, Cenușosu o vinit acasă la iei înapoi. Pe cîn o sosît acasă, frați avę spartă giumătate casa lor, să coate că ce mesteșîguri poate să aibă Cenușosu oare unde. Însă Cenușosu noaptia pe neștiute ș'o scos tustręle cântare și s'o dus cu ięle la căsuța lui, la 'mpărat.

Cînd o sosît în fața căsuțî, li-o scuturat pe tustrele odată și o vinit tustrii caii și o zîs:

— Ce dorești, domnuțu nost?

— Doresc casa asta pi din lontru să h'ie numai adimant, aur și argint, să străluciască mai frumos ca și a 'mpăratului.

Casa s'o făcut și așa o trăit iei acolo amîndoi.

Cînd odată i-o vińit o vęste împăratului, ca să să ghęte de război cu 'mpăratu vecin. Așa că tîmpu o sosît ș'o trăbuit chiar să margă la război. Gińerile s'o dus și iel la socru-său, să-ș ciară on cal, să margă și iel. Iera 'mbrăcat cu bonda din cenușă pe sîńe. Socru-so l-o mînat în grajd să-ș ięie care a vrę.

Iel ș'o luat on cal care o fost mai slab și s'o dus cu cialalț și el în război.

O sosît pînă la o baltă. Acolo s'o băgat uńe o fost mai mare molu, cu calu. L-o oborît gios pe cal, ș'o 'ndemnat a-l beli.

La urmă vińe împăratu:

— Noa, ala mń-i gińere, zîce, încît să-m margă și iel la război, amu 'm belę[ște] calu.

Iel dacă s'o dus împăratu de acoalę, ș'o scos cântaru cel de argint și l-o scuturat și i-o vińit calu și s'o apucat pe cal și s'o dus la război și pe unde o mărs iel cu calu lui, cădę ińimicu gios, ca frunza.

O văzut împăratu celalalt că-l învinge. Atunci o zîs să pună pace pe zîua aceia. S'o 'ntors îndărăpt acasă, toț.

Cîn s'o 'ntors acasă împăratu, l-o găsît pe gińere-so tot belin calu. Gińerile o luat pt'elia de-a umăr și s'o dus cu ię acasă.

A doaua zî iarăș o plecat la război. Iel iară ș'o luat on cal, iară slab și tot într'acela loc și pe acela l-o băgat în mol și l-o belit.

Cîn o sosît împăratu, o zîs:

— Noa, uite gińerile, iară-ș belę[ște] calu!

Noa, iei s'o dus iarăș la război. Gińerile o scos cântaru cel de aur și s'o dus și iel la război și pe unde trecę iel cu calu lui, pt'ica ińimicu ca frunza gios. Atunci ńi, iară s'o cerut la pace pe zîua aceia.

Acuma împăratu să uita că cińe poate să h'ie vitiazu acela mare că i-o vińit lui într'agiutori și ieri și astăz și nu putę cu iel să vorbască ńimńic.

S'o 'ntors acasă 'napoi toț. Viind acasă, iel iară l-o aflat pe gińere în locu uńe l-o lăsat dimińața cu calu. Iel o gătat de belit ș'o adus pt'ęlia acasă tătă, iară.

Cînd îi a treia zî, iară trabă a mę[rge] la război. Să duce și-ș cere on cal iară di la socru-său, să-i mai dęie. Iel o mărs în grajd ș'o luat iarăș on cal slab. S'o dus cu iel pînă 'n locu cel unde i-o omorît și pe cialalț cai ș'o început a-l beli și pe acela.

Soseește 'mpăratu.

— Noa, iată amu gińerile meu a trilea cal îm belę[ște] și nici on folos nu mń-o făcut. Și l'o lăsat acolo. Iei s'o dus la război.

Dacă s'o dus, iel o scuturat căntaru cel de adimant, ș'o 'ncins sabd'ie pingă sîńe și s'o dus și iel la război și pe unde o mărs iel, cădę ińimicu ca și frunza și iarba.

Și atunci ńi, odată s'o făcut pace 'ntre ei. Da gińerile n'o știut cum să-ș facă de vorbă, cum să aręte cîtă socru-său, cîtă împărat. S'o tăięt în degetu cel mńic, iel cu sabd'ie, iel pe sîńe, și s'o dus cu mîna scuturînd sîngile de pe dęget, pe împărat. Împăratu ș'o scos năfrămuța lui din jăb și l-o legat la deget cu ię.

Împăratu l-o 'ntrebat:

— De unde ieşti domnule, că mń-ai vińit în tri zîle de agiutori.

— Ieu sunt din Tiuca-Varoș și din Liba-Varoș.

— Doamńe, Dumńezăule, își zîcę atunci împăratu că nici de hir nu le-am auzît și sînt împărat.

Și atunci s'au despărțît. S'o 'ntors acasă. Și 'mpăratu, o găsît pe gińere tot la cal bęlin[d], cîn o vińit acasă.

— Noa, uite gińerile mńeu, de tri zîle sînt la război și iel tăt la balta asta belę[ște] cai, nu să vie să-m agiute!

Gińerile o luat pt'eile și s'o dus acasă. Dacă s'o dus acasă, sara s'o culcat în căsuța lui.

La 'mpărătiasă i-o fost tare mare greutate că ię n'o fost niciodată să vadă ce fac tińerii lor în căsuță, cum trăiesc. Da dimińața o mînat o slujńică să vadă că ce fac, să-i spuie și iei. Slujńica, cîn o agiuns la căsuță ș'o deschis ușa, o și căzut la pămînt, că sclipt'itura mare și frumsața multă ce-o văzut acolo, i-o și luat viderile. După aceia o văzut că gińerile doarme cu bonda pe cap și cu degetu cel mńic legat cu năfrămuța împăratului.

Atunci ńi, ię haida sus la 'mpărătiasă și-i spuńe că ce frumusață o mai văzut acolo. Nu-i pe fața pământului mai frumos ca 'n căsuța unde trăiește fata și cu gińerile! Și gińerile îi legat la degetu cel mńic cu năfrămuța împăratului.

Atunci împărătiasa, cîn o auzît de acęle, i-o spus împăratului. Împăratu mńirat tare că cum să poate asta că gińerile său nici n'o fost la bătaie și să h'ie năfrămuța lui la iel pe dęget. Atunci odată s'o dus amîndoi la căsuță ș'o aflat pe gińerile său legat la dęget.

O 'ntrebat că cum o căpătat iel acęle.

— Da — zîce — nu m'ai văzut în tri zîle ce-am lucrat în război și cîn m'ai legat la dęget m'ai întrebat că de unde-s? Ț'am spus că din Tiuca-Varoș și din Liba-Varoș. Nu-i drept — zîcę cîtă împărat —, n'o stat aice în căsuța asta gînștele și găińile și m'ai pus pe mińe să trăiesc în ię?

Ș'atunceńi împăratu o făcut nuntă ș'o trăit totdeauna la olaltă în bună înțălegere.

Bocicău — Același.

251

ODOCHIA

Baba Odochie o avut on ficior și l-o însurat. Ș'apăi nora n'o putut trăi cu ię alfel. I-o dat lînă ńagră s'o spęle pînă a h'i albă. La Tisa uo mînat la apă. O vińit oarece înger și uo făcut albă. Apăi i-o dat lînă albă, s'o spęle pînă a h'i ńagră. Lîna nu s'o putut fa[ce] ńagră. I-o dat îngeru on bot de flori albe, adusă di la dial: breabîn. Nora l-o dat babii. Baba o zîs:

— Ii! i[a]n coată că o adus flori di la dial, acuma-i vręmea a męre la munte cu oile!

O luat baba Odochia nouă cojoace pe sîńe. O fost frig și cald, ș'o țîpat unu, și tăt așa în nouă zîle, pînă li-o țîpat pe tăte. În a noua zî o dat Dumńezău on gier ș-o 'ngiețat și Odochia și oile cu ficior cu tăt ș'o rămas nora cę hulită. Acęia o fost oarunde în Maramureș, la munți acęia.

Zîlile Odochii îs în Martie.

Batarci — Mărie Rus, 58.

252

Dipt acęia o lăsat Dumńezău să nu știe omu cînd a muri, di ce ș'o aruncat și capu, dacă i-o fost de 'ndămînă.

O babă ș'o cătat în cap cu o fetiță. O vińit doi cîń și s'o mîncat. Ș'o aruncat cu capu babii, că s'o temut. Ș'o fugit cîńi și o rămas baba fără cap și o murit.

Gherţa-Mare — Mărică Coţan, 51.

253

Doi frați ș'o 'ngrădit ograda cu pelin. O trecut pe acolo Dumńezău și o zîs:

— Ce nu 'ngrădiți ograda mai cu buńe nuięle, c'aveți rînd?

— După ce s'o 'ngrădim, o zîs ii, că ieu am de murire la Rusalii și fratî-mńeu la Sîmpt'etru și cîn îi de luare roada, noi ńe ducem di pe aici. Ș'atîta n'am îngrădire, da le calcă pę rău oile și pruncii!

Dumńezău o zîs:

— Lasă că de amu 'nainte n'or ști cîn or muri oamińi. Și nu știu nici astăz!

Gherţa-Mare — Aceeași.

254

Solomon o băgat pe ciumă în apă, în tri tonuri. Și în șăptezăci de ań n'o murit ńime de ciumă. Atunci ciuma s'o gătat ș'o mărs tonurile pe o moară și s'o spart. Cîn o d'ińit ciuma la fereastă, iară s'o temut de Solomon. Da o zîs ciuma:

— De șăptezăci de ań n'o murit ńime, da nici ieu n'am mîncat ńimńic de șăptezăci de ań. Da pînă nu duc a tău suflet la Dumńezău, nu poci mę[rge] la altile!

O zîs atunci Solomon:

— Du-l, da nu vreu să mă căzńești!

Atunci ciumą pin fereastă o zgîit și Solomon o și adurmńit.

Gherța-Mare — Aceeași.

255

Tăt omu zîce că are ș'on drac ș'on înger. Dracu o fost pîroș cu Dumńezău, că pămîntu o fost a dracului. Și Dumńezău o știut fa[ce] mai multe ca dracu ș'o fost mai buńe.

Zîua o fost a lu Dumńezău. Dracu o vrut a o fura. Dracu purta zîua cu covata. Dumńezău o zîs:

— Dă-mń și mńie din casă, din car ș'apăi tu nu-i purta zîua cu covata!

O știut Dumnezău că s'a căra 'n car și bun și rău, dac'a ieși pe drum. Dracu o făcut caru 'n casă ș'apăi nu l-o putut scoate. Dumńezău i-o dat să aibă zîuă și iel, să aibă putęre și iel în car și 'n casă, că Dumńezău o fost sfînt:

Ș'o 'ncins ceriu cu o pt'ele
Ș'o pus luna, sorile și stęlile 'ntre ięle
Și care-s mai mari piste stęle
Și lucęferi piste ięle
Ș'o 'ntărit pămîntu piste ape.
Ș'o făcut la tăt sufletu la rai parte.

O ieșît dracu cu caru afară, cu cîte o bucată și li-o făcut înapoi.

Dumńezău i-o tăięt fărești la casă ș'o avut lumńină.

Și are și Dumńezău parte în casă și 'n car, și are și dracu.

Gherța-Mare — Aceeași.

256

Cîn o mărs Adam și Eva la pămînt, o zîs dracu:

— Da pămîntu-i a mńeu.

Ș'o dat cu baltagu 'n pt'atră și pt'atra s'o făcut contrat. De atunci îs contrate 'n lume. Dracu o cerut ce s'a naște din boreasa lui Adam mai întîi. S'o 'nvoit. Adam i-o dat, că n'o știut ce dă.

Boreasa lui o căzut groasă și i-o făcut on prunc ș'o fost a lu Adam, că n'o d'ińit dracu după iel.

Ș'o mai făcut Eva unu. O crescut pruncii mari ș'o fost buń de slujbă. Și i-o mînat în cîmp ș'o strîns hęciurile, ș'o făcut foc din ięle.

Da o zîs on cocon:

— Ei, frate, mai bună jărfă o fost a mę, cîn am pîrjolit mńelu, că a mę jărfă o mărs drept în sus fumu, da a ta să lăţę[şte] pe pămînt, n'ardę nici pînă om mę[rge] acasă şî n'a h'i slobod a lăsa foc să ardă noaptia.

Cela l-o şî sfădit, l-o omorît cu sapa. Ala o fost a dracului, care l-o omorît pe cela cu sapa.

Gherţa-Mare — Aceeaş i

GHICITORI

257

Ciumel, Ciumel,
Ce nu stă 'n cui? — *Oul.*

258

Ciume liga-liga,
Lęge dracu limba. — *Ardeiu iute.*

259

— Unde meri tu,
Hînsă 'n pînză?
— Ce mă 'ntrebd'i tu,
Arsă 'n cur? — *Căldarea cu focu.*

260

Am o iapă,
Cioante cacă. — *Melița.*

261

Am ocol de boi,
Cîn bag on taor ńegru 'n iel,
Tăţ boii-i împrăştie.
Cociorba în cuptior.

262

De aici pînă 'n Seleuş,
Tot căldări cu fundu 'n sus.
Muşuroaiele.

Bocicău — Toate dela Anuţă Mălancă, 53·

263

Ţîntă mîndră,
Şăde 'n grindă
Şî grăięşte ungureşte,
Nime nu uo înţălęge.
Rîndunica.

264

În pădure să taie,
Să creşte,
D'ińe acasă
Şî horęşte. — *Ceatăra.*

265

Sînt patru frat
Şî tăţ stau sub on clop.
Stîlpt'i la oboroc.

266

În Bîşcău taie lęmńe,
În Valea-Sacă sar surcęle.
Clopotile.

267

Mă-ta stă,
Tată-to dă! — *Pt'iua.*

268

Am on cîńe,
Cîn bate,
S'aude peste sate. — *Clopotu.*

Bocicău — Toate dela Gheorghe Avram, 40.

269

De-aicea pînă la Hust,
Tăt căldări cu curu 'n sus.
Muşuroaiele.

270

De aicia pînă la voi,
Tăt maţă de Unguroi. — *Cărarea.*

Gherţa-Mare — Ambele dela Ion Coţan, 64.

271

Ięsă moşu din rogoz,
Mare mătărîng o scos. — *Mălaiu.*

272

Patru pt'icioare
Le 'ncalţ cu doauă opt'inci.
Sańia.

Valea-Sacă — Ambele dela Ion Molnar, 64.

273

Şăde moşu 'n călicică
Şî aştiaptă cărńicică. — *D'impu.*

Valea-Sacă — Mărie Dirastău, 41.

274

Hętica, pętica,
Mere la beserică,
Ciudîndu-să, mńirîndu-să,
De cur apucîndu-să. — *Vulpea.*

275

Am on purcăraş,
Rînticos, rînticos,
Mînă porcii tăt în gios.
Pt'ept'inile.

276

Coldouş într'on pt'icior. — *Cureť u.*

277

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Burta mę pe burta ta,
Fusu mńeu în curu tău.
Pt'atra morii.

278

La moş drondolę,
La babă să zgîię.
Fîntîna cînd tragi apă.

Comlăuşa — Toate dela Mărie Rus, 58.

279

Ciucuręle,
Mărunţăle,
Mărg pe drum
Încetińęle,
Ciucur, mugur,
După ięle.
Ciucur, mugur
Şăde 'n cur. — *Caprile şi cîńile.*

280

Am o scroafă,
Lisă, lisă, parolisă
Purceii-s
Lis, lis, paroliș.
Țîță sug
În tufă fug. — *Șoarecii.*

281

Tată uscat,
Mamă verde,
Pruncii-s atîta de mîndri
Și graș. — *Via cu strugurii.*

282

Unde meri tu, răsucită?
Ce mă 'ntrebd'i tu, găurită,
C'a me coadă-i aurită!
Fumu pe horn.

283

Pe valea lu Ivănuș,
O curcă cu doauă guș.
Omu cu dăsagii.

Batarci — Toate dela Teodor Toma, 68.

284

Ce faci într'o sară
Ți î să cunoaște 'ntr'o vară?
Focu.

285

Mă-ta nu să culcă,
Pînă nu să hurducă!
Ușa cînd o încui sara.

286

Roșia tăti-ne-to,
Bate nagra mîne-ta.
Flacăra pe horn.

Valea-Sacă—Toate dela Mărie Dirastău, 41.

BOCETE

287

LA SOȚ

Dragu mneu, soțucu mneu,
Cum ti-o lua[t] Dumnezău!
Nu ț-î jăle a mă lăsa,
Că rămîn cu copt'i mulț.
Hai, spunem o vorbă bună,
Ce să fac cu copt'ii
Cum i-oi îmbrăca pe ii,
Că-s tare mititei.
Dumnezău mn-a agiuta,
Și Măicuța Precesta,
Copt'ii i-oi îmbrăca.
Ardă-te focu, ciumuță,
Că m'ai lăsat sînguruță.
Cât am măr[s] și am d'init,
Casă goală n'am găsît.
Ieu-m sînătate bună,
Di la frat, di la surori,
Di la grădina cu flori.
Toate florile 'nfloresc,
Numai tu te veștezăști!
Câte flori le răstădim,
Nu răstădim să 'nflorească,
Răstădim să putred'ască!

Tarna-Mare — Gheorghe Buhai, 49.

288

LA FATĂ

Mîndra mamii floricică,
N'ai fost gata de 'nflorit
Ș'amu mńi te-ai veșted'it.
Ardă-te focu ciumucă,
Nu te-ai putut duce 'n dial,
Ci-ai vińit a-mi fa[ce] amar!
Nu ti-ai clătit d'ingă pat,
Pînă nu mńi-o-ai ciuntat.
Bucură-te, cintirim,
Mîndră floare-ț răstădim,
Nu o răstădim să crească,
Da ca să să veștezască!

Tarna-Mare — Anuța Glodan, 24.

289

LA O PRUNCĂ MŃICĂ, CARE O FOST MULT BETEAGĂ

Mărioară, Mărioacă,
Puiu mamii, cazna ta,
Niciodată n'oi uita.
Spuńe-m puiu mamii, spuńe
În care pomuț t-i puńe?
De t-i pune de-a stînga,
Ieu oi mę[rge] șî ti-oi cota,
Cu Marta șî cu Nuța
Șî pe urmă cu Lușca.
Nu te duce de-acăsucă,
Că ti-oi lua în brățucă.
Dacă-ai fost puiuc slăbuc,
Amu vin Păștică le
Ș'om mę[rge] la beserică,
Ș'om mę[rge] tăte pruncile.
Iartă-mă, puiu mamii,
Șî de nu ti-am grijît bińe,
Nu ti-am grijît că n'am vrut,
Că poate că n'am putut.
Ieu am avut cinci puiuț
Ș'o fost dragă-le tomńiț,
Într'o grędină 'ngrădiț!

Gherța-Mică — Titie Nemeș, 34.

290

CÎNTEC LA MORȚ

Lęmńile-s cu rădăcină,
Ș'alora vręme le vińe,
Sau on crai, sau împărat,
Tăt la moarte-i aplecat,
Lasă curtea ce frumoasă,
Mę[rge] la groapă 'ntuńecoasă.
Voi veciń și veciń e,
Să mă petreceț cu toțî
La gredina cę cu morțî!

Gherța-Mare — Maria Sarcă, 24.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

291

LA MAMĂ

Draga mę, dragă mămucă,
Șî găzdoaie de căsucă,
Nu te duce de-acăsucă
Chiar amu, pi la Păștiucă!
Mămuca puilor mei,
Cu mari și cu mititei,
Ce s'a fa[ce] fără de iei.
Mămuca să duce 'n lut
Șî nu om vidę mai mult.
Ńegrule, ńegru pămînt,
Mulț voińici ai înghițît
Și tot nu ti-ai mai hrańit!
Ńegrule, pămînt uscat,
Pe mulț voińici ai chemat
Și tot nu ti-ai săturat!
Mămucă, mămucă dragă,

Viri-u-a dumirica,
Încotro tot ti-om cota,
Ńicăiri nu t'-am afla.
Mămuca să duce 'n lut
Şî nu om vidę mai mult.
Păcatu-i, mămucă dragă,
Păcatu-i, să putrezăşti,
După cît de bună ieşti!
Bată-te focu, ciumucă,
Nu ţî-s trabă boi, nici vaci,
Numa părinţî cei dragi!
Nu-ţ trabă vaci, nici boi,
Numa mama di la noi!

Gherţa-Mare — Anuţă Coţan, 26.

292

LA FRATE

Dragu mńeu, frăţiuluc drag,
Cum te 'nduri a ńe lăsa?
Nu te doare irima,
Cînd îi mai mîndră vara?
Dragu nost tînăr frătiuţ,
Do aici să-ţ puńem struţ.
În care pomuţ t-i puńe?
De t-i puńe lîngă drum,
Ieu mărg să te văd mai iute.
Floarea noastă ce-a 'nflorită,
Amu merge 'n lut veştezîtă!
Tăte florile 'nfloresc,
Numa tu te veştezăşti!
Scutură, vere, steagu,
Ńi-să 'nsoară frătiuţu!
Frătiuluţ, nuntuca ta,
Cum nu-i ca ş'a altora?
Cum nu cîntă cetera?
Nici coconii n'o strîgat,
Numa măicuţa-o sbd'erat.
Bată-te-amaru, ciumucă,
Tu nu vez bătrîńe,
Numa la noi tińerii?
Dipce nu ti-ai dus în lume,
Ci ai vińit la noi anume?
Dipce nu ti-ai dus în dial,
Ci ai vińit la noi de-amar?

Gherţa-Mare — Aceeaşi.

293

LA TATĂ

Dragu mńeu, bunu tătucă,
Lasă-ţ mînurile-acasă,
Că-i păcat să putrezască!
Bucură-te, ţîntîrim,
Mîndră floare-ţ răstădim.

Gherţa-Mare — Aceeaşi.

294

LA MAMĂ

O, bunuca mę mămucă,
Şî cumu te-ai îndurat
Şî pe mińe m'ai lăsat?
O mămucă, nu meri bińe,
Cum nu mă uiţ şî pe mińe?
H'ie-ţ drumu curăţît
Şî sufletu hodińit,
Că, Doamńe, rău ti-ai căzńit!
Asta-i zîua piste zîle
Şî nouă de despărţîre,
Scoală-te, să ńe grăim,
Că astăz ńe despărţîm.
O, mămucă şî mămucă!
O, bată-te focu, ciumă,
Nu ti-ai putut duce 'n lume,
C'ai vińit la noi anume?
Că ai vińit piste dial,
Ń-ai făcut atît-amar.
Draga mę, bună mămucă,
Ia ciamă-mă şî pe mine,
Să mă duc, dragă, la tińe
Că cu mult mń-a h'i mai bińe!

Gherţa-Mică — Anuţă Rus, 49.

295

LA TATĂ

Bunu-mńelu meu tătucă,
Uńe te duci de-acăsucă?
Nu mă lăsa sîngurucă,
C'aiesta-i on drum lunguț,
Și tu ieşti tare bătrînuț
Ca să te duci sînguruț!
Da cumu ti-ai îndurat
Și pe noi ń-ai lăsat?
Sîngurę și tîńerę
Cum mń-oi petrę[ce] ieu lumę?
Asta lume-i tare ră,
Sîngurę a o petrę[ce].
O, bunucu mńeu tătucă,
Nu te duce de-acăsucă,
Că țîie ț'a h'i friguț
Și tu ieşti tare slăbuț!
Nu te doare irima,
Pe mire a mă lăsa?
Scoală-te, să ne grăim,
Că astăz ńe despărțîm.
Și ńe spuńe on cuvînt bun,
C'aiesta ń-a h'i de drum!
Supăratu mńeu tătucă,
Uńe te duci de-acăsucă?
O, bată-te focu, ciumă!
Nu ti-ai putut duce 'n dial,
Ci ai vińit a-m fa[ce] amar.

Gherța-Mică — Aceeaşi.

296

LA PRUNC

O, puiucu mămuchii!
Dragu mamii, dragu mamii!
Uńe te duci de-acăsucă?
Haida și suge țîțucă,
Nu mę[rge] cu gura arsucă,
Nu mă lăsa sîngurucă!
O, bată-te focu, ciumă,
Nu m'am nici putut gîndi
Cum m'ai putut celui!

Gherța-Mică — Aceeaşi.

297

LA MAMĂ

Mămucă, dragă mămucă,
Nu te duce de-acăsucă,
Pe cale, pi cę lunguță!
Că aceia-i cale departe,
Ńime nu scrie o carte;
C'aceia-i cale 'ndepărtată,
N'o scris ńime niciodată!
Nu te duce de-acăsucă!
Nu mńi-s trabă vaci și boi,
Ti-om duce 'n brață la noi.
Iartă-ńe, de ț'am greșît
Că noi țîie îț iertăm,
Că mai mult nu te avem!
Nu te duce de-acăsuță,
C'a noastă casă-i lărguță.
Strîmtă casă ț'ai aflat,
Fără uș fără ferești,
Mai mult nu te răcorești!
Spuńe-le la săpători
Să-ț facă groapa mai mare,
Și nouă loc la pt'icioare.
Și de ti-om cam strîmtori,
Rabdă-ș mămuca pruncii,
Cît ce cît de rău-i-i.
Mămucă, dragă mămucă,
Scoală, merem de mînîncă,
Că ti-om duce 'n cămăruică
Și ti-om scoate la vărucă
Ș'om rămîńę cu mămucă!
Și popa dac-a vińi,
Popii plata om plăti,

Nu ti-a afla ńicări.
Şî popa da a 'ntreba
Măi oamiń, unde-i moarta?
Ş'a rămîńe pe-atîta!
Mămucă, dragă mămucă,
Scoală-te şî ń-om grăi,
Că mindiar ń-om despărţî!
Scoală-te şî ńe grăim,
Că mindiar ńe despărţîm!
Cîtă lume-i pingă tińe
Şî tu nu grăieşti cu ńime?
Mămucă, dragă mămucă,
Scoală-te tu şî ń-i spuńe,
Pi care crangă t-i puńe!
Nu te puńe pi de nuc,
Să nu ńe videm mai mult!
Spuńe-ńe cîn îi vińi,
O, că noi ti-om ogodi;
Spuńe-ńe cînd îi înturna,
O, că noi ti-om aştepta.
Te cunosc pe gododit,
Nu ţ-î gîndu de d'init;
Şî te cunosc pe gătat,
Nu ţ-î gîndu de 'nturnat!
Ardă-te amaru, ciumucă,
Ń-ai făcut fără mămucă!
Nu ti-ai clătit dingă pat,
Pînă nu ń-o-ai ciuntat!
Nu ti-ai clătit dingă masă,
Pînă nu ń-o-ai scos din casă!

Valea-Sacă — Titie Filip, 16.

298

LA MAMĂ

Ardă-te focu, ciumucă,
Ńicăiri nu ti-ai oprit,
Pînă la noi ai d'ińit!
Nu ti-ai putut duce 'n lume,
Ci ai d'ińit la noi anume!
Nu ti-ai putut tu ducę,
Unde nu să pot vidę,
Unde-ş tăt roagă moartę,
Tătă zîua şî noaptę?
Mămucă, dragă mămucă,
Da ię-ţ sînătate bună
Di la masă, di la casă,
Di la frunza di pe vale,
Di la omu dumńitale,
Di la vaci, di la d'iţăi,
Di la pruncii mititei!

Valea-Sacă — Aceeaşi.

299

LA PRUNC

Mîndru mamii, Ionucă,
Nu te duce de-acăsucă,
Di la scumpa ta mămucă,
Di la dragu tău tătucă!
Nu te doare irimucă,
A mă lăsa sîngurucă,
Scumpu mamii, Ionucă?
Că vińe primăvara
Să margă pruncii de aca[să]?
Ionucă, Ionucă,
Tăte florile 'nfloresc,
Numa tu te veştezăşti.
O, da cińe te-a grijî
Spuńe-mńi-i, puiu mamii?
Nu te duce de-acăsucă,
Di la scumpa ta mămucă!
Strîmtă casă ţ'ai aflat,
Fără uş, fără fereşti,
N'ai vînt să te răcoreşti!
Iońică, puiu mamii
Spuńe-ńe cînd îi vińi,
O, că noi ti-om ogodi!
Iońică, Iońică,
Că ţ'am scrie-o cărticică,

Să o dai la cialalț,
Să d'iniț batăr pi-o sărucă,
Scumpu mamii, Ionucă!

Valea-Sacă — Aceeaș

300

LA FATĂ

Mărioacă, Mărioacă,
Nu te duce di la noi,
Că popa dac'a d'iński,
Popii plata om plăti
Și popa da a 'ntreba:
« Măi oamińi, unde-i moarta? »
Ș'a rămîńę pe-atîta!
De tri zîle-i nuntă 'n casă,
Nici îi mńire, nici mńireasă,
Numa stiagu după masă.
Mńireasa-i în copîrșău,
Mńirele-i la tată-său.
Mărioacă, Mărioacă,
Scoală, męrem de mînucă,
Și ti-om duce după masă,
C'așa-i cinstea la mńireasă!
Și ń-om duce după mńire
Și l-om puńe lîngă tińe!
Mărioacă, Mărioacă,
În loc de steagurile,
Alea ți-s praporile!
Și 'n loc de cęterile,
Alea ți-s clopotile!
Mărioacă, Mărioacă,
Și colaci de nănășîie,
Musai părăstas să h'ie!
Și colacii drujbilor
În coarńile boilor!
Și ie-ț sînătate bună,
Di la crănguța cu męre,
Di la veri și dila vęre!
Supărată-i nunta ta,
Vin feciorii ńepoftiț,
Mărg acasă năcăjîț!
Și fętile ńechemate,
Mărg acasă supărate!
Cîtă lume-i pingă tińe,
Și tu nu grăiești cu ńime!
Scoală-te și scrie-o carte,
La drăguțu tău, departe!
Scoală-te și vă-ț grăi,
Că mind'ar vă-ț despărți!
Moarte, cum ti-aș cumpăra
Pe Mărie de mń-o-ai lăsa?
Mărioacă, Mărioacă,
Și-ț ię sînătate bună,
Di la stęle, di la lună,
Di la gredina cu flori,
Di la fęte și feciori!

Valea-Sacă — Aceeași.

301

LA ŃEPOT

Bată-te amaru, ciumă,
Atîta te-ai învîrtit în pat,
Pînă ce mńi l-ai ciuntat.
Amu te 'nvîrtești pi lângă masă,
Pînă l-i scoate din casă!
Cum ti-ai îndurat, ciumucă,
De duci puiu di la mămucă,
Și o laș tot sîngurucă?
Puiu mătușî, cel drag,
Că tînăr ti-ai însurat,
Nici cemători n'ai mînat!
Scoală-te, puiu mătușî,
Să mînăm cemătorii
La fęte și la feciori
Mńișălu-i, măi Ionucă,
Mńișălu-i de a ta nuntucă,
D'in oamińi ńecemaț,
Iei s'or duce supărat!
Nu ț-î mńilă, Ionucă,
A fa[ce] mińe-ta nuntucă?
Tu ti-ai culcat pe lăițucă,

Că mńirii nu să culcă,
Da să duc pin cămărucă,
Cu stiag şî cu ceteruică.
Numa mamă de n'ai h'i,
Pînă-i lumea n'ai muri,
Că nu ti-ai aşa năcăjî!

Batarci — Mărie Filimon, 58.

302

LA FICIOR

Nu ţ-î jăle, Ionucă,
A te duce de-acăsucă,
Că mă laş tu sîngurucă.
D'ină a'sară, Ionucă,
Cu soru-ta de mînucă,
Că voi fa[ce] bun de cinucă!
Nu te duce, dragu mamii,
Nu te duce ńicăiri,
Că bińe ti-oi îngrijî!
Ionuţ, puiu mamii,
Împacă-te cu ciuma
Şî ieu mă 'mpac cu popa,
Şohan nu ti-oi mai lăsa!
Rău mă doare, Ionucă,
Rău mă doare la irmucă,
Tu mń-ai fost mńie sluguţă.
Am avut zăce puiuţ
Şî opt îs di la mińe duş,
Că am avut tare mulţ,
C'am umplut şî pi la munţ,
Dac'am avut aşa mulţ!
Spuńi-i şî mămuchii męle
Să te grijască tare bińe
Pînă mń-i cema pe mińe!
Haidaţ, Ionucă dragă,
Haidaţ pi la Păştiucă,
Amu nu-i oară de-a męre,
Amu-i oară de-a d'ińire!
Roagă-te, puiu mamii,
Roagă-te şî diri mińe
Şî ieu m'oi ruga de tińe!

Batarci — Aceeaşi.

303

LA MAMĂ

Oi, mămucă şî tătucă,
Că m'aţ lăsat sîngurucă!
C'atîta mńi-s de streină
Ca on h'iruţ de negină
Într'on mńijloc de ţarînă!
Roagă-te, mămucă dragă,
Roagă-te şî diri mińe,
Să mă duc şî iei cu tińe,
Să nu triacă nici tri zîle!
Scoală-te, dragă, 'ntr'on cot
Şî te uită la norod,
Că ţ-o d'init în prohod!

Comlăuşa — Mărie Tuşări, 34.

CÂNTECE DE LEAGĂN

304

Păsăruică cu doi pui,
Adă-i somnu pruncului!
Păsăruică mititę,
Mută-ţ cuibu de acolę,
C'a d'ińi badea cu plugu
Şî ţî-l-a tăię de-a lungu!

Bocicău — Mărie Buta, 18.

305

Tu, puiuţu cucului,
Adă somnu pruncului!
Tu, puiuţu pupezî,
Adă somnu Anuţî!
Liu, liu, liu, puiuţ de rață,
Ieu te leagîn, tu te-aşază;
Liu, liu, liu, puiuţ de gruă,

Ieu te leagîn, tu te-abuă;
Tăte păsările dorm,
Numa tu a mamii n'ai somn.

Bocicău — Anuță Mălancă, 53.

306

Liu, liu, liu, puiu mamii,
Adă somnu pruncului,
Di la mńei, di la d'iți,
Di la puiuț mititei!
Liu, liu, liu și te culcă
Pînă mîńi în zîulică.
Ieu te leagîn mititel
Și te scoală mărișor!

Bocicău — Floare Stanciu, 63.

307

Doi, doi și iară doi,
Adă somnu pruncului,
Din cornu berbecelui,
Di la mńei, di la d'iți,
Di la pruncuț mititei!
Liu, liu, liu, puiuț de pęște,
Ieu te leagîn și tu-i cręște;
Liu, liu, liu, puiuț de gruă,
Ieu te leagîn, tu te-abuă,
Pînă mâńi ce s'a fa[ce] zîuă!
Liu, liu, liu, puiu mamii,
Ieu te leagîn tu-i durmi;
Ieu te leagîn mititel
Și te scoală măricel!

Bocicău — Anuță Glodan, 27.

308

Tu, puiuțu cucului,
Adă somnu pruncului
Di pe cranca nucului!
Di la mńei, di la d'iți,
Di la scroafe cu purcei.
Că somnu de l-i aduce,
Ieu ti-oi scălda 'n lapte dulce!

Gherța-Mare — Anuță Coțan, 62.

309

A, a, a, puiuț de șoim,
Ieu te leagîn, tu n'ai somn!
A, a, a, puiuț de pęște,
Ieu te leagîn doar' îi cręște!
A, a, a, puiuț de cuc,
Ieu te leagîn și mă duc.
Dui, dui, dui, mînca-ti-aș pui,
Rabdă gură, dacă nu-i!
Culcă-te, puiu mamii,
Tată-to nu-i ńicăiri!
Dui, dui, dui, puiu cucului,
Adă-i somnu pruncului
Di pe frunza nucului.
Liu, liu, liu, puiu mamii,
Ieu te leagîn, tu-i durmi
Pînă mîń nu t-i stîrńi!

Gherța-Mare — Aceeași.

310

Culcă-te, puiu mamii,
Culcă-te mititeluc,
Te scoală mărișoruc,
Să-m h'i mńie agiutoruc!
Culcă-te, puiu mamii,
Că mama ti-a legîna
Și ti-a cręște mărișor
Și mămuca ti-a 'nsura
Și oi duce pe mîndra,
Duce-oi ș'a h'i a ta.

Batarci — Mărie Rus, 58.

311

Tu, tu, tu, pasăre rę,
Mută-ț cuibu de acolę
C'a viṅi tată-to bat
Și ț-î afla cuibu spart!
Liu, liu, liu, puiuț de cîṅe,
De cîn te leagîn pe tiṅe,
Mult lucruț de a mṅeu rămîṅe!
Liu, liu, liu, puiuț de cîṅe,
Ieu te leagîn și nu-i biṅe;
Liu, liu, liu, pui de cățăl,
Ieu te leagîn mînînțăl.

Comlăușa — Mărie Tușări, 33.

JOCURI DE COPII

312

DE-A ASCUNSU

Copiii să ascund. Unu mṅije, adecă tupę și acela zîce:

Mṅij, mṅij, codobici,
Mămărigă gata,
Strachina 'nvărgata,
Unu, doi,
Sunteț gata?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Apăi acel care a mṅijît, îi coată pe ceialalț, după ce unu din ii o răspuns: « gata! ».

Gherța-Mare — Marta Talpoș, 10.

313

PURICELE

Aruncăm mingea pe casă și numărăm așę:

docale,
zăce,
doauăzăci,
trizăci,
patruzăci,
cincizăci;
șăsăzăci,
șăptezăci;
optzăci,
noauăzăci,
o sută!

Tot așa numărăm din zăce în zăce pînă la o mṅie, apăi începem iară și tot ṅe giucăm pînă numărăm tri mṅi. Ciṅe o terminat mai întîi de numărat tri mṅi, iesă din gioc și îi zîcem « purice ».

Gherța-Mare — Aceeași.

314

DE-A TUPU

Stăm mai mulţ copt'i roată, în cerc, ţińem mînile împreunate la olaltă. Unu împărţę « tupu ». Tupu puńem on băţ ori on pai. Unu dintre noi îi « orbuţu ». Iel închide ochii cîn să împarte tupu. Cińe împarte zîce: « Unde-i tupu ? ». Copiii rîd şî zîc fiecare: « Aici-i tupu » ! Orbuţu deşchide ochii şî dacă ghicę[şte] unde-i tupu, împărţę[şte] iel; dacă nu ghicę[şte], nu împărţę[şte] şi rămîne orbuţ mai departe. Cîn ghicę[şte], vińe orbuţ acela la care o aflat tupu.

Gherţa-Mare — Aceeaşi.

315

MŃ-AM PT'ERDUT O NĂFRĂMUŢĂ

Mń-am pt'erdut o năfrămuţă,
Cińe mń-o aflat-o ?
Ieu mă rog să mńi o dăię
Să-l sărut odată.
Mîndre sînteţ voi, fetiţe,
Mîndră-i faţa voastră,
Tocmai ca ş'o barońiţă,
Din grădina noastră.

Apăi on băięţ ori o fată coată năfrămuţa care-i ascunsă la cińeva. Dacă nu o găseşte de tri ori, apăi dacă-i fată o mărită, dacă-i ficior îl însoară cu on băţ, care are nume de băięţ ori de fată. Cel ce n'o găsît, alege băţu la care-i dăm on nume, apoi rîdem tăţ !

Gherţa-Mare — Aurel Lupan, 14.

316

CU NĂFRĂMUŢA

Să gioacă fętile şî copt'ii cu mińile la spate, în cerc. O fată ori on băięţ męre cu năfrămuţa pe lîngă cerc şî loveşte pe unu care fuge după iel să-l prindă. Cîn îl prinde, îi dă lui năfrămuţa şî merge acela mai departe, puńe la cin vręţ iel — ş'apăi iar tăt aşa.

Gherţa-Mare — Acelaşi.

317

CU MINGEA PE CASĂ

Sîntem mai mulţ la olaltă. Aruncăm mingea pe casă şî strîgăm pe unu care trebe s'o prindă. Dacă o prinde, o aruncă iară pe casă şî strîgă pe altu. Dacă nu o poate prinde, o rădică de gios şî trebe să lovească on băieţ. Da băieţî fug. Dacă de şăsă ori n'o prind şî nici nu lovę[şte] pe on băieţ cu ię, îl puńem să stęie la părete şî unu dă cu mingea în iel, aşę, mai de departe. Dacă l-o lovit, ięsă din gioc, dacă nu l-o ńimerit, i să socotę[şte] la cel ce n'o ńimerit.

Gherţa-Mare — Acelaşi.

318

LA LUNĂ NOUĂ

Lună noauă,
Lună noauă,
Taie pîńa 'n doauă
Şî ńe dă şî noauă:
Mńie giumătate,
Ţîie giumătate,
La vară bucate,
La tăţ sînătate!

Gherţa-Mică — Mărică Coţan, 70.

319

LA MELC

Melc, melc,
Codobelc,
Scoate coarńe boieręle
Şî te du la Dunăręle
Şî bę apă tulburę!
Şî te du la baltă
Şî bę apă caldă
Şî mînîncă leoştian
Şî te fă ca on broştian!

Gherţa-Mică — Aceeaşi.

321

HOROMAN SAU BUTURELE

Să gioacă numa în cęle tri zîle de Paşti, de fetile di la şăse pînă la şęptesprę'ce ań. Fętile să țîn de mînă şî mărg în giuru besericii şî fac horoman sau buturęle. Doauă țîn mîńile în sus, [restul să țin de mînă, trec pe sub iele. Apoi rămîn cęle din urmă şi trec celelalte]. Toate cîntă tare, aşę:

But, but, buturęle,
But, but, buturęle,
But, but, buturęle,
Tri ouță 'mpt'istrițęle
Cură-s burduhoş (coconaşi) la ięle!
Las să stęie,
Că-s a męle!

Cîn zîc «coconaş», atunci nu le fac ficiorii ńimic; cîn zîc «burduhoş», fug ficiorii după ięle cu urzîci şî le urzîcă.

Valea-Sacă — Andrei Filip, 49.

322

DE-A PT'ICĂ 'N DOI

Îl gioacă fętile cu băięțî. Să pun cîte două fęte în şîr. Un băięt stă în fața lor şî îi zîc: «ciurdari». Iel strîgă: «pt'ică 'n doi!». Atunci fętile, celi două părechi din urmă, fug. Ciurdariu prinde pe una din ięle şî cu aceia face părechea din frunte şi cel ńeprins rămîne «ciurdari». Şî tăt aşa mai departe.

Valea-Sacă — Gheorghe Doroş, 14.

323

DE-A CĂȚĂII POPT'I

Doi băięț îş pun mîńile în formă de scaun şî unu să aşază pe ięle. Acela-i «cățălu popt'i». Acei ce-l duc zîce că-s tălhari şi vreu a fura curechiu di la popa, că nu-s cățăii aca[să]. Cân îl duc, cățălu îi cu ochii înciși. Pun gios cățălu şî crez că iel doarme.

Îl atingi c'on pai şî zîci: «Męrem la popa a fura curechi, că nu-s cățăii acasă!».

Cîn atingi cu paiu, iel să scoală şî bate ca cățălu şî fuge bătîn[d] după noi. Cățăii pot h'i mai mulț şî fug pînă prind pe cei doi sau patru tălhari. După ce i-o prins, zîc că-i mînîncă şî să fac alț tălhari şi alț cățăi.

Valea-Sacă — Vasile Tot, 14.

DESCÂNTECE

324

DE ZGAIBĂ

Zgaibă de nouă fęliuri,
Zgaibă de nouă ńamuri,
Așa să nu-ț prinz rădăcină,
Cum nu-ș prinde focu'n vatră,
Mîncarea 'n blid,
Sarea 'n solńiță!
Așa să rămîie Ion,
De curat,
Lumńinat,
Ca argintu strecurat,
Ca 'n cę zî,
Ce o născut,
Ca maică-sa cîn l-o făcut!
Ieu o 'nsorăcesc,
Cu a lu Dumńezău
Doisprăzăce apostoli.
(Să zîce de nouă ori, să descîntă pe mńere ori untură și ungi cu acęia).

Tarna-Mare — Ilușcă Molnar, 53.

325

DE ZGAIBĂ

Să luă fata albă Mărie,
Nici-s fată pe roșu,
Nici-s fată pe ńegru
Nici-s fată pe alb,
Nici-s fată pe galbîn,
Nici-s buba cę ce coace,
Nici-s buba cę ce sparge!
Acolo nu te fa[ce],
Nu te isca,
Ci te du,
Unde cocoș ńegru nu cîntă,
Vacă ńagră nu mugę[ște],
Bou ńegru nu stăhuię[ște],
Unde-s ciutile grasă;
Mînîncă pt'ită ńecenușoasă
Și bęu apă ńetulburoasă!
(Să descîntă de noauă ori în apă cu on paiu, ori cu on ac).

Gherța-Mare — Irincă Indricuț, 46.

326

DE ZGAIBĂ

Tu iești floare pe floare,
Ieu nu-s floare pe floare
Și cę ce moare;
Ieu-s zgaiba cę ce doare.
Și te du la o fată de pădure,
Care aduce apă tulburoasă
Și bę apă limpegioară.
Așa să h'ie liacu,
Cît de iute am gătat!
(Să descîntă de noauă ori, cu floare galbînă pe mńere de stup, apăi să unge unde-i buba).

Bocicău — Mărie Hanoș, 55.

327

DE ZGAIBĂ

Bubă dulce ca mńerea,
Acră ca h'ęrea,
Acoalea nu rușî,
Nu bugezî,
Vîrvu nu-ț întinde,
Rădăcină nu o prinde,
Carńę nu o vătăma,
Ciontu nu-l strîca!
Că ieu te sorocesc,

Cu sorocu mńeu
Și cu-a bunului Dumńezău!
Îl rog pe părintele ceresc,
Ca să-i dęie așăzămînt,
Să așęză giunghiurile,
Fulgerăturile,
Smîcoliturile,
Din capu lui Ion,
Așa cum o așăzat,
Amu ia, sara,
Sfîntu soare
În brațăle maicii sale!

Valea-Sacă — Irincă Chitaș, 68.

328

DE ZGAIBĂ

Bubă albă pe albă,
Bubă roșie pe roșie,
Bubă vînătă pe vînătă,
Bubă de noauă fęliuri,
Bubă de noauă ńamuri!
Nu giunghię,
Nu durę,
Nu te fă,
Nu te 'mbuiba!
La Ion n'ai casă,
Nici masă!
Ci te du,
Unde taor ńegru nu stăhuię,
Mîță ńagră nu mńaună,
Cocoș ńegru nu cîntă!
Pe sănceaua cuțîtului
Ti-oi lua,
Și 'n mare
Ti-oi arunca!
Acolo să pt'ei,
Să răspt'ei,
Ca roaua de soare,
Ca stopt'itu su pt'icioare!
Ion să rămîie curat,
Lumńinat,
Ca Dumńezău să-i dęie liac!
Dintr'ala cias
Să rămîie sînătos!
(Să descîntă cu cuțîtu pe unsoare, în pahar, de noauă ori).

Valea-Sacă — Parască Lenghel, 65.

329

DE ZGAIBĂ

Unde meri tu, fată mare,
Sufulcată,
Pe ńegură ńegurată,
Pe ńegură 'ndemnată?
Buba zgaibd'i,
Floarea ciumii,
Pe pt'icior la Măria pusu-te-ai.
Acolo nu te puńe,
Pe tińe de acolu
Lua-ti-oi,
Pe tińe de acolo
Culę[ge]ti-oi,
În coajă de nucă
Puńe-ti-oi,
În mare,
Arunca-ti-oi!
Acolo să pt'ei,
Să răspt'ei,
Cum pt'ere roaua de soare
Și stopt'itu su pt'icioare!

Batarci — Mărie Filimon, 58.

330

DE GRUMĂD'ĘR

Grumăd'ęr de noauă fęliuri,
Grumăd'ęr de noauă zîle,
Grumăd'ęr de opt zîle,
. . . . . .

Grumăd'ęr de o zî
Grumăd'ęr nici de o zî!
Aşa să te uşti,
Cum să uscă pt'atra!

Tarna-Mare — Gheorghe Buhai, 46.

331

DE GRUMĂD'ĘR

Grumăd'ęr cît o lună,
Grumăd'ęr cît o nucă,
Grumăd'ęr cît o alună,
Grumăd'ęr cît on grăunţ de mac!
Sai în foc,
Să nu h'i nici liac!
Ieu pe tine culę[ge]ti-oi,
În coajă de nucă pune-ti-oi,
În mare arunca-ti-oi!
Acolo să pt'ei,
Să răspt'ei,
Cum pt'ere roaua de soare
Şî stopt'itu su pt'icioare!
Atunci să prinz acolo rădăcină,
Cum îi amu sară!
Une te agiunge sfinţîtu,
Să nu te agiungă răsăritu.
(Să descîntă de noauă ori pe apă cu on pai din mătură).

Batarci — Mărie Filimon, 58.

332

DE MĂRIN

Mărin de noauă zîle,
Mărin de opt zîle,
. . . . . .
Mărin de o zî,
Să n'ai putęre să faci,
Cum nu-i amu sară!
(Îl zîci de noauă ori, cu o pt'etruţă ce să 'nvîrte după mînă în giuru ţîţî).

Bocicău — Iluşcă Doroş, 80.

333

DE MĂRIN

Mărin de tri zîle,
Mărin de doauă zîle,
Mărin de nici o zî!
Fă-te, mărin, ca o linte,
Fă-te, mărin, ca on dinte,
Fă-te, mărin, ca on mac,
Fă-te, mărin, nici-on liac!
Să h'i tu aşa,
Cum îi amu sara!

Tarna-Mare — Gheorghe Buhai, 46.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

334

DE MĂRIN

Hăi, mărin de noauă zîle,
Mărin de opt zîle,
. . . . . .
Mărin de o zî,
Mărin de nici o zî.
Mărinu-i cîcat,
Mărinu-i pt'işat,
Mărinu-i spurcat,
Mărinu-i cît o linte!
De acoalea să te răşt'ii,
Cum să răşt'iră tîrgu di la şătre!
Acoalea nu strîca,
Nu vătăma,
Ugeru vacii nu-l vătăma,
Ţîţăle nu le strîca,
Carna nu i-o mînca!
Maica Preacurată să 'nvălę

În sînu iei.
Cu numile Maicii ńe rugăm,
Ca să-i aşęze 'nfocăciuńa
Şî roşaţa şî verinu!

Valea-Sacă — Irincă Chitaş, 68.

335

DE ADUS LAPTILE LA VACI

Ńę Suraie, ńę Mîndraie,
Tăt în coadă-ş bucinaie,
Ş'alor męle, ş'alor tale!
Ţîţăle ca bucinu,
Ugeru ca d'id'eru!
S'o luat
Pe cale,
Pe cărare,
Tot mugind,
Şî răgind:
— Tu, Suraie,
Ce mugeşti, ce răgieşti?
— Cum n'aş mugi,
Cum n'aş răgi,
Că bunu mńi l-o luat,
Mńi l-o mîncat,
Urmele mńi li-o călcat!
— Nu mugi;
Nu răgi,
Că Maica Sfîntă,
Din poarta ceriului
Ş'a fa[ce] scară de ciară
Şî la tińe coborî-s'a!
Ţîţăle unge-ţî-le-a,
Bunu ńepusti-ţî-l-a,
Şî tu hodină-i avę!
Tu t-i alina,
Şî t-i aşăza!

(Să descîntă cu urzîcă în apă, de noauă ori. Iei din coada ei păr şî o afumńi).

Gherţa-Mare — Măricică Coţan, 70.

336

DE ADUS LAPTILE

Mărie dimińaţa s'o sculat,
Pe obraz s'o spălat,
Şuştaru 'n mînă o luat
La Suraia o alergat.
Bińe o muls-o,
Bińe o uns-o,
În cîmpu satului ţîpatu-o,
Bińe hrăńitu-s'o.
Cîn iera colo 'n desară,
Suraia 'napoi înturnară.
Înainte îi ieşę,
Strîgoi şî moroi.
Peste ię uitatu-s'o,
Laptile luatu-i-o.
Suraia o prins a răgi
Ş'a mugi.
Maica Sfîntă o cuvîntat:
— Ce răgeşti,
Ce mugeşti?
— Cum n'oi răgi,
Cum n'oi mugi?
Doamna noastră,
Dimińaţa s'o sculat,
Pe obraz ię s'o spălat,
Şuştaru 'n mînă o luat,
Bińe mulsu-m'o,
Bińe unsu-m'o,
În ciurda satului ţîpatu-m'o,
În cîmpu Ierusalimului aşăzatu-m'o.
Cîn iera colo 'n desară,
Ieu înapoi înturnară.
Înainte îm ieşę
Strîgoi şî moroi.
Peste mińe uitatu-s'o,
Laptile luatu-mń-o,
Puterea săcatu-mń-o,
Bună de ńimńica lăsatu-m'o.
Maica Sfîntă o cuvîntat:
— Nu răgi,

Nu mugi,
Că ieu pe scară de ciară
M'oi coborî,
Cuțîtu 'n buzunari am să bag,
Pe vacă crepa-om,
De-a h'i dus laptile 'n sat,
Să vină pin gard!
De-a h'i dus în veciń,
Să vină pin spt'iń!
De-a h'i dus întîia casă,
De-a h'i dus a doua casă,
(Tot așa zîci pînă la a noua casă)
De-a h'i dus întîia hotar!
(Tot așa zîci pînă la a noua hotar).
(Să descîntă pe sare și tărîță, marț, joi ori vińeri sara, că atunci îmblă strîgoile. Dimińața, pînă nu răsare soarile, dai la vacă să mănînce tărîțăle).

Tarna-Mare — Gheorghe Buhai, 46.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

337

DE ADUS LAPTILE

Hop, roută-roauă,
Crapă-mńi-te 'n doauă
Și adă ceștia vacă
Mană noauă!
Curată,
Lumńinată,
Ca de Dumńezău lăsată!
În care cias o născut,
Nici on bai n'o avut.
Liacu lu Dumńezău,
Ș'a Sfintii Maria!

Gherța-Mică — Anuță Ignat, 61.

338

DE DESFĂCUT

(Cei di la omu care-i betiag să-ț aducă cămęșa și îț iei on prańic, iei on scaon, îl întorci cu pt'icioarile în sus. Intorci cămęșa pe dos, o sucești, aduci săceră, coasă, perie, foarfici, cuțît, fus, sfrędel. Le pui lîngă iel):
Hăptie, ciuisă-buisă,
Cu buzăle 'ntoarsă,
Cu coarńile roasă!
Sîngile mńeu
Nu mńi l-ați bę,
Carńa mę
Nu o-ați mînca!
Și vă duceț
În codri pustii,
Uńe ńimeń nu locuię[ște],
Cocoș ńegru nu cîntă,
Vacă nagră nu răgę,
Scroafă ńagră nu grohotę[ște]!
De-s făcuturi de bărbat,
Bage-i-să su comănac!
De-s făcuturi de fecior,
Bage-i-să su pt'icior!
De-s făcuturi de fată,
Bage-i-să su pletiancă!
(Cînd zîci vorbile aięstia, tot bați cu prańicu în cămęșă și o întorci și pe față și pe dos):
Cu săcera săcera-ti-oi,
Cu coasa cosî-ti-oi,
Cu sfrederu sfrederi-ti-oi,
Cu cuțîtu tăię-ti-oi,
Cu foarficile tăię-ti-oi!
(Iei cămęșa ș'o bagi în cuptiori. Prańicu îl pui pe ię. Stă așa noauă zîle și cel la care i-o descîntat stă cu haińile întoarsă pe dos. La noauă zîle îi dăm cămęșa pe care am descîntat. Noaptia îș puńe su cap noauă grăunță de ovăs și noauă de orz. Atunci d'isază pe omu care i-o făcut. Dacă putem, îi aducem din casa aceia o bucată de pîńe să o mînînce. În zîua acęia să nu dăie la ńime

nimnic din casă. Că poate vini ciar acela ce i-o făcut să-i ciară, că pi iel îl doare !).

Tarna-Mare — Gheorghe Buhai, 46.

339

DE DESFĂCUT

Hăi, ciuisă-buisă,
Din pădure-adusă,
Cu coarnile 'ntoarsă,
Cu buzăle roasă !
Tu ieşti fată făcătoare,
Io-s mai mare 'ntorcătoare !
Io pe voi întorcu-vă.
Suliţă, druliţă,
Iţ-te pe uliţă,
Ţîne-te cu sacu,
Ţîne-te cu săcera,
Ţîne-te cu coasa,
Ţîne-te cu fusu,
Ţîne-te cum t-i putţ !
Luaţî-vă, luaţî-vă,
Din cioantile lui
Şî vă duceţ
Pi la vîrvu copacilor,
Unde cocoş negru nu cîntă,
Vacă nagră nu răgţ !
(Să descîntă pe apă cu on cui de h'er şî cu noauă fusă şî perie şî pranic. De noauă ori !).

Gherţa-Mare — Măricăă Coţan, 70.

340

DE DESFĂCUT

Hai, tţ, ciuisă-buisă,
Din pădure-adusă,
Cu coarnile 'ntoarsă,
Cu limba flocoasă,
Cu buzăle roasă !
Fată bogată,
Gura 'n ceafă,
Ceafa 'n gură !
Hei, tţ, şî te hănţ[şte],
Di pe casa omului
Şî di pe trupu lui !
Că n'are di une-ţ da
Cămţşă din cămţşa lui,
Hodină din hodina lui,
Mîncare din mîncarea lui !
Să lua[ră] noauă fraţ,
Din noauă sate,
Cu noauă cai,
Negri pe negri;
Cu noauă iţpe,
Nţgre pe nţgre;
Cu noauă sape-ascuţîte,
Cu noauă săcuri oţălite !
Maica sfîntă le iţsă 'nainte:
— Une mereţ voi,
Noauă fraţ,
Din noauă sate,
Cu noauă sape ascuţîte,
Cu noauă săcuri oţălite ?
— Noi, Maică-Sfîntă,
Drept ţ'om spune:
Că noi mţrem
La pădurea Sfintii Duminici;
Cu sapile om săpa,
Cu săcurile om prăda !
Maica Sfîntă tăt zicţ:
— Ho, ieu vă sorocesc,
Cu sorocu mneu
Şî cu alu Dumnezău,
Lăsaţ pădurea să crească
Şî să 'nfrunzască,
Oamini să hodinască
Şî lui Dumnezău să mulţămască !
Da vă duceţ la aiesta (Ion),
Că i-o căzut durţre,
Pin t'ept, pin spt'inare,
Pin cap şî pt'icioare !

Cu sapile i-o săpaţ,
Cu săcurile o prădaţ!
Şî o trageţ durerea din iel
Şî o puńeţ pe on talgier!
Ş'o duceţ într'o mreană de apă,
C'acolo ieşte-o harpă
Şî şăde cuc, ca pruncii,
Şî rumăgă durerea, ca giuncii!
Ş'aiesta (Ion),
Din ciasu de amu,
Din sfînta zî de az,
Să rămîie curat,
Lumńinat,
Ca argintu strecurat
Şî ca grîu vînturat!
Şî ca Dumńezău di la ceri,
Ce l-o lăsat
Şî popa cîn l-o botezat!
În care cias o născut,
Nici on bai n'o avut!

Gherţa-Mică — Anuţă Ignat, 61.

341

DE ZIERME

Atîta să h'ie muşcătura,
Ca urzîcătura!
Solńiţa cu sare,
Blidu cu mîncare!
(Să descîntă cu urzîca în apă, de noauă ori).

Tarna-Mare — Anuţă Suciu, 68.

342

DE GÎNDAC

Dobd'itoaca aiasta,
Să luă pe cale,
Pe cărare,
Pînă 'n mńez de mńază cale.
Şî păscîn
Frunză ciocotin,
Păscîn iarbă;
Şărpile s'o scăpat,
Ş'o pt'işcat.
Şărpe roşu,
Şărpe ńegru,
Şărpe morosîn,
De ui, paiu.
Şărpe, de nouă feliuri,
Şărpe, de nouăzăci şi nouă de feliuri,
Atunci să să puiască,
În dobd'itoaca asta,
Cîn s'a pui['n]
Mńijlocu mării,
'N solńiţa cu sare,
'N blidu cu mîncare,
'N căciulia aiului,
'N văpaia focului,
Şî 'n ploscońiţa cînept'i,
Şî 'n vîrvu acului!

Gherţa-Mare — Iacob Zgărduş, 70.

343

DE GÎNDAC

Să luară dobd'itoaca,
Pe cale,
Pe cărare,
Iarbă verde păscîn
Apă răce bîn.
Să 'ntîlńi cu jarapăru.
Jarapăru să scapă
Ş'o pt'işcă.
De-o pt'işcat jarapăr roşu,
De-o pt'işcat jarapăr morosîu,
De-o pt'işcat jarapăr tărcat,
De-o pt'işcat jarapăr galbîn,
De-o pt'işcat jarapăr de noauăzăci şî noauă de feliuri:

Atunci să între verinu jarapărului
În sîngile dobd'itoacii,
Cîn ș'a fa[ce] jarapăru sălășîme
În stratu cu aiu,
În corciu cu leoștianu,
În solńița cu sare,
În oala cu mîncare,
În vîrvu cuțîtului,
În vîrvu acului,
Și 'n stîlpu ceriului!
(Să descîntă de noauă ori, în apă, cu on h'ir de iarbă, ori cu urzîcă, ori cu on căță̂l de aiu).

Gherța-Mare — Irincă Indricuț, 46.

344

DE SĂGETAT

Să luară noauă moroi
Din noauă casă,
Și tri strîgoi,
Din tri casă.
Pin țîntirimu besericii întrară,
Pe-altaru besericii ieșîră,
Ńime 'n lume
Nu le văzură,
Ńime 'n lume
Nu le auzîră,
Pînă Maica Sfîntă
În poarta ceriului,
Departe li-o auzît,
De asupra li-o 'ntrebat:
— Une męreț voi,
Noauă moroi,
Din noauă casă,
Și tri strîgoi,
Din tri casă?
— Noi ń-am îndemnat
La Măria,
Că am auzît, asară,
Făcîndu-ș mare bd'iscote,
Mari țîpote.
Merem să-i sugem sîngile,
Să-i mîncăm irma
Să-i ciuntăm d'iața!
— Męreț voi,
Cu sorocu mńeu,
Și cu alu Dumńezău
Și cu doisprăzăce apostoli,
În pt'etrile săci
Și 'n bolovań,
Unde cocoș ńegru nu cîntă,
Vacă ńagră nu răgę!
Așa să rămîie Mărie,
De lumńinată,
Și de curată,
Ca argintu strecurat,
Ca și maică-sa,
Cîn o fătat!
(Să descîntă de noauă ori, pe apă sfințîtă, bę și să udă cu apă și-i tręce]).

Tarna-Mare — Ileana Buta, 17.

345

DE SĂGETAT

S'o luat tri moroi
Din tri sate,
Cu puștile pușcîn,
Cu săbd'ile-aruncîn:
— Męrem la Ion,
Că l-am auzît asară,
Prînzîn, hohotin,
Mare voaie făcîn;
Sîngile să i-l bem,
La pămînt să-l lăsăm!
— Ieu vă sorocesc,
Cu sorocu mńeu
Și cu alu Dumńezău,
Să rămîie curat,
Lumńinat,

Ca argintu strecurat!
Ieu oi cură
Ș'oi lua
Noauă șterguri,
Din nouă tonuri.
Noauă mături,
Din noauă curț!
Oi mătura,
Din pt'ęle,
D'i pi su pt'ęle,
D'in creștere pînă 'n talpe.
Să rămîie curat,
Și lumńinat,
Ca argintu strecurat,
Ca și maică-sa ce l-o dat!
În coajă de nucă puńe-oi
În mare arunca-oi!
Să pt'ęie,
Să răspt'ęie,
Cum pt'ęre roaua de soare,
Și stopt'itu su pt'icioare!
(Să descîntă cu on pai de mătură,
de noauă ori, în apă ori în untură).

Gherța-Mare — Iacob Zgărduș, 70.

346

DE SĂGETAT

S'o 'ndemnat
Tri moroi,
Tri strîgoi;
Îmblînd,
Mugind,
Și Maica Sfîntă Preacurată
Li-o auzît
Și li-o văzut
Și cu ięle o grăit:
— Une męreț
Voi moroi,
Voi strîgoi,
Duh curat,
Duh ńecurat?
— Męrem mugind,
La suflet, la Mărie!
— Voi męreț la Mărie,
S'o strîcaț,
S'o vătămaț!
Da ieu vă 'ndepărt
De cătă Mărie,
În codrii pustii,
Acolo-i locu vost!
Acolo aveț on grajd,
Cărnos
Și sîngios;
Sîngile i-l beț,
Carńa i-o mîncaț!
Mărie să rămîie curată,
Și 'n patu iei alintată!
Că Maica Sfîntă Preacurată,
Cu mîna iei cę dreaptă,
O scutę[ște],
Și 'n brațu iei,
O sprijońę[ște],
Cu poala iei
O 'nvălę[ște],
De aiesta prilej
O scutę[ște].
Să ńe rugăm Tatălui ceresc,
Să ńe asculte rugăciunea:
Să-i trimată liac,
De cumva are vac!
Ţ̦îsfai, ţ̦îsfai,
Să le triacă la duhuri ńecurate,
Pin mai,
Ca cuţ̦îtu pin mălai,
Ca pintr'un cățăl de ai!
Pt'ară-vă putęrea,
Săce-vă vedęrea!
În oasăle Măriei n'aveț loc,
Că Maica Sfîntă Preacurată,
O 'nvălę[ște] 'n brațăle ei!

Valea-Sacă — Irincă Chitaș, 68.

347

DE MĂTRICE

Tu, mătrice mătricuță,
Nu rîdica fata,
Nu 'mproșca ca iapa,
Nu grohoti ca porcu,
Nu strînge ca clęștile,
Nu te 'ntinde ca ziermile,
Nu gîzăi ca gîsca!
În coajă de nucă
Ti-oi înfășa,
În mare
Ti-oi arunca.
Acolo să pt'ei,
Să răspt'ei,
Cum pt'ere roaua de soare
Șî stopt'itu su pt'icioare!

(Să descîntă de noauă ori, pe unsoare și să unge).

Bocicău — Ilușcă Doroș, 80.

348

DE MĂTRICE

Mătrice mătricoasă,
Mestecată cu cę frumoasă!
Cu pt'ępt'ińile ti-oi pt'eptîna,
Cu mătura ti-oi mătura,
În mătura mătura-ti-oi,
Din tăt trupu lua-ti-oi,
În coajă de nucă ńagră
Înfăca-ti-oi,
Pe car arunca-ti-oi,
În tîrgu Bistrița
Arunca-ti-oi.
Așa să să rășt'ire durerile
Di pe Ion,
Cum să rășt'iră tîrgurile,
'N tăte laturile.
Liacu lu Dumńezău,
Ș'a Sfintii Sfînta Maria,
Țîie liac să-ț h'ie!
D'in ciasu de amu, ia,
D'in sfînta zî de astăz.
Pe tińe, omule,
Să nu rămîie duręre,
Cît on grăunț de mac,
În patru crăpat.
Piste on cias,
Să nu h'ie nici liac,
Ci să rămîi curat.

[Sfîrșitul ca la ultimele opt versuri dela text 341].

Gherța-Mică — Anuță Ignat, 61.

349

DE MĂTRICE

Ieș, mătrice mătricată,
Ieș, mătrice bursucată,
Ieș mătrice de noauă fęliuri.
Nu giund'ę,
Nu durę,
Nu te fa[ce],
Nu te 'mbuiba,
La Ion nu te acolisî:
Că la iel n'ai casă,
Nici masă,
Șî hęt ti-oi arunca!
Așa să h'ie liacu,
Cum ieu am gătat!

(Să descîntă cu pt'ept'ińe șî cu on pai de mătură, de noauă ori).

Bocicău — Maria Vrajă, 60.

350

DE MĂTRICE

Tu, mătrice mătricată,
Tu cățę turbată,
Nu te 'ntinde ca gîndacu,
Nu rînceza ca calu!
Alegu-te,
Culegu-te,
Din brață,

Din mață,
Din unghii,
De su unghii,
Din tălpt'ile pt'icioarilor,
Din crerii capului,
Din fețile obrazului,
Din tăt trupu aiestui om!
Cu foarficile tăię-ti-oi;
Nici strop de pocăială!
Ci te du 'n țara cu purcei.
Nu 'mbla ca furnicile,
Nu pt'irui ca cloștile!
Ależ[ge]-ti-oi,
Culę[ge]-ti-oi,
Cu sfrędelu sfrederi-ti-oi,
Cu pt'ept'inile pt'eptina-ti-oi,
Cu mătura mătura-ti-oi,
Cu acu străpunge-ti-oi!
De amu 'nainte,
Ca Dumnezău să-i dęie liac,
Dint'ala cias,
Să h'ie sînătos!
(De noauă ori, pe fotogin).

Valea-Sacă — Parască Lenghel, 65.

351

DE ALBAȚĂ

Albață spurcată,
Cu curu cîcată,
Cu puța pt'ișată,
Cu unghiile dîrăiată,
Mă-ta, cîn ti-o fătat,
N'ai fost așa!
Să h'i iară așa,
Ca cîn ti-o fătat mă-ta.
Așa să h'ie liacu,
Cum ieu am gătat!
(Să descîntă pe ochi, de noauă ori, la om, ori la iosag. Întorci, cîn descînț, cu o boticuță împrejuriu ochiului îndărăpt).

Bocicău — Maria Vrajă, 60.

352

DE ALBAȚĂ

Albață de noauă zîle,
Albață de opt zîle,
(Să zîce tăt așa pînă la « o zî »).
Albață de nici o zî!
Așa să nu h'i tu acoalea,
Cum îi amu diminață!
Să rămîi 'ndărăptoare,
Ca roaua de soare,
Ca stopt'itu su pt'icioare!
Să rămîi,
Curată,
Luminată,
Ca Dumnezău să-ț dęie liac.
Dint'aiesta cias,
Să h'i mai sînătoasă!
(Să zîce de noauă ori, pe ochi, cu on pai din mătură).

Valea-Sacă — Parască Lenghel, 65.

353

DE DEOCHI [1])

Să ię omu
Pe cale, pe cărare,
Și să 'ntîlnęște
C'on om bătrîn (tînăr)

[1]) Simptomele acestei boli sunt, după concepția Ugocenilor, următoarele: « Omu deochęt să bieteję[ște] și poate și pt'eri mintenaș, dacă nu-i descînț, și înfocat, varsă, îi tulburat la cap. Porcu ori d'ițălu să 'mburdă. Ala om deoache, rău, care cîn o fost prunc l-o înțărcat și la două-trei zîle iară îl întoarnă. Care să uită încruciș, încă deoache » (Bocicău — Iluşcă Doroş, 80).

Omu de l-o diochęt:
Cu ochii ńegri,
Cu ochii căprii,
Cu ochii de noauă ńamuri,
De noauă fęliuri.
De s'o 'ntîlńit cu fată,
Curată,
Lumńinată,
Pe om de l-o diochęt:
Ochi mńerii,
Ochi căprii,
Ochi de noauă fęliuri,
Ochi de noauă ńamuri!
Pe om de l-o diochęt,
Crępe-i ţîţăle,
Pt'ice-i cosîţăle!
Şî la om să i să năpoaste,
Ochii la cotare,
Pt'icioarile la 'mblare!
De are vacu,
Să aibe leacu,
De la Dumńezău întîie,
De la mińe de-al doilę!
(Să descîntă într'on vas cu apă, de noauă ori, cu noauă cărbuń).

Gherţa-Mare — Anuţă Coţan, 62.

354

DE DEOCHI

Ceas în ceasu diochęt
Diochi de bărbat,
Curat, ńecurat.
Săce-i ochii,
Crępe-i boarşăle,
Margă-i sîngile!
Ion să rămîie curat,
Lumńinat,
Ca de Dumńezău lăsat!
Deochi de boreasă,
Curată, ńecurată.
Săce-i ochii,
Crępe-i ţîţăle,
Ion să h'ie curat,
Lumńinat,
Ca de Dumńezău lăsat!
Deochi de fată,
Curată, ńecurată.
Crępe-i coapsăle,
Margă-i sîngele.
Lęse-l curat,
Lumńinat,
Ca de Dumńezău sfîntu lăsat!
(Să descîntă ţîpîn noauă cărbuń în apă. Cînd îi ţîpi, zîci:)
Să h'ie liac,
Şî 'nainte de vac,
Din gura mę descîntat!

Gherţa-Mare — Anuţă Coţan, 62.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

355

DE DEOCHI

Pe pruncu, pe Ion,
L-o deochięt
Moroi,
Strîgoi,
Borsocoi,
Boreasă.
Pt'ice-i cosîţăle,
Albască-i ochii
Care o strîcat sîngile în Ion,
Pin duh curat,
Pin duh ńecurat.
De l-o deochięt bărbat,
Crępe-i ţîţăle,
Albască-i ochii!
De l-o deochięt fecior curat,
Crępe-i ţîţăle,
Albască-i ochii!
De l-o deochięt fată curată,

Crępe-i ţîţăle,
Pt'ice-i cosîţăle,
Albască-i ochii!
Ne rugăm, Maică Sfîntă preacurată,
Pe prunc, pe Ion,
Care au pt'icat în năcaz,
Pin suflet ńecurat,
Ne rugăm, ca să-l scuteşti.
Şî de prilej, de aiesta,
Să-l fereşti!
Că s'au plińit on cias slab,
Şî cu ochii răi l-au strîcat
Ş'au pt'icat în năcaz.
Ne rugăm,
Cu iremă deşchisă,
Cîtă sfinţî apostoli,
Că să-l trezască
Şî să-l limpezască
Şî 'n braţu Maicii,
Să h'ie sprijońit.
De duh, de aiesta
Care s'o acolisît.
Ńe rugăm cîtă doisprăzăce apostoli,
Să ńe asculte,
Să-l aşęză,
Şî să-l limpezască,
Cu ajutoru bunului Dumńezău!

Valea-Sacă — Irincă Chitaş, 68.

356

DE FLOAREA BETEŞÎGULUI

Să luă domnu roşu,
Cu săcure roşie,
Să taie lemn roşu.
Şî acolo să 'ntîlnę
Cu on moş bătrîn.
Şî iel întreba:
— Une meri, domn roşu?
— Mă duc la pădure roşie,
Să tai lemn roşu,
Să fac curte roşie!
— Acolo nu te duce,
Acolo nu te acolisi,
Ci te du,
'N tulpt'ina urzîcii,
În floarea macului,
Şî 'n vîrvu acului!
Acolo să pt'ei,
Să răspt'ei,
Cum pt'ęre roaua de soare,
Şî stopt'itu su pt'icioare!

Gherţa-Mare — Mărică Coţan, 70.

357

DE FLOAREA BETEŞÎGULUI

S'o luat Ion
Pe cale, pe cărare.
S'o 'ntîmpt'inat,
Cu rujă 'nfocată,
Cu rujă beşîcată.
Strîgă Maica Sfîntă,
Din poarta ceriului:
— Ce te cînţ,
Ce te vaieţ?
— Cum nu m'aş cînta,
Cum nu m'aş văieta,
Că m'am luat
Pe cale, pe cărare,
Şî m'am tîmpt'inat
Cu rujă 'nfocată,
Cu rujă beşîcată,
Cu rujă de noauă fęliuri,
Cu rujă de noauă ńamuri.
— Alę[ge]-ti-oi,
Culę[ge]-ti-oi,
Din creii capului,
Din toartile grumazului,
Din feţăle obrazului!

În coajă de nucă
Puńe-ti-oi,
In mare arunca-ti-ǫi!
De ieşti fată,
Ńam pe ńam!
Nici îi fată,
Rod pe rod,
Ci-i ruja cę ce roşę,
Ruja cę ce gălbińę,
Ruja cę ce albăstrę!
Nu roşî,
Nu gălbińi,
Nu albăstri!
Ieu alę[ge]-ti-oi,
Culę[ge]-ti-oi,
Din creii capului,
Din toartile grumazului,
Din cîrţîitorile nasului!
Să pt'ei,
Să răspt'ei,
Cum pt'ęre roaua de soare,
Stopt'itu su pt'icioare!
Să rămîi curat,
Şî lumńinat,
Ca argintu strecurat,
Ca maică-ta ce ti-o dat!
(O d'escînţ de noauă ori, în untură de gîscă, cu on pai din mătură, ori cui de h'er).

Gherţa-Mare — Aceeaşi.

835

DE SCLINTIT

S'o 'ndemnat Petre-Sînpt'etru
Cu Sfîntă Mărie,
Pe cale, pe cărare,
Pînă la on pod de aramă.
S'o suit pe pod,
Podu s'o clătît,
Pt'icioru calului s'o sclintit.
Da nu pt'icioru calului,
Da pt'icioru lui Gligor.
Petre-Sînpetru,
Ieu nu ştiu cînta,
Ieu nu ştiu descînta!
Da Maica Sfîntă Preacurată zîce:
Vină 'ncoa[ce],
Că ti-oi învăţa,
Osuţ cu osuţ,
Mlăduţă cu mlăduţă,
Carńe cu carńe,
Ciont cu ciont,
Vîră cu vîră,
Să s'aduńe la olaltă,
Aşę cum s'adună pămîntu:
Cu plugu-l ari,
Cu grapa-l grăpt',
Din Paşti pînă 'n Rusalii,
Cu sapa-l săpt'i,
Tăte huncioagile le aşăz.
Aşa să să aşęze,
'N pt'icioru lu Gligor:
Înfocăciuńile,
Giund'eturile,
Aşa cum s'o aşăzat
Sfîntu soare,
'N braţăle maicii sale.
Noi nu putem fa[ce]
Di la noi, ńimńic,
Numa-l cerem,
Pe Tatăl ceresc
Să să 'ndure spre iel.
Să-i dęie alinare,
Ş'aşăzare.
Aşa să să răştie
Fulgerăturile din pt'icioru lu Gligor
Cum să răştiră,
Roaua de pe pămînt,
Cîn răsare sfîntu soare,
Din braţăle maicii sale!

Valea-Sacă — Irincă Chitaş, 68.

539

DE GIUND'URI

S'o luat muscă mare,
Cu muscă mńică
Şî făcură nuntă mare.
Pi tăte muscuţăle,
Pi tăte bongăruţăle,
Le chemară 'n nuntă.
Pe amărîtu,
Pe năcăjîtu
De giund',
O uitat să-l chęme!
Tare s'o amărît,
Tare s'o năcăjît.
Iel s'o luat
Şî o zburat
În coasta lu Gligor.
Ş'o zburat,
Şî 'ntr'o zmeană de apă
S'o aruncat.
Acolo să pţęie,
Acolo să răspţęie,
Cum pt'ęre roaua de soare,
Şî stopt'itu su pt'icioare!
Liacu lu Dumńezău
Ş'a Sfintii Marie,
Ţîie, Gligor, liac să h'ie!
Din ciasu de amu,
Din sfînta zî de astăz,
Di pe aiesta om,
Durerile,
Giund'eturile
Să pt'ęie,
Să răspt'ęie,
Cum pt'ęre roua de soare
Şî stopt'itu su pt'icioare!
(Să descîntă de tri ori, în apă, cu cn pai de mătură şi foarfeci. Apoi arunci paiu 'n foc şî zîci:)
Aşa să treacă durerile,
Di pe Gligor, de cu spor,
Cum pt'ęre păiuţu pe foc!
Durere să nu rămîie,
Nici on strop!

Gherţa-Mică — Anuţă Ignat, 61.

360

DE IGIUND'UR

Strîgă musca mititę,
Că să 'nsoară musca cę mare,
Şî fă moloşag mare.
Pe cîţ bozăraş,
Pe atîtia muscuţă,
Pe atîtia albd'inuţă,
Pe tăte li-o chemat în nuntuţă.
Numa pe giund'u vrăşmaş,
Nu l-o chiemat.
Iel de ciudă şî de mîńie,
Pe cuiu uşî s'o 'ncălecat,
La tabără s'o 'ndemnat,
În mare l-o aruncat.
Acolo să pt'ęie,
Să răspt'ęie,
Dumńezău sfîntu să-i deie liac,
Ca din tr'ala cias,
Să pt'ęie,
Să răspt'ęie,
Ion să rămîie sînătos
Şî Dumńezău să-i dęie liac!

Valea-Sacă — Parască Lenghel, 65.

361

DE CIAS RĂU

Cias rău, cias rău,
Ieş din capu iestui om.
Pe gură ti-ai băgat,
Pe cur ti-o cîcat.

Gherţa-Mică — Anuţă Ignat, 61.

362

DE LUNGOARE

Să luă Ion pe cărare,
Pînă la on mńez de cale.
Să 'ntîlniră cu on om,
Cu plug și grapă de aor
Și cu tăte celea de aor.
— Uńe meri tu, omule?
— Ieu mă duc,
La valea moloasă
Și pt'etroasă.
Ș'oi ara
Ș'oi grăpa.
— Omule, nu mę[rge] acolo,
Ci te du la Ion
Și-l curățăște,
Că-i betiagu de lungoare,
De lungoare jîlăjită,
De lungoare împuțită,
De lungoare bată,
De lungoare cîńască,
De lungoare porcească,
De lungoare de nouăzăci și nouă de fęliuri.
Din diochii ochilor,
Din fețăle obrazîlor,
Din vińele grumazîlor,
Din pt'ept,
Din spt'inare,
Din mînuri,
Din pt'icioare,
Din toate încheieturile!
Așa să rămâie:
Lumńinat,
Curat,
Ca argintu străcurat,
Ca 'n cęe zî ce l-o făcut,
Ca maică-sa ce l-o născut!
Fui! Fui! Fui!

Valea-Sacă — Irincă Chitaș, 68.

363

DE RĂŃI LA PRUNCI, ÎN CAP

(Duci pruncu la apă, ori la vale):
Bună dimińața, apă curgătoare!
N'am vińit aici a sta,
Am vińit de răńi a spăla!
Ieu te spăl cu una,
Maica Sfîntă cu doauă.
. . . . . .
Ieu te spăl cu opt
Maica Sfîntă cu noauă
Cu mîńile, cu amîndoauă.
(Să zîce de noauă ori).

Bocicău — Gheorghe Avram, 38.

PRACTICI MAGICE

364

Sîn[t] ńiște fęliuri de buruień în pădure, să chiamă untișor. Le aduci acasă, le pui în sare și după ce le-ai descîntat, le duci noaptia și le pui într'un pom, să cadă roaua pe ięle, ca așa să să 'nmulțască laptile vacii, ca roaua. În buruień puńem tămîie, grîu și coj de oauă sfințite di la Pești și zîci: — Ieu, diavole-ț dau ție rod și tu-'m dă mńie mană!

Tarna-Mare — Gheorghe Buhai, 46.

365

CÎN VREI SĂ DESPARŢ PE CIŃEVA

Cumperi on lităr de răchiu — că lucru îi cu dracu — şî te duci în pădure cu on om care să nu-ţ h'ie ńam. Bem amîndoi din răchie şî prindem a ńe bate, ńe pălmuim. Săpăm on buruian — mătrăguna. Cîn săpăm, stăm întorş cu spatile cîtă olaltă şî zîcem:

Aşa să nu să poată iei vidę,
Cum nu ńe videm noi!

În locu buruianului de unde l-am scos, turnăm răchie. Unu să duce într'o parte, unu în alta, ca aşa să margă şî iei. Şî om auzî ceva buzdugunături pin pădure, că diavolu să întoarce. Luăm mătrăguna, o ducem la casa aceęia ori în curte, acar uńe. Nămńim pe cińeva să le ducă. Ię şî lut di uńe şăd oamiń ńecăsătoriţ şî de uńe-s doauă căs cu dosu cîtă olaltă şî ala îl ducem acolo. Pi la tri zîle îs duş de cîtă olaltă. La alţî să amînă şî pînă la noauă zîle, că nu prinde într'o formă.

Tarna-Mare — Acelaşi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

366

Femęia aceęia care vrę să aducă la ię on bărbat, să radă unghiile şî din născut, din tri locuri, să-i puie 'n mîncare. C'apăi atunci te lasă cîn te lasă unghiile.

Gherţa-Mare — Măricăă Coţan 70.

367

În zîua de Bobotiază, ca să placă, să scaldă fętile 'n apă, să scaldă pe ascuns şî zîc aşa:

De acasă, urîtă-s de mamă,
Urîtă-s de tată,
Urîtă-s de tînereţa satului,
Urîtă-s de fruntia danţului.
Strîgă maica soarelui:
— Ce crăiasă,
Ce 'mpărătiasă,
Să vaiętă?
Strîgă fata fecioară:
— Nici-s crăiasă,
Nici-s împărătiasă,

Ci 'n faţă-s ca soarile,
În trup ca domńişoarile!
Atunci Ma'ca Sfîntă o ruga:
— Du-te la 'zvor ńemuritori
Şî strîgă de noauă ori:
— Hop, rouţă-roauă,
Crapă-mńi-te 'n doauă,
Şî-mń adă dragoste noauă,
Curată,
Lumńinată,
Ca de Dumńezău lăsată.
Că 'n care cias o născut
Nici on bai n'o avut!

Ş'apăi să duce şî-ş ię on fărtai de d'in şî 'n ala descîntă fata ori baba. Da de multe ori n'are timp, numa întră în apă, nu descîntă acolo, ci acasă.

Gherţa-Mare — Aceeaşi.

368

DESCÎNTEC DE ADUS IUBITU LA FATĂ

Bună dimińaţa,
Apă curgătoare,
Fă-mă iubitoare!
Apă tulburoasă,
Fă-mă vederoasă!
Am vińit la tińe, bălcăluşă,
După on pt'ic de apă 'nprumut,
Să mă spăl de iest rău mult:
De ură urîtă,
De ură părăsîtă,
Ne ńeguri,
De păguri,
De gunoi di pi su măturі.
De-i ţîpată ura cu on deget,
Tu-i ţîpa cu doauă.
. . . . . .
De-i ţîpată cu opt,
Tu-i ţîpa cu noauă,
Cu mîrile tale cu amîndoauă.
Hop, rouţă-roauă,
Crapă-te din doauă
Şî ńe a[dă] dragoste noauă:
Di pe t'ancu grecilor,
Di la noauăzăci şî noauă de tîrguri.
— Ce domn cu doamnă vińe?
— Nu-i domn cu doamnă,
Ci-i Mărie cę frumoasă.
Din grădină răsărită,
De tăţ cocońi satului pled'ită!
Şî nu poate h'i
Fără di ię,
Cum nu poate h'i popa
În sfânta beşerică,
Fără apă, fără foc
Fără h'ir de bosîioc.
Din pat de mătasă
S'o culcat,
În mare ură
S'o aflat.
O prins a să cînta,
A să văieta.
Ńime 'n lume n'o auzę,
Numa Maica Sfîntă

Din poarta ceriului:
— Nu te cînta,
Nu te văieta,
Că scară de ciară
Fa[ce]-mń-oi,
La tińe coborî-m'oi.
De dreaptă prinde-ti-oi,
La tău lu Iordan duce-ti-oi,
De tri ori arunca-ti-oi,
Cinste și dragoste strîga-ț-oi.
Din patu mńireșălor,
Din curuna feților,
Din struțu holțeilor.
Așa să m'aștępte pe mińe
În tăte satile,
La tăte moloșagurile,
Cum m'o așteptat,
Zîua as[tă] de astăz,
Tăț marii,
Tăț mńicii
Tăț voińicii!
C[e]i tineri să te iubască,
C[e]i bătrîń să te cinstiască!
Cît te vedę,
Tăț colac din sîn rupę
Și-ț dădę!

Gherța-Mare — Mărică Coțan, 70.

369

DE ADUS IUBITU

Mă ieu din casă,
De după masă,
Pe roauă ńestrecurată.
Sfînta Mărie, Maică Sfîntă
Mă 'ntreabă:
— Unde meri tu, fată
Mîndră și frumoasă?
— Eu, Sfîntă Mărie, Maică sfîntă,
Mă duc la apă curgătoare.
— Bună dimińața, apă curgătoare!
Eu n'am vińit aicę
Nici on rău a fa[ce],
Da am vińit
De dragoste a mă spăla.
Tăț feciorii să mă iubască,
Cu dragoste să mă dorească!
Cît ce 'ncotro m'oi întoarce,
Tăț să să 'ntoarcă după mińe,
Cum să 'ntorc albd'inile la știubei!
Dragă să h'iu la tăț,
Să h'iu frunte dańtului,
Cu tăț feciorii satului.
Cireș înflorit,
În mńijlocu dańtului răstăd'it!

Valea-Sacă — Parască Lenghel, 65.

370

DE DANȚ

Fugiț, ciuhe hîde
Și ciuhe spurcate
Că d'ińe floarea florilor,
Giucătoaria feciorilor!
Floare 'nflorită,
În mńijlocu dańtului răstăd'ită,
De tăț feciorii giucată,
În mńijlocu dańtului aruncată!
Apă sfîntă,
Fă-mă fată mîndră!
Apă curgătoare,
Fă-mă fată giucătoare!
Unde-oi sta,
Să strălucesc,
Ca sfîntu soare!
Sîntă Mărie, Maică Sfîntă,
Spală-mă cu apă mîndră,
Unde-oi sta
Să h'iu ca o țîntă!

Gherța-Mare — Mărică Coțan, 70.

371

DE URĂ

(Să descîntă într'on blid de bosîioc).
Lunai, lunai,
Dumińecă dimińața mă sculai,
De docăle cu zorile,
Cîntînu-mă,
Văietînu-mă,
Mare ură aflînu-mă.
Ură de ficiori,
Ură de pețitori,
Ură de mamă,
Ură de tată.
Sfînta Marie, Maica Sfîntă
O zîs:
— Stăi tu, nu mę[rge],
Că ieu pe tine, Mărie,
De mîna dreaptă
Lua-ti-oi,
În mare arunca-ti-oi,
De ură, de țîpătură
Spăla-ti-oi,
Pe calu sfîntului soare
Puńe-ti-oi,
Alungu satului purta-ti-oi,
Ficiorii 'n praguri ieșî-or,
Întreba-or:
— Ce crăiasă, ce 'mpărătiasă,
Ńe vińe?
— Nici-s crăiasă,
Nici împărătiasă!
Io-s Mărie,
Mîndră și frumoasă și jucăușă!
Pe mińe cińe m'a vidę,
Tăț cîtă mińe rîdę
Pe altile tăt le stopt'ę!

Gherța-Mare — Aceeași.

372

DE URĂ

(Să descîntă pe mńere de stup).
Mńęre d'iitoare,
Fă-mă iubitoare!
Mńęre tulburoasă,
Mă fă fată mîndră
Și frumoasă
Și giucăușă!
Pe mińe cińe m'a vidę,
Tăț cîtă mińe rîdę,
Cîtă altile stopt'ę!

Gherța-Mare — Aceeași.

373

Am auzît că vrăjîtorile ieu urma omului unde pășę[ște] și să duc și o frămîntă ca aluatu de grîu și fac formă de om. Apăi bagă pin iel ace și-l duc și-l pun în còmin, unde mę[rge] fumu, ș'apăi pe ala pe care-l fă[ce], apoi print'ala tot așa îmblă giund'urile ca acile ce-s băgate pin iel. Apăi mulț se 'ntîmplă că mor, că nu le desfa[ce] 'napoi.

Valea-Sacă — Văsîi Doroș, 77.

374

O fost o femęie la noi în sat, o avut on ficior însurat. Iel s'o dus la mă-sa ș'o furat on val de pînză și uo dus. Mama lui o zîs că i-a fa[ce] să

ştie cińe o dus. Nu ştiu ce o făcut, cińe ce i-o făcut, destul că ficioru o murit şî atunci cînd murę, o zîs: — Noa, m'ai mîncat, mamă! Ię o zîs: — D'apăi, fătu mńeu, dipce nu mń-ai spus?

Valea-Sacă — Acelaşi.

375

Cînd îţ fură cińeva crumpei ori mălai, pui acolo, în holdă, într'on stîlp, două cioante de ańimale di la timitiu marhilor încruciş şi o lumńină şî nu mai face pagubă ńime.

Batarci — Marta Bricioc, 52.

376

O avut on om vacă şî o fost tare bună de lapte. O 'mblat zięrme, gîndac la ię a o suge. Gazda o ştiut că o fost tomńită vaca şî n'o vrut să omoară şărpile. Altu, care n'o ştiut, l-o omorît şărpile şî vaca o murit. Vaca o fost vrăjîtă de acel ce o ştiut şî dipt'acę o murit. S'o tîmplat că o fost om care o vîndut vaca şî s'o dus şărpile după ię. Omu l-o omorît şî vaca o murit.

Batarci — Toader Toma, 69.

377

Ca să aduci pe cińeva, ori ca să scapt' de iel.

Iei on liliac. Cumperi o fingie de lut de on litru şî on fedeu tot de lut. Găureşti ulceaua pe fund şî fedeu de deasupra. Aşăz liliacu d'iu în ulcę. La ceasu douăsprăzece noaptia îl duci la on furńicari şî îl bagi acolo. Liliacu atunci pt'iscuie. Îl leşi acolo. Nu te uiţ înapoi, că fuge dracu după tińe! Dacă te prinde ori te strîgă, nu zîci ńemic!

La nouă zîle te duci, tot în acel timp, la douăsprăzece noaptia. Atunci le iei, da cam cu greu, că dracu nu te lasă. Iel tot zîce: « Lasă, că-i a mńeu »! Vińe dracu după tine pînă 'n pragu tinzii. Aşăz ulcica la ţîţîna uşî. Coţ în oală şî dai de o furcă şî o greblă, care o rămas din cioantile liliacului. Scoţ oasăle afară şî duci ulceaua afară. Dracu te tra[ge] şî zîce: « Noa, tu ieşti a mę »! Tu îi dai ulcica şî zîci: « Ce-i a tău, îi aicę! ».

Dacă vrei să faci pe fecior să vie după tińe, îl atingi cu grebla, dacă vrei să te scapt' de iel, îl atingi cu furca şî să duce pe vac.

Valea-Sacă — Titie Filip, 17.

378

DE DESPĂRȚÎT SOȚÎ

Iei di pi ię (ori di pi iel), din brăcinari, on h'ir ș'o afumńi. Dintr'acę ce afumńi, speli șî-i dai să bęie di pi ięle. Arz on gurgoi de opt'incă șî arunci scrumu pe omu acela. Arz șî o mătură părăsîtă alăturea cu gurgoiu. Arunci șî scrumu acela pe om. Nu să mai uită pînă-i lume unu la altu, să urăsc.

Apăi zîci:

Sfîntă Mărie, Maică Sfîntă,
Așa să-mń agiute bunu Dumńezău,
Să h'ie aięstia 'n ciasu cel bun,
Pe gîndu ce gîndesc,
Să să 'mplińască voaia mę
Ș'a tatălui din ceri!

Gherța-Mare — Mărică Coțan, 70.

379

CA SĂ OMORI PE CIŃEVA

Meri la o topt'ilă părăsîtă șî aduci lut de acolo. Îi cota oarce om să rumpă din halubile lui. Din halube faci on chip ca o păpușă, ce samînă cu iel. Cumperi șî o lumńińiță. Din lut faci formă de mormînt, păpușa o pui în lut șî lumńina pi ię. Apăi zîci:

Sfîntă Mărie, Maică Sfîntă,
Așa să să 'mplińască aięstia,
Cum le gîndesc ieu!

Gherța-Mare — Aceeași.

380

DE DEȘCUIĘT

Cîn porcu îi încuięt, înnoz nouă noduri pe o ață de lînă ńagră. Bagi ața într'on pahar cu apă, tragi de capete, o întinz șî să desnoadă sîngură. Zîci:

Așa să să descuie,
Cum să desnoadă ața!

Gherța-Mare — Aceeași.

381

Mama mę o zăcut noauă ai. Tătă o fost strîmbă la mînuri, la pt'icioare, la degete. O îmblat la doftori, nu i-o folosît ńemńic. I-o spus oamińi că-i vrăjîtă, îs făcături. Ię nu s'o desfăcut. I-o luat chip de lut din urmă, i-l-o băgat în cuptiori și o spus că să h'ie pe nouă ai acolo și apoi o zăcut nouă ai și o murit. Nu s'o putut folosî cu ńemńică cu doftori.

Bocicău — Ilușcă Doroș, 80.

382

Nu oriciń poate deochę! Ala om deoache, care să uită drept la popa cîn ięsă cu darurile din altar. Ala deoache orice: om, iosag, hîd, frumos. Nu-i iertat să te uiț atunci la popa, trebe să te pleci cu capu.

Valea-Sacă — Văsîi Doroș, 77.

383

Vrăjîtoarile care vrę să omoare pe cińeva, să roagă din carte, cu lumńina aprinsă lîngă ię. Cîn să gată lumńina, să gată și cu omu!

Gherța-Mare — Iacob Zgărduș, 70.

384

La on boar i-o furat di pe tăț boii clopotile. Nu-ș ciń i-o spus să margă la vrăjîtoare la Hed'iu Adrianului. Iel o mărs. Vrăjîtoarea o zîs: «Nu ti tęme, că li-a aduce.

Mńie nu-m plăti pînă le-a aduce. Mń-i plăti atunci cinci coroańe»!

Ala care o furat o fost de aici din sat: Gligoru Tichii. Boaru o mărs înapoi la boi.

Înt'acę noapte, ce-o vrut să le aducă, l-o lod'it somnu, așa că n'o putut șidę mai mult strajă. Pe cîn s'o trezît, o văzut clopotile di pe boi lîngă capu lui. O mărs ș'o plătit la vrăjîtoare.

Gherța-Mare — Același.

385

Mătrăguna-i bună de mătrice și la fęte de danț. Să scoate din rădăcină așa, că o cumperi, pui banu acolo de unde ai scos-o. O cumperi di la pădurea aceia. Îi de hazną; cum îi plăti-o, așa folosę[ște]. Dacă o scoț

cu treabă bună, apăi îi bună! Care-i de danţ, trabă giucată acolo în pădure. Trabă a turna palincă pe ea, a-i închina, o cinstești și zîci:

— Mătrăgună, doamnă bună,
'Mbrăcată ca și cotună!
Ieu te ieu și te cumpăr
Să h'i folosîtoare!
Așa cum gîndesc,
Așa să 'mplinești!

Cîn o scot fețile, zîc aş̦ę:

— Mătrăgună, fată bună,
Mărită-mă 'ntr asta lună,
De nu 'ntr'asta 'n ceialaltă,
Mărită-mă dup' olaltă!

Apăi o strîng, o sărută și o drăgostesc și zîc:

— Mătrăgună pe păręte,
Tare gioacă două fęte,
Da nu gioacă ca una,
La care-i mătrăguna!

Mătrăguna-i bună ori pi ce, și de-i mę[rge] în tîrg și pe ori ce vrę a fa[ce].

Gherţa-Mare — Acelaşi.

386

Mătrăguna-i bună de mătrice. Da s'o pui s'o dospești doauăzășîpatru oare cu oțăt. Mama mę o băut de aceia și doauăzășîpatru oare o fost ńebună. După aceia s'o trezît și nu i-o fost ńemică. S'o făcut sînătoasă, i-o trecut mătricii.

Cîn sapt' mătrăguna, dupăce o sapt' să te faci că te culci, că dacă te duci atunci, apăi te tăt duci, ńebuńești!

Valea-Sacă — Văsîi Doroş, 77.

387

Cîn să mînîncă ziermile cu broasca, atunci îi despart cu o botă. Bota aceia îi bună, căci cu ię poţ despărţî pe cei ce să iubăsc. Bota îi scumpă, o au puţîń oamiń. Îi de agiuns să atingi cu bota, să despart, nu mai coată unu la altu pe vec!

Valea-Sacă — Acelaşi.

388

O fost on om și s'o dus ș'o 'ncîlcit cîńepa la o femęie. Femęia s'o dus la vrăjîtoare și i-o făcut oarice, așa că așa o d'ińit durerea cu frig pi iel, de să băga în foc de frig. Apăi o zîs omu:

Auz, tu femęie, lasă-mă 'n pace, că ieu am fost și ieu ț-am încîlcit cîńepa și ce pofteşti îț plătesc, numa mă lasă în pace!

Ș'apăi nu știu cît i-o plătit, cît nu i-o plătit și i-o dat femęia on păhăruț de apă și au zîs:

— Bę apa asta, că nu ț-a h'i ńimic!

Și nici nu i-o fost ńimic.

Valea-Sacă — Acelaşi.

389

Cîn naște femęia fecior, atunci iei untură di la d'er și-i pui la boreasă în poală. Cu untura acęia trag fętile pe ficiori la ięle. Îi ung cu puțînă, fără să știe iei și zîc: «Așa să să bată ficioru după mińe, cum s'o bătut femeia asta cîn o făcut pruncu!».

Untura acęia o țîńe baba la ię și o vinde scumpă.

Valea-Sacă — Titie Filip, 17.

DEMONI, FIINȚE FANTASTICE SAU CU PUTERI SUPRANATURALE

390

Fata-pădurii cîntă tare mîndru, i oarece ńecurățeńie, de alea ce n'o fost botezată, o crescut în pădure. Avę păr mare, învălită tătă în păr, n'avę halube. Merę a să încălzî unde vidę foc la oamiń. Oamińi să temę di ię, iera pădureancă, îi săgeta, murę di ię!

Amu îi săgętă bursucăii pe oamiń. Bursucăii schimbă pruncii. Pînă nu-s botezat îi schimbă. Care-s slabd', ńimurigi, aciia îs schimbat. Am văzut în Valea-Sacă on prunc schimbat, șohan n'o umblat, iera boreasă săracă mă-sa. Iel îș întorcę pt'icioarile pînă la cap.

Bocicău — Ilușcă Doroș, 80.

391

De mult, avęm o soacră bătrînă, o trăit într'altu sat, acolo n'o fost multe casă, așa o fost ca 'n pădure. Apăi sara, d'ińę Fata-pădurii cu prunc în brață, îl învălę cu țîțăle. În casă nu iera fiteauă, focu iera pe vatră. La

cuptiori puńę cîte on ciutoc mare, apăi tăt ardę, zî-noapte. Fata-pădurii merę acolo, să 'ncălzę, apăi să ducę, nu grăię cu ńime ńemîc. Iera cu păr pă sîńe. Dacă nu-i făcę ńemîcă, nu făcę nici ię ńemîc. Să temę oamińi de ię. Iera căs rare, una ici, una Dumńezău ști unde!

Bocicău — Anuță Mălancă, 53.

392

Am durmit odată la mălai, la on loc în Palna, că mînca mălaiu porci ci de pădure — gligańi, cum le zîcem noi. Am fost adurmńită și am auzît Fata-pădurii țîpurin. Nu țîpurę cum să țîpurească, da țîpurę de să clătę pămîntu și frunza 'n lemńę. Ieu am fost spărięt, că a d'ińi la noi, da n'o d'ińit, o fost departe de noi. A hori — de tăt mńinunat ști hori!

Am auzît că duce la ię bărbat frumos pe care-i găsę[ște] în pădure și-i țîńe cu carńe de prunci mititei, h'erbe și-i dă să mînînce. Ię îi tătă cu păr, pînă 'n pămînt! Păru-l tra[ge] după sîńe pe gios, în ala doarme, ala-i așternutu, ala-i haińile. Numa pe obraz și pe ochi n'are păr, îi tistașă.

Gherța-Mică — Tămaș Streangu, 78.

393

Am auzît că Fata-pădurii o tăt mărs la on păcurari în dial, uń[d]e fost cu oile. O mărs la foc și s'o 'ncălzît și o grăit cu iel. O văzut odată la colibă cizmile femeii ciobanului. Zîce: — Ce-s aiestia? — Cizme, o zîs ciobanu, îs a femeii! O zîs ciobanu să bage amîndouă pt'icioarile într'o cizmă. Nu li-o putut băga pe amîndouă, da cel băgat nu l-o putut tra[ge] afară din pt'icior. Apăi o fo[st] bai. Ce să facă? O zîs cîtă cioban: — Tra[ge] asta di pe pt'icior di la mińe, că orice, ț'oi da! Apăi ciobanu întîi n'o vrut. Apăi, după două zîle, i-o crepat-o 'n două cu cuțîtu ș'o tras pt'icioru. Fata-pădurii i-o dat mulț ban, l-o făcut bocotan.

Gherța-Mică — Același.

394

Fata-pădurii o fost tare îngrozită. Am auzît că să h'i dusă di la oarecare femęie pruncu și i-o lăsat altu 'n locu celuia prunc. L-o schimbat. Și din pruncu acela n'o fost șuhan ńimńic. O rămas mut, surd, o trăit cît o trăit și di la on timp o murit.

Valea-Sacă — Văsîi Doroș, 77.

395

O fost aici on om cu numile Bogdan Ilięș, îi mort amu. Iel o fost gorńic. Mń-o spus că o fost la Pt'atra Săpînți, zîce că o avut acolo o căsuță mńică. O vińit la iel noaptia o fată tătă păroasă și s'o așăzat în ușă pe pragu căsî.

N'o zis ńemńică cătă iel și o văzut numa că odată s'o dus ca vîntu. De n' ot avę apă și foc l-o vut omorî, că ię cęre apă și foc și dacă n'ai, te zugrumă. Acęia îi Fata-pădurii.

Batarci — Iacob Ciote, 76.

396

Tata bătrîn a mńeu o d'init cu porcii di pe Cetățę și s'o spărięt c'o d'ińit Fata-pădurii, tătă cu păr și ciudată și hîdă. Iel iera mńic. O zîs Fata-pădurii: — Hai, băiețăl, cu mińe, că n'oi fa[ce] ńemńică cu dumńata! Iel s'o spărięt, c'o vińit tătă cu păr, zîua-amńazăzî. Iel o vińit în sat la stăpîn. O mărs oamińi s'o vadă, da n'o mai văzut-o. Ię hore[ște] de să leagînă pădurile. Oamińi o auzę și să temę.

Gherţa-Mare — Mărică Coţan, 57.

397

Fata-pădurii o vińit la on om și i-o pus lemnu pe teleagă ș'o vińit în sat cu iel. Ș'o zîs cîtă ficior: — Hai, męrem cu mińe, că ț-a h'i bińe cu mińe! O stat ię să-l drăgostiască. Iel o zîs: Lasă-mă, că mă duc cu boii acasă! Ię o zîs: Las' să mă duc și ieu cu tińe, c'om lua lemnu amîndoi! Iel s'o spărięt di ię, c'o văzut cu păr pîră 'n pămînt.

Gherţa-Mare — Aceeași.

398

Oarce femęie o țăsut Marț sara și o vińit borsocoaia la fereastă și o zis: Da țăș, țăș, ńevastă? Ię o zîs: Țăs, că zîua nu poci de prunci!

— Noa, țăsă, țăsă! o zîs borsocoaia. Ș'apăi o săgetat-o și pe dimińață o murit ńevasta.

Bocicău — Floare Stanciu, 63.

399

Și tata mńeu spuńę că o văzut o femęie prăńicîn în vale. Ș'o zîs că i-o văzut, că avę to[c]ma așa o coadă de lungă, spînzura în vale. Iera borsocoaie. Ię o zîs cătă tata mńeu: — Ioi, Toadere, să nu spui cîtă ńime ce ai văzut. Iel n'o spus șohan cătă ńime, pînă o murit ię, s'o temut. Dacă ar h'i spus, l-ot săgeta ș'ot muri.

Bocicău — Aceeași.

400

Cîn ieram așa fęte, îmblam la șăzătoare, iera strînsură: ficiori, fęte. Ș'o zîs cîtă noi o boreasă: Amu nu męreț acasă, că s'o 'ntîmplat în iesta

sat că s'o dus tăte acasă ș'o pruncuță o rămas durmńin. Ș'o d'init Marțole și o ros pe pruncuță pînă dimińața și n'o rămas numa oasăle. Casa acęia o fost pustîie și prunca o rămas sîngură.

Bocicău — Aceeași.

401

O fost on om și s'o dus la moară. Cîn o vińit di la moară, o ieșît două borsocăi înaintia lui. Iel s'o pus gios a hodińi. Și i-o luat sacu și l-o dus în ńiște corciuręle, uńe giucau ięle. O turnat fărina din sac, omu o aflat pe cîn o vińit acasă, cu sacu, balegă de cal.

Pe om încă l-o chemat, da n'o vrut să să ducă. Lîngă om o fost on cocon cu cușmuță roșă, ăla o h'i fost Ucigă-l-crucea. Ala nu-l lăsa pe om să să ducă. Borsocăile zîcę: Haiďa, că acolo-i hoștină mare, struguri bugăț, męre, pruńe, de tăte!

Bocicău — Aceeași.

402

Marț sara nu-i slobod să toarcă! Dacă prinde pe o femeie Marțolea, apăi vińe și toarce și ię cîte o mńerță de fusă. Ș'apoi pure torturi pîră la zîuă. Apăi care femeie nu ști, apăi tăt toarce cu Marțolea, îi pare bińe că-i agiută, gîndę[ște] că-i femeie din sat. Așa s'o 'ntîmplat la o boreasă. Apăi, după aceia, s'o luat și s'o dus în sat femęia, că n'o avut h'erbători și căldare să puie torturile. S'o dus la o babă bătrînă și o zîs:

Hai, vecină, să męrem, că o vińit o femęie din sat, mń-o agiutat a toarce și să punem torturi pîră la zîuă.

Apăi o zîs baba cę vecină:

— Nu te duce pînă la zîuă să pui căldare pe foc, că ai cînd. Nu te păzî cu torturile. Du-te ura-două, întoarce blidile și sîta pe dos!

Baba o știut de alea, de Marțolea. Ș'apăi o vińit femeia di la babă și i-o spus la Marțolea să nu să păzască iuti cu torturile.

— Da cire ti-o 'nvățat, o zîs Marțolia, vecină-ta?

Femeia o zîs că nu, n'o spus că cińe. O d'ińit femęia înapoi la babă. Baba i-o spus să 'ntoarcă pe dos blidile și sîta, să n'aibă putęre să vie Marțolea la ię.

Marțolea tăt o gîndit că putę căplui pe femeie. Femęia cu torturile o ieșît afară, apoi o zîs:

— O, Doamńe, arde coasta Gura-Leului! Marțolea o zîs:

— O, Doamńe, puiuți mńei!

Și s'o dus. Ș'apăi o rămas cę cu torturile pusă-toarsă. De n'o învăța baba, o opărę și pînă la zîuă murę femęia.

Gherța-Mare — Mărică Coțan, 50.

403

Pe Grigoru lu Hotcă, de șăsă ań, l-o mînat mă-sa să ducă de mîncat la tată-so la coasă. L-o luat mńiloastele pe sus ș'apăi n'o știut d'ińi acasă, l-o luat la casa lor, departe! L-o băgat acolo și i-o dat sîmburi de nucă să mîrînce. Bugătu-sî de bugăt, că iel n'o vrut a mînca, că iel s'o gînit c'a d'ińi acasă. Da n'o vrut să-l lese mńilosteńile.

După acęia, mă-sa o ținut rugăciuńe cu văduvile ș'apăi o d'init acasă la patru săptămîń. Cînd o d'ińit, o fost slab și năcăjît, n'o știut nici satu 'ncăt[r]ău-i. Numa rugăciuńile și postu l-o adus!

Gherța-Mare — Aceeași.

404

Cîn o 'mblat jîzî să omoare pe Hristos, să-l prindă, apăi o fost on om ș'o borească. S'o dus pe acolo. Jîzî o zîs: — Da n'ați văzut, ia pe cińe, pe aici? Omu și boreasa o fost borsocoi amîndoi. Oamińi o zîs: — Amu ia, o trecut pe aici.

Hristos o zîs: — Doamńe, unde m'aș putę ascunde, că mă cată jîzî să mă omoare?

Omu l-o ascuns pe Hristos su[b] suman, la spt'inare. Ș'apăi o sosît jîzî ș'o 'ntrebat că n'o văzut pe Hristos?

— Noi nu știm, că n'am văzut — o zîs omu.

Ș'apăi s'o tot dus jîzî pe drum, o fost departe duș. Hristos o întrebat:

— Da departe-s duș?

Borsocoii o zîs: — Amu te poț năpusti, că așa s'o dus de departe, că nu-i nici văd.

Apăi Hristos s'o dus în drumu lui iară. Nu l-o putut prinde. Cîn l-o scos, o zîs Hristos:

— Voaia voastă nu va h'i frînsă, că-ț putę fa[ce] ce-ț vrę și-ț și tăgăduite. Și tăgăduite-s și az și or h'i în veci tăt așa!

Gherța-Mare — Iacob Zgărduș, 70.

405

Omu-apii răgńę[ște] ca on taor în apă. Iel acolo șăde, acolo-i lăcădamu lui, în apă. Am fost și ieu la pălincie la Halmei, am auzît de acolo făcîn[d] mńinuńa aceia, cum ar răgńi taorii.

Am întrebat că ce-i? O zîs ceialalț oamiń ce ierau acolo că-i om de apă. Am zîs ieu:

— Da cum dracu poate șîdę tăt în apă?

Ii o zîs că-i Omu-apii, așa șăde iel de fęl și de acolo fa[ce] mńinuń, de acelę, cîn vrę iel. Altu o zîs că-i om, altu o zîs că-i bou de baltă, de acęia răgńę așa tare. Ala nu ibd'ę[ște] numa uńe-i mai mare apa.

Gherța-Mare — Același.

406

Grăiesc oamiṅi că ieste om-de-noapte. Ala nu fă ṅimṅic, numa îmblă așa. Viṅit-o acolo la hęd', am vrut să-l prind, da nu l-am putut, tăt fugę.

Gherța-Mare — Același.

407

Am fost în Sătmari, cu doage. Am avut on domn tare bun, aici în Sărtiuz (Livada) o șăzut, ṅ-o dat lęmṅe diliban. Am vîndut dogile ș'apăi am d'iṅit afară din oraș, să d'iu acasă.

La timitiu aiesta rumîṅesc o roandă de femęie, — n'aș h'i dată nici doi grițari pi ię —, m'o 'ntrebat de unde-s.

— Da nu-i fa[ce] biṅe să mă iei în car pînă în Șărtiuz?

— Da di unde iești?

— Din Racșa, o zîs ię, am fost la on ficior la temṅiță, că o furat ṅește găiṅ. Tare mare ciudă au jîndarii pi iel, că nu stau h'ęrăle pi iel.

Zîc cîtă ię:

— Da cum așa, de nu stau h'ęrăle pi iel?

Ię o zîs că are iarba h'erului în mînă.

— Apăi — zîce — am fost la iel să văd legiuit-îi ori nu, c'apăi îl aduc acasă, ori îl trec la Maramureș la oi.

Mṅ-o arătat on sămn mṅic, ṅegru, în mîna dreaptă și o zîs:

— Și ieu am iarba h'erelor în mînă, unde uo pun mîna, nu stă lăcată, nici on zar, tăt să descuie!

O zîs, că dacă-i legiuit fecioru și a ieșî la șpațir sara afară, apăi îl ię pe sus și-l duce acasă.

— D'apăi — zîc — cum li-i duce pe sus, că-s dialuri și păduri?

Ię o zîs că-l rădică sus la dial și cum vre așa-l duce. Îl duce cu meșt'eșîg. Ię o fost meșteră pe acęia. O fost o ciumavă de boriasă, da hunțiută femęie.

Am sosît la boldu baronului și ię o zîs că ię o giumătate de pălincă. O fost în bold on domn: Ghiuri. Am zîs: — Dă-mṅ o lăcată.

Și o 'ncui, ș'o prăbălesc ș'apăi o dau femeii în mînă. Cît ce-o luat-o în mînă s'o descuiat, și așa o făcut cu tri lăcăț.

Da pinztarășu o zîs ungurește că femeia asta îi hamṅișă. Ię atunci o 'nțăles și o fugit afară și mai mult n'am mai văzut-o.

Gherța-Mică — Tămaș Șteangu, 78.

408

O fost on om, Corodi Mṅihai, de aici din sat și o viṅit di la moară. O auzît bosorcăile că vin chioind cu ceva fluiere și cimpoi pe sus. Și apăi omu li-o alduit, o zîs: — Să vă alduiască Dumṅezău drumu. Și ięle s'o

coborît mai gios și odată s'o făcut ca o casă frumoasă și i-o dat on scaon să șadă. Omu o șăzut. Odată ięle ce o făcut și s'o aflat omu că nu-i ńime și iel șădę pe on corci de spt'iń.

O vińit ș'o spus cătă oamiń că ce o pățît.

Valea-Sacă — Ion Molnar, 64.

409

În lăsarea de postu Sîntă-Mării, ieu am fost on băięt mńic, cam de șepte-opt ai. Mama mę o făcut de cină, o cină bună, de lăsare. Și am avut on frate măritat cătă femęie și m'o mînat mama mę ca să-i duc și lui răstăuță cu lapte, că ii n'o avut așa mîncare bună. Și cîn am plecat di la iel să vin acasă, o fost noaptia, cam la nouă ceasuri. Am vińit pe cărare și acolo, lîngă o casă, o fost așa on loc tistaș în drum și acolo am văzut on răcaș de femei, toate îmbrăcate în haińe albe și să țińę de mînuri toate și giuca roată. Ieu am trecut pingă ięle și nu mń-o făcut ńemńic, numa s'o uitat la mińe. Ș'apăi am vińit acasă ș'am spus cîtă părinț ce-am văzut. Și după aceę puțîn timp s'o uitat tată-meu pe fereastă și au văzut o- lu mńină că mę[rge] 'nainte și atîtea ceteri și cimpoi și ceterau. Și s'au luat pe o cărare ș'o trecut hăt! Acelea o fost borsocăi.

Valea-Sacă — Văsîi Doroș, 77.

410

O fost on om vînători și ala s'o dus sara în lęș. Au șăzut formă cam pînă la zăce, la unsprăzăce oare, iarna. O fost ńauă, omăt. Și s'au îndemnat să vie acasă. Și au vińit pînă lîngă grădina lui. Și acolo o fost on gard, ca să treacă la iel în vor.. Și acolo ș'o făcut iel on prilaz de a tre[ce] piste iel. Da o văzut că acolo stă o boreasă piste gard și să țińe cu mîna de on par. Și iel i-au vorbd'it așa:

— Du-te, tu, de-acolo, să trec acasă!

Și ię nu s'au clătit. Da iel o zîs:

— Du-te, he, de acolo, că ti-oi pușca!

Da nu s'au dus. Iel au pus arma la ochi ș'au cotat pi ię. Și cum s'o țînut cu mîna dreaptă de par, iel o pușcat pe femeie pin brîncă. Și au zîs atunci femeia:

— Noa, amu m'ai mîncat, Petre!

Și s'au luat și s'au dus femeia, het! Și vînătorul s'au dus în casă la sîńe. Și iel dimińeața cîn s'o făcut zîuă au plecat ș'au căutat unde o pușcat noaptia. Și au văzut sîngile pe omăt. Și s'au dus pînă o 'ntrat într'o casă. Și s'au dus și s'au înt'inat. Și femeia zăcę în pat. Și vînătoriu i-au zîs iei:

— Da tu iesti beteagă, bolnavă?

Ferdinand I. din Cluj • Biblioteca Univ. ROMÂNIA

— Îs bolnavă, că m'ai pușcat, — o zîs ię. Iel o zîs:

— Da tu ai fost acęia?

Ię o zîs:

— Ieu! Du-te — o zîs cîtă vînător — în muntile acela la o pt'atră și acolo vei afla liacu mńeu, on buruian care ieu m'oi vindeca.

Iel n'au cutezat a să duce, că i-au zîs alț oamiń că să nu să ducă, că acolo or și altile mai multe și l-or omorî. Nu s'o dus.

Acęia o fost borsocaie și o vrut să-l trimată acolo unde o avut ięle adunare.

Valea-Sacă — Același.

411

Am vińit odată di la on văr de a mńeu înt'oarece hoștină. Iera noapte. Am văzut o lumńină. Iera și femęia cu mine. Am zîs cătă ię:

— Noa, merem sporos, că acolo văd ieu oarecińe cu vidęrea ș'om mę[rge] și noi, că 'ntuńerec o fost. Și am mărs cam zăce pași aproape di ię. Ș'am văzut o lumńină aprinsă așa 'nainte și on cal și pe cal, pe acela, șădę on băięt, cocon de domn și avę o pt'ipă așa de lungă și așa afuma că pară de foc îi merę din gură. Și femeia mę o zîs:

— Ioi, nu merem, că acęia-i oarece năturlie!

Și am stat și n'am mărs. Și s'au luat pe o cărare ș'o vińit în sus și vidęrea tăt o am văzut doar, la tri sute de pași de departe. Nu știu că borsocaie o fost, ori diavol!

Valea-Sacă — Același.

412

On om o vińit di la moară noaptia, timp la zăce, la unsprăzăce oare. Și l-au prins și l-au purtat tătă noaptia, oarece duh ńecurat. L-au purtat pînă cîn o cîntat cocoșî. Cîn au cîntat cocoșî, atunci l-au dus într'on munte și l-au pus acolo, tot crunt și dîrăiat cum o îmblat pin ghimpi cu iel. Acolo s'o trezît, acolo s'o cunoscut iel, o vińit acasă ș'o spus la femęie cum că ce au pățît iel.

L-o lăsat cînd o cîntat cocoșu, că la duhuri, la alea răle, numa pînă cîn cîntă cocoșu îi iertat să îmble.

Valea-Sacă — Același.

413

Am fost admînuători cîn am fost de v[re]o douăzăci și patru de ań. Am rămas într'o margińe de sat cu mai mulț tovarăș de a mńei ș'am stat la cărț pînă la vo două ciasuri după mńază noapte.

Iera cam tină mare. Am vińit cîtă casă. Am și auzit pi la vîrvu pădurii din Usoiu Butii: — Hî, hî, hî.

Mă uit sus, văd niște cărbuń: unu negru, altu roșu, altu verde, îmbla tăt învîrtit și iele cînta acolo. Ieu m'am băgat supt on pom, că m'am temut că m'or săgeta. Acelea o fost duhuri necurate, borsocăi!

Batarci — Iacob Ciote, 76.

414

O vinit on fecior din cotune și o mărs după caș la o mătușă. Cîn o vinit înapoi, iera noapte, bizuaș o fost cam la cina ce bună. O mărs pi orice uliță. Ș'o stat două femei, i s'o năucit, s'o arătat. Și iel ave la sîne tămîie și grîu di la litie; i-o pus mă-sa, să-l feriască de năcaz. O femeie o zîs:

— Măi Văsîi, țîpă ce ai la tine!

Iel s'o dus să o atingă și o văzut că nu-i nemică, numa arătare o fost. Acelea o fost borsocăi. De n'o avu la iel tămîie și grîu, l-o săgeta.

Batarci — Același.

415

O fost șăzătoare la o casă și o mărs feciori și fete și prunci. Casa o fost pustie. La o pruncă i-o vinit somnu și ciia n'o luat sama că doarme pe cuptiori și o uitat-o acolo. O vinit Marț-sara și o zîs:

Marț, Marț,
Descuieț starț!

O zîs cîtă starț, că numa iel o fost în casă. O întrat ș'o mîncat pe pruncă ș'o zîs:

— Rod rosurile
Și rămîn pletiturile!

I-o pus în cui pletencile și s'o dus. Mă-sa fetii i-o găsît numa pletencile iei, pentrucă o tors Marț sara!

Batarci — Mărie Rus, 58.

416

Ii rînd de a o prinde pe Fata-pădurii. Dacă-i duci o cizmă în drumu iei, tare să bucură și-ș bagă on pt'icior. Da în cela n'are. Atunci îș bagă amîndouă într'o cismă și o poț prinde.

Batarci — Toader Toma, 69.

417

Cînd am fost în cătunie, o fost on fecior di la Maramureș din Jiulești și așa i-o vinit o spaimă acolo, că nici cinci ori șăsă nu-l putę ține. Spune acii di la iei, din comuna lui, că de atunci are spaima acęia, de cîn o fost Fata-pădurii la iel în oboroc și s'o culcat lîngă iel.

Batarci — Același.

418

O femęie d'iin sara di la vacă, o luat-o și o dus-o borsocăile ori mńilosteńițăle la Pt'atra Săpînți. O dus-o tăt pe sus. Cîn o sosît acolo, o deschis pt'atra 'n două ș'o 'ntrat în lontru. Acolo o găsît on moș. Ala i-o spus:

— Să n'apuci să mînînci ceva di la ięle, că aici rămîi pe vęci, ca mińe! Ię n'o mîncat. După tri zîle, dacă o văzut că nu vrę să mînînce, o luat și uo adus înapoi pin tăte crăngile și u-o sfășîięt de crăngi. Nici n'o fost cum trebe mai mult, o fost tăt betegoasă. Dint'acęia o și murit.

Batarci — Toma Irincă, 61.

419

Odată borsocăile o luat o pruncă și o lăsat-o gios într'on loc pe dialu Malu, că acolo o mărs spre uo cruce și n'o putut trece. O găsit prunca acolo a doua zî și o spus că o dus-o pe sus, piste vale.

Batarci — Același.

420

Am auzît că pe mama mamii męle o dus borsocăile și la gaora în casa lor, unde o durmńit ięle, o aflat on păcurari, de tri ai rob, cu fluieru, cu lingura. De tri ai n'o văzut raza soarelui. Și o nevastă numa o mărs la tău cu olu de apă și cu rîzăle să le spęle. Și o prins-o două borsocăi și o dus-o acolo și o țînut-o de tri ai. Noi am știut că pe mama mamii nu o putut opri, că ię s'o 'nchinat acolo și atunci o și pt'icat gîndaci din cui, că ięle 'n locu blidilor o avut gîndaci. Ș'atunci ięle o zîs cîtă mama mamii męle:

— Spusu-ț'am să nu-ț faci cruce, ucigă-te nouăzăci și nouă de cruci!

O zîs mama 'napoi cîtă ięle:

— Ucigă-vă pe voi, că docale am născut, pe cruce m'am botezat, docale pe cruce vreu să mor!

Atunci o zîs cîtă ię:

— Vrei să-ț vez acolo și bărbatu? O zîs: — Vreu, da n'oi da mâna cu voi!

Apăi o zîs că de nu-ș mută ocolu din pt'icioarile lor, apăi nu-i vęde ńime moartia. Piste tri ai de zîle o aduce iară acolo. Ș'apăi o adus-o borsocăile la mńazănoapte acasă. Și ię ș'o mutat ocolu, o vîndut acolo partia acęia de loc, la Jîz. Ș'o luat altă casă.

Bocicău — Anuță Mălancă, 53.

421

S'o 'ntîmplat aici că o fost on om păcurari la cîmp. Și o vińit noaptia borsocăile și ierau cu mai multe lumńiń, trup n'o văzut, numa glas o auzît suflîn în cimpoi. Iel o zîs:

— ... prescura mîńei voaste, da pe aici îţ îmbla?

Atunci iel o pt'icat, săgetat. Dacă tăcę, poate că scăpa. Dimińaţa, acolo, aproape, pe o teşîtură de lemn o şî aflat o prescură, aşa cum o suduit iel. O vińit cu caru dimińaţa, l-o dus acasă ş'o murit, n'o mai avut liac. Cu greu o murit. Tare, tare o fost bolnav.

Batarci — Toader Toma, 69.

422

Sînt milosteńe, care fură prunci mńici; ieu pe cel bun şî puńe unu rău în locu lui. Boreasa nu şti; tăt îi dă ţîţă şî-l mulcomę[şte]. Da iel nu creşte, stă tăt aşa, îi ńimuric, îi prunc şchimbat. Trămură aşa, îi ńimuric pe vęci.

Gherţa-Mare — Măricǎ Coţan, 51.

423

Milostivńile vin cu vînt, cu foaş mare, pe sus aduc pe oamiń. Pe Beńe Văsîi di la noi, l-o adus pe sus din cotuńe, l-o pus gios lîngă casă, o fost musai să-i plătiască boreasa lu Beńe Văsîi cinci zloţ la vrăjîtoare, că ię o făcut să-l aducă. L-o adus noaptia, cu dracu. O zîs, zîua:

— Doamńe, cum am vińit eu?

S'o dus iară 'n cotuńe. N'o fost tuma om la loc după acęia.

Gherţa-Mare — Aceeaşi.

424

O fost o casă pustîie, aşa cam în capătu satului, ş'o fost on bd'et om sărac acolo. Ş'o fost omu ala numa iel sîngur, mort acolo. Şî numa fata lui o fost cu iel, bd'ata, sîngură. Ş'o zîs oarce om la fereastă:

— Năposti-mă în casă şî pe mińe ca să h'iu ţîmbăraş. Nu ti tęme, om h'i doi!

Ię o zîs că nu l-a năpusti. Iel o pus mîna pe fereastă ş'o zîs:

— Hai, năposti-mă mortule.

O văzut că mîna iera ńagră, ca moartă şî ię. Ş'apăi iel tăt o hurducat la uşă. Fata, dacă o auzît s'o apucat pe scară 'n pod. Ciela, di la uşă, o vińit, s'o apucat şî iel pe on fîştel după ię în pod. Ş'o şî cîntat cocoşu ş'apăi o rămas şî ciela mort colo pe scară şî fata 'n pod. Ię o strîgat din pod:

— Haidaţ oamiń!

Ş'apăi o fost doi morţ.

Bocicău — Anuţă Mălancă, 53.

425

O fost on om borsocoi pe h'iară, pe lupt'. D'ińę, sara, acasă la iel lupt'i și dupăce o murit. L-o chemat Sima Grigor. D'ińę la on ficior a lui, care o locuit în casa unde o locuit Grigor. O fost mare înd'erșunătură în tătă lumea. Cît o 'nsărat, o d'ińit lupt'i și i-o pustîię tăt: oi, capre și iosag mînînțăl. Oamińi s'o grăit și o zîs că n'o putut altfel, numa o fost borsocoi pe h'iară. Așa o scăpat, că s'o dus la Bicsad și ięste acolo on om și acela o spus că așa-i: o fost borsocoi pe h'iară și s'o 'ntors la prunci. O plătit mai slujbe, mai una, mai alta și o plătit văduve și s'o rugat și s'o 'ntors și nu i-o fost ńemîc.

Bocicău — Aceeași.

DIFERITE CREDINȚE ȘI SUPERSTIȚII

426

La Cămîrzana o fost așa de lucru: on om s'o culcat noaptia gios pe pămînt, în pădure. O zîs oarice:

— Măi, scoală-te de acoalę și lucră, ș'apăi te sui în copaci, în ala, coată acolo 'n bortă că-i afla oarice!

Omu s'o sculat și o cotat în toate lăturile. N'o văzut ńemńică. O cotat mai pin lęmńe; nu-i nici pin lęmńe ńemńică. Ș'apăi iel o fost încălțat ș'o fost bortă și s'o prins, s'o desculțat la pt'icioare, o țîpat opt'incile gios și s'o apucat în lemn, s'o suit pînă la bortă. O băgat mîna în bortă și o zîs:

— Vai, Doamńe, numa taleri și coroańe!

Avę o străicioară pi iel. O 'mplut-o. Ș'apăi tăt i-o coborît gios și s'o suit iară. Zîcę:

— Ii, da tăt sînt bań!

Apăi o socotit: amu nu i-oi tra[ge] tăț, c'amu i-oi purta aieștia, să nu vadă oarcińe, să să suie acolo! Tăt i-o dus și i-o băgat în oarce lăduță. Ș'apăi o sară tręce], nu-i ńămică. D'ińe 'n cęe sară dracu și romînęște grăię:

— Du acolo și puńe ce ai luat de acolo, că-i a mńeu, nu-i a tău!

Omu nu i-o dus, o socotit c'or h'i a lui. D'ińe și 'n cęe sară dracu ș'o zîs:

— Iești acasă și auz, numa nu vrę a grăi.

Omu n'o zîs ńemică, n'o vrut să grăiască cu iel. Apăi în cęe sară, a trilea, o d'ińit iară dracu ș'o zîs:

— Du și puńe acolo, că-i vidę că mind'ar nu ț'a h'i bińe! Omu nu i-o dus. Atunci li-o 'mpleticat marhile, să să omoară, să să zugrume. Omu o tăięt fuńile tăte cu cuțîtu și li-o slobozît afară. De o durmńi iel, apăi

marhile tăte or peri, s'or furtuńi tăte. Apăi dacă s'o făcut zîuă, i-o dus bańi 'napoi și i-o băgat în bortă. Ș'apăi o fost om tistaș, n'o văzut ńimńica, nici n'o mai grăit ńime cu iel noaptia.

Gherţa-Mare — Iacob Zgărduș, 70.

427

Căldarea cu bań o păzęște dracu; cińe vrę să-i ięie, rămîńe surd și mut. Nu-i poate hăznăli ńime. Care ard dimińața, în sărbători mari, zîc că-s buń. Cińe ię, îi pt'ęre iosagu, ori rămîn pruncii muț. O luat, în Valea-Sacă, oarece om și tăț pruncii i s'o ńimuricit.

Bocicău — Iluşcă Doroş, 80.

428

Știm unde-s comori, di pe acęia că ięsă de tri ori pară vęrde din pămînt. Ard bańi la Pași, la Anu Nou și la Crăciun. Aici, la noi în sat, o fost on om, țîgan, și o mărs la corindat și o văzut arzîn bań lîngă casă. Și o zîs:

— Scoală, omule, că avem foc afară, ard bańi, nu tăt durmńi!

S'o sculat și o țîpat on lemn acolo și o făcut coteț, să nu-i sapę oarciń. Apăi i-o săpat, apăi iel și din acęia s'o făcut mare gazdă. L-o chemat Haiduc Văsîi. De tăte o avut!

Gherţa-Mare — Iacob Zgărduș, 70.

429

Vîrcolacii îs gîndaci; mînîncă soarile la șăpteań și luna. Apăi nu să vęde tumna așa bine, multă vręme. Să clătę[ște] și pămîntu la șăpte ai. Cîn o fost cela război, s'o clătit pămîntu, s'o întuńecat soarile și luna.

Gherţa-Mare — Acelaşi.

430

O fată tăt o așteptat să d'ie pețîtorii să să mărite. După acęia o d'ińit ursătorile la fereastă. Ię o zîs:

— Mamă, io mă mărit, că o vińit ursătorile la fereastă, mń-o vińit ora!

Da mă-sa n'o crezut și o zîs:

— Nu-i bai, dragu mamii, că nu t-i mărita, că ieşti mńică.

Ș'apăi o fost musai să o mărite, dacă o d'ińit ursătorile. După acęia o d'init pețîtorii cu sania cu caii. S'o dus și s'o tomńit și s'o măritat fata.

Gherţa-Mare — Mărică Coţan, 51.

431

Oarecînd o 'mblat ursîtorile pe pămînt, o d'init la feriastă și o spus la copt'il. La copt'il o spus c'a muri cîn a h'i mńire, în fîntînă. Cîn o fost mńire, tată-so, s'o păzît și o astupat fîntîna, că o știut de moarte unde i-a h'i. O mărs iel di lîngă mńireasă pînă afară și s'o dus unde o fost fîntîna și ciind astupată fîntîna, n'o mărs lontru. L-o aflat mort deasupra, pe locu fîntînii, c'acolo i-o fost dată să moară, că așa i-o ursat ursîtorile.

Îs tri ursîtori. Îs și astăz, numa nu le vęde omu.

Gherța-Mică — Ana Ignat, 49.

432

O d'ińit on cotună pe săbăciag ș'o văzut vidęre mîndră la o casă. Iel s'o dus la casă să să hodińască. Femęia tuma atunci să bătę de avęre băięt. O născut o băiętă. Fecioru s'o culcat în tornați. O și auzît ursîtorile grăin[d] la cetori: Aiasta, care s'o născut, a duce-o de ńevastă fecioru aiesta care doarme aici. Iel ș'o gîńit: — Doamńe, ce aș fa cu ię, că ieu n'oi feciori atîta? O băut ș'o mîncat tăț, ș'o adurmit. Da cătuna n'o durmit. Iel o mărs, o gododit ș'o luat prunca și s'o dus la on par și o băgat-o pe lîngă par. Prunca o sbd'erat. Dumńezău n'o lăsat să moară că o fost ursată de ursători.

Paru i-o mărs numa pingă rând'. Mă-sa și tată-so s'o sculat și o găsît prunca și uo desfășat și o văzut că are o șăbe di la par. Uo lecuit, și n'o murit și o crescut mare.

Oareunde și oarecînd fata s'o tîlńit cu fecioru la olaltă, da ii nu s'o cunoscut, n'o avut nici hir de oareunde. Fecioru o trimăs petîtori la casa fętii, o petît-o ș'o nuntît.

Ię s'o tăt ferit, cîn s'o șchimbat, să n'o vadă că-i cu șăbe în spate. Iel odată o vęde ș'o întreabă cińe o tăięt-o în spinare. Ię i-o spus cum s'o tîmplat. Iel o și înlemńit și i-o spus că iel o fost. O trăit bińe la olaltă. De atunci nu să aude ce grăiesc ursîtoarile.

Batarci — Mărie Rus, 58.

433

Clopotile besericii aruncă grindina la dial, dacă le tra[ge] fătu care ști tra[ge] de grindină. Atunci grindinarii aud și zîc:

— Rădicat sus, că ńe farmă la gerunche d'ersu clopotilor! — și-i musai s'o rădice sus.

Grindinarii nu-i vęde ńime, că-s mńilostivii lu Dumńezău.

Batarci — Aceeași.

434

Sînt oamiń grindinari, care aduc ghiața. Ii o sfarmă din înghieţatu și o ńepost pe pămînt. De acęie trag clopotile, să să 'mprăștie grindinarii cu norii. Ieu am auzît oamiń zîcîn, cîn trăgę clopotile, zîcę grindinarii:

— Tra[ge] la dial Sîmńion, tra[ge] la dial Gligor, că ńe 'ngînă cățęlile de clopote!

Batarci — Iacob Ciote, 76.

435

Clopotile apără de trăzńet, stînge focu mai lin. Dacă nu tra[ge] clopotile, poate arde tătă.

Batarci — Mărie Rus, 58.

436

Cîn să dau pe brînză oile, cel care le ię, nu le mulge numa în zî de gioi, cînd îi ploaię și așa zîc:

— Așa să ńe d'ie laptile, cum d'iń e ploaia!

Le bobońesc, pe oi. Ciobanii să duc în tăte patru colțurile și așază boboańile și atunci oile zbd'ară, umblă după iei. Nu să apropt'ie lupt'i di ięle și nu le strîcă.

Batarci — Iacob Ciote, 76.

437

Cîn să sporę[ște] oarece ańimal, nu-i biń e să dai ńemńic din casă, nici fărină, nici sare, nici foc. N'ai folos, dacă dai.

Batarci — Toader Toma, 69.

438

Dacă aduci noaptia apă, după sfințîta soarelui, trăbă întîiaș dată a lua ș'a stopt'i pe foc on pt'ic ș'apăi să folosăști. De trece oarece duh rău, nu ști cum ńimerę[ște]!

La izvor, sufli întîi cruce piste fîntîńiță, pintru ce acolo o putut tręce ceva duh rău.

Batarci — Acelaşi.

439

Omu, dupăce moare, are lipsă de unghii, că cu acelea trage focu di pe sîńe, să să mai răcorească. Nu-i biń e să le arunci cîn le tai, numa să le năposti, să le petreci pin sîn și de acolo să margă la pămînt. La urmă vręme ięste lipsă de ięle.

Batarci — Acelaşi.

440

Curcubeu îi sămnu di la potop rămas. Dumńezău l-o dat, că mai mult nu va pt'erde lumea pin potop și de a h'i cît de mare ploaie!

Batarci — Acelaşi.

441

Duhurile ręle să văd noaptia. S'o tîmplat așa, am mărs vara cîn îi scurtă noaptia. Cam pi la zăce, așa formă, văd o vidęre care s'o rădicat din Corciuri. Și o văd că vińe pe sus. Ș'o trecut pe după beserică, peste țîmțîrim și s'o dus la Mociră. Am stat în loc pînă s'o băgat acolo, s'o ńimńicit.

Batarci — Aceeaşi.

442

La mejde, mai tare umblă borsocăile, că pe mejde aruncă, care știu vrăjî, și di pe bube ręle tăt ce-i rău.

Batarci — Aceeaşi.

443

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dacă măhăiești cu varga care ai despărțît șărpile cu broasca de olaltă, cu acęia vargă alungi ploaia.

Comlăușa — Toma Irincă, 61.

444

Iarba h'erului, cińe o are, acela descuie orice încuietoare și lanțurile jăndarilor, ięle pt'ică sîngure gios. Iarba numa așa să poate găsî, dacă cosă[ște] acolo unde ięste iarbă și duce tătă brazda în apă și iarba să duce pe apă 'n gios și cę a h'erului mę[rge] pe apă 'n sus. Așa o cunoaște. Cîn o taie și coasa pt'ică gios di pe cosîie.

Comlăușa — Acelaşi.

445

Cîn îi ploaie cu soare, atunci gioacă borsocăile.

Bocicău — Anuță Mălancă, 53.

446

Cîn tună, să tem oamińi și zîc că s'o băgat dracu 'ntr'on lemn ș'apăi tună 'n iel.

Bo icău — Aceeaşi.

447

Curcubău d'ine docăle de ploaie, docăle de vręme bună. Zîce că care-i vęrde, îi iarbă, cel ce-i galbîn îi mălai, cel ce-i roșu îi grâu.

Bocicău — Aceeași.

448

Curcubău îi fecior sfînt. Să putem mę[rge], cîn îi curcubău, în coate și 'n geruche, pînă di unde bę curcubău apă, apăi ńam cęre raiu. Curcubău bę apă curgătoare numa cu on capăt, ce-i de cîtă scăpătat și cu cela capăt stă acolo, cîtă răsărit.

Bocicău — Aceeași.

449

Norii ieu pe balaori din mare, ș'apăi îi duc în sus și pt'ică gios pe pămînt, cîn îi vręme grę și fulgeră și tună. Balaorii trăiesc și la cîmp, mușcă vaci și oamiń. Îs verinoș.

Bocicău — Aceeași.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

450

Aici o avut on om o vacă și o țîpa să îmble la ciurdă. Sara o fost mulsă vaca bińe. U-o supt balaoru. O fost on lemn pt'icat. Balaoru s'o băgat su lemn. Omu o zîs cîtă păstor că o mulge iel. Iel o zîs că nu.

O hăgăduit și în cęe zî docăle și o vęde colo 'n pădure. Și vęde colo 'n pădure balaoru, cu o gură mai largă decît la vacă. Iară o vińit vaca moale la uger. Păstoru o zîs că acolo ięste în pădure on lemn pt'icat și îi on balaor ce o suge. Omu s'o dus a doua zî și tot bagă de samă. Ș'odată s'apropt'ie vręmea acęia. Mai de sară, să ię și să duce vaca să o sugă balaoru. Și vaca mę[rge] pînă acolo, să 'ntoarce lîngă lemn. Omu vęde cum suge balaoru. O zîs omu cîtă păstor:

— H'i bun și mă iartă, că amu am văzut ce-i. Oi surzui ńește oamiń de acii cu puști, să-l omoare.

D'in ciia, să duc colo și văd balaoru culcat.

— Vai, Doamńe, că-i plin su lemn, sgîrciurile alea îl țîn lipt'it de lemn, să nu stăię pe pămînt!

Stau ii de o lature, pt'ișcă amîndoi deodată. Și balaoru să 'ntoarce, s'o 'nvîrtit ș'o sărit lapte din iel, ș'o pt'erit.

În cęe zî pt'ęre vaca. Amu nu-i balaor, nu-i nici vacă, că balaoru o fost a vacii, să trăiască cu lapte di la ię.

Gherța-Mare — Iacob Zgărduș, 70.

451

Cîn pe ceri męre o stę ca fuioru, să 'ndiamnă cobotitură între domni și între învățați. Acęia o ię în samă numa omu ńepăcătos.

Gherța-Mică — Ana Ignat, 49.

452

Trifoi cu patru-cinci foi însamnă noroc. De l-i afla pînă 'n prînz, însamnă noroc mare. Îl ții în sîn.

Gherța-Mică — Aceeași.

453

Cîn vînd o d'ită, iei on păr din ię și-l pui în grajd înapoi, unde o crescut d'ita, să nu vinz norocu marhilor. Zîci:

Nu vînd norocu marhilor,
Ci vînd marha aiasta,
Cu banii cu cît i-o sîmbrę astăz!

Gherța-Mică — Aceeași.

454

Potcoavă de cal dacă afli, zîce că ieşti mai sînătos. Da nu ț-o aduce la casă, că tăt fugi, ca și calu!

Gherța-Mică — Aceeași.

455

Dipt'acę d'isază omu că tăte lucrurile omińești di pe pămînt îs mai înșălătoare ca d'isurile, da nu le poate omu pricępe. D'isurile nu-s înșălătoare niciodată. Și pruncu mńic, de tri zîle, rîde pin somn, că-l giucăre[ște] Maica Sfîntă și iel d'isază. Da nu rîde la maică-sa care l-o făcut.

Gherța-Mică — Aceeași.

456

D'ISURI	TÎLCUIRI
Apă multă tulbure	= Beteșîg
Apă limpede	= Voie bună piste țară
Dacă lai în apă tulbure	= Petreci om mort chiar din casă.
Foc	= Vręme tare mîndră, limpede, piste tătă lume-i curat.
Fum	= Moare oricińe din ńam.
Prunc mńic	= Durępe mare, dacă nu atunci și piste on an.
Fetiță	= Sărăcie.

Meri la nuntă	= Oarice hir trăbă să-ţ vie.
Ceteră	= Hir.
Meri la înmormîntare	= Cę mai mare sărăcie din lume, pagubă, să te grijăşti foarte biń̆e.
Ţ'o pt'icat on dinte	= Moare cineva ńam tare de aproape: soră, frate.
Că-ţ moare ciń̆eva	= Nu moare, îi bucurie.
Că t-i betejî	= Atunci ieşti mai sînătos.
Că vin prętiń̆i la tiń̆e şî beu	= Supărare mare-i acęia la casă.
Că ai noroc la ceva	= Mai biń̆e să nu d'isăz, că nu-l ai.
Primeşti o scrisoare ori vęste	= Nu primeşti, ori ai besăz.
Bęi pălincă ori d'in	= Nu ţ-î biń̆e, de bună samă.
Culegi ghinde	= Norocire mare.
Mîncare bună	= Pt'ici betiag.
Dragoste	= Supărare.
Rępeloghep	= Îţ moare on părinte.
Dacă mîi porci la porcar, ori vaci la ciurdă	= Moarte la casă, ori viń̆e grindină.

Gherţa-Mică — Aceeaşi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

457

Mńie mńi s'o despletit păru sîngur, cîn mń-o murit on om ce mń-o fost văr şî nănaş.

Gherţa-Mică — Aceeaşi.

458

Cîn îţ fată vaca, cîn fă boreasa prunci, nu-i biń̆e să dai din casă, că-ţ dai somnu şî ţîţa. Noi am dat, da nici n'am avut noroc la acęe pruncă, c'o murit.

459

Cîn cade icoana din cui, ai ceva pt'izmă cu oareciń̆e şî nu şti. Poate să ai şî o boală.

460

Dacă masa puşcă, pocńeşte, are să d'ie din ńam betiag, oarciń̆e şî nu şti. Noi am păţît cu Gligor a nost. Poate să şî moară.

461

Ciasu rău îmblă în săriu nopţî.

462

Cîn îț cade mîncaria din gură, pt'ică la h'i morț, că cer.

463

Omu cu păr roș, îi om rău. Cel cu șăsă degete, nu-i tistaș, îi borsocos. Cel cu două roț de păr în cap, are două irimi șî îi om norocos.

464

La Paști șî la zîle mari, nu-i biṅe să dai din casă ṅemîc. Vrăjîtoarea îț poate ghici tăt, dacă nu împrumuț ṅemic. Gunoiu afară nu-i biṅe să-l scoț, că nu durmṅi noaptia pruncii și dacă pășăști în iel, te dor ochii.

465

Diavolu-i prunc mṅic, cu cușmă roșă pe cap. Iel trăiește pin pt'etri.

466

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cîn te mînîncă palma stîngă, capeț baṅ, cîn te mînîncă cę dreaptă ai de-a dare baṅ.

467

Cîn îț bate ochiu stîng, îi bucurie, da nu-i slobod a o spuṅe, că șî ochiu mult vęde șî nu spuṅe. Cîn îț bate ochiu drept, îi năcaz.

468

Cîn sughiț, te pominę[ște] oarciṅe din ṅam. Îț cură sînge pe irimă, dacă nu ghicești ciṅe te pominę[ște]. Dacă ghicești, nu-ț cură sînge pe irimă și nu mai sughiț.

469

Cîn cură sînge din narea stîngă, îi trăi mai puțîn; cîn cură din cę dreaptă, îi trăi mai mult.

470

Cîn puști dęgetile, cîte pușcă, atîtia drăguță te iubd'esc.

471

Ciṅe-i lat în ciafă, zîce că-i borsocos.

472

Tupt'iți s'o făcut așa, că nu li-o așternut cîn i-o legănat, cîn i-o culcat.

473

Nu-i biṅe să te uiți pin sîtă, că orbd'ești. Dacă pășăști în urma omului care duce sîta, nu vez, numa ca pin sîtă. Acoperi sîta cîn o duci pe drum. Dacă îi sfințît, ori nu-i răsărit soarile, care om pășę[ște] în urma acęia, orbę[ște] de ochi. Aiasta greșală să poate să să destoarcă înapoi așa: îi mę[rge] și-i puṅe apă proaspătă din izvor la găiṅi, să bęie cîn ies afară din culcuș și trec piste prag. După ce o băut găiṅile, uz omu pe ochi cu apa acęia ș'apăi iel să vindecă.

474

Cîn ai cloșcă în casă, nu-i biṅe a fluiera, ori a tirinca în casă, c'apăi să află puiuți suciț acolo 'n oauă și să foituiesc acolo, nu mai ies afară.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

475

Nu-i biṅe să scoț apă din fîntînă, dupăce o sfințît soarile. Dacă ai scos, s'arunci pe foc din ię on pt'ic ș'apăi poț bę și fa[ce] ce-i vrę. Să dai samă în fața lu Dumṅezău, că n'ai avut vręme a mere piste zî după apă.

476

Acile din pînza cusută la morț, îs buṅe la boręsă care-s sîlitori bărbații pi ięle. Se pun în gura cămeșî. O drăgostę[ște], da nu poate fa[ce] ṅemîcă cu ię. La care nu-i place bărbatu, îș puṅe acu, și la drăguț îl scoate.

477

Potcoava găsîtă îi bună în casă, să nu hie greluș. O țîi după cuptiori.

478

Cîn îi mę în tîrg cu marha, dacă îi vrę să ai noroc, s'o stropești cu apă sfințîtă și să zîci:

Așa să vie de cu spori cupețî cu baṅi, cum o mărs oamiṅi de cu spori cu vasăle, să ię apă sfințîtă!

Dacă n'ai apă sfinţîtă, iei o mînă de surcele di la tăietori şî le zvîrli pe marhă şî zîci:

Aşa să-ş aducă aminte cupeţî de cu spori, cum vin surcęlile la tăietori, cîn taie omu lęmńe mai cu spori!

Informatoarele pentru textele 458—478:
Gherţa-Mică — Anuţă Ignat, 60 şi
Batarci — Mărie Rus, 58.

479

Unde sînt locuri răle, să sălăşluieşte sătana, diavolu. Cîn tună, apăi iel fuge, aleargă şî fulgeru după iel îmblă, în tăte părţîle. Am d'init odată dila Mędieri din Tarna şî o 'ndemnat a tuna. Acęia o fost tuma în cele nouă gioi, cîn să 'mplińesc nouă gioi di la gioia Paştilor. Şî cum am vińit, am şî văzut că aşa o trecut fulgeru pingă mińe, de numa o rămas scîntei. Ş'apăi atunci o trăzńit în poiata lu Iacob Alexă. O mărs fulgeru după diavolu şî acolo l-o găsît.

Valea-Sacă — Văsîi Doroş, 77.

480

Borsocăile să fac din boręsă. Dacă are o femęie şăpte fęte, ş'apăi n'are nici on băięt între ięle, apăi cę a şăptia, acęia să fă borsocaie.

Valea-Sacă — Acelaşi.

481

Pământu stă pe doi peşti şî pe două pîń. Cîn să 'ntoarce on pęşte di pe o lature pi cęialaltă, să cutremură pămîntu.

482

Ceriu să deşchide. Am văzut şî ieu odată. Am fost la moară. Am vińit acasă şî am mărs la vecina, să-m dăie din aluatu iei. Cîn am fost la giumătate cărarea, am şî văzut lumia cum ar hi tătă foc, şî în ceri şî pe pămînt. Atunci mń-am făcut cruce, că m'am temut. O fost aşa în zori de zîuă, în sîmbăta de Paşti dimińaţa. Am mărs la vecina şî i-am spus ce am văzut şî cît de rău m'am spărięt. Ię o zîs că s'o deşchis ceriu şî ieu ce am cerut di la Dumńezău? Şî o zîs că de ń-am h'i cerută raiu, l-am avę!

483

Soarile are mamă. Iel o fost om. N'o fost slobod să-i vadă faţa lui ńevasta. Da ńevęstii i-o fost tare drag ş'apăi o mărs la iel în sobă, unde o durmńit. Şî o ascuns vederea şî cîn o durmńit mai bińe, o rădicat vidęrea şî l-o văzut şî i-o plăcut. Ce hazną, că mai mult nu l-o văzut, s'o cam mai dus di la ię, că n'o fost slobod să-l vadă om pămîntian. Soarile-i sfînt!

484

Pętile în soare li-o aruncat tălharii, oamińi păcătoș. Li-o fost ciudă, că n'o vrut să li să vadă tăte.

485

Descîntecile să fac dimińața, pînă nu răsare soarile și sara, dacă sfinț[ește]. Nu-i iertat să le faci zîua, că-ț gînde[ște] oareciń rău și nu-i de hazną descîntecu.

486

Luna o făcut-o Dumńezău, dupăce o zîdit ceriu ca să h'ie lumńină noaptia. Luna-i sfîntă! Luna-i pe ceri totdeauna, numa nu o vez de raza soarelui. Pętile în lună sînt gunoi pe care li-o aruncat tălharii, ca să nu hie așa strălucioasă. Cîn să 'ntuńecă luna o mînîncă vîrcolacii. De acęia o mînîncă, că nu-i slobod a toarce luń dimińața, pînă la răsărita soarelui.

487

Cîn îi lună plină, atunci să pui pomń în pămînt și holde, ca să h'ie pliń de roadă.

488

La « floarea beteșîgului » să nu descînț cîn îi luna nouă, că să 'noię[ște] și durerea!

489

Norii d'in di pe apă, să năpostesc gios la mare, îș ieu apă și să suie sus. Care-i de ploaie, îi mai ńegru o leacă, care-i de grindină, îi mai albîi și mai h'iręticș și viń mai cu spori. Și ceia cu ńegura îs ńegri.

490

O fost potop, pînă n'o născut Domnu Hristos. Cîn a h'i vręmea giudețului, a h'i ploaie de pt'atră pucioasă!

491

Cîn plouă cu soare, fac borsocăile mulăciag.

492

Tuńetu vińe di la Ilie, că l-o 'nșălat dracu.

O vińit Ilie din cotuńe și o zîs cătă iel on vecin, care o fost dracu, da iel n'o știut, o gînńit că-i păitaș, o zîs:

— Bińe că vii, Ilie, că boreasa ț-î culcată cu on drăguț în pat. Da acolo o fost tata lui și mama lui. Ilie o luat săcurea di pe scară ș'o și tăięt capu mîńe-sa ș'a tătî-ńe-so. Ș'o mărs în cęe casă ș'o găsît pe boreasă torcîn. Ș'apăi o aflat că ș'o omorît părinți ș'o spus dipce.

Iel s'o dus la popa ș'o cerut să-i dęie canon. Popa n'o vrut, că ala-i mare păcat, iel nu ști ce canon să-i dęie. Ș'apăi Ilie l-o omorît și pe popa.

În alt sat, popa iară o zîs că nu-i poate da canon și iară l-o tăięt. Și așa o tăięt mai mulț.

O zîs on popă bătrîn:

Oare cińe a 'ngropa pe oamiń acolo, că nu-s alț popt'?

L-o dus pe popa aiesta bătrîn ș'o 'ngropat tăț popt'i. O strîns poporęńi ș'o 'ngropat și pe părinți lui.

Piste trizăci de zîle, Ilie o vińit la popa. Popa o strîns poporęńi și l-o băgat într'o pigńiță ș'o 'ncuięt cu o chęie ș'o aruncat chęia în apă. Și la trizăci de ań o aflat păscarii chęia în apă, înghițîtă 'ntr'o știucă. Și cîn u-o aflat, o dus-o la popa cel bătrîn. Iel, cîn i-o pus-o în mînă, o și scăpat-o, că popa o fost slab, bătrîn. Ș'o spus popa ce o făcut cu Ilie. Ș'o mărs să vadă ce-i cu Ilie.

În trizăci de ań pămîntu s'o surupat. Popa o mărs înainte ș'o arătat pi uńe o fost. Și o săpat tumna pi su ușă. Cîn o săpat, o aflat ușa. O băgat chęia ș'o fost în vręme la zaru ăla. Cîn o descuięt cel din pigńiță, o zîs Ilie:

— Da sfîntu-s, părinte?

Popa o zîs:

— Sfînt iești, ca 'n care cias ai născut! Și o ieșît afară, tăt, tăt flocos. O zîs popa:

Încă una ai să faci: îi sta la patru bărbaț și ti-or rade și ti-or îmbrăca.

Și așa o făcut. I-o dat haińe albe. O zîs popa:

Încă una ai să faci: doi tăciuń de măr oltońit îi duce într'on vîrv de dial și ii oltońi în oarecare lemn sălbatic și dacă s'or prinde, îi vińi și mń-i spuńe.

O mărs la popa și i-o spus că s'o prins și o 'nflorit ș'o făcut roadă.

— Amu bagă de samă — o zîs popa — să vez pînă s'or coace și las' să pt'ice gios, să nu mînînce ńime din ięle!

Da două n'o pt'icat nici cum, ori ce o făcut iel. I-o spus la popa. Popa i-o spus că alea-s mă-sa și tată-so și pînă n'or pt'ica, nu-i iertat.

Cîn o mărs acolo, o băgat sama. Ș'o pt'icat męrile cęli două și i s'o iertat păcatile. Și o dat Dumńezău on nor și l-o luat la ceri, unde-i și astăz.

Și l-o 'ntrebat Dumńezău că ce cęre dila Dumńezău. Iel o cerut să-i poată poronci cui l-o 'nșălat pi iel, adecă pe dracu.

Dumńezău i-o dat tunu pe mînă și a triia parte din ceri și raiu giumătate, să h'ie cârmuitor la acęlia. Așa o trăscăńit cu tunu după dracu, de s'o 'mburdat cășîle de suńete și pruncii mńici s'o amețît. Dumńezău o luat înapoi putęria și i-o dat mai puțînă. Amu numa cu mîna stîngă și cu pt'icioru drept dă, și și astăz, cîn să mîńie, dă tare.

493

Dacă tună la Sînzîięńe, îs tunate aluńile și nucile și nu-s buńe.

Gherța-Mică — Toate (481—493) dela Anuță Ignat, 60.

494

Nu-i slobod să zîdești casa unde o fost arie și s'o 'mblătit, că acolo o îmblat borsocăile. Nici unde s'o omorît oamińi, că îmblă dracu!

495

Nu-i bińe să doarmă omu în casă noauă, că moare. Mai 'nainte bagi să doarmă doauă puice. Cîn te muț înt'o casă noauă, s'o uz cu apă sfințîtă, că poate multe s'o 'ntîmplat în ię, o fost borsocăi!

496

Ca să scapt'i de greluș, aduci greluș de cîmp și-i mînîncă pe ci de casă.

497

Cîn frămînț pîńa, zîci:

— Așa să ai gînd de dospt'it,
Ca soarile de răsărit
Și ca fętile de mărit!

498

Îi bińe să dormń pe dreapta, să nu d'isăz, să te temń de d'isuri. Ca să nu d'ie duhuri ńecurate, pui la căpătîi lioaie și tămîie.

499

Cîn nu poț durmńi, aduci su tińe paie di la coteț ori din leagănu pruncului.

500

Păru-i bińe să-l tai în lună nouă, că cręște mai răpede. Îl bagi în pămînt, că [dacă nu]-l duc păsările la cuiburi și te doare capu.

501

Unghiile să nu le arunci. Trabă pusă subsuoară, că la giudicată ti-or chema să îmbli pi ięle.

502

Sîmbătă și mńercuri să nu pleci la drum. Ca să h'i apărat de duhuri, să porț la tine: sare, grîu di la litie și un cățăl de ai.
Vińeri și mńercuri să nu arunci gunoiu, că sare uliu la găińi!

503

Văruim în lună plină, că nu să fac stelńiță.

504

Puńem cloșca sara, cîn vińe ciurda 'n sat, să iasă mulț pui. Dacă vrei să scoată cocoș, pui în lună nouă, dacă vrei puice, în lună vęche.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

505

Ca să nu fugă roiu, împlînț on cuțît în pămînt și-l legi cu iarbă.

506

Cîn făcem casă noauă, nu-i bińe să amęsteci lemn din casa bătrînă cu cel nou. Ori femęia, ori bărbatu moare.

Informatori pentru textele 494—506:
Batarci — Toader Toma, 69 și
Gherța-Mică — Anuță Ignat, 60.

507

Luńa n'a lucra, că-i începutu săptămîńi.
Marț — vińe Marțolea!
Mńercuri — îi zî de post, trabă cinstită!
Gioi — îi zî de giumătate săptămînă.
Vińeri — îi mare apărătoare de beteșîg, nu trabă a lucra!
Sîmbăta-i a morțîlor!
Dumińeca și Dumńezău s'o hodińit!

Batarci — Mărie Rus, 58.

GLOSAR[1])

Abuà 305, *adormi.*
acar 35, *măcar, ori.*
acia, aciia 223, *aceia.*
aclingi 200, *făclii.*
acolisi (a se) 349, *a se stabili, a se vârî.*
adăpile 209, *locul pentru adăpost vitele.*
adîrma (a) 193, *a pleca.*
adătui (a) 239, *a răscula.*
adieu 231, *tun.*
adimant 250, *diamant.*
admînuător 413, *înmânuator, factor postal.*
agonisîie 217, *cereale, bucate.*
aiştia 246, *acestea.*
ala 221, *acela*
alalţ, *ceilalţi.*
aldui (a) 408, *a blagoslovi, a binecuvânta.*
alepădui (a se) 217, *a se aşeza, a se stabili.*
amńazăz 222, *amiază, prânz.*
amńinoasă 222, *miroase.*
Ardău 236, *numele unei localităţi din fostul jud. Ugocea.*
ardo-bgirău 225.
are 52, *arie,* v. *arie.*
argaş 195, *arcaş.*
àrie 494, *locul — în liber — pe care se îmblătesc cerealele.*
Armań 248, *Armeni.*
avea rînd (a) 253, *a avea posibilitate, a fi bogat.*

Babă (p. 161) *femeie care asistă şi ajută la naştere, moaşă.*
babd'iţă (p. 164), *babiţă, boală la copiii mici.*
bai 47, *necaz, durere.*
baier 117, *panglică ce ţine atârnată traista.*
bar 36, *mai bine.*
baron 236, *boier.*
batăr 229, *măcar.*
bate cărţ (a) (p. 161), *a se juca în cărţi.*
bau 51, *beau.*
bălaie 209, *albă.*
bălcăluşă 368, baltă, băltoacă.
bănui (a) 194, *a regreta.*
bărbăcuţ 209, *berbecuţ, miel mic.*
bărbd'inoc 33, *plantă care-i verde şi iarna (vinca herbacea).*
bărnaci 129, *oacheş, negricios.*
bătę de-a avere 432, *se sbătea în durerile naşterii.*
băută 204, *bâtă.*
Bîşcău 215, *numele popular al satului Bocicău.*
bd'et 243, *biet.*
bd'irui (a) 244, *a birui, a putea.*
bd'iscot 344, *sgomot.*
bd'ităngos 242, *pribeag, hoinar.*
bd'izui (a se) 98 , *a se bizui, a se încrede.*
beli (a) 250, *a tăia, a înjunghia.*
Berbeşti 230, *numele unui sat din Maramureş.*
Bereg 241, *numele judeţului vecin cu Ugocea (spre N.—V.).*
besăz 456, *vorbe rele.*
bgirău 125, *primar.*
birtoc, bd'irtoc 133, *moşie, avere.*
bizuaş 414, *sigur.*
boactăr 225, *păzitor.*

---

[1]) Cifrele indică textul în care se găseşte cuvântul glosat. Dacă cuvântul nu se găseşte în texte, ci în partea introductivă sau de studiu, e notată pagina între paranteze. Verbele le-am dat, pe cele mai multe, subt forma infinitivului, însă substantivele şi celelalte cuvinte aşa cum se găseşte fiecare în text.

boarşe 354, *testicule.*
bob 250, *plantă leguminoasă.*
boboane 436, *vrăji.*
boboni (a) 436, *a vrăji.*
bocor 82, *ceată, mulţime.*
boitori 22, *ciucuri.*
bold 407, *prăvălie, băcănie.*
bolohan 2, *bolovan, piatră mare.*
bolonciag 90, *nebunie.*
bondă 250, *cojoc.*
bongăruţe 359, *musculiţe.*
boreasă 221, *nevastă.*
borsocaie 401, *strigoaică, vrăjitoare (uneori şi strigoiu).*
borsocoi 355, *strigoiu.*
bortă 426, *scorbură de copac.*
bot (de flori) 251, *mănunchiu de flori.*
bote de hed' (p. 163), *ramuri de viţă de vie.*
Botiza 246, *sat în Maramureş.*
bozăraş 260, bonzăraş, *cărăbuş.*
brîncă 410, *mână.*
brăcinari 378, *sfoară cu care se leagă (pe la şolduri) gacii la bărbaţi şi pintileul la femei.*
broştian 319, *broscoiu? buştean?*
Budeşti 233, *sat în Maramureş.*
Budeni 233, *nume de familie din Gherţa-Mică.*
bugăt 403, *destul.*
bugezî (a se) 243, *a se umfla la faţă, a se buhăi.*
buhalău 219, *pulbere de puşcă.*
buisă 338.
bumbuşcă 162, *mică floare artificială care serveşte de podoabă în clopul (pălăria) feciorilor sau cununa fetelor şi se fixează cu un ac cu gămălie.*
Burăştii 226, *numele unei familii din Gherţa-Mică.*
bursucat 249, *umflat.*
Buştina 215.
buzdugunături 365, *lovituri, sgomote.*

Caloda 237, *butuci (instrument de tortură).*
carte 15, *scrisoare.*
Călineşti 241, *sat în Ţara Oaşului.*
călin 2, *numele unui arbust (viburnum opulus).*
căplui (a) 402, *a opări.*
căş 226, *case.*
căzal (p. 960), *stog.*
căznit, căznat 208, *rău, care te face să suferi.*
cînta (a se) 357, *a plânge.*
cîrciovască 220, *oală mare de lut cu două toarte.*
cîrţîitori 357, *încheieturi.*
cît 60, *pentru că.*
cîtă 2, *către.*
cîtingănuţ 198, *încetinel.*
cîtuţ 12, *puţin.*
ceapsă 205, *podoaba de pe capul miresei;* Nş. *tichie.*
ceatăra, ceteră 264, *vioară.*
Cedreag 241, *Cidreag, sat în Ugocea.*
celezî 203, *copiii familiei.*
cemat 249, *chemat.*
ceargîn 198.
Cepe 236, *nume de localitate din fostul judeţ Ugocea.*
Cetăţe 229.
cetori, *cheutori;* 432, *locul unde se îmbucă bârnele casei, la colţuri.*
cheş 123, *cuţit.*
Chiş 238, *nume de familie în Batarci.*
chischineu 5, *maramă purtată de femei pe cap.*
ciar 249, *chiar.*
ciia 223, *aceia.*
Ciforeşti 238, *nume de familie în Batarci.*
ciind 431, *fiind.*
cingeteu 38, *clopoţel.*
cinu căsî (p. 167), *haine necesare pentru a împodobi, în interior, casa.*
cintirim 288, *cimitir.*
cinui (a) 209, *a chinui.*
ciobri 195, *cerbi.*
ciocoti (a) 342, *a ciuguli.*
ciont 260, *os.*
ciorî (a se) 193, *a se chiorî, a trage cu ochiul.*
ciorongos 55, *urît.*
Cioteni 238, *nume de familie din Batarci.*
ciotori 15, *cheutori, două fire de aţă cu care se încheie cămaşa la gât.*
cipcă 133, *dantelă.*
cire 402, *cine.*
ciucalăi 22, *ciucuri, podoabă la clopul feciorilor.*
ciuce 222, *sui! urcă!*

ciucurele, ciucur 279, *cine poartă ciucuri sau cănaci (aici figurat părul caprelor și al câinilor care atârnă în formă de ciucuri).*
ciuisă 338.
ciumavă 407, *urîtă (ca ciuma).*
ciumel 257, *formula de începere a ghicitorilor.*
ciung 49, *arbore uscat.*
ciunta (a) 288, *a curma (vieața cuiva).*
ciurgău, (p. 146), *uluc.*
ciutoc 391, *cioată, butuc, bucată mare de lemn.*
clop 265, *pălărie.*
coàci 129, *faur.*
cobotitură 451, *ceartă, zarvă.*
coc 1, *pâine mică.*
cocie, *trăsură.*
cocon 5, *copil, băieţaş, fecioraş, fecior.*
codobici 312.
coită 49, *femeie stricată.*
coldăuş, coldouş 1, *om sărac, cerşitor, calic.*
colteşele 49, *bucăţi.*
comănac 60, *acoperiş.*
comîndare 52, *prohod.*
cómin 373, *ursoaia hornului.*
copîrşău 300, *sicriu.*
copîie 199, *măsură mică de greutate.*
copt'il 431, 229, *copil, copil din flori.*
corci 343, *tufă, copac.*
Corci 85, *numele unei păduri.*
corinda (a) 428, *a colinda.*
corman 218, *conducător, conducere.*
coroană 426, *monetă austriacă de argint în valoare de 1 leu.*
cosîie 444, *toporişte, coada coasei.*
Coştiui 245, *sat în Maramureş.*
cota (a) 5, *a căuta.*
cotătoare (p. 164), *oglindă.*
cotîng 100, *vagabond, ştrengar.*
cotranţă 96, *curea uzată, haină ruptă.*
cotună, cătună 45, *cătană, soldat, ostaş.*
Craia 213, *oraş aproape de Ugocea, în fosta Cehoslovacie.*
crancă 308, *creangă.*
crei 357, *creieri.*
cruci (p. 161), *şale.*
crumpei 375, *cartofi.*
cucoană, cocoană 245, *fată tânără, fetiţă.*
cupeţi 478, *cumpărători.*
cură (a) 321, *a alerga.*
curechiu 276, *curechiu, varză.*
curună 368, *cunună.*
cuşăi (a) 116, *a gusta.*

danţ 367, *dans, joc.*
dîmboc 242, *dâmb, ridicătură.*
dîrăi (a) 351, *a sgâria.*
demnica (a) 184, *a demica, a preface în bucăţi.*
d'er 389, *vier, porc de prăsilă.*
d'ers 194, *viers.*
D'erţa 180, *Gherţa, numele satului.*
descumpăra (a) 226, *a răscumpăra, a libera.*
d'idără 4, d'id'eră 335, *vadră.*
d'igan (p. 164), *bine făcut, sdravăn, sănătos.*
d'iitoare 372, *viitoare.*
diliban 407, *pentru bani.*
d'ini(a) 4, a *veni.*
dint'' 350, *dintru.*
dipce 7, *pentru ce.*
dipt 72, *pentru.*
dirept 95, diript, *drept.*
diri 303, *pentru.*
d'isa (a) 7, *a visa.*
dişlui (a) 237, *a dăltui, a da la rândea.*
dişmă 240, *dijmă.*
d'ite 226, *vite.*
d'iţăl 142, *viţel.*
d'ivăr, *furtună.*
do 250, *cum.*
docăle 193, *odată.*
domnască, domnescu 226, *stăpânirea domnească, a nemeşilor.*
domnime 226, *domni, stăpânire.*
Dorog 234, *nume de localitate în Ungaria.*
Doroş 234, *nume de familie.*
drob 204, *bucăţică.*
drondoli (a) 278, *a face sgomot.*
drot 221, *sârmă.*
druliţă 339.
Dumbrava 248, *comună în Ungaria, odinioară românească.*
dumirică 291, *duminecă.*
dutcuţă (p. 169), *monetă cu valoare mică.*

Făcături 338, *farmece, vrăji.*
fărăgău (p. 161), *bardă scurtă la coadă.*
fărma (a) 433, *a sfărma, a sparge.*

fărtai 367, *sfert.*
făt 433, *crâsnic.*
fedeu 377, *capac (la oale).*
feleleți (p. 164) *răspuns.*
ferestar 139, *geamgiu.*
festung 213, *cetate.*
fingie 377, *ceașcă.*
fioc 87, *cadrul ferestrei.*
fișcarăș 25, *avocat.*
fișpan 241, *prefect.*
fiteauă 391, *sobă de încălzit.*
floarea beteșîgului 356, *erizipel.*
florinț (p. 169), *florin (monetă).*
foâș 423, *furtună, vifor.*
foitui (a se) 474, *a se înăbuși.*
font 123, *greutate de ½ kg.*
fotogin 350, *petrol lampant.*
frîmbd'ie (p. 158), *brâu.*
frînsă 404, *frântă, învinsă.*
fuitui (a se) 243, *a se sufoca, a leșina.*
furtuni (a se) 426, *a se distruge, a se omorî.*

Gaci 14, *ismene.*
găleată 209, *vasul de lemn în care se mulg oile.*
găzdui (a) 218, *a gospodări.*
gînște 250, *gîște.*
gîrgan 148, *grumaz, gât.*
genune (p. 157), *prăpastie.*
germuț 214, *viermișori.*
gerunchi 216, *genunchi.*
ghete 45, să nu să — *să nu se gătească.*
ghezeș 39, *tren.*
ghindi (a) 129, *a gândi.*
giucări (a), giucălească 455, *a juca, a se juca.*
giug 237, *jug.*
giungia (a) 349, *a junghia.*
giurat 86, *jurat, consilier comunal.*
gligan 392, *mistreț.*
gornic 225, *pădurar.*
goron 223, *stejar.*
goroniță 240, *ghindă.*
greluș 497, *greer.*
griță 239, *ban, creițar.*
gronțăi (a) 250, *a mesteca cu sgomot, a ronțăi.*
groștior 65, *smântână.*
gruă 305, *graur.*
Gudeńii 216, *numele unor familii.*
gujulie (p. 164), *insectă mică cu picioare multe.*
Gura Leului 402, *numele unei părți din hotarul comunei Gherța-Mare.*
gurgoi 378, *gurguiu, vârful opincii.*
gută 74, *paralizie, boală.*

Haită 229, *goană, fugă.*
halube 379, *haine.*
hamńiș 407, *șiret.*
harpă 340, *harpie, monstru.*
hazną 385, *folos.*
hăgădui (a) 450, *a observa, a urmări.*
hăni (a se) 340, *a se duce.*
hăptię 338, *formula (interjecția) cu care e alungat cineva.*
hăt 220, *foarte, prea, departe.*
hăznăli (a) 427, *a folosi.*
hînsă 259.
heciuri 256, *scai* (?).
hęd' 406, *munte.*
Hęd'u Adrianului 384, *muntele Adrianului.*
hęliu 235, *loc, moșie.*
het 349, *departe.*
hętică 274, *oftică, tuberculoză.*
hibaș (p. 161), *bolnăvicios.*
h'ie 9, *fie.*
hiie 45, *lipsă.*
h'in 212, *fin.*
hir 250, *veste.*
h'ire 2, *fire.*
h'irętic 489, *firetic, iute la fire.*
h'iruț, 303, *firicel.*
h'iuț 195, *fiuț.*
hodin 245, *gros, bine făcut.*
hoștină 401, *petrecere, veselie.*
hunciog 358, *brazdă, ridicătură.*
hunțiut 407, *viclean.*
Hust 213, *oraș în apropiere de Ugocea, astăzi în Ungaria.*

Ibd'i, iubd'i (a) 130, *a iubi.*
ii 223, *ei* (pronume).
îmbumbușcat 121, *împodobit cu «bumbuște».*
îmburda (a se) 220, *a se împiedeca, a se încurca.*
împcistri (a) (p. 159), *a împistri, a roși (ouă)*
împletica (a) 426, *a împleteci, a încurca.*
încide (a) 323, *a închide.*
încrăncate 207, *crăcănate, desfăcute.*
încredinți (a) 5, *a logodi.*

îndemna (a) 226, *a începe.*
înd'erşunătură 425, *spaimă.*
înfăca (a) 348, *a învăli, a îmbrăca.*
îngiler 232, *inginer.*
îngrozît 394, *urît, scârbos.*
în vręme 492, *potrivit.*
ioi! 399, *vai* (interjecţie).
iosag 90, 240, *moşie, avere, vite.*
ircă 239, *caiet.*
irima 27, *inima.*
iţîie 7, *litră.*
itros 211, *vecernie.*
izvagniţă 209, *brânză pregătită ca să fie păstrată pentru iarnă.*

Jarapăr 343, *şarpe* (?)
jăb 250, *buzunar.*
jălinie 45, *ispăşire.*
jîd 241, *jidan, evreu.*
jîr 240, *jir (fructul fagului).*
jebchendeauă (p. 168), *batistă.*
jordă 136, *nuia, vargă.*

Laibăr 80, *pieptar.*
laţ 98, *părţi.*
lăcădam 405, *locuinţă.*
Lechinţa 142, *sat în Ţara Oaşului.*
legiui (a) 407, *a judeca, a aduce sentinţa într'o cauză.*
lemn 392, *copac.*
lengăna (a) 49, *a legăna.*
lęş 410, *pândă.*
liacă 243, *puţin.*
Liba-Varoş 250, *oraşul gâştelor.*
lioaie 498, *numele unei plante.*
lisă 280, *linsă.*
litie 211, *slujbă, serviciu divin.*
liu, liu 305, *formulă utilizată la legănatul copiilor.*
lod'it 1, *lovit.*
luhăr 19, *trifoiu.*
lunai 371.

Mai 346, *ficat.*
mal (p. 162), *margine.*
marhă 226, *vită.*
maştehă 62, *mamă vitregă.*
măhăi (a) 221, *a face mişcări în toate părţile a ameninţa.*
măieran 44, *măgheran.*
Mălanca 232 *nume de loc.*
mămărigă 312, *mămăligă.*
mărin 332, *boală cu umflături la ugerul vacii.*
măsoaie 212, *faţă de masă.*
măştihoiu 239, *tată vitreg.*
mătărîng 271, *organ genital al bărbatului.*
mătrici 347, *dureri reumatice.*
măzăluit 239, *zugrăvit, vopsit.*
mîie (a mînea) 207, *a poposi peste noapte.*
Mîndruţ 238, *nume de familie în Batarci.*
mîñei voastre 241, *mamei voastre.*
mîra (a) 218, *a mâna.*
mîrînce 403, *mărânce.*
mîri 368, *mâni.*
mîţoacă (p. 163), *nume de plantă.*
mę 163, *mea.*
Megieş 231, *Mediaşul Aurit, comună în jud. Satu-Mare.*
mejde 442, *miezuină.*
meşter-grindă (p. 170), *grinda cea mai groasă a casei care susţine pe celelalte trei sau patru.*
mezdre((p. 162), *mistrie.*
mind'ar 54, *îndată.*
mire 194, *mine.*
mititioc 36, *mititel, mic.*
mńel 163, *miel.*
mńerţă, mierţă 2, *măsură de capacitate de 20 l.*
mńiji (a) 312, *a închide ochii, a miji.*
mńiloaste, mńilostenile 403, *iele, zâne rele.*
mńeriu 60, *albastru.*
mńişăl 301, *trist.*
Mociră 441, *nume de loc.*
mol 94, *noroiu, tină.*
moloşag 360, *petrecere, chef.*
moroi 336, *strigoiu făcut din copil mort nebotezat.*
morosîu 342, *albastru.*
moşînă 48, *maşină, locomotivă.*
motor 143, *automobil.*
mreană de apă 340.
mulăceag, *petrecere.*
mulătui (a) 4, *a petrece, a chefui.*

Napă 232, *mapă, hartă.*
nădăi (a se) 8, *a se dumeri, lămuri.*
năfrămuţă 259, *batistă.*
nămni (a) 365, *a angaja.*
năposti (a) 88, *a lăsa, a slobozi, a da drumul.*
născut 366, *organul genital al femeii.*

năturlie 411, *drac.*
negină 303, *neghină.*
Negreşti 241, *sat în Ţara Oaşului.*
ńelcoşî (a se) 112, *a se mândri.*
ńemîc 391, *nimic.*
ńemîcă 196, *nimic.*
ńemńeş 4, *nemeş, nobil.*
ńeprăńicat 121, *nebătut cu « pranicul » (maiul de rufe).*
ńepustitu 1, *dracu.*
ńę 336, *interjecţie, un strigăt către animale.*
ńicări 297, *nicăiri.*
ńime 177, *nimeni.*
ńimńică, ńemńic, nămică 218, *nimic.*
ńimurig 390, *slab, pipernicit.*
ńip 232, *popor, mulţime.*
N'ir-Bator 243, *localitate în Ungaria, aproape de Ugocea.*
noa 220, *ei! (interjecţie).*
'ntrăuraş 210, *aurar.*

Oborî (a) 250, *a doborî.*
oboroc 417, *un dispozitiv aşezat pe patru stâlpi în curte, pentru păstrarea fânului.*
odor 12, *ocol, curtea casei.*
odrasle (p. 163), *ramuri.*
ogodi (a) 297, 432, *a aştepta.*
ogod'it 2, *gătit, cu alte haine.*
oiagă (p. 171), *sticlă.*
ol 65, *ulcior.*
oltońi (a) 492, *a altoi.*
on 13, *un.*
oşcolie 104, *şcoală.*
Oşolie 137, *nume de loc.*
otăd'i 24, *otăvi.*

Palna 392, *nume de loc.*
palţău (p. 168), *bâtă, băţ.*
pandur 229, *jandarm.*
partă 133, *panglică.*
păcurime 245, *oi.*
păcurăroi 209, *păcurar, cioban.*
păguri 368, *pistrui pe faţă.*
păitaş 492, *prieten, tovarăş.*
pălincă 61, *rachiu, ţuică.*
pălincie 405, *locul unde se fierbe ţuica.*
Păştiţă 204, *Paşti.*
păsuri (p. 174), *pasări.*
pătrăiel 192, *de patru ani (?).*
Pătrova 245, *satul Petrova din Maramureş.*
pătură (p. 171), *turtă de tăieţei.*
pîră 397, *până.*
pîrî (a) (p. 167), *a pretinde.*
pîroş 255, *pîrît, duşman.*
pcistrioaie 204, *pistrue, cu pete pe bot.*
pedic 124, *deşi, măcar că.*
pepine 170, *castravete.*
pęrţ (p. 168), *panglici.*
Peşt 181, *Budapesta.*
pętica 274, *cu pete, cu diferite colori.*
Petroveni 245, *numele unor familii din Tarna-Mare.*
pigńiţă 492, *pivniţă.*
pin 12, *prin.*
pingă 105, *pe lângă.*
pintileu 117, *fustă de pânză albă, poale, rochie.*
pinztarăş 407, *casier.*
pled'i (a) 23, *a plivi.*
pletiancă 338, *cosiţă.*
plęzńe (p. 164) *beşicuţe pe limbă la copiii mici.*
plocoaje, (p. 159) *bucăţi rupte (uzate) din opincă.*
ploscońiţa cînept'i 342, *floarea cânepii.*
Poci 234, *nume de localitate în Ungaria.*
pogan 206, *păgân.*
ponor 26, *prăpastie.*
porolisă 280.
porozlui (p. 161),
porşor (de fîn) 204, *pală de fân, căpiţă.*
porţîie 239, *dare, impozit.*
potică 80, *farmacie.*
prańic 165, *maiu, obiect de lemn cu care se bat rufele când se spală.*
prăńica (a) 399, *a bate cu « pranicul ».*
pribag 229, *haiduc, tâlhar.*
Pt'atra Săpînţi 395, *nume de munte.*
Pt'iciorul Măgurii 229, *nume de munte.*
pt'ipă 410, *pipă.*
pt'irui (a) 350, *a pirui.*
pt'iscui (a) 377, *a piscui, a fluera.*
pt'ită 65, *pită, pâine.*
pt'iuă 242, *piuă.*
pudăr 80, *pudră.*
puî (a se) 342, *a se înmulţi.*
pupejoi 19, *numele unei flori (orobus vernus).*
pupeze (p, 174), *un fel de colaci de grâu.*
purcăraş 210, *porcar.*
puşca (a) 223, *a împuşca.*
puşca (a) 470, *o pocni.*

pustă 226, *măsură de suprafață, circa 12 jug. cad.*
putred'i (a) 122, *a putrezi.*

Racșa 407, *sat în Țara Oașului.*
răcaș 409, *lume multă, adunare.*
răchițăl (p. 158), *brotăcel.*
rădie 31, *bilet pentru vânzarea vitelor.*
răgălie 225, *arenda pentru fiertul țuicii.*
răgut 48, *recrut.*
rând' 432, *scutece.*
răstădi (a) 17, *a răsădi.*
răstăuță 409, *tăieței.*
rășt'i (să te) 334, *să te răsfiri.*
rătez 95, *lanț.*
răvaș 235, *răboj.*
rînticos 275, *sdrențuros.*
rîză 420, *scutece, sdrențe.*
rępeloghep 456, *avion.*
rezoli (a) 54, *a spăla.*
roandă 407, *slabă, pirpirie.*
romońită 111, *rumenită, fardată.*
rondioș 250, *sdrențuros, slab.*
rud'inos 96, *(cuțit) ruginit.*
rujă (bătut) de (p. 166), *floarea soarelui.*
rujă împlută 5, *trandafir înflorit.*
rujnicele 33, *trandafiri mici.*
rumîńeț 241, *cu obiceiuri românești.*
ruși (a) 327, *a roși.*

Șa 249, *așa.*
sabadîș 239, *om liber.*
șatră 334, *magherniță, șandrama.*
săbăciag 432, *concediu.*
Săbădîșenii 234, *nume de familie în Valea-Sacă.*
șăbe 432, *rană, tăietură.*
sălășîme 226, *loc de odihnă pe care s'a așezat ceva sau cineva.*
Sălbădîș 215, *sat în Maramureș*; 234, *sat în Ungaria.*
săncea 328, *ascuțiș, tăiș.*
Săpînța 219, *sat în Maramureș.*
șăranț 250, *stâlp scobit.*
săricea 204, *sare puțină.*
săriu nopți 461, *miezul nopții.*
Sărtiuz 407, *satul Livada din jud. Satu-Mare.*
săț 250, *sunteți.*

Sîghet 246, *Sighet, capitala Maramureșului.*
sîm 66, *suntem.*
sîmbre 453, *preț.*
Sîmești 234, *nume de familie în Valea-Sacă.*
sîne 249, *sine.*
șîndili (a) 141, *a șindrili, a acoperi casa cu șindrile.*
Șbońeni 233, *nume de familie în Gherța-Mare.*
script'i (a) 250, *a sclipi.*
seine 209, *sure.*
Seleuș 236, *numele capitalei fostului jud. Ugocea.*
și (a) 219, *a fi.*
slobodă 236, *libertate.*
smîcolitură 327, *svârcolitură, durere mare.*
sodom 4, *nenorocire.*
șohan 160, *niciodată.*
solgobgirău 161, *pretor.*
soroci (a) 340, *a hotărî, a ursi.*
sovon (p. 170), *podoaba de pe capul miresei, dată de nașă.*
șpan 218, *boier, grof.*
spară 192, *sparie.*
șpațir 407, *plimbare.*
spîrticos 250, *sdrențuros.*
sporos 411, *cu spor.*
stan 2, *bolovan.*
starț 415, *candelă.*
stăhui (a) 323, *a sta în locul obișnuit al cirezii de vite.*
stăulș 22, *staul mic.*
stîrni (a) 29, *a mișca.*
șterguri, șergători 345, *ștergare, prosoape.*
sticuri (p. 174), *rate, rânduri, bucăți.*
știol 112, *coșul sau hornul casei.*
șt'iopiri (a) 223, *a împușca.*
stopt'it 328, *scuipat.*
straiță 117, *traistă.*
struț 158, *bucheț de flori, mai ales artificiale, purtate de feciori dumineca, în pălării.*
Șugatag 230, *sat în Maramureș.*
surzui (a) 450, *a câștiga, angaja.*
Susani 79, *numele unei părți a satului.*
suș îg 1, *nevoie, lipsă.*

Tarńiță 5, *șea.*
tăgăduit 404, *ascuns.*
tărcat 190, *pestriț, cu diferite colori.*
tăt 51, *tot.*

tătă 231, *toată*.
tău 209, *lac*.
(în)tîlni (a se) 432, *a se întâlni*.
ţîmbăraş 424, *prieten, tovarăş*.
(în)tîmpla (a se) 432, *a se întâmpla*.
tîmpt'ina (a) 357, *a întâmpina*.
ţîne (a) 48, *a ajuna, a ţinea*.
ţîntîrim 5, *cimitir*.
ţîpot 344, *ţipăt, strigăt*.
ţîpă 4, *aruncă*.
ţîpuri (a) 128, *a chiui, a striga*.
ţîrea (a) 218, *a ţinea*.
ţîsfai 347,
te eciu 232, *act de proprietate, moşie*.
temin-bgirău 225, *ajutor de primar*.
teşîtură 421, *bucată mare de lemn, trunchiu de copac căzut cu rădăcină cu tot*.
t'ęie 232, *bucată*.
tilipădui, telepădui (a se) 217, *a se aşeza, a se stabili*.
timitiu 375, *cimitir*.
ţinea (a se) 247, *a trăi, a-şi duce vieaţa*.
tire 2, *tine*.
tirinca (a) 474, *a tilinca, a fluera*.
Tisa Uilac 246, *localitate în Ungaria, aproape de Ugocea*.
tistaş 241, *curat*.
Tiuca-Varoş 250, *oraşul găinilor*.
tizădie 225, *sector*.
tocană 223, *mămăligă*.
Tomeştii 230, *numele mai multor familii din Batarci*.
tomńi (a) 143, *a tocmi, a drege*.
tomńiţ 250 şi 289, *făcuţi, vrednici*.
ton 4 şi 223, *butoiu*.
topt'ilă 379, *topilă, balta unde se topeşte cânepa*.
torcat 343, *tărcat, pătat*.
tornaţ 432, *pridvor*.
trîmbd'iţa (a) 203, *a trâmbiţa*.
troacă 80, *cutie*.
trufăli (a) (p. 166), *a glumi*.
ţuca (a) 115, *a săruta*.
tuma 423, *tocmai*.
tumna 429, *tocmai*.
tupi (a) 213, *a miji, a închide ochii (la jocurile copilăreşti)*.
tupt'it 472, *cocoşat*.
Tur (p.170), *numele unui râu din Ţara Oaşului*.

Ui 342,
umbla legea (a) 4, *a-i face judecată*.
und'ură 216, *colţ*.
ura (a) 43, *a urî*.
ura, 402 *una*.
urbariş 239, *iobag pe moşia domnească*.
urni (a se) 219, *a se surpa, a se nărui*.
ursa 431, *a ursi*.
Usoiu-Butii 413, *nume de hotar în Batarci*.

vac, vec 346, *veac, vieaţă (?)*.
varmegie 241, *judeţ*.
Văsîi 239, *Vasile*.
vîjai 194, *sgomot, zumzet*.
vîră 358, *vână*.
vileag, vilag 162, *lume*.
viri-u-a 291, *veni-va*.
voivod 240, *administratorul sau conducătorul moşiei domneşti*.
vor 249, *curte, ogradă*.
vost 346, *vostru*.
vrăciuiţi (p. 157), *vrăjiţi*.
vu! 222, *sgomotul produs de ceva când cade (interjecţie onomat.)*.

Zadie 133, *catrinţă*.
zări (a se) 5, *a se strica laptele la oi aşa fel încât la mulgere vine amestecat cu sânge*.
zăslău 5, *steag*.
zîcală 218, *zicere, poveste*.
zierme 347, *vierme, şarpe*.
zgaibă 324, *bubă*.
zlobd'ie 4.
zlot 225, *fiorin, monedă echivalentă cu leul*.
zmeană 359, *mreană*.
zoli (a) 54, *a spăla, a freca cu săpun*.

VASILE SCURTU

1. Slujba din ziua de Paşti, în faţa bisericii din Bocicău.

2. Preotul sfinţeşte «paştile» (coşurile cu de-ale mâncării) — Bocicău.

3. Fete şi femei (Turţ).

4. Bărbaţi (Tarna-Mare).

1. Copii și feciori (Valea-Sacă).

2. Feciori (Batarci).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

3. Bărbați (Comlăușa).

4. Grup (Tarna-Mare).

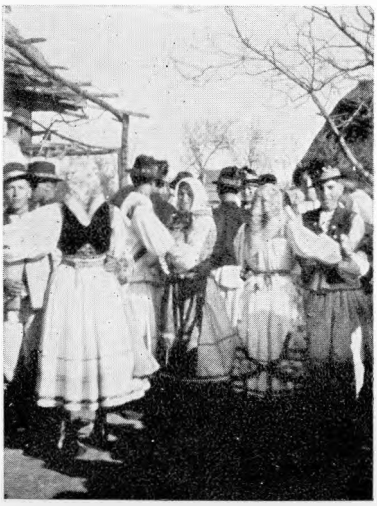

1. « Danţ » (Bocicău).

2. « Roata » feciorilor (Bocicău).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

3. « Danţ » (Turţ).

4. « Roata » feciorilor (Turţ).

UN MANUSCRIS CU IROZI AL LUI PICU PĂTRUȚ

Alături de reprezentarea dramatică a învierii Mântuitorului, « Mironosițele » [1]), Picu Pătruț ne-a lăsat și trei redacții de Irozi.

Toate trei se află în același manuscris [2]), alături de cântece, versuri și proză cu conținut felurit [3]). Manuscrisul are acum 140 file; lipsesc

---

[1]) D. ST. PETRUȚIU, *Mironosițele. O dramă religioasă din ținutul Săliștei.* Anuarul Arhivei de Folklor, IV, pp. 13—29.

[2]) Proprietatea familiei N. Petruțiu din Sibiu, descendentă a harnicului diac din veacul trecut. Mulțumim pe această cale doamnei Ștefania Petruțiu pentru amabilitatea cu care ni l-a pus la dispoziție pentru cercetare.

[3]) Manuscrisul cuprinde:

1. « Verșul nașterii lui Hs. și desputuluirea lui Irod și a crailor ». (Datat: « 25 Fevruarie 1837 ». Reprodus de noi în Anexă, pp. 308).

2. « Al doilea verș iară la crăciun adecă la nașterea lui Is. Hs. ». (Reprodus de noi în Anexă, pp. 315).

3. « Verșul Adormirii Preacestii la 15 zile Avgust pe glas 2 ». (Datat: 28 Aprilie 1837).

4. « Versuri musicești ce să cântă la nașterea mântuitorului nostru Is. Hs. Compuse de Anton Pan profesor de musică a școalei naționale din București » (14 « cântări » și o « gratulație », toate datate 1837).

5. [Fără titlu] « Din anu 1836 am luoat obiceiu a umbla la Crăciun adecă la Nașterea lui Is. Hs. să cântăm și să ne desputuluim . . . etc. ». (Urmează descrierea costumelor fiecărui personaj, apoi a treia redacție a Irozilor, reprodusă de noi în Anexă, pp. 321).

6. « Acathist către sfintele patimi ale Domnului nostru Is. Hs. ». (În proză, fiecare condac cu icosul său. Din această parte lipsesc multe file. Numerotarea autorului e greșită; noi am găsit 20 file).

7. « Pocăința omului dezmierdat sau vorbire între suflet și trup ». (Tipărit, fără locul și data apariției, în versuri).

8. « Osebite sfătuiri folositoare sufletului și trupului ». (Tipărit, fără locul și data apariției, în versuri).

9. « Astăzi cel prea lăudat . . . ». (Versuri).

10. « Veniți toți cei din Adam . . . ». (Versuri).

11. « Ascultați acestea toate . . . ». (Versuri).

câteva din interior și dela sfârșit. E legat în carton și cusut cu sfoară, scris cu cirilice și caligrafii deosebite. Titlurile și inițialele sunt scrise uneori cu roșu, textele și adnotările cu negru. Desene în peniță ilustrează textele. Redacția a treia are la începutul primei pagini un desen (vezi planșa), reprezentând nașterea Mântuitorului: pruncul Isus culcat în iesle, fecioara Maria, « Iosif », cei trei magi cu: « coroane pe cap » și cu darurile « amână », un « înger », un plaiu cu câteva oi și un cioban cântând din fluier. Pe plaiul cu oile citim: « au scris Picu Pătruț. Ghenuar 1838 ». Urmează indicațiuni asupra datei la care a fost introdus obiceiul Irozilor, asupra costumării personajelor, a darurilor și obiectelor pe care le duc cu ei.

Prima redacție e din 1837, a doua e nedatată, iar cea de-a treia e din 1838. La începutul acesteia din urmă, Pătruț indică: « Din anu 1836 am luoat obiceaiu a umbla la Crăciun adecă la nașterea lui Is. Hs. să cân-

---

12. « Domnul stătu crai în lume . . . ». (Versuri).
13. « Cătră Domnul când am scârbă . . . ». (Versuri).
14. « Ferice va fi de omul ce se va teme de Domnul . . . ». (Versuri).
15. « La apa Vavilonului . . . ». (Versuri).
16. « Lăudaţil toţi pre Domnul . . . ». (Versuri).
17. Idem.
18. « Versul cel frumos al lui Isus şi Maica sa ». (Datat: « Aprilie 4, 1802 » [*sic !*]).
19. [Legenda Mânăstirii Curtea de Argeș.] Începutul lipsește. (Datat: « Fevruarie, 4, 1867 »).
20. « Turturica. glas 5 ». (Versuri).
21. « Fostul în bătae soldatul căzuse . . . ». (Versuri. Datat: « Feb. 9, 1872 »).
22. « Caii cei domneşti cu caii cei proşti ai plugarului să tânguesc în drum şi să comănăcesc ». (Proză).
23. « Omul şi şarpele ». (Proză).
24. « De bogaţi ». (Proză).
25. « De Antigon craiul ». (Proză).
26. « De un alhimist şi de un crai ». (Proză).
27. « De un filosof şi de o muiere ». (Proză).
28. « De un om şi de vecinul său ». (Proză).
29. « De un om bătrân şi de logodnica lui ». (Proză).
30. « Un versu către Mare *(sic !)*, stăpânitorul anului ». (Datat: « 24 Ianuarie 839 »).
31. « Perirea a trei iubitori de avuție ». (Proză).
32. « Jidovul şi călugărul ». (Proză).
33. « De doi călători ». (Proză).
34. « Invăţătură despre fire ». (Proză).
35. « Spicul şi polomida ». (Proză).
36. « Adevăruri prin care omul poate săşi mărească norocul în această lume ». (Proză).
37. « Economie de casă ». (Proză).
38. « Ceva despre căsătorie ». (Proză).
39. « Călătorie ». (Versuri).
40. [Fără titlu. Sfaturi în proză].
41. « Viaţa unui om prost şi fără vicleşug ». (Proză).

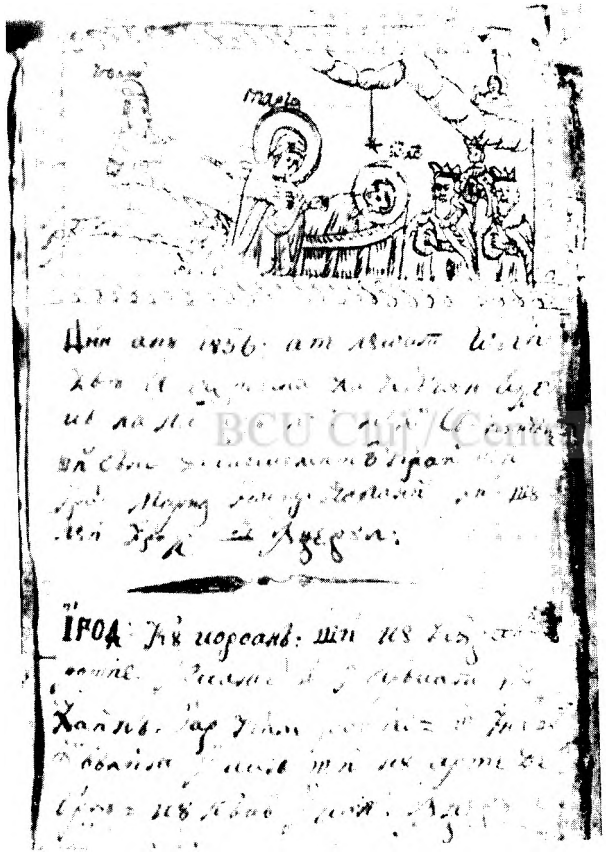

1. Pagina întâi a redacției III.

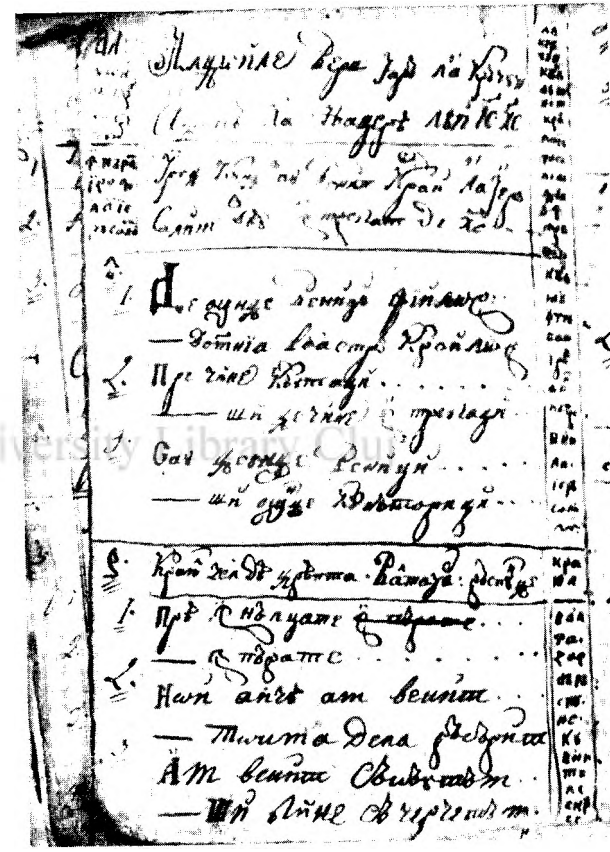

2. Pagina întâi a redacției II.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

tăm și săne desputuluim [1]) 3 Crai și Irod: Maria Iosif 3 ciobani inașu [2]) lui Irod și Ingerul ». Deci, potrivit acestei indicațiuni, în Săliște Irozii erau, poate, necunoscuți înainte de 1836, iar redacțiile lui Pătruț ulterioare acestei date. În cea dintâi lipsesc personajele: Maria, Iosif, ciobanii și « inașul », iar în a doua apar numai: Irod, magii și « diacii ». Din materialul manuscris rămas dela Pătruț se vede că el își redacta textele pe foi volante și apoi le transcria în caiete [3]). Este deci probabil că piesa a fost mai întâi jucată, așa dar experimentată, apoi scrisă pe asemenea foi pentru coordonarea cu versetele biblice și, în sfârșit, transcrisă în manuscrisul de care ne ocupăm. Această experimentare prealabilă explică și realizarea dramatică mai reușită față de celelalte versiuni ale Irozilor.

Jocul sfânt al Irozilor e cunoscut din primele secole ale creștinismului. În apus, în evul mediu, se juca în biserică, subt conducerea preoților. În această epocă are o formă aproape lirică, strâns legată de textul și sobrietatea evangheliei. Mai târziu, ieșind din locașul sfânt și recitat fiind de laici, jocul sufere transformări conforme temperamentului oamenilor care îl reprezentau. Devine burghez în Germania, intercalează dansuri în Spania și glume în Austria. Se amplifică și își extinde acțiunea dela primele prorociri despre nașterea lui Isus până la moartea lui Irod.

Prima formă românească a fost tipărită de Ion Thomici la Buda în 1827 [4]). E un dialog scurt, în proză, între Irod și magi, cu replici asemănătoare celor din Pătruț. A doua și mai scurtă, publicată de Anton Pann în 1848 [5]), are asemănări vădite [6]) cu varianta munteană, mai amplă, publicată în 1884 [7]). Varianta din Moldova e din 1860 [8]), iar cea din Transilvania din 1875 [9]).

Redacțiile lui Pătruț se mențin pe linia lirică a primelor forme medievale, cu împrumuturi ulterioare, târzii, din versiunile apusene. Astfel, într'un joc latinesc din secolul IX [10])—cuprinzând convorbirea dintre magii

---

[1]) Disputăm.

[2]) Slujitorul.

[3]) Informație dată de d-l Prof. Onisifor Ghibu, sprijinită pe existența unor asemenea foi în colecția-i de manuscrise provenind tot dela Picu Pătruț.

[4]) ION THOMICI, *Scurte învățături pentru creșterea și buna purtare a tinerimii române*... Buda, 1827.

[5]) N. CARTOJAN, *Cărțile populare în literatura românească*. II, București. 1938, p. 187.

[6]) N. CARTOJAN, *op. cit.* pp. 189—190.

[7]) G. DEM. TEODORESCU, *Poesii populare române*. București, 1885, pp. 102—109.

[8]) T. BURADA, *Istoria teatrului român în Moldova*. I, Iași, 1915, pp. 7—26.

[9]) P. BĂNCILĂ, *Colindele Crăciunului și ale Pasciloru*... Sibiu, 1875, pp. 46—56.

[10]) *Herodes sive Magorum adoratio. Col. Frising. 64, Cod. lat. monac. 6264, f. 1. (saec. IX?)*. Apud KARL WEINHOLD, *Weihnachtspiele und Lieder aus Süddeutschland und Schlesien*. Wien, 1875, pp. 56—61.

care enunță subiectul dramei, discuția dintre ei și Irod, consultarea cărturarilor, hotărîrea de a ucide pruncii, executarea ei — temele și momentele sunt aproape identice cu ale piesei noastre. În redacția a treia a lui Pătruț, magii, vorbind între ei, enunță subiectul, ca și în textul latin. Apoi Irod, în versiunea latină, întreabă pe un crainic:

« Quid rumores afferes? »

Și acesta răspunde:

« Assunt, domine, tres
Viri ignoti ab oriente venientes,
novite natum regem quendam queritantes ».

Și regele:

« Que sit causa vie, jamjam citus, impero, quere ».

La Pătruț, replica întâia se contopește cu a treia (în redacția a doua), prin eliminarea crainicului și devine:

« De unde veniți și unde călătoriți ».

Iar replica a doua:

« Noi aicea am venit
tocma de la răsărit
Am venit să căutăm
și bine să cercetăm
Am venit întrebând
de cel născut de curând
Den înpăratul înpăraților
și de domnul domnilor »,

în care se cuprinde și răspunsul magilor din versiunea latină:

« regem regum querimus ».

Urmează menționarea stelei călăuzitoare, prezentarea crailor, consultarea cărturarilor, rugămintea lui Irod de a se întoarce pe la el, închinarea magilor și oferirea darurilor, închinarea păstorilor. Redacția lui Pătruț le cuprinde în aceeași ordine și aceeași tonalitate lirică, cu intenții dramatice mai accentuate la diacul nostru, uneori cu aceleași replici ca în textul latin.

În această primă epocă, versetele evangheliei oferă jocului Irozilor posibilități de unitate a acțiunii și uniformizare a versiunilor. În ea se integrează și cea mai veche versiune germană din Transilvania, publicată de Carl Iohann Schuller în 1859 la Sibiu [1]). Și aici momentele sunt aproape aceleași, dar realizarea este opusă celei din versiunea românească. În ea,

[1]) *Herodes. Ein deutsches Weihnachtsspiel aus Siebenbürgen* . . . Hermannstadt, 1859.

replicele magilor, ale lui Irod și ale păstorilor sunt imnuri de preamărire, pe când în versiunea românească preamărirea este redusă la cântecele de stea introduse în cursul acțiunii, iar convorbirea personajelor servește la motivarea și desvoltarea conflictului dramatic. Între aceste două versiuni aproape contemporane, nu există decât coincidența versetelor biblice, atunci când ele sunt versificate fără amplificări. Deosebite sunt și costumele personajelor. În piesa germană: «Irod, în frac negru și pantaloni albi, cu ciorapi și ghete, cu pieptul împodobit cu decorații, husarii împăratului în uniformă împodobită cu hârtie aurie și panglici, magii dela răsărit cu pantaloni albi, haine lungi, albe și scufii albe de noapte, preoții în odăjdii corespunzătoare, păstorii cu căciuli înalte . . . » [1]). Iar la Pătruț [2]): «Irod: cu coroană: și cu cârpă roșie în spate și înbrăcat cu haină iar cam roșie: și inașu învălit în cap și cu arme de brâu: cu peană în cap. îngerul iar cu coroană și cu arepi: și în mâna dreaptă paloș și în stânga clopoțel de cioae [3]) și cu haină albă înbrăcat după obicei îngerilor și irod să aibă sabie: și crai iar să fie înbrăcați cu haine sau cu cârpe și în spate iar cu cârpe și în cap coroane și în mâna dreaptă schiptruri și în mâna stângă darurile și cu steaoa amână: fieștecarele și ciobani cu căciuli în cap și cu tuharci [4]) și bâte amână și unu cun caș al 2 cu 2 mei al 3 cu un berbece și iosif cu ferăstrăul în spate și tesla și barda și maria înpropodită și așa să meargă». Menționăm însă că deși nu ia parte la acțiune, Iosif poartă cu el și în versiunea germană unelte de tâmplărie. În schimb, scena preliminară din redacția a treia a lui Pătruț, în care Iosif și Maria cer găzduire lui Irod, nu există nici la Schuller, nici în variantele românești din Muntenia și Moldova, ci, înlocuind pe Irod cu un hangiu, o întâlnim în Bavaria și Austria din secolul XVI [5]). De asemenea, prezența păstorilor, inexistenți în varianta munteană, reprezentați în cea moldoveană, păstori care în redacția ultimă a lui Pătruț aduc daruri lui Isus, în versiunea lui Schuller sunt doar simpli închinători, dar aduc daruri în versiunile austriace și bavareze. Astfel, Irozii diacului din Săliște au, prin versificarea textului biblic, coincidențe cu cei contemporani din Transilvania, dar nu coincidențe conclusive.

Aceleași cântece de stea care au servit în Muntenia la preamărirea lui Dumnezeu în jocul Irozilor, i-au slujit și lui Picu Pătruț.

Forma dialogului său e simplă, sobră, lucrată cu intenții vădit didactice, dar și spre plăcerea ascultătorilor. Dela o redacție la alta, el încearcă

---

[1]) *Idem*, p. 14.

[2]) Redacția III.

[3]) Aramă.

[4]) Cojoace ciobănești.

[5]) BENEDICT EDELPÖCK, *Comedi von der freudenreichen Geburt Jesu Christi*, 1568, ms. în Bibl. Curții Imp. Viena. Apud WEINHOLD, *op. cit.*

să perfecționeze versul, să contureze caracterele, să motiveze conflictul și să dea familiaritate limbajului. Astfel, în redacția întâia, distihul 4, el spune:

« Să vedem de tinărul împărat
undei să ne închinăm

iar în redacția II:

« Am venit întrebând
de cel născut de curând ».

In răspunsul pe care Irod îl dă magilor la vestea că s'a născut un împărat nou în țara sa, vedem lămurit dorința de perfecționare și verosimilitate a autorului:

Redacția I	Redacția II	Redacția III
« Mirare ceai grăit ceai [cuvântat Și despre ce împărat ce împărat poate să fie sămi ia amea împărăție aceia nu poate să fie fără numai viclenie că eu sânt irod împărat cât cuprins mare să înfricoșază tare tremură de groază mare ».	« Cen împărat poate să [fie sămi ia a mea împărăție Au nu eu sânt Irod [împărat de care tot pământul [sau cutremurat ».	« Ce vorbești doară ești [beat așea cătră un împărat Ce față Dumnezeiască poate aicea săsă nască ».

Tema care l-a preocupat pe Pătruț mai mult este aceea a magilor. Ei sunt prezentați deosebit dela o redacție la alta. În primele două răspund pe rând, după chipul în care sunt așezați, dar așezarea e deosebită, deci diferite sunt și replicile pe care are să le dea fiecare. În redacția a treia, replicile nu mai sunt pe rând, în ordinea așezării, ci mai mult în formă de dialog între câte un mag și Irod sau a doi magi între ei. Aici avem și o încercare de individualizare a caracterelor: Melhior este cel mai curajos. El îl acuză pe Gaspar că are « inimă slabă » și e « fricos ca și o babă », fiindcă acesta vorbise împăciuitor cu împăratul Iudeilor. Baltazar apare hotărît și înțelept; el e cel care ia hotărîrile și regisează oarecum acțiunea magilor, îndemnându-i la ceea ce au de îndeplinit. Tot el e cel care rostește ocările și blestemele împotriva împăratului, când acesta declară că va tăia pruncii.

Tot redacția a treia îl individualizează și pe Irod, care în primele două nu se îndepărtase de textul biblic. În această ultimă formă definitivă, magii pregătesc atmosfera și deșteaptă curiozitatea spectatorilor. Ei lămuresc, într'o convorbire preliminară, tot ceea ce era necesar să se știe pentru înțelegerea acțiunii și mai ales a personajului principal: Irod. Acesta intră în «joc» numai după ce pregătirea a fost făcută, și nu o desminte. Se arată dela început: «turburat», «cătrănit», mândru de situația lui de împărat și pentru și mai multă verosimilitate, conflictul, pregătit gradat de tăria replicilor, ajunge la apogeu cu exprimarea prin interjecții alternate cu ocări.

Momentele principale ale «jocului» au fost prezentate de «diacul» din Sălișteș și în miniaturi, într'un alt manuscris. D-l N. Cartojan reproduce șapte din ele [1]), unele purtând ca legendă, scrisă de Pătruț, aceleași versete biblice pe care el le notează și în dreptul câtorva replici din Irozi.

Picu Pătruț a reușit astfel să împământenească un obiceiu care, poate, nici nu exista în satul său, iar dacă exista, să-i dea trăinicie, mergând el, cu autoritatea sa, să joace Irozii.

Graiul curat românesc, cu foarte puține influențe dialectale ori cărturărești, unele expresii necunoscute în regiunea Sibiului, dar folosite în Muntenia și Oltenia, ca: «logofăt», «mojic», «calic», cântecele de stea din colecția lui Anton Pan [2]), intercalate în Irozi și copiate în manuscrisul de care ne ocupăm, vădesc afinități importante cu producțiunile populare din Oltenia.

La sfârșitul fiecărei redacții, Pătruț notează: «sau scris prin mine», nu: «scrisam eu», ca la alte producțiuni.

Redacția a treia este mult evoluată și perfecționată față de celelalte două, aproape deosebită de ele, la un interval de un an dela scrierea lor. Această redacție i-a servit la colindat cu un an înaintea celorlalte și cu doi ani înainte de transcrierea ei. În primele două își împarte pagina în trei coloane (vezi planșa); în stânga încearcă o numerotare a distihurilor și a replicilor, în mijloc scrie textul și la dreapta scrie versetul biblic la care se referă acest text sau sentimentul ori atitudinea și mimica personajului. Este deci probabil ca Picu Pătruț să fi auzit undeva o variantă românească asemănătoare celei de a treia redacții a sa, să o fi utilizat la colindat, să fi încercat să o adapteze textului biblic în primele două redacții și, văzând că pierde din efectul dramatic, să o fi perfecționat apoi tocmai în vederea acestui efect.

EL SABETA NANU

---

[1]) *Colinde cu steaua.* «Artă și tehnică grafică», Caetul 6 (1938), p. 5.

[2]) Notăm că în anul 1837, când Pătruț își scria prima redacție a Irozilor la Sălișteș, lângă Sibiu, Anton Pan își tipărea în acest oraș *Noul Erotocrit compus în versuri.*

REDACȚIA ÎNTÂIA

	VERȘUL NAȘTERII LUI HS. ȘI DESPUTULUIREA LUI IROD ȘI A CRAILOR	la crăciun adecă irod crai
	îngerul cînd întră încasă zice aceaste cuvinte	îngerul când lum. . . [1])
	îngerul	
	pentru aceaia am venit și cu crai am călătorit casăvă vestesc dumneavoastră puteaveți suferi ceata noastră	aicea însemnăm ce cuvinte au zis îngeriul
	irod când au venit crai deau întrebat de Hs.: au zis cătră ei	când au venit crai la ir[od]
	fiilor deunde veniți și unde călătoriți pre cine căutați și de cine întrebați sau deunde veniți și unde călătoriți	cum au zis la crai irod . . . [1]) calea
4	craiul cel dea stânga cu numele gașpar răspunde	au răspuns un crai
în		
1	prea înălțate înpărate	aceaste cuvinte unde iaste înpăratul care sau născut astăzi
2	noi aicea am venit tocma dela răsărit	

[1]) ilizibil.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

3	am venit să căutăm	Mathei
	și bine să cercetăm	cap 2
4	să vedem de tinărul înpărat	stih 2
	undei să ne închinăm	să ne închinăm lui cu
5	frumoasă daruri săi dăm	daruri
3	irod turburat de mănie zice cătră crai	irod mănios zice
în		
1	Mirare ceai grăit ceai cuvântat	și auzind irod sau tur-
	și despre ce înpărat	burat și tot ierusali-
2	ce înpărat poate să fie	mul cu dânsul
	sămi ia amea înpărăție	cap stih
3	aceaia nu poate să fie	miheia
	fără numai vliclenie	cap 5
4	că eu sânt irod înpărat	stih 2
	cât cuprins mare să înfricoșază tare	ca să fie întru istrail
	tremură de groază mare [lipsește o foaie]	
4	prorocul miheia încă	
	așa scrie și cuvântă	
5	întru tine miile iudei	
	mai mic vei fi.	
6	Dintru tine va eși mia om de căpetenie	
	întru istrail să fie	
8	irod zice cătră crai	irod au zis crailor
în 1	văd că sânteți crai veștiți	cacum ar zice cătră
	cum pre nume vănu miți	crai
9	craiul cel dea stânga gașpar răspunde	răspunde craiul
	De vreai iroade să știi	adecă o zis crai trii
	noi sântem crai cei 3	
	eu sânt astronom valtazar	
	mel hior șicu gașpar	daru
	ce ducem lui Hristos daru	
	așteptând să luom haru	
10	craiul cel din mijloc răspunde mintenaș	adecă melhior răspunde
în 1	O iroade înpărate	au zis melhior: cătră
	să trăești cu sănătate	irod cacum ar zice
2	noi aici ne zăbovim	căsă zăbovesc aci la
	amearge calea nu știm	dânsul

Biblioteca Centrală University Library Cluj

3	noi umilit neplecăm și cucearnic nerugăm	
4	ca prin doi trii logofeți calea săne o arăți	
11	irod răspunde către dânși	au zis irod
în 1	eu calea vaș arăta dar nu știu de aceasta	au grait către dânși când au zis să le arate
2	mergeți voi și întrebați cu deadinsul cercetați	cale
3	și deveți găsi bine să veniți șipelamine	pentrucă el să temea irod
4	ca din voia cugetului vreau sămăînchin și eu lui	
	craiul cel dea direapta numit valtazar răspunde	adecă c[raiul] valtazar
în 1	Noi de nunevom uita om veni poți aștepta	craiul valtazar au zis către irod
12		
13	purtătorul de stea zice către ceialalți	adecă care poart[ă] șteaoa
în 1	Iată ați dobândit folos aici sau născut hristos	hristos mântuitoriul care este Hs. Domn.
41		
15	crai merg și să închină și zice aceaste cuvinte	acum să duc la ștea cu darul
cântare		
1	veniți toți săne închinăm	am venit să ne închi-
2	și cu glasuri să strigăm	năm lui cu daruri.
3	lui hristos daruri săi dăm.	2 ori
16	craiul cel din mijloc zice aceaste cuvinte 1 lea merhior [sic!	adecă me[l]hior răs- punde
1	eu melhior mă numesc	me[l]hior cu darul amână
17	cu aur îl dăruesc cu aur îl dăruesc	2 ori răspunde
	celalalt craiu valtazar al 2 lea	al 2 crai valtazar
1	eu mă numesc valtazaru	cu darul amână zice
19	și tămâe îi aduc daru și tămâe îi aduc daru	cuvintele aceastea 2 ori

BCU Cluj / Central University Library Cluj

	celalalt gașpar crai al 3-lea	al treilea crai gașpar
1	Numele meu e gașparu și smirnă îi aduc daru	cu daru amână zice aceaste cuvinte.
20	și smirnă îi aduc daru	2 ori
21	Iară îngerul să duce înaintea crailor șistă oblu înpicioare și zice	îngerul adoao oară să duce la crai și zice
1	Eu îngerul marelui sfat aici la voi sânt mânat	și luând înștințare prin înger casă nu să în-
2	ca prin vis săvă vorbesc adevăr săvă grăesc	toarcă pre la irod ci pre altă cale să să
22		întoarcă la țara lor.
3	la irod sănu vă înturnați acea cale să lăsați	—
4	altă cale căutați pre care săv[ă]înturnați	mathei cap 2
5	căcică irod înpărat prinprea vicleanul său sfat	stih 12
6	nu vrea casăisă închine ci vrea săl pearză mai bine.	
23	irod cu mănie	irod mănios
1 24	cred că joc demine își bat pre la mine nusă abat	
	filosoful zice	filosoful
1 25	mirare de aceasta cevom face căi așa	mirare ce ne o face
în 26	irod cu sabie scoasă zice cătră dânși	irod
1	tăiare tăiare groaznică tăiare	atunci irod văzând că
în	filosoful răspunde	filosoful
1 28	îi numai părere nu face tăiare	îi numai păreare

în 1	irod cu mănie zice	irod mănios
în 1	tăiare euți poruncesc căla tot ținutul vestesc	atunci irod văzând că sau batjocorit de maghi sau măniat foarte și trimițând au omorât pre toți
2	nici o glumă nu le pae cicu deadinsul săl tae	
3	au voi și ași sâlnici prunci de 2 și mai mici	
4	lăsând și jalea și mila doară îl voi tăia și pre acela.	
29		
în 1	filosoful răspunde	filosoful
30	pre mine mă vei asculta lasă nu face așa	filosoful au răspuns
31	irod turburat de mănie zice	irod mănios
1	eu vreau așa nu altu poruncă am dat ce ai tu	eu vreau așa
32		
34	după aceaste cântă cu toți cântarea aceasta pre glas 2.	cântă frumos
35	versulul acesta	versul
1	oce veaște minunată dela ștea nisă arată	cântare
2	cau născut prunc din duhul sfânt maria curată	2 ori
3	mergând iosif cu maria în vitfleem săsă scrie	au eșit porunc de chemat
4	întrun sălaș lângă oraș născu pre hristos	matei cap 2 stih 1
5	pre fiiul cel din vecie ce lau trimis	2 ori
6	el săl nască elsăl crească să ne izbăvească	hristos Domnul I
36	din ceruri să văzuse o ștea cu lumină mare	

7 trii crai mergea
daruri ducea
37 dinainte îi cădea

38 al cântări sfârșit

39 irod să duce în miljoc[ul] lor și zice cătră
oameni
orație
1 Date frate în laturi
că și eu știu nește sfaturi
2 Cares mai folositoare
și de mulți lăudătoare
3 Că eu irod mă numesc
eu și gălbiori primesc
4 Cu sfaturi deale dumneavoastră
nusă umple punga noastră
5 Ci cu sfaturi deale meale
îmi umplu punga cu tale[ri]
6 Iară bunul gazda de loc
dumnezeu săi dea noroc
7 Ne dă doi sau 3 sfanțihi
să ne umplem punga cu ei
8 Și vun colac sau cârnațu
că ține bine pre drum de saț
9 Măcar și unt măcar și brânză
că ține bine la rânză
10 Insă noi îi vom mulțămi
tot binele îi vom pofti
11 Dumnezeu săvă cinștească
și să vă blagovească
12 Întrumulți ani fericiți
care aveți să stăpâniți
sfârșit

41 altă cântare frumoasă

1 cel din veaci fă[gă]duit 2 ori
astăzi întrup au venit
2 Capre toți săi izbăvească
3 Din robia strămoșască 2 ori
omilă cerească

BCU Cluj / Central University Library Cluj

	Poftim casă aveți folos Denașterea lui hristos oce dar frumos	2 ori
4	Astăzi toți vă vesăliți și cu mănile plesniți	2 ori
5	Așa cântați și strigați pre mesia lăudați	2 ori
6	Așa cântați și strigați dumneavoastră gazdă bună noi văpoftim dinpreună	2 ori
7	Așa cântăm și strigăm pre mesia lăudăm	2 ori
8	Săajungem de multe ori multe sfinte sărbători	
9	Așa strigând și cântându pre Mesia lăudându	
10	Mărire ție înpărate cocoane prea lăudate	2 ori 2 ori
11	Așa cântați și strigați pre mesia lăudați	2 ori
	Sfârșit 1837	
43	și dacă sfârșim ne ducem	
	Sau scris prin Picu pătruțu Sălište 25 fev[r]uarie 1837 1837 1837	

Babeș-Bolyai University Library Cluj

REDACȚIA A DOUA

Al doilea verș la Crăciun	AL DOILEA VERȘ IARĂ LA CRĂCIUN ADECĂ LANAȘTEREA LUI IS. HS.	la crăciun când au venit crai la ierusalim diau întrebat
Inpărat Irod la ierusalim	Irod când au venit crai la Ierusalim deau întrebat de Hs.	când iau întrebat irod din cătro vin laierusalim
în 1	De unde veniți fiilor Domnia voastră crailor	când iau întrebat irod din cătro vin la ierusalim
2	Pre cine căutați și de cine întrebați	
3	Sau de unde veniți și unde călătoriți	
în	craiul cel dea dreapta valtazar răspunde	craiul
1	Prea înălțate înpărate	valtazar au răspuns cuvintele scrise cătră irod înpărat
2	Noi aicea am venit tocma dela răsărit	
3	Am venit săcăutăm și bine să cercetăm	
4	Am venit întrebând de cel născut de curând	
5	Den înpăratul înpăraților și de domnul domnilor.	
în	irod cu mănie zice	irod înpărat
1	Cen înpărat poate să fie sămi ia amea înpărăție	și auzind irod înpărat sau turburat
2	Au nu eu sânt irod înpărat de care tot pământul sau cutremurat	Mathei cap 2 stih 3

BCU Cluj / Central University Library Cluj

în	craiul cel din mijloc gaşpar răspunde	craiul gaşpar
1	Inpărate să trăeşti şi bine săînpărăţeşti	au răspuns craii cătră Irod înpărat aceaste cuvinte cătră el.
2	Noi ştim cătueşti mare înpărat şi de jidovi înălţat	
3	Însă casă ştim mai bine noi nu întrebăm de tine	
4	Ci umblăm întrebând de cel născut de curând	
în	Irod potolit de mănią zice	irod înpărat
1	Minteani adun cărturari ca sămi spue fieşcari	şi adunând pre toţi arhierei şi cărturari norodului iau întrebat pre ei.
2	grăiaşte vro prorocie ceale ce grăiţi voi mie	
3	Căeu crailor am socotit că sânt înpărat mare şi veştit	math cap 2
4	Drept acia cum poate să fie înprotiva mea altă înpărăţie	stih 4
5	Dară pre voi cine vau îndemnat de cătră el aţi plecat	
în	Craiul cel dea stânga melhior răspunde	craiul melhior
1	Prea înălţate înpărate	unde iaste cel ce sau născut înpăratul jidovilor că am văzut steoa la răsărit şi am venit să ne închin[ăm] lui.
2	La acest mare înpărat Prenoi neau îndemnat	
3	O stea foarte minunată Spre ceriu noao arătată	
4	Şi noi după ia viind Şi pre aicea sosind	math cap ... [1])
5	Pentru el întrebăm Ca doară cumva îl aflăm	stih ... [1])
6	Şi unde sau născut Acel fără den ceput.	
în	Irod cam blând zice	irod înpărat
1	Pre ce vreame steaoa sau arătat Acestui tinăr înpărat	iau întrebat la ei vraeme steaoa

[1]) Şters.

2	Prin care voi ați călărit cătră celce sau născut	matei cap ... [1]) stih ... [1])
în	Craiul cel din mijloc gașpar răspunde	craiul gașpar
1	Prea înălțate înpărate	iată o fecioară va luoa și va naște fiiu și vi chema numele lui Emanuil.
2	Steaoa sau arătat La acest mare înpărat	
3	În vreamea înpărăției tale sau arătat steaoa acestui înpărat mare	
4	Pre care proroci lau prorocit Și despre dânsul au grăit	Isaia
5	Prorocul miheia încă Așa scrie și cuvântă	cap 6 stih 13
6	Întru tine miile iudei mai mici vor fi dintru tine va eși	
7	Mie om de căpetenie întru israil să fie	O tu Vithleme casa Efraftului nu ești mai mic întru miile Iudei.
8	După aceasta noi am venit căalui Hs. afi am cunoscut	Miheia
9	Până aici după ia am venit și aici dinaintea noastră sau [a]scuns	cap 5 stih 2 ?]
în	Irod cătră alți Diaci zice	filosoful
1	Spune ceva prorocia despre Hs. mesia	unde săsă nască iade- [vărat ?] mathei
2	Unde săsă nască și săn părătască	cap 2 stih 4
în	Unul din diaci răspunde	filosoful răspunde
1	Prea înălțate înpărate	aurăspuns cărtu[rariu] răsăriva o stea iacov și va... din ie ... [1]) num... [1])
2	Cu bună samă despre aceasta au adeverit și proroci au prorocit	
3	De de mult valaam prorocul săți arăt și foaia și locul	valaam cap... [1])
4	Că așa grăiaște Și despre el povestește	

[1]) șters.

5	Că o stea din iacov va eși Și un om din israil să va ivi	
6	Făcând fărâmă și prav pre boiari lui Moav	valaam prorocul zice
în	Irod întreabă crai de unde sânt	irod înpărat
1	Ce craiu ești și deunde te iveşti	întrebând zice
în	Craiul cel dea stânga melhior răspunde 1 crai	craiul melhior
1	Eu melhior mă numesc cu aur îl dăruesc	atunci irod înpărat în- trascuns chemând pre
2	Eu sânt din persida țară care care cu numele așa să chiamă	maghi mathei
3	Și iam adus lui Hs. înpăratul darul De care să află în țara noastră adecă aurul	cap 2 stih 7
în	Irod cătră al 2 crai valtazar zice	irod înpărat
1	Dară tu ce craiu ești și deunde te iveşti	întrebând zice
în	al 2 c. valtazar	
1	Eu mă numesc valtazar și tămâe îți aduc dar	atunci irod înpărat în- trascuns chemând pre
2	Din partea pământului țara vavilonului	maghi mathei
3	Și am venit din pământul nostru Sămă închin la Hs. înpăratul nostru	cap 2 stih 7
4	Adu cândui și eu daruri de care tămâe țara noastră are	
în	Irod cătră al 3 craiu gașpar zice	irod înpărat
1	Te rog și pre tine sămi spui din ce țară vii	întrebând zice
în	Craiul cel din mijloc gașpar răspunde	atunci irod înpărat în- trascuns chemând pre maghi au între[bat]
1	Numele meu e gașpar și tămâe îi aduc dar	mathei cap 2

2	Eu sânt din arabia țară care cu numele așea să chiamă	stih 5
3	Și cudar am venit la Hs. celce sau născut	
4	Aducândui și eu daruri de care smirnă țara noastră are	
în	Irod cu mănie zice	irod înpărat
1	Eu sânt înferbântat de mănie și voi tăia pre Hs. mesie	atunci irod văzând că sau bat[jocorit]
2	Tăiare, tăiare groaznică Tăiare	mathei cap 2 stih 16
în	Craiul cel dea stânga melhior răspunde	crai melhior au zis
1	Înpărate nuva fi tăiare ci va fi și păreare	
în	Irod stând puținel zise către craiu	irod înpărat zice
1	Fără de zăbavă mergeți și cu deadinsul întrebați	și trimițândui pre ei în Vităleem au zis mer-
2	Mergeți șin trebați și viind mănștințați	gând întrebați cu deadinsul de prunc
3	Să merg sămă închin și eu caunuia Dumnezeu	mathei cap 2
4	Dară sămăn ștințați deacum auzitați	stih 8
în	Craiul cel din mijloc gașpar răspunde	crai melhior *(sic)*
1	Tiom înștiința de nuneom uita poținetot aștepta	au răspuns melhior *(sic)*
M	Crai când mulțămesc cu darurile	crai cu mulțumiri
K 1	O Doamne înpărate sfinte primească și anoastră cinste	
2	Ne rugăm casă primești dela noi daruri lumești De 2 ori Sau darurile școlaticești	 2 ori

BCU Cluj / Central University Library Cluj

K	Şi cântarea aceasta	
1	O înpăratul ceriurilor spre izbăvirea oamenilor	
2	Din maria sau născut Domnul cel fără den ceput Cau *(sic)* om au luoat trup de 2 ori	2 ori
3	Ca săne scapi din perire ai luoat chip de omenire	
4	Că din ceriu teai pogorât şi pre pământ ai venit Să ridici pre cel căzut. de 2 ori.	2 ori
	Şi după aceasta zicem oce veaşte minunată pe glas 2 caută înapoi la foie a 8. list. 10 şi 11.	

BCU Cluj / Central University Library Cluj

REDACŢIA A TREIA

« Din anu 1836 am luoat obiceaiu a umbla la Crăciun adecă la naşterea lui Is. Hs. să cântăm şi săne desputuluim 3 Crai şi Irod: Maria Iosif 3 ciobani inaşu lui Irod şi Îngerul [1]).

Irod: cu coroană: şi cu cârpă roşie în spate şi înbrăcat cu haină iar cam roşie: şi inaşu învălit în cap şi cu arme de brâu: cu peană în cap. îngerul iar cu coroană şi cu arepi: şi în mâna dreaptă paloş şi în stânga clopoţel de cioae şi cu haină albă înbrăcat după obicei îngerilor şi irod să aibă sabie: şi crai iar să fie înbrăcaţi cu haine sau cu cârpe şi în spate iar cu cârpe şi în cap coroane şi în mâna dreaptă schiptruri şi în mâna stângă darurile şi cu steaoa amână: fieştecarele şi ciobani cu căciuli în cap şi cu tuharci şi bâte amână şi unu cun caş al 2 cu 2 mei al 3 cu un berbece şi iosif cu ferăstrăul în spate şi tesla şi barda şi maria înpropodită şi aşa să meargă.

Sălişte ano 1839 ghenuarie 14 1838, Picu Pătruţ

IROD

intră în casă şi inaşu şi şeade pre scauun: iară iosif şi maria afară bat în uşe şi irod mână inaşu zicând aceaste cuvinte.

Irod zice cătră

Inaş

1 Mergi grabnică slugă
Şi vezi cine măstrigă
Şi aşea bărbăteaşte uşami ciocăneaşte

2 Inaşu fiind mânat de Irod săduce la uşe şi zice aceaste cuvinte cătră iosif:

Cine eşti: de unde eşti
Dela craiul ce pofteşti

Iosif zice

3 Ne rugăm cearem întrare
Ca să aflăm la craiu cărare

4 Inaşu zice

Să ai puţintel răgaz
Casă fac de ştire

[1]) Aceste trei rânduri şi cele două următoare sunt reproduse şi în facsimile (planşa).

Casă nu faci vrun necaz
Cu ata grăbire.

5 Inașu să duce înaintea lui irod și zice

Din Nazaret un drumar
Să veade afi teszlar
Vrea să ceară aziden ție
Punțintică slobozenie

Irod zice cătră iosif

6 Ah vino bun frate
Puțin ten călzeaște
Pune jos din spate
Și te odihneaște

Iosif vine înaintea lui irod și maria și zice

7 Ca unui craiu ne închinăm
Umilit și ne rugăm
Casă ne dai azi sălaș
că nu aflăm în oraș

8 Irod zice mănios cătră ei

Ce eu să vă dau sălaș
săn ghețați aci n oraș
Eu știu cănu vă umbresc
măcar pietrile de plesnesc
La mine sălaș nuți căpăta
măcar pietrile să vor despica
Tocma la crăesc polat
să ceară mojici pat
O ce în drăznire orbească
și minte mojicească
Aceasta nu pociu face
măcar știu cănu leplace
Mie de eii nimic numi pasă
de la mine iute săiasă

9 Iosif zice cătră irod

O înpărate iroade
eu știu mai multe nóroade
Dar piatră catine
nuțaș putea spune

10 Maria zice cătră Iosif

O iosife lasă
că știu eu o casă
Ştiu eu o poiată
nuprea depărtată
Acolo lângă oraș
cam dau la străini sălaș

Îngerul dintâiaș de dată el întră încasă și zice cătră oameni căsi aceaste vorbe pentru primire

Îngerul zice cătră oameni

11 La crai dela răsărit
un lucrul ne auzit
Astăzi lisau întâmplat
cât tare sau spăimântat
Căci că o ștea luminoasă
astăzi înaintea lor iasă
După care după o leacă
crăișori în dată pleacă
Socotindusă pre sine
cum lucrul va fi mai bine
Ca dânși să poată afla
pre Isus sfinția sa
Care lucrul dacăl vreți
și focată inimă aveți
Frumos mă rog săsă lasă
să între și ceialalți încasă
Săauziți o faptă frumoasă
nește vorbe cătrănoasă

12 Apoi îngerul zice

Întru cei de sus mărire
și prepământ pace

Intră oameni bună voire
o astăzi să face.

Până aici au fost părodia acelora: acum să înceape a crailor și alui irod.

Craiul întâiu valtasar zice cătră melhior adecă al 2 craiu

crai 1 zice (crai valtasar)

13 Cesăfac craiu prea înalte
cănu știu în care parte
Că când înoraș am ajuns
șteaoa noastră sau ascuns

14 2 lea craiu zice (melhior)

Oh frate nute întrista
că iar săva arăta
Sau așea denuva fii
almintrinea vom gândi
Că vom mearge la norod
și vom întreba de irod

15 3 lea craiu gașpar zice

He frate rău tu gândești
ca de el să ispitești
Nu știi tu că vrea rău
Acela la Dumnezeu

16 2 lea craiu melhior zice

Ce cuvinte tu îmi spui
ce vorbești ace ia nui

17 3 lea craiu gașpar zice

Și zău doară tu nu crezi
haida dar cu mine de vezi

18 2 lea craiu melhior zice

Meargeoi deva fi acasă
că de el nimic numi pasă

Dar tu întră înnainte
Și întrabă cen părate
Unde întracest oraș
Au avut Isus lăcaș

19 1 lea craiu: zice valtazar

Ba eu amintrinea gândesc
ca mai bine să nimeresc

20 3 lea craiu gașpar zice

Nute tot gândi atâta
vină numai șom întra

Acum vin toți și stau înaintea înpăratului irod și zice aceaste cuvinte

21 1 lea crai zice valtazar

Inpărate prea înalte
viu la ale tale polate
Și la ata măestrie
pentru mare bucurie

22 Irod zice mănios

Ce bucurie așa mare
ai tu deați facentrebare
Spune numai dupo laltă
naștepta vorbă rugată

23 3 lea craiu (gașpar zice)

Azi noapte un vis minunat
pre noi neau încredințat
Precum că un fiu din ceriu prea
iubit aici sau sălășuit

24 irod zice cătrănit

Ce vorbești doară eși beat
așea cătră un înpărat
Ce față dumnezeiască
poate aicea săsă nască

25 2 lea craiu melhior blând zice

Mă rog să ai puțintel har
căte mânii în zadar
Ca ici întru acest ținut
Domnul ceresc sau născut

26 irod zice turburat

O crai fără de minte
dute acuma dinainte
Că de iau sabiia în mână
în loc te fac tot țărâmă

27 3 lea craiu gașpar răspunde
cătră melhior 2 c.

Oh mă nu țam spus
ceom avea pentru isus
Cu acest om prea viclean
lui Hs. mare dujman

28 2 lea craiu melhior răspunde

Oh mă datu tem de el
de un om prost și mișel
Lasămă eu săi vorbesc
eu săi spui săi povestesc
Cătuai inimă slabă
ești fricos ca și o babă
Că eu pentru un craiu ceresc
și viața mio jertvesc

29 2 lea crai melhior să duce
înaintea lui irod și zice

O iroade luminat
te cinstesc capreun împărat
Dar și tu cinste sămi dai
mie cași laun crai
Și ce întreb dela tine
sămi spui apriiat [1]) și bine

30 irod zice turburat

Cu care cuvânt grăești
pre mine tare mă rănești
Tu ce ai îmi spune iute
și dinaintea mea dute
Spune ce vreai să cei
și din naintea mea pei

31 3 lea craiu gașpar vine înaintea
lui irod și zice

Batăr de nau fost iaste
îți veștesc această veaște

32 irod zice mănios

Numa tâta năcăjiți
ci pre la mine veniți
Și deți afla undeva
pre isus sfinția sa
Cași eu lui sămăn chin
și înnaintea lui să vin

33 1 lea craiu valtazar vine
înaintea lui irod și zice

O iroade viclean tare
zici căi da închinare
Dar dacă așa voești
dicete născocărăști [2])
Dice tearăți mănios
când te întrebăm de Hs.

34 irod zice cu mărime

Marăt cașea să cuvine
celui ce armadie [3]) ține

---

[1]) lămurit.
[2]) răsteşti.
[3]) armată.

Ține și șiocâmuiaște
aspru a vorbi să sileaște
Caoricine să stie
că sânt craiu întru înpărăție

35 1 lea craiu valtazar zice cătră a 3 lea anume gașpar aceaste cuvinte

Auzi cum irod vorbeaște
acuma te vicleneaște
Mergi vorbeaște cu asprime
vitejeaște cu iuțime
Dar despre ce îndrăzneaște
despre Hs. cleveteaște

36 3 lea craiu gașpar: zice cătră irod

O iroade ce gândești
spre ceale dumnezeești
Te știu eu destul de bine
cătuești la mață câne

37 irod zice mănios și turburat

Vai lună șteale și soare
fiți mie ajutătoare
Uităte soare și vezi
până capul il rătez
Terog sabie o leacă
să eși puținel din teacă
Ca pentru această price
să taiu acestui cerbicea

și face cu sabia cătră el săl tae

38 1 lea craiu valtazar zice cătră gașpar 3 lea craiu aceaste cuvinte

Ceau zis mă dacă iai spus
lui irod despre isus

39 3 lea craiu răspunde zicând

Mă eu am înlemnit
ceacela au grăit
Că au vrut sămi tae
fără milă capul sămi iae

40 1 lea craiu valtazar zice

Să meargem la acea feară
cu mai mare îndrăzneală

41 1 lea craiu baltazar vine înaintea lui irod și zice

Ce iroade înpărate
iar te lauzi căni bate

42 irod cătrănit și mănios zice

Te ferească Dumnezeu
să nu iau sabiia eu
Îndată sângeleți vărs
dice cuacela nai mers
Dice nuteai dus din lume
sănuțimai auz de nume

43 1 lea craiu răspunde cătră irod și zice

He că în mână neai venit
teom juca cum nai gândit
Cetu pre isus hulești
cetu pre el cleveteași
Să știi tu aceaia bine
căacelai domn preste tine.

44 irod zice mănios și cătrănit

Da în cine te sprijinești
ha craiu hunțfut [1]) cetu ești

[1]) ticălos.

Sabiia din teacă oi scoate
  șin datățivoi plăti toate
Oi cionta eu al tău grai
  o amărâtule o vai
Că slugile numi mai vin
  ca sămi stâmpere al meu chin
Ho ho știu eu bine ceoi lucra
  cât nori vor lăcrăma
Poruncivoi la ostași
  pre moarte să facă pași
Vino vino oaște tare
  săți dau o poruncă mare [1])
De o dată multe o grămadă
  la mine de sabii adă
Casăfac o vitejie
  sătaiu prunci preste omie
Ca și Is. săsă tae
  întru acea rea bătae

45 1 lea craiu valtazar zice cătră dânsul

Ho ho că nu me rge așa
  după socoteala ta
Ce vrei tu tirane câne
  calicule vai detine
Pre Is. vreai să l omori
  mai bine tu acum sămori
Crapă nori și zipoteaște
  ceriule iutel trăzneaște
Că a acestui armadie
  iasă astăzi la păradie
Lapăradie cumplit
  varsă sânge negătit
Foc și peatră pucioasă
  din ceriu preste a tale oasă
  să iasă

46 2 lea craiu melhior chiamă pre 1 craiu valtazar și zice

Vino dar iubite frate
  ca să meargem prin cetate
Canu în zadar să fie
  a noastră călătorie

47 1 lea craiu valtazar zice cătră el

Ba eu altă am auzit
  când deacolo am pornit
Căn tro peșteră de jos
  sau născut is hristos

48 atunci merg toți și săînchină și zic cuvintele aceaste scrise

Veniți toți să ne n chinăm
  și cu glasuri să strigăm
lui Hristos daruri săi dăm
  și acuma dau darurile

49 1 lea craiu valtazar zice

Eu mă numesc valtazar
  și tămâe îi aduc dar
  de 2 ori

50 2 lea craiu melhior zice

Eu melhior mă numesc
  cu aur îl dăruesc
  cu aur îl dăruesc

51 3 lea craiu gașpar zice

Numele meu e gașpar
  și smirnă îi aduc dar
  de 2 ori

---

[1]) În ms. urmează, tăiate cu o linie, versurile:

« Casă fac o vitejie
sătai prunci preste omie ».

52 apoi crai îngenunche înaintea naşterii şi zice aceaste

O Doamne înpărate sfinte
primeaşte şi a noastră cinşte
Ne rugăm casă primeşti
dela noi daruri lumeşti
de 2 ori

53 pănă vorbesc crai ciobani stau culcaţi la uşe apoi dacă isprăvesc să duce îngerul la dânşii şi cântă aşa

Sculaţi fraţi nu mai durmiţi
ci de grabă să porniţi
La oraşul Jidovesc
ce Vitlem îl numesc
de 2 ori

Iată sau născut mesiia
precum scrie prorociia
Şi zace pre fân uscat
de vite încunjurat
de 2 ori

54 îngerul să duce iară ciobanii să scoală unu şi să freacă pre la ochi şi zice cuvintelea aceastea

Nu ştiu ceam visat
căeu mam spăriat
Că au venit îngerul
şi mau deşteptat
Da de cât săi mai pomenesc
Mai bine măntorc şi mă odihnesc
sau
Dadecât ioi mai pomeni
mai bine moi întoarce şi moi
hodini

55 apoi să culcă iară şi pe deaceaia parte şi să duce îngerul adoua oară şi zice cuvintelea aceastea

Ia sculaţi ciobani bărbaţi
şi iute vă deşteptaţi
ca pre hs. săl aflaţi
de 2 ori

56 acuma să scoală iară el din miljoc şi dă cu bâta înceialalţi şi zice

Sculaţivă o iubiţi fraţi
şi iute vă deşteptaţi
Să meargem în vithleem
şi pre Hs. săl vedem

57 acuma să scoală toţi şi să freacă pre la ochii şi vin înaintea naşterii şi zic aceaste cuvinte

[lipseşte o foaie]

Şi dacum pănă n vecie
multe oi la noi să fie
de 2 ori

61 îngerul să duce la iosif şi la mariia şi zice

Eu îngerul marelui sfat
aici la voi sânt mânat
Ca prin vis să vă vorbesc
adevăr săvă grăesc
Iosife, iosife de cale săte apuci
şi în eghipet să fugi
Căci că irod înpărat
prin prea vicleanul său sfat
Vrea ca pre isus să tae
cu prunci să facă bătae
Că tatăl va porunci
şi înnapoi veţi veni.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

62 după aceasta cântă crai toți versul acesta o înpăratul ceriurilor lor caută . . . [1]) și mai multe versuri să cântă cât va vrea căsânt multe la list. 42 pănă la foia 9 [2])

63 după aceasta zice irod oraţiia sau și craisozică cauto lista 11 [3])

64 și dacă sfârșim ne ducem frumos pre ulițe la alți oameni.

Sfârșit

szau szcris prin mine Picu petrutz Szellisztey ghenuarie 13 ano 1838 ».

BCU Cluj / Central University Library Cluj

[1]) Un rând șters.

[2]) La « lista » 42 a ms., se află; « Versuri musicești ale lui Anton Pan ».

[3]) La « foaia » 11 a ms. se află « oraţia » lui Irod din redacţia I a Irozilor.

FOLKLOR DELA ROMÂNII DIN SÂRBIA

În primăvara anului 1941, prizonierii de origine etnică română din armata iugoslavă, au fost predați autorităților noastre militare. O parte dintre ei — vreo două mii — au fost cantonați în patru sate din apropierea Timișoarei: Moșnița, Bucovăț, Remetea-Mare și Ghiroda. Dintre aceștia mai mult de jumătate erau originari dintre Timoc și Morava, iar ceilalți din Banatul iugoslav.

Din însărcinarea Arhivei de Folklor a Academiei Române, am făcut o anchetă de zece zile (18—27 Mai 1941) printre acești prizonieri.

Am început cu lagărul din Moșnița, fiindcă aici se aranjase, în duminica de 18 Mai, o serbare pentru ei. Am fost apoi în Bucovăț și în Remetea. În lagărul dela Ghiroda n'am mai ajuns să merg, pentrucă în 27 Mai prizonierii au început să fie trimiși pe la casele lor.

Fiindcă din zi în zi se așteptau să plece, a trebuit să mă mulțumesc numai cu adunarea de obiceiuri și literatură populară, renunțând la celelalte date privitoare la ocupațiuni, locuință, port, etc. De altfel, acestea trebue înregistrate la fața locului, prinse direct de anchetator, nu din auzite.

La începutul anchetei voiam să aleg informatori mai ales din localitățile de mijloc ale regiunii locuite de Români, în special din părțile Bolievațului (Boljevac) [1]), întru cât Românii de acolo sunt cel mai puțin cunoscuți la noi. Dela cei din răsărit, din Craina, avem colecția Giuglea-Vâlsan [2]), iar la cei din părțile apusene s'au făcut două anchete pentru Atlasul Linguistic Român [3]). Dar prizonierii din localitățile de pe lângă Bolievaț erau puțini și nu am găsit printre ei informatori destul de buni, așa că a trebuit să nu-i neglijez nici pe cei din alte părți.

Am cules material dela 47 de informatori din 27 de localități, stabilind astfel o rețea destul de deasă de puncte pe întreagă regiunea aceasta locuită de Români (vezi harta dela p. 44).

---

[1]) În parenteză sunt date numirile oficiale sârbești ale localităților.

[2]) G. GIUGLEA și G. VÂLSAN, *Dela Românii din Serbia*, București, 1913.

[3]) Cf. EMIL PETROVICI, *Note de folklor dela Românii din Valea Mlavei*, în acest *Anuar*, p. 43 sq.

Versurile adunate sunt aproape toate dela informatori din partea de răsărit a regiunii, din Craina. Multe dintre ele sunt cunoscute la noi și au fost, de sigur, răspândite la ei de lăutarii care trec dincoace de Dunăre, în orașele apropiate (Turnu-Severin, Orșova, etc.). Astfel informatorul dela care am cules balada numită de el « A lu strinu » (textul 1) — o variantă a « Mioriței » — spunea că o știe dela lăutarii lor cei bătrâni. O variantă mai frumoasă a « Mioriței » a cules D. Caracostea, dela un prizonier din Brza-Palanka, care o știa tot dela lăutari [1]).

Am adunat dela doi lăutari de pe lângă Negotin destul de multe cântece și strigături. Ei le numesc « frînturele » sau « flînturele », adică « frînturi, fragmente de cântece » [2]).

Din alte localități, înafară de cele de pe lângă Dunăre, am cules foarte puține versuri. Se pare că, pe măsură ce te îndepărtezi de masa mare a românismului de peste Dunăre, constați dispariția poeziei. Cred că cele spuse de Emil Petrovici despre Jdrela [3]) sunt valabile pentru întreagă partea de Vest și de Sud a regiunii locuite de Români: poezia, cântecul, jocul și portul românesc dispar, iar influența sârbească se accentuează.

În schimb, această parte pare a fi bogată în povești, credințe și superstiții. Poveștile de aici sunt asemănătoare, ca structură, cu cele din Sudul Banatului: proza e îmbinată cu versuri sau, uneori, cu proză rimată [4]).

E interesant că am găsit la acești prizonieri multe descântece, gen care constitue mai mult o specialitate a femeilor. Erau însă printre informatori unii care descântau ei înșiși, iar alții le știau dela mamele sau dela bunicele lor — descântătoare.

Materialul adunat nu-l public în întregime. Din cel referitor la obiceiuri se va reproduce o bună parte în capitolul cu acest titlu.

Printre versurile care nu se publică, sunt trei balade: « Ghiță Cătănuță », larg răspândită și în Muntenia, «Rădoiță », în două variante, și « Cîncecu lu copilu lu Pătru » [5]). Aceste două din urmă se găsesc și în colecția Giuglea-Vâlsan [6]), dar cele adunate de mine sunt mai lungi.

Din anumite motive, numele și vârsta informatorilor n'au putut fi date aici [7]). Cei pe cari i-ar interesa se pot adresa Arhivei de Folklor a Academiei Române.

---

[1]) *Revista Fundațiilor Regale* VIII (1941), Nr. 4, pp. 141—143.

[2]) Cf. explicația dată de G. GIUGLEA în *Langue et Littérature* I, Nr. 2, pp. 163—164.

[3]) *Loc. cit.* p. 58.

[4]) Cf. *Anuarul Arhivei de Folklor* III, poveștile Nr. 73, 74, 78, 80, 81. În cele publicate de mine se găsesc scurte părți rimate în Nr. 35 și 37, părți pe care nu le-am dat însă subt formă de versuri.

[5]) Titlul e dat de informator. De fapt, ar trebui să se numească «Cîncecu lu Pătru ».

[6]) *Op. cit.*, pp. 15—18 și 269—274.

[7]) S'a notat însă, când era cazul, calitatea de lăutar a informatorului.

GRAIUL

Din punct de vedere al graiului, teritoriul locuit de acești Români se împarte în două părți: una mai mare, la Vest, care aparține graiului bănățean, și a doua la Est, în Craina, în care se vorbește un graiu foarte apropiat de cel din partea apuseană a Olteniei.

Dintre localitățile din care public material, se vorbește graiul oltenesc în următoarele: Ĝánova (Dušanovac), Radujevac [1]), Coroglaș [2]) (Miloševo), Negotin și Mocráń (Mokranje).

Deosebirea dintre cele două graiuri o constitue mai ales felul în care se pronunță sunetele *t*, *d*, urmate de *e*, *i*, și africatele *ĉ*, *ĝ* (ce, ge). În localitățile cu graiu bănățean, în loc de *t*, *d* (urmate de *e*, *i*) se rostește *ć*, *dź* [3]), iar în loc de *ĉ*, *ĝ* (ce, ge), *ś*, *ź* [4]). În localitățile care țin de graiul oltenesc, *ĉ*, *ĝ* se rostesc ca în limba literară (ce, ge), dar *t*, *d* (urmate de *e*, *i*) devin *t'*, *d'* [5]), ca în Vestul Olteniei și prin Transilvania.

Iată câteva din trăsăturile caracteristice ale celor două graiuri:

Graiul oltenesc. Vocala *e*, urmată de *i*, se schimbă, la unele cuvinte, în *i*: k'iil'i « cheile », ii « ei ». Prin contragerea celor doi *i*, cuvântul « strein » (străin) a devenit *strin* [6]).

Din Mocráń (Mokranje) am notat câteva cuvinte cu labiala palatalizată: *ft'iară* « fiară », *mneorică*, dim. dela « mioară », *mniauă* « mială », *mneilor* « meilor ».

Același informator din Mocráń rostea sunetele *ĉ*, *ĝ* mai dur decât cele din limba literară, cam așa cum se pronunță în Maramureș. Le-am notat *č*, *ǧ*.

Auxiliarul viitorului I are o mulțime de forme: *m-o întoarĉe* « mă voiu întoarce », *oș avea* sau *voș avea* [7]) « voiu avea », *oi să mor* « o să mor », *or ș't'iia* « voiu ști »; *voi venia* « vei veni », *oi sta* « vei sta »; *ń-ov-auza* « ne va auzi », *voț crediá* « veți crede »; *vo alerga* « vor alerga ».

De asemenea la condițional: *oș cînta* « aș cânta ».

Verbele de conjugarea III și IV, adeseori, la forma infinitivului, trec la conjugarea II sau I, mai ales la sfârșitul versului, la rimă: *ti-o scotiá* « te va scoate », *oi umărá* « voiu omorî ».

Sunt câteva fenomene fonetice comune și graiului oltenesc și celui bănățean:

---

[1]) N'am înregistrat numirea românească.

[2]) Coroglâș e numirea corectă a localității, dar informatorul îi spune « Cologrâși ».

[3]) *ć*, *dź* reprezintă sunete mai palatale decât *ce*, *ge* din limba literară.

[4]) Asemănătoare sunetelor moldovenești corespunzătoare unui *ce* sau *ge* din limba literară, dar rostite mai palatal.

[5]) Am notat uneori și *ti*, *di* (deci foarte puțin palatalizate) și chiar *t*, *d*.

[6]) Fenomenul acesta e cunoscut și la Nordul Dunării. Forma *strin*, sau *striin* e răspândită în Sudul Banatului și al Olteniei (cf. *Atlasul Linguistic Român*, partea II-a, vol. I, p. 69, întrebarea [2635]).

[7]) Aceste forme sunt date și din materialul nepublicat.

Apariția unui *a* protetic înainte de consoană, în special înaintea lui *r*, *l*: *ardică* « ridică », *alătrătoare* « lătrătoare », *astrîng* « strâng ».

Dispariția lui *h* intervocalic *dzăar* « zahăr », *malá* « mahala », *păar*, *paar* și chiar *par* « păhar ».

Rostirea lui *v* final sau intervocalic ca *u̯*: *bolnáu̯*, *bolnáu̯ă* [1]), *śeu̯a* « ceva », *beți̯i̯* « bețivi » (pluralul lui *beți̯u̯*).

Există și cazul invers, adică un *u̯* intervocalic devenit *v*: *luvá* « lua », *stava* « steaua » (Brejana — Brežane), *dzîva* « ziua » (Zăbrega — Zabrego).

În loc de *v* final și *u̯* intervocalic am notat uneori un sunet intermediar: *w*.

Graiul bănățean [2]). Câteva din caracteristicele mai importante, ale acestui graiu, în afară de cele arătate până acum, sunt următoarele:

Păstrarea lui *ń* [3]), care în limba literară a devenit *i̯*: *întîń* « întâiu », *viń* « vii » (plur. subst. vie), *pirońi* « piroiu », *dăş̦cuń* « descui », *śeroń* « cer » (copacul).

Tendința unui *ă* neaccentuat de a se preface în *a*: *bai̯at*, *lautarĭ*, *catat* « căutați » (Crivel' — la un informator numai) și forme izolate: *dăca* « dacă » (Mustapić), *pră grinda* « pe grindă », *do̯u̯a* « două » (Crepolin) — și invers: *dăcă* « dacă », *lă* « la », *vă dzîśĕ* « va zice » (Zăbrega, Isî'noa).

Labializarea vocalelor *ă* și *î* în apropierea unei consoane labiale: *pomînt*, *să spomîntá* « se spăimânta », *furtat* « fârtați ».

În Cámna (Kaona), Ranovac, Zăbrega, Mustapić și Măći̯ióț (Mačevac) sunt obișnuite formele de declinare cu articolul prepus la genitiv-dativ sing.: *uş̦a lu pi̯eş̦ćeră* (peșterei), *năinća lu nămńadzîdz*, *lu masă* « înainte de masă », *lu fată*, *lu golîmb*.

Pronumele nehotărît *vrun*, *vro*, « vreun, vreo », se întrebuințează, mai ales la Isî'noa, în locul articolului nehotărît *un*, *o*: *vrun moș* = un moș, *vro carće* = o scrisoare (textul 35).

Tot la Isî'noa [4]) găsim întrebuințarea pleonastică a pronumelui personal sau reflexiv: *cînd cătai̯ la pi̯endźeră*, *i̯el stă un u̯om* (textul 67); *m-am dusu-mă*, *s-a jălitu-să*, *s-a prinsu-să*, *l-a păzîtu-l*. Uneori acest pronume are o formă neutră, nu se acordă cu substantivul: *și i̯el l-a prinsu-l plo̯ai̯a* (textul 35); *i̯el să rădźică' o lumănari̯e* (textul 67).

Auxiliarul perfectului compus, pe lângă forma *a* sau *au̯*, la persoana III sing. și pl., poate fi și *ar*, la Zăbrega (numai la un informator): *s-ar*

---

[1]) În Crepolin (Krepoljin) numai *v* final se rostește *u̯*, cel intervocalic se păstrează. Deci: *bolnáu̯*, dar *bolnávă*.

[2]) Cf. și cele spuse de EMIL PETROVICI în acest *Anuar* pp. 56—57.

[3]) Notat în Crivel' (Krivelj), Isî'noa (Jasenovo), Zăbrega (Zabrego), Rănovăț (Ranovac) și Podgorac (citește: Podgorat. N'am notat pentru acest sat forma românească).

[4]) Și, nu atât de des, și la Camna (Kaona) și Mustapić.

sculat « s'au sculat », *ar şădzut* « a şezut », *ar plecat* « a plecat » sau « au plecat ». Am notat două exmeple şi din Maidan Pec (Majdan Pek): *ar mers* « au mers » şi *ar pus* « au pus ».

Ca şi în Sudul Banatului, găsim formele *ńi-săm* « suntem » (Isînoa, Camna), *vi-săţ* « sunteţi » (Crepolin) [1]).

Influenţa sârbească e mult mai accentuată în graiul bănăţean de aici, decât în cel dela Nordul Dunării. Şi aici se întrebuinţează prefixele verbale *do-*, pentru a indica îndeplinirea completă a unei acţiuni şi *pro-* care arată repetarea acţiunii [2]): *dogăćiadză* « isprăveşte de tot » (Cámna), *d'odăscîntă* « descântă îndeplinind întreg ritualul » (Măćiót), *să dovorbăsc* « se înţeleg », *propuńe* « pune din nou » (Isînoa). Numărul cuvintelor de origine sârbească este însă mult mai mare în graiul din Sudul Dunării. Multe dintre cuvintele uzuale chiar sunt împrumuturi sârbeşti: *ále (ali)* « dar, însă », *ódma (udma, udmă)* « imediat, îndată », *sámo* « numai », etc.

OBICEIURILE

Despre unele obiceiuri am cules informaţii din mai multe localităţi. (Materialul va fi, reprodus adeseori, în graiul informatorului).

La sărbători. În *Ajunul Crăciunului* aproape în întreaga regiune se merge la *colindat*.

În Mocráń (Mokranje) colindă copii şi fete, de 7—12 ani, în dimineaţa de Ajun. Îşi cioplesc mai dinainte un « čumeğel », lung de 3—4 palme, şi-l curăţă de scoarţă. Pe urmă împletesc pe el, în cruciş, sfoară de cânepă dela un capăt la altul. Ciumegelul acesta îl numesc « colindă » [3]).

La casa unde merg « bručesc cu colinzîl'i ăn vatra focului, în čenuşă şi strigă din gură:

Bună zăoa la Ajun,
Într-un čas bun!
Să trăiască vit'il'i,
Mnii
Purčei,
Călušăi,
Uoi şi vačĭ.
Cît'e paie (acuma: cărămidă) pe casă,
Atîţa bańĭ pe masă! ».

Zigla, sindrila

« Gazd-al căşi sprimieşt'e înăint'e colind'ieţ, colač şi bomboane şi nuč şi porumb curat, boabie şi boabie de făsúi şi grîu, un dovlete întreg. Un

---

[1]) Cf. EMIL PETROVICI, *Folklor din Valea Almăjului*, în *Anuarul Arhivei de Folklor* III, p. 38.

[2]) Cf. IDEM, *ibid.*, p. 38.

[3]) În Lúbńiţa (Lubnica) « colinzîl'i » sunt « bîće dźe salcă afumaće în foc şî l'egaće-n coajă şî-mpistrişaće ».

cuopil măi mare ia dovletili și dă cu iel d'e pămînt și-l sparge. Fămíia din cas-aia dă la fiiecare copil și fată cîți-un colind'et'e, nuč și bomboane. Altu dă și cîți-un ban ».

« Copii pliacă, da fămiia căși dă cu čurelu cu sămî'nțîil'i-ălia după copii, [căci] toate sămînțîil'i a fost într-un čurel cu colindieț cu tot » [1]).

În Maidan Pec (Majdan Pek) colindă « pițărăii, copii dźěla școală ».

« Dźimińața dźe noapće, în dzîua dźe Ajun, ia colinda [2]) și k'esu la gît, pintru nuś. Pliacă pin sat pițărăii, dźila casă la casă, și cîntă :

Bună dzăoa la Ajun,
Că-i măi bună-a lu Crăśun !
Dă-m colacu și cîrnatu
Să mă duc la altu ! ».

În Negotin « în vrieme d'e bătrîńață, înăint'e patruzășîčînč d'e ańĭ, iereá ad'étu așá :

În zăoa d'e Ajun, d'imińața, să aduna o grupă d'e băieț cu fet'e marĭ, să duča la biserică și lua icoana a Sfint'i Maik'i Pręčest'i și cu Năst'îrea lu Domnu Cristos. Făča un felinar și-l atîrna pe un čiumág și-l atîrna pe-un bît în sus. În felinaru-ăla ierea pusă icoana a Maik'i Pręčest'i și cu a lu Domnu Cristos ».

« Și merga pe ulíț, băt'a la or și fiecare poartă, înăint'a căși oameńilor. Și cînt'ecu îl cînta așa :

Bună d'imińața la moș Ajun !
Fi-v-ar cu bińe zăoa d'e Crăčun !
Ńe dați, ńe dați, ńe dați or nu ńe dați ?
Mîndră cocoană, dă-ńe un colac,
Zăoa d'e Crăčun fi-v-ar cu drag !
Ńe dați, ńe dați au ([K]or)[3]) nu ńe dați ?

Mîndră cocoană, dă-ńe un covrig,
Că noi afară ğeğerăm d'e frig !
Ńe dați... ».

Astăzi, la Negotin, « copilași îș face cît'e-un čomag pistríț și mierg d'in casă-n casă orĭ și fiecare cu cît'e-o mînă d'e paie ».

« Au întrat în casă ș-a șezut jos pe paie la ușa șpóretului. Și bagă čomagu-n fuoc și-nčepe d'e zîče :

Bună d'imińața la moș Ajun !
Porči graș, unturoș,
Oaméńi sămnătoș !
Oil'i lănoasă,
Vačil'i lăptoasă !
Cît'e paie pe casă,
Atîța bań pe masă !
Dă-n-colacu și cîrnatu,
Să mă duc la altu ! ».

---

[1]) Cf. *Zbornik priloga za poznavanje Timočke Krajine* II, Belgrad, 1930, p. 106.

[2]) Bît pistriț dźi-alun.

[3]) [K] arată că informatorul s'a corectat (cf. p. 342).

În Isînoa (Jasenovo) « să strîng cătă patru-śinś inș în sara dă Azun și să duc la domaćínu în casă și dzîśe:

Bună vrięmia lu Azun,
Că-i măi bun-a lu Crăśun ! »

« Și dau cu bîćil'i-n fuoc și dzîc:
— Cîće sk'inćei, atîța ań să trăim ș-atîța ban s-aviem la k'iěs ! Miei, viței, purśei ! »
Dacă li se dă ceva, zic:
— Să trăiască și la ćimp ! » Dacă nu li se dă, « blástămă:
— Burięț pră părięț ! »
« Ai bătrîń spămîntă fięćil'i, cîtă dă dzăśe-uopt ań, cu cuoliendril'i: că Z'oimăríca vińe să l'e ia ».
În unele părți — spune un informator din Místapić — obiceiul colindatului a dispărut: « Ai bătrîń, tata, dięda mieu a-mblat în coliendră la Azun. Noi nu-mblăm acu: îi ruśíńe. Niś nu-ț dă ńima; će băzucurięśće ».
În Maidan Pec, în seara de Ajun umblă *Irozii*. Băieți de 15—16 ani « vin îmbrăcați în toal'e frumoasă, ca țar'i: căśul' mar'ĭ dź-arćiie, k'ik'ićе cu plăncíś dźe toată bóia, farba, și sabie la iei la toț tri ».
« Să bagă, umblă pin căș la lume și cîntă. Cîntă cum s-a născut Cristos ».
În Mokrań, la Anul nou, fetele și băieții încearcă să-și ghicească norocul în căsătorie. Seara se adună într'o casă și aduc atâtea «strănk'iń» câți inși sunt. « Unu să duće și ajoame, să nu vadă će lucră ailalț. Ailalț će sînt puńe pe rând strănk'ińili și sub toată strank'ina puńe cîți-un stwar (obiect): ińelu, pept'enu, cărbuńili », etc. « Una rămíńe goală. Ăla će ajoame vińe și ardică o strank'ină și aia će ie sub strank'ină așa i-o fi norocu. Ińelu: ala vińe-nalt și supțire; pept'enu: colțat; cărbuńili: uaik'iș; perija: bătrîn, bărbos, mustăčos; oglinda: mîndru, frumos; mălai: bogat; banu: blăgós; čerčelu: cocoșat, bătrîn; golu [strachina goală]: sărac, n-are ńimic » [1]).
În Místapić « la Azun, sara, să pun paie pră sub pat: dă sănătaće ».
« La *Crăśun*, dźimińața, ńe sculăm dă noapće și fașem dă mîncare. Și nu șădźem pră scamńe — așa-i obiśaju la noi. Și fruștucuím noapća. Cînd puńem purśelu pră fuoc, puocńim odată cu prănghiia. Cînd îl luvăm dupră fuoc, măi puocńim odată ».
« Și nu să mătură suoba trei dzîl'e. Cînd o măturăm, a triilia dzî, luvăm gunoju cu paie cu tot și-l duśem la viń, la grîu și prîn pomĭ, să rodźască ».
În Isînoa « în dźimińața dă Crăśun duc și cîta păsulie [și] duliięț la fîntînă. Aia-i bun dă berek'iięt, rodźęśće cîmpu ».

---

[1]) Cf. *Anuarul Arhivei de Folklor* III, p. 41.

În Maidan Pec « la *Boćiez*, sara, să duc fiĕćil'i la apă și pitulă busuioșe pe la fîntînă și spune:

— Cum vine lumea la fîntînă, așa să vină fișori la mine! »

« Și pitulă busuioașe și la moară și spune:

— Cum să-nvîrćęșće piatra dźe moară, așa să să-nvîrćască fișori pingă mine! »

« Și pune și pi la coșniță [de albine] busuioc și-l l'agă cu ață roșîie și pune unt pi iel și cîći-un ban dźi-arźint, că banu-ala [este] drăgăstos, curat ».

« Și fișori pliacă sara să cauće busuioașil'i cu lămpil'i. Să-ntriec care să afl'e măi întîi. Și, care-a aflat, să k'ik'ęșće cu iel mînezî, în piept orĭ în cășulă. Întîi aduše apă boćiezată, dîla fîntînă, și pune busuiocu-n apă și să spală pe ok'ĭ. Spune că aia-i bun dźe dragostă ».

În Lúbnița, « dźiminața la Bobućază, mujeril'i să scoală dźiminața dźe noapće și mătură casa. Și pe urmă luvăm pe vătrai gunoju și śenușă mestăcată cu funinźină și luvăm o căldare și un bosîioc, l'egat cu fir roșu și ne dušem la apă și cu gunoju și cu bosîiocu și cu căldarja. Și luvăm apă și ne dušem la viie și stropim viia cu apă, cu bosîiocu. Și cu gunoju-l lapădă pin vie ».

« Și pin mierĭ, pin pruń iar tot așa umblă și stropięșće pîntru rodźit, să țînă floarja, dźe să nu pise ».

La *Zăpostîtu dă Pașć*, în Isînoa, există următorul obiceiu:

« Dzăua, dźiminața, cînd doprîndzîm, copii îmblă prîn sat ș-astrîng l'ćmne dîla toće cășîl'i și l'e pun întră drumurĭ. Și sara, cînd dośinăm, l'e-aprindźem; ne-astrînźem a iia. Care vrię ăla aduše vin, răk'iie. Și źucăm, care cît vrię să șadă, tuátă nuapća. Ne dzîc sfiráći ».

În Maidan Pec, tot la « Zăpostîtu al dźe Pașć » se practică un obiceiu împrumutat, probabil dela Nemții [1]) din localitate. Duminecă, luni și marți, după lăsatul postului, feciori și fete se travestesc în « urș, măimuń, țîgań, ofițîrĭ, duomń cu burta mare și-n tot fielu ». Aceștia se numesc « fășáns » [2]). Improvizează o nuntă cu « merеasă, cu ćinăr ». « Să șpățărięșće pe drum cu clăniśeri, să-i vadă lumea ».

Seara, unul se face popă, cu barbă mare, cu mustață și cu o oală în cap. Alt « fășánc » se preface că e mort și ceilalți toți pleacă cu popa să-l înmormânteze. Popa cântă și cântece triviale. De fapt îl duc pe cel mort numai la « cănțălăríie, undźe-s jăndari » și fac tot felul de glume pe socoteala lui. Apoi pleacă și joacă și se veselesc noaptea întreagă.

---

[1]) În Maidan Pec sunt mine de aramă și fier, unde lucrează și un număr oarecare de Nemți.

[2]) Obiceiul e cunoscut și la noi, prin Transilvania și Banat, unde « farșáng » însemnează « carnaval ».

La *Sîmtoadzeri*, în Maidan Pec, « muieril'i nu lucră, ţîne sărbătuare mare, că-i rău dze izdat. Ieł'e spune așa că:

Vrodată ar mers sîmtoadzeri pe cai și care-gódze au lucrat în zîua aia l -au legat pe ieł'e cu lanțăl'e. Așa li s-a arătat că le-au legat și l -au bătut caii cu pisoaril'i. Ieł'e dz-aia ţîn șapce dzîl'e sărbătoare: niș nu să piepcină, niș cămăș nu spală ».

În Lúbnița, la « Sîntoádzeri », « cum însăriadză, lumea să bagă în casă și nu măi iesă pînă-n cîntaria cocoșîlor, că-i prind Sîntoadzeri și-i omoară ».

« Sîntoadzeri sînt cai nepomeniț ».

« Baș tata mieu a iesît aproapie dze drum și, cînd a iesît aproapie dze drum, lui îi vine să [1]) ducă pe-afară, pîntru iel, la vrun spine. Și, pînă-i iel asiia, Sîntoadzeri ajung pe drum tot cîntînd. Cîntă și bat tobil'i și trúbie. Și pe urmă iei cîta să pierd, cîta să fac. Și iei, cînd triec pie drum, tata să rădzică dzila spin și să-ntoarse acasă îndărăt ».

La *Sîmț*, în Lúbnița, « iasă muieril'i pi la pomĭ, cu săsera, dzîua. Să duc cu săsera la iel, la pom, și pune săsera la rădăsină și-i dzescîntă:

— Da să rodzieșc, au să ce tai! Și cu săsera aruncă la rădăsină; pînă dze tri orĭ dzîse tot așa ».

Pregătirile care se fac pentru Paști, la Isînoa, sunt următoarele:

« Miercurĭ fac muieril'i colași ».

« Mînedzî, la *Zoimarĭ*, să scuală dă nuapce și aduc apă curată și fac focorie'l'e și dau dă pomană cu colaș, dă nuapce » [2]).

« La *Vinerja uaulor* [3]) roșăsc oauă, cu farbă roșîie, galbină, în tot fie'l'u ».

« Ar sîmbătă, muieril'i fac colași dă mînedzî, dă Pașc, ar oameni taie pursei ».

« În răsărit dă suare, în dzimnața dă *Pașc*, să duse uomu, domăcínu căși, să-nsk'imbă-ntîn, și-ș fase cruse cătră suare și ia gl'iia cu iarbă cu tuot ș-o bagă-n casă. Cînd o bagă-n casă, mieștăcă-ntr-un blid cît-o ţîră dă colac și cîta uou și cîta urdzîcă și cîta vin, într-un blid [4]). Și ia-ntîn domăcínu căși: să pune c-un crac, cu ăl dzirept, pră gl'iie, pră iarbă, și-ș fase cruse cîtră suare și gustă din bl'idu-ăla. Așa dă tri uorĭ. Tot pră rînd, care cumă-s măi bătrîn, întîn uomu, muierja, copii, fac așa ».

« Cînd îs tuoț gata, iei atunsa fruștúcuie. Și pun pursełu pră fuoc și pînă-n douăsprăse-l frig ».

« Muierja, cînd îi gata prîndzu tuot, să-nsk'imbă frumuos ș-aduse tuot pră masă și dă dă pomană ».

---

[1]) = să se.

[2]) Cf. *Anuarul Arhivei de Folklor* III, p. 44.

[3]) Cf. *ibid.*

[4]) Colacul acesta ţine locul paștilor (pâne cu vin) pe care le împarte, prin Banat și Ardeal, preotul la biserică în ziua de Paști. Așa fac toţi care n'au biserică în sat. (Cf. *Zbornik priloga za poznavanje Timočke Krajine* II. Belgrad, 1930, p. 107: *O Uskrsu)*.

La *Mîtcălău*. Se ține, în Maidan Pec, « după Pașćĭ, la uopt zîl'e ».

« Muieril'i fărbuie uauă și faśe colaś și ia vin și răk'iiĕ și faśe sucliiáș dźe orez și să duśe la morminț. Ș-acolo să duśe copii. Și muieril'i le dă dźe pomană uouă, la ăi muorț. Și popa ćićeșće la ăi morț ».

« Sara să faśe focuŕĭ mulćĕ și copii școlaŕĭ să prind furtaț unu pe altu, pe lîngă focuŕĭ și cîntă:

— Ai, furtaće, pîn la moarće, să trăim ca pita cu saria! Pe-ormă fuźe dźela fuoc ».

« Și toț copii au cunuń dźe florĭ în cap. Ș-atunśa însk'imbă uauăl'i: îș dă uauăl'i unu la altu și să sărută și-s-spuńe furtaț unu la altu cît-godźe-s vii iei ».

La *Sf. Gheorghe*. Există la Sârbi obiceiul de a tăia, la sărbătoarea Sfântului Gheorghe, un miel ales, dinainte destinat, numit « g'urgjevilo » [1]). Acest obiceiu e cunoscut și la Românii din unele localități:

În Negotin, cu o seară înainte, « s-adună băieț, drugárĭ », se vorbesc cu fetele, « ia un miel, ia vin, rak'iu » etc., și se duc la pădure. Acolo frig mielul, mănâncă, beau și joacă până dimineața. Dimineața « tot natu taie crenĝ orĭ tufă orĭ lípă » și cu acestea împodobesc ușile și ferestrele la casă și la grajd [2]).

Femeile dau de pomană lapte și brânză de oaie.

În Isînoa, la « Sîmdźordz », se duc cu « stuáca, cu uoil'i, cu vaśil'i », la câmp, le aduc apoi acasă și le mulg, fierb laptele și frig un miel. Când mielul e fript, « muieril'i să-nsk'imbă ș-aduc pră masă tuot și dau la muorț dă pomană ».

În Maidan Pec, în preajma zilei Sfântului Ilie se țin două sărbători băbești:

« *Ana Foca*, înăinće dźe Sfeći Ilie cu două dzîl'e. Atunśa țîn muieril'i sărbătorĭ, că alia-s suroril'i lu Sfeći Iliie și-s fricoasă [femeile] dźe trăsńet ».

« Ńiś oameńi nu astrînźe la fîn, că trăsńęșće și aprindźe claia ».

« *María Magdal'ina*, după Sfeć-Ilie la două dzîl'e. Iar nu lucră ńiś muieril'i, ńiś oameńi, lucrurĭ pintru cîmp ».

Prazńiśe. În Isînoa « să prăznuięșćĕ la: Sfitilíia, Sîmtămăríia Maŕe, Vińeria Maŕe, Mióiu (năinća lu Sîmiédru la o lună), Sîmiedru, Dźiúrdźița (la śinś dzîl'e după Sîmiedru), Aranźelu, Sfeti Nicóla, Al'ímpi (năinća lu Crăśun), a triia dzî la Crăśun: Sfeti Stiéwan, la uopt dzîl'e după Crăśun: Sfetiován, la Sîmdźordz ».

La botez. În Zlot « boćadză copilu și vin în miánă și șăd tuoț, puorńesc dźe să bia: răk'iiĕ, vin, caŕe śe vrię.

---

[1]) V. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* III, Zagreb, 1887—1891, pp. 14—15.

[2]) Obiceiul acesta e luat în întregime dela Sârbi, cf. *Zbornik priloga za poznavaje Timočke Krajine* II, Belgrad, 1930, p. 3 seq.

« Pră urmă să-ntrábă: caŕe potrivi̯ęșće numil'i la copil, caŕe să boćadză, atunśa ăla dobîndźęșće o sută oŕĭ śindzăś dźe dinarĭ dźela naș ».

« Pră urmă i̯ar măi̯ bi̯eu̯ cîta șî porńesc dźe să prîndă ».

« Să dăru̯iesc cu śiri̯épĭ, pîndză dźe ri̯éclă. Unu i̯a pîńa șî mi̯ęrźe prîngă masă șî puńe caŕe cît vri̯ę. Șî rămîn aśii̯a, bi̯ĕu̯, źo̯acă totă dzăo̯a șî totă no̯apća ».

« Copilu să tunźe oŕĭ la un an oŕĭ la tri. La doi̯ nu. Îl tunźe în cruś. Șî păru îl l'agă-n cîrpă șî pră urmă-l i̯au̯ mui̯eŕil'i, îl păstri̯adză-n cîrpă. Șî cu păru̯-ăla-l afumă cînd să bolnăvi̯ęșće ».

« Să dăru̯iesc i̯ară atunś, la tuns. Șî pi̯-ormă mi̯erg, să vesăli̯esc ».

La nuntă. În Rănovăț, după ce părinții băiatului s'au înțeles cu ai fetei, « cît îi̯ dă, bań ili ńívă, pămînt », « mlădojăńia » se duce, cu o « ploscă cu răk'ii̯e », la fată și « dă lu fată plosca să bi̯ę. Șî fata, dacă i̯a plosca, atunś voi̯ęșće copilu, să duśe după i̯el, dacă n-o i̯ę, nu să duśe ».

În Crivel', băiatul « în sar-ai̯a, cînd s-a vorbit s-o-mpețască pi̯e fată, îș k'i̯amă familíi̯a lui̯ șî comșî'i șî cată șî lautaŕĭ șî să duc ei̯ sara la fată ».

« Șî atunśa-ntrabă părinćil'i fi̯ęći: la ś-a vińit ei̯ aśí șî śe cată. Bai̯atu spuńe că a pli̯ecat în lov ș-a vădzut vro căprio̯ară șî i̯el a rańit-o pe i̯a. Șî a scapat i̯a, șî i̯el a luwat-o pi̯e urmă șî a vădzut că s-a băgat în casa ai̯a. Întrabă i̯ei̯ acuma:

— Cunoșćéț voi̯ ai̯a śe catáț? »

« Bai̯atu spuńe că cuno̯așće. Părinćil'i fi̯ęći spuńe: să aducă căprio̯ar-ai̯a, să vadă o cuno̯așćĕ i̯el ».

« Atunś aduc altă fată, mică. Șî bai̯atu spuńe că nu-i̯ ai̯a, alta mai̯ mari̯ĕ. Atunśa i̯ei̯ aduc o babă. Bai̯atu spuńĕ că nu-i̯ ńiś ai̯a, alta. Atunś o aduc șî pi i̯a ».

Se dăruiesc unul pe altul cu « śerapĭ, pîndză dźe ri̯éclă, șal, peșk'ir, trai̯stă, căpătîń, bań ». Fata mai primește și doi-trei « galbiń ». Apoi începe jocul.

În Crivél', *logodna* se numește « ispíta » sau « ispítu », iar în Rănovăț « tócma ».

În Crivél', logodna se face la biserică, la o săptămână după « pi̯eți̯t », iar nunta, la trei săptămâni după « ispít ».

Se duc la cununie cu « stag alb, k'ićit cu floŕĭ ».

« Măi̯ dźemult, tri călări̯eț a avut băi̯atu ». Fata punea « dîrzîl'i » ei pe cai și așa mergeau la cununie.

Când se întorc dela biserică, mama băiatului îi așteaptă la poartă, cu vin și cu două pâni. Îi dă miresei un caier de lână și o sită în care a pus pâne. Mireasa se urcă pe masă și aruncă pâne la cei din jur. Apoi aruncă sita pe casă și se duce să împartă darurile: « căpătîńe, cîlțáńe », etc.

Mireasa mai aduce, ca zestre: « un astál, do̯u̯ă scamńe șî un pat ș-un ormán dźe ț̯o̯al'e șî mașînă dźe cusut la ț̯o̯al'e ».

Toți învitații aduc « śínstă » : « pursei pie frigarie și mńei ». Unul scrie ce a adus fiecare, ca « să-ntoarcă împrumutu, cînd fac și iei nuntă ».

Înainte de a începe să mănânce, « domacínu tămîńe masa nu cu tamîńe, numa cu florĭ, marĭ, galbeńe, să cul'eg toamna, stau toată iarna ».

În timpul mesei « staróica » adună bani și-i dă « la góvie ».

« Luń, la amńadzît, strîcă nașu nunta. Vińe góvia cu mlădojăńa la nașu. Și-i învață cum să trăiască : s-asculće părinți și iei s-asculće unu dźe altu ».

« Și nașu ia sovónu și liagă năș́će bań în iel și-l rădźică la góvie-n cap. Și ia pliacă dźi lîngă nașu și să duśe-n altă sobă și să dźizbracă dźin toal'il'i śe li-a avut, alia albie, și ia toalie dźi-allalće ».

În Valeacoańe (Valakonje) nunta « s-ațîță » sîmbătă sara. « Nașu vińe cu stăgariu. Și lăutarĭ iasă năinće și aș́captă. Și cînd să bagă la prag, gówia stă dźinăinća uși la o parće și cumnatu-al dźe mînă. Gówia stă după ei și aŕe o căldaŕe cu apă dźinăinća ii. Nașu lapădă vrun ban în căldaŕe ».

Pe urmă nașul trece după masă. « Treśe și mlădojăńa și doi stăgarĭ, da gówia rămîńe dźíncolo dźe masă. Aduc două ińe'l'e și savońu. Și nașu îș faśe cruśe dźe tri uorĭ, dźe tri uorĭ le-nvîrćeș́će ińell'i la parća dźireaptă și l'e puńe la parća dźireaptă la żeżet, la mînă, unu la gowie ».

« Mlădojăńa ia savońu și cuțîtu și îl ia pe cuțît savuońu și-l puńe pe capu gówi dźe tri uorĭ ».

« Pe urmă śină și pe urmă joacă două-tri uorĭ. Nașu pe urmă să duśe-acas ».

« Dumińică dźimińața vińe nașu și să duc la cununiie. Gówia, îmbrăcată-n tual'e albe și savuoń. Aŕe-n cap cununa dźin mărźel'e. Mlădojăńa, la străgănă, o cunună dźe smińíc ».

« Cînd vin dźila cununiie, să duc la um pom. Și aduc jugu și două scamńe și o pătură. Voievóda-ntriabă gówia : cum a zîs la muma copilului pîn atuns ? Gówia zîśe :

— Uină.

Iar voievóda-ntriabă : Da dź-acuma ?

— Maică.

Cum a zîs la tata copilului ?

— Uică. Dź-acuma-ncolo : taică ».

« Mlădojăńa ia pușca și dă într-o criangă și rupie două-tri crienguță ».

Apoi mirele și mireasa « ieu jugu și-l duc cătră răsărit și-l lapădă ».

Seara joacă « pînă pin zăś-śasurĭ. Pe-urmă nașu sparźe nunta și să duśe-acas ».

« Luń dźimińața mlădojăńa ș-un copil iau cîrśágu și să duc la femel'ia care-i măi aproapie și-i k'iamă la gostîie ».

La Crivel', marți după nuntă se face la casa fetei « păcăśuńa », adecă împăcarea, căci părinții fetei se consideră supărați, că le-a fost luată fata. Iarăși fac petrecere și își aduc daruri.

La moarte. Obiceiul din Crivel' : « Cînd vrię să moară, îi puńe lumănaŕe-n mînă, să nu moară-n ńegură, să aibă pe lumę-aia lumănaŕe, să nu îmblie-n ńegură ».

« Îi măi pun și bań în păzănaŕĭ, c-a fi udźit datoŕĭ, să-ntoarcă iĕl pe lumę-aia datoriil'i ».

« Îi pun și colăśei, uoglindă, să să caće pe lumę-aia ».

« Care-i bătrîn, îi pun bît în mînă, să să rădzîmie-n bît, să nu cadă. Îl îmbracă-n toal'e noi ».

« Cînd véće îi iasă sufletu, îi ard lumănăril'i ».

« Muieril'i să cîntă aśiia la iel ».

« Mîńedzî, dzăoa, k'iamă oameńĭ, să facă cruśe și liagăn dźe blăń în caŕe pun muortu. Să duc oameń să facă groapa ».

« Pun acuma o pătură curată în liagăn și căpătîń și-l pun pi iĕl, mortu. Îl pun în car și-njugă boii-ndărăt. Pe urmă-i dźijugă și-i înjugă cum trăbuie ».

« La bou-ăl dźi dźireapta l'agă o cîrpă la coarńe. Și pliacă cu iel să-l îngroapie ».

« Vin muieŕĭ cu floŕĭ și cu lumănăŕĭ. Dau dźi pomană și-l tămîńe ».

« Îl duc la besărică. După śe slujășće puopa, îl scot și-l duc la morminț. Pie drum muieril'i să cîntă după iĕl ».

« La groapă îl lasă cîta lîngă groapă și lapădă bań în groapă. Rămîn acoló bańi-n groapă ».

« Acasă îi pun țara, după śe-l îngroapă ».

« Pe urmă-l tămîńe, în totă dźimińața, pîn la patrudză's dźe dzîl'e. Îi dă pomană la stămîna după ś-o murit. Pe urmă îi dau patrudzăśilia. Îi măi dau turće cînd fiie ».

« Îi dau pe urmă jumăta-dźe an. Și pe urmă-i dă anu ».

« Îi măi dau și țual'e. În tot anu, în dzăoa cînd a murit, îi dau pomană, pîn la șapće ań ».

TEXTE

În capitolul acesta, după fiecare text se va arăta numirea românească a localității informatorului — așa cum a spus-o el — și, în paranteză, numirea oficială sârbească. După cum am spus mai sus, numele și vârsta informatorilor nu vor fi date.

Pe hartă sunt trecute numai numirile oficiale sârbești ale localităților anchetate de mine.

Înafară de cele spuse la capitolul despre graiu (p. 331—332), referitor la transcrierea fonetică, adaug următoarele:

Sunetele *ce*, *ge*, din localitățile cu graiu oltenesc, le-am transcris prin *ĉ*, *ĝ*: *faĉe* « face », *merĝe* « merge ».

Semnul ˛ pus subt o vocală *(ę, i̯, o̯)* arată că vocala aceea e rostită deschis: *męrĝe* « merge », *i̯i̯* « ei », *do̯u̯ă* « două ».

Semnul ˛ *(ę, i̯, o̯, u̯)* arată că sunetul de deasupra lui e elementul secundar al unui diftong: *męa* « mea », *i̯arbă* « iarbă », *o̯ase* « oase », *rău̯* « rău ».

Semnul ′ la dreapta sau deasupra consoanelor *d*, *t*, *l*, *n*, *r*, indică palatalizarea acestor sunete: *d'int'e* « dinte », *l'ac* « leac », *biṅe* « bine », *maŕ* « mari » [1]).

Un punct subt o vocală (întrebuințat rar: *ẹ*, *ọ*) arată că vocala aceea se rostește închis.

ĕ reprezintă un sunet intermediar între *e* și *ă*.

dz corespunde lui *z* din limba literară: *dzîc* « zic ».

ĭ reprezintă pe i final scurt după consoane: *lupĭ* « lupi », *slabĭ* « slabi », *faĉĭ* « faci ».

r între consoane — notat numai de câteva ori — reprezintă un r silabic: *crpit* « cârpit ».

w redă un sunet intermediar între *u̯* și *v*: *gowi̯a* « mireasa ».

[k] arată că informatorul s'a corectat. Cuvântul prin care s'a corectat l-am trecut, de obiceiu, între parenteze.

---

[1]) Pentru *ć*, *dź*, *ś*, *ź*, vezi p. 331.

Diftongii *ea* și *oa* i-am notat, de regulă, prin *o̯a* și *e̯a*, deși, în general, se rostesc mai mult *i̯a* și *u̯a*.

La unul dintre informatorii din Mocrán (Mokranje) se va constata inconsecvența palatalizării, mai ales a dentalelor *t*, *d*. În localitatea aceasta cele două sunete se rostesc palatal: *t'*, *d'*. Informatorul respectiv însă a stat mai mult timp în România, unde s'a obișnuit cu pronunțarea *t*, *d*, și amestecă vorbirea de acasă cu cea învățată.

Tabloul textelor

Balade . . . . . 1— 2
Cântece . . . . . 3— 7
Frânturele . . . . . 8—20
Ghicitori . . . . . 21—33
Povești . . . . . 34—37
Frați de cruce . . . . . 38—40
Credințe, superstiții . . . . . 41—67
Descântece, practici magice . . . . . 68—97

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BALADE

1

A LUI STRINU

Verd'e florĭ mărunt'e
Pe-al munt'e, cărunt'e,
Coboară, duboară
Turme d'e oi mult'e.
Strinu l'e k'ema,
Čobań l'e mîna.
Ii mi să vorbia
Pe strin să-l omoare,
Turma să i-o-mpartă,
Nouă părț s-o facă.
Și ii tot miergînd,
În vale dubărînd,
D-a mică mneorică,
Cu lîna cańită,
Cu lîna modúră,
Cu corńiță-n gură,
Șk'ioapă să făča,
La uormă-m ud'a.
Strinu mi-o-ntreba:
— Mneorica mia,
Șk'ioapă t'i-ai făcut,
La uorm-ai ud'it!
Or nu t'e-am păscut
L-ale livez vierz?
Or nu t'i-am [a]dăpat
L-ale ape reč?
Or nu t'i-am umbrit
L-ale umbre marĭ?
Mniaua că-m vorbia
D'in gură zîča:
— Măi tu, strinule,
Stăpîiorule,
Tu m-ai ádăpat
L-ale ape reč,
Și tu m-ai păscut
L-ale livez vierz,
Și tu m-ai umbrit
L-ale umbre marĭ,
Da șk'ioapă m-am făcut,
La orm-am ud'it,
Io că mi-am uzît
Čobań s-a vorbit
Pe t'iń să t'e-omoare,
Turma să ț-o-mpartă,
Nouă părț s-o facă.
Strinu, d'-auza,
D'in gură vorbia:
— Mneorica mia,
Fincă-m iești-așa,
Tu t'i-oi înfurișa,
La orm-oi ud'a,
Acas t'i-oi duča
La mum-oi spuńa:
Pe miń să mă cat'e,
Pe miń să mă-ngroapie
În tîrla uoilor,
În jocu mneilor.
Și mie să-m pună,
Baș la cap să-m pună,
Un fluier die pom,
Tot legat cu sîrmă

Inima-m fărîmă;
Ș-un fluier d'e uos
Să cîntie frumuos
Pe Dunăre-n jos.
Și muma să cat'e,
Baș în tîrla uoilor,
Mi-iest'e un uli'i
Și tot plin d'e lii,
Bańi-ai d'i pe mniei;
În tîrla d'e oiță
Mi-iest'e o căiță,
Bańi-ai d'i pie miță;
Da-n tîrla bătrînă
M-iest'e-o stómnă plină,
Bańi-ai d'i pie lînă:
Bańi că i-o lua
Și ia i-o-mpărța
Și tot la sărač.
Și ia să să ducă
Și ia să ridiče
Și ia să plăt'ască,
Și să mi-i găsască
Pi-ai nouă čobań;
La jud'ecată miargă.
Și să mi-i jud'eče,
Cum ie drept în lumie.
Mniaua că-n pleca,
Șk'ioapă să făča,
Îndărăt să-ntorča
Și tot făča
Cum strin o-nvăța.
Baba d'-auza,
Ia tot că-n găsa,
Blága mi-o-mpărța.
Și să ridica
Cu blagă-m plătia,
Pe čobań găsa,
Doamne, zou-i prind'a,
În turmă mi-i băga
Și mi-i jud'eca.
Da če fiel d'e jud'ecată!
Ii ieriau d'e spînzurat:
Spînzurătoare-așeza
Și pe ii că mi-i scot'a,
Doamne, zău mi-i spînzura
D'e tot mi să pomenia [1]).

Mocráń (Mokranje).

2

A LU VĂLIAN

Frundză vierdźe l'eośćan,
Frumoșăl voińic Vălian!
Dźimińața să scula
Fața albă o spăla,
Păr galbín că-l piepćena,
Śizme ńegre că-ncălța
Și sara, cînd însăra
Și pe roib să-ncălica
Și pe drum că măi plieca,
Tot cîntînd și fluierînd,
Pîngă mîndril'i trecînd.
Mîndril'i, cînd l-audza,
Fireșcil'i dźeșk'idźa
Și dźin gur-așa dźîśa:
— Un-će duś, Vălian voińic?
Undźi treś buzumińít,
Că la noi n-ai măi vińit?
Da Vălian ńiś n-asculta,
Numa drumu să-l [2]) țiíńa,
L-a lui mîndră să duśa.
L'éga calu dźe portiță
Ș-i da fîn și tămăjuță.
Vălian înluntru să băga,
Dźin plăśintă cî-n [3]) gusta,
Dźin vin ńegru cî-n [3]) probia.

---

[1]) Informatorul spune că știe cântecul dela lăutarii cei bătrâni ai satului.
[2]) = și-l
[3]) = că-mi

Cînd ierea-n mișlóc dźĕ noapće,
Vălian dzaśe pe moarće;
Cînd ierea vărsat dźe-n zorĭ,
Vălian ócolit în florĭ.
Muică-sa cînd audza-re
Și la iel cînd măi viňa-re
Și pi iĕl cînd să cînta-re,
Să cînta c-un glas milos,
Că Vălian a fost frumos:
— Tot ț-am spus, Vălian, ț-am spus
Că mîndril'i capu ț-ar pus!
Cîntă cucu sus pe cruśe,
Pi Vălian la groapă-l duśe;
Cîntă cucu pi făntînă,
Pi Vălianu trag țărînă.

Maidan Pec (Majdan Pek).

CÂNTECE

3

AI, AI, DUNĂRIA

Baće śasu numa unu,
Audz, muică, sună tunu.
Baće śasu numa doi,
Viňe drenu după noi.
Ai, ai, Dunăriá,
Să puńém podu pi ia
Și să trec la țara mia!

Baće śasu numa tri,
Ieu mă duc, muică, la socri.
Baće śasu numa patru,
Mă duc catană la-mpăratu.
Baće śasu numa śinś,
Ieu mă duc, muică, dź-aiś.
Ai, ai, Dunăriá...

Baće śasu numa șasă,
Ieu mă duc, muică, dź-acasă.
Baće śasu numa șapće,
Ieu mă duc, muică, dźiparće.
Baće śasu numa uopt,
Ieu mă duc, muică, dźi tot.
Ai, ai, Dunăriá...

Baće śasu numa nouă,
Să-mpărțîm Dúnăria-n două!
Ai, ai, Dunăriá...

Maidan Pec (Majdan Pek).

4

PLÎNZE-MA, MUICĂ, CU DOR

Plînźe-ma, muică, cu dor,
Că ț-am fost și io fisor,
Ț-an scos plugu dźin obor
Ș-am pliecat la uogor.
Ugoru ți l-am arat,
Cucurudz ț-am sămănat.
Cucurudzu-o răsărit,
Miie carće m-o viňit,
Carće albă, slovie ńĕgre,
Da-ntr-al'e patru colțoșăl'e,
Scrisă lăcrălimi miele.

Muică, dźintr-o casă plină
Numa miie m-aflaș vină:
Mă dźidźeș în casa strină.
Pînă strinu, mamo, śină,
Io-i stau sfieśńic dźe lumină;
Pînă strinu-m taie pită,
Miie lăcrălimi-m pică.
Io iĕu cîrpa să l'e șćerg,
Iĕl'e și măi mulćĕ mierg!
Săraca cîrpuța mie-re,
Cum să scaldă-n lăcrăl'miel'e,
S-a uscat în dor și jal'e.

Ca rău îi copil sărac:
S-a pus cu strinu la śină,

Strinu-i spune să să lasă.
Luwai dźe două-tri uoří,
Da oftai dźi nouă oří!
Lăsă l'ingura pi blid
Și plecă pi drum plîngînd,
Pi parinț blăstămînd,
Și l-au lăsat pi pămînt.
Cînd soaril'i-a-juns la prîndz,
Toț copii la parinț,
Io stau în loc și mă ghindźesc
În śe parće s-o croiesc.
Ma uit într-o toie-adîncă
Undźě șărpi mă mănîncă.

Jăli-m-aș și n-am cui,
Jăli-m-aș și codrului:
Codru-i jalńic ca și mine,
Că ńiś iěl frundzá n-o tîně.
Jăli-m-aș și dźalului:
Dzalu-i mic și pietri mulće
Și nu poaće să m-ajuće.

D-au, lălă, ca greu îi doru,
Cînd pierdźe muma fisoru
Toamna cîn înflură bujoru.

Și doru-i mare cîne,
Pistă mulće dźaluri vine.
Pi-undźe trěśe iel pîrlieșće,
La inimă će topieșće.
Dź-ar fi doru dźe vindzare,
Zău, ca iuta io l-aș da-re.
Și l-aș da ńecîntărit,
Că prea mult m-o dosodźit!

Maidan Pec (Majdan Pek).

5

N-am cui să dau cînc paral'e,
Să-m taie plopu-al d'in val'e,
Să-l pun punt'e pist'e mare,
Să-m triacă naica călare,
Cu cămașa albă floare,
Spălată d'e fată mare,
Uscată la luminare,
Pi-ale daik'i brățișoáre.

Negotin.

6

Cînd o fi la moart'a mea,
K'emați-m ibomńica.
K'emați-m ibomńica,
Să-m țînă lumănriá,
Să muor cu uoik'i la ia [1]).

Negotin.

7

Dumńezău să-l bată
Și să-l omoară
Cîne mi-a făcút
Drumurl'i dă cară,
Drumurl'i făcut'e,
Făcut'e la strîmb,
D'e m-a dus la daica-n crîng!

Negotin.

FRÎNTUREL'E

8

Alio, mîndruleana mia,
Cum trăiest' tu cu bărbatu?
— Cum trăiesc? Trăi-l-ar dracu,
Că și-asară-m sparsă capu!
Cu răstíu jiugului,
Pe cărarea capului,
Sparsă cuibu dracului.

Colograși [2]) (Miloševo) — lăutar.

[1]) Mi-a cântat melodia.
[2]) Forma corectă e Coroglaș (vezi p. 331).

9

Fi-r-al dracului d'e naș!
Cu ĉiṅe mă cúnunáș:
Cu năro̯ada d'in ogaș,
Cu năro̯ada satului,
Cu propt'ile gardului!
Supțîŕę ca put'ina,
D'ire̯aptă ca cobelíța.
C-o buză la ĉok'ínă
D-a cu̯-alaltă mătură su̯oba d'e [țărînă.
Și cu d'inți mămăligă:
Crez la no̯apt'e mă mănîncă.
D'e nu m-o mînca la no̯apt'e,
Să ș̆ciț că nu măi am mo̯art'e!

Atunĉ nașu că-m zîĉa:
— Ali̯o, fiṅe dumṅata,
Ĉe m-oi drăcuia așa?
Da n-a fost oik'i la t'iṅe?
Ĉe mă drăcui tu pe miṅe?
Puṅe co̯adă la topor:
Cînd dúdăie și trăzṅeșt'e,
Tu pe fina mi-o loveșt'e.
Ť-o-ntreba ĉiṅevá:
Ţ-ai umărît ṅevastá?
Da tu c-oi spuṅa:
N-am umărît-o ieu,
D-a trăzṅit-o Dumṅĕzău
Și i-am ajutat și ieu!

Colográși (Miloševo) — lăutar.

10

Mîndro, bărbățălu-al tău
Ologi-l-ar Dumṅezău,
Să măi t'e iubesc și ieu!
— D'e cît să mi-l ologască,
Măi biṅé să mi-l k'orască:
C-al ulog șiăd'é la foc
Și cu uoik'i ved'e tuot.

Colográși (Miloševo) — lăutar.

11

Car t'-a făcut pe t'iṅe,
Așa naltă și supțîŕe
Și la k'ip făcută biṅe,
Parcă m-a-ntrebat pe miṅe.
Féricé d'e car t'e țîṅe!
Da feriĉe și d'e miṅe,
Că mi-ĕ casa lîngă t'iṅĕ
Și trăim amîndoi biṅe.
Lasă lumea să-m vorbească,
Dragust'il'i ṅe trăiască!
Dragust'ea d'in ĉe să-nĉepe?
Iarna, d'in sîn d'ela fet'e,
Vara, d'in bùsuióc verd'e.
Búsuioáĉe, nu t'e-ai coaĉe,
Ñiĉ sămînță n-ai mai faĉe!
Că d'in sămînĉoara ta
Mi-a-mpuiat și dragostia.

Colográși (Miloševo) — lăutar.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

12

Lasă-t'e, mîndro, d'e miṅe,
Că și ieu mă las d'e t'iṅe
Cînd s-o lăsa puost d'e pîṅe.
Vez, atunĉ și ṅiĉ atunĉ,
Cînd o faĉe salca nuĉ
Și răk'ita miară dulĉ,
Să-ț dau, mîndro, să mănînĉ.

Colográși (Miloševo) — lăutar.

13

Cuculieț cu pana sură,
Mînca-ț-ași limba d'in gură,
Ĉe tot cînț pe bătătură?
Că n-avi̯em iṅimă bună,
C-am dat și noi d'-o beli̯a,
Ca pe t'iṅe-o iarnă grea.
Ĉe nu știu să cînt ca cucu?

Nú măi m-aşĭ ducé la lucru:
Aşĭ cînta vara pin sat
La ńevest'e cu bărbat,
Cu bărbaţî duşĭ în lumie,
D'e iubiesc şi nu mă spuńe.

Foaie verd'e tri spănaĉe
Fă-mă, Doamńe, ĉe m-oi faĉe!
Fă-m-un puiul'eţ d'e cuc,
Vara pin codrú să cînt
Şi să săr d'in pom în pom,
Ca doru d'in uom în uom.
Că mi-e doru mare cińe,
Pistă şiasă d'ealurĭ vińe,
Şapt'e jud'ecăţ nu-l stînge!

Cologrăşĭ (Miloševo) — lăutar.

14

Fi-r-ar să fi, măi băiet'e,
Cu ĉiucuri d'ela beţ'e,
Ĉe mă sărutaş cu seţ'e,
Parcă la voi nu sînt fet'e?
— Nu sînt fet'e ca la voi,
Cu obrazu gogońeţ,
Ca la Sămărinovăţ! [1])

Cologrăşĭ (Miloševo) — lăutar.

15

Măi băiet'e, băieţăle,
Dacă-ţ trebuie muiere,
Nu sta streje căşi mele:
Vin la muica şi mă ĉere!
D'-o vria muica, d'e n-o vria,
Vino sîngur şi mă ia
Şi mă treĉe-n ţara ta,
D'e mă fă soţiia ta!
Şi poartă-mă cum oi vria:
În rok'iţă şi-n ĝubiá
Şi-n păpuĉ ca vişina,
Pe pofta ińimi ta! [2])

Cologrăşĭ (Miloševo) — lăutar.

16

Am o lelie d'e ńevastă:
D'e sîmbătă pănă joi
Bagă cămăşili-a moi.
Vińeri, d'-amiaz în d'esară,
Le scoasă pie gard afară,
Baş ca floaria d'e ĉicoaře.
Şi Boian să spămînta.
Dacă văzui ĉe văzui,
Strigai taře-n gura maře:
— Na-na-na, Boieńe, na!
Că nu iestă boala ta,
Şi ie sómod'íva mia
Ĉe mi-a dat-o soacră-mia . . .
Mîncai amaru cu ia!

Ĝánova (Dušanovac) — lăutar.

17

Mă dusăi şi ieu la nuntă
Cu mîndruţa după miń e.
Mă zăuit la vieri miei:
Cu mănghíl'e după iei.
Mă zăuit la mîndra mia:
Parcă dracu stă pe ia!
Ĉe n-a lăsat Dumńezău:
Ĉe iubesc să fiie-al mieu
Şi să mor cînd oj vria ieu?!

Ĝánova (Dušanovac) — lăutar.

---

[1]) Sat.
[2]) = tale.

18

Mi-am dat la tri vrăjitorĭ:
Toat'e spune c-oi să mor
La Pașt', pintră sărbătorĭ,
Cînd ie cîmpu plin d'e florĭ.
Da mi-am dat la una mică
Și spunĕ: să nu am frică,
Să mi-o prind d'e ibomnícă.
Că ia ĉobu și-n d'escîntă,
Și-n d'escîntă pin malá,
Să-m lungăscă viiatá.

Ĝánova (Dušanovac) — lăutar.

19

Cînd zîc verd'e bob năut,
Da șt'i, mîndră, ĉ-am vorbit:
Ĉiń-o muri măi curînd,
Să-n sameńe pie mormînt
Cît'e fluorĭ sînt pie pămînt.
Da la cap și la piĉoarie,
Busuioc și tămîioară.
Busuiocu să s-aprindă,
Tămîioara să să-nt'indă
Și pie noi să ńe cuprindă...
C-am trăit amî'ndoi bińe:
Cînd ieriai măi mit'ut'ia,
Veniam pe la muica ta
Și șed'iam la voi pie pat
Și vorbiam d'e sărutat.
Sărutatu nu-l șt'iiam,
Da umblam d'e-l învățam [1]).

Ĝánova (Dušanovac) — lăutar.

20

Foaie verd'e peleńiță,
Da n-auz tu, daică Ńiță?
Vino-m sara la port'iță,
Să dai năicuțî guriță!
Că guriția d'ila t'ińe...
Mă otrăviș — vai d'e mińe! —
N-a rămas ińimă-n mińe
Ńiĉ ca un bob d'e ńeghină.
Puțîńică ĉ-a rămas
Și cu aia trag năcaz.
— Nu pot, nu pot, năiculiță,
Ca să-ț vin, să-ț dau guriță!
Că mi-e puiu mic la țîță,
Și nu pot să-ț dau guriță.
Ș-o-afurisîtă d'e mătușe
Totă noapt'a stă la uș e;
Ș-o-afurisîtă d'e cumnată,
Totă noapt'a d'eșt'eptată;
Ș-o căța alătrătoarie,
Ș-o uș e scîrțăietoare
Și nu pot să ies afară.
Da ńeicuța îi spuńa:
— Lele, mîndruliana mia,
S-asculț, mândruță, d'e mińe:
Ia un codru d'e slăńină,
Unĝe uș a la țîțînă,
Să nu scîrțăie o lună,
O lună și-o săptămînă.
Ia uo mînă d'e ĉenușĕ
Scoat'e uoik'i la mătușe.
Și ia o coadă d'e lopată,
Sparĝe-i capu la cumnată,
Să vii la ńeica, la poartă.

Ĝánova (Dušanovac) — lăutar

ZGOD'ITURĬ (GHICITORI)

21

Albă ie — záăr nu ie,
Coadă are — șocî't'e nu ie,
Sare linĝe — vacă nu ie.

Rid'ik'iie.

Negotin.

---

[1]) Spune că a auzit-o dela lăutarii cei bătrâni.

22

Albă ca gîsca — da gîscă nu ie,
Merge ca gîsca — da gîscă nu ie,
Zbiară ca gîsca — da gîscă nu ie.

Gînsc'c.

Negotin.

23

O tipsîie mare
Plină d'e colăcei d'e aur.

Ceru cu stelili.

Negotin.

24

Răstiu rece
Maria trece. — *Șerpil'i.*

Cobișniția (Kobišnica).

25

Vaca albă,
Te zăuiț pin ia și-i vezĭ măsălli.

Apa și băicoanili.

Cobișniția (Kobišnica).

26

Un cîne bălțat,
La c.. atîrnat. — *Opriegu.*

Cobișniția (Kobišnica).

27

Două corĭ într-un munte,
Una pe alta nu să viedie. — *Uoik'i.*

Mocrań (Mokranje).

28

Fără copliturĭ
Să face puod peste apă. — *Ghiața.*

Mocrań (Mokranje).

29

Întri-n casă, da să nu fi nic în casă,
Nic afară, da nic jos, da nic sus.

Să stai in prag.

Mocrań (Mokranje).

30

O casă mare, fereșt' n-are,
Da nic ușă n-are,
Da tot plină de uamenĭ.

Lubeniția și sămîntil'i.

Mocrań (Mokranje).

31

Mumă-ta-n puod,
Tat-to trage de nuod. — *Dovlete.*

(Radúievaț) Radujevac.

32

Să bagă viie,
Să scoate moartă
Și din cap îi cură apă. — *Cînepa.*

(Radúievaț) Radujevac.

33

Un uom merge pe un drum și ved'e într-o livad'ă un pîlc d'e gîșt'e. Da uomu spune d'in gură:

— Bună zăoa, o sută d'e gîșt'e! A gîșt'ili vorbia:

— Nu sî'nt'em o sută! Cînd am fi înc-atît'a cît sînt'ém ș-incă pe jumătat'e ș-un fîrtál'ĭ și cu t'ine, făcém o sută. — [Treizeci și șase]

Negotin.

Ferdinand I. din Cluj • Biblioteca Universitară ROMÂNIA

POVEȘTI

34

POVASTĂ

A fost doi frați ș-a avut doi boi ș-un cal. Al măi mare fraće a luvat boii, dar al măi mic a luvat calu, un cal măi slab. Fraćele ś-a luvat boii ie măi gázdă.

. Dar ăl cu calu s-a dus pră pădurie, după tutúś. Și l-a prins murgu pră pădurie. Și, cînd iel cată năpoi, viędźe nouă uomiń. Și iĕl să traźe dupĕ un fag. Cînd iei triec prîngă iel, iel viędźe că-s haiduś și să vorbăsc undźĕ să ducă să lasă bańi śe i-a furat iei. Să vorbăsc să lasă báńi la o pieșćĕră. A iĕl ascultă ș-audźĕ. Și iel îi păzășćĕ. Iei lasă bańi și pliacă iei d-aśiia.

Și iel să dușĕ, cum a avut o zómńiță, și o umpliĕ dă bań.

Și cînd aźunźĕ acas, muierja-l întriabă, śică:

— Dî śĕ n-ai adus tu, uomul'ĕ, l'ĕmńĕ?

— Nu mă-ntrăbá, śică, dă l'ĕmńĕ! Numa s-să ducă copilu după miérńiță la fraćil'i mieu.

Și ăla i-a dat miérńița și a pus cătrană la fund dînzos, că, śică, śi va măsura să cunoașćĕ.

Ș-a măsurat trii miérńiț dă galbiń. Și s-a ańinatu-să un galbin la fund, dă miérńiță. Și i-a-ntorsu-i miérńița iar lu fraći-su napoi.

Și fraći-su cată să vadă ś-a măsurat și află galbinu. Și fraći-su fașĕ prîndz bun și-l k'iamă la prîndz și ia și-l întriabă:

— Dă undźe ai năbăvít tu bań?

Și iĕl să prăvărieșćĕ și spuńĕ. Și frać-so cătră iĕl, śică:

— Să miĕrg și io cu ćińĕ!

Și iĕl ia pră frać-so cu iĕl și să duc la pieșćĕră, iau cai și pun cîtă doua sácuří pră iei. Și împlu saśi dă bań și pun pră cai. Și cînd aźung acas, iei împart b ńi. Și frać-su al mic a dzîs cătră iĕl:

— Tu, fráće măi mare, să nu će duś făr dă mińĕ, că nu ie bun dă ćińĕ!

Iĕl a luvát și s-a dus. Cînd la peșćĕră a aźuns, haiduśi l-a păzît, c-a vădzut că bańi să fură dîla pieșćeră. Și l-a prins și pră burtă l-a croit. Și l-a spîndzurat la ușa lu pieșćĕră.

Mîńĕdzî, dzîua s-a făcut și muierja lui s-a dus la fraćil'i lui ș-a spus că iĕl la pieșćĕră s-a dus. Și frać-so a luvat cálu și l-a călărit și la pieșćĕră s-a dus. Și cînd la pieșćĕră, ăl viędźe spîndzurat. Și iĕl iut aliargă și îl ia și pră cal îl puńe și acas îl dușĕ.

Și nuapća să duśe dăpă un cojocar și-l ia și-i liagă ok'i și-l dușĕ la fraćĕ-so, să-l cîrpască. Îl cîrpieșćĕ, ál'i cu ok'i l'ĕgat.

Al'i cojocari̯u n-a vădzut śe i̯ĕl a crpit. A luvat, cînd i̯ĕl d-aśi a pli̯ecat, cu paşu a măsurat. Şî tri̯ęśe cîta vri̯ęmi̯e şî hai̯duśi aud şî dă d'irept la cojocárĭ s-a dus şî l-a-ntrăbat c-a-nţăl'es că pră vrunu l-a crpit.

Şî cojocari̯u a luvat, cu hai̯ducu s-a dus, paşî a măsurat şî, cum a aźuns la casă, la prag d-asupra a-nsămnat. Şî gazda a vădzut şî sămnu a şćĕrs. Şî cînd i̯ei̯ s-a dus, sămnu n-a aflat. Şî i̯ei̯ napoi̯ s-a-ntors şî-n ai̯laltă nu̯apće s-a dus, i̯ar cu paşî a măsurat şî i̯ar la casa ai̯-a aźúns ş-a-nsămnat sup prag.

Şî hai̯ducu a luvat núu̯a cai̯ şî a-mplut d'isaźi şî dă d'irept la gazda ai̯a s-a dus. Şî l-a-ntrăbat dă conac:

— Puća-o̯ai̯ i̯o la ćińĕ dă conac?

— Poţ, a śe duś în saś?

— Duc cătrană.

A avut gazda o slugă. Şî i̯ĕl i̯a un vas s-să ducă să fuŕĕ cătrană. Cînd i̯ĕl să duśĕ, prindźĕ dă sac. Cînd i̯ĕl cată: nu i̯e cătrană, pliń saśi dă o̯amiń!

Şî să duśĕ la gazdă şî i̯a şî-i̯ spuńĕ:

— Nu i̯e, gazdo, cătrana, a saśi pliń dă o̯amiń. Atunśa lu gazdă îi̯ dă-n gînd şî către slugă dzîśĕ:

— Tu în căzan apă să fi̯erbĭ şî să-i̯ i̯ai̯ pră rînd şî-n căzan să-i̯ opări̯eşć! Pînă i̯o dă śină sprimăsc, tu pră i̯ei̯ să-i̯ zătri̯eşć.

A gazda i̯ĕl dă śină sprimi̯ęşćĕ şî cu vódźa lor să gostăşće. [A] luvat dă śiná, al'i vódźa tot capu prăstă pi̯énd'eră cap îi̯ vi̯ęşće(?) şî dîn piştái̯că sviro̯ánĕ (sviri̯ęşće). Gazda l-întrábă:

— Dî śe tot sviróń? A i̯ĕl aşa dzîśa:

— Dă să şćie cai̯i mi̯ei̯ că i̯o mi-s aiś.

Gazda săcuri̯-a sprim t. A i̯ĕl, cînd dîn piştái̯c-a svirońát, cai̯i nu s-a ui̯tat.

I̯ĕl s-a luwat în gînduŕĭ că, cînd i̯ĕl dîn piştái̯că să sviro̯ánă, toţ dăloc s-s-astrîngă şî pră gazdă să-l omo̯ară. Al'i cai̯i nu i̯-a veńit şî i̯ĕl rău̯ s-a spomîntat, şî dă pénd'eră s-a prins, c-afară să scăpi̯e. Al'i gazda a luwat săcuri̯a dă dîpă uşă şî cînd i̯ĕl la pend'eră s-a ańinat, gazda a luvat săcuri̯a şî după cap i̯-a dat şî pră i̯el l-a tăi̯at.

Cámna (Kaona).

35

URSÎTORĬ

A fost vrunu gazdă. Şî i̯el a-mblat cu tărg, a tărguit. Şî i̯ĕl l-a prinsu-l plo̯ai̯a-n vrun sat. Şî i̯ĕl s-a abătut la unu la conac, sărac, şî l-a-ntrăbat să do̯armă la i̯ĕl. Al sărac a dzîs:

— Tu poţ să dormĭ, al'i i̯o mi-s sărac, n-am śe să-ţ dau̯ dă śină, am mulţ copii̯, n-am undźe să će culc. Mui̯ęre̯a i̯ar măi̯ ari̯-un copil mic acuma.

Al'e̯-ăl gazdă a dzîs:

— Mă frăți̯i̯e, tu mă slobodz, pă i̯o mácăr după uș̯ă să ș̯ăd. I̯o nu-ț cat dă śină, nu-ț cat ńimic.

Și i̯ĕl s-a dus aśii̯a la i̯ĕl, l-a slobodzît în sobă.

Cînd a fu̯ost prîn do̯u̯ăsprăśĕ śasuŕĭ, no̯apća, tri fi̯ęći̯-a veńit în su̯obă. Ș-a dzîs a măi̯ maŕe:

— Cum să-i̯ ursîm?

Ar a mijlośină a dzîs:

— Cum vă dzîśi̯-a mică.

Ar a mică aș̯á a dzîs, a ursît:

— Să cri̯ască maŕe și frumu̯os, să-l i̯a ăla-l śe do̯armi̯e la i̯ei̯, gazda ăla, la fata lui̯, dă źińere!

I̯ęl'e s-a dus.

I̯el [cel bogat] cînd a audzît, i̯ĕl ș-a-nghindźit pînă la dzî: cum o să facă cu copilu̯-aăla? I̯ĕl no̯-a voit să-i̯ fii̯ĕ źińeŕe cu̯opilu̯-aăla, că i̯ĕl îi̯ maŕe gazdă, ar ăi̯a-s săraś. Și i̯ĕl ș-a-nghindźit cum o să facă cu copilu.

Cînd s-a sculatu-să, la dzî, i̯ĕl a dzîs cătră tata copilului̯:

— Śe nu-m dai̯ copilu̯-asta mii̯e, póș̯to mi-s i̯o gazdă, a tu i̯ĕș̯ć sărac?!

Și ăla l-a luwat și i l-a dat. I̯ĕl l-a pusu-l pră cal ș-a mi̯ĕrs cu i̯ĕl pîn-a aźuns dărúpt un ogaș maŕe. Și i̯ĕl l-a lăpădat în ogaș.

Și copilu s-a prinsu-să ([K] s-a prins) în spiń ș-a pli̯ecat să plîngă. Și l-a audzîtu-l păcuraŕi popi̯ĕș̯ć. Și s-a dus și l-a luvat și l-a dus la popĭ.

Popi l-a boći̯edzatu-l ([K] l-a boćedzat), i̯-a spus numil'i Aflatu. Și i̯ei̯ l-a păzîtu-l aśii̯a, popi, l-a cri̯escut.

Cînd a aźuns copilu dă pátrusprăśe-śínsprăśe ańĭ, i̯ĕl i̯ar, gazda ăla, a vińit la popĭ la conac. Și a ș̯ădzut la śină cu popi și i̯ĕl tot strîgă popi la i̯ĕl: Aflatu, Aflatu! I̯el întrabă: Dî śe-i̯ dzîc aș̯a? Al'e popi i̯au și-i̯ spun că l-au̯ aflat.

I̯ĕl i̯ar ș-a-nghindźit: cum o să facă cu i̯ĕl?

Și i̯a dźimińața și scrii̯e vro carće. Ș-a-ntrăbat popi: Puća-va să ducă copilu carća la mui̯ęri̯a lui̯? Popi a dzîs că po̯aće. Și a datu-i̯ carća și calu. Și a dzîs să nu dźĕ la ńime carća. Și i̯ĕl a luat ș-a mi̯ers cu calu.

Și cînd a aźuns în păduŕe, a i̯ĕș̯ît vrun mu̯oș la i̯ĕl, bătrîn. Și l-a-ntrăbat undźe să duśe. Al'e i̯ĕl nu̯-a spus. Al'e mu̯oș̯u i̯ar a dzîs cătră i̯ĕl:

— Copil'e, spuńe-m undźe će duś și să-m dai̯ carć-ai̯a ś-o ai̯, ca să fii̯e mai̯ bun dă ińe! Copilu i̯-a dat-o. Cînd moș̯u̯-a săćit carća, în carć-a scris: « Mui̯ęŕe, cum va veńi copil-osta la ćińe, tu să caț să-l omorĭ cum-godźe ș̯ći! »

Al'e mu̯oș̯u̯-a luu̯at ș-a ș̯ći̯ers dîn carće ș-a scris în carće: « Mui̯ęŕe, cum va veńi copilu̯-ăsta acas, tu să caț să-l cunuń cu fata nu̯astră. Dăcă nu-l vi cununa, tu să nu m-aș̯ćepț acasă! ». Și a luvat mu̯oș̯u și i̯-a dat carća. Ș-a dzîs cîtră i̯ĕl:

— I̯a carća și du-o! Și i̯ĕl s-a dus la mui̯ęŕe. Și mui̯ęri̯a, cînd l-a vădzut că scrii̯e-n carći̯-așá, l-a cununat cu fata. Și i̯ĕl a șădzut aśii̯a.

Cînd a veńit gazda, i̯ĕl a-ntrăbat mui̯ęri̯a:

— Mui̯ęri̯ĕ, ś-ai̯ făcut? I̯a a dzîs:

— Am adus źińeŕe-n casă, cum ai̯ dzîs tu. A i̯ĕl a dzîs c-a scris în carće: « Mui̯ęŕe, cînd va veńi copilu̯-ăsta, tu údmă să-l omoŕĭ ». A mui̯ęri̯-a dzîs:

— Nu, tu̯-ai̯ scris aímetre̯a. I̯ĕl a dzîs:

— Cînd va șădźa astară la śină, tu să-nsări̯edz făr dă apă-n cîrśag. Și tu să će duś dăpă fîntînă și, cînd i̯ĕl să va apli̯eca să i̯a apă dîn fîntînă, tu să-l i̯ai̯ dă piśu̯ari̯e și să-i̯ dai̯ în fîntînă.

Și mui̯ęŕi̯a s-a dus. Și i̯ĕl a mînat pră źińeŕi-su după apă. Al'i źińiŕi-su s-a dus în nújńic. Și i̯ĕl a așćĕptat și, cînd a vădzut că nu i̯e mui̯ere̯a să să-nto̯arcă dîla fîntînă, s-a dus i̯ĕl la fîntînă. Și s-a apli̯ecat ș-ascultă să nu-i̯ fii̯e mui̯ęri̯a ńecată-n fîntînă. Mui̯ęri̯a, dă după fîntînă, odată îl dă piśo̯aŕe [1]) și-i̯ dă în fîntînă. Și pli̯ac-acasă mui̯ęri̯a, c-a-nghindźit că l-a ńecat pră źińeŕi-su. Și-l întîlńęșće pră źińeŕi-su, că să duśe după apă. Și i̯a l-întrabă:

— Śe caț tu, Aflatul'e̯-aiśa? Nu i̯eșć tu-n fîntînă?

— Śe să cat i̯o-n fîntînă, cînd i̯o mă duc după apă? M-a trămi̯es socru. Ar i̯a a dzîs cătră i̯ĕl:

— Înto̯arśi-će tu napoi̯! Caŕe ś-a cătat, ai̯a ș-o̯-aflat! Că mo̯arće făr dă ursîtoŕĭ nu i̯e! [2]).

Isínoa (Jasenovo).

36

POVASTĂ

A fost un u̯om gazdă. A avut tri copii̯. Ar ([K] a) șădzut sara la śină ș-a dzîs cătră [copii] așa:

— Voi̯, copii mi̯ei̯! I̯o mi-s bătrîn ș-o să mu̯or. Numa voi̯ să ascultaț dă mińe: să faśem un pu̯od la drum. Care prăstă i̯ĕl va tri̯ęśe, i̯el să dzîcă: Bogdaprost care a făcut pu̯odu!

Mîńe s-a ([K] s-ar) sculat și dă pu̯od s-ar apucat. Podu l-ar făcut.

Cînd tri̯ec tri-patru dzîl'e, moșu a muŕit.

Frați toț s-ar vorbit: cîta unu la pu̯od să șadă, să i̯a bań dăla ăi̯a caŕe prăstă pu̯od vau̯ tri̯eśe.

Fraćil'i̯-ăl măi̯ bătrîn a șădzut șapće dzîl'e ș-a luwat bań caŕe prăstă pu̯od ar trecut. Atunś i̯el a mi̯ers acas.

---

[1]) *Îl dă piśu̯aŕe*, prescurtat din *îl dă dă piśu̯aŕe*.

[2]) Declară că povestea i-a spus-o mamă-sa și că întâmplarea e adevărată. Spune că a învățat-o și la școală din « cńígă ».

S-a dus fraćil'i-ăl dîn mijlóc. Iel iar așa au făcut.

Cînd a miers al măi mic, iel lu ńíma ńimic n- u luwat. Numa l'i-au dzîs să dzîcă: Bogdaprost care puodu au făcut!

Măi in urmă au triecut Dumńezău ș-o muiećе ș-o fată. Dumńezău pră copil la iĕl l-au k'iemat:

— Copil'e, iai tu bań śe noi pră puod am trăcut? A copilu așa a dzîs:

— Doamńe, tata mieu așa ńi-a dzîs: să nu luvăm nimic la ńima care pră puod va triĕśe.

Atunś Dumńedzău scoać-o piatră dîn păzănarĭ șî-i spuńe așa:

— Copil'e, iaca piatr-asta. La mare nújdă, tu bag-o-n gură, că će faś ogar șar. Iel ia piatra ș-o puńe la iĕl.

Muieria-atunś a dzîs:

— Iaca șî dăla mińi-o piatră. La mare nújdă, bag-o-n gură: će faś iĕpur.

Atunśa fat-a dzîs:

— Copil'e, iaca șî dă la mińe o piatră. La mare nújdă bag-o-n gură, că će faś golîmb pistrîț.

Iĕl atunśa s-a întors sara acas. La masă ar șădzut ș-ar śinat. Atunś frați cătră iel ar dzîs:

— Aidi-acuma să-mpărțîm bańi śe lă puod i-am căpătat! Al'e iĕl a dzîs:

— Io dăla ńima bań n-am luvat. Dă tat-am ascultat.

Frați atunś după iĕl s-ar luwat. Iĕl afară a scăpat. Piatra dă ogar în gură a băgat ș-atunśa în alta țară a scăpat.

La năș́će căsărmĭ s-a băgat. Pră uica lui aśi l-au aflat — cari-au fost ofițîr — șî lă uică-su s-a spus. Atunś uică-su i-a dat loc să fiie bucătarĭ.

Atunś a trăcut vro săptămînă. A vińit ampăratu sara la iei șî dîn gură a-ntrăbat:

— Care să află dîn voi, cătańe, să să ducă la mińe acas, să-m aducă peśętu mieu, că mîńe pl'ecîm la război? Atunś copilu a dzîs că:

— Io puoś să-l aduc pră nuapće.

Un țîgan a dzîs că:

— Șî io pot!

Atunś ampăratu a dzîs așa:

— Dîn voi doi, care-m aduśe peśętu pănă mîńe — io am o fată — îl iau dă źińeře.

Atunś țîganu cu copilu pl'iac-amîndoi.

Ar miers nuapća, cît ar miers, azung la un l'iemn maře. Atunś țîganu a dzîs:

— Bre copil'e! Aidi să ńe culcăm, păi cînd ńe-ăm scula, noi să pl'ecăm. Atunś copilu dă țîgan a ascultat și s-ar culcat.

Atunś țîganu uudm-a adurmit. A copilu s-a sculat și piatra dă golîmb în gur-a băgat. Și udm-a zburat, la dvóru lu țar a azuns și lă ferjastră a stătut.

În suobă fata lu țar a șădzut și la śirę'p a făcut. Atunś copilu cu ćicu în ğiam a dat. Fata mereor dă pră scamn s-a sculat și feriastra a dăsk'is și golîmbu l-a prins. Iar pră scamn a șădzut și golîmbu pră źenunk'ie l-a pus ș-a luvat să-l țăsăl'e.

Al'i copilu piatra dîn gură a scos și s-a făcut copil. Atunś fata la-mpărat rău s-a spămîntat. Al'i copilu-a dzîs:

— Nu će ćeme, că io mi-s uom! Numa m-a trămăs ampăratu, să-m dai peśętu. Dacă-l duc pîn mîńe, iĕl mă ia dă źińeŕe.

Atunś fata peśętu i-a dat și pră iel l-a slicuít.

Atunś fat-a dzîs:

— Fă-će și golîmb, să će slícui! Atunś copilu s-au făcut golîmb. Ia iar l-au slicuít. Atunś fata l-a-ntrăbat:

— Măi śći cúmva să će faś?

— Śćiu să mă fac iĕpur. Iar fata l-a slicuít. Atunś fata iar l-a-ntrăbat:

— Măi śći cumva să će faś?

Copilu-a dzîs:

— Śćiu să mă fac uogar. Atunś iĕl s-a făcut ogar. Iar fata l-a slicuít.

Atunś copilu a luvat peśętu-n păzănaŕĭ l-a băgat ș-a pl'ecat. A mięrs, cît a mięrs, a scos piatra dă golîmb și-n gură a băgat. A zburat, cît a zburat, și lă țîgan a azuns. Pră țîgan l-afla că duarmie.

Al'i, pănă copilu după peśęt s-a dus, țîganu s-a sculat ș-a vădzut că nu-i copilu.

Al'e cînd copilu la iel a azuns, prîngă țîgan s-a culcat.

Cînd țîganu s-a sculat, iĕl a vădzut că copilu a veńit. Atunś țîganu scoaće cuțîtu și taiĕ capu copiluluj. Atunś țîganu a băgat mîna în păzănaŕu copiluluj și peśętu i-a luwat și pră drum a pliecat.

Ale la copil Dumńedzîu s-a dobărît ș-a vădzut śe țîganu a lucrat, cum capu lu copil i-a tăiat. Atunś Dumńedzîu tri lumănăŕĭ la capu lu copil i-a aprins.

Ţîganu cînd s-a dus, dźimińața la țar a azuns și peśętu i-a dat. Atunś în război ar pl'ecat.

După śe războiu l-ar sfîrșît, năpoi s-ar întors. Atunś țaru dă țîgan a-ntrăbat: dăcă-i viu, la țar să să ivască. Atunś țîganu la țar s-a ivit. Ţaru dă mînă l-a luvat și lă dvoru lui l-a purtat, că să-l ia dă źińeŕe.

Ale fata cînd l-a vădzut:

— Dă śe l-ai adus pră ăsta, că ie nĕgru și budzat? Că io lui peśętu nu i-am dat. Al'i io după iĕl nu mă duc!

Ale țaru aș-a dzîs:

— Tu lui peśętu i-ai dat, că iĕl mi l-a adus.

Ale copilu coló undźę-a udźit muort, dzîva s-a făcut. Ale tri maŕĭ lumănăŕi ar ars. Atunś copii dîn sat cu uoil'i-ar pl'ecat. Cătră copilu-ol muort ar mięrs și lumănăŕil'i-ar vădzut că ard. Iei atunś la lumănăŕĭ ar

mjers, să vadă śe jëstă aśi. Cînd acolo ar azuns, jej află la copil capu tăjat. Atunśa jej năpoj s-ar întors, lă prăséńic s-ar dus: că-n cîmp jëstă un uom muort, lă cutaŕe ljëmn.

Atuns prăséńicu cu copii la al muort s-ar dus și pr-al muort l-ar vădzut. Atuns prăséńicu în sat s-a-ntors. Nouă popĭ a aflat și la copil j-a purtat. Cînd colo cu popi a azuns, jël lu popĭ așa lj-a dzîs:

— Voj, nouă popĭ, să-l śećiț, jël să-n-vije! Atuns popi toț nouă l-ar śećit și copilu-a-nvijat, în pisoaŕe s-a sculat. Atuns copilu din gur-a dzîs:

— O! ala mult am durmit! Al'i aj nouă popĭ ar dzîs:

— N-aj durmit, numa ție capu ț-ar tăjat!

Atuns copilu pră drum a pl'ĕcat. Dă dvoru lu țar a-ntrăbat.

Cînd în orașu-al-a azuns, undźe șădźe țaru, jel într-o mijană s-a băgat și la menźiu ódmă a strîgat:

— Aj tu śe'ua dă mîncaŕe? că rău am înflămîndzît, ca cînd am fost muŕit. Atuns menźiu dă mîncaŕe j-a adus. Jël bińe a mîncat. După śe s-a săturat, jel atuns a tras bańi, lu menźiu prîndzu să-j plăćască. A menźiu-a dzîs:

— Nu-ț jau ńimic, că prîndzu tău țaru să-l plăćască, că astădz țaru faśe nunta: a luvat źińeŕe la fată-n casă și jël prîndzu plăćeśće, dă astădz caŕe-gudźe în mijană prîndźe.

Atuns copilu s-a sculat și afară a jeșît, piatra-n-gură a băgat și ogar s-a făcut. Pră drum a pljecat, la dvuru lu țar a azuns, în avlíjë s-a băgat. Cum fata lu țar l-a vădzut, ja l-a cunoscut. Ja pră supt mînă l-a luvat și în dvor l-a băgat și cătră țar a dzîs:

— Jo lu țîgan nu j-am dat peśętu, numa lu ăsta j-am dat. Al'i țarу-a dzîs:

— Păće tu lu-ogar peśętu j-aj dat? Al'e fat-a dzîs:

— Nu je jel ogár, numa je bek'jar. Dacă nu crjedz, acuș vi să vjedz. Traźe slíca dă ogar și spuńe lu țar:

— Samănă slíca cu ogaru? Cată țaru, vjędźe că je slíca ogarului. Atuns fata dzîśe cătră copil:

— Fă-će, copil'e, jëpur! Atuns copilu s-a făcut jëpur, jar fat-a dzîs cătră țar:

— Jëstă samănă slíca cu jëpuru? Atuns țaru-a vădzut că samănă slíca cu jëpuru. Jar fat-a dzîs:

— Copil'e, fă-će golîmb! Copilu s-a făcut golîmb, jar fat-a tras slíca dă golîmb și-j arată lu țar:

— Jëstă samănă slíca cu golîmbu? Jar țaru-a vădzut că-j slíca lu golîmb. Atuns fat-a dzîs cătră copil:

— Fă-će bek'jar, cum ć-aj făcut cînd aj venit la mińe, dă ț-am dat peśętu! Atuns copilu s-a făcut un bek'jar frumos. Jar fata a tras slíca și j-au dat-o lu țar și l-a-ntrăbat pră țar:

— Iĕstă samănă slíca cu bek'iaru? Ţaru-a dzîs că samănă. Atunś ţaru viĕdźe că luj i-a dat fata peśętu.

Atunś ţîganu a dzîs:

— Nu i-aj dat tu luj peśętu, numa mijĕ! Atunś fata a dzîs cătră ţîgan:

— Dăcă tu dzîś, ţîganul'e, dăcă io ţ-am dat peśętu ţîjĕ, fă-ćе cum ć-aj făcut atunśa! Al'e ţîganu-a dzîs:

— Io mi-s făcut odată, nu śćiu cum să mă maj fac.

Atunś copilu a luvat să spună lu ţar cum i-a tăjat ţîganu capu. Şî i-a spus copilu lu ţar:

— Să k'iemĭ aj nouă popĭ, păj iej o să-ţ spună. Atunś ţaru aj nouă popĭ i-a k'iemat şî la rînd i-a-ntrăbat. Atunś a vădzut ţaru că ţîganu pră copil l-a omărît.

Atunś ţaru ś-a lucrat? Pră ţîgan dă codzîl'i cailor l-a l'egat şî drumu lu caj lj-a dat. Cajj fug-ar dat, pră ţîgan tot l-ar dăspănat. Undźe-gúdźe paramán dîn ţîgan a picat, pomîntu s-a surupat.

A'tunś ţaru pră copil dă źińeře l-a luvat. Ş-atunś nunta i-a făcut. Cum l-a cununat, ódma amparaţîja i-a dat. Şî copilu amparat a udźit.

Zăbréga (Zabrego).

37

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SNOAVĂ

Cînd ierjam la t'ińerjată moş bătrîn, da iĕu mă gînd'am cum să fur pjeře. Ş-aşa, mjergînd pje cîmp, ajunsăj la um pjarsăc, mă zăujtaj îm măr, mă suij în čiřeş şi umplusăj sînu d'e pruńe.

Aşa îm momentu-ăla vińe un moş t'inăr şi porńi să zbjeře la mińe:

— Dubŏară jos d'in scorúş, păn t'e ja mama draculuj! Iĕu porńij să mă rog d'e iĕl:

— Lasă-mă să cul'eg cît'eva nuč! Iĕl, dac-auzî, porńi să suje la mińe-n sus în dud. Iu, cînd văzuj aşa, sărij d'in vişin şi vărsaj braţu d'e aluńe. Moşu să îndupl'ecă în jos şi luă ceva albu ca cărbuńil'i, da rotat ca grebla, şi cînd d'et'e-n mińe, mă lovi în călcîj d'esupra d'e genunk'e. Şi măj pusă mîna pje o nujelušă če-i zîče prăjină, porńi să mă bată: cînd iĕu d'e prăjină, da prăjina d'e miňĕ, cînd prăjina d'e mińe, da jeu d'e prăjină. Aşa scăp iĕu d'ila iĕl, mă năcăjesc ca oaja şi mă-ntorc cu faţa în cătră iĕl şi-j zîc:

— E! e! moşul'e! Dacă măj m-o întoarče la t'ińe, jar o să mă baţ tu pje miňe! Moşu, dac-auza, după miňe să lua. Iĕu pje fuga mă-ntorsăj şi porńij să alierg, să nu m-ajungă. Ş-aşa, fuğind, ajung într-o păduře tăjată şi tot sărjam pist'e ńişt'e buturuğ. Sářij izmeńil'i şi rupsăj buturoaga.

Tot mergînd aşa pin pădure, văd un corn naalt-nalt, şi-n jel plin d'e cujbuřĭ. Îm făcuj socot'ala şi mă suij in iĕl. Cînd acoló: plin cujbu cu

tri păsărí. Înk'isăi uoik'i, să nu mă vadă, și doi în scăpară, da pi-unu d'in puțîn če nu-l prinsăi. Așa mă dau jos și ajung la o baltă.

Cînd acolo, zboară un pîrg d'e porč sălbat'ič. Așa îm fac ieu socot'ala, că am acasă o pușcă d'e aur, l'egată griémnă d'e griémnă, tot cu rogoz înfășurată. Mi-aduc pușca și vin la baltă. Cînd acoló: rîmă ńișt'e gîșt' sărbat'ič. Ieu bińe mișińesc, ink'id uoik'i bińe: pocńi pușca, căzu gîsca. Ieu iau golumbu-ăla ș-aduc la mujere piptălaca și ia-m fierbe cocoșu. Și ieu mă trag sătul-flămînd și mă satur d'e apă dumicată cu mălai, če-i zîče lumia că ie măi bun pie lumie.

Mocráń (Mokranje).

38

FRAȚ DĂ CRUȘE

Dacă-i bećág copilu, cată soră, dacă-i bećagă fata, cată fraće. Puńem copilu [1]):

Muma copilului pliacă pră drum, pră caŕe-ntîńęsće, fiie fată oŕí mujęŕe, în drum, ia întrabă:

« Vrei să fi soră lu copilu mieu? » Atuns fata spuńe. Dacă vrię, ia pliacă cu muma copilului acas la copil și cat-o babă iertată, dăscîntătoaŕe.

Fata și copilu și baba iau tri bîćě: unu dă măśięș, unu dă nuc și unu dă salcă. Pră toće tri l'e-ntîmpină și l'ag-un fir roșu dă lînă prăstă toće, dîn cap în cap. Și iau un lanț și pliacă la un măr caŕe faśě mięră dă Sîmpietru. Atuns baba l'agă lanțu pră după măr și copilu puńe cracu-ăl dźiriept în lanț. A baba prindźe dă lanț și fata [prinde] cu baba. Și baba dźîśe cătră fată:

« Primięść pră Dumńiedzău și pră Sîmpietru și pră Setiován? »

Iar dźîśe baba cătră fată:

« Scoț robi dîla robiję și fraćil'i dîla morțiję? »

Iar dźîśe baba cătră fată:

« Îl dășcuń și-l dăzliez? » Fata dźîśe:

« Îl dășcuń și-l dăzlieg! ». Atuns fata ia și dăzliagă lanțu dăla pișor.

Atuns baba mută copilu undźe a stătut fata, a fata undźę-a stătut copilu. Atuns baba iar al'ină lanțu. Copilu bagă cracu-ăl stîng. Și iar baba-ntrabă pră fată ísto ca năinće, dă tri oŕí. Cînd pietręśę-așa dă tri uoŕí, îi dăzliagă.

Atunśa scoaće copilu un ban și-i dă lu fată, dar fata scoać-un peșk'ír și-i puńe pră umăr, pr-al dźiriept, lu copil.

Atunśa baba-i mînă. Să prind dă mînă, fata cu copilu, și baba lię spuńe:

« Păn-acuma n-ať fuost ńam ńimic, dar d-aiś năinće vi-s frať și pr-asta

[1]) Să luăm cazul când ar fi bolnav băiatul.

lumie și pr-aia ». Și-i mînă să plięśe, așa dă mînă, la răsărit. Atunśa pliacă și să duc acas.

Șăd vro săptămînă. Atuns copilu ia un vas cu răk'iie și mięrźe la casa lu fată și-i dă vasu-ăla cu băutură iei și-i spuńe-așa:

« Să veńiț dumińecă la gózbă! ». Primięśśe ia băutura și bię din băutur-aia. Atuns iěl ia și să-ntoarś-acas.

Cînd vińe dumińeca, iel a tăiat purśĕlu ș-a cumpărat țăpélĭ ș-așćaptă să vină sora lui cu părinți. Iěl ia și-i dă țăpéli-ăia, dar ș-o cîrpă din dućán. Prînd bińe și sara să-ntorc năpoi acas.

Și-n urmă să póștăie dă frat măi buń dăcît frați făcuț d-o mumă.

Cînd trięśe cîta vrięmie, fata sprimięśśe k'imięșă și brăśiŕĭ și śiriępĭ și iar așa-l k'iamă pă frać-su la gózbă. Și-i dă k'imięșa și brăśiŕl'i și śiŕepi și iar prînd bińě.

Și udźesc frat d-aśi năinće, ńam, și pr-astă lumiě și pr-aia.

Aăsta dăscîńćec śă dăscîntă după śe-ntoarśe soaŕil'i, după prîndz, în dźesară, marța, sîmbăta și dumińica. Dîla Crăśun pînă la Boćiědz, nu să dăscîntă.

Zăbrięga (Zabrego).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

39

FRAĆE DŹE LUNAĆIC [SAU] DŹE CRUŚE

Să prind frat dźe cruśe și [1]) dźe lunaćic un copil ș-o fată, și dźe śinș-șasă ańĭ.

Să duc la o babă. Și la bab-aia duc un bît lung ca dźe vro doua mietri, dźe scobicúr. Și-l spinćecă-n doua baba și-l liagă la amîndoua căpățîil'e. Și, dac-a prins copilu pră fată soră dźe lunaćic, atuns copilu să petręśe dźe tri uoŕĭ pin bîtu-ăla și fata să prindźe că-l scoaće dźila moarće, dźila boală. Baba dzîśe-așa: că-l scoaće [pe băiat] și au să fiie frat dźe veśiie.

Ș-acoló ia baba dzal'il'i dźila coș și l'e înk'eptoră și iar copilu să petręśe pin dzal'e dźe tri uoŕĭ. Fata-l dźezliagă dźin dzal'e.

Bîtu îl frînźe baba și-l liagă la coș.

Să faśe marța, joia și sîmbăta.

Și să fiie frat dźe veśiie, după ś-a făcut ala lucru, ei să dăruie: fata-i dă un peșk'ír la copil, copilu o cîrpă la fată. Da muma copiluluĭ, póșto a fost iel bolnáu, plăćęśśe lu bab-aia.

Iei îs frat ca cum i-a făcut tot o mumă.

Nu să pot dźezliega.

---

[1]) = sau.

[Dacă fata e bolnavă, procedeul este invers.
Surori de cruce — fată cu fată — nu se pot prinde.
Băiat cu băiat, de asemenea nu].

Crivél' (Krivelj).

40

FRAȚ DĂ CRUŚE

Dacă ie bolnáu copilu o fata, cată doi frat. Dacă-i [de ex.] fata bolnávă, cată doi frat care nu-s namuří nimica.

Să duc la o casă, la ăl bolnáu. Și pune baba dăscîntătore, într-o strak'ină, vin ș-aprindze trei lumănăří și dă la toț trei cîce una. Și fase o cruce ([K] cruse) dă pînă ș-o pune-n vinu-ăla. Și insk'imbă lumănăril'i [dela unul la altul], pănă dă trei uoří. Și cruś-aia o-nvîrcesc iar dă trei uoří cu dzezitu-al mic. Și mîncă din cruś-aia toț trei și din vinu-ăla bieu căce cîta. Ș-al se udzęșce, baba-l ia în mîna iei și dzîse:

« Voi vi-săț frat, d-acu păn lumia! Care nu va tîne namu, să să usk'ie ca grinda la casa »! — și dă cu vinu sus pră grinda.

Nu să măi pot dăzliega.

Băiatu poace numa doua fęce, a fata numa poace doi băięț să prindă frat.

Să dăscîntă sîmbăta și zoia, cu dădzimnată.

La Rusal'e nu să dăscîntă o săptămînă dă dzîl'e, și năince și după Rusal'e.

Crepolín (Krepoljin).

CREDINȚE, SUPERSTIȚII

41

IARBA FIIARULUI

Ięstă iárba fiiarului. Care află pui dă aříś, să ia puii și să-i scoată la o cistî'nă, undze-i císto locu. Și să-i îngrădzască cu păroșăi și gazda să păzască pînă vine aříśu: încune cu lacătu, puii, la gărdușăl și aříśu vine și pune iarba la lacăt și lacătu să dăsk'idze.

Și uomu aăla ia iarba și-ș taie dzedzitu cîta și bagă iarba fiiarălui în tăietură. Ș-atunsa i să vindzică dzedzitu.

Și iěl cînd vrię să să ducă să spargă sęua, să fure, vrun podrúm, ś-a fi, iěl sámo pune mîna, dzedzitu cu iarba, și ia [ușa] să dăsk'idzě sîngură.

Și pr-aăla uom nu măi poace să-l ink'idă nime or să-l l'ęze or să-l omoară.

Isínoa (Jasenovo).

42

Undźe źoacă baṅi, źoacă cu fuoc. Dac-a fi galbiṅ, bolbotaia-i roșăiĕ; dac-a fi srébro, baṅ d-ăi albĭ, bolbotaia-i albă.

Atunśa ăla śe-i viędźe ia śenușă și să duśe și prăsară pră luocu-ăla. Dac-a fi baṅi ăia curaț, nu ie urmă prîn śenușă, a dacă nu-s curaț, iestă urmă dă uom, dă copil. Și ăia baṅ nu-i poaće scoaće ṅime, pînă nu va da cap dă uom, dă copil, dă ś-a fost urma-n śenușă.

Dăcă-s curaț, să duśe și-i scoaće. Să duc să săpiĕ și nu vorbăsc. Dăcă-s curaț, îi scoaće.

Dăcă nu-s curaț, atunś să pretforiesće, să faśĕ aśiia urs, cîṅĕ, ś-a fi, și brăṅęșće baṅi-ăia, nu lasă să-i scoată. Al'e aia, dacă nu va vorbi, pînă ursu-ăla prîngă iei aśiia săŕe, dîn ăăia oameṅ care nu să ćem, iei să slobuod și-mbrățoșadză ursu, îl prind. Al'e iei cînd s-a slobodzît d-a prins ursu, iel s-a făcutu-să în urmă cazanu cu baṅ.

Isînoa (Jasenovo).

43

DĂ CONÁC, CÎND SĂ-NŚĔPE

Cînd să-nśĕpe, noi strînźem mătriál aśi. Ș-atunśa vin maistori. Sapă șanțu. Ș-atunśa, cînd înśep iei, noi puṅem cap dă stoácă (dă puorc íli dă oaiĕ, dă śe táie) în șanț, în pămînt, pră obićeiu bătrîn: să țînă conacu [1]).

Ș-atunśa maistori lucră aśi, rădźică conacu. Cînd îl rădźică, [gazdele] pun dar, dăruiĕ maistori: pun opinś, k'imieș, izmięṅe, brăśiŕĭ, baṅ, cucurudz și kil' cu vin, cu băutură — śe aŕe, dă cum îi omu dă în stáṅe, dă pućęrṅic.

După aia, cînd o dógăćadză casa, iei atunśa duc pópa, dă o śećęșće, faśe molidvă-n ia, că să bagă gazda-n ia, să fiie casa curată. Vesăliiĕ fac atunśa, cînd viṅĕ popa.

Cámna (Kaona).

44

Cînd sapă șanțu și fîrșăsc șanțu și să-nśapă zîdu, atunśa în coșcurĭ, [K] cornurĭ, puṅem baṅ, să fiie casa țînătoaŕe și plină dźe baṅ.

Pe urmă-nśepém zîdu-n sus. La maistorĭ, cînd să rădźică corṅi-n sus, l'e dăm cămăș, cîrpie, śerapĭ, să nu blástămie maistori.

Lúbṅița (Lubnica).

---

[1]) Cf. *Anuarul Arhivei de Folklor* III, p. 138.

45

Cînd vindźe o stoácă, rúpie cîta păr dă pră ia.

Dacă vindźe vrun buou, nu-l vindźe cu sfuara bătrînă, numa-i cumpără alta noauă. A bătrînă o las-acas: îi bun dupră dumăzlúc (strieća în stoácă).

46

Să nu să plîngă copii, cînd mîțu aliargă pră puod, prîn cucurudz, dăpă îrț, noi dzîšem cătră copii să nu să plîngă că: «Audz moroni pră pod». Spămîntăm copii și cu țîgani, cu urș, cu cîńĭ turbieț.

47

Cînd scîrțuáńe ușa orĭ să dășk'idźe sîngură, orĭ pocńęšće grinda, nu ie bun dă gazda ăla: móra să-i moară šíńeva dîn casă.

48

Cînd țiuáńe uriek'a dźireaptă, întîn dzîšem cătră soțîia (ortác) noastră: dăc-a fi dă bińe, să ghišască, a, dăc-a fi dă rău, să nu ghišască.

Dăc-audzîm dźireapta, audzîm glas voińišesc, dăcă-i stînga, muieřesc glas.

49

Dacă će mănîncă nasu, će mîńíi.

50

Dăcă će mănîncă palma dźireapta, dai bań, dăcă će mănîncă stînga, tu iai bań.

51

Nu ie bińe să spuń uok'u cînd ți să zbaće. Ok'u dzîše cînd să zbaće:

— Io acu pliecai cîta să mă źoc, și tu údma mă spuń! Ar io mulće će văd še faš și nu će spun.

52

Cînd să zbaće carńa pră pišoaře drúmăi, ai drum.

53

Cînd îț cadźe bucătura źos, noi o luwăm dă źos și o mîncăm. Nu suflăm în ia: cînd sufl'i-n ia, o ia dracu..

54

Nu ie biće să će uiț prîn sîtă, că pierdz uok'i. Cît-godźe-i ćinăr uomu, să nu să uićе.

55

Nu ie bun nuapća să șuieří în casă: dăspră muroń.

56

Śică n-a țînut sărbătoaře, cînd să-nțapă cu acu.

Toate (45-56) din Isînoa (Jasenovo).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

57

Cînd sughiț, će vorbięśće vrunu d-acas, vrun ńam d-a tău.

Dac-am sughițat odată, dzîc: mă vorbięśće muięria. Dacă nu tac dîn ăla, io vorbăsc măi dăparće pînă potrivăsc pr-aăla śe mă vorbięśće.

58

Nu ie bun să mănîns cînd zăvîrńe soaril'i, că să fac furnătúří, zgăibĭ, la gură.

59

Cînd dăm fuoc împrumut la vro comșî'ie, sára, așa-i biće, śică, dă liac: lăpădăm, dă liac, un cărbuńe, cîta fuoc după ușă.

Toate (57—59) din Mústapić.

60

Cînd afl'i-n drum o potcoavă dă cal, o ia ș-o puńe la prag la o marźină, undźe trięśe iĕl. O ia ș-o covię'śće cu iecsă'rĭ, c-un piroń, să n-o ia copii: îi bună dă strićće, dă năruoc.

Isînoa (Jasenovo).

61

Cînd să duśe copilu mic, [de] patru pîn la șasă ań, la bunárĭ, îl înfricoșăm cu broască, cu șĕrpe: dzîśem că-i în bunárĭ.

Măćióț (Mačevac).

62

Ięstă la drum, noapća, cînd mierźém cu caru, să faśe cîńe dănăinća lu boi. Boii stau. Numa iut să pierdźe, să duśe.

Ięstă caŕe-l viędźe, ięstă om caŕe nu-l viędźe. Uńi oameńĭ, caŕe-s făcuț sîmbăta orĭ źoia, ăia văd.

Măćióț (Mačevac).

63

ZMĂU

Zmău cînd să momięśće la gloaće, la famíiĕ, să sloboadźe pră oĝác, coș, și să duśe la muiere-aia, să culcă prîngă ia, mácăr să aibă bărbat. Și ia visadză noapća urît, să vaită și muźęśće în somn.

Zmău aŕe cap ca mîța și-i lung. Sámo focu să viędźe după iel.

Aia muiere úvec ăi bolnavă și ie galbenă la líță.

Isînoa (Jasenovo).

64

Noapća cînd mă scuol să dau la stoacă dă mîncaŕe, la vaś, dăspră dzî, ăl văd că zboară zmău, pră sus, și dupră iel mierźe foc.

Măćióț (Mačevac).

65

BĂLAURU

Bălauru îi lung și galben pră burtă. Suźe vaśil'e, oil'e. O-mpiędźică pră vacă cu coada și o suźe ca vițălu.

Nu poće să-i dăscînće. Poaće să-l omoară cu bîtu, cu arma.

Dă bătrîńață o omorît ai bătrîń, că atuns a fost sfiétu, oameńi, măi puțîń, a bălaurĭ mulț. Acuma nu-s baș mulț prîn-că s-a mulțîtu-să sfiétu. Iastă pră munț, pr-undźe nu ie sfiet.

Mústapić.

66
MUROŃ

Spun muierl'i: cînd să faśĕ moroń, ĭĕl'ĭ-atunśa pun cătran în vrun śob și-l aprind să ardă și dă ocol la casă, că, śecă, nu măĭ vińe morońu.

Caŕe șćiu ĭęl'e că ĭĕl o să fiie moroń, îl cunosc ĭęl'e dźe viu, că ĭĕl și nuapća nu măĭ duarmiĕ: mănîncă totă noapća. Nu mănîncă ĭĕl mîncariĕ, numa miĕstăcă dźin gură. Și ĭĕl'e dzîc că ie moroń dźe viu.

După śe muaŕe ĭel, ĭ-aprind căśula, tualil'i ś-a fost pi ĭĕl și dă ocol la casă. Și ĭĕl nu măĭ vińĕ, nu să măĭ faśe moroń.

Crivél' (Krivelj).

67
MUROŃ

Omu-al śe moaŕe, dă nu-l păzășće să nu triacă mîțu orĭ îrće prăstă ĭĕl orĭ pră sub ĭĕl, să faśe muroń.

În Mláva s-a născomăńit murońu la o casă, la un domăćín. Și uomu, cum însăriadză sara, nu poaće să doarmă dă ĭĕl ńiś cum: vińe și-l cutroapie. Vro śinś nuopț, vro săptămînă a tras k'in cu ĭel.

Și ĭel s-a jălitu-să cătră ńișće țîgań cu urș. Și țîgańĭ-a luvat și s-a dus cu urșî la ĭel acasă. Și a tunat cu ursu-n casă. Și ursu, cum a tunat, a sărit pră puod sus. Și murońu a sărit źos dupră puod pră sub strięșînă. Murońu-a scăpat, s-a dus și n-a maĭ vińit. Ăla, gazda, s-a gostît o săptămînă dă dzîliie, ca să nu vină murońu iară.

Cînd a fost glăsáńia în oraș, în Sviláńița, în treidză-și șasă, io-am însărat atunśa-n Sviláńița ș-încă doĭ tropońięnț, dîn Tropuóńa. Ș-am pliecat sara, să ńe duśem acas.

Cînd am dat prăstă satu-alóra, cînd a fuost la źumătaće la duaspră'śe, am aźuns în satu lor. Ęeĭ a dzîs cătră mińe:

— Tódoŕe, să mierź să duormĭ la nuoĭ acas, să nu će duś nuapća sîngur. Al'i io n-am vrut, póșto muięria-ĭ sîngură acas, nuapća, și m-am dusu-mă.

Al'i io cînd am miers, m-am păzît să nu dau prăstă morminț. Cînd am triecut muorminți, ĭel să rădźică o lumănarie dîn muorminț, pră sus, și vińe lumănaria dźirept la mińe. Și mie-m luwă pámătu și nu șćiu undźe mi-s. Și mă-ntorsăĭ napoĭ și mă duc dźirept în morminț la lumănare-aia. Și, cînd am miers douădzăś dă mieturĭ, io șădzuĭ źos și-m făcuĭ cruśe și mi să dusă śaț-aia dupră uok'ĭ.

Și mă dușăĭ acasă și-m dășk'isă muięria ușa și mă dăspoiaĭ și m-am culcatu-mă ([K] culcat). Și văd că baće la piéndźeră. Cînd cătaĭ la piéndźeră, ĭĕl stă un uom, gura maŕe la ĭĕl, uok'i maŕĭ. Ș-atunśa sculaĭ muięria ș-aprinsă tamîńe.

D-atunś dă fiĕl io sîngur nu miĕrg nuapća, da cu drústă miérg.

Isînoa (Jasenovo).

DESCÂNTECE, PRACTICI MAGICE

68

DĂSCÎNĆEC DĂ BUBĂ

Să dăscîntă cu nuua grămiedz, cîtă nuua pietri [într'o grămadă]. Și pietri dîn vad. Să puńe pră masă, pră lopáří și faś cruśe: la Sîmtămăríie, liac să fiie.

Subóta,
Nedélia,
Bubóșcu,
Goléna,
Bobóșu șocúi,
Bobóșu mocúi,
Mácsina,
Ícsta,
Sírța,
Sirț.

(Dă nuuă orĭ).

Dăscînćecu să-l învieț păn nu će cunuń, că, pră urmă, nu-i liac, nu vă'jă.

Dăscîntă și uamiń și mujeril'i.

Rănovă'ț (Ranovac).

69

BCU Cluj / Central University Library Cluj

[DE] DĂLAC

Cînd să faśĕ vro bubă dîn zdravăn, la loc rău, prî la trupu la om, la obrază.

[Se descântă] cu noua cămierĭ dźe pietri, cîće noua-ntr-o cămară. Pietri dźi prîngă rîu. Cîće cu una dźescîntă, pînă dźescîntă cu toaće.

Sîmbăta,
Nedélia,
Gósoropata,
Cu goj veńinata,
Cu goj dăn măgói,
Cu goj dăn śocói,
Ńița,
Stăńiia,
Zrța [1]).

Meńița (Melnica).

70

DŹECÎNĆEC DŹE IZDAT

Să umflă vita [sau] uomu, nároćito copii-ai miś. Să umflă burta și varsă.

Să dźescîntă cu źęźićil'i dźila pisuoru-al dźirept.

---

[1]) Pentru descântecul acesta și cel precedent, cf. EMIL PETROVICI, *Note de folklor dela Românii din Valea Mlavei*, în acest *Anuar*, p. 66.

Să culcă al bolnáv cu fața-n sus și u̯omu-i̯ puńe piśoru la burtă:

Fuź, izdáće,
Blăstămaće,
Că n-ai̯ cruśe ńiś tămîi̯e,
D-al bolnav aŕe și cruśe și tăm'i̯e!
Că ć-ajung cu śinś źęźiće unghii̯o̯asă,
Rupi̯e carńa păn la o̯asă.

[Mai departe a uitat:] Aŕe l'ac și cu̯-atîta.
Dźescîntă și u̯omu și mui̯ęri̯a.

Podgoraţ (Podgorac).

71

DĂ IZDAT

Tot cu piśu̯oru [se descântă] și cu tămîńe.

A pl'ecat
Pră cal'e,
Pră căraŕe,
S-a-ntîńit cu izdátu-n cal'e.
A pus o labe în pi̯ępt,
Una-n spinaŕe,
S-a-ntîńit cu Stancu în cal'e.
Stancu să zbi̯era,
Să văi̯era,
Sîntă Mai̯că Mării̯e audza:
— Du-će la Sandu vrăjîtori̯u!
Cu tămîńe tămîńa,
Cu cracu̯-ăl dźirept luwa,
Prăstă măŕil'i ńegre lăpăda.
Stancu udźa
Curat,
Luminat,
Ca stau̯a pră śeŕĭ,
Ca ro̯u̯a pră pămînt.
L'i̯ac, Sîmtă Măŕii̯e,
Cu Stancu să fii̯e!

Rănovă'ţ (Ranovac).

72

D'E IZDAT

Ťe-nk'ińĭ, ziĉ:

Do̯amńi̯-ajută!
D'escînt'ecu mi̯eu̯ ș-a lu Dumńezău̯!
Crăpĭ, izdat'e,
Ńecrstát'e,
Că i̯ĕu̯ am cruĉe și tămîi̯e,
Da tu n-ai̯ cruĉe și tămîi̯e!

(D'e tri u̯oŕĭ și cu cuțîtu îi̯ faĉĕ cruĉe la buric [și] ziĉ-așa:)

Tu-mpunĝ cu una,
I̯o-mpung cu do̯u̯ă,
Tu-mpunĝ cu do̯u̯ă,
I̯o-mpung cu tri,
Tu-mpunĝ cu tri,
I̯o-mpung cu patru...

(și tot așa pîn la zeĉe — pist'e zeĉe nu măi treĉe — și-nfiĝ cuțîtu-m pămînt [și zici:])

Crăpĭ, izdat'e,
Ńecrstáție,
Că io am cruĉe și tămîie,
Da tu n-ai cruĉe și tămîie!

Mocráń (Mokranje).

73

DŹESCÎNĈEC DŹE MOROIU-ĂL VIU

Dźescîntă și oameńi și muieŕil'i.

Cu bît dźe śeróń și cu briśagu. Ia apă oŕĭ cătran într-un śob în śéwa. Și dacă ie cătran, puńe fuoc în śob și afumă vita, om, śe-i bolnav. Dacă-i apă, îi dă să bie.

A plecat Ilíi cu Sîńcelíi
La soră-sa Iána-n gostíie.
Cînd acolo-ajunźa,
Copilu mort îl găsa.
Iut boldăźáua pe umăr luva
Și pe drum pleca
Și la salc-ajunźa:
— Bună dźimińața, salcă lîngă apă!
Nu-ai fi vădzut moroiu,
Strîgoiu,
Strîgă modúră
Fuźind, cu pućęria cutărúia-n gură?
Salca śică:
— N-am vădzut.
Iĕl a blăstămat:
— Să dźa Dumńedzău, salcă,
Dźe mulće oŕĭ să-nflorĭ
Și berekiét să n-ai!
Iar luva boldăźáua și pleca.
Ajunźa la vița dźin viie:
— Bună dźimińața, vițîșoară dźin [viie!
N-ai fi vădzut moroiu,
Strîgoiu,
Strîgă modúră
Fuźind, cu pućęria cutărúia-n gură?
Vița dźin viie-atunś vorbia:
— L-am vădzut, că s-a dus în codzîl'i măŕilor.
Și Il'icu-atunś dzîśĕ':
— Să dźĕ al bun Dumńedzău:
Bîćiśĕl uscat în pămînt să će puń,
Dźeloc să će prindz,
Dźe tri oŕĭ să će cîrńeșć,
Lumea să răńeșć!
Pućęŕe la pućęŕe,
Uos la uos,
Moroiu-o crăpat źos.

Vita, uomu să-nćinźe și porńęșće pră cufoaŕe dźin aia: să c... supțîŕe.

Podgorat (Podgorac).

74

DĂSCÎNĆEC DĂ NĂPRĂĈITURĬ

Cînd visadză visuŕĭ urîće: vrun șărpie, oŕĭ visadză că-l cutroapie vrun om urît.

Măi întîń [se descântă] cu săcuria și cu tri bîće dă śeróń. Și șădźe-n prag, al bećág, cu fața-n afară. Și puńem alătuŕĭ dă iĕl două iéșk'i răsăriće

dîn tutúc și pră i̯ęl'e să puńĕ foc, pr-ámîndo̯u̯ă lăturl'i. Ș-atunśa al śe dăscîntă stă la șăl'il'i lui̯, dînluntru, da cu fața-n afară, și cu capu gu̯ol și cu săcuri̯a-n mînă și cu bîtu dă śeróń, aprins (árdźe) în mînă.

Stu álă,
Stu alo̯áńĕ!
Śe ć-ai̯ năprăćit,
Śe ć-ai̯ ocroćit,
Pr-al bećág,
Dă la pămînt l-ai̯ doborît?
Că cu săcuri̯a će tăi̯ai̯
Și cu fu̯oc dă śĕr ć-arșăi̯
Și cu tămîńĕ će tămîńi̯ai̯

(că și tămîńĕ [se pune] pră focurl'i ăl'e do̯u̯ă, să mi̯argă fum pîn să dăscîntă)

Și întră tri focuŕĭ ć-arșăi̯
Și la măŕĭ će trămeșăi̯,
C-acolo ț-î bi̯ęri̯a și mîncari̯a!
Că (ăl bećag, pră númi̯ĕ) o udźit curat.
Și numinát,
Ca stao̯a pră śeŕĭ
Și ca ro̯au̯a pră pămînt.
Li̯ac, Sîmtă Mai̯că Mării̯e,
Dîn gura me̯a să fii̯e!

Lapădă bîtu afară [unul câte unul și după fiecare bât se repetă descântecul]. După ai̯a, dăscîntători̯u înk'idźe ușa, să-nkuńe, și să spală pră mîń și, pîn nu să spală pră mîń, nu vorbi̯ęșćĕ cu ńima.

Cámna (Kaona).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

75

DĂSCÎNĆEC DĂ GO̯ANGĂ (ȘĂRPI̯Ĕ) [1]

Trăbă șapćĕ bîćĕ dă alun, șapćĕ vorbi̯e să vorbăsc:

Ná pac,
Ná zac,
Ná dzî,
Pá ćerí,
Șărpil'i murí,
Vi̯eńinu i̯eșî.

Rănovă'ț (Ranovac).

76

DĂ GUȘĂ

Cînd să fac gîlśil'i.

[Descântă] și u̯amiń și mui̯eŕĭ.

Măi̯ întîń faś cruśe și roź la Sîntămării̯e, le̯ac să fii̯e. Să dăscîntă cu śenușă dîn vatră. I̯a śenușă și fri̯acă gîlśil'i la gușă. Și dzîśĕ:

Gîlcă,
Nădovîlcă,
Îndărăt, totî'lcă!
Dă vîr ć-apli̯ec,
Rădăśińil'i-ț-țăc [2]).

Rănovă'ț (Ranovac).

---

[1]) Nu-i̯ li̯ac cînd spuń pră numi̯ĕ.

[2]) = îț săc.

77

D'ESCÎNTEC D'E SOARE SĂC

Să duce o mujere care șt'iie să d'escînt'e și [cel] cari-o fi bolnáv și ia mujeria tri petre și iarbă d'in gard și o mînă d'e grîu, boabe. Și să duce la riécă și spuni-așa:

Bună d'eminața, apă umblătoare!
Cum ieșt' d'e umblătoare
Și d'e spălătoare,

D'e spel'ĭ toat'e pietrili și toat'e gunoail'i, așa să spel'ĭ și să curăț dureria d'in capu mieu! — și ia apă d'in riécă, să udă la cap și lapădă grîu în apă.

Și ia iarba aia, o udă în riécă și o puńe la cap. Pietril'i l'e lapădă pie riécă.

Mocráń (Mokranje).

78

D'ESCÎNTEC D'-APLECAT ORĬ D'E-NTORSURĂ

Cînd mănîncă uomu ceva gras, d'e i să-ngrozăst'e, nu poat'e să mănînce.

Să fracă la mińĭ, pie rînd, cu cenușe d'ela foc [și zice]:

Apliecat'e d'e mălai,
Apliecat'e d'e pińe,
Apliecat'e d'e carńe,
Apliecat'e d'e apă,
Apliecat'e d'e vin,
Apliecat'e d'e răk'iu
Apliecat'e d'e lapt'e
Apliecat'e d'e brînză, [etc.],
Apliecat'e de nouăzăc și nouă d'e bucat'e,
Voi să v-adunat
Și să v-astrîngét,
D'in fața obrazului,
D'in gîrcîu nasului,
Voi să v-adunat,
D'e mînă vă luat,
D'e drum vă cătat,
Pe (N. N.) să-l lăsat
Curat,
Luminat,
Ca st'aua în cerĭ,
Ca roua pe pămînt,
Ca Maica Precesta ce l-a născut.
Voi să v-adunat,
D'in cap,
D'in uoik'ĭ,
D'in nas,
D'in d'int,
D'in măsălie,
D'e mînă vă luat,
D'e drum vă cătat,
Pe (N. N.) să-l lăsat
Curat,
Luminat,
Ca Maica Precesta ce l-a lăsat.

Acuma-i numerĭ d'-a-ndărăt'ilia, d'ela zeĉe-n jos și-l freĉĭ la mînă. Și pi-ormă-l traĝ d'e d'eĝet'e. Și iel s-arid'ică și pliacă, să nu siadă pie scaunu-ăla und'e a șezut până s-a d'escîntat.

[Spune că a descîntat la copiii unei vecine care era să moară și pestə o oră le-a trecut].

Mocráń (Mokranje).

79

DŹE DŹIUOIK'Ĭ

Cînd duarie capu. Cu busuióc [se descântă].

A plecát un uóm róșu,
Dźin cásă roșîie,
S-a dus la boi roșîi,
A prins în [1]) car roșu,
S-a dus, a muls oi roșîi,
A-nk'egat lapće roșu [2]).
S-a strîns strîgoanśil'i
Și strîgonśi:
Toț gustară,
Toț crăpară!
Să rămînă Stancu luminat,
Ca stawa-n śerĭ!
Liac să-i fiie dźin gura mia
Și dźin mîna mia!

Brejána (Brežane).

80

D'E D'EUOIK'Ĭ

Baba [descântătoare] ia un fir d'e busuioc și o sticlă cu apă ńe-nĉepută. Și puńe în apă tămîie. (Alți d'escîntă, tot așa, cu fir d'e mătură sălbat'ecă):

D'escînt'ecu mieu
Și-a lu Dumńezău.
Care l-a d'euoik'iat pe (N. N.)
Curu i-a mîncat.
D'e l-o fi d'eoik'iat vrun voińic,
Să-i crăpe c. . .,
Să să mirie lumea și țara d'e iel,
Cum s-a mirat iel d'e (pie numie)!
D'e l-o fi d'eoik'iat fămîie,
Să-i crăpie țîțîl'i,
Să-i piće cosîțîl'i,
Să-i moară copiii d'e foame,
Să să mirie lumea și țara d'e ia,
Cum s-a mirat ia d'e (N. N.)!

Mocráń (Mokranje).

---

[1]) = la.

[2]) Cf. *Anuarul Arhivei de Folklor* III, p. 112.

81

D'E IZBITURĂ

Cînd îl duarie uoik'i.

Să duce mujerja care șt'iie să d'escînt'e cu al bolnáv, care-l doarie uoik'i la un părău uorĭ la o ĉeșmiá, und'e bja boji apă. Și porńeșt'e să d'escînt'e. Și cată urmă d'e bou, d'e vacă și ja apă d'in urm-aja și zîce ([K] ziĉe):

Fuĝ izbitură,
Că t'i-ajunĝe stropitură!
D'in urmă d'e vacă,
Pănă mîńe să-m trjacă!
(D'e tri uońĭ).

Și să udă cu apă d'in urma a ĉ-a d'escîntat.

Și faĉe odată d'imińața, na amńaz și sara.

Mocráń (Mokranje).

82

D'E SCRISE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

[Soacra sa] d'escînta d'e scrise, cînd vrja vrun băjat să ja pe vro fată oŕĭ vro fămíjĕ caŕe aŕe bărbat și j-e voja ca să-j moară bărbatu, ca s-o ja ăla pe ja. [Ori invers: bărbatu-și descântă, ca să-i moară femeia].

Ja sulu d'e pînză și toporu și, d'e cît'e uoŕĭ d'escîntă, dă cu toporu la căpătîju sulului, ca cînd taje gîtu la uom.

Și ja paru ĉe să pripońeșt'e armăsari — d'e caj nu [este bun] — și bat'e cu toporu paru în pămînt și spuńe d'in gură așa:

Io nu bat paru,
Numă bat scrisa mja:
Io bat paru,
Paru bat'e lacu,
Lacu bat'e pe dracu,
Dracu bat'e scrisa mja —
oŕĭ scrisa cutăruja —,
Pje jĕl [sau] pje ja [pe care vrea să moară], pje mumă-sa,
Pje jĕl, pje tat-so,
Pje jĕl, pje soru-sa,
Pje jĕl, pje fra-so,
Pje jĕl, pje nași-so,
Pje jĕl, pje fină-sa, [etc].

Și dacă-j dă zor cu d'escînt'ecu, cînd bat'e paru-n pămînt, jĕl atunĉ măj taŕe-l întăreșt'e la ińimă, îl înțapă, că paru-j ascuțît.

Și faĉe-așa d'e tri uońĭ cu paru-ăla și paru-ăla-l puńe sup cap, und'e doarmje fămíja oŕĭ că uomu la caŕe-ĭ d'escîntă. Și jĕl visază scrisa luj.

Mocráń (Mokranje).

83

D'I-APUCAT

Cînd s-apucă copii-ăi mic, cînd îs bolnávĭ. Copii d'e ţîţă.
Să d'escîntă-n unt, cu firu d'e mătură-n iĕl, în paar, şi tămîie-n unt.

A pliecat apucatu cu-ncl'eştatu
La val'e ,
Pe cărare,
Pe drumu-ăl mare
La val'e,
S-a dus la (N. N.) acasă:
La uş-a veńit,
Uşa-ncuiată a găsît;
La feriast-a veńit,
La feriastă s-a suit,
Pe feriastă s-a uitat
Pe (N. N.) în suobă l-a văzut
Şi culcat că l-a găsît.

D-apucatu cu-ncl'eştatu
La iĕl s-a zăuitat,
Cu barba-nfoiată,
Cu gura-ncl'eştată,
Cu d'inţî bel'iţ,
Cu uoik'i zgîiţ,
La iel s-a uitat,
Ińima i-a mîncat
Şi uasăl'i i l'i-a-ncl'eştat.
[A uitat restul]... dac-o mai fi.
D'escînt'ecu mieu
Ş-a lu Dumńezău.

Mocráń (Mokranje).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

84

D'in alt'e d'escînt'eĉe am uitat vorbelie şi n-aŕe liac dacă [cineva] nu şt'iie vorbel'e toat'e.

Mocráń (Mokranje).

85

DŻESCÎNĈEC DŻE MUŚÍT

Cînd i-i luvat [1]) [cuiva] piśoru oŕĭ mîna.

Iĕstă baba caŕe s-a prins că śćiie să-i dźescînće, să-i triacă. Să duśe, marţ sara, la ăl bolnáu acas. Şî faśe tri turće dă pîńe, mik'ićel'e, şî tri lumănăŕĭ şî [ia] tri cărbuń dźe foc. Şî şădźe al bolnáu pră pragu căşî. Şî-i puńe turćil'i-ălia lîngă iel ş-aprindźe lumănăŕil'i şî pi-ai tri cărbuń dźe foc puńe tămîńe. Şî-l astrucă cu ţă'ńicu, i-l puńe-n cap, şî ia săśera şî dźescîntă la pragu căşî.

Asta dźescînćic să faśe dźe tri uoŕĭ în săptămînă, sara după śină: marţa, joia şî sîmbăta.

---

[1]) = când îl doare.

[Se descîntă] cu săśera, dacă ie muiere și cu o găină ńagră. Dacă-i uom, iar cu săśera și cu un cocoș.

Asta dźescînćic așa să dźescîntă și la uom și la muiere: sîmbăta sara, după śe dodźescîntă, duarmie-aśiia, la ăl bolnáu acasă, baba. Dumińecă dźimińața ia baba găina, cocoșu, și o k'ilă dźe răk'iu și turćil'i ś-a dźescîntat cu iel'e.

[Nu știe descântecul].

Crivél' (Krivelj).

86

N-arie l'ac d'ela fiecare cînd d'escîntă, numai care l-învață pînă nu să cunună. Ș-atunć îș aduće amint'e-n biserică d'e toat'e d'escînt'eći l'e care lie șt'iie — ori băiatu ori fămíia care șt'iie să d'escînt'e — și l'e numeșt'e pie toat'e pie nume. Și are l'iac d'-acoló [1]).

Mocrań (Mokranje).

87

Dacă io știu că l-am d'eoik'iat, mă duc și șk'iup în gură pe al d'eoik'iat.

Mocrań (Mokranje).

88

VRĂJÎTOŔĬ

Iește la noi care dăscîntă, un uom, ále nu în comuna mie, în altă comună, în Vósca, comună sîrbască. Omu-ăla șćiie romîńeșće. Îi dăscîntă lu muierе-aia dă vro patru oŕĭ. În patru dzîl'e dăscîntă, sara, ca să să ducă zmău-ăla dîla ia.

Moșu-ăla k'iamă o babă bătrînă, la muierе-aia și are-așa făcuće năș́će copilaș miś, noi dzîśĕm păpuș, dîn arćíie așa roșîie, l'egaće cu ață iár așa roșîie. Cînd dódăscîntă, ia l'e taie, bab-aia, cu săcuria pră prag. Și baba să duś-acas.

Moșu șădźe aśi, cu bărbatu lu gazdă, patru dzîl'e.

Cînd să duśe iel, zmău-ăla, cînd nu măi vińe, muierе-aia ś-a fost bolnáuă îi faśe k'imieșă lu vrăjîtoŕĭ. Și iel să duśi-acas, la casa lui.

Măćiót (Mačevac).

---

[1]) Cf. *Anuarul Arhivei de Folklor* III, p. 33.

89

Aăla po̯aće să dźio̯ak'i̯e care, cînd i̯e copil mic, suźe la mumă-sa și-l înțarcă și i̯ár îl propuńe la țîță. Aăla sámo-i̯ rău̯ dă u̯ok'ĭ.

Po̯aće să dźiu̯ak'i̯e și sto̯ácă, copii̯. Al'e i̯ei̯ să duc și dupră i̯el fură dîn ți̯o̯al'il'i lui̯ o tre̯ámă, ś-a fi, sămn, și i̯-o aprindźĕ și faśe fum prăst-aăla ăl dźiu̯ok'i̯at.

Să dăscîntă dă dźiu̯ok'ĭ. [Descîntă] vrăjîtoŕil'i.

Isînoa (Jasenovo).

90

La al'esu lu Sîmdźordz, să duśe vrăjîto̯are̯a-n pi̯ęl'e [1]) la strunga oilor și dăscîntă. I̯a lapćil'i dîla oi̯. I̯a mulźe dîla o o̯ai̯e tridzăś-patrudzăś dă găli̯eț, da ăla, gazda, mulźe do̯u̯ă k'il'e dîla patrudzăś dă u̯oi̯, sînźe mulźe dîla u̯oi̯.

Rău̯ mor al'i̯a [vrăjitoarele]: dzaśe mult, o mănîncă vi̯ermi pr-aș́ćernut. O k'inui̯e Dumni̯edzău̯, cum a k'inuit i̯a sto̯áca.

Po̯aće să i̯a și rodu dîn cîmp, berek'i̯etu.

Mústapić.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

91

Dă cu bo̯abil'i vrăjîtori̯u, cînd vri̯ę să vadă śéu̯a, cînd vrunu-i̯ bolnáu̯ dă śéu̯a, cînd pi̯ĕrdźe vrunu śéu̯a ș-ar vri̯ę să afli̯ĕ. Că bo̯abil'i spun, s-arată-n bo̯abi̯e.

Vrăjîtori̯u aŕe patrudză-și patru dă bo̯abi̯e dă cucurudz. L'e puńe pră vro masă și l'e mi̯ĕstăcă și l'e-mparće, că-i̯ dau̯ vrun drum śéu̯a.

Vićéjva (Viteževo).

92

Mui̯eril'i no̯aștre să duc la vrăjîtorĭ, la vrăjîto̯aŕe. Să duśe cu sămn. I̯a sămnu dîn ți̯o̯al'il'i no̯aștre śe ńe̯-a udźit acas. Și cată-n apă, în bo̯abi̯e. Și slobo̯adźe un cărbuńe aprins și sămnu, dîn ți̯o̯ali̯e, în apă. Și, c-un fus, vrăjîto̯ari̯a i̯a și soroś́ęșće. Și-ț spuńe: dăcă-i̯ viu̯, dăcă-i̯ mu̯ort.

Să faśe cînd îi̯ bi̯ećag śíńeva, cînd ńi-săm în drum, dă ńi-săm vii̯ orĭ mu̯orț.

Isínoa (Jasenovo).

---

[1]) = în pielea goală.

93

Care dăscîntă, vrăjîtorĭ, lapădă întră drumurĭ ață roșîie, tri bîće dă salcă l'egaće cu ață roșîie.

Atunśa care trieśe și dă prăsta ațîli-alia și prăstă bîćili-alia, aăla să bolnăvieșće.

Al'i numa iestă altă vrăjîtoare, întoarśe și-i trieśe alúia.

Isînoa (Jasenovo).

94

Să nu să prindă vrăjurl'i, îș ia pomînt dîn urma lui a dźireaptă și tamîńĕ la iĕl, în pungă, și arźintu-ăl viu.

Isînoa (Jasenovo).

95

Iestă muiećre, mierźe-n urma lu om și îl liagă, îi dăscîntă cu o-ață. Tri noduri fașĕ pră ați-aia. Dacă će liagă după caru-ncărcat, moare omu, nu-i măi trieśe. A dăca vrie ia să-l dăzlieźe, îi trieśe. Dăca nu vrie, moare uomu.

Iestă unu la noi, a murit dă l'egătură.

Uomu l'egat nu poaće trieśe la gloaće.

Mústapić.

96

A mieu socru tri ańĭ a tras k'in dă l'egat. Și n-a putut ńime să-l spăsască d-așa lucru, sámo o țîgancă. S-a-nzdrăveńit.

Isînoa (Jasenovo).

97

A mie ćeică-i vrăjîtoare. Ia poaće śe-gódźe-i pră lumie. Șćiie să dăscînće cum-gódźe vriei.

Mústapić.

GLOSAR[1])

a (p. 352, 353, 355), 38, *iar, dar.*
ad'étu (p. 334), *obiceiul* [din sârb. adet «id.»].
aimetrea (p. 355), *altmintrelea.*
ajoame (p. 335), *mijeşte.*
ála (p. 358), interj. care arată mirare [din sârb. alá «id.»].
ală, aloane 74, *monstru, duh rău.*
alătrătoare (p. 350), 20, *lătrătoare.*
ale (al'e, al'i) (p. 352, 353, 354, 355, 357, 358, 359), 42, 67, 88, 93, *dar, însă* [din sârb. ale «id.»].
Al'ímpi (p. 338), *sărbătoarea Sf. Alipie Stâlpnicul* (26 Noemvrie).
al'ină 38, *anină, atârnă.*
allalće (p. 340), *celelalte.*
amnadzîţ (p. 340), *amiază.*
amparaţîia (p. 359), *împărăţia.*
ampărat (p. 356, 357, 359), *împărat.*
aplecat 78, *boală la stomac.*
apucat 83, *boală, la copiii mici, numită şi «răul copiilor».*
ar (p. 354, 355), 51, *dar, iar.*
ar (p. 332, 337), 2, 36, *a, au* (forma auxiliarului la perfectul compus).
Aránzelu (p. 338), *Arhanghelul* (sărbătoarea din 8 Noemvrie).
arćiie (p. 335), 88, *hârtie.*
ardică (p. 332, 335), *ridică.*
arşăi 74, *arsei.*
astál (p. 359), *masă.*
astară (p. 355), *deseară.*
astrucă 85, *acopere.*
avliie (p. 358), *curte, ogradă.*

băjcoáníli 25, *petricelele.*
baş (p. 337, 344, 345), 16, 66, *chiar.*
bătrînaţă (dă) 65, *în vremea veche.*
băzucurieşće (p. 335), *batjocoreşte.*
bećág 38, 74, 92, *bolnav.*
bek'iár (p. 358), *flăcău, holteiu.*
berek'iét 73, 90, *rod.*
beţie [plur. tant.] 14, *cingătoare.*
bieria 74, *băutura.*
blágă (p. 345), *avere, bogăţie* (în bani) [din sârb. blago «id.»].
blăgós (p. 335), *bogat* (în bani).
blăn (p. 341), *scânduri.*
bobóşcu, bubóşu 68.
bóia (p. 335), *coloare* [din sârb. bòja «id.» < turc. bojà].
bolbotaia 43, *vâlvătaia.*
boldăzáua 74, *suliţa.*
bolnau (passim), *bolnav.*
brăneşće 43, *apără, păzeşte* [din sârb. braniti «id.»].
bruĉesc (p. 333), *scormonesc.*
bunarĭ 61, *fântână.*
buzuminit 2, *posomorît.*

căiţă (p. 345), *căciulă.*
cămară 69, *grămadă* [din sârb. kàmara «id»].
căpăţîil'e [bâtei] 39, *capetele.*
căpătîiu (sulului) 82, *capătul.*
căpătîn (p. 339, 341), *pernă.*
cărămidă (p. 333), *ţiglă.*
carće (p. 354, 355), *scrisoare.*
care-godże (p. 337, 358), *oricare.*
cată (p. 352, 353), 40 *caută, se uită*; cat (p. 354), *cer, pretind.*
cîlţane (p. 339), *cămăşi.*
cînd fiie (p. 341), *oricând.*
cîrşág (p. 340, 55), *ulcior.*

[1]) Între parenteze e indicată pagina, când cuvântul se găseşte în Introducere şi «Obiceiuri» sau în textele mai lungi. Dacă textele sunt scurte, e indicat, înafară de parenteze, numai numărul textului.

La cuvintele variabile s'au dat formele care au fost înregistrate. Totuşi, n'au fost trecute în glosar toate formele subt care apare acelaşi cuvânt, când acestea nu diferă prea mult unele de altele.

Ordinea literelor e următoarea; *ć, ĉ* urmează după *c, dz* şi *dź* după *d, ĝ* după *g, ś* după *s, ź* după *z.*

La cuvintele de origine străină, am dat şi etimologia, dacă n'a mai fost dată în vreunul dintre dicţionarele noastre sau în studiile lui E. PETROVICI amintite mai sus (vezi p. 329, nota 3, şi p. 333, nota 1).

cîta (p. 337, 339), 41, *puțin.*
cît-godźe (p. 338), 54, *oricât.*
clănișeri (p. 336), *clarinetiștii.*
cńigă (p. 355), carte [din sârb. knjiga « id. »].
coliendră, colindă (p. 333, 334, 335), *băț împodobit cu care se umblă la colindat.*
colind'ét'e (p. 334), *colac pentru colindători.*
colțoșăl'ie 4, *colțurele.*
comșî'ie (p. 339), 59, *vecin* [din sârb. komšija « id. »].
conac (p. 353), *găzduire, mas*; (p. 353, 354), 43, *casă* [din sârb. konak « id. »].
cornurĭ 44, 45, *colțuri* (la casă).
covięśće 60, *bate fierul, bate un cuiu* [din sârb. kovati « id. »].
croit (a) (p. 352), *a tăiat.*
cum-godźe (p. 354), 97, *oricum.*
cură 32, *curge.*
cutroapie 67, 74, *se lasă asupra cuiva, îl înnăbușe.*
ćejcă 97, *mătușă.*
ćerí (pa) 75.
ćicu (p. 357), *ciocul (pasărilor).*
ćićeșće (p. 338), *cetește.*
ćimp (la) (p. 335), *la anul viitor.*
ćinăr (p. 336), *mire.*
ćistî'nă 41, *loc curat* [din sârb. čistina « id. »].
ćísto 41, *curat* [din sârb. čisto « id. »].
ćóșcurĭ 44, *colțuri* (la casă) [din sârb. košak « id. »].
čok'ínă 9.

dăca 95, *dacă.*
daica 5, 7, 20, « *mândra* », *iubita* [din sârb. dajka « id. »].
dălac 69 = cînd să faše vro bubă din zdravăn, la loc rău.
dăloc (p. 353), *imediat.*
dărúpt (p. 354), *în dreptul, în fața.*
dăspănat (ar) (p. 359), *au rupt în bucăți.*
dăsprā 55, *pentru, din cauza ;* 64, *din spre.*
dășcuń 38, *descuiu, descui.*
dięda (p. 335), *bunicul* [din sârb. deda « id. »].
doborî (a se) (p. 344, 357), 37 *(a se) coborî.*
dodăscîntă, dodźescîntă (p. 333), 85, 88, *descântă îndeplinind întreg ritualul.*
dogăćadză (p. 333), 43, *termină de tot.*
domăćín (p. 335, 337, 340), 68, *stăpânul casei* [din sârb. domaćin « id. »].
doprîndzîm (p. 336), *terminăm de prînzit.*
dosodźít (o) 4, *a necăjit, a chinuit* [din sârb. dosaditi « id. »].
dośinăm (p. 336), *terminăm de cinat.*
dovorbăsc (să) (p. 333), *se înțeleg, pun totul la cale.*
drugárĭ (p. 338), *tovarăși, prieteni* [din sârb. drugar «id. »].
drúmăi 52, *faci un drum, pornești la un drum.*
drústă 67, *tovărășie, societate* [din sârb. drusto « id. »].
duboară, v. doborî.
dućán 38, *dugheană, prăvălie* [din sârb. dućan « id. »].
dúdăie 9, *tună, fulgeră.*
duliéț (p. 336), *dovleci* [din sârb. dulek «id. »].
dumăzlúc 45, *noroc la vite* [din sârb. domazluk « vita care nu se vinde, ca să rămână norocul în casă »].
duprā 67, 89, *de pe ;* 45, *pentru.*
dușăi 67, *dusei.*
dvóru, dvurú (p. 356, 358), *palat* [din sârb. dvor « id. »].
dzî (na) 75.
dzîva (p. 332, 357), *ziua.*
dźa, dźē (să) (p. 354), 73, *să dea.*
dźidźeș 4, *dăduși.*
dźiriępt 38, 48, 50, *drept ;* 67, *direct.*

fămíie (p. 334), 63, 80, 82, 86, *femeie.*
făsúi (p. 333), *fasole* [din sârb. fasulj «id. »].
fășánc (p. 336), *persoană travestită, la sărbătoarea carnavalului.*
fiiarălui, fiiarului (iarba), 41, *iarba fiarelor.*
fîrșăsc 44, *sfârșesc.*
fîrtál'í 33, *sfert.*
flîntuŕel'e, v. frîntuŕél'e.
frîntuŕél'e (p. 330), 8, *cântece, poezii populare lirice.*
fruștucuím (p. 335), fruștúcuie (p. 9), *dejunăm, dejunează* [din sârb. fruštukovati « id. »].
ft'iară (p. 331), *fiară* (lanțuri).
furnătuŕĭ 58, *sgaibe.*

gazdă (p. 352, 353, 355) adj., *bogat.*
gînsoc 22, *gâscan.*

glăsánia 67, *votarea, alegerea* [din sârb. glasanje « id. »].
gloáce (trieše la) 95, *are relații sexuale.*
goangă (eufemism) 75, *șarpe.*
goj 69.
goléna 68.
golîmb (p. 332, 356, 357, 358), golumbu 37, *porumbel.*
gósoropata 69.
gostíie 73, *petrecere, ospeție.*
gostît (s-a) 67, *s'a ospătat, și-a petrecut.*
govie (p. 340), *mireasă.*
gózbă 38, *petrecere, ospăț* [din sârb. gozba « id. »].
griémnă 37, *brățară, verigă de fier* [din sârb. grivna « id. »].

ícsta 68.
iecsă'rĭ 60, *cuiu de fier, piron* [din sârb. (j)ekser « id. »].
iepur (p. 356, 357, 358), *iepure.*
iertátă (babă) 38, *femeie trecută de vârsta critică* [1]).
iéșk'i 74, *aștchii.*
ili (passim), sau [din sârb. ili « id. »].
Ilíi 73, *Sf. Ilie.*
îndupl'ecă (să) 37, *se apleacă.*
înfurișa (p. 344), *furișa.*
ink'eptoră 39, *încheutoră, încheie o haină.*
îrce 46, 67, *șoarece.*
ispít (p. 339), *logodnă.*
ísto 38, *la fel, exact* [din sârb. isto: isto tako « id. »].
iut, iuta 4, 62, *iute, repede.*
izdat (p. 337), 70, 72, *o boală* (la stomac, la pântece, etc.).

jăndári (p. 336), *jandarmii.*

k'es (p. 334), *traistă mică ;* (p. 335) *pungă.*
k'icit (p. 339), *împodobit, decorat.*
k'ik'ice (p. 335), k'ikieșce (p. 336), *împodobite, împodobește.*
k'il' 43, *kilograme.*
k'imieșă 38, 43, 88, *cămașă.*

lă (p. 358), *la.*
labe 71, *labă.*
lă'crălimi 4, *lacrimile.*
lăcrăl'miel'e 4, dim. dela *lacrimi.*
liagăn (p. 349), *sicriu.*
lípă (p. 338), *teiu* [din sârb. lipa « id. »]
líță 63, *față.*
lopaří 69, *fundul pe care se pune mămăliga.*
lov (în) (p. 339), *la vânătoare* [din sârb. lov « id. »].
lunaćic (dźe) 39, *născut în aceeași lună.*
luvat (i-i luvat pisoru) 85, *îl doare, îi este bolnav piciorul.*

mácsina 68.
măgói 69.
măimún (p. 336), *maimuțe* [din sârb. majmun « id. »].
malá 18, *mahala.*
măng íl'e 17.
masălli 25, *măselele.*
mătriál 43, *material de construcție.*
menźíu (p. 358), *crâșmar* [din sârb. mehandžija « id. »].
mereor (p. 29), *încetinel.*
miană (p. 338), v. miiană.
miérniță (p. 352), *măsură pentru cereale* [din sârb. merica « id. »].
mieturĭ 67, *metri.*
miiană (p. 358), *crâșmă* [din sârb. mehana « id. »].
mik'icel'e 85, *mititele.*
Mióiu (p. 338), *sărbătoarea Minunea Arhanghelului Mihail din 6 Sept.*
mișinésc 37, *ochesc, țintesc.*
Mîtcălă'u (p. 338), *sărbătoare populară în săptămâna de după Paști.*
miță (p. 345), *lâna care se tunde prima dată de pe miei.*
mit'ut'ia 19, *mititea.*
Mlava 67, *Valea Mlavei, regiunea râului Mlava.*
mlădojă'ńa, mlădojă'ńia (p. 339, 340), *mirele.*
mneorică (p. 331, 344), dim. dela *mioară.*
mńiauă (p. 331, 344, 345), *mia.*
mńiei (p. 331, 333, 344, 345), *miei.*
mocúi 68.
modúră (p. 344), 73, *de coloare sur-închis.*
moi (a) 16, *la muiat, să se moaie.*
móra 47, *trebue* [din sârb. mora « id. »].

[1]) Cf. *Anuarul Arhivei de Folklor* III, p. 45.

morțî'ie 38, *moarte.*
-mpețască (p. 339), *pețească.*
-mpistrișaće (p. 333), *împistrițate.*
mujică 3, 4, 19, dim. dela *mamă.*
murgu (p. 352), *amurgul.*
mušît = cînd i-i luvat [= îl doare pe cineva] pišoru ofî mîna 86, *paralizie.*

na amńaz 81, *la amiaz.*
năbăvít (ai) (p. 352), *ai făcut rost de, ai procurat, ai câștigat* [din sârb. nabaviti « id. »].
nădovî'lcă 76.
naica 5, năicuțî 20, *neica.*
nămńadzîdz (p. 332), *amiază.*
năprăćit (ć-ai) 74, *ai fermecat.*
năprăćitúfî = cînd visadză visufî urîće: vrun șărpie, orî visadză că-l cutroapie vrun om urît 74.
nárоčito 74, *mai ales* [din sârb. naročito « id. »].
născomăńít (s-a) 67, *s'a scornit.*
Năšt'îrea (p. 334), *Nașterea.*
nedélia 68, 69.
-nghindźit (ș-a-) (p. 354), (a-) (p. 355), *s'a gândit, s'a socotit, a crezut.*
-ngrozăšt'e (i să-) 78, *i se face greață.*
-ntîmpină 38, *pune unul lângă altul, alăturează.*
-ntîńęšće 38, -ntîńit (s-a-) 72, *întâlnește, s'a întâlnit.*
nújdă (p. 356), *nevoie, trebuință* [din sârb. nužda « id. »].
nújnic (p. 355), *closet* [din sârb. nužnik « id. »].
numă 82, *numai.*
numinat 74, *luminat.*
nuua (p. 353), 68, *nouă* (numeral).
ńam 38, 57, *neam, rudă.*
ńecrstat'e 72, *nebotezate.*
ńíma (p. 335 356), 75, *nimeni.*
ńi-săm (p. 333), 92, *suntem.*
ńița 69.
ńívă (p. 339), *pământ arabil.*

obor 4, *ocol, curte.*
obrază 69, *față.*
ocroćít (ć-ai) 74, *te-ai înverșunat* [din sârb. okrutiti se « id. »].
ódma, ódmă (p. 333, 358, 359), *imediat.*
oğac 63, *horn, coș.*
oj 17, *aș.*
omărît (a) (p. 359), *a omorît.*
ormán (p. 339), *dulap.*
ortác 48, *tovarăș.*

pă (p. 354), *și, iar.*
paar 83, *pahar.*
pac (na) 75.
păcăšuńa (p. 340), *împăcarea ce se face după nuntă între cuscri.*
páće? (p. 358), *oare?*
pámătu 67, *mintea, conștiința.*
păn 39, *până.*
paramán (p. 359), *bucată, parte, fărâmătură* [din sârb. paraman « id. »].
păroșăi 41, *pari mici.*
păsulie (p. 335), *fasole.*
patrudză'šil'ia (p. 341), *pomana dela patruzeci de zile după moarte.*
păzănafí (p. 341, 356, 357), *buzunar.*
pénd'eră (p. 355), v. piéndźeră.
peșk'ír (p. 11), 38, 39, *prosop.*
piéndźeră (p. 332), 67, *fereastră* [din sârb. pendžer « id. »].
pietręše- 38, *introduce, trece prin.*
pingă (p. 336), *pe lângă.*
pîrg 37, *pâlc.*
pištáićă (p. 353), *fluier* [din sârb. pištaljka « id. »].
pițărăii (p. 334), *copiii cari umblă în colindat.*
plăncíš (p. 335), *panglici.*
pliecat (a pliecat să plîngă) (p. 354), *a început.*
plîngă (să nu să) 46, *să nu plângă.*
podrúm 41, *pivniță.*
pomîntu (p. 359), *pământul.*
póštăie (să) 38, *se respectă, se ține* [din sârb. poštovati « id. »].
pósto (p. 354), 39, 67, *pentrucă, fiindcă* [din sârb. pošto « id. »].
prănghíia (p. 7), *treascul* [din sârb. prangija « id. »].
prăšénic (p. 358), *primar* [din sârb. predsednik « prețedinte »].
prăvărięšće (să) (p. 352), *se înșeală* [din sârb. prevariti se « id. »].
pretforięšće (să) 42, *se preface, se transformă* [din sârb. pretvoriti se „id"].
prînd 38, prîndă(să) (p. 339), prîndźe (p. 358), *prânzesc,* etc.

prîngă (p. 339, 352 357,), 42, 63, 69, *pe lângă.*
propuńe 89, *pune din nou.*
pucérnic 43, *bogat.*
puoś (p. 356), *pot.*

răńeșć 73, *hrănești.*
răsăriće 74, *sărite* (în țăndări).
răstiu 8, 77, *resteu.*
riécă 77, *râu* [din sârb. reka « id. »].
riéclă (p. 339), *jachetă, haină* (la femei) [din sârb. rekla « id. »].

săcit (a) (p. 354), *a cetit.*
sacúrĭ (p. 352), *saci.*
samănă (p. 358), *asemănătoare.*
Sămărinovă'ţ 14, *sat în Craina Negotinului.*
sămnătoș (p. 334), *sănătoși.*
sámo (p. 333), 41, 63, 89, 96, *numai* [din sârb. samo « id. »].
șar (p. 356), *pestriț, bălțat.*
sărbat'ič 37, *sălbateci.*
savuoń (p. 340), *vălul miresei.*
scîrțuońe 47, *scârțâe.*
scobicúr 39, *măcieș.*
scorúș 37, *măcieș.*
scrise: d'escînt'ec d'e scrise 82, *descântec în care se meneşte moartea cuiva.*
Setiován 38, v. Sfetiován.
Sfeti Nicóla (p. 338), *Sfântul Nicolae* (sărbătoare) [din sârb. Sveti Nikola « id. »].
Sfetiován (p. 338) *Sfântul Ion* (sărbătoare) [din sârb. Sveti Jovan « id. »].
Sfeti Stiéwan (p. 338), *Sfântul Ștefan* (sărbătoare) [din sârb. Sveti Stevan « id. »].
sfiétu 65, *lume, populație* [din sârb. svet « id. »].
sfiráći (p. 336), *lăutarii* [din sârb. svirač «id.»].
Sfitilíja (p. 338), *Sfântul Ilie* (sărbătoare) [din sârb. Sveti Ilija « id. »].
Sîmdzordz (p. 38), 90, *Sfântul Gheorghe* (sărbătoare).
Sîmiédru (p. 338), *Sfântul Dumitru* (sărbătoare).
Sîmpietru 38, *Sfântul Petru* (sărbătoare).
Sîmț (p. 337), *Cei 40 de Mucenici.*
Sîmtoadzerĭ (p. 337), *ființe supranaturale care umblă pe cai la sărbătoarea Sfântului Toader;* Sîntoadzeri sînt cai nepomeniț (p. 337).
Sîncelíi 73, *Sfântul Ilie.*
sirț, sírța 68.

șk'iup 87, *scuip.*
slíca (p. 358), *fotografia* [din sârb. slika « id.»].
slícui (să) (p. 357), slicuít (a) (p. 357), *să fotografiez, a fotografiat* [din sârb. slikovati « id. »].
sminíc (p. 340), *siminic.*
șocît'e 21, *șobolan.*
șocúi 68.
somod'íva 16, *demon, Muma pădurii* [din bulg. samodiva « zână »].
soțîja 48, *tovarăș.*
sovónu (p. 340), *vălul miresei.*
spămîntăm 46, spămîntat, spomîntat (s-a) (p. 353, 357), *spăimântăm, s'a spăimântat.*
spăsască (să) 96, *să vindece, să scape* (pe cineva) [din sârb. spasiti « id. »].
șpățărieșće (să) (p. 336), *se plimbă.*
șpóretului [genitiv] (p. 334), *mașinei de gătit* [din germ. Sparherd « id. »].
sprimăsc (p. 353), sprimieșće (p. 353) 38, sprimieșt'e (p. 333), sprimít (a) (p. 353), *pregătesc,* etc. [din sârb. spremiti « id. »].
srébro 44, *argint* [din sârb. srebro « id. »].
stămîna (p. 341), *săptămâna.*
stańe (în) 43, *în stare* [din sârb. stanje « id. »].
stăniia 69.
staróica (p. 340), *șeful nuntașilor.*
staua, stava (p. 332), 71, 74, 78, 79, *steaua.*
stoácă (p. 338), 43, 45, 64, 89, 90, *vite.*
stómnă (p. 345), *oală, ulcică* [din bulg. stomna « id. »].
străgáná (p. 340), *astrahan.*
strank'ină, strănk'iń (p. 335), *strachină.*
streje 15, *strajă.*
strieće 45, 60, *noroc* [din sârb. sreća « id. »].
strîgă 73, *demon răufăcător.*
strin (p. 331, 344, 345), 4, *străin.*
stu 77, *înapoi!*
stwar (p. 335), *obiect, lucru* [din sârb. stvar « id. »].
subóta 68.
sucliiáș (dźe orez) (p. 338).
sobă (p. 354, 357), 84, *cameră.*
Sviláńița 67, *orașul Svilajnac.*
sviróń (p. 353), *fluieri* [din sârb. svirati « a cânta dintr'un instrument »].
śe-godźe 97, *orice.*
śer, śeroń 73, 74, *cer* (copacul).
śę'ua (p. 358), 41, 73, 91, *ceva.*
śerápĭ (p. 339), *ciorapi.*

śinstă (p. 340), *cadou la nuntă.*
śiriépĭ (p. 339, 357) 38, v. śerapĭ.
śocóĭ 69.

ta 15, *tale.*
tămîńe 74, *tămâie.*
ţă'ńicu 85, *cenuşer de strecurat leşia.*
ţăpéli- 38, *ghete* [din sârb. cipela « id. »].
ţara (p. 341), *pomana.*
ţăsăl'e (să) 48, *să netezească* (pe pene).
ţiuańe 48, *ţiuie.*
tócma 43, *logodna.*
toće 38, *toate.*
toie- 4, *baltă.*
tótă 66, *toată.*
totî'lcă 74.
trămeşăĭ 74, *trimesei.*
treamă 89, *tramă (fir din ţesătura ce se destramă).*
troponienţ 67, *locuitori din Tropuóńa.*
Tropuóńa 67, sat în apropiere de Svilajnac (oficial: Tróponje).
trúbie (p. 337), *trompete* [din sârb. *truba* « id. »].
trupu (la om) 69, *organul genital.*
tunat (a) 67, *a(u) intrat.*
tutúc, (p. 352), 74, *butuc de lemn.*

údma, udmă (p. 333. 356), 51, v. odma.
ud'á (p. 344), ud'it (ai) (p. 344), udźit (a) (p. 357, 359), 74, 92, udźesc 38, udźęśće 38, udźá 71, *rămânea*, etc.
uică (p. 340, 356), *unchiu* (titlu cu care se adresează unui bărbat mai în vârstă).
uină (p. 340), *mătuşă* (titlu cu care se adresează unei femei mai în vârstă).
ulii (p. 345), *trunchiu de copac scorburos.*
umărît (ai) 9, *ai omorît.*
umplusăĭ 38, *umplui.*
undźe-gúdźe (p. 359), *oriunde.*
unturoş (p. 334), *unsuroşi.*
úvec 63, *totdeauna* [din sârb. uvek « id. »].
uzît (am) (p. 345), *am auzit.*

vă'jă 68, *are valoare, efect* [din sârb. vaţiti « id. »].
vau (p. 355), *vor* (auxiliarul viitorului).
véće (p. 341), *deja* [din sârb. veće « id. »].
vięśće (îi vięśće = ivięśće?) (p. 353).
vîr 76, *vîrf.*
vi-săţ (p. 333), 41, *sunteţi.*
vódźa (p. 353), *conducătorul, şeful* [din sârb. *vogja* « id. »].
voievóda (p. 340), *conducătorul nunţii* [din sârb. vojevoda « id. »].
voińisesc (glas) 48, *bărbătesc.*
Vósca 88, *sat în apropiere de Măčiоţ.*
vro (p. 332, 339, 354), *o.*
vrodată (p. 337), *odată.*
vrun (p. 332, 353, 354), *un.*

zaăr 21, *zahăr.*
zac (na) 75.
Zăpostît (p. 336), *lăsata secului.*
zătrięśc (să) (p. 353), *să nimicești, să omori* [din sârb. zatrti « id. »].
zăuit (mă) 17, 25, 37, 83, *mă uit, privesc.*
zăví'rńe (soaril'i) 58, *scapătă* [din sârb. zavrnuti « a întoarce »].
zgod'iturĭ (p. 350), *ghicitori.*
zómńiţă (p. 352), *sac, traistă* [din sârb. zobnica « sac à fourrage »].
zrţa 69.

źeźet (p. 340), *deget.*
Źoimarĭ (p. 337) *Joia Mare.*
Źoimăríca (p. 335), *fiinţă supranaturală care se interesează, mai ales, de hărnicia fetelor şi a nevestelor tinere.*

ION PĂTRUȚ

BIBLIOGRAFIA FOLKLORULUI ROMÂNESC PE ANUL 1938

Împărțirea pe capitole a Bibliografiei a rămas aceeași ca și cea de pe anii 1936/37, publicată în Anuarul V.

Dintre revistele despoiate pentru bibliografia pe anii 1936/37, multe nu au mai apărut și în 1938; totuși, numărul lor total (vezi lista la sfârșitul Bibliografiei) a fost simțitor sporit, pe de o parte cu cele nou apărute sau necunoscute nouă până acum, iar pe de altă parte cu cele redactate în bune condițiuni științifice de către societățile de lectură ale unor școale secundare. Din categoria acestora din urmă nu puteau fi luate în considerare toate. O selecție se impunea. Acolo însă, unde s'a observat îndrumarea profesorului pentru culegeri, nu am ezitat să le utilizăm și, trebue să mărturisim că am ajuns, în multe cazuri, la materiale prețioase.

Revistele înșirate în Anuarul II (p. 229) n'au fost cuprinse în bibliografia noastră, din motivele arătate acolo.

Materialele folklorice risipite în atâtea periodice — între care unele apar în te miri ce localitate, cu totul neînsemnată —, au fost strânse de culegători cu pregătiri foarte inegale. De aceea o bibliografie analitică și critică, așa cum am încercat să o întocmim pe cea de față, credem că este de cea mai mare utilitate. În aceasta constă și inovația Bibliografiei de pe acest an, față de cele de pe anii precedenți.

Pentru mențiuni și recensii au fost întrebuințate următoarele prescurtări: Rec. (= recensie); Menț. (= mențiune) [1]), cu adaosele: anal. (= analitică), crit. (= critică), elog. (= elogioasă). Semnul * arată că publicația respectivă nu a putut fi văzută și e citată după alte bibliografii sau cataloage.

Bibliografia a fost alcătuită în întregime de d-l Ion Mărcuș, secretarul Arhivei.

---

[1]) In locul *Notelor* Bibliografiilor din Anuarele I—V

I. FOLKLORIŞTI

1. BĂNCILĂ, VASILE. *Lucian* **Blaga** *energie românească* (Colecţia Gând Românesc). Cluj, 1938. Tip. Cartea Românească, 8°, 164 p. 1 f. Cu următoarele capitole: I. Problema şi metoda. II. Etnicul în cadrul bibliografic. III. Viziunea şi categoriile cunoaşterii etnice româneşti. IV. Partea I. Corespondentul viziunii etnice în opera lui Blaga. Partea II. Corespondentul categoriilor etnice în opera lui Blaga. V. Filosofia practică. VI. Corectarea etnicului. VII. Apriorismul etnic al lui Blaga şi Concluzii.

2. CĂLINESCU, G. *Opera lui I.* **Creangă** *cu prilejul unei noui ediţii.* « Creangă adună în scrierile lui mult vocabular ţărănesc şi mai cu seamă proverbe, zicători, care alcătuesc aşa zisele lui « ţărănii... ». « Anton Pann şi Creangă sunt... nişte mari eruditi în materie de ştiinţă şi literatură rurală ». (*Adevărul literar* XVIII (1938), S. III, Nr. 905, p. 17).

3. CĂLINESCU, G. *Viaţa lui Ion Creangă.* Bucureşti, 1938. M. O. Imprimeria Naţională, 8°, 370 p. 1 f., 25 ilustraţii afară din text. Rec. *Viaţa Românească* XXX (1938), Nr. 8, p. 143—144 (PH.); Rec. crit. *Revista Istorică* XXIV (1938), 266—269 (N. IORGA); Rec. elog. *Adevărul literar* XIX (1938), S. III, Nr. 924, p. 1—2 (M. SEVASTOS); *Cuget Moldovenesc* VII (1938), Nr. 8—10, p. 33—34 (S. VĂRZARU).

4. GOROVEI, ARTUR *Ion Creangă.* Scurtă înfăţişare a biografiei, cu intrarea lui Creangă la « Junimea ». Debutul lui Creangă cu « Soacra cu trei nurori » nu a fost o ucenicie, ci o consacrare. Nu aduce date nouă la cunoaşterea vieţii sau a operei. (*Din trecutul nostru* V (1937), Nr. 40—45, p. 2—5).

5. LĂZĂREANU, BARBU. *Cu privire la Creangă.* Bucureşti, [1938] «Cultura Românească», 8°, 40 p. Lei 16. Reflexii asupra elementelor folklorice din opera lui Creangă. Menţ. *Preocupări Literare* III (1938), p. 276—277 (M. LITTMANN).

6. SĂTEANU, C. *In amintirea lui Creangă.* O însemnare a lui G. T. Kirileanu, din care reiese că « Povestea Poveştilor » a fost citită, în anul 1878, de două ori la « Junimea ». (*Adevărul Literar* XVIII (1938), S. III, Nr. 895, p. 15).

7. A GAVRILOAEI, GH. *Ovid* **Densusianu** (Necrolog). (*Insemnări Ieşene* III (1938), vol. VII, p. 156—158).

8. DIMITRIU, I. G. *Ovid Densuşianu.* Necrolog. Şi despre O. D. folklorist. (*Convorbiri Literare* LXXI (1938), 398—399).

9. POPP, GH., *Ovid Densuşianu.* Şi despre opera lui folklorică. (*Societatea de Mâine* XV (1938), 60—61).

10. R[OSETTI], A. *Ovide Densusianu* (Necrolog). (*Bulletin Linguistique* VI (1938), 263—265).

11. BEZVICONI, GH. *Artur* **Gorovei** *şi Basarabia.* Cu prilejul împlinirii a şaptezeci şi cinci de ani. Datele biografice pot fi consultate cu folos. Asupra activităţii folklorice insistă prea puţin. (*Cuget Clar* III (1938—39), 499—500).

12. D. S. P. *Artur Gorovei.* Rânduri elogioase, dar care nu aduc nimic nou, despre revista « Şezătoarea ». *Bugeacul* III (1937—38), Nr. 12—1, p. 85.

13. ZAHARIA, E. AR. *Artur Gorovei.* Braşov, 1938. Tip. Unirea, 8°, 13 p. (Extras din « Ţara Bârsei » X (1938), 362—372). Mai ales despre copilăria şi vieaţa de student. Nu urmăreşte activitatea folklorică în întregul ei. Despre interesul pe care l-a stârnit revista « Şezătoarea » în apus. Menţ. *Straja Moldovei* I (1938), Nr. 14, p. 7.

14. GOROVEI, ARTUR. *Dr. Ioan Urban-***Jarnik** (*Cunoştinţe Folositoare*, Seria C. Nr. 69). Bucureşti, [1938]. « Cartea Românească », 8°, 32 p. Lei 8. Vieaţa şi legăturile lui cu folkloriştii români.

15. SIMONESCU, DAN. *Vieaţa lui Petre* **Ispirescu** (1830—1887). (*Revista Societăţii Tinerimea Română* LXI (1937—38), 147—151).

16. LĂZĂREANU, BARBU. *Umorul popular în culegerea unui bănățean.* Scurte însemnări bio-bibliografice despre Emilian **Novacovici.** (*Adevărul literar* XVIII (1938), S. III, Nr. 913, p. 7).

17. ISTRU, BOGDAN. *Vasile I.* **Popovici.** A publicat două volume de folklor muzical: « Cântece de Crăciun și Anul Nou » culese din jud. Dâmbovița și Ialomița în 1934 și « Colinde » 1935. In cadrele Institutului Social Român din Basarabia a cules mult material folkloric din această provincie. (*Viața Basarabiei* VII (1938), 544—556).

18. TĂBĂCARU, C. și C. MOSCU. *Neculai* **Stoleru** (Vieața și opera lui). A publicat și diferite broșuri cu cântece de stea, pluguşoare, etc. (*Căminul Cultural* IV (1938), 125—129).

19. MERUȚIU, V. † *Prof. G.* **Vâlsan.** Nu se ocupă de activitatea de etnograf a lui Vâlsan, dar în « Lista lucrărilor publicate de prof. G. Vâlsan » (p. 4—7) sunt cuprinse și cele cu caracter etnografic. (*Lucrările Institutului de Geografie Cluj* VI (1938), 3—9, 1 pl. și un rezumat în limba franceză).

20. DUMITRAȘCU, N. I. *Un prieten rar : G. Vâlsan. Amintiri.* 9 scrisori primite dela G. Vâlsan în care i se dau îndrumări și sfaturi privitoare la publicarea corectă a textelor populare pentru ca acestea să poată fi utile etnografilor. Cu o introducere. (*Era Nouă* VI (1938), Nr. 3, pp. 9—22).

II. DESPRE CULEGEREA FOLKLORULUI. CHESTIONARE

21. CULEA, AP. D. *Cântecele copilăriei și ale tineretului.* Trebue luată o inițiativă pentru restaurarea cântecului popular acolo unde el este amenințat cu dispariția sau trivializarea. Tineretul trebue deprins cu cunoașterea cântecelor locului natal. (*Căminul Cultural* IV (1938), 77—81).

Cluj Central University Library Cluj

22. DUMITRESCU, D., *Ceremonii și sărbători poporale.* Răspunsuri la un chestionar al Academiei Române privitor la ceremoniile religioase făcute pentru sporul turmelor și păzirea lor de fiarele sălbatice. In scurta întrodu cere, care precede răspunsurile, autorul se arată lipsit de înțelegere pentru folklor. (*Athenaeum* IV (1938), 33—41).

23. IMBRESCU, DUMITRU. *Cum se face o bună culegere de folklor.* Indicații sumare pentru culegătorii de folklor. Preconizează transcrierea fonetică, cu semne diacritice, a folklorului necântat, iar în ce privește folklorul muzical, înregistrarea lui ca muzică și text. (*Căminul Cultural* IV (1938), 81—82).

24. NAGY, ÖDÖN. *Téli néphagyományaink.* Útmutató a néprajzi gyűjtőknek (= Obiceiurile noastre populare de iarnă. Ghid pentru culegătorii de folklor). Irta: —. Kolozsvár, 1938. Az « Ifjú Erdély » Kiadása, 16°, 45 p.

25. VULCĂNESCU, ROMULUS. *Chestionar mitologic.* Târgoviște, 1938. Tip. « Unirea », 8°, 34 p. Intrebări 1. Despre Dumnezeu; 2. Despre Scaraoski; 3. Despre Maica Domnului; 4. Despre Mamarça (mama dracilor); 5. Despre Sfinți și Sfinte; 6. Necurații; 7. Ingerii; 8. Diavolii; 9. Raiul și Iadul; 10. Divinitățile cerești; 11. Duhurile văzduhului; 12. Duhurile apelor; 13. Duhurile pământului; 14. Despre vremea de apoi; 15. Despre eroi; 16. Despre sărbătorile păgâne; 17. Despre jocurile păgâne. Și îndrumări pentru răspunsuri.

III. DOMENIU. PRINCIPII. METODĂ

26. CONGRES FOLKLORISTIC. Anunțul și programul congresului care urma să se țină la București, în luna Februarie 1938, din inițiativa revistei « Izvorașul ». (*Vestitorul Satelor* XXVI (1938), Nr. 23—24, p. 8).

27. CREȚU, I. V. *Decadența folklorului românesc?* Jocurile naționale și cântecele vechi ar dispare din cauza celor dela oraș, care le iau locul. Nu adâncește problema. (*Straja Moldovei* I (1938), Nr. 10—13, p. 11).

28. CRISTESCU, ŞTEFANIA. *Primul congres internaţional de folklor*. Sumară dare de seamă asupra Congresului internaţional de folklor ţinut la Paris între 23—28 Aug. 1937, după informaţii din publicaţia « Travaux du I-er Congrès International de Folklore Tours 1938 », apărută subt îngrijirea lui Georges Henri Rivière. (*Sociologie Românească* III (1938), 383—388).

29. DENSUSIANU, OVID. *Folklorul. — Cum trebue înţeles*. — Ed. a 2-a. Buc., 1937. Editura P. Saru, 8°, 3 f. 27 p. Lei 15. Menţ. *Satul şi Şcoala* VII (1937—38), 346 (I. CHELCEA).

30. IMBRESCU, DUMITRU. *Interpretarea socială a folklorului*. Circulaţia dintre sat şi oraş determină dispariţia folklorului. Pentru salvarea lui trebue alcătuit un atlas folkloric. Materialele de folklor au însemnătate documentară pentru istorie, sociologie, psihologie şi pentru disciplinele înrudite. (*Ramuri* XXX (1938), 298—305).

31. IMBRESCU, DUMITRU. *Monografia ca temei de acţiune socială*. Lucrările monografice întocmite înainte de activitatea Echipelor studenţeşti au prezentat satul parţial, fie numai din punct de vedere spiritual (folklor, limbă, port, etc.), fie economic, şi numai rareori şi din punct de vedere biologic şi cosmologic. Redă un mic tablou de materialul monografic adunat de unele Echipe. (*Curierul Echipelor Studenţeşti* IV (1938), Nr. 3, p. 4).

32. POPESCU-OPTAŞI, N. *Motivări, îndrumări şi îndemnuri pentru monografierea jud. Olt*. Despre încercările şi metodele de monografiere a satelor cunoscute până acum. Se opreşte mai ales asupra sistemului profesorului D. Gusti, faţă de care ia atitudine critică. (*Şcoala Noastră* (Slatina) VI (1938), Nr. 6, p. 13—20).

33. SAINTYVES, P. *Manuel de folklore*. Paris, 1936. Librairie E. Nourry, 8°, VII, 218 p. 1 f. 1 pl. Rec. crit. elog. *Sociologie Românească* III (1938), 579—584 (ŞTEFANIA CRISTESCU).

33 a. NICULESCU-VARONE, G. T. *Cei mai de seamă folklorişti români. (Bibliografie)*. Bucureşti, 1938. Tip. ziarului « Universul », 8°, 48 p. Lei 20. Repertoriu bibliografic cuprinzând numai folklor versificat, extras din « Bibliografia poeziei noastre populare » (Folklor român versificat, cuprins în volume şi broşuri) 1830—1935. Ed. II. Buc. 1936, şi « Bibliografia poeziei noastre populare » 1936—1937. Buc. 1938, ale aceluiaşi. Autorii sunt grupaţi pe provincii şi în ordinea cronologică a publicaţiilor. Criteriul de alegere a folkloriştilor, ca fiind cei mai de seamă, a fost conţinutul inedit al culegerii. In aceeaşi broşură (pp. 5—6) autorul publică o « Introducere despre specificul naţional românesc (Generalizări) », fără nicio legătură cu bibliografia. Tot fără legătură cu bibliografia prezentă este şi « Folklorul român versificat » (pp. 7—9), dar mai ales « Elogiul munţilor noştri » (pp. 43—44). Lucrarea, cu toate lacunele, poate fi consultată cu folos.

IV. BIBLIOGRAFIE

34. SURU, MIRON. *1935 Literar*. Sinteză biblio-critică. Bucureşti, 1937. Editura librăriei Pavel Suru, 8°, XV, 346 p. 1 f. Lei 120. 2. « Folklor. Etnografie. Poezie poporană », (pp. 197—202). Menţ. *Revista Societăţii Tinerimea Română* LVI (1937—38), 39—40. (D. MURĂRAŞU); Rec. crit. elog. *Dacoromania* IX (1936—39), 358—361 (ION BREAZU).

35. VÂJÂIANU, GEORGETA *Indice bibliografic al Revistei Societăţii « Tinerimea Română »* 1880—1938. XXVI. Etnografie (p. 610); Recensii [la studii de etnografie] (p. 610); XXX. Folklor. *A.) Studii* (p. 613); Recensii la studii [de folklor] (p. 613—614); *B.)* Texte (pp. 614—616) ; Recensii la culegeri de texte (p. 616); XLIII. Muzica [şi muzică populară] (p. 650); Recensii [la studii de muzică populară] (p. 650). (*Revista Societăţii Tinerimea Română* LVI (1937—38), 585—696).

36. ZAHARIA, E. AR. *Revista Nouă* 1887—1895. Indice bibliografic. Poezia. Rădăuţi, 1938. Tip. « Arta », 8°, 10 p. 1 f. Indicele e lucrat pe autori, în ordine alfabetică. Sunt trecuţi şi culegătorii de poezii populare. Astfel: [Teodor] Bălăşel dela Ştefăneşti (Cinci balade poporane din Oltenia VII, 442), Ştefan Cacovean (Petrea — baladă populară I, 274), şi S. Fl. Marian (Călătoria Mortului, baladă populară II, 36).

V. MONOGRAFII SĂTEŞTI SAU REGIONALE CUPRINZÂND ŞI FOLKLOR

37. ARBORE, ALEX. P. *Caracterul etnografic al Dobrogei sudice din epoca turcească până la 1913*. Incearcă să stabilească caracterul etnografic al regiunii cu argumente toponimice şi de limbă. In afară de Găgăuzi şi Turcii aşezaţi aici în secolul al XVI-lea, toate celelalet neamuri sunt aşezate mai de curând. (*Analele Dobrogei* XIX (1938), vol. II, 77—120).

38. BELOIU, MIHAIL. *Vieaţa Turcilor într'un sat din Cadrilater :* Cara-Ezechioi din Durostor. Câteva note istorice asupra Turcilor din Dobrogea. Apoi, în privinţa celor din Cara-Ezechioi, despre hrană, îmbrăcăminte la bărbaţi, femei şi fete, locuinţa (casa şi acareturile), primirea oaspeţilor, ocupaţia, întrunirile fetelor, obiceiuri la nuntă şi înmormântare, sărbătorile (Giuma, Bairamul, Curban Bairam, Anul nou, Zămislirea lui Mahomed, Naşterea lui Mahomed, Inălţarea lui Mahomed la Cer, vieaţa morală. (*Sociologie Românească* III (1938), 190—208).

39. CANTACUZINO, G. M. *O casă la ţară* [Conferinţă ţinută la Radio]. Generalităţi asupra arhitecturii casei ţărăneşti. (*Satul şi Şcoala* VII (1937—38), 106—108).

40. CANTACUZINO, G. M. *Satul românesc* [Conferinţă ţinută la Radio]. Generalităţi asupra fizionomiei satului. (*Satul şi Şcoala* VII (1937—38), 65—70).

41. CERNEA, MARIN. *Atmageaua-tătărească*. O colonie de megleniţi din Cadrilater. Portul la bărbaţi şi femei, onomastica, obiceiuri la nuntă, naştere, înmormântare, Anul nou, lăsatul secului; practici magice. (*Sociologie Românească* III (1938), 181—189).

42. CHELCEA, ION. *Asupra formelor de sat din Ardeal şi Banat*. Reeditează clasificarea satelor, plecând dela lucrarea lui Romulus Vuia: Le village roumain de Transylvanie et du Banat, extras din « La Transylvanie ». Buc., 1938. (*Satul şi Şcoala* VII (1937—38), 310—312).

43. CIORĂNESCU, GHEORGHE I. *Lunca, satul de fabricanţi şi de negustori de preşuri şi de velinţe din Dâmboviţa*. Descrierea războiului. Depănatul. Urzitul. Invelitul. Năvăditul. Alesul. Modelele. Coloratul lânei. 1 planşă cu motive pentru ţesături. Din mahalaua oraşului au pătruns în sat, duse de negustori, motive de velinţe şi preşuri, portul şi bolile sociale. (*Sociologie Românească* III (1938), 339—343).

44. CLOPOŢEL, ION. *Monografia unei comune din Banat*. Preotul Partenie Gruescu scrie cu avânt şi talent monografia comunei Sinteşti [jud. Severin] în 1859. Un sociolog fără voe. Spicuiri din manuscrisul păstrat în arhiva parohială. Şi despre plante medicinale şi port. (*Societatea de Mâine* XV (1938), 100—102).

45. CONEA, ION. *Locuinţe şi forme de adăpost în ţara Haţegului*. O mică sumă de civilizaţie locală românească. *A)* Forme de adăpost în satele de subt munte: casa, şura, colna, cotarca, etc. (pp. 46—57). *B)* Forme de adăpost la munte: coliba, sălaşul, gardul (pp. 57—64). (*Buletinul Societăţii Regale Române de Geografie* LVII (1938), 46—65, 5 pl. 1 rezumat francez).

46. FLORESCU, FLOREA. *Cusuiul din Vale. O colonie de români timoceni din Cadrilater*. Nunta, botezul, înmormântarea, Chiraleisa, Lazărul, descântece (de scrisă, de deochiu, de izdat, de strâns), doine şi cântece bătrâneşti. (*Sociologie Românească* III (1938), 170—180).

47. MAREŞ, GHEORGHE şi DUMITRU MAREŞ. *Monografia satului Ghigoeşti, judeţul Neamţ*. Bucureşti, 1938. Tip. I. C. Văcărescu, 8°, 178 p. 1 hartă, Lei 50. Monografia

cuprinde şi folklor, deşi are alt caracter. Sunt descrise pe scurt obiceiurile de Anul nou şi Bobotează; strigături, obiceiuri la nunţi şi la botez, « credinţe păgâne » în legătură cu sărbătorile de peste an, descântece, superstiţii (pp. 155—173).

48. MERUŢIU, V. *Material pentru geografia Transilvaniei*, adunat sub conducerea şi după îndrumările date de —. Dintre cele aproape 300 de teze, prezentate de studenţi pentru licenţă, păstrate în biblioteca Institutului, menţionează 94, iar pe alte 92 le prezintă în rezumate scurte. Lucrările au caracter monografic, îmbrăţişând de regulă o regiune, mai rar câte un sat sau oraş izolat şi aproape întotdeauna se ocupă şi de portul şi obiceiurile locuitorilor. (*Lucrările Institutului de Geografie — Cluj* VI (1938), 303—359, cu un rezumat în limba franceză).

49. MUNTIU, IOAN. *Satul meu. Monografia comunei Cărpiniş [jud. Sibiu]*. Sibiu, 1937. Tip. « Vestemean », 8°, 161 p. Lei 60. Superstiţii, Filipii, şolomonari, balauri, iele, vâlve, bobitoare, strigoi (pp. 60—64). Descântece (pp. 65—66). Legende (pp. 67—84). Ghicitori (pp. 84—86). Obiceiuri peste an, la nuntă, fraţi de cruce (pp. 88—96). Cântece (pp. 103—109). Cântece şi scrisori din războiu (pp. 109—130). Menţ. *Curierul Echipelor Studenţeşti* IV (1938), Nr. 5, p. 6. (FLOREA FLORESCU).

50. NASTASE, GH. I. *Locuinţa din satul Copanca [— Tighina]. (Evoluţie, materiale, tipuri şi adaptare la mediul fizic şi uman)*. (*Buletinul Institutului de Cercetări Sociale al României, Regionala Chişinău II* (1938), 179—189, 4 planşe. Cu un rezumat în limba franceză (p. 644).

51. PAPA-PLENIŢA, CONSTANTIN I. *Monografia oraşului Pleniţa-Dolj*. Craiova, [1938 ?]. Tip. « Speranţa », 8°, 175 p. 1 hartă, numeroase figuri în text. Lei 60. « Folklorul oraşului » (pp. 148—171): credinţe şi superstiţii, obiceiuri la Crăciun, Anul nou, Paşti, Sf. Gheorghe, la naştere, botez, înmormântare, nuntă; cântece bătrâneşti, jocuri populare, ghicitori, jocuri de copii. Descriere sumară. Obiceiurile sunt prezentate fragmentar. Menţ. *Căminul Cultural* IV (1938), 162 (Z. IMBRESCU); *Satul şi Şcoala* VII (1937—38), 288 (D[IMITRIE] G[OGA]).

52. PĂTRU, C. *Locuinţele din satul de moşneni: Dioşti-Romanaţi*. Privire generală asupra aşezării geografice a satului şi asupra evoluţiei casei de locuit şi acareturilor. *Sociologie Românească* III (1938), 214—221.

53. PETRESCU, BURLOIU. *Tipurile de case din comuna Şanţ-Năsăud*. Tipurile vechi de case: *a)* casa la un loc cu « celturile » şi *b)* casa separată de « celturi » au dat naştere la o varietate de forme, tipice sau netipice, potrivit cu trebuinţele locuitorilor şi progresele civilizaţiei.

54. RAFIROIU, G. G. *Din ţinutul săcuizat: Araci, Judeţul Trei-Scaune*. Salonta, 1938. Tip. Gaál et Co., 8°, 167 p. Obiceiuri la nuntă, înmormântare şi la sărbătorile mai însemnate de peste an (pp. 61—64). Folklor: colinde, cântece, strigături (pp. 114—122).

55. SOMEŞAN, LAURIAN. *Vieaţa umană în regiunea munţilor Călimani*. Cap. VII. Locuinţa ţăranului (Tipuri de case). Casa cu o singură încăpere, casa cu tindă, casa cu tindă şi cămară, casa cu cuptor în tindă. Imbrăcămintea ţăranului (pp. 48—53). Examinează factorii determinanţi ai aşezărilor. Pentru piesele de îmbrăcăminte, mai puţin uzitate în alte regiuni, caută explicaţii în natura ocupaţiei locuitorilor. (*Lucrările Institutului de Geografie* — Cluj VI (1938), 10—70, 8 pl., cu un rezumat în limba germană).

56. ŞORA, MIHAI. *Petru Vancu, Monografia comunei Măderat* [Arad, 1905. Tiparul Tipografiei diecezane gr.-orientale române, 8°, 127 p. 1 hartă] *(sau anticiparea românească a cercetărilor şcolii de sociologie dela Bucureşti)*. Petru Vancu, în Monografia comunei Măderat, anticipează toate problemele, aproape în ordinea în care s'au constituit ele în sistemul sociologic al prof. Gusti. Coincidenţele nu sunt întâmplătoare, ci un sistem verifică poziţia doctrinară a celuilalt. (*Revista Institutului Social Banat-Crişana* V—VI (1937—38), Nr. 19—20, pp. 64—67).

57. VITĂNESCU, PAVEL T. *Monografia comunei Bălănești, din județul Olt. Dela întemeiere până la 1 Ian. 1936.* Intocmită de —. Craiova, 1937. Tip. « Victoria », 8°, 244 p. 3 planșe. Lei 80. Tradiții, legende, locuință, hrană, port, obiceiuri, « folklor », etc. Rec. crit. *Școala Noastră* (Slatina) VII (1938), Nr. 1, pp. 2—6 (GH. I. POPESCU-OPTAȘI); Rec. elog. *Căminul Cultural* IV (1938), 74 (FLOREA FLORESCU); Menț. *Școala Noastră* (Zalău) XV (1938), 261—262 (P. C. BUZESCU).

58. VUIA, ROMULUS. *Le village roumaine de Transylvanie et du Banat.* Bucarest, 1937. M. O. Imprimeria Națională, 8°, 85 p. numeroase schițe și figuri în text, XVII planșe, 4 hărți. (Extras din « La Transylvanie », Buc. 1938). Rec. *Néprajzi Muzeum Értesitö* XXX (1938), pp. 335—336 (FÉL EDIT).

VI. OBICEIURI ȘI CREDINȚE LA SĂRBĂTORI, NAȘTERE, NUNTĂ ȘI INMORMÂNTARE. OBICEIURI SOCIALE ȘI JURIDICE

59. ANDREI, IOAN C. *Obiceiuri de Paști [și Sf. Gheorghe]* /Albești-Olt/. (*Muguraşi* I (1938), Nr. 4, pp. 11—12).

60. BARBU, D. *Căsătoria și raporturile etnice dintre Moldoveni și Ruși la Copanca [—Tighina].* Cauze de ordin politic, economic și moral-educativ determină raporturi libere între fete și feciori înainte de căsătorie. Descriere succintă a obiceiurilor la joc, furatul fetei și « șederea » ei cu feciorul. (*Buletinul Institutului de Cercetări Sociale al României*, Regionala Chișinău II (1938), 213—246. 1 hartă, 3 spițe genealogice și 4 diagrame. Cu un rezumat în limba franceză (pp. 644—647).

61. BERNEA, ERNEST. *Bradul la înmormântare [pe Valea Jiului].* Alegerea și aducerea bradului. Impodobirea. Cântarea bradului. Ințelesul ritualului. (*Rânduiala* III (1938), 29—37).

62. BOIA, AUREL. *Integrarea țiganilor din Șanț (Năsăud) în comunitatea românească a satului.* Obiceiuri ale țiganilor la nuntă și înmormântare. Pomeni, superstiții, vrăji, literatura, jocurile, muzica, portul, împodobirea casei, căsătoria, divorțul, rudenia cu Românii. 3 planșe reprezentând așezări, interioare, tipuri și porturi de țigani. (*Sociologie Românească* III (1938), 351—365).

63. BULACU, M. *Despre datinele strămoșești.* [Conferință rostită la sărbătorirea « Datinilor strămoșești » organizată de către Societatea « Tinerimea Română » în anul 1938]. Generalități asupra datinilor din sărbătorile Crăciunului. (*Revista Societății Tinerimea Română* LVII (1938—39), 128—139).

64. BRĂILOIU, CONST. *Nunta la Feleag [Odorhei].* București, 1938. Tip. « Presa veche românească », 4°, 11 p. (Societatea Compozitorilor Români,, Publicațiile Arhivei de Folklore X). Obiceiurile sunt culese cu prilejul reprezentațiilor populare (Târgul Moșilor), organizate de Primăria Municipiului București, în Mai 1929, la care a participat și o echipă din Feleag. Această împrejurare explică multele lipsuri ale prezentării obiceiului. La sfârșitul expunerii se dau melodiile câtorva cântece și jocuri.

65. BRUDARIU, ADRIAN. *Raport asupra cercetărilor etico-juridice (Belinț-Timiș- Torontal).* Cele 381 de întrebări din chestionarul etico-juridic au fost împărțite pe categorii: *A.)* Sistemul de proprietate și transmiterea ei în sânul familiei; *B.)* Relațiile personale și materiale din sânul familiei; *C.)* Legislatura și obiceiurile juridice. Reproduce întrebările cu răspunsurile obținute pe care le interpretează în scopul de a lămuri din acest punct de vedere problema depopulării. *Institutul Social Banat-Crișana. Anchetă monografică în comuna Belinț.* Timișoara, 1938. pp. 357—405.

66. CANTEMIR, TRAIAN. *Istro-Românii. Nunta.* Și despre dansuri și instrumente muzicale. Informațiile nu sunt culese pe teren, ci luate din diferite publicații privitoare la

Istroromâni, româneşti şi str ine, în care se vorbeşte şi despre nuntă. (*Făt-Frumos* XIII (1938), 28—32; 64—69; 103—105; 133—136).

67. COTARU, ROMULUS. *Etica Drăguşenilor. Criteriile morale şi filosofia practică în satul Drăguş [Făgăraş]*. Vieaţa morală a satului, aşa cum reiese din convorbirile cu Drăguşenii, « asupra activităţii lor economice şi politice şi asupra credinţelor şi aprecierilor lor religioase sau propriu zis morale ». *Sociologie Românească* III (1938), 310—338).

68. CREANGĂ, ION. *Obiceiuri de sărbători*. Este reprodus un fragment din « Amintiri din copilărie » privind pregătirile autorului pentru umblatul cu pluguşorul. Şi două fotografii: 1. Capra; 2. Irozi şi Arnăuţi — obiceiuri de sărbători din ţinutul Neamţului. (*Straja Moldovei* I (1938), Nr. 2, p. 11).

69. CRIŞAN, I. *Schiţă folclorică a comunei mele « Aghireş » jud. Cluj*. Lucrarea este precedată de o scurtă introducere, în care arată greutăţile întâmpinate cu ocazia culegerii, urmată de I. Credinţe (pp. 245—247) şi II. Descântece (pp. 247—253). Materialul a fost împărţit în I. Credinţe; II. Descântece; III. Vrăji; IV. Literatură propriu zisă: *a)* Poezii populare; *b)* Strigături. (*Freamătul Şcoalei* IV (1938), pp. 243—253, urmează).

70. CULEGĂTOR. *Obiceiuri de Crăciun şi Sf. Vasile din jud. Gorj* [în comunele: Curtişoara, Bălăneşti, Roşia de Jiu, Săcel şi Vlăduleni]. (*Amicul Tinerimii* IX (1938), Nr. 1, p. 8).

71. DANCIU, IOAN. *Obiceiuri de Anul nou*. Descrie câteva obiceiuri, căutând să explice semnificaţia lor. Incearcă să stabilească o legătură între ele şi cele practicate de Romani la început de an nou. (*Şcoala Someşană* XIII (1938), 36—39).

72. DUMITRAŞCHIEVICI, GH. *Oraţie de nuntă din Ciudei-Storojineţ*. (*Frângurele* XII (1938), Nr. 107—108, p. 1226).

73. DUMITRAŞCU, N. I. « *Cucii* » *din Jegălia [jud. Ialomiţa]*. Scurtă descriere a obiceiului şi două întâmplări. (*Era Nouă* VI (1938), Nr. 5—6, pp. 36—38).

74. FLORESCU, FLOREA. *Jiţurile unei biserici din Ţara Moţilor, mijloc de a surprinde ierarhia în sat*. In cătunul Gueşti, comuna Vidra, ierarhia locuitorilor, constituită după avere, evlavie sau coborîrea dintr'o familie stimată, îşi păstrează structura în ocuparea scaunelor din biserică, moştenite în linie directă. (*Sociologie Românească* III (1938), 45—47).

75. GEORGESCU, STELIAN L. [*Umblatul cu scârţâetoarea*]. (*Şerbăneştii de Jos-Olt*). Miercurea, înainte de Paşti, băieţii şi fetele umblă cu scârţâetoarea din casă în casă, în grupuri de câte doi, şi primesc ouă roşii. (*Muguraşi* I (1938), Nr. 4, p. 12).

76. GHERMAN, TRAIAN. *Nunta ţărănească într'un sat din Sătmar [Ilba]*. Satu-Mare, 1938. « Presa Liberă », 16°, 23 p. Lei 8. (Extras din rev. « Afirmarea » III (1938), 40—41; 60—63). Descriere sumară.

77. IONESCU, CONST. D. *Nedeia dela Crucea lui Sâmpetru*. Lângă Porţile-de-Fier, la locul numit Crucea lui Sâmpetru, se face, în prima Sâmbătă după Inălţarea Domnului, o slujbă religioasă urmată de petrecere, numită nedeie. Se deosebeşte de alte serbări câmpeneşti cu acelaşi nume, prin origine, data la care se ţine şi locul, întotdeauna acelaşi. Legende şi tradiţii asupra originii acestei nedei. (*Arhivele Olteniei* XVII (1938), 26—32).

78. LENGHEL IZANU, PETRE. *Obiceiuri de Crăciun şi colinde din Maramureş*. Sighet, 1938. Editura tipografiei Asociaţiunii, 8°, 54 p. Lei 15. In introducere autorul arată colecţiile de folklor maramureşan făcute până acum, reproduce câteva cântece, între care unul bătrânesc, auzit în comuna Oncesti. Consideraţiile asupra poeziei populare maramureşene fără mare importanţă. Nu specifică cine sunt informatorii şi de unde au fost culese obiceiurile de Crăciun. La fel pentru cele dela Anul nou şi Bobotează. Ar putea fi din comunele de unde sunt culese şi cele 29 colinde: Bârsana, Glod, Săpânţa şi Breb. Glosar.

79. LUNGEANU, MIHAIL. *Crăciunul*. Generalităţi fără importanţă. (*Cele Trei Crişuri* XIX (1938), 215—216).

80. MARE, DUMITRU. *Cântec de nuntă* (*Coruia-Satu-Mare*). (*Mlădiţe* I (1938), Nr. 5, p. 16).

81. MARE, DUMITRU P. *Crăciunul în satul meu* (*Coruia-Satu-Mare*). Descrierea cetelor de colindători; câteva colinde. (*Mlădiţe* I (1938), Nr. 5, p. 1—4).

82. PANAITESCU, P. N. *Răbojul în istoria Transilvaniei.* Răbojul întrebuinţat de Români pentru ţinerea socotelilor, a fost împrumutat, dela aceştia, de către Săcui şi Ţigani. Autorul priveşte problema subt aspectul ei istoric, dar articolul e, în acelaşi timp, şi o utilă contribuţie la cunoaşterea unei chestiuni etnografice. Face o descriere a răbojului, arătând întrebuinţarea lui felurită. (*Revista Istorică Română* VIII (1938), 28—47, cu un rezumat în limba franceză).

83. PAPADIMA, OVIDIU. *Din viziunea folclorică : moartea.* Atitudinea ţăranului român faţă de moarte. (*Universul Literar* XLVII (1938), Nr. 35, p. 1, 8).

84. POPA, ROMULUS. *Dubaşii, obiceiuri din comuna Mintia (judeţul Hunedoara).* Descrie tovărăşia feciorilor din sărbătorile Crăciunului; trei colinde cu melodiile lor; fotografia unui « dubaş ». (*Ştiu.* Revista Liceului « Decebal » Deva II (1938), Nr. 2—3, pp. 37—39).

85. POPA, VICTOR ION. *Mironosiţele.* Bucureşti, [1938]. Tip. « Luceafărul », 8°, 195 p. Lei 30. (Cartea Satului Nr. 28). Textul pleacă dela articolul lui D. St. Petruţiu, publicat în Anuarul Arhivei de Folklor IV (1937), 13—29. Prezentarea de faţă este mult amplificată, în vederea popularizării misterului şi jucării lui la sărbătorile Paştilor. Pentru aceasta se dau, pe larg, lămuriri pentru punerea în scenă (pp. 157—172). Menţ. *Căminul Cultural* IV (1938), 379—380 (R. BOCA); *Viaţa Românească* XXX (1938), Nr. 9, p. 118—119 (M. B.).

86. POPESCU-OPTAŞI, GH. I. *Obiceiuri în legătură cu naşterea şi botezul copilului (practicate în com. Optaşi, jud. Olt).* (*Şcoala Noastră* (Slatina) VII (1938), Nr. 1, p. 15—21).

87. POPESCU-OPTAŞI, GH. I. *Obiceiuri şi datini în legătură cu Crăciunul, Anul nou si Boboteaza (Optaşi-Olt).* Nu insistă asupra amănuntelor, lăsând, de multe ori, necompletă descrierea obiceiurilor. (*Şcoala Noastră* (Slatina) VII (1938), Nr. 9, pp. 23—29).

88. RADU, ILIE. *Raport asupra manifestărilor juridice din sânul familiei (Belinţ-Timiş-Torontal).* Despre sistemele de înzestrare, căsătorie (motivarea căsătoriei şi criteriile de alegere a soţilor, realizarea căsătoriei şi ceremonialul ei, « căpara », raptul). Problema fiind urmărită din punct de vedere juridic, aspectul folklor c este studiat numai în măsura în care prezintă date juridice. *Institutul Social Banat-Crişana, Anchetă monografică în comuna Belinţ.* Timişoara, 1938, pp. 305—322.

89. RĂDESCU, EMIL. *Busuiocul-Cântec de nuntă (Slobozia-Pruncului-Suceava).* « După cununie când mirele şi mireasa vin acasă, sunt primiţi cu acest cântec pe care-l joacă împreună cu nuntaşii. N'are cuvinte şi este acompaniat ritmic prin bătăi din palme ». (*Curierul Echipelor Studenţeşti* IV (1938), Nr. 15, p. 5).

90. RĂDULESCU, N. AL. *Sângeorzul.* Intre diferitele obiceiuri practicate în ajunul sau în ziua de Sf. Gheorghe, Sângeorzul este aproape necunoscut. Până acum a fost descris în satele Topa Mică, Mihăeşti, Corneşti, Berind şi Olpret din jurul Dejului. Constă în îmbrăcarea cu frunze din pădure a unui fecior, plimbarea lui prin sat, însoţit de alţi flăcăi, care cântă din bucium şi udarea cu apă, apoi desbrăcarea între holde. Autorul studiind amănunţit obiceiul în Topa Mică, face legătura cu obiceiuri similare ale altor popoare agricole, din domeniul riturilor de fructificare. (*Revista Geografică Română* I (1938), 148—158, 4 planşe, un rezumat în limba franceză).

91. RETEGANUL, GH. *Jocul de Crăciun al tineretului la Căianul-Mic (Someş).* Prezentare, cu multe amănunte, a pregătirii feciorilor pentru « bute ». (*Sociologie Românească* III (1938), 545—548).

92. « *Sântilia* » *la Săcele*. Universul, 21 Iulie 1938. P. (Nr. 195). « Sântilia » e o sărbătoare câmpenească, care mai dăinuește și azi. Se ține la 20 Iulie. Atunci se întorc acasă mocanii seceleni, mai ales feciorii care voiesc să se însoare, se întâlnesc cu fetele la această sărbătoare, se înțeleg și apoi pleacă din nou. Nunta se face, de obiceiu, după Crăciun.

93. STRUGARIU, SILVESTRU. *Pomul de Crăciun*. Obiceiul pomului de Crăciun trebue părăsit, nu numai fiindcă e străin și înlocuește obiceiurile noastre, ci și pentru a conserva pădurile de brad. (*Revista Asociației Invățătorilor Mehedinteni* XI (1938), Nr. 9—10, pp. 9—11).

94. ȘTEFĂNUCĂ, P. V. *Datinile de Crăciun și Anul nou pe Valea Nistrului de Jos*. Prezentare, mult mai amplă, a aceloraşi datini cuprinse în « Cercetări folklorice în Valea Nistrului de Jos » publicate în Anuarul Arhivei de Folklor IV, 1937. (*Buletinul Institutului de Cercetări Sociale al României*, Regionala Chișinău II (1938), 485—532, 2 fig. 27 texte muzicale, 3 planșe. Cu un rezumat în limba franceză, la p. 656—657).

95. ȘTEFĂNUCĂ, PETRE. *Obiceiuri și credințe dela Nișcani în legătură cu locuința*. Scurte informații asupra zidirii casei; zidirea umbrei la temelia ei; angajarea meșterilor; sfințirea casei; mutarea din casa veche în cea nouă; apărarea casei de duhuri necurate; semne care arată că noua clădire va aduce stăpânilor noroc sau nenoroc. (*Sociologie Românească* III (1938), 366—369).

96. TĂUȘAN, GR. *Crăciunul, sărbătoarea creștinătății și a familiei. Bradul cu lumini. Moș Ajunul*. Inlocuirea bradului pentru pomul de Crăciun cu o imitație tehnică, pentru a se evita pe viitor devastarea pădurilor, după cum în biserici s'a introdus lumina electrică, în locul lumânărilor, pentru buna conservare a picturii. Scurte notițe ocazionale despre colindat și două colinde. (*Cele Trei Crișuri* XIX (1938), 204).

97. ZARINSCHI, VICTOR. *Credințe* [*Brăești-Dorohoiu*]. Scurte note informative referitoare la credințele despre mâncarea de pește la Bunavestire, somnul la Sf. Gheorghe, cusutul și țesutul în Săptămâna Patimilor, etc. (*Frângurele* XI (1938), Nr. 97—98, p. 1175).

VII. LITERATURĂ POPULARĂ IN GENERAL. STUDII ȘI TEXTE. MONOGRAFII

98. *Anuarul Arhivei de Folklor a Academiei Române* III. Publicat de ION MUȘLEA. Buc., 1935. Impr. « Cartea Românească », 8°, 2 f. 215 p. 2 planșe. Menț. *Arhivele Olteniei* XVII (1938), 430—431 [C. D. FORTUNESCU].

99. *Anuarul Arhivei de Folklor a Academiei Române* IV. Publicat de ION MUȘLEA. București, 1937. « M. O. Impr. Națională », 8°, 267 p., 4 pl. Menț. *Arhivele Olteniei* XVII (1938), 431 [C. D. FORTUNESCU]; Menț. anal. *Gând Românesc* VI (1938), 106—108 (GH. PAVELESCU); *Țara-Bârsei* X (1938), 181—182 (AUREL MARIN).

100. BRĂILOIU, CONST. *Iarăși învățământul muzical. Bocetul și hora lungă în liceu*. Critică dispozițiile oficiale privitoare la întrebuințarea cântecului popular în învățământ. *Universul* Nr. 241 (2 Sept. 1937). Ediția de provincie.

101. BUCURESCU, GH. *Cântec pentru Echipe*. Făcut de țăranul Vlad Teodor din comuna Căianul Mic-Someș și spus la șezătoarea din 7 August 1938. (*Curierul Echipelor Studențești* IV (1938), Nr. 16, p. 4).

102. BUDĂLĂNESCU, MARG. și Dr. G. F. CIAUȘANU. *Frunză verde... Literatură populară oltenească culeasă de* —. R.-Vâlcii, 1938. Tip. Sfintei Episcopii, 8°, 116 p. Lei 40. Strigături, doine, balade, ghicitori, etc.

103. BUGARIU, AUREL. *Poporanism și popularizare*. Popularizarea producțiunilor literaturii culte este un fenomen ce ar trebui să fie observat cu grijă de folkloriști. G. T.

Niculescu-Varone a publicat între altele, o strigătură culeasă din Bucovina, în Universul din 2 Mai 1938, identică cu strofa întâi din poezia « Rugăciune » pe care Iulian Grozescu a publicat-o în volumul său de « Poesii » apărut în 1869. (*Luceafărul* (Timişoara) IV (1938),S. II, Nr. 7—8, pp. 15—18).

104. BUZESCU, P. C. *Naţionalismul în literatura românească.* Generalităţi asupra sentimentului naţional şi în literatura populară, în special în balade. (*Şcoala Noastră* (Zalău) XV (1938), 173—177; 208—212).

105. CANDREA, I.-AUREL. *Spicuiri din folklorul român. I. Reminiscenţe romane.* Unele credinţe din antichitatea clasică s'au păstrat, prin tradiţie orală, până azi. Aşa sunt: săritul într'un picior al copiilor pentru a scoate apa din urechi când se scaldă, schimbarea cucului în uliu, aşezarea unui cuiu subt ouăle cloştii şi a unei brazde, etc. (*Curentul* XI, Nr. 3916 din 25 Dec. 1938).

106. CARAMAN, PETRU. *Xylogénèse et lithogénèse de l'homme. Essai sur l'origine et l'évolution des croyances en Europe Orientale.* Pentru ilustrarea credinţei naşterii omului din lemn recurge la câteva poveşti populare pe care le împarte în următoarele categorii: I. tipul românesc; II. tipurile ucrainiene; III. tipul rusesc. (*Zalmoxis* I (1938), 177—196 — continuă).

107. CHELARU, VALENTIN GR. *Autohtonism. Creaţia autenticului românesc în sinteza formelor de cultură.* Sumară prezentare a « condiţiilor determinative ale vieţii ţărăneşti, relevând formele de cultură autohtonă, specifice ţăranului nostru, netransmisibile şi neadaptabile altor neamuri ». In discuţia problemei recurge des la opera lui Lucian Blaga (în special la Elogiul satului românesc) şi mai puţin la Nichifor Crainic (Despre spiritul autohton). (*Cuget Moldovenesc* VII (1938), Nr. 4—7, pp. 18—23).

108. CHELCEA, ION. *Obiceiu, Comunitate (sătească). Cultură populară.* Incercare prolixă de a defini comunitatea în opoziţie cu societatea. Despre elementele de solidaritate ale comunităţii, mai ales despre datini. Expunere confuză asupra elementelor culturii populare. (*Transilvania* LXIX (1938), 88—101).

109. CIOMU, LAZĂR I., *Un vechi monument epigrafic slav la Turnu-Severin. O rugăciune descântec slavo-sârbă din sec. XIII—XIV.* In muzeul liceului « Traian » din Turnu-Severin se află un monument, aflat în hotarul satului Budăneşti, judeţul Mehedinţi, cu text cirilic slav, gravat pe foi de plumb, cuprinzând rugăciunea Sf. Sisinie. Autorul dă textul rugăciunii şi în traducere, urmărind apoi circulaţia ei în literatura Orientului şi în cea românească. Dă câteva variante de descântece, după diferite colecţii, pentru a stabili asemănarea acestora cu rugăciunea amintită. (*Revista Istorică Română* VIII (1938), 210—234, 2 pl. un rezumat în limba franceză).

110. CONDEESCU, N. N. *La légende de Geneviève de Brabant et ses versions roumaines.* Bucarest, 1938. Imprimerie Nationale, 8°, 404 p. 1 f. 11 pl. 6 table 3 hărţi. Lei 300. (Academie Roumaine. Etudes et recherches IX). Originile legendei şi răspândirea ei. Influenţa asupra lucrărilor culte. Versiunile româneşti. Autorul se serveşte de o informaţie bogată, studiază atent şi emite păreri judicioase. In principalele literaturi europene neexistând o operă de ansamblu asupra acestei legende, lucrarea rămâne singura în acest domeniu. Rec. crit. *Revue Historique* XV (1938), 193—195 (N. IORGA); Menţ. anal. *Arhivele Olteniei* XVII (1938)], 397 [C. D. FORTUNESCU]; *Convorbiri Literare* LXXI (1938), 465—467 (S. V.).

111. CONSTANTINESCU, AL. O. şi I. I. STOIAN, *Din datina Basarabiei.* Chişinău, 1936. Tip. « M. O. », 8°, 255 p. Lei 60. Obiceiuri, credinţe şi superstiţii la Crăciun (pp. 5—24); Anul Nou (pp. 24—50); Boboteaza şi Sf. Ioan (pp. 50—57); Paşti (pp. 57—105); Alte sărbători (pp. 105—133); Naştere (pp. 133—139); Nuntă (pp. 139—155); Moarte (pp. 155—162); Doine (pp. 165—213); Strigături (pp. 213—225); Colinde (pp. 225—229); Versuri la nunţi (pp. 229—236); Descântece (pp. 236—239); Ghicitori (pp. 239—253);

Proverbe, glume (pp. 252—253). Toate culese din satele basarabene, cu ajutorul elevilor Şcoalei normale de învăţători Chişinău. Menţ. *Satul şi Şcoala* VII (1937—38), 96 (N. NISTOR).

112. *CORCINSCHI, V. *Motive şi cântece moldoveneşti*. Moscova 1937. Editura muzicală de Stat, 36 p. (In ruseşte). Menţ. anal. *Buletinul Institutului de Cercetări Sociale al României*, Regionala Chişinău II (1938), 630—631 (P. ŞTEFĂNUCĂ).

113. CRUDU, TIBERIU. *De pe la noi, ce-a fost odată*. Bucureşti, 1938. Tip. « Cartea Românească », 8°, 139 p. Lei 36. Autorul înfăţişează fazele unei şezători în ordinea în care se desfăşoară: glume răsleţe, cântece, poveşti, cimilituri, « rămas bun ». Scopul, mărturisit de autor, în « lămuririle » dela începutul volumului, a fost prezentarea acestui obiceiu social sub aspectul lui folkloric. Cartea rămâne o frumoasă evocare literară, dar nu are un caracter ştiinţific.

114. DIMA, AL. *Conceptul de artă populară*. Primul capitol din volumul cu acelaşi titlu. O atentă examinare a diferitelor sensuri date artei populare. (*Ramuri* XXX (1938), 12—17).

115. DIMA, AL. *Consideraţiuni asupra formei în arta populară*. In arta populară, creatorul este preocupat în rândul întâiu de motiv, modalitatea formală rămânând pe al doilea plan. De aci derivă următoarele însuşiri ale artei plastice populare: evitarea spaţiului tridimensional, întrebuinţarea celor mai simple mijloace pentru ordonare, precum: diagonala, triunghiul, schema dreptunghiulară, verticale şi unghiuri, lipsa — de multe ori — a relaţiilor dintre elemente, tipismul. (*Revista Fundaţiilor Regale* V (1938), vol. IV, pp. 119—129).

116. DRĂGANU, N. *Un manuscris de apocrif religios ardelean din sec. al XV-lea?* In Istoria Românilor, vol. IV, Cavalerii, pp. 114—115, N. Iorga reproduce în facsimile două pagini dintr'un « manuscript de apocrif religios ardelean (sec. al XV-lea) ». Autorul, comparându-l cu alte texte similare din secolul XVI, ajunge la concluzia că nu poate fi mai vechiu decât acestea şi că cele două pagini amintite cuprind părţi din « Cuvântulŭ svântului Pavelŭ apostolŭ de eşirea sufletelorŭ » sau « Apocalipsul Sfântului Apostol Pavel » în redacţia cunoscută în sec. XVI. Menţ. *Revista Istorică Română* IX (1939), 453—454 (I. C. CAZAN); (*Dacoromania* IX (1936—38), 219—224).

117. ELIADE, MIRCEA. *Le culte de la mandragore en Roumanie*. Studiază diferitele aspecte ale cultului mătrăgunei în România, în bună parte pe baza materialului Arhivei de Folklor a Academiei Române. (*Zalmoxis* I (1938), 208—225).

118. ELIADE, MIRCEA. *Urme istorice în folklorul balcanic*. Plecând dela lucrarea lui Al. Iordan: « Les relations culturelles entre les Roumains et les Slaves du Sud » (Buc. 1938), se ocupă de existenţa personajelor istorice în producţiunile folklorice. (*Cuvântul*, 23 Martie 1938).

119. FLORESCU, FLOREA. *Târgul de pe muntele Găina*. Bucureşti, [1938]. « M. O. Imprimeria Naţională », 4°, 15 p. 3 pl. (Extras din rev. « Sociologie Românească » III (1938), Nr. 9—10). Stărue asupra celor spuse de cercetătorii de până acum, studiind apoi aspectul de azi al târgului, a cărui principală însemnătate este cea economică. Dintre manifestările spirituale ale participanţilor notează 17 strigături auzite în Dumineca din 18 Iulie 1937, data ţinerii târgului. Menţ. *Ţara Bârsei* X (1938), 186—187 (AX. B[ANCIU]).

120. FOCILLON, HENRI. *La Roumanie, visage et âme*. Articolul elogios asupra artei româneşti (şi a celei populare) cu consideraţii de ordin general, reprodus din « Beaux-Arts » (Sept. 1937), număr special « L'art roumain ». (*Artă şi Tehnică Grafică* 1937—38, Caietul special 4—5, pp. 7—9).

121. GĂLUŞCĂ, TATIANA. *Folklor basarabean, adunat din judeţele: Soroca, Bălţi, Orhei*. Bălţi, 1938. Tip. Iacob Pinchenzon, 8°, 192 p. Lei 10. Cântece, bocete, legenda Maicii Domnului, 1 baladă din ciclul Novăceştilor, colinde, plugşoare, oraţii la Sf.

Vasile, oraţii de nuntă, descântece, mâncări specific basarabene, ghicitori, strigături, jocuri de copii, diferite întrebuinţări ale buruenilor (în cromatică, medicină populară), poveşti. Toate redate în formă literară. Materialul a fost cules cu ajutorul elevelor străjere. Rec. *Insemnări Ieşene* III (1938), vol. VII, pp. 358—359 (M. FLORIN).

122. GEORGESCU, VALENTIN AL. *Elemente imaginative în folklorul românesc.* Articolul nu are nimic din ceea ce se spune în titlu. Consideraţii fără importanţă asupra oraţiilor de nuntă şi pluguşoarelor, acestea citate din colecţia G. Dem. Teodorescu. *Artă şi Tehnică Grafică* 1937—38, Caietul 3, pp. 59—62).

123. GEORGESCU-VIŞTE, I. *O semnificaţie a expresiei « foaie verde ».* Fragment introductiv la un studiu în care autorul îşi propune să « definească precis poziţia expresiei « foaie verde » în literatură » căutând să-i dea « deslegarea totală ». In articolul prezent nu se arată nicio semnificaţie a expresiei, cum ne-am aştepta, după titlu. (*Mugurul* VIII (1937—38), Nr. 8—9, pp. 6—8).

124. GEORGESCU-VIŞTE, I. *Un nou soiu de literatură populară.* In editura Armonia-Bucureşti şi Ţicu I. Eşanu, au apărut în timpul din urmă numeroase broşuri de cântece în formă populară, semnate de Peppo, Vasilescu, Stroe şi Vasilache, Zlatov, Cassvan, Petrovici, Richard, Fernic, Dendrino, Königsberg, Elly, etc., « compozitori de muzică în stil popular ». Sunt copii din diferite colecţii de poezii populare, transformate şi trivializate. Numeroase exemplificări. (*Cuget Clar* III (1938—39), 771—775).

125. GORE, PAUL. *Despre cântecele moldoveneşti [trad. din limba rusească de Zina Moroianu.* Balada Miorița a luat naştere în Tesalia, de unde, prin migraţiunile păstoreşti, a ajuns în nordul Dunării. Interesante analogii cu vechiul cântec elen « Linos » şi cu cântecul lui Adonis. Amănunţită descriere a horei. Scurtă privire asupra cântecelor populare. *Cuget Clar* III (1938—39), 468—471; 502—506; 554—557; 611—614; 690—695).

126. GUSTI, D. *Rezultatele muncii Echipelor Regale Studenţeşti în anul acesta. Comunicare făcută la Radio, în seara zilei de 23 Octomvrie 1938.* Reproduce descrierea în versuri a unei echipe la lucru, făcută de ţăranul Gheorghe Retegan din Căianul Mic (Someş), precum şi un fragment din « Cântec pentru Echipe » al ţăranului Vlad Teodor din aceeaşi localitate. (*Curierul Echipelor Studenţeşti* IV (1938), Nr. 20—22, pp. 3—5).

127. HAŞDEU, B. P. *Cuvente den bătrâni. Texte alese cu o introducere şi note de I. Byck.* Bucureşti, 1937. « M. O. Imprimeria Naţională », 8°, 272 p. cu 1 pl. (portretul autorului). Editorul urmărind să redea numai ce este mai caracteristic pentru autor, a ales din opera lui Haşdeu părţile corespunzătoare scopului său. Din « Cărţile poporane ale Românilor », cuprinse în Tomul II din « Cuvente den bătrâni », sunt publicate texte alese. Menţ. anal. *Buletinul Institutului de Filologie Română* « Alexandru Philippide » V (1938), 331—335 (V. CROITORU).

128. HOLBAN, M. *Incantations. Chants de vie et de mort, transposés du roumain par —.* Buc., 1937. « M. O. Imprimeria Naţională », 8°, 270 p. Descântece, cântece, bocete, etc., cu un lung studiu introductiv (pp. 5—98). Menţ. *Viaţa Românească* XXX (1938), Nr. 2, p. 141 (P.).

129. ILUNA, IOAN. *Folklorul în regiunea Crişurilor (Poezia).* Descântec de deochiu şi două strigături. Consideraţii fără importanţă asupra literaturii populare, mai ales asupra descântecelor. (*Hotarul* V (1938), 250—252. (Fără informator).

130. IONESCU, CONST. D. *Specific oltenesc.* Natura geografică a creat o vieaţă specific locală. Pe latură folklorică, localismul s'a realizat în muzică, ţesături, cusături şi literatură. (*Ramuri* XXX (1938), 58—62).

131. IORDAN, ALEXANDRU. *Isvoare bogomilice: Predica presviterului Cosma.* Bucureşti, 1938. Institutul de Arte Grafice « Presa », 8°, 104 p. Lei 50. Traducere din limba bulgară după textul publicat de Dr. V. H. Kiselkov şi tipărit la Sofia în 1934.

Presviterul Cosma a trăit în secolul X la Preslav sau la vreuna din mânăstirile din apropiere. Predica, adevărată filipică împotriva bogomililor, a scris-o probabil după anul 970, şi formează cel mai autentic isvor pentru cunoaşterea doctrinei acestora. Contribuţia ei la limpezirea problemei influenţei bogomilice asupra cărţilor populare este însemnată.

132. IORDAN, AL. *Les relations culturelles entre les Roumains et les Slaves de Sud. Traces des voévodes roumains dans le folklore balkanique.* Urmăreşte figurile voevozilor Vladislav şi Radu Basarab, Dan I Basarab şi Mircea cel Bătrân, în folklorul Slavilor din Sud. (*Balcania* I (1938), 148—210).

133. IORGA, N. *Poesia lirică la Români (Conferinţă ţinută la Gand, la Institutul de Inalte Studii. Trad. de Petru Brătescu).* O judicioasă prezentare a felului în care ia naştere poezia populară lirică. Circulaţia motivelor este bogat documentată. (*Cuget Clar* II (1937—38), 650—652; 664—667; 683—685).

134. IORGA, N. *Poesia populară italiană (Conferinţă la Societatea italo-română).* Priviri generale asupra poeziei lirice. (*Cuget Clar* III (1938—39), 577—588).

135. * IORGA, N. *Poporul românesc şi marea.* Vălenii de Munte, 1938, 19 p.

136. IRIMIA, ILIE. *Folklor oltean. Despre facerea, forma şi aşezarea pământului. Despre ecou. Domnul de rouă (poveste).* [Piatra-Olt-Romanaţi]. (*Flamuri* IV (1937—38), 42—43).

137. IROAIE, PETRU. *Aşa cântaţ!* Cântece populare istro-române. Canti popolari istroromeni. Susneviţajeiăn, 1936. Tip. « Glasul Bucovinei », 32°, 74 p. Lei 30. Extras din rev. « Făt-Frumos » (Biblioteca « Făt-Frumos » 6). Rec. *Revista Societăţii Tinerimea Română* LVI (1937—38), 118—119 (D. MURĂRAŞU); Rec. crit. *Dacoromania* IX (1936—1938), 330—334 (ŞT. PAŞCA).

138. IROAIE, PETRU. *Caracterul poeziei populare.* Cernăuţi, 1937. Tip. « Glasul Bucovinei », 8°, 42 p. 1 f. (Extras din « Omagiu lui I. Nistor »). Rec. *Revista Societăţii Tinerimea Română* LVI (1937—38), 77—80 (D. MURĂRAŞU); Menţ. *Insemnări Sociologice* III (1937—38), Nr. 7, p. 28.

139. IROAIE, PETRU. *Cântece populare istro-române.* Cernăuţi, 1936. Tip. « Glasul Bucovinei », 8°, 86 p. 1 f. (Extras din rev. « Făt-Frumos » XI (1936); XII (1937). Rec. crit. *Buletinul Institutului de Filologie Română* « Alexandru Philippide » V (1938), 350—356 (P. CARAMAN); *Dacoromania* IX (1936—38), 330—334 (ST. PAŞCA); Menţ. *Arhivele Olteniei* XVII (1938), 423—424 [C. D. FORTUNESCU].

140. IROAIE, PETRU. *Poezia autentic populară. 1. Poetul şi ambianţa socială. 2. Structura şi evoluţia literară. 3. Poezie populară şi nepopulară.* Plecând dela concluziile la care a ajuns, în Italia Croce, iar la noi Ion Diaconu, în privinţa genezei şi a naturei poeziei populare, analizează raportul dintre poezia populară şi cea cultă, cea dintâi fiind o operă a comunităţii care se realizează prin individ, în opoziţie cu poezia cultă al cărei autor e cât se poate de individual. (*Arhiva* (Iaşi) XLV (1938), 84—99; 243—266).

141. *LÖPELMANN, MARTIN. *Aus der Volksdichtung der macedonischen Rumänen.* Leipzig, 1934. 8°, 3 f. 133 p. Cuprinde 21 poveşti traduse în limba germană din colecţia « Basme aromâne » de Pericle Papahagi (1905) şi 10 cântece populare din « Texte Macedoromâne » de Dr. M. G. Obedenaru, editate de I. Bianu (1901). Menţ. *Balcania* I (1938), 253 (TH. CAPIDAN).

142. MANIU, ADRIAN. *Gravura românească în lemn.* Fără a vorbi despre xilogravurile ţărăneşti, articolul poate fi consultat cu folos pentru o mai bună înţelegere şi apreciere a acestora. (*Artă şi Tehnică Grafică* 1937—38, Caietul 2, pp. 27—30, cu 9 fig. în text).

143. MĂRĂSCU, TOMA. *Folklor adunat din Batăr-Bihor.* Tinca, 1938. Tip. Weisz, 8°, 48 p. Lei 20. Culegere utilă în care autorul se străduieşte să prezinte cât mai multe aspecte ale folklorului local. Se ocupă cu obiceiurile de peste an, legate de sărbători sau

munci agricole, la nuntă şi înmormântare, vrăji, medicină populară, descântece, colinde, vieaţa din trecut în comparaţie cu cea de azi; numeroase strigături, între care multe prea cunoscute. Nu se ocupă de poveşti, şi nici nu dă, niciodată, numele informatorilor.

144. MITROIU, I. *Mama în poezia poporană.* Dragostea de mamă în doine, cântece de leagăn, bocete şi balade. (*Luminiţa* VII (1937—38), 96—108).

145. MITROIU, I. *Sufletul românesc în poezia poporană.* Insuşirile ţăranului oglindite în literatură. (*Luminiţa* VII (1937—38), 61—67).

146. MORARU, AUG. *Obiceiuri cari se duc.* Consideraţii generale asupra schimbărilor de limbă, port şi obiceiuri ale satului, în urma contactului acestuia cu oraşul. (*Luceafărul* (Sibiu) V (1938), Nr. 3—4, p. 15).

147. NAGHIU, IOSIF. *Mărunţişuri cultural-istorice năsăudene.* Bistriţa, f. a. Tip. « Minerva », 8°, 15 p. (Extras din *Arhiva Someşană* VI (1937—38), 178—180). Invăţătorii din regiunea Năsăudului: Domide şi Şoroboteanu publică « Poezii poporane de pe Valea Rodnei, în Munţii Nordici ai Transilvaniei » în ziarul « Traian » I (1869), Nr. 26, p. 104; Nr. 28, p. 112; Nr. 44, pp. 174—175. In Nr. 85, p. 344 publică « Doine de pe Valea Rodnei ». In « Traian » 1870, mai publică poezii populare şi un alt năsăudean: O. Longin.

148. NANU, M. *Ienăchiţă Văcărescu şi variantele aromâne.* Argumente noi în sprijinul părerii lui G. Bogdan-Duică, (Dacoromania II (1921—22), 724—727), că motivul din poezia lui Ienăchiţă Văcărescu: « Intr'o grădină » este luat din poezia populară. Câteva variante anonime cu acelaşi motiv. (*Viaţa Românească* XXX (1938), Nr. 2, pp. 101—106).

149. NEGRESCU, I. *Ţăranul basarabean în literatura română.* Generalităţi despre literatura populară. Idei dintr'o conferinţă. (*Revista Cursurilor şi Conferinţelor* II (1937—1938), Nr. 5—7, pp. 86—88).

150. NISTOR, ION I. « *Cântici Norodnici* » *din Republica Moldovenească.* Imprejurările în care a apărut şi conţinutul lucrării lui M. V. Sergiewski: « Studii Moldoveneşti », Moscova, 1936. In anexa lucrării: « Probe de graiuri din teritoriul Republicei Moldoveneşti ». Probele cuprind cântece bătrâneşti, colinde şi balade, adunate din gura poporului. Reproduce 9 cântece, 2 colinde şi o baladă (Gruia lui Novac). (*Junimea Literară* XXVII (1938), 89—95).

151. PAPADIMA, OVIDIU. *Din viziunea folklorică: destinul.* Generalităţi asupra fiinţelor supranaturale şi amestecul lor continuu în orânduirea vieţii omului. Intervenţia acestora nu determină o concepţie fatalistă, ci o severă conştiinţă de ordine. (*Revista Fundaţiilor Regale* V (1938), vol. I, pp. 597—606).

152. PAPADIMA, OVIDIU. *Firea, eterna prietenă a omului. Insemnări folklorice.* Dragostea ţăranului român pentru natură şi intimitatea faţă de ea, reflectată în producţiunile folklorice. (*Universul Literar* XLVII (1938), Nr. 28, p. 1—2).

153. PAPADIMA, OVIDIU. *Folklor şi clasicism.* Viziunea clasicismului antic şi viziunea folklorică « au aceeaşi rădăcină: acea miraculos de înţeleaptă înţelegere a lumii pe care şi-a închegat-o, în adâncuri de vremi, omul vechiu pe care nu-l cunoaştem încă aşa cum trebue ». (*Universul Literar* XLVII (1938), Nr. 3, p. 1; 8).

154. PAPADIMA, OVIDIU. *O ordine creştină a noastră: rânduiala.* Pentru ţăranul român « rânduiala nu e o ordine aşezată şi păzită de oameni », ci « o lege a firii, o ordine a ei, nesilită ». (*Universul Literar* XLVII (1938), Nr. 13, p. 1—2).

155. PAPADIMA, OVIDIU. *Ştiinţă şi oprelişte în viziunea folklorică.* Rânduelile lumii pământeşti şi ale vieţii de dincolo de moarte. Omul ar putea cunoaşte, dar Dumnezeu a limitat cunoaşterea, iar omul — încrezător în bunătatea lui Dumnezeu —, deşi ar putea trece peste această oprelişte, o respectă. (*Orizonturi* I (1938), 422—424).

156. PAPADIMA, OVIDIU. *Viziunea folclorică.* Incercare reuşită de a desprinde din forţele folklorice o viziune limpede a unui mod de vieaţă. (*Athenaeum* IV (1938), 265-273).

157. * PETRESCU, DRAGOMIR. *Antologia Bugeacului*. Buc., 1938. Rec. elog. *Bugeacul* III (1937—38), Nr. 4—7, pp. 50—53 (IACOB SLAVU).

158. PILLAT, ION. *Lirica noastră de azi*. Dintre genurile literare populare, doina şi balada au influenţat mai mult în trecut lirica cultă. Lirica contemporană stă subt influenţa întregului domeniu folkloric. Sentimentul naturii şi al pământului este precumpănitor la poeţii contemporani, dovadă sunt titlurile volumelor care nu sunt alese la întâmplare: « Şesuri natale », « Darurile pământului » (Nichifor Crainic); « Lângă pământ », « Cartea Ţării » (Adrian Maniu), « Floarea pământului » (Demostene Botez); « Ţară » (A. Cotruş); « Pârgă » (V. Voiculescu); « Bulgări şi Stele » (N. Crevedia); « Strâmbă-Lemne » (Radu Gyr); « La Cumpăna Apelor » (Lucian Blaga); « Răsărit » (D. Ciurezu); « Miresme de stepă » (I. Buzdugan).

159. PILLAT, ION. *Tradiţie şi modernism. Consideraţii pe marginea unei conferinţe*. Pentru a dovedi existenţa unei tradiţii româneşti, negată de pretinşii modernişti, autorul face o judicioasă analiză a fenomenului religios şi a fenomenului artistic, cele două aspecte mai caracteristice ale spiritului românesc. Aduce în discuţie, trăgând concluzii valabile în sprijinul tezei, credinţa religioasă, arta casnică (olărie, ţesături, chilimuri), arhitectura, arhitectura religioasă, sculptura, pictura, muzica şi poezia populară. (*Athenaeum* IV (1938), 3—19).

160. PILLAT, ION. *Specificul românesc în lirica noastră modernă. Dintr'o conferinţă ţinută în anul 1929*. Despre influenţa literaturii populare, mai ales a poeziei, asupra operei poeţilor: Adrian Maniu, V. Voiculescu, Tudor Arghezi, Nichifor Crainic, Lucian Blaga, G. Bacovia, Demostene Botez, Minulescu, Ion Barbu şi Ion Vinea. (*Athenaeum* IV (1938), 381—390).

161. * POPOVICI, A. I. *O Ţinţarima*. Ed. II-a. Belgrad, 1937. Trad. în rom. C. Constante. Rec. anal. *Sociologie Românească* III (1938), 73—81 (CONST. NOE).

162. PROTOPOPESCU, DRAGOŞ. « *Ramura de aur* ». Incercare de a prezenta sintetic teoria lui Frazer asupra religiei şi magiei cuprinsă în studiul: « Ramura de Aur ». (*Insemnări Sociologice* III (1937—38), Nr. 11, pp. 1—5).

163. *PUŞCARIU, SEXTIL şi ION BREAZU. *Antologie Română*. Halle-Saale, 1938. Tip. Max. Niemeyer, 8°, VIII + 87 p. (Sammlung Romanischer Übungstexte, Bd. XXIX). Menţ. anal. *Dacoromania* IX (1936—38), 393—394 (ILIE POPESCU); *Ţara Bârsei* X (1938), 276—277 (AX. B[ANCIU]); Menţ. crit. *Buletinul Institutului de Filologie Română* « Alexandru Philippide » V (1938), 363—364 (IORGU IORDAN).

164. SIMONESCU, DAN. *Un manuscris vechiu necunoscut*. Profesorul Şerban, dela liceul Spiru-Haret din Bucureşti, posedă o copie, din sec. XVIII-lea, a unui manuscris miscelaneu. Copia, făcută de diacul Vasile din Almaşul-Mare, judeţul Hunedoara — păstrând caracteristicele graiului local —, prezintă o importanţă deosebită pentru stabilirea circulaţiei unora dintre cărţile noastre populare. Cuprinde: « Povéstea lui Ioanŭ Bogoslavŭ » (f. 1 r.—14 r.); « Povéstea prea sfintii Născătoarii de Dumnezău Marii » (f. 14 r—25 v.); « Părinte blagosloveşte... (f. 26 r.—36 r.), o satiră versificată la adresa păcătoşilor, probabil o creaţie originală a diacului Vasile; apoi, între alte texte, şi « Cazanii la oameni morţi, cuvântŭ înainte » (f. 69 v—78 v.), o expunere a peripeţiilor sufletului, după despărţirea lui de trup. (*Convorbiri Literare* LXXI (1938), 368—374).

165. STINO, AUREL GEORGE. « *Şezătoarea* » *dela Folticeni. 45 de ani dela apariţia primei reviste române de folklor*. Scurt istoric. (*Din trecutul nostru* V (1937), Nr. 40-45, pp. 57-59).

166. ŞANDRU, D. *Enquêtes linguistiques du Laboratoire de phonétique expérimentale de la Faculté des Lettres de Bucarest*, VI. *District de Năsăud (Nord-Est de la Transylvanie)*. Povestiri asupra întâmplărilor din vieaţă, asupra vieţii din trecut, fragmente de poveşti, obiceiuri la nuntă, etc. (pp. 215—230). Scopul cercetării fiind studiul limbii, motivele folklorice n'au fost urmărite. (*Bulletin Linguistique* VI (1938), 173—230).

167. ŞTEFĂNUCĂ, PETRE. *Amintiri din războiul mondial. Adunate dela soldaţii moldoveni din comuna Cornova, jud. Orhei. Viaţa Basarabiei* VII (1938), 307—319).

168. ŞTEFĂNUCĂ, P. V. *Cercetări folklorice pe Valea Nistrului-de-Jos.* Bucureşti, 1937. Tip. « M. O. Imprimeria Naţională », 8°, 32—227 p. (Extras din Anuarul Arhivei de Folklor a Academiei Române, IV). Menţ. *Viaţa Basarabiei* VII (1938), Nr. 1—2, p. 123 (EM. GANE).

169. ŞTEFĂNUCĂ, P[ETRE]. *Românii din Basarabia în Războiul ruso-japonez din* 1904, Amintiri culese din com. Cornova, jud. Orhei, cu o scurtă introducere. (*Viaţa Basarabiei* VII (1938), 527—532).

170. TOPLICEANU, TRAJAN. *Raport asupra folklorului cules la Belinţ (Timiş-Torontal).* Cercetează în ce măsură s'ar afla în folklor o anumită stare de spirit care, împreună cu alte motive, ar determina depopularea în Banat. Pentru aceasta studiază lirica erotică a satului, descântecele, superstiţiile şi prejudecăţile (despre strigoi, Sf. Toader, obiceiuri la diferite sărbători de peste an). *Institutul Social Banat-Crişana. Anchetă monografică în comuna Belinţ.* Timişoara 1938, pp. 200—213.

171. UŢĂ, GEORGE. *Caracterele operii lui Ion Creangă.* Generalităţi fără vreo interpretare personală. (*Din trecutul nostru* V (1937), Nr. 40—45, pp. 6—11).

172. VRABIE, TOMA AL. *Note despre Ţigani.* Generalităţi asupra poeziei populare ţigăneşti din judeţul Râmnicul-Sărat. Intre poeziile populare cea mai răspândită este « Peştişor şi Armencuţa ». (*Orizonturi* I (1938), 545—548).

173. VRABIE, TOMA. *Scurtă privire asupra folklorului din judeţul Râmnicul-Sărat.* Sumară trecere în revistă a culegerilor de folklor. (*Orizonturi* I (1938), 34—36).

VIII. BALADE

174. BREZEANU-TEIŞANI, DUM. I. *Legenda unui Marcu-Viteazul pe Valea Teleajenului, jud. Prahova.* Vălenii-de-Munte, 1938. Aşezământul tipografic « Datina Românească », 8°, 10 p. După tradiţii locale şi câteva ştiri istorice, evocă amintirea unui haiduc de prin anii 1770—1800, devenit erou de baladă. In anexă: « Cântecul lui Marcu Viteazul », republicat după I.-A. Candrea şi Ov. Densusianu, « Din popor. Cum grăeşte şi simte ţăranul român ». (Biblioteca pentru toţi Nr. 351—352). Menţ. *Insemnări Ieşene* III (1938), vol. VII, pp. 186—187 (SANDU TELEAJEN).

175. CARAMAN, PETRU. *Contribuţie la cronologizarea şi geneza baladei populare la Români. I. Cronologizarea.* Cluj, 1932. Tip. « Cartea Românească », 8°, 53 p. (Extras din Anuarul Arhivei de Folklor a Academiei Române I). Menţ. *Revista Critică* XII (1938), 236 [G. PASCU].

176. CÂNTEC. Vâlcu, plecat în cărăuşie între Prut şi Nistru, se întâlneşte în drum cu moartea, care, înainte de a-i lua zilele, îi dă răgaz să trimită o scrisoare acasă. Jalea mamei şi a soţiei la aflarea morţii. (*Vestitorul Satelor* XXVI (1938), Nr. 19—20, p. 2. Fără informator).

177. CUCONU RĂDUCAN şi IANCU ŞIBIAN (Slatina-Severin). Răducan pleacă să-şi caute mireasă însoţit de Iancu Şibian. Ajuns la curţile miresei este pus la diferite încercări din partea socrilor — să descue porţile, să afle cu ce se hrănesc trei cai, să-şi cunoască mireasa dintre trei fete la fel — din care iese cu faţa curată, datorită sfaturilor lui Iancu Şibian. *Banatul Literar* IV (1938), Nr. 5—7, p. 3).

178. *Cuvântarea d-lui prof.* D. GUSTI [*la deschiderea Expoziţiei muncii culturale la sate, 6 Iunie 1938*]. Satul Dioşti, din judeţul Romanaţi, distrus în parte de incendiu, a fost reclădit de către Fundaţia Culturală Principele Carol. Acesta e motivul din « Balada Dioştilor » compusă şi cântată de Gheorghe Florea Predică, adăugită şi întregită de alţi săteni. (*Căminul Cultural* IV (1938), 271—274).

179. DUMITRAŞCU, N. I. *Cântecul lui Costică. Contribuţie la formarea cântecilor noastre populare.* Descriere în versuri a uciderii unui flăcău din Boureni, jud. Dolj, de către un prieten al lui. Cântecul a fost făcut de un alt flăcău, rudă cu mortul. (*Era Nouă* VI (1938), Nr. 1—2, pp. 25—33).

180. GYR, RADU. *Baladă şi eroism.* Fondul sufletesc al unui neam prin nimic nu se cunoaşte mai bine ca prin folklor. Specificul local al artei populare este o exteriorizare a specificului local sufletesc. Cea mai caracteristică expresie a sufletului unui neam este balada. Ex. pentru literatura populară franceză: « chansons de geste », pentru cea germană « Nibelungenlied », iar pentru literatura sârbească ciclurile « Brancovicilor »..., sau al « Kossovei ». Pentru sufletul etnic românesc cele mai reprezentative balade sunt: « Mioriţa », reprezentativă pentru atitudinea sufletească în faţa morţii; « Legenda Argeşului » sau « Meşterul Manole », reprezentativă pentru atitudinea jertfei; « Corbea », pentru spiritul haiducesc şi « Toma Alimoş », pentru atitudinea faţă de mişelie. (*Gândirea* XVII (1938), 182—191).

181. IORDAN, AL. *Les relations culturelles entre les Roumains et les Slaves du Sud. Traces des voévodes roumains, dans le folklore balkanique.* Bucureşti, 1938. « M. O. Imprimeria Naţională », 8°, 109 p. Intre Românii din Nord şi Slavii din Sudul Dunării au existat întotdeauna legături, datorite fie aceleiaşi credinţe, fie emigrării Bulgarilor pentru a scăpa de persecuţiile turceşti sau pentru a-şi căuta o ocupaţie, fie chiar încuscririlor. In felul acesta se explică conservarea numelor câtorva Domni Români în cântecele populare din Peninsula Balcanică. Autorul urmăreşte pe Vladislav şi Radu Basarab, Dan I, Mircea Basarab şi Mihai Viteazul în folklorul balcanic, ajungând la concluzia că folklorul păstrează amintirea faptelor istorice însă îmbinate cu irealul caracteristic producţiunilor populare. Rec. crit. *Revista Critică* XII (1938), 236—239 (G. PASCU); Rec. elog. *Athenaeum* IV (1938), 474—475 (CONSTANTIN STELIAN); Menţ. *Sociologie Românească* III (1938), 67—68 (FLOREA FLORESCU); Menţ. anal. *Convorbiri Literare* LXXI (1938), 298—299).

182. * IORDAN, AL. *Mihai Viteazul în folklorul balcanic.* Bucureşti, 1936. « Imprimeria Naţională », 4°, 23 p. Menţ. *Preocupări Literare* III (1938), 276 (M. LITTMANN).

183. IORGA, N. *Poesia epică a Românilor. (Conferinţă ţinută în sala cea mare a Universităţii din Bruxelles, în urma invitaţiei făcută de Institutul de « Filologie şi Istorie Orientală ». Trad. de P[etru] Brătescu).* Foarte documentată expunere asupra genezei baladei populare româneşti şi a valorii ei istorice. Legăturile cu producţiunile similare ale altor popoare, în special cu baladele popoarelor balcanice. (*Cuget Clar* II (1937—38), 490—493; 520—523; 601—602; 636—638).

184. MICLEU, VASILE. *Cântecul lui Mandu /Marcovăţ-Banatul jugoslav/.* Fragment. (*Mlădiţe* I (1938), Nr. 1, p. 10).

185. MUNTEANU-BÂRLAD, GH. *Galaţii în balada « Badiul ».* In veacul XVIII exista la Galaţi o biserică numită « a Badiului », ceea ce probează realitatea istorică a eroului din balada populară. Despre oraş sau locuitorii lui, se face menţiune în diferitele variante ale baladei din colecţiile: Gh. Dem. Teodorescu, V. Alecsandri, Candrea-Densusianu, N. A. Caranfil, Sim. Fl. Marian. (*Orizonturi* I (1938), 336—343).

186. PAVEL, IUGA I. *Sandu / Roşiorii-de-Vede-[Teleorman] /.* Un om ucis de vecini, formează obiectul « cântecului », cules chiar dela autoarea lui. (*Muguraşi* I (1938), Nr. 1, p. 11).

187. PROCOPIE, MIHAI I. *Literatură populară inedită. Dediu / Iveşti-Tecuci /.* Turcii calcă pe Dediu şi-l supun la diferite suplicii pentru ca să le dea banii. Soţia lui cere ajutorul Badiului, fratele Dediului. Când soseşte Badiu, Turcii se ascund în pod de frică. Dediu dă foc casei şi apoi pleacă în lume cu soţia sa şi cu Badiu. (*Adevărul literar* XVIII (1938), S. III, Nr. 917 bis, p. 4).

188. SORICU, I. U. *Cântecul lui Miloş Cobilici şi Vaco Brancovici — cântec mauro-vlah* — [După versiunea germană publicată de Herder]. (*Cuget Clar* III (1938—39), 291—292).

189. TĂNASE-TEIU, C. *Mărioară ieşi afară / Galu-Neamţ /.* O nevastă iese afară la iubitul ei, lăsându-şi în casă bărbatul şi copila. Când se întoarce, acesta o ucide şi o îngroapă « în drumul voinicilor ». Pe mormântul ei cresc flori, voinicii le rup şi le pun la pălărie; trece şi bărbatul, rupe o floare, dar lui i se usucă mânile. (*Apostolul* IV (1938), Nr. 5, p. 24).

190. URSU, GRIGORE. *Cântec / Vancicăuţi-Hotin /.* Variantă a baladei Văleanu, cu schimbarea numelui personajului principal (Gheorghieş în loc de Văleanu). (*Curierul Echipelor Studenţeşti* IV (1938), Nr. 3, p. 2).

191. ZAHARIA, E. AR. *Bugeacul în cântecul popular.* Incursiunile Tătarilor la noi în ţară au lăsat urme şi în cântecele populare, dar mai ales în balade. Aşa în Toma Alimoş, Sârb-Sărac, Grue Grozovanul. Vestiţi erau caii din Bugeac pentru sprinteneala lor. Această calitate este menţionată în poezia populară. (*Bugeacul* III (1937—38), Nr. 12, pp. 88—92).

IX. DOINE ŞI STRIGĂTURI

192. A PETROAEI, AFIA. *Culegeri din popor / Moişa-Boroaia-Baia /.* (5 cântece). (*Vestitorul Satelor* XXVI (1938), Nr. 7—8, p. 6; Nr. 9—10, p. 8; Nr. 11—12, p. 6).

193. BACIU, PETRU P. *Cântec / Sf. Nicolae-Tr.-Mică /. Mlădiţe* II (1939), Nr. 1, p. 10).

194. BUCUR, T. şi S. IVAŞCU. [4] *Strigături / Vodă-Carol-Teleorman /. Muguraşi* I (1938), Nr. 4, p. 16.

195. BULGARU, GH. I. « *Perle din Bugeac* ». *Cântece de lume / Frecăţei-Ismail /.* Un cântec popular cu vulgarităţi care trădează originea lui orăşenească, şi unul de miliţie. (*Bugeacul* III (1937—38), Nr. 12, pp. 86—87).

196. BURLEA, GH. T. [*Cântece*] / *Frecăţei-Ismail /.* 3 cântece, dintre care două — după mărturisirea culegătorului — sunt compuse: unul de un flăcău, altul de o fată. (*Bugeacul* III (1937—38), Nr. 4—7, pp. 45—46).

197. BURLEA, GH. T. [2] *Strigături / Frecăţei-Ismail /.* (*Bugeacul* III (1937—38), Nr. 4—7, p. 46).

198. CAŢAVEL, NECULAI. [3] *Chiuituri* [*Brăeşti-Dorohoi*]. (*Frângurele* IX (1938), Nr. 97—98, p. 1175).

199. CĂZĂCEANU, LEONARD. [5] *Strigături / Gura-Roşie-Cetatea-Albă /.* (*Bugeacul* III (1937—38), Nr. 2—3, p. 40).

200. *Cântec.* (*Vestitorul Satelor* XXVII (1938), Nr. 21—22, p. 5. — Fără informator).

201. [2 *Cântece populare din Timoc*]. (*Timocul* V (1938), Nr. 1—4, p. 23; Nr. 5—6, p. 14. — Fără informator).

202. CERBULESCU, D. D. *Folklor mehedinţean.* [8] *Cântece* [*Perii-Mehedinţi*]. (*Revista Asociaţiei Invăţătorilor Mehedinţeni* X (1937), Nr. 7—10; XI (1938), Nr. 1—4, p. 57).

203. CERNEA, GHEORGHE. *Strigături şi chiituri la joc din comuna Paloş, jud. Târnava-Mare.* Ediţia VI. Sibiu, 1938. Tip. « O. D». 16°, 32 p. Lei 6. 97 strigături culese la întâmplare, mai mult pentru popularizarea lor. Nu se arată niciodată informatorii.

204. CRĂCEA, FLORIAN I. *Lele verde / Băneasa-Teleorman /.* 1 cântec. (*Muguraşi* I (1938), Nr. 3, p. 22).

205. CREŢU, I. V. *Frăsâna* [cântec popular auzit în Humuleşti]. Factura cântecului duce mai de grabă la originea lui orăşenească, de cât populară. (*Straja Moldovei* I (1938), Nr. 5, p. 6).

206. DRAGOTĂ, N. *Din popor / Brădiceni-Gorj /*. 6 doine. (*Zorile Romanaţilor* XII (1938), Nr. 1—2, p. 11; Nr. 3—4, p. 9; Nr. 5—6, p. 16).

207. DUMITRAŞCU, N. I. *Prin coclauri şi văgăuni. Cântece oltenesti (Poezii populare alese). Cu o prefaţă de T. Pisani.* Buc., [1937]. « Cultura Românească », 16°, 117 p. 1 f. Lei 20. Menţ. *Era Nouă* VI (1938), Nr. 4, pp. 30—31 (N. VLEJA).

208. DUMITRESCU-BISTRIŢA, GH. N. *Du-mă, Doamne... / Vânjuleţ-Mehedinţi /*. (1 doină cu melodia). (*Muscelul Nostru* X (1938), Nr. 6—7, p. 34).

209. FOLEA, VIRGINIA. [4] *Strigături şi chiituri din Cârţişoara (jud. Făgăraş)*. (*Revista Societăţii Tinerimea Română* LVI (1937—38), 88. — Fără informator).

210. FRÂNCULESCU, GH. [3] *Strigături / Humele-Argeş /*. (*Muguraşi* I (1938), Nr. 2, p. 5).

211. GĂLUŞCĂ, TATIANA. *Folklor basarabean.* Reproduce două doine, una culeasă în Ochiul Alb (jud. Bălţi) alta în Şestaci (jud. Soroca), din volumul cu acelaş titlu, apărut în editura « Cartea Noastră », Bălţi. (*Şcoala Basarabeană* VI (1938), Nr. 5—6, (pp. 57—58).

212. GEORGEONI, DR. A. *Cântece din Vidra[-Turda]*. Forma cântecelor trădează originea lor orăşenească. (*Curierul Echipelor Studenţeşti* IV (1938), Nr. 2, p. 3).

213. GIFON, [2 *Cântece*]. / Spineni-Olt /. Cu melodii. (*Mugurul* VIII (1937—38), Nr. 4—5; p. 12; Nr. 6—7; p. 12).

214. GRIGORAŞ, CONST. [11] *Chiituri / Orăşeni-Botoşani /*. (*Frângurele* XII (1938), Nr. 104—106, p. 1205).

215. GRIGORAŞ, GH. [2] *Cântece / Orăşeni-Botoşani /*. (*Frângurele* XII (1938), Nr. 107—108, p. 1225).

216. IONIŢĂ, C. *Strigături [la horă]*. / *Cârloman-Teleorman /*. *Muguraşi* I (1938), Nr. 3, p. 4).

217. LEONIDA, L[EON]. *Cântec / Cârpeşti-Cahul /*. (*Viaţa Basarabiei* VII (1938), 327).

218. LEONIDA, LEON. *Cântecul Vidrei / Cârpeşti-Cahul /*. Blestemul mândrei pe care voinicul refuză să o ia călare. (*Viaţa Basarabiei* VII (1938), 72).

219. LUPU-MORARIU, OCTAVIA. *Populare.* 15 cântece din jud. Suceava şi Cernăuţi. (*Făt-Frumos* XIII (1938), 27; 50; 96; 143; 164; 174; 178; 198).

220. POPA, MARIN I. *Du-te dor / Vodă-Carol-Teleorman /*. (*Muguraşi* I (1938), Nr. 2, p. 12).

221. MOROIANU, ŞTEFAN. *Cântec [Ianca-Brăila]*. *Foaia Invăţătorului* XI (1938), Nr. 9—10, p. 44).

222. MOSCU, EMIL. [4 *Strigături*]. (jud. Bacău). (*Straja Moldovei* I (1938), Nr. 6—7, p. 7).

223. MUNTEANU, MARCU ION. *Strigături populare din toată ţara românească.* Bucureşti, 1938. Tip. « Capitalei », 8°, 32 p. Locul de unde au fost culese este indicat cu totul vag (din Moldova, din Ardeal, etc.). Informatorii, fireşte, nu sunt arătaţi niciodată. Scurtă introducere, de 4 pagini, fără importanţă.

224. NEGRUŢIU, EM. [2] *Cântece din Dobrogea.* (*Vestitorul Satelor* XXVI (1938), Nr. 11—12, p. 4. — Fără informator).

225. NICOLAE-STANCU, D. *Cântec de dor / Suhaia-Teleorman /*. Cu melodia. (*Muguraşi* I (1938), Nr. 2, p. 10).

226. NICOLAE-STANCU, D. *Cântec de veselie / Nenciuleşti-[Teleorman] /*. Cu melodia. (*Muguraşi* I (1938), Nr. 3, p. 20).

227. NICULESCU-VARONE, T. G. *Strigături alese dela horă.* Buc. 1938. Tip. « Universul », 8°, 64 p. Lei 24. Strigăturile din colecţia aceasta au mai fost tipărite în alte colecţii de producţiuni populare ale culegătorului. Clasificarea lor este arbitrară. Introducerea interesantă pentru descrierea metodei de lucru.

228. NISTOR, CHIRA I. *Folklor năsăudean / Coşbuc-Năsăud /*. 4 doine. (*Vatra* IV (1938), 140).

229. OLTEANU, ANIŢA A. [2] *Doine / Ludoş şi Sângătin-Sibiu /*. (*Mlădiţe* II (1939), Nr. 2—3, pp. 7—8).

230. ONCIU, PAVEL. [3 *Cântece*]. / *Vidra-Turda /*. Cu melodii. (*Curierul Echipelor Studenţeşti* IV (1938), Nr. 3, p. 3; Nr. 11, p. 2).

231. PETRIŞOR, MARIN. *Doină / Drăgăşani-Teleorman /*. (*Muguraşi* I (1938), Nr. 4, p. 10).

232. POPESCU, I. N. *Culegere din popor. Din Vâlcea*. 2 cântece. (*Vestitorul Satelor* XXVI (1938), Nr. 3—4, p. 2. — Fără informator).

233. POPESCU, ION N. *Hore cu strigări şi strigături*. Drăgăşani-Vâlcea, 1938. Tip. « Curechianu », 8°, 74 p. Lei 25. (Biblioteca Folkloristică Nr. 22). Introducere cu generalităţi asupra jocurilor populare româneşti şi strigăturilor. Importantă e lista cu jocurile cunoscute în Voiceşti, unele şi în Ştefăneşti, jud. Vâlcea şi descrierea câtorva dintre ele. Unele dintre strigături au mai fost publicate (de către G. T. Niculescu-Varone). Majoritatea celor din judeţul Vâlcea au fost auzite dela intelectuali.

234. R. M. *Jindăriţa / Lunca Vişagului-[Cluj]/*. (1 cântec). (*Mlădiţe* I (1938), Nr. 3, p. 17).

235. RĂDULESCU, IANCU I. *Cântec / Cetatea-Teleorman /*. (*Muguraşi* I (1938), Nr. 2, p. 14).

236. RĂDUŢIU, G. [3] *Strigături din Avrig* [Sibiu]. (*Luceafărul* (Sibiu) V (1938), Nr. 5—6, p. 19).

237. RÂŞNIŢĂ, ELENA. [*Cântece*] / *Sândulești-Turda /*. 2 cântece dintre care unul a fost auzit şi cântat de informator « la Cluj la Memorand, cu « domnii ». (*Ogorul Şcoalei* V (1938), 152).

238. RÂŞNIŢĂ, ELENA. *Dor de pe Târnave. Cântece din comuna Valea-Sasului judeţul Târnava-Mică culese de* —. Blaj, 1936. Tip. « Seminarului Teologic », 16°, 39 p. Lei 5. Menţ. elog. *Ogorul Şcoalei* V (1938), 13—14 (I. V.).

239. SECĂREA, HOREA. [5 *Cântece*] / Băiţa, Hărţăgani şi Săliște-Hunedoara/. (*Ştiu*. Revista Liceului « Decebal » Deva II (1938), Nr. 1, p. 31).

240. SIMCELESCU, MIH. I. *Folklor mehedinţean*. 2 cântece. (*Revista Asociaţiei Învăţătorilor Mehedinţeni* XI (1938), Nr. 5—6, p. 46).

241. STOICA, SCHVENINGER. *Poezii populare din judeţele Cluj şi Someş*. Bucureşti, [1938 ?]. Tip. « I. N. Copuzeanu », 8°, 29 p. Lei 20. Unele culese din Borşa şi Dezmir, jud. Cluj — pentru cele mai multe nu indică localitatea decât atât cât spune titlul, indicaţie vagă. Originea populară a unora este îndoelnică.

242. [5 *Strigături*]. (*Mlădiţe* II (1938), Nr. 2—3, pp. 16—17. — Fără informator).

243. [3 *Strigături din Moişeni, jud. Satu-Mare*]. (*Insemnări Sociologice* III (1937—38), Nr. 5, p. 10).

244. ŞERBAN-HRISTESCU, ION. [2] *Strigături*. (*Muguraşi* I (1938), Nr. 2, p. 17. — Fără informator).

245. ŞTEFAN, ILIE I. *Cântec*. / Papa-Teleorman /. (*Muguraşi* I (1938), Nr. 3, p. 11).

246. ŞTEFĂNUCĂ, PETRE. *Folklor din Basarabia* [Din « Monografia folklorică a Satului-Nou jud. Cetatea-Albă (în lucru)]. 7 cântece. (*Viaţa Basarabiei* VII (1938), 106—107).

247. TĂNASE-TEIU, C. [3] *Cântec[e] / Hangu-Neamţ /*. (*Apostolul* IV (1938), Nr. 8—9, p. 36).

248. TIMOFTESCU, CONSTANTIN. [5] *Cântece / Blăgeşti şi Hărmăneşti-Baia /*. (*Luminiţa* VII (1937—38), 95).

249. TIMOFTESCU, CONSTANTIN. [9] *Strigături / Osoi-Hărmăneşti-Baia /*. (*Luminiţa* VII (1937—38), 68—69, 127).

250. TUDOR, AUREL. *Blastăm di fatî mari* [*Clocucica-Cernăuţi*]. 1 cântec. (*Făt-Frumos* XIII (1938), 193).

251. VRĂBIUŢĂ, C. *Pe marginea Dunării.* 1 doină cu melodia. — (Fără informator). (*Muscelul Nostru* X (1938), Nr. 8—10, p. 32).

X. COLINDE. FOLKLOR RELIGIOS

252. ALBESCU, I. *Sus în slava cerului.* (*Luceafărul* (Sibiu) V (1938), Nr. 8—10, p. 1. — Fără informator).

253. AGAFIŢEI, GH. I. *Colinde populare, culegere de —.* / *Ţibăneşti-Brăila* /. Iaşi, 1938. Tip. « Lucrătorilor Asociaţi », 8°, 54 p. 1 f. Melodiile au fost notate de învăţătorul V. Vasilache. O mare scădere a colecţiei este că toate colindele au fost auzite dela o învăţătoare, nu dela ţărani. Menţ. *Vremea Şcolii* XI (1938), 338—339) (V. VASILACHE).

254. BARDIER, AL. *Colindă basarabeană* / *Ţarigrad-Soroca* /. (*Bugeacul* III (1937—1938), Nr. 2—3, p. 39).

255. BARTÓK, BÉLA. *Melodien der rumänischen Colinde (Weihnachtslieder). 484 melodien, mit einem einleitenden Aufsatz.* Wien, 1935. Universal Edition, 8°, XLVI + 106 p. Rec. *Sociologie Românească* III (1938), 593—596 (CONST. BRĂILOIU).

256. BĂRBULESCU, EUGEN. *Culegere de colinde populare.* Buc., 1938. Tip. « Cugetarea », 32 p. Lei 15.

257. BILŢIU-DĂNCUŞ, PETRU. *Viflaimul sau Naşterea Domnului Nostru Isus Hristos Dramă religioasă în 3 acte.* Ediţia II-a. Cluj, 1938. Tip. « Vieaţa Creştină », 16°, 56 p. Lei 15. Piesa a fost prelucrată şi, în această din urmă formă, a devenit din nou populară circulând într'o mulţime de manuscrise prin satele maramureşene.

258. BOTTA, DAN. *Colindul cerbului minunat. Scholiĕ la colindul cerbului.* Colinda e transcrisă din colecţia I. Bîrlea: Colinde şi Bocete din Maramureş, Bucureşti 1924. In ea s'ar întâlni supravieţuirea străvechilor mituri din antichitatea clasică. (*Artă şi Tehnică Grafică* 1937, Caietul 2, pp. 31—35).

259. BREAZUL, G. *Colinde.* Bucureşti, [1938]. « Scrisul Românesc » Craiova, 8°, 454 + X p. Lei 30. (Cartea Satului 21). Sunt grupate în: I. Colinde de Moş Ajun şi Moş Crăciun, *a)* religioase, *b)* lumeşti. II. Cântece de stea. III. Vicleimul (Irozii). IV. Colinde de Anul nou. V. Pluguşorul. VI. Sorcova. VII. Vasilca. VIII. Boboteaza. IX. Salcia. X. Lăzărelul. XI. Colinde de Florii. XII. Colinde de Paşti. Colecţia are mai mult un scop practic decât unul ştiinţific: acela de a fi pusă la îndemâna ţăranilor sau cărturarilor săteşti pentru învăţarea colindelor. Pentru aceasta şi notarea melodiilor s'a făcut cu semne muzicale bizantine şi apusene. Arătarea provenienţei colindelor e făcută cu totul neştiinţific (Ardeal, Basarabia, Dobrogea, etc.); alteori le ia deadreptul din alte colecţii, după cum însuşi mărturiseşte în prefaţă. Rec. crit. *Viaţa Românească* XXX (1938), Nr. 8, pp. 55—58 (CONST. BRĂILOIU); Rec. elog. *Căminul Cultural* IV (1938), 31—232 (VALERIU MĂGUREANU); Menţ. *Sociologie Românească* III (1938), 406—407 (SABIN V. DRĂGOI); Menţ. anal. *Cuget Clar* III (1938—39), 113—117 (N. IORGA).

260. BREAZUL, *G. D. Const. Brăiloiu şi colindele. Rea credinţă sau ignoranţă? Ori şi una şi alta?.* Răspuns d-lui Const. Brăiloiu la critica pe care o face în « Universul » Colindelor autorului. (*Universul* Nr. 341 (14 Dec. 1938, ediţie de provincie).

261. BURTAN, FLOREA I. [*Colindă*] / *Principele Ferdinand-Teleorman* /. Scurtă descriere a obiceiului, practicat Joi seara înainte de Paşti. Şi o colindă. (*Muguraşi* I (1938), Nr. 4, p. 12).

262. CARTOJAN, N. *Colindele cu steaua.* Colindele cu steaua trebue deosebite de ciclul celor profane; cele din urmă îşi au originea în păgânismul traco-roman, iar cele cu

steaua, de dată mai recentă, au rezultat din colaborarea cărturarilor de pe vremuri cu masele poporului. Aminteşte câteva manuscrise şi tipărituri cu cântece de stea, din secolul XVIII şi XIX, insistând îndeosebi asupra volumului lui Picu Pătruţ din Sălişte, din care reproduce 11 miniaturi. (*Artă şi Tehnică Grafică* 1938—39, Caietul 6, pp. 5—11).

263. CARTOJAN, N. *Iconografie populară românească: Mântuitorul şi viţa de vie.* Bucureşti, f. a. « M. O. Imprimeria Naţională », 4°, 4 p. (Extras din *Artă şi Tehnică Grafică* 1937, Caietul 1, pp. 13—16). Contribuţie la explicarea motivului icoanei reprezentând pe Isus cu viţa de vie. In scopul lămuririi problemei, cercetează atât materialul folkloric cules mai de curând, cât şi ciclul de legende religioase din literatura veche românească. In text e reprodusă, în cromotipie, o icoană pe sticlă, cu motivul amintit. Menţ. anal. *Biserica Ortodoxă Română* LVI (1938), 139—140 (D. F[ECIORU]).

264. CARTOJAN, N. *Zapisul lui Adam.* Bucureşti, [1938]. « M. O. Imprimeria Naţională », 4°, 8 p. Cu 1 icoană pe lemn (cromotipie) şi 1 frescă dela Mânăstirea Cozia. (Extras din [*Artă şi Tehnică Grafică*, 1937—38] Nr. 3, [pp. 9—14]). Icoana, reprezentând Botezul Mântuitorului (reprodusă în cromotipie), cu o vechime de peste două sute de ani, a fost găsită la o biserică în jud. Neamţ. Detaliile nelămurite de textele evanghelice (cărămida susţinută de 4 balauri, pe care stă Mântuitorul cu picioarele, etc.) se pot explica prin vechea legendă: Vieaţa lui Adam şi a Evei. Intre literatura populară scrisă, arta religioasă şi literatura orală populară, există o conexiune vădită.

265. CIUCEANU, NICOLAE. *Credinţa neamului oglindită în colinde.* (*Universul Literar* XLVII (1938), Nr. 46, p. 7).

266. *Colind din Humuleşti.* (*Straja Moldovei* I (1938), Nr. 2, p. 4.—Fără informator).

267. COMAN, ŞTEFAN. *Leru-i Doamne. Colinzi adunate din satul Margine-Bihor.* Cluj, 1938. Tip. « Ardealul », 16°, 47 p. Lei 20. Culegere bună. Textele sunt redate cu semne diacritice, culegătorul năzuindu-se să le apropie cât mai mult de graiul local. Cuvintele necunoscute, sau cele presupuse ca fiind necunoscute, sunt explicate în subsolul fiecărei pagini.

268. COMAN, ŞTEFAN C. *Un vechiu obiceiu — colinzile — [Marginea-Bihor].* Descrierea obiceiului. (*Şcoala Noastră* (Zalău) XV (1938), 360—362).

269. COSMA, A. C. *Colindă de Crăciun / Topliţa-[Mureş]/. Vestitorul Satelor* XXVI (1938), Nr. 23—24, p. 7).

270. DUMITRAŞCU, N. I. *Colind de Crăciun / Arcuş-Trei-Scaune /. Era Nouă* VI (1938), Nr. 9—10, p. 38).

271. DUMITRAŞCU, N. I. *Elemente preţioase în colinde şi cântece de stea.* Câteva citate din colinde în care se găsesc reflexii filosofice sau morale. Şi despre păstrarea obiceiului colindatului la Românii secuizaţi. (*Era Nouă* VI (1938), Nr. 9—10, pp. 31—35).

272. DUMITRAŞCU, N. I. *O « rugăciune ».* Rugăciunea, care a circulat în timpul războiului prin satele Olteniei, aminteşte un atac oprit de apariţia Maicei Domnului. Era scrisă şi trimisă din om în om, cu obligaţia pentru cel care o primea de-a o trimite la alţi oameni. (*Era Nouă* VI (1938). Nr. 7—8, p. 34).

273. DUMITRESCU, GHEORGHE I. *Ajunul Crăciunului, Noaptea Anului Nou.* Roşiorii de Vede, 1938. Tip. «Lumina Poporului », 16°, 31 p. Lei 10. Două piese populare. Broşura are un adus (pp. 23—29): Diferite colinde (Steaua, Sorcova, Plugusorul, Vasilca), culese din Sarduleşti, jud. Teleorman.

274. DIMITRIU, I. G. [13] *Colinde din judeţul Constanţa [com. Topalu şi Cochirleni].* Cuvintele locale sau formele de limbă veche sunt explicate la subsol. (*Preocupări Literare* III (1938), 32; 71—78).

275. GOLESCU, MARIA. *Scholie la scholia: Colindul cerbului.* Urmăreşte motivul din colinda cerbului în Vieţile Sfinţilor şi Fisiolog, de unde a putut trece în literatura

populară. Concluziile la care ajunge Dan Botta, în studiul asupra aceluiaşi motiv (Artă şi Tehnică Grafică, 1937 — Caietul 2) — supraviețuirea străvechilor mituri din antichitatea clasică — sunt puţin probabile. (*Revista Fundaţiilor Regale* V (1938), vol. II, 666—668).

276. MORARU, A. N. *Invierea Ta, Hristoase. Ingerul a alergat / Porceşti-Sibiu /.* « Ingerul a alergat » e un fragment din piesa populară ce se joacă la Paşti: « Mironosiţele ». De aceeaşi factură e şi « Invierea Ta, Hristoase ». (*Luceafărul* (Sibiu) V (1938), Nr. 3—4, p. 14).

277. NAGHIU, IOSIF E. *Mănăstirea Rohia [jud. Someş].* Reproduce câteva fragmente de cântece populare religioase în legătură cu pelerinajul la mânăstire, din cartea « Cântece religioase » (Biblioteca Sf. Ana, Nr. 1). (*Viaţa Ilustrată* V (1938), Nr. 3, pp. 17—18).

278. NANU, D. Al. *Vraja colindelor.* Generalităţi asupra frumuseţii colindelor. *Cuget Clar* II (1937—38), 396—397).

279. POPESCU, NAE. *Colinde şi icoane.* Interesante contribuţii pentru explicarea genezei câtorva colinde, inspirate poetului popular din icoane şi zugrăveli de biserică. Cu o planşă reprezentând Naşterea Domnului, icoană pe sticlă (cromotipie). (*Artă şi Tehnică Grafică* 1937—38, Caietul 2, pp. 5—8).

280. SĂNDULESCU-VERNA, C. *Sfânta împărtăşanie în iconografie.* Originea motivului icoanei reprezentând pe Isus Hristos, din coasta căruia creşte viţa de vie, nu trebue căutată în legendele religioase din literatura veche românească, ci în manualele de iconografie unde se dau lămuriri cum să se zugrăvească « Pilda viei ». (*Biserica Ortodoxă Română* LVI (1938), 780—785. 7 figuri).

281. SECĂREA, HOREA. [*Colinde*]. 4 colinde culese din comunele: Ormindea, Curechiu şi Hărţăgani din jud. Hunedoara. Una, auzită în Hărţăgani, este o variantă a baladei Miorița, iar alta, tot din Hărţăgani, e o colindă ţigănească. (*Ştiu.* Revista Liceului « Decebal » Deva II (1938), Nr. 2—3, pp. 55—56).

282. SIMEDRE, EMILIA. *Colinde:* I. *Merge Leana la fântână.* II. *Asta-i seara.* III. *Strigă 'n lume (Colinda junelui). / Dobra-[Hunedoara]/.* (*Ştiu.* Revista Liceului « Decebal », Deva II (1938), Nr. 1, pp. 66—67).

283. STANCIU, VICTOR. *Hai lerui Doamne. Cea mai veche povestire vânătorească.* In colindele noastre cu motivul cerbului şi refrenul « lerui Doamne », precum şi în unele obiceiuri ca: Turca şi Blojul, se păstrează « reminiscenţe ale unei vieţi vânătoreşti şi ele par a fi chiar fosilele unui cult religios al preistoricilor de pe plaiurile noastre. Schiţa « femeia subt cerb », aflată la Laugerie-Basse în Dordogne, şi desenele de zimbri şi mamuţi cu case, aflate în peşterile Marsoulas, Font de Gaumes şi Combarelles, proectează o lumină nouă asupra înţelegerii multor cuvinte, expresii şi fapte narate în colinde. Numeroase figuri în text. (*Carpaţii* VI (1938), 98—103).

284. SZABÓ, T. ATTILA. A regölés (= Colindatul). La Unguri. Şi o ilustraţie cu « ţurca » românească în Zalău. (*Pásztortüz* XXIV (1938), pp. 41—45. Cu 3 ilustraţii în text).

285. TOPAN, GRIGORE şi CORNEA GRIGORE. *Colinzi din com. Botin [şi Buza [Someş].* (*Scânteia* IX (1938), 11—14; 66—68).

286. TOPLICEANU, TR. *Despre colindele dela Belinţ [Timiş-Torontal.].* In 1934, Institutul Social Banat-Crişana a intreprins o anchetă monografică în comuna Belinţ. Folklorul muzical a fost studiat de Sabin Drăgoi, care a alcătuit o adevărată monografie muzicală, nepublicată din lipsă de fonduri, adunând 90 de melodii dintre care 35 colinde, Generalităţi despre aceste colinde. (*Luceafărul* (Timişoara) IV (1938), S. II, Nr. 1—2. pp. 12—17).

287. TUDOR, SANDU. *Colindul mocanului [Bârseşti-Putna Mică]. Lămurire la colindul mocanului..* (*Artă şi Tehnică Grafică* 1938—39, Caietul 6, pp. 33—36).

288. URSU, NICOLAE. *Zece colinde și cântece de stea. Melodii populare notate și armonizate pentru coruri.* Timișoara, 1938. Lito Pregler. Editura regionalei bănățene a «Astrei», 8°, 23 p. Lei 60.

289. VULPESCU, MIHAIL. *Vicleimul-Viflaimul-Irozii (dela 25 Decemvrie până la 7 Ianuarie).* Istoricul acestei drame și răspândirea ei georgafică. Nu este o formă a misterelor Occidentului și nici a teatrului religios constantinopolitan, ci un obiceiu ieșit din concepția religioasă populară. Publică și textul dramei notată în com. Coveșu-Transilvania în 1910. Studiul introductiv a fost republicat, fără schimbări, în revista Athenaeum IV (1938), 409—413). (*Universul* 23, 24 și 25 Decemvrie 1937).

XI. POVEȘTI. SNOAVE. LEGENDE. TRADIȚII

290. BUJOREANU, GH. *Opera lui Ion Creangă.* Generalități asupra basmelor. (*Orizonturi* I (1938), 107—113).

291. CĂTANĂ, GEORGE. *Pavel inimă bună — poveste din Banat — / Valeadieni /.* (*Banatul Literar* IV (1938), Nr. 1—4, p. 3).

292. CIUCHI, EUGEN. *Poveștile lui I. Creangă.* Farmecul poveștilor lui Creangă, pe lângă umorul de situații și expresie, îl formează marea lui putere de a face vie lumea închipuirii, precum și firescul povestirii pline de imagini. (*Preocupări Literare* III (1938), 28—31).

293. COSMA, AUREL. *Din trecutul românilor timișoreni. Apostolatul protopopului Vasile Georgevici (1764—1826)* [*Legenda despre arătarea lui Dumnezeu.* Biserica română din Fabricul-Timișoarei a fost zidită pe locul arătat de Dumnezeu printr'un trăsnet, semn trimis în urma rugăciunii unuia dintre bătrâni, membru al sfatului bătrânilor. (*Luceafărul* (Timișoara) IV (1938), S. II, Nr. 11—12).

294. CREANGĂ, ION. *Harap-Alb.* București, f. a. Editura Țicu I. Eșanu, 8°, 77 p. Lei 24. Ediție de popularizare.

295. CREANGĂ, ION. *Opere complete.* Cu o introducere de *Constantin Botez.* Prefață și listă de cuvinte de *G. T. Kirileanu* și *Il. Chendi.* București, 1938. «Cartea Românească», 8°, 313 p. 1 f. Amintiri (pp. 19—114). Povești (pp. 117—263). Diverse (pp. 267—313).

296. CREANGĂ, ION. *Poveștile lui Moș Nichifor.* București, f. a. Editura «Papetăria Românească», 8°, 69 p. Lei. 20. Moș Nichifor Coțcariul și alte povești,în ediție de popularizare, fără interes științific.

297. GÂRBOVICEANU, P. și GH. I. CHELARU. *Povești alese.* București, 1938, Editura Casei Școalelor, 16°, 139 p. 1 f. (Biblioteca Societății «Steaua» Nr. 42 a). In scop de popularizare sunt înmănunchiate în această broșură câteva din poveștile lui Creangă, Ispirescu, V. B. Țirică, Teofil Bizom, M. Lupescu și Virginia Stan.

298. GEORGESCU, GH. I. *Sf. Ilie în legendele poporului.* (*Universul Literar* XLVII (1938), Nr. 23, p. 7).

299. GEROTA, C. *Etica basmelor lui Ispirescu — 50 de ani dela moartea lui —.* Personajele din basmele lui Ispirescu trăiesc o vieață superioară. Din aceste basme se desprind sentimente de prietenie și recunoștință, de dragoste, desinteresare, dar mai ales de dreptate. (*Revista Societății Tinerimea Română* LVI (1937—38), 152—155).

300. GHEORGHIȚĂ, V. A. *Poveste de pe vremea poveștilor.* Snoavă. (*Vestitorul Satelor* XXVI (1938), Nr. 5—6, pp. 5—6 — Fără informator).

301. HOBIJLĂ, GH. *Despre «adevărul» spus și nespus.* Poveste. (*Școala Noastră* (Zalău) XV (1938), 358—359. — Fără informator).

302. IONESCU, FLORICA D. *Legende și povești cu pasări, flori și animale. Culese și prelucrate de —.* Pitești, 1938. Tip. «Transilvania», 8°, 160 p. Lei 40. Nu se dă nicio indicație în privința provenienței lor. Fiind «prelucrate», ar putea avea o valoare literară, dar nu una folklorică.

303. ISPIRESCU, PETRE. *Fata moşului cea cuminte şi alte poveşti.* Bucureşti, f. a. Editura Ţicu I. Eşanu, 8°, 64 p. Lei 20. Ediţie de popularizare.

304. ISPIRESCU, PETRE. *Fata săracului cea isteaţă şi alte poveşti.* Bucureşti, f. a. Editura Ţicu I. Eşanu, 8°, 64 p. Lei 20. Ediţie de popularizare.

305. LOLU, ION. *Coasta de Argînt în legende.* Legende comunicate de intelectuali şi redate fragmentar în formă literară. (*Analele Dobrogei* XIX (1938), vol. III, pp. 38—51).

306. LUNGIANU, MIHAIL. *A-Tot-Puternicul pe lume. Legende.* Bucureşti, [1938]. Tip. « Universul », 8°, 180 p. 2 f. Lei 40. Cele mai multe din poveştile cuprinse în volum au mai fost publicate în diferite periodice. Sunt brodate pe teme populare, scrise pentru a fi popularizate. Fără interes ştiinţific.

307. LUNGIANU, M. *Comoara lui Prâslea, poveşti pentru copii.* Bucureşti, f. a. Editura « Cugetarea », 8°, 174 p. 1 f. Poveştile au fost strânse în volum, după ce mai întâi au fost publicate în diferite periodice, precum şi în alte volume ale autorului apărute înainte de acesta. Au fost scrise « parte după însemnări vechi, parte cum mi-au venit în minte ». Fiind scrise pentru copii, autorul nu a urmărit un scop ştiinţific.

308. LUNGIANU, MIHAIL. *Din ţara lui Alb-împărat. Basme.* Ediţia II-a. Bucureşti, [1938]. Institutul de Arte Grafice « Cugetarea », 8°, 318 p. 1 f. Lei 65. Unele poveşti sunt întocmite de autor în spirit popular, altele « în marea parte a lor auzite din gura unui bătrân din Avrig, jud. Sibiu, altele de pe malurile Oltului vechiului regat. . . ». Aproape toate au mai fost publicate în diferite periodice. Din punct de vedere folkloric, sunt de puţină însemnătate.

309. LUNGIANU, MIHAIL. *Siminoc împărat.* Legendă populară(?) redată în formă literară. *Freamătul Şcoalei* IV (1938), 128—143).

310. LUNGIANU, MIHAIL. *Smei şi Zâne.* Bucureşti, [1937]. Tip. « Luceafărul », 8°, 182 p. Lei 30. (Cartea Satului 22). Poveşti brodate pe teme populare, scrise pentru a fi popularizate. Fără interes ştiinţific.

311. MURNU, IULIA. *A fost odată. Poveşti date în vileag de —.* Bucureşti, 1938. Tip. « Luceafărul », 8°, 158 p. 1 f. Lei 30. (Cartea Satului 27). Poveştile au fost auzite de autoare dela bunicul ei, preot de origine macedoneană. Pentru provenienţa lor sunt deosebit de interesante.

312. PĂUNESCU-ULMU, T. *Ceva despre « Făt-Frumos din Lacrimă ».* Generalităţi. (*Ramuri* XXX (1938), 22—25).

313. PETROVICI, ION. *Centenarul lui Ion Creangă.* Şi o succintă analiză a poveştilor. (*Revista Cursurilor şi Conferinţelor* II (1937—38), Nr. 2, pp. 5—13).

314. SALA, VASILE. *Păţania lui Mândru Solomon cu Ciuma (Poveste)* [*Vaşcău-Bihor?*]. [Oradea, 1938. Tip. « Diecezană »], 8°, 11 p.

315. SAVIN, PETRU G. *Mândrul-Florilor.* Bucureşti, f. a. Ed. « Cugetarea », 8°, 143 p. Lei 40. « Poveşti publicate în 1900—1914 în diferite reviste ca: Ramuri, Semănătorul, Neamul Românesc Literar, Albina, Ion Creangă, ş. a., iar altele inedite ». Nicio altă indicaţie asupra lor.

316. STREINU, VLADIMIR. *Recitind pe clasicii noştri. Ion Creangă.* Cercetătorii literari de până acum s'au ocupat mai mult de vieaţa decât de opera lui Creangă, încercând să tragă concluzii valabile de ordin estetic literar, asupra operei din amănunte biografice. Frumuseţea poveştilor lui Creangă nu este gustată de ţărani, deoarece fondul lor folkloric nu prezintă nimic nou pentru ei. Privit prin prisma operei lui, Creangă este un scriitor « popular » pentru intelectuali, iar pentru popor scriitor « cult ». (*Revista Fundaţiilor Regale* V (1938), vol. III, pp. 622—641; vol. IV, pp. 148—162; 394—408).

317. VULPESCU, MIHAIL. *Copil fără noroc.* Poveste; se indică numele informatorului dar nu şi locul lui de origine. (*Universul Literar* XLVII (1938), Nr. 6, p. 3).

318. VULPESCU, MIHAIL. *Strigoiul / Arţari-Ialomiţa /.* (*Universul Literar* XLVII (1938), Nr. 25, p. 7).

319. ZĂBAVA, OCTAVIAN — MIHAIL SANDU. *Poveştile păsărilor.* Bucureşti, f. a. Tip. « Cuvântul Românesc », 8°, 61 p. 1 f. Lei 20. Legende scrise pentru copii.

XII. MAGIE. MEDICINĂ POPULARĂ. DESCÂNTECE. MITOLOGIE

320. BALOG, EDMUND. *Câteva superstiţii populare.* Magia numelui, superstiţii în legătură cu focul şi fierul la popoarele primitive şi cele nordice. (*Scânteia* IX (1938), 202—212).

321. BARTOŞ, PETRU. *Criza terapeutică în satele româneşti.* Consideraţiuni generale asupra originei medicinii populare. Focul şi fumul sunt primele elemente curative la care, mai târziu, se adaogă diferiţi factori de natură magică. Poporul cunoaşte şi medicina preventivă. Astfel ar fi: săritul peste foc din ajunul Sf. Ion, spălatul cu prima zăpadă a anului, înghiţirea a 9 boabe din prima grindină a anului, presărarea frunzelor de pelin în aşternut. In practica terapeutică, partea magică ocupă primul loc. (*Sociologie Românească* III (1938), 369—372).

322. DARIE, P. [1] *Descântece de deochi / Câineni /.* (*Zorile Romanaţilor* XII (1938), Nr. 1—2, p. 18).

323. [*Descântece*] / *Doştat-Sibi /.* De bubă. De soare săc (când îl doare pe om capu). (*Mlădiţe* I (1938), Nr. 2, pp. 26—27; Nr. 3, p. 18).

324. DIMITRIU, I. G. [6] *Descântece din judeţul Constanţa* [com. Taşpunar, Seimeni şi Cochirleni]. (*Preocupări Literare* III (1938), 355—359).

325. ELIADE, MIRCEA. *Notes de démonologie* I. Istoria demonului răpitor de copii (Samca, Avestiţa aripa Satanei) şi a sfântului care-l învinge după o luptă dramatică, (Sf. Sisoe sau Sisinie) îşi are originile în demonologia Babilonului. Motivul a fost studiat cu multă competinţă de Valeriu Bologa în broşura: Lamashtu-Karina-Samca, Cluj 1935 (Biblioteca medico-istorică Nr. 7) şi N. Cartojan în: Cărţile populare în literatura românească, vol. I, Buc. 1929, pp. 145—155. Autorul studiind cu multă atenţie materialul comparativ, aduce date noi privitoare la transmiterea şi modificarea structurii morale a acestei credinţe populare. (*Zalmoxis* I (1938), 197—203).

326. FEDIUC, ALECU GH. *Căminele Culturale şi strângerea plantelor medicinale de primăvară, de vară şi de toamnă.* (*Căminul Cultural* IV (1938), 82—84; 191—192; 417—418).

327. FLORIAN, MIU N. *Descântec de şarpe.* (*Muguraşi* I (1938), Nr. 3, p. 16.—Fără informator).

328. GRIVU, NICOLAE. *Superstiţii şi practice medicale la Românii bănăţeni în veacul al XVIII-lea. Conferinţă ţinută la Universitatea populară « N. Iorga » din Vălenii-de-Munte, Iulie 1938.* Timişoara, 1938. « Tipografia Românească », 16°, 42 p. Schiţează cadrul istoric al vieţii Românilor bănăţeni în secolul al XVIII-lea. Pe baza scrierii călătorului italian Francisc Grisellini: Geschichte des Temesvarer Banats, Viena 1780, şi a altora mai mărunte, dar în special pe baza practicelor păstrate prin tradiţie până azi, încearcă reconstituirea medicinei populare a Românilor din Banat în veacul XVIII. Concluzia: practicele medicale ale Bănăţenilor dovedesc un grad de cultură superior ţăranilor din Apus.

329. GOMOIU, V. şi VIORICA GOMOIU. *Medicina în poezia populară românească.* Bucureşti, 1938. Tip. « Vulturul », 8°, 51 p. Studiul a făcut obiectul unei comunicări la al XI-lea Congres Internaţional de Istoria Medicinei, ţinut la Belgrad în Sept. 1938. Pentru exemplificările necesare, autorii se servesc aproape exclusiv de colecţia lui Toci-

lescu, (Materialuri folkloristice, Bucureşti, 1900), în care caută elemente în legătură cu medicina. Nu se ocupă de descântece. La sfârşit, acelaşi text în franţuzeşte.

330. HUZUM, IOAN. *Valeriana.* In poezia populară e cunoscută subt numele de « odolean ». « Medicina populară o întrebuinţează în contra boalelor nervoase, a isteriei şi contra sperieturilor, la copii şi femei ». (*Natura* XXVII (1938), 129—131).

331. MAREŞ, D. *Descântece / Ghigoeşti-[Neamţ]/.* De diochi. De beşica cea rea. Carte de strânsoare [pentru alungarea diavolului]. (*Apostolul* IV (1938), Nr. 8—9, pp. 37—38).

332. MARINESCU, ALEXANDRU. *De dăochi / Zâmbreasca-Teleorman]/.* (*Muguraşi* I (1938), Nr. 3, p. 16).

333. MÂNĂTORUL, NICOLAE B. [7 *Descântece*] / *Turceşti-Vâlcea* /. (*Revista Societăţii Tinerimea Română* LVI (1937—38), 25—29; 72—73; 110—111).

334. MOHORA-POPOVICI, ALMA. *Doftori fără de arginţi: Sfânta Apollonia.* Scurtă prezentare a vieţii protectoarei suferinzilor de măsele. Aminteşte şi alţi sfinţi care vin în ajutorul celor care suferă de dureri de dinţi. (*Viaţa Ilustrată* V (1938), Nr. 3, pp. 16—17).

335. MORARIU, IULIU. *Noi numiri populare româneşti de plante.* Bistriţa, f. a. Tip. « Minerva », 8°, 16 p. (Extras din *Arhiva Someşană* VI (1937—38), 453—468). Numiri în majoritate culese din com. Zagra (Năsăud). Unele au mai fost publicate în articolul: « Despre ornamentaţia florală în Valea Zăgrii », Arhiva Someşană V (1936), 316—325. Cele mai multe sunt necunoscute până acuma în literatura etnobotanică românească. La sfârşitul studiului: bibliografia şi un rezumat în limba franceză.

336. PASCU, GIORGE. *Nume de plante* VII. *Raporturi romîno-ucrainene (rutene).* Plecând dela lucrarea lui Ştefan Makowiecki: Słownik botaniczny łacinsko-małoruski, Kvaków 1936, studiază raporturile linguistice româno-ucrainiene pe baza numirilor de plante. Studiul e interesant şi din punct de vedere etnobotanic. (*Revista Critică* XII (1938), 85—151).

337. PETRIŞOR, MARIN. *Descântec de dăochi / Merişani-[-Teleorman]/.* (*Muguraşi* I (1938), Nr. 4, p. 14).

338. POP-CÂMPEANU, GRIGORE. *Din comorile şcoalei noastre* V: *Herbarul Dr. Ambrosiu Cheţianu.* (*Mlădiţe* I (1938), Nr. 5, pp. 11—15). Ambrosiu Cheţianu a întocmit trei colecţii de plante adunate într'un herbar: 1. Plantele medicinale, 2. Plantele pe care femeile le întrebuinţează la colorat, 3. Plantele în poezia populară. Ultima cuprinde 85 plante, reproducându-se pentru fiecare câteo poezie populară în care e amintită.

339. POPESCU-OPTAŞI, GH. I. [*Descântec de soare sec*] / Optaşi-Olt /. (*Şcoala Noastră* (Slatina) VII (1938), Nr. 8, pp. 12—13).

340. POPESCU-OPTAŞI, GH. I. *Descântece din Optaşi-Olt.* De bubă, de mătrice, de apucate. (*Şcoala Noastră* (Slatina) VII (1938), Nr. 1, pp. 26—28; Nr. 4, p. 25).

341. ŞORA, MELINTIE. *Observări asupra vieţii religoase morale, notate în comuna Sârbova [Timiş-Torontal].* Timişoara, 1938. « Tipografia Românească » 4°, 12 p. (Extras din « Revista Institutului Social Banat-Crişana » VI (1938), Nr. 21). Magia (p. 7).

342. TZOVARU, S. *Une page macédo-roumaine concernant les debuts de la vaccination antivariolique en Europe.* Variolizaţia a fost practicată în Balcani, în mod empiric, de către păstorii români şi alte persoane, la oameni şi animale, cu mult înainte de a fi cunoscută în ţările occidentale ale Europei şi înainte de a fi fost descoperit vaccinul antivariolic (1796). (*Balcania* I (1938), 88—95).

343. ŢOPA, EMILIAN. *Contribuţiuni etnobotanice.* Cernăuţi, 1938. Tip. « Glasul Bucovinei », 8°, 8 p. Câteva numiri de plante, « specificând în dreptul terminului ştiinţific, în ordinea alfabetică, toate denumirile populare necunoscute în literatura noastră, indicând în acelaşi timp locul, cu date etnografice a regiunilor de unde au fost culese şi verificate ». Menţ. *Natura* XXVII (1938), 287 (R[AUL] C[ĂLINESCU]); *Revista Critică* XII (1938), 244 (G. PASCU).

344. VULCĂNESCU, ROMULUS. *Scurtă privire asupra mitologiei românești. (Conferință ținută la 27 Februarie 1938 sub auspiciile Soc. « Prietenii Științei » din Craiova).* Craiova, 1938. [Tip. ?], 8°, 16 p. Rec. crit. *Sociologie Românească* III (1938), 407—409 (ȘTEFANIA CRISTESCU); Menț. *Ramuri* XXX (1938), 232 (CONST. GR. MIHAI); Menț anal. *Biserica Ortodoxă Română* LVI (1938), 448 (EM. V[ASILESCU]).

XIII. ARTĂ POPULARĂ. PORT. MUZEE

345. ANTONOVICI, IOAN. *Impodobirea interioarelor din Copanca[-Tighina].* (*Buletinul Institutului de Cercetări Sociale al României, Regionala Chișinău* II (1938), 545—548, 1 fig. Cu un rezumat în limba franceză, p. 658).

346. BRĂTULESCU, VICTOR. *Elemente profane în pictura religioasă: Sfântul Ilie și căruța cu caiș de foc.* București, 1938. Așezământul tipografic « Datina Românească » Vălenii de Munte, 4°, 11 p., 10 fig. în text. (Extras din « Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice » XXVIII, 1935). În reprezentarea urcării Sf. Ilie la cer, zugravii au luat elementele trebuincioase din arta păgână: « în locul Soarelui și al Carului său, în locul cailor, al Aurorei și al Nopții, a apărut Sf. Ilie cu carul său, cu caii săi, Ingerul în locul Aurorii și Eliseiu în locul Nopții ». Autorul cercetează elementele iconografice și în reprezentări străine, făcând legături cu cele românești.

347. CHELCEA, ION. *Muzeul Etnografic al Ardealului, Cluj. Cu ocazia reorganizării și inaugurării sale din Iunie 1937.* Cluj, [1938]. Tip. Națională, 4°, 26 p. 4 f. Rezumate în l. franceză și germană. Lei 50. (Extras din revista « Gazeta Ilustrată » 1937, Nr. 11—12). Menț. *Natura* XXVII (1938), 187 (R[AUL] C[ĂLINESCU]; *Satul și Școala* VII (1937—38), 288 (C[ONSTANTIN I[ENCICA]).

348. CONSTANTE, LENA. *Pictura pe sticlă în satul Drăguș [-Făgăraș]. Din cercetările monografice ale Institutului Social Român.* Inceputurile picturii pe sticlă, tehnica, centre de pictură de unde au ajuns icoane la Drăguș (Brașov, Făgăraș, Nicula, Cârțișoara, Arpașul de Sus). Stabilește provenienta a 519 icoane, identificând și pe autorii lor. Uneori face și scurte aprecieri de ordin estetic. Amintește 32 subiecte de icoane, dintre care unele foarte frecvente. Numeroase reproduceri în text. (*Artă și Tehnică Grafică* 1938—39, Caietul 6, pp. 59—74).

349. CUPARENCU, ELENA. *Izvoade de ii, adunate de —.* Caetul II. Botoșani, 1938. Tip. « Munca », 8°, 1 p. + XIV pl. + 1 p. Album cuprinzând reconstituirea unui număr de 12 modele de ii vechi, pentru uzul școlărițelor și al străjerelor. Nu se dă nicio indicație asupra provenienței modelelor. Lucrarea are scop educativ, nu etnografic.

350. IFRIM-MARINESCU, AURELIA. *Necesitatea costumului național la sate.* Se impune reînvierea costumelor naționale acolo unde, din diferite cauze, au fost înlocuite — fiind practice și puțin costisitoare. (*Căminul Cultural* IV (1938), 185).

351. IORDAN, AL. *Un pastor pomeran din secolul XVII despre Românii din Ardeal.* [București, 1938. « M. O. Imprimeria Națională », 8°, 5 p. (Extras din *Convorbiri Literare* LXXI (1938), 115—119). Utile informații ale pastorului Conrard Iacob Hildebrand despre vechiul port românesc în Ardeal, cuprinse în cartea prof. Fr. Babinger: « Conrard Iacob Hildebrand, Dreifache Schveidische Gesandschaftsreise nach Sibenbürgen, der Ukraine und Constantinopol (1656—1658) », Leiden, E. I. Brill — 1937, XXX + 259 p.

352. IORGA, NICOLAE. *Arta populară și arta istorică a Românilor.* Acestea nu formează două domenii deosebite, ci manifestă « aceiași psihologie a rasei sub înrâurirea mediului de civilizație pe care-l întâlnesc dela o epocă la alta ». (*Artă și Tehnică Grafică* 1937—38, Caietul special 4—5, pp. 11—17).

353. LEPA, CAIUS. *Înființarea unui muzeu etnografic la Arad.* Propuneri pentru aflarea mijloacelor materiale și indicarea criteriilor de colecționare a obiectelor. (*Hotarul* V (1938), 45—49).

354. *Muzeul Satului.* Muzeul Satului este un mijloc potrivit de cunoaștere a țării, a așezărilor noastre și a artei populare, pentru străinii care ne vizitează țara. Impresiile vizitatorilor, români și străini, notate în registrele dela casele muzeului. (*Căminul Cultural* IV (1938), 213—214).

355. NECULOIU, GHEORGHE. *Suflet și port.* Schimbarea portului este determinată de o schimbare sufletească. După războiu, năvala sătenilor spre oraș a avut ca rezultat o însemnată înrâurire asupra portului. (*Rânduiala* III (1938), 84—85).

356. NETOLICZKA, LUISA. *Portul popular din Țara Bârsei din punct de vedere științific.* Schimbarea portului este determinată de bogăție și civilizație. Portul deosebit din diferite regiuni ale Țării Bârsei: Șcheii Brașovului, Poiana Mărului, Bran, Vlădeni, Tohanul Vechiu, Săcele, etc. (*Revista Istorică* XXIV (1938), 333—34[illegible]).

357. NICOARĂ, M. *Expoziția de covoare [cu motive populare a d-nei Maria Nisipeanu [la Fundația Dalles, în Mai 1938].* Dare de seamă. (*Universul Literar* XLVII (1938), Nr. 15, p. 4).

358. NICULESCU-VARONE, G. T. *Costumele naționale din România întregită.* [București], 1937. Editura ziarului « Universul », 8°, 260 p. Cu 125 fotografii în text. Lei 80.

359. OLINESCU, MARCEL. *Bisericile de lemn.* Vechile biserici de lemn, care sunt dărâmate pentru a se ridica în loc altele de zid, ar trebui păstrate. (*Societatea de Mâine* XV (1938), 13).

360. OPRESCO, G. *L'art du paysan roumain. Avec une préface de Henri Focillon.* Bucarest, 1937. Tip. « Scrisul Românesc » Craiova, 4°, 88 p. 1 hartă, 145 planșe. (Académie Roumaine. Connaissance de l'âme et de la pensée roumains VIII). Rec. crit. *Symposion* I (1938), 203—204 (GH. PAVELESCU).

360 a. OSTAȘCO, AL. *Incuietoarea cu căței.* București, 1938. « M. O. Imprimeria Națională », 4°, 4 p. (Extras din *Buletinul A.G.I.R.* 20 (1938), Nr. 2).

361. PETRANU, CORIOLAN. *L'art roumain de Transylvanie, vol. I. Texte.* Bucarest, 1938. « M. O. Imprimeria Națională », 8°, 96 p. (Extras din « La Transylvanie »). Expunere metodică și documentată. In afară de capitolul « L'art paysan » (pp. 71—86) în care se ocupă de casa țărănească, mobilier, unelte, ceramică, îmbrăcăminte, broderie și covoare, arată, în alte capitole, ce datorește arta religioasă celei populare: bisericile de lemn, icoanele dela Nicula, xilografiile dela Hășdate, precum și numeroase obiecte liturgice. Menț. anal. *Arhivele Olteniei* XVII (1938), 401—403 [C. D. FORTUNESCU].

362. PETRANU, CORIOLAN. *Begriff und Erforschung der nationalen Kunst.* München, 1937, 8°, 15 p. (Sonderdruck aus den Südostdeutschen Forschungen Bd. II, 1937). Menț. *Viața Ilustrată* V (1938), Nr. 2, pp. 18—19 (V. MATEIU).

363. PETRANU, CORIOLAN. *Noui cercetări și aprecieri asupra arhitecturii în lemn din Ardeal. Neue Untersuchungen und Würdigungen der Holzbaukunst Siebenbürgens.* Buc., 1936. Tip. « M. O. Impr. Națională », 8°, 48 p. Menț. *Arhivele Olteniei* XVII (1938) 400—401 [C. D. FORTUNESCU]; *Viața Ilustrată* V (1938), Nr. 1, p. 21 (V. MATEIU)

364. PETRANU, CORIOLAN. *Nouvelles discussions sur l'architecture de bois de la Transylvanie.* Ia atitudine critică față de Phleps, Holzträger și Domanovszky în privința arhitecturii de lemn din Transilvania, reproducând și părerile a 18 savanți străini de acord cu autorul în aceeași chestiune. (*Revue de Transylvanie* IV (1938), 309—327).

365. PETRESCU, COSTIN, *Concursurile de costume naționale [în cadrul serbărilor jubileului de 60 de ani al Tinerimii Române, București, 27—30 Aprilie 1938].* (*Revista Societății Tinerimea Română* LVI (1937—38), 399—401).

366. POPA, ANASTASIU. *Biserici vechi de lemn din Transilvania și Maramureș*. Cluj, 1937. « Cartea Românească », 8°, 100 p. 20 fig. în text. (Extras din Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice, Secția pentru Transilvania, IV, 1932—36). Bisericile de lemn din Lunca (jud. Mureș), (pp. 3—25); Câmpia Turzii (pp. 25—33); Mărtinești-Turda (pp. 33—41); Luna de Sus-Cluj (pp. 42—61); Mânăstirea Moiseiu-Maramureș (pp. 62—73); Dragomirești-Maramureș (pp. 73—100). Menț. *Viața Ilustrată* V (1938), Nr. 4, p. 22 (I. E. NAGHIU).

367. RAICA, I. *Muzeul școalei și al satului*. Expunere clară asupra posibilităților de înființare și a modului de colecționare a obiectelor. (*Școala Albei* V (1938), Nr. 2, pp. 4—7).

368. ROGNEAN, A. *Muzeul satului Nepos* [*jud. Năsăud*]. Păstrează piese de ceramică, icoane pe sticlă, vechi unelte agricole, fotografii reprezentând obiceiuri la diferite solemnități, etc. (*Vatra* IV (1938), 145—154).

369. SÂMBOTIN, MARIA. *Portul oamenilor și împodobirea casei* / *Cârligele-R.-Sărat.* /. (*Curierul Echipelor Studențești* IV (1938), Nr. 3, p. 7).

370. SCĂUERU-TECLU, JANETA și LIVIU TECLU. *Studiu asupra covoarelor românești*. Cluj, 1938. Tip. « Fond. Cărților Funduare », 4°, 43 p. XXXIII pl. + 5 p. (111—115). Lei 150. Cartea e un manual pus la îndemâna țesătoarei « pentru a-și compune singură covoare ». Planșele reproduc motive culese de pe covoare vechi românești, pe care autorii le recomandă.

371. SLĂTINEANU, BARBU. *Ceramica dela Cotnari*. București, 1938. « M. O. Imprimeria Națională », 8°, 21 p., 29 fig. în text. (Extras din « Revista Fundațiilor Regale » V (1938), vol. IV, pp. 100—118). La curtea domnească și la cele câteva case boerești, s'au întrebuințat sobe făcute din plăci ceramice și vase smălțuite. Materialul găsit, care este aproape în întregime din secolul XV și XVI, dovedește importanța ceramicei românești și influența, asupra ei, a artei bizantino-orientale. Menț. *Insemnări Ieșene* III (1938), vol. VIII, p. 536 (GR[IGORE] P[OPA]).

372. SLĂTINEANU, BARBU. *Ceramica românească*. București, 1938. « M. O. Imprimeria Națională », 8°, 74 fig. în text, 5 planșe colorate, 54 planșe în negru, 3 hărți, 230 p. Lei 240. Rec. *Ramuri* XXX (1938), 96—97 (ROMULUS VULCĂNESCU); Rec. crit. *Viața Românească* XXX (1938), Nr. 4, pp. 129—131 (G. O[PRESCU]); Rec. crit. elog. *Revista Istorică Română* VIII (1938), 255—256 (CONST. C. GIURESCU); Rec. elog. *Gând Românesc* VI (1938), 346—350 (GH. PAVELESCU); *Insemnări Ieșene* III (1938), vol. VI, pp. 560—563 (POPA GRIGORE); *Revista Fundațiilor Regale* V (1938), vol. IV, 676—678 (PETRU COMARNESCU); *Revue Historique* XV (1938), 81—83 (N. IORGA); Menț. *Gândirea* XVII (1938), 213—214 (OVIDIU PAPADIMA); *Viața Românească* XXX (1938), Nr. 3, pp. 136—137 (C. N. C.).

373. SLĂTINEANU, BARBU. *Plăci de ceramică românească din sec. al XVII-lea*. Plăcile descrise, de provenienți din Transilvania și Țara Românească și de origine locală, dovedesc marea înflorire a acestei arte pela mijlocul veacului al XVII-lea, care și-a atins apogeul în epoca lui Const. Brâncoveanu. (*Revista Istorică Română* VIII (1938), 56—68, 12 fig. în text, cu un rezumat în limba franceză).

374. TZIGARA-SAMURCAȘ, AL. *Izvoade de artă țărănească*. Fără a se opri mai îndelung asupra descrierii și aprecierii obiectelor, în notițe fugare, prezintă câteva piese din Muzeul de Artă Națională Carol I, secția lemnului, secția ceramică, a țesăturilor și costumelor țărănești. (*Artă și Tehnică Grafică* 1937—38, Caietul special 4—5, pp. 91—104, 1 planșă, 21 fig.).

375. TZIGARA-SAMURCAȘ, AL. *Muzeul Național Carol I, la Expoziția din Paris* — 1937. Elogioase aprecieri străine asupra artei populare românești, cu ocazia participării Muzeului Național Carol I la Expoziția dela Paris din 1937. (*Convorbiri Literare* LXXI (1938), 103-108 + 3 planșe).

376. VÎRTOSU, EMIL. *Trei gravuri în lemn cu temă religioasă.* Bucureşti, 1938. «M. O. Imprimeria Naţională, 4°, 7 p. 3 fig. în text. (Extras din *Artă şi Tehnică Grafică* 1937—38, Caietul 3, pp. 49—53). Reproduce două xilografii de provenienţă din Ardeal (Hăşdate, jud. Someş, nu Turda, cum crede autorul!), una reprezentând un cocoş, iar a doua pe Sf. Nicolae, dând şi preţioase informaţii asupra circulaţiei lor în Ţara Românească; o a treia — Sf. Gheorghe Nou din Ianina — este făcută la Sf. Munte, în 1840.

XIV. MUZICĂ ŞI COREOGRAFIE POPULARĂ

377. BREAZUL, G. *Concursul de coruri şi fanfare [în cadrul serbărilor jubileului de 60 de ani al Tinerimii Române, Bucureşti 27—30 Aprilie 1938].* La concursul de folklor muzical au fost prezentate cântece populare culese şi notate de studenţii Academiilor şi Conservatoarelor de muzică. (*Revista Societăţii Tinerimea Română* LVI (1937—38), 401—409).

378. CARANICA, IOAN. *130 melodii populare aromâneşti culese şi notate de —.* Bucureşti 1937. Tipografia ziarului « Universul », 8°, 159 p. Lei 150. Menţ. *Satul şi Şcoala* VII (1937—38), 158 (D[IMITRIE] G[OGA]); Menţ. elog. *Dacoromania* IX (1936—38), 334—335 (ŞT. PAŞCA).

379. COCIŞIU, ILARION. *Despre răspândirea geografică a unui cântec de stea.* Urmăreşte în mod amănunţit, răspândirea melodiei unui cântec de stea în Ardealul de Sud, unde dialectul muzical este unitar. 1 hartă cu răspândirea melodiei şi trei tablouri sinoptice. (*Sociologie Românească* III (1938), 537—545).

380. DRĂGOI, SABIN V. *Contribuţiuni la cunoaşterea şi aprecierea adevărată a muzicii româneşti [conferinţă rostită la Liga Culturală Bucureşti în 12 Martie şi la Radio în 14 Martie 1938].* O judicioasă expunere asupra existenţei şi valorii elementului etnic în arta populară, mai ales în muzică, şi a factorilor determinanţi. (*Luceafărul* (Timişoara) IV (1938), S. II, Nr. 9—10, pp. 1—11).

381. DRĂGOI, SABIN V. *XXX coruri aranjate şi armonizate după melodiile poporale culese, notate şi alese din comuna Belinţ [-Timiş-Torontal].* Timişoara, 1935. Lito «Pregler», 8°, 37 p.

382. DRĂGOI, SABIN V. *122 melodii poporale din jud. Caraş în deosebi din Valea Almăjului.* Bucureşti, 1938. Tip. « Cartea Românească », 8°, 68 p. Lei 100. (Extras din « Omagiu lui Constantin Kiriţescu » Buc., 1937, pp. 814—878). Colinde, bocete, cântece de nuntă, balade (Cântecul Pandurului Jumanca), doine, dansuri.

383. DRĂGOI, SABIN V. *Observări la un răspuns al d-lui Béla Bartók.* In polemica dintre Coriolan Petranu (« Gând Românesc » Nr. 2, 1936) şi B. Bartók (« Archivum Europae Centro-Orientalis » fasc. 2 şi 4, 1936) privitoare la omogeneitatea şi caracterul etnic al muzicii populare româneşti, susţine, cu argumente nouă, părerea celui dintâi. (*Revista Institutului Social Banat-Crişana* V—VI (1937—38), Nr. 17—18, pp. 23—27).

384. DOBRESCU, AL. *Concursurile de jocuri naţionale [în cadrul serbărilor jubileului de 60 de ani al Tinerimii Române, Bucureşti 27—30 Aprilie 1938].* (*Revista Societăţii Tinerimea Română* LVI (1937—38), 409—411).

385. IJAC, VASILE. *Reminiscenţe primitive în muzica românească.* Inceputul muzicei populare l-au format descântecele şi bocetele. Acestea, împreună cu obiceiul paparudelor, sunt moşteniri dela popoarele primitive. (*Luceafărul* (Timişoara) IV (1938), S. II, Nr. 3—4, pp. 1—5).

386. IMBRESCU, ZINA D. *Concursul de coruri şi jocuri româneşti [la al IV-lea Congres general anual al Căminelor Culturale, 7—8 Iunie 1938].* Cântecul autentic popular care, pe alocurea, a fost înlocuit cu şlagăre, străine de sufletul neamului nostru, trebue

reînviat. Coruri şi echipe de jocuri ale Căminelor Culturale premiate la concurs. (*Căminul Cultural* IV (1938), 279—281).

387. LAKATOS, ISTVÁN. *A román zene fejlődéstörténete* (= *Istoria evoluţiei muzicii româneşti*). (Erdély Tudományos Füzetek 1938, 98 sz.). Cluj, 1938. Tip. « Minerva », 8°, 28 p. Menţ. *Sociologie Românească* III (1938), 591—592 (CONST. BRĂILOIU).

388. NICULESCU-VARONE, G. T. *Jocurile naţionale româneşti*. Bucureşti, 1938. Tipografia ziarului « Universul », 8°, 335 p. cu 50 fotografii. Lei 80. Studiul cuprinde următoarele părţi: I. «Scriitori străini despre jocurile naţionale româneşti» (pp. 5—22). Înşiră numele autorilor ale căror opere le-a aflat în biblioteca Academiei Române, şi care, între anii 1646—1931, au trecut prin părţile locuite de Români, au văzut jocurile noastre şi le-au descris. Relevă părţile din operele acestora, unde sunt descrise jocurile. Repertoriul, fără a fi complet, rămâne de nediscutată utilitate; II. « Poeţi şi prozatori români şi jocurile noastre naţionale » (pp. 23—213). Enumerare cronologică (începând cu Miron Costin până azi) a autorilor care « în articole sau cărţi, unii s'au ocupat în special de jocurile noastre, iar alţii numai le-au amintit sau le-au luat ca motive de inspiraţie în creaţiunile lor ». III. « Ce zice poporul român despre jocurile sale naţionale, în strigături », (pp. 214—259). Strigăturile, în care poporul însuşi apreciază jocurile naţionale, sunt republicate după alte colecţii sau periodice mai vechi. IV. « Autori români şi străini, care, în lucrările lor, au şi melodii de jocuri populare româneşti. (Cu indicaţiile paginilor unde sunt arătate) » (pp. 260—267). V. « Contribuţie personală la jocurile populare româneşti ». Aprecieri de ordin general. Partea importantă rămâne amintirea jocurilor celor mai frecvente, ca fiind mai iubite, pe provincii.

389. ONCIU, PAVEL. *Ţarină (Cu strigături)* / *Vidra-Turda*. /. *Curierul Echipelor Studenţeşti* IV (1938), Nr. 4, p. 5).

Copyright Babeş-Bolyai University Library Cluj

390. PETRANU, CORIOLAN. *M. Béla Bartók et la musique roumaine*. Bucureşti, 1937. Tip. « M. O. Impr. Naţională », 8°, 20 p. (Extrait de la « Revue de Transylvanie ». Tome III, Nr. 3, 1937). Menţ. *Arhivele Olteniei* XVII (1938), 401 [C. D. FORTUNESCU]; *Ţara Bârsei* X (1938), 273—274 (VIORICA TULBURE).

391. POP, MIHAI. *Căluşarii români la Londra şi realitatea folklorică a Bucureştilor*. Dintre jucătorii echipei de căluşari din Pădureţi-Argeş, care au participat la festivalurile internaţionale de dansuri dela Londra, 5 sunt stabiliţi de mai multă vreme la Bucureşti. Interesante observaţii asupra tradiţiei săteşti la oraşe, cu datini, cântece şi jocuri, păstrată de cei plecaţi din sat. Produsele folklorice, duse şi conservate de foştii locuitori ai satelor, primesc un caracter specific orăşenesc. (*Sociologie Românească* III (1938), 561—564).

392. POPOVICI, VASILE. *Cântecul popular la Copanca* [-*Tighina*]. Influenţe străine, mai ales ucrainiene, asupra dansului şi cântecului popular; muzica vocală şi instrumentală; arată dansurile cunoscute azi şi cele de acum 40 de ani, reconstituind, după informaţiile bătrânilor, obiceiurile de joc de atunci. (*Buletinul Institutului de Cercetări Sociale al României, Regionala Chişinău* II (1938), 533—544, 1 fig., 8 texte muzicale. Cu un rezumat în limba franceză (p. 657).

393. POPOVICI, VASILE. *Folklorul muzical basarabean (Culegeri şi manifestări muzicale)*. Repertoriu al colecţiilor de folklor muzical basarabean şi stadiul actual al cercetărilor. Prilejurile când au fost executate cântece populare din colecţiile amintite. (*Buletinul Institutului de Cercetări Sociale al României, Regionala Chişinău* II (1938), 617—620).

394. [ŞTEFĂNUCĂ, PETRE]. *Coruri populare basarabene la Bucureşti* [*la al IV-lea Congres anual al Căminelor Culturale, 7—8 Iunie 1938*]. (*Viaţa Basarabiei* VII (1938), 570—571).

395. ŞTEFĂNUCĂ, P. *Hora în regiunea Iurcenilor* [*Lăpuşna*]. Peste jocurile vechi româneşti s'au suprapus, cu timpul, dansurile de salon ruseşti şi poloneze iar, acum

în urmă, cele moderne românești. Interesant proces de urbanizare a coreografiei populare. (*Sociologie Românească* III (1938), 534—537).

396. URSU, NICOLAE. *Exemplificări caracteristice din folklorul muzical bănățean.* Melodiile a 4 doine, 2 colinde (pentru toate și textul literar) și 3 jocuri (Inchinata, Piparca și Tălianca) culese în comuna Șanovița, jud. Timiș, și publicate cu o mică introducere despre notația nouă a folklorului muzical românesc. (*Revista Institutului Social Banat-Crișana* V—VI (1937—38), Nr. 17—18, pp. 29—35).

397. URSU, NICOLAE. *Folklor muzical din comuna Sârbova (jud. Timiș-Torontal).* Iovan Iorgovan, Cântec și Păpărugă. Toate trei cu text și melodie. (*Luceafărul* (Timișoara) IV (1938), S. II, Nr. 7—8, pp. 30—35).

398. VUIA, ROMULUS. *Dansurile populare în serviciul propagandei.* In luna Iulie 1937 a avut loc la Londra un concurs de dansuri populare, ale diferitelor popoare europene. Ungurii au exploatat succesul lor în scop de propagandă. Reproduce, în traducere, un elogios pasaj din « Journal of the English Folk Dance and Song Society », Nr. 42, vol. IV p. 246 — privitor la jocul călușarilor români. (*Universul,* 13 Iunie 1938. P. (Nr. 160).

399. ZAMFIR, C. *Despre muzica populară III—V. B. Punctul de vedere muzical în studiul muzicii populare. VI—VII. Punctul de vedere literar în studiul muzicii populare românești. D. Considerațiuni generale.* Prin independența față de text și caracterul ei omofonal, muzica populară se deosebește de cea cultă. Bogăția ei tonală, ritmică și modală a determinat un curent muzical nou în muzica cultă românească. Studiu limpede, dar nesusținut de exemplificări muzicale, iar textele nu sunt întotdeauna fericit alese. (*Progres și Cultură* VIII (1938), Nr. 1, pp. 28—34; Nr. 2, pp. 20—24; Nr. 3, p. 22—25; Nr. 4, pp. 24—28; Nr. 5, pp. 31—35; Nr. 6, pp. 22—24. (Continuare din volumul VII (1937), Nr. 9 și 10).

XV. FOLKLOR AL POPOARELOR CONLOCUITOARE, VECINE SAU STRĂINE. FOLKLOR COMPARAT [1])

400. BALOTĂ, ANTON. *Note psihice în balada populară balcanică.* [Fragment din « Istoria literaturii balcanice » vol. I-iu]. Poezia populară balcanică — albaneză, bulgară și sârbo-croată — trece, din punct de vedere local, peste diferențierile etnice și formează o mare unitate, născută din comunitatea sentimentului etnic. Epica iugoslavă este stăpânită de amintirile istorice, cea bulgară de tristețe și resemnare, iar din cea albaneză se desprinde conștiința libertății și vitejia personală. (*Gândirea* XVII (1938), 264—269).

401. BOCEV, S. S. *Notes comparées sur les çorbacis chez les peuples balkaniques et en particulier chez les Bulgares.* (*Revue internationale des études balkaniques* III (1938), tome II (6), 428—445).

402. CIOBANU, ȘTEFAN. *Din legăturile culturale româno-ucrainiene. Ioannichie Galeatovschi și literatura românească veche.* București, 1938. « M. O. Imprimeria Națională », 8°, 90 p. XV pl. Lei 80. (Academia Română. Mem. Secț. Lit. S. III, T. VIII. Mem. 8). Ioannichie Galeatovschi, scriitor religios ucrainian din secolul al XVII-lea, este autorul mai multor scrieri în limba rusă-apuseană și poloneză. Două din acestea: Cheia înțelesului, cuprinzând predici la sărbători și Cerul nou sau Minunile Maicii Domnului, au fost traduse în românește. Cerul nou a circulat în numeroase manuscrise contaminate de multe ori cu legendele Maicii Domnului traduse din limba greacă. Rec. crit. *Revista Istorică Română* VIII (1938), 257—258 (P. P. PANAITESCU).

403. CIOBANU, VALERIU ȘT. *Jertfa zidirii la Ucrainieni și Ruși.* Chișinău, 1938. Tip. « Tiparul Moldovenesc », 8°, 20 p. (Extras din *Viața Basarabiei* VII (1938), 39—56).

---

[1]) Vezi și Nr. 24, 38, 41 și 284.

Pe lângă răspândirea largă în Peninsula Balcanică, motivul jertfei zidirii se află şi la Ucrainieni şi Ruşi, localizat şi adaptat. E mai aproape de legendele noastre decât de cele balcanice sau romanice. Menţ. anal. *Revista Critică* XII (1938), 163—164) (GR. SCORPAN).

404. GOROVEI, ARTUR. *Les peuples balkaniques dans le folklore roumain.* Trăsături caracteristice ale popoarelor vecine oglindite în proverbe, anecdote şi cântecele populare, balade şi obiceiuri. Câteva exemple privitoare la Sârbi, Bulgari, Greci şi Turci. (*Revue internationale des études balkaniques* III (1938), tome II (6), 469—483).

405. *IANÓW, IAN. *Wpljw słownictwa rumuńskiego na Podkarpacie, osobliwe na gwarę huculska* (= Influenţa lexicului românesc în regiunile subcarpatice, mai ales asupra dialectului huţul). Sprawozdanie towarystwa naukowego we Lowowie XVIII, 1 (1938), 15—22.

*ACELAŞI. *Pochodzenie Huculów w świetle zapożyczeń* (= Originea Huţulilor în lumina împrumuturilor linguistice). Sprawozdanie towarystwa naukowego we Lowowie XVIII, 1 (1938), 26—27. Influenţa românească asupra Huţulilor în obiceiuri şi artă populară. Se ocupă de asemănarea între obiceiurile la nuntă, sărbători, etc., la Români şi Huţuli.

XVI. ALTE GENURI DE LITERATURĂ POPULARĂ (BOCETE, CIMILITURI, PROVERBE, JOCURI COPILĂREŞTI, ETC.)

406. A PETROAEI, AFIA V. *Bocit când moare o fată mari / Moişa-Boroaia-Baia /.* (*Vestitorul Satelor* XXVI (1938), Nr. 15—16, p. 9).

407. BLAGA, AURELIA. 165 *ghicitori şi cimilituri pentru şezătorile străjereşti, culese de —.* Oradea, [1938]. Tip. « Sonnenfeld », 16°, 29 p. — Fără informator).

408. BICHIGEAN, GAVRIL şi ION TOMUŢA. *Bocete şi descântece din Ţinutul Năsăudului. (Din graniţa năsăudeană 3).* Bistriţa, 1938. Tip. « G. Matheiu », 16°, 160 p. Textele sunt transcrise în formă literară, s'a respectat însă vocabularul local. Bocetele (pp. 9—44) au fost culese între anii 1918—1930, indicându-se pentru fiecare localitatea unde a fost auzit, dar niciodată informatorul, ceea ce, mai ales pentru acest gen de producţiuni, rămâne o mare lacună. Culegătorii le-au grupat în următoarele categorii: « I. Moartea şi lumea dincolo de mormânt; II. Bocet la un copil; III. La un fecior; IV. De fată; V. La un soţ de căsătorie şi VI. La o soţie de căsătorie ». La descântece (pp. 47—153), în afară de localitate şi informator, se arată şi anul când a fost cules fiecare în parte, apoi, la cele mai multe, practicele legate de spunerea descântecului. Urmează un glosar de cuvinte dialectale. Culegere bună.

409. BRĂILOIU, CONST. *Bocete din Oaş.* Bucureşti, 1938. Atelierele Socec et Co. S.A., 8°, 90 p. Lei 100. (Extras din *Grai şi Suflet* VII, 1—84). O foarte bună culegere, cuprinzând: 1) texte poetice, 2) melodii, 3) convorbiri asupra morţii şi înmormântării şi 4) fişele personale ale informatorilor. Rec. elog. *Sociologie Românească* III (1938), 592—593) (I. COCIŞIU); Rec. crit. *Symposion* I (1938), 204—206 (GH. PAVELESCU). Menţ. *Viaţa Românească* XXX (1938), Nr. 9, pp. 124—127 (S.).

410. CAŢAVEL, NECULAI. [2] *Proverbe [Brăeşti-Dorohoiu].* (*Frângurele* XI (1938), Nr. 97—98, p. 1175).

411. COSTIN, LUCIAN. *Folklor bănăţean. Unelte agricole, casnice, alimente, etc., în ghicitori.* (*Banatul Literar* IV (1938), Nr. 8—10, pp. 15—17).

412. DUMITRAŞCU, N. I. *Vorbe si proverbe.* (*Era Nouă* VI (1938), Nr. 4, p. 27; Nr. 7—8, p. 33. — Fără informator).

413. FREAMĂT, ILARION. [3] *Ghicitori / Scăineni-Argeş /*. (*Zorile Romanaţilor* XII (1938), Nr. 7—8, p. 13).

414. [7 GHICITORI *din Moişeni, jud. Satu-Mare*]. (*Insemnări Sociologice* III (1937—38), Nr. 5, pp. 9—10).

415. GRIGORAŞ, GH. [9] *Ghicitori / Orăşeni-Botoşani /*. (*Frângurele* XII (1938), Nr. 107—108, p. 1225).

416. IONIŢĂ, P. [4] *Zicători / Cârloman-[Teleorman] /*. (*Muguraşi* I (1938), Nr. 2, p. 3).

417. MANOLIU, E. [17] *Proverbe / Ştirbăţ-Liteni-Baia /*. (*Frângurele* XII (1938), Nr. 99—103, p. 1189).

418. PAVELEA, IOAN S. *Zicale poporane istorice*. Explicarea, pe baza evenimentelor istorice, a expresiilor: « Mânca-te-ar Gherla ! », « Ştie-l Aiudul ! », « Nu m'am lăut din fuga tătarului », « O ! bată-te Huha ! », « S'a 'mplini în Dorna », « I-a dat dârva », « S'a dus în Jălna », O ! bată-te 'n Tonciu ! ». (*Arhiva Someşană* VI (1937—38), 480—482).

419. STOICESCU, IOAN I. [7] *Proverbe*. (*Muguraşi* I (1938), Nr. 2, p. 17. — Fără informator).

420. TIMOFTESCU, CONSTANTIN. [6] *Ghicitori / Hărmăneşti-Baia /*. *Luminiţa* VII (1937—38), 127).

421. ZARINSCHI, VICTOR. [3] *Ghicitori* [*Brăeşti-Dorohoiu*]. (*Frângurele* XI (1938). Nr. 97—98, p. 1175).

XVII. PĂSTORIT

BCU Cluj / Central University Library Cluj

422. CONEA, ION. *Din geografia istorică şi umană a Carpaţilor. Nedei, păstori, nume de munţi*. (Extras din « Buletinul Soc. Reg. Rom. de Geografie LV (1936), 42—117). Rec. *Gândirea* XVII (1938), 498—499 (OVIDIU PAPADIMA).

423. CONEA, ION. *Om şi natură în Ţara Haţegului*. Utile contribuţii la vieaţa pastorală în regiunea Clopotivei. Despre nedei, plante medicinale şi o descriere, pe larg, a obiceiurilor « cununii » şi « blojului ». (*Sociologie Românească* III (1938), 447—462).

424. DRAGOMIR, N. *Oierii mărgineni în Basarabia, Caucaz, Crimea şi America de Nord*. O lucrare cuprinzătoare a întregei vieţi pastorale mărgineneşti, subt toate aspectele. Autorul se serveşte prea puţin de documente scrise, pe care nu le are la îndemână, utilizează în schimb tradiţia, dar mai cu seamă mărturiile ciobanilor înşişi. Urmăreşte, pas cu pas, începutul oieritului, drumurile migratorii, epocele de înflorire, decadenţa şi cauzele ei. (*Lucrările Institutului de Geografie Cluj* VI (1938), 159—302, X pl. şi un rezumat în limba franceză).

425. DRAGOMIR, N. *Oierii Mărgineni şi transhumanţa lor în Dobrogea de Sud*. Cernăuţi, 1938. Tip. « Glasul Bucovinei », 8°, 19 p. (Extras din Volumul festiv al revistei *Analele Dobrogei* XIX (1938), vol. II).

426. MORARIU, TIBERIU. *Vieaţa pastorală în Munţii Rodnei*. Bucureşti, 1937. Societatea Regală Română de Geografie. Atelierele Grafice Socec et Co., 8°, 240 p. 15 planşe, 3 hărţi. (Studii şi Cercetări geografice II). Rec. elog. *Arhiva Someşană* VI (1937—38), 217—218 (IOSIF E. NAGHIU).

427. NOE, CONSTANTIN. *Celnicii şi Fâlcarea. O instituţie milenară a Aromânilor nomazi*. Bucureşti, 1938. Tip. [M. O. Imprimeria Centrală], 8°, 8 p. (Extras din *Sociologie Românească* III (1938), 18—23). Organizaţia internă a fălcării şi raporturile ei cu Statul. Azi în declin, în trecut a fost nu numai o unitate perfectă, socială şi economică, dar şi o organizaţie de păstrare a datinelor.

REVISTELE DESPOIATE

1. Adevărul Literar şi Artistic
2. Afirmarea (Satu-Mare)
3. Amicul Tinerimii (Tg.-Jiu)
4. Analele Dobrogei
5. Apostolul (Piatra Neamţ)
6. Archivio per la raccolta delle tradizioni pop. italiane
7. Archivum Romanicum
8. Arhiva (Iaşi)
9. Arhiva Someşană
10. Arhivele Basarabiei
11. Arhivele Olteniei
12. Artă şi Arheologie
13. Artă şi Tehnică Grafică
14. Athenaeum
15. Avântul (Petroşani)
16. Balcania
17. Banatul Literar
18. Biserica Ortodoxă Română
19. Bugeacul (Bolgrad)
20. Buletinul Cărţii Româneşti
21. Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice
22. Buletinul Institutului de Cercetări Sociale al României, Regionala Chişinău
23. Buletinul Institutului de Filologie Română « Alexandru Philippide »
24. Buletinul Soc. Regale Române de Geografie
25. Bulletin Linguistique
26. Carpaţii
27. Căminul Cultural
28. Cele Trei Crişuri
29. Convorbiri Literare
30. Cuget Clar
31. Cuget Moldovenesc
32. Cultura Creştină
33. Curierul Echipelor Studenţeşti
34. Dacoromania
35. Din trecutul nostru
36. Era Nouă (Sf. Gheorghe)
37. Erdélyi Muzeum
38. Ethnographia (Budapest)
39. Familia
40. Făt-Frumos
41. Flamuri
42. Foaia Învăţătorului (Brăila)
43. Frângurele
44. Freamătul Şcoalei
45. Gazeta Ilustrată
46. Gând Românesc
47. Gândirea
48. Hotarul
49. Insemnări Ieşene
50. Insemnări Sociologice
51. Invăţământul Primar (Făgăraş)
52. Junimea Literară
53. Lanuri (Mediaş)
54. Lares (Roma)
55. Luceafărul (Sibiu)
56. Luceafărul (Timişoara)
57. Lucrările Institutului de Geografie Cluj
58. Luminiţa (Paşcani)
59. Mlădiţe (Blaj)
60. Muguraşi (Roşiorii de Vede)
61. Mugurul
62. Muscelul Nostru
63. Natura
64. Néprajzi Muzeum Értesitöje, A
65. Observatorul Social-economic
66. Ogorul Şcoalei (Turda)
67. Orizonturi
68. Pagini Literare
69. Plaiuri Hunedorene
70. Plaiuri Săcelene
71. Preocupări Literare
72. Progres şi Cultură
73. Ramuri
74. Rânduiala
75. Revista de Filosofie
76. Revista de Pedagogie
77. Revista Asociaţiei Invăţătorilor Mehedinţeni
78. Revista Critică
79. Revista Cursurilor şi Conferinţelor
80. Revista Fundaţiilor Regale
81. Revista Geografică Română
82. Revista Germaniştilor Români
83. Revista Institutului Social Banat-Crişana
84. Revista Istorică
85. Revista Istorică Română
86. Revista Societăţii Tinerimea Română
87. Revue de Transylvanie

88. Revue Historique
89. Revue internationale des études balkaniques
90. Satul şi Şcoala
91. Scânteia
92. Siebenbürgische Vierteljahrsschrift
93. Slavonic Review
94. Societatea de Mâine
95. Sociologie Românească
96. Straja Moldovei
97. Symposion
98. Şcoala Albei
99. Şcoala Basarabeană
100. Şcoala Noastră (Slatina)
101. Şcoala Noastră (Zalău)
102. Şcoala Someşană (Dej)
103. Şcoala şi Viaţa
104. Şcoala şi Viaţa Ilfovului
105. Ştiu (Deva)
106. Timocul
107. Transilvania
108. Ţara Bârsei
109. Universul Literar
110. Vatra (Năsăud)
111. Vestitorul Satelor
112. Viaţa Basarabiei
113. Viaţa Ilustrată
114. Viaţa Românească
115. Vremea Şcolii
116. Zalmoxis
117. Zeitschrift für Volkskunde
118. Zorile Romanaţilor

BCU Cluj / Central University Library Cluj

RÉSUMÉ DES ARTICLES

D. PRODAN, *Poésies du temps relatives à la révolte de Horea*, (pp. 5—32). Les vers de cette époque relatifs à la révolte et découverts jusqu'ici en manuscrits ou dans diverses publications sont nombreux. La plupart sont d'origine hongroise (écrits en langue magyare ou en latin), mais il n'en manque pas non plus de roumains. Les poésies hongroises relèvent de la littérature savante: ce sont surtout des descriptions et des récits rimés des événements ou des souffrances de la classe noble, et elles expriment sans exception des sentiments hostiles à la révolte. Les poésies roumaines sont, les unes populaires, transmises oralement et favorables à la révolte, les autres littéraires et hostiles. Une partie de ces dernières semblent même représenter des essais hongrois en langue roumaine. On remarquera les vers conservés sous le titre de *Carmina Valachica Horae et Kloskae*, oeuvre littéraire roumaine devenue populaire par la suite.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

GH. PAVELESCU, *L'oiseau-esprit*, (pp. 33—41). L'auteur étudie la coutume de placer auprès de certaines tombes — en particulier celles de garçons morts avant le mariage — au sommet d'un poteau de bois sculpté, un oiseau taillé dans le bois lui aussi, représentant un pigeon en grandeur naturelle. On trouve cette coutume aujourd'hui encore dans les villages roumains des départements de Hunedoara, Alba, Sibiu et Făgăraş. Ces « oiseaux » sont souvent peints de couleurs variées et ornés de fleurs, rubans, mouchoirs, flocons de laine. L'auteur expose les différentes variantes de cette coutume et aboutit à la conclusion que ce pigeon représente l'image de l'âme après la mort, âme qui, suivant la croyance répandue parmi les Roumains, prend la forme d'un oiseau. Son rôle serait de défendre la tombe des mauvais esprits, durant les premiers jours après la mort, alors que l'âme n'a pas encore quitté la terre, mais erre dans les lieux qu'elle a fréquentés pendant la vie et revient de temps en temps revoir la « demeure » où elle a vécu (le corps).

La carte de la page 34 donne l'aire de diffusion de cette coutume.

Les planches I—II et la figure de la page 40 représentent quelques-uns de ces « oiseaux » ainsi que l'aspect de cimetières des villages où a porté l'enquête.

EMIL PETROVICI, *Notes de folklore roumain de la vallée de la Mlava-Serbie orientale* (pp. 43—75) Dans la Serbie orientale, entre le Timoc, le Danube et la Morava, vit une population roumaine d'environ 300.000 âmes. Dans la vallée du Danube et du Timoc, c'est-à-dire à l'extrémité est de la Serbie, dans la région appelée Craina, le folklore roumain — de même que les parlers et le costume — présente des ressemblances avec celui de l'Olténie (extrémité ouest de la Valachie). Dans le reste du territoire habité par des Roumains, par conséquent dans la vallée de la Mlava aussi, on constate des ressemblances avec le sud du Banat. Dans le village de Jdrela, situé à la

limite occidentale du territoire habité par des masses compactes de Roumains — plus à l'ouest, jusqu'à la Morava, les villages roumains sont dispersés parmi des villages serbes —, le folklore poétique roumain semble avoir disparu. En revanche, les formules d'incantation se sont très bien conservées. On a donné, en gardant les particularités les plus saillantes du parler local, quelques informations — fournies par des sujets originaires de Jdrela — sur les pratiques magiques, les incantations, les coutumes que l'on pratique à des dates fixes, ou bien à la naissance d'un enfant, aux noces, à l'enterrement, etc. Un choix de textes et un glossaire termine l'article.

P. V. ŞEFĂNUCĂ, *Une famille de conteurs à Iurceni-Bessarabie*, (pp. 77—100). L'auteur, qui depuis plusieurs années s'occupait de recueillir et d'étudier des contes populaires du village de Iurceni (dép. de Lăpuşna), a découvert une famille particulièrement douée du talent de conter. Il l'a suivie dans ses ascendants et descendants (voir la généalogie de la page 78) et il donne des renseignements intéressants s la manière dont l'art de conter se transmet de génération en génération, sur les caractéristiques des différents conteurs et sur l'opinion de ceux-ci au sujet de l'origine des contes. En annexe (pp. 86—100) on trouve le même conte, conté par deux membres de la dite famille: le père et le fils.

ION MĂRCUŞ, *Les études de folklore chez les étudiants en théologie de Sibiu entre 1871 et 1907*. (pp. 101—122). Entre les années 1871 et 1907, les étudiants de l'Académie de théologie de Sibiu, groupés autour de la revue manuscrite « Musa » — qui tenait lieu en quelque sorte d'organe pour leur Société de lecture « Andrei Şaguna » — développèrent une intense activité dans le domaine du folklore. L'impulsion première, dans cet ordre de préoccupations, leur était venue pour une part de leurs professeurs, mais aussi des exemples qu'ils rencontraient à chaque instant dans les périodiques transylvains ou d'outre - Carpathes. La mise en lumière de cette activité est de grande importance, si l'on songe que, du moins pour la période en question, la plupart des collecteurs de folklore sont de modestes intellectuels de village: prêtres et instituteurs. En annexe on trouvera la bibliographie folklorique de la revue « Musa ».

VASILE SCURTU, *Recherches folkloriques dans la partie roumaine du pays d'Ugotcha, département de Satu-Mare*, (pp. 123—300). Conformément à un plan déja ancien, l'Archive a chargé l'auteur d'étudier, en 1940, un autre point extrême de l'aire de population roumaine, à la frontière nord-ouest du pays (cf. la carte à la page 125). Cette région et sa population ressemblent beaucoup à la région voisine à l'est (« Ţara Oaşului » ou Pays d'Oaş, étudié dans l'Annuaire I, pp. 117—237); elle possède pourtant un certain ensemble de caractères propres. Une introduction copieuse donne l'historique de la région et présente les villages, le type physique, le costume, le caractère des habitants et leur niveau de civilisation; après quoi vient l'étude du folklore. Les 507 textes ont été recueillis dans 6 des 7 villages roumains de la région et comprennent des matériaux relatifs aux cérémonies périodiques et aux coutumes concernant la vie du berceau à la tombe, des ballades, des chansons, noëls, contes, devinettes, chants d'enterrement, incantations et pratiques magiques. Le parler de la région présente aussi de l'intérêt; l'auteur lui consacre également quelques pages (voir aussi le glossaire, pp. 293—300). Sur la première planche (fig. 1 et 2): bénédiction des paniers pleins d'aliments apportés à l'église le jour de Pâques. Sur les autres planches: types, costumes et danses des villages étudiés.

ELISABETA NANU, *Un manuscrit de Picu Pătruţ contenant des jeux dramatiques de la Nativité*, (pp. 301—328). L'auteur a découvert un intéresant manuscrit d'un écrivain

populaire transylvain connu, Picu Pătruţ (sur une autre oeuvre de celui-ci, voir Annuaire IV, pp. 13—29). Il s'agit cette fois de trois rédactions, datées de 1837—38, des « Irozi » (Mages) donnés en entier dans l'annexe. L'auteur décrit la manière de travailler de l'écrivain populaire et cherche à établir des rapprochements avec d'autres versions des « Irozi ». Il croit que, pour les rédactions en question, Pătruţ serait parti d'une version olténienne. La planche représente deux pages du manuscrit, dont une avec un dessin de la Nativité de N. S., oeuvre de l'auteur populaire lui-même.

ION PĂTRUŢ, *Folklore des Roumains de Serbie*, (pp. 329—384). L'Archive a chargé l'auteur de faire, en mai 1941, une enquête parmi les prisonniers d'origine roumaine de l'armée yougoslave, se trouvant dans les camps voisins de Timişoara, et de recueillir parmi eux des matériaux de folklore. La récolte a dépassé toute attente, aussi bien pour le nombre [illegible]e pour la variété des textes — lesquels n'ont d'ailleurs pas pu être publiés en entier. A noter qu'ils ont été recueillis surtout parmi les prisonniers provenant des régions éloignées du Danube (voir la carte de la page 44). (Touchant les Roumai[illegible] Serbie, voir également ce qui est dit plus haut, dans le résumé de l'article Petr[illegible]

[illegible] 98 textes se trouvent représentés tous les genres de productions populair[illegible]llade, la chanson, les devinettes, les contes, les coutumes magiques et les inca[illegible]s. Très nombreuses sont ces dernières, de même que les informations relativ[illegible]naissance, aux noces, à la mort, et aux fêtes de l'année. L'auteur a étudié aussi le parler de ces Roumains (voir le glossaire, pp. 379—384).

Bibliographie du folklore roumain (année 1938), pp. 385—422.

BCU Cluj / Central University Library Cluj